

බුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

චතුත්ථො භාගො

10. දසකනිපාතො

[439] 1. චතුද්වාරජාතකවණ්ණනා

චතුද්වාරමීදං නගරන්ති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්තවත්ථු නවකනිපාතස්ස පට්මජාතකෙ විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා තං හික්ඛුං “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු දුබ්බවො”ති පුච්ඡන්තවා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “පුබ්බෙපි ත්වං හික්ඛු දුබ්බවතාය පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා බුරවක්කං ආපාදෙසී”ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ කස්සපදසබලස්ස කාලෙ බාරාණසියං අසීතිකොට්ඨිභවස්ස සෙට්ඨිනො එකො පුත්තො මිත්තවින්දකො නාම අහොසි. තස්ස මාතෘපිතරො සොනාපන්නා අහෙසුං, සො පන දුස්සිලො අස්සද්ධො. අථ නං අපරභාගෙ පිතරි කාලකතෙ මාතා කුටුම්භං විචාරෙන්නී ආහ – “තාත, තයා දුල්ලහං මනුස්සත්තං ලද්ධං, දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහි, උපොසථකම්මං කරොහි, ධම්මං සුඤ්ඤාහී”ති. අම්ම, න මය්හං දානාදීහි අත්ථො, මා මං කිඤ්චි අවචුත්ථං, අහං යථාකම්මං ගමිස්සාමිති. එවං වදන්තම්පි නං එකදිවසං පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ මාතා ආහ – “තාත, අජ්ජ අහිලක්ඛිතො මහාඋපොසථදිවසො, අජ්ජ උපොසථං සමාදියිත්වා විහාරං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං ධම්මං සුත්වා එහි, අහං තෙ සහස්සං දස්සාමි”ති. සො “සාධු”ති ධනලොභෙන උපොසථං සමාදියිත්වා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා දිවසං විනිනාමෙත්වා රත්තිං යථා එකම්පි ධම්මපදං කණ්ණං න පහරති, තථා එකස්මිං පදෙසෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව මුඛං ධොවිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නිසීදි.

මාතා පනස්ස “අජ්ජ මෙ පුත්තො ධම්මං සුත්වා පාතොව ධම්මකථිකත්ථෙරං ආදාය ආගමිස්සති”ති යාගුං බාදනීයං භොජනීයං පටියාදෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තස්සාගමනං පටිමානෙන්නී තං එකකං ආගතං දිස්වා “තාත, ධම්මකථිකො කෙන න ආනීතො”ති වත්වා “න මය්හං ධම්මකථිකෙන අත්ථො”ති වුත්තෙ “තෙන හි යාගුං පිවා”ති ආහ. සො “තුම්භෙහි මය්හං සහස්සං පටිස්සුතං, තං තාව මෙ දෙථ, පච්ඡා පිච්ඡස්සාමි”ති ආහ. “පිච, තාත, පච්ඡා දස්සාමි”ති. “ගහෙත්වාච පිච්ඡස්සාමි”ති. අථස්ස මාතා සහස්සහණ්ඩිකං පුරතො යපෙසි. සො

යාගුං පිවිත්වා සහස්සහණ්ඩිකං ගහෙන්වා වොහාරං කරොන්තො න වරස්සෙව විසසනසහස්සං උප්පාදෙසි. අථස්ස එතදහොසි – “නාවං උපට්ඨපෙත්වා වොහාරං කරස්සාමි”ති. සො නාවං උපට්ඨපෙත්වා “අම්ම, අහං නාවාය වොහාරං කරස්සාමි”ති ආහ. අථ නං මාතා “ත්වං තාත, එකපුත්තකො, ඉමස්මිං සරෙ ධනම්පි බහු, සමුද්දො අනෙකාදීනවො, මා ගමි”ති නිවාරෙසි. සො “අහං ගමිස්සාමෙව, න සක්කා මං නිවාරෙතු”න්ති වත්වා “අහං තං, තාත, වාරෙස්සාමි”ති මාතරා හත්ථෙ ගහිතො හත්ථං විස්සජ්ජාපෙත්වා මාතරං පහරිත්වා පාතෙත්වා අන්තරං කත්වා ගන්ත්වා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දි.

නාවා සත්තමෙ දිවසෙ මිත්තවින්දකං නිස්සාය සමුද්දපිට්ඨෙය නිව්වලා අට්ඨාසි. කාළකණ්ණසලාකා කරියමානා මිත්තවින්දකස්සෙව හත්ථෙ තික්ඛන්තුං පති. අථස්ස උචම්පං දත්වා “ඉමං එකං නිස්සාය බහු මා නස්සන්තු”ති තං සමුද්දපිට්ඨෙය බ්විංසු. තාවදෙව නාවා ජවෙන මහාසමුද්දං පක්ඛන්දි. සොපි උචම්පෙ නිපජ්ජිත්වා එකං දීපකං පාපුණි. තත්ථ ඵලිකවිමානෙ වතස්සො වෙමානිකපෙතියො අද්දස. තා සත්තාහං දුක්ඛං අනුභවන්ති, සත්තාහං සුඛං. සො තාහි සද්ධිං සත්තාහං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවි. අථ නං තා දුක්ඛානුභවනත්ථාය ගච්ඡමානා “සාමි, මයං සත්තමෙ දිවසෙ ආගමිස්සාම, යාව මයං ආගච්ඡාම, තාව අනුක්කණ්ඨමානො ඉධෙව වසා”ති වත්වා අගමංසු. සො තණ්හාවසිකො හුත්වා තස්මිංයෙව ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා පුන සමුද්දපිට්ඨෙයන ගච්ඡන්තො අපරං දීපකං පත්වා තත්ථ රජතවිමානෙ අට්ඨ වෙමානිකපෙතියො දිස්වා එතෙනෙව උපායෙන අපරස්මිං දීපකෙ මණ්ඩවිමානෙ සොළස, අපරස්මිං දීපකෙ කනකවිමානෙ ද්වන්තිංස වෙමානිකපෙතියො දිස්වා තාහි සද්ධිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තාසම්පි දුක්ඛං අනුභවිතුං ගතකාලෙ පුන සමුද්දපිට්ඨෙයන ගච්ඡන්තො එකං පාකාරපරික්ඛිත්තං චතුද්වාරං නගරං අද්දස. උස්සදනිරයො කිරෙස, බහුනං නෙරයිකසත්තානං කම්මකරණානුභවනට්ඨානං මිත්තවින්දකස්ස අලභිකතපටියත්තනගරං විය හුත්වා උපට්ඨාසි.

සො “ඉමං නගරං පවිසිත්වා රාජා භවිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ධුරවක්කං උක්ඛිපිත්වා සීසෙ පච්චමානං නෙරයිකසත්තං අද්දස. අථස්ස තං තස්ස සීසෙ ධුරවක්කං පදුමං විය හුත්වා උපට්ඨාසි. උරෙ පඤ්චඩ්ඟිකඛන්ධනං උරච්ඡදපසාධනං හුත්වා සීසතො ගලන්තං ලොහිතං ලොහිතවන්දනවිලෙපනං විය හුත්වා පරිදෙවනසද්දො මධුරසරො ගීතසද්දො විය හුත්වා උපට්ඨාසි. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හො පුරිස, වීරං තයා පදුමං ධාරිතං, දෙහි මෙ එත”න්ති ආහ. “සම්ම, නයිදං පදුමං, ධුරවක්කං එත”න්ති. “ත්වං මය්හං අදාතුකාමතාය එවං වදසී”ති. නෙරයිකසත්තො වින්තෙසි “මය්හං කම්මං බිණං භවිස්සති, ඉමිනාපි මයා විය මාතරං පහරිත්වා ආගතෙන භවිතබ්බං, දස්සාමිස්ස ධුරවක්ක”න්ති. අථ නං “එහි හො, ගණ්හ ඉම”න්ති වත්වා ධුරවක්කං තස්ස සීසෙ බ්වි, තං තස්ස මත්ථකං පිසමානං භස්සි. තස්මිං බණෙ මිත්තවින්දකො තස්ස ධුරවක්කභාවං ඤත්වා “තව ධුරවක්කං ගණ්හ, තව ධුරවක්කං ගණ්හා”ති වෙදනාජ්ජන්තො පරිදෙවි, ඉතරො අන්තරධාසි. තදා බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතා හුත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන

උස්සදවාරිකං වරමානො තං යානං පාපුණි. මිත්තවින්දකො තං ඔලොකෙත්වා
“සාමි දෙවරාජ, ඉදං මං චක්කං සණ්ඨකරණියං විය තිලානි පිසමානං ඔතරති, කිං නු
බො මයා පාපං පකත”න්ති පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1.

“චතුද්වාරමීදං නගරං, ආයසං දළ්භපාකාරං;
ඔරුද්ධපට්ටරුද්ධොස්මි, කිං පාපං පකතං මයා.

2.

“සබ්බෙ අපිහිතා ද්වාරා, ඔරුද්ධොස්මි යථා දිජො;
කිමාධිකරණං යක්ඛ, චක්කාභිනිහතො අහ”න්ති.

තත්ථ දළ්භපාකාරන්ති ටීරපාකාරං. “දළ්භතොරණ”න්තිපි පාඨො,
ටීරද්වාරන්ති අත්ථො. ඔරුද්ධපට්ටරුද්ධොස්මිති අන්තො කත්වා සමන්තා පාකාරොන
රුද්ධො, පලායනට්ඨානං න පඤ්ඤායති. කිං පාපං පකතන්ති කිං නු බො මයා
පාපකම්මං කතං. අපිහිතාති ථකිතා. යථා දිජොති පඤ්ඡරෙ පක්ඛිත්තො සක්කුණො
විය. කිමාධිකරණන්ති කිං කාරණං. චක්කාභිනිහතොති චක්කෙන අභිනිහතො.

අථස්ස දෙවරාජා කාරණං කථෙතුං ඡ ගාථා අභාසි –

3.

“ලද්ධා සතසහස්සානි, අතිරෙකානි වීසති;
අනුකම්පකානං ඤාතීනං, චචනං සම්ම නාකරි.

4.

“ලඬ්ඨිං සමුද්දං පක්ඛන්දි, සාගරං අප්පසිද්ධිකං;
චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාභිපි ව සොළස.

5.

“සොළසාහි ව බාත්තිංස, අතිවිජං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං හමති මත්ථකෙ.

6.

“උපරිවිසාලා දුප්පුරා, ඉච්ඡා විසට්ඨාමිතී;
යෙ ව තං අනුගිජ්ඣන්ති, තෙ භොන්ති චක්කධාරිනො.

7.

“බහුභණ්ඩං අවහාය, මග්ගං අප්පට්ටෙක්ඛිය;
යෙසඤ්ඤෙතං අසඬ්ඛාතං, තෙ භොන්ති චක්කධාරිනො.

8.

“කම්මං සමෙක්ඛෙ විපුලඤ්ච භොගං, ඉච්ඡං න සෙවෙය්‍ය අනත්ථසංභිතං;
කරෙය්‍ය වාක්‍යං අනුකම්පකානං, තං තාදිසං නාතිවත්තෙය්‍ය චක්ක” න්ති.

තත්ථ ලද්ධා සතසහස්සානි, අතිරෙකානි වීසතීති ත්වං උපොසථං කත්වා මාතු
සන්තිකා සහස්සං ගහෙත්වා වොහාරං කරොන්තො සතසහස්සානි ච අතිරෙකානි
වීසතිසහස්සානි ලභිත්වා. නාකරීති තෙන ධනෙන අසන්තුට්ඨො නාවාය සමුද්දං
පවිසන්තො සමුද්දෙ ආදීනවඤ්ච කථෙත්වා මාතුයා වාරියමානොපි අනුකම්පකානං
ඤාතීනං වචනං න කරොසි, සොතාපන්නං මාතරං පහරිත්වා අන්තරං කත්වා
නික්ඛන්තොයෙවාසීති දීපෙති.

ලඬ්ඝින්නි නාවං උල්ලඬ්ඝනසමත්ථං. පක්ඛන්දීති පක්ඛන්දොසි.
අප්පසිද්ධිකන්ති මන්දසිද්ධිං විනාසබ්‍රහ්මං. චතුබ්භි අට්ඨාති අථ නං නිස්සාය ධීතාය
නාවාය ඵලකං දත්වා සමුද්දෙ ඛිත්තොපි ත්වං මාතරං නිස්සාය ඵකදිවසං කතස්ස
උපොසථකම්මස්ස නිස්සන්දෙන ඵලිකවිමානෙ චතස්සො ඉත්ථීයො ලභිත්වා තතො
රජතවිමානෙ අට්ඨ, මණ්ඩවිමානෙ සොළස, කනකවිමානෙ ද්වන්තිංස අධිගතොසීති.
අතිච්ඡං චක්කමාසදොති අථ ත්වං යථාලද්ධෙන අසන්තුට්ඨො “අත්‍ර උත්තරිතරං
ලභිස්සාමි” ති ඵං ලද්ධං ලද්ධං අතික්කමනලොභසඬ්ඛාතාය අතිච්ඡාය
සමන්තාගතත්තා අතිච්ඡො පාපපුග්ගලො තස්ස උපොසථකම්මස්ස ඛිණත්තා
ද්වන්තිංස ඉත්ථීයො අතික්කමිත්වා ඉමං පෙතනගරං ආගන්ත්වා තස්ස
මාතුපහාරදානඅකුසලස්ස නිස්සන්දෙන ඉදං බුරවක්කං සම්පත්තොසි.
“අත්‍රිච්ඡ” න්තිපි පාඨො, අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡමානොති අත්ථො. “අත්‍රිච්ඡා” තිපි පාඨො,
අත්‍රිච්ඡායාති අත්ථො. භමතීති තස්ස තෙ ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස ඉදං චක්කං
මත්ථකං පිසමානං ඉදානි කුම්භකාරචක්කං විය මත්ථකෙ භමතීති අත්ථො.

යෙ ච තං අනුගිජ්ඣන්තීති තණ්හා නාමෙසා ගච්ඡන්ති උපරුපරි විසාලා භොති,
සමුද්දො විය ච දුප්පුරා, රුපාදිසු තස්ස තස්ස ඉච්ඡනඉච්ඡාය විසට්ඨාමිතී, තං
ඵවරුපං තණ්හං යෙ ච අනුගිජ්ඣන්ති ගිද්ධා ගධිතා හුත්වා පුනප්පුනං අල්ලීයන්ති.
තෙ භොන්ති චක්කධාරිනොති තෙ ඵං පච්චන්තා බුරවක්කං ධාරෙන්නි.
බ්‍රහ්මණ්ඩන්ති මාතාපිතුනං සන්තකං බ්‍රහ්මනං ඔභාය. මග්ගන්ති ගන්තබ්බං
අප්පසිද්ධිකං සමුද්දමග්ගං අපච්චවෙක්ඛිත්වා යථා ත්වං පටිපන්නො, ඵවමෙව
අඤ්ඤෙසමිපි යෙසඤ්චෙනං අසඬ්ඛාතං අවිමංසිතං, තෙ යථා ත්වං තථෙව
තණ්හාවසිකා හුත්වා ධනං පහාය ගමනමග්ගං අනපෙක්ඛිත්වා පටිපන්නා
චක්කධාරිනො භොන්ති. කම්මං සමෙක්ඛෙති තස්මා පණ්ඩිතො පුරිසො අත්තනා
කත්තබ්බකම්මං “සදොසං නු ඛො, නිද්දොස” න්ති සමෙක්ඛෙය්‍ය
පච්චවෙක්ඛෙය්‍ය. විපුලඤ්ච භොගන්ති අත්තනො ධම්මලද්ධං ධනරාසිමිපි
සමෙක්ඛෙය්‍ය. නාතිවත්තෙය්‍යාති තං තාදිසං පුග්ගලං ඉදං චක්කං න අතිවත්තෙය්‍ය
නාවත්ථරෙය්‍ය. “නාතිවත්තෙති” තිපි පාඨො, නාවත්ථරතීති අත්ථො.

තං සුත්ථා මිත්තවින්දකො ‘‘ඉමිනා දෙවපුත්තෙන මයා කතකම්මං තථතො ඤාතං, අයං මයිහං පච්චනපමාණමපි ජානිස්සති, පුච්ඡාමි න’’න්ති විත්තෙත්ථා නවමං ගාථමාහ –

9.

‘‘කීචචිරං නු මෙ යක්ඛ, චක්කං සිරසි යස්සති;
කති වස්සසහස්සානි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

අථස්ස කථෙත්තො මහාසත්තො දසමං ගාථමාහ –

10.

‘‘අතිසරො පච්චසරො, මිත්තවින්ද සුණොහි මෙ;
චක්කං තෙ සිරසි මාවිද්ධං, න තං ජීවං පමොක්ඛසි’’ති.

තත්ථ අතිසරොති අතිසරීතිපි අතිසරො, අතිසරිස්සතීතිපි අතිසරො. පච්චසරොති තස්සෙව වෙච්චනං. ඉදං චුත්තං හොති – සම්ම මිත්තවින්දක, සුණොහි මෙ වචනං, ත්වඤ්ඤි අතිදාරුණස්ස කම්මස්ස කතත්තා අතිසරො, තස්ස පන න සක්කා වස්සගණනය විපාකො පඤ්ඤාපෙතුන්ති අපරිමාණං අතිමහන්නං විපාකදුක්ඛං සරිස්සසි පටිපජ්ජිස්සසිති අතිසරො. තෙන තෙ ‘‘චත්තකානි වස්සසහස්සානි’’ති වත්තුං න සක්කොමි. සිරසිමාවිද්ධන්ති යං පන තෙ ඉදං චක්කං සිරස්මිං ආවිද්ධං කුම්භකාරචක්කමිව හමති. න තං ජීවං පමොක්ඛසිති තං ත්වං යාව තෙ කම්මවිපාකො න බියති, තාව ජීවමානො න පමොක්ඛසි, කම්මවිපාකෙ පන බිණෙ ඉදං චක්කං පහාය යථාකම්මං ගමිස්සසිති.

ඉදං වත්ථා දෙවපුත්තො අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව ගතො, ඉතරොපි මහාදුක්ඛං පටිපජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා මිත්තවින්දකො අයං දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

චතුද්වාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[440] 2. කණ්ණජාතකවණ්ණනා

කණ්ණො වතායං පුරිසොති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො සිතපාතුකම්මං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර සත්ථා සායන්හසමයෙ නිග්‍රොධාරාමෙ භික්ඛුසඨසපරිචුතො ජඨසවිහාරං අනුච්චිකමමානො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ සිතං පාත්ථාකාසි. ආනන්දන්ථෙරො ‘‘කො නු ඛො හෙතු, කො පච්චයො හගවතො සිතස්ස පාතුකම්මාය, න අහෙතු තථාගතා සිතං පාතුකරොන්ති, පුච්ඡස්සාමි තවා’’ති අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සිතකාරණං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා ‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, කණ්ණො නාම ඉසි අහොසි, සො ඉමස්මිං භූමිජපදෙසෙ විහාසි

කොයි කොතරතො, තස්ස සීලනෙපෙන සක්කස්ස භවනං කම්මි”ති සිතකාරණං වත්වා තස්ස වත්ථුනො අපාකටත්තා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසියං එකෙන අසීතිකොට්ඨිභවෙන අපුත්තකෙන බ්‍රාහ්මණෙන සීලං සමාදිගිත්වා පුත්තෙ පත්ථිතෙ බොධිසත්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති. කාළවණ්ණත්තා පනස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “කණ්හකුමාරො”ති නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සකාලෙ මණිපට්ඨා විය සොහග්ගජ්ජත්තො හුත්වා පිතරා සිජ්ජග්ගහණත්ථාය පෙසිතො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගහෙත්වා පච්චාගච්ඡි. අථ නං පිතා අනුරූපෙන දාරෙන සංයොජෙසි. සො අපරභාගෙ මාතාපිතුනං අවිචයෙන සබ්බිස්සරියං පටිපජ්ජී. අථෙකදිවසං රතනකොට්ඨාගාරානි විලොකෙත්වා වරපල්ලඬකමජ්ඣගතො සුවණ්ණපට්ටං ආහරාපෙත්වා “එත්තකං ධනං අසුකෙන උජ්ජාදිතං, එත්තකං අසුකෙනා”ති පුබ්බඤ්ඤානිහි සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිතානි අක්ඛරානි දිස්වා වින්තෙසි “යෙහි ඉමං ධනං උජ්ජාදිතං, තෙ න පඤ්ඤායන්ති, ධනමෙව පඤ්ඤායති, එකොපි ඉදං ධනං ගහෙත්වා ගතො නාම නත්ථි, න බො පන සක්කා ධනහණ්ඩිකං බන්ධිත්වා පරලොකං ගන්තුං. පඤ්චන්තං වෙරානං සාධාරණභාවෙන හි අසාරස්ස ධනස්ස දානං සාරො, බහුරොගසාධාරණභාවෙන අසාරස්ස සරීරස්ස සීලවත්තෙසු අභිවාදනාදිකම්මං සාරො, අනිච්චාභිභූතභාවෙන අසාරස්ස ජීවිතස්ස අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනායොගො සාරො, තස්මා අසාරෙහි භොගෙහි සාරග්ගහණත්ථං දානං දස්සාමි”ති.

සො ආසනා වුට්ඨාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. යාව සත්තමා දිවසා ධනං අපරික්ඛියමානං දිස්වා “කිං මෙ ධනෙන, යාව මං ජරා නාහිභවති, තාවදෙව පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ගෙහෙ සබ්බද්චාරානි විචරාපෙත්වා “දින්තං මෙ, හරන්තු”ති අසුචිං විය ඡිගුච්ඡන්තො වත්ථුකාමෙ පහාය මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස නගරා නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අත්තනො වසනත්ථාය රමණියං භූමිභාගං ඔලොකෙත්තො ඉමං යානං පත්වා “ඉධ වසිස්සාමි”ති එකං ඉන්දවාරුණිරුක්ඛං ගොවරගාමං අධිට්ඨාය තස්සෙව රුක්ඛස්ස මූලෙ විහාසි. ගාමන්තසෙනාසනං පහාය ආරඤ්ඤිකො අහොසි, පණ්ණසාලං අකත්වා රුක්ඛමූලිකො අහොසි, අබ්භොකාසිකො නෙසජ්ජිකො. සථෙ නිපජ්ජිතුකාමො, භූමියංයෙව නිපජ්ජති, දන්තමුසලිකො හුත්වා අනග්ගිපක්කමෙව බාදති, පුසපරික්ඛිත්තං කිඤ්චි න බාදති, එකදිවසං එකචාරමෙව බාදති, එකාසනිකො අහොසි. බමාය පථවිආපතෙජවායුසමො හුත්වා එතෙ එත්තකෙ ධුතඬිගගුණෙ සමාදාය වත්තති, ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ බොධිසත්තො පරමජ්ජිවිජො අහොසි. සො න විරස්සෙව අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා කොතකීලං කීලන්තො තත්ථෙව වසති, එලාඵලත්ථමිපි අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති, රුක්ඛස්ස ඵලිතකාලෙ ඵලං බාදති, පුජ්ජිතකාලෙ පුජ්ජං බාදති, සපත්තකාලෙ පත්තානි බාදති, නිජ්ජත්තකාලෙ පපටිකං බාදති. එවං පරමසන්තුට්ඨො හුත්වා ඉමස්මිං යානෙ විරං වසති.

සො එකදිවසං පුබ්බණ්ඩසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස පක්කානි එලානි ගණ්හි,
 ගණ්හන්තො පන ලොලුප්පවාරෙන උට්ඨාය අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ න ගණ්හානි,
 යථානිසින්තොව හත්ථං පසාරත්වා හත්ථප්පසාරණට්ඨානෙ ධීතානි එලානි
 සංහරති, තෙසුපි මනාපාමනාපං අවිචිනිත්වා සම්පත්තසම්පත්තමෙව ගණ්හානි. එවං
 පරමසන්තුට්ඨස්ස තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං
 උණ්හාකාරං දස්සෙසි. තං කිර සක්කස්ස ආයුක්ඛයෙන වා උණ්හං හොති
 පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා, අඤ්ඤස්මිං වා මහානුභාවසත්තෙ තං යානං පත්ථෙත්තෙ,
 ධම්මිකානං වා මහිද්ධිකසමණුච්ඡාග්ගිණානං සීලතෙජෙන උණ්හං හොති. සක්කො
 “කො නු බො මං යානා වාවෙනුකාමො”ති ආවජ්ජෙත්වා ඉමස්මිං පදෙසෙ වසන්තං
 කණ්හං ඉසිං රුක්ඛඑලානි උච්චිනන්තං දිස්වා චිත්තෙසි “අයං ඉසි සොරතපො
 පරමජීතින්ද්‍රියො, ඉමං ධම්මකථාය සීහනාදං නදාපෙත්වා සුකාරණං සුත්වා වරෙන
 සන්තප්පෙත්වා ඉමමස්ස රුක්ඛං ධුවඵලං කත්වා ආගමිස්සාමි”ති. සො
 මහත්තෙනානුභාවෙන සිසං ඔතරිත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ තස්ස පිට්ඨිපස්සෙ යත්වා
 “අත්තනො අවණ්ණෙ කථිතෙ කුජ්ඣස්සති නු බො, නො”ති වීමංසන්තො පයමං
 ගාථමාහ –

11.

“කණ්හො වතායං පුරිසො, කණ්හං භුඤ්ජති භොජනං;
 කණ්හෙ භූමිපදෙසස්මිං, න මය්හං මනසො පියො”ති.

තත්ථ කණ්හොති කාලවණ්ණො. භොජනන්ති රුක්ඛඑලභොජනං.

කණ්හො ඉසි සක්කස්ස වචනං සුත්වා “කො නු බො මයා සද්ධිං කථෙති”ති
 දිබ්බවක්ඛුනා උපධාරෙත්තො “සක්කො”ති ඤාත්වා අනිවත්තිත්වා
 අනොලොකෙත්වාච දුතියං ගාථමාහ –

12.

“න කණ්හො තවසා හොති, අත්තොසාරො හි බ්‍රාහ්මණො;
 යස්මිං පාපානි කම්මානි, ස වෙ කණ්හො සුජම්පති”ති.

තත්ථ තවසානි තවෙන කණ්හො නාම න හොතීති අත්ථො. අත්තොසාරොති
 අබ්භන්තරෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසාරොහි සමන්තාගතො.
 එවරූපො හි බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො නාම හොති. ස වෙති යස්මිං පන පාපානි
 කම්මානි අත්ථි, සො යත්ථ කත්ථවි කුලෙ ජාතොපි යෙන කෙනවි සරිරවණ්ණෙන
 සමන්තාගතොපි කාලකොච.

එවඤ්ච පන වත්වා ඉමෙසං සත්තානං කණ්හභාවකරානි පාපකම්මානි
 එකවිධාදිහෙදෙහි විත්ථාරෙත්වා සබ්බානිපි තානි ගරහිත්වා සීලාදයො ගුණ
 පසංසිත්වා ආකාසෙ වන්දං උට්ඨාපෙත්තො විය සක්කස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සක්කො
 තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පමුදිතො සොමනස්සජාතො මහාසත්තං වරෙන
 නිමන්තෙත්තො තතියං ගාථමාහ –

13.

“එතස්මිං තෙ සුලපිනෙ, පතිරූපෙ සුභාසිනෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි” ති.

තත්ථ එතස්මිත්ති යං ඉදං තයා සබ්බඤ්ඤාබුද්ධොන විය සුලපිනං, තස්මිං සුලපිනෙ තුම්භාකමෙව අනුච්ඡවිකත්තා පතිරූපෙ සුභාසිනෙ යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡසි, සබ්බං තෙ යං වරං ඉච්ඡිතං පත්ථිතං, තං දම්මීති අත්ථො.

තං සුත්ථා මහාසත්තො වින්තෙසි “අයං කිං නු බො අත්තනො අවණ්ණෙ කථිතෙ කුජ්ඣස්සති, නොති මං වීමංසන්තො මය්හං ඡවිචණ්ණඤ්ච භොජනඤ්ච වසනට්ඨානඤ්ච ගරහිත්වා ඉදානි මය්හං අකුද්ධභාවං ඤත්වා පසන්නචිත්තො වරං දෙනි, මං බො පනෙස ‘සක්කිස්සරියබ්ථිමිස්සරියානං අත්ථාය බ්‍රහ්මවරියං වරති’ තිපි මඤ්ඤෙය්‍ය, තත්‍රස්ස නික්කඨ්ඨභාවත්ථං මය්හං පරෙසු කොධො වා දොසො වා මා උප්පජ්ජතු, පරසම්පත්තියං ලොභො වා පරෙසු සිනෙභො වා මා උප්පජ්ජතු, මජ්ඣන්තොව භවෙය්‍යන්ති ඉමෙ මයා චත්තාරො වරෙ ගහෙතුං වට්ටති” ති. සො තස්ස නික්කඨ්ඨභාවත්ථාය චත්තාරො වරෙ ගණ්හන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

14.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
සුනික්කොධං සුනිද්දොසං, නිල්ලොභං චුත්තිමත්තනො;
නිස්සෙහමහිකඨ්ඨාමි, එතෙ මෙ චතුරො වරෙ” ති.

තත්ථ වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්කාති සචෙ ත්වං මය්හං වරං අදාසි. සුනික්කොධන්ති අකුජ්ඣනවසෙන සුට්ඨු නික්කොධං. සුනිද්දොසන්ති අදුස්සනවසෙන සුට්ඨු නිද්දොසං. නිල්ලොභන්ති පරසම්පත්තීසු නිල්ලොභං. චුත්තිමත්තනොති එවරූපං අත්තනො චුත්තිං. නිස්සෙහන්ති පුත්තධීතාදීසු වා සවිඤ්ඤාණකෙසු ධනධඤ්ඤාදීසු වා අවිඤ්ඤාණකෙසු අත්තනො සන්නකෙසුපි නිස්සෙහං අපගතලොභං. අහිකඨ්ඨාමිති එවරූපං ඉමෙහි චතුහඨ්ඨගෙහි සමන්නාගතං අත්තනො චුත්තිං අහිකඨ්ඨාමි. එතෙ මෙ චතුරො වරෙති එතෙ නික්කොධාදිකෙ චතුරො මය්හං වරෙ දෙනීති.

කිං පනෙස න ජානාති “යථා න සක්කා සක්කස්ස සන්නිකෙ වරං ගහෙත්වා වරෙන කොධාදයො හනිතු” ති. නො න ජානාති, සක්කෙ බො පන වරං දෙන්තෙ න ගණ්හාමිති වචනං න යුත්තන්ති තස්ස ච නික්කඨ්ඨභාවත්ථාය ගණ්හි. තතො සක්කො වින්තෙසි “කණ්හපණ්ඩිතො වරං ගණ්හන්තො අතිවිය අනවජ්ජෙ වරෙ ගණ්හි, එතෙසු වරෙසු ගුණදොසං එතමෙව පුච්ඡස්සාමි” ති. අථ නං පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

15.

“කිංචු කොටෙ වා දොසෙ වා, ලොහෙ ස්නෙහෙ ව බ්‍රාහ්මණ;
ආදීනවං ත්වං පස්සසි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ කිං භූ ඛො ත්වං කොටෙ දොසෙ ලොහෙ ස්නෙහෙ ව
ආදීනවං පස්සසි, තං තාව මෙ පුච්ඡිතො අක්ඛාහි, න හි මයං එත්ථ ආදීනවං
ජානාමාහි.

අථ නං මහාසත්තො “නෙන හි සුඤ්ඤාහි” ති වත්ථා වතස්සො ගාථා අභාසි –

16.

“අප්පො හුත්ථා බහු හොති, වඩ්ඪතෙ සො අබන්තිජො;
ආසඬ්ඨි බහුපායාසො, තස්මා කොටං න රොචයෙ.

17.

“දුට්ඨස්ස ඵරුසා වාචා, පරාමාසො අනන්තරා;
තතො පාණි තතො දණ්ඨො, සත්ථස්ස පරමා ගති;
දොසො කොටසමුට්ඨානො, තස්මා දොසං න රොචයෙ.

18.

“ආලොපසාහසාකාරා, නිකති වඤ්චනානි ව;
දිස්සන්ති ලොභධම්මෙසු, තස්මා ලොභං න රොචයෙ.

19.

“ස්නෙහසඬ්ඨගථිතා ගන්ථා, සෙන්ති මනොමයා පුටු;
තෙ භුසං උපතාපෙන්ති, තස්මා ස්නෙහං න රොචයෙ” ති.

තත්ථ අබන්තිජොති සො අනට්ඨවාසකජාතිකස්ස අබන්තිතො ජාතො කොටො
පට්ඨං පරිත්තො හුත්ථා පච්ඡා බහු හොති අපරාපරං වඩ්ඪති. තස්ස වඩ්ඪනභාවො
බන්තිවාදීජාතකෙන (ජා. 1.4.49 ආදයො) වෙව චූළධම්මපාලජාතකෙන (ජා. 1.5.44
ආදයො) ව වණ්ණෙනබ්බො. අපිච තිස්සාමච්චස්සපෙත්ථ හරියං ආදිං කත්ථා සබ්බං
සපරිජනං මාරෙත්ථා පච්ඡා අත්තනො මාරිතවත්ථු කථෙතබ්බං. ආසඬ්ඨිති
ආසඬ්ඨගකරණො. යස්ස උප්පජ්ජති, තං ආසත්තං ලග්ගිතං කරොති, තං වත්ථුං
විස්සජ්ජෙත්ථා ගන්තුං න දෙති, නිවත්තිත්ථා අක්කොසනාදීනි කාරෙති.
බහුපායාසොති බහුනා කායිකචෙතසිකදුක්ඛසඬ්ඨාතෙන උපායාසෙන කිලමථෙන
සමන්තාගතො. කොටං නිස්සාය හි කොටවසෙන අරියාදීසු කතවිතික්කමා
දිට්ඨධම්මෙ වෙව සම්පරායෙ ව වධබන්ධවිජ්ජපටිසාරාදීනි වෙව
පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණාදීනි ව බහුනි දුක්ඛානි අනුභවන්තීති කොටො
බහුපායාසො නාම. තස්මාති යස්මා එස එවං අනෙකාදීනවො, තස්මා කොටං න
රොචෙමි.

දුට්ඨස්සාති කුප්ඤ්ඤාලක්ඛණෙන කොටෙන කුප්ඤ්ඤිත්වා අපරභාගෙ
 දුස්සනලක්ඛණෙන දොසෙන දුට්ඨස්ස පටිමං තාව “අරෙ, දාස, පෙස්සා”ති
 ඵරුසවාචා නිව්ඡරති, වාචාය අනන්තරා ආකඨ්ඨනවිකඨ්ඨනවසෙන
 හත්ථපරාමාසො, තතො අනන්තරා උපක්කමනවසෙන පාණි පවත්තති, තතො
 දණ්ඩො, දණ්ඩප්පභාරෙ අතික්කමිත්වා පන එකතොධාරඋභතොධාරස්ස සත්ථස්ස
 පරමා ගති, සබ්බපරියන්තා සත්ථනිප්ඵත්ති හොති. යදා හි සත්ථෙන පරං ජීවිතා
 වොරොපෙත්වා පච්ඡා තෙනෙව සත්ථෙන අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙති, තදා
 දොසො මත්ථකප්පත්තො හොති. දොසො කොධසමුට්ඨානොති යථා අනම්බිලං
 තක්කං වා කඤ්ජිකං වා පරිණාමවසෙන පරිවත්තිත්වා අම්බිලං හොති, තං
 එකජාතිකමපි සමානං අම්බිලං අනම්බිලන්ති නානා වුව්චති, තථා පුබ්බකාලෙ
 කොටො පරිණමිත්වා අපරභාගෙ දොසො හොති. සො අකුසලමූලත්තෙන
 එකජාතිකොපි සමානො කොටො දොසොති නානා වුව්චති. යථා අනම්බිලතො
 අම්බිලං, එවං සොපි කොටතො සමුට්ඨාතීති කොධසමුට්ඨානො. තස්මාති යස්මා
 එවං අනෙකාදීනවො දොසො, තස්මා දොසමිපි න රොවෙමි.

ආලොපසාහසාකාරාති දිවා දිවස්සෙව ගාමං පහරිත්වා විලුම්පනාති ච ආවුධං
 සරීරෙ යපෙත්වා “ඉදං නාම මෙ දෙහි”ති සාහසාකාරා ච. නිකඤ්ච චඤ්චනාති වාති
 පතිරුපකං දස්සෙත්වා පරස්ස හරණං නිකති නාම, සා අසුචණ්ණමෙව
 “සුචණ්ණ”න්ති කුටකභාපණං “කභාපණො”ති දත්වා පරසන්තකග්ගහණෙ
 දට්ඨබ්බො. පටිභානවසෙන පන උපායකුසලතාය පරසන්තකග්ගහණං චඤ්චනං
 නාම. තස්සෙවං පවත්ති දට්ඨබ්බො – එකො කිර උජුජාතිකො ගාමිකපුරිසො
 අරඤ්ඤතො සසකං ආනෙත්වා නදීතීරෙ යපෙත්වා න්භායිතුං ඔතරි. අටෙකො
 ධුත්තො තං සසකං සීසෙ කත්වා න්භායිතුං ඔතිණ්ණො. ඉතරො උත්තරිත්වා සසකං
 අපස්සන්තො ඉතො විතො ච විලොකෙසි. තමෙන ධුත්තො “කිං හො
 විලොකෙසි”ති වත්වා “ඉමස්මිං මෙ යානෙ සසකො යපිතො, තං න පස්සාමි”ති
 වුත්තෙ “අන්ධබාල, ත්වං න ජානාසි, සසකා නාම නදීතීරෙ යපිතා පලායන්ති, පස්ස
 අහං අත්තතො සසකං සීසෙ යපෙත්වාච න්භායාමි”ති ආහ. සො අප්පටිභානතාය
 “එවං හවිස්සති”ති පක්කාමි. එකකභාපණෙන මිගපොතකං ගහෙත්වා පුන තං
 දත්වා ද්විකභාපණග්ගසනකස්ස මිගස්ස ගහිතවත්ථුපෙත්ථ කටෙතබ්බං. දිස්සන්ති
 ලොහධම්මෙසුති සක්ක, ඉමෙ ආලොපාදයො පාපධම්මා ලොහසභාවෙසු
 ලොහාහිභූතෙසු සත්තෙසු දිස්සන්ති. න හි අලුද්ධා එවරුපාති කම්මාති කරොන්ති.
 එවං ලොහො අනෙකාදීනවො, තස්මා ලොහමිපි න රොවෙමි.

ස්තෙහසඨගථිතා ගන්ථාති ආරම්මණෙසු අල්ලියනලක්ඛණෙන ස්තෙහෙන
 සඨගථිතා පුනප්පුනං උප්පාදවසෙන සට්ඨා සුත්තෙන පුප්ඵාති විය බද්ධා
 නානප්පකාරෙසු ආරම්මණෙසු පවත්තමානා අභිජ්ඣාකායගන්ථා. සෙත්ති
 මනොමයා පුට්ඨති තෙ පුට්ඨසු ආරම්මණෙසු උප්පන්නා සුචණ්ණාදිහි නිබ්බත්තාති
 සුචණ්ණාදිමයාති ආහරණාදිහි විය මනෙන නිබ්බත්තත්තා මනොමයා
 අභිජ්ඣාකායගන්ථා තෙසු ආරම්මණෙසු සෙත්ති අනුසෙත්ති. තෙ භුසං
 උපතාපෙත්තීති තෙ එවං අනුසයිතා බලවතාපං ජනෙත්තා භුසං උපතාපෙත්ති

අතිකිලමෙන්ති. තෙසං පන භුසං උපතාපනෙ “සල්ලවිද්ධොව රුජ්ජති”ති (සු. නි. 773) ගාථාය වත්ථු, “පියජාතිකා හි ගහපති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා පියජ්ජහුතිකා” (ම. නි. 2.353), “පියතො ජායති සොකො”තිආදීති (ධ. ප. 212) සුත්තානි ච ආහරිතබ්බානි. අපිච මඬිගලබ්බොධිසත්තස්ස දාරකෙ දත්වා බලවසොකෙන හදයං එලි, වෙස්සන්තරබ්බොධිසත්තස්ස මහන්තං දොමනස්සං උදපාදි. එවං පූරිතපාරමිතං මහාසත්තානං පෙමං උපතාපං කරොතියෙව. අයං ස්නෙහෙ ආදිනවො, තස්මා ස්නෙහමිපි න රොවෙමිති.

සක්කො පඤ්ඤාචිස්සජ්ජනං සුත්වා “කණ්හපණ්ඩිත තයා ඉමෙ පඤ්ඤා බුද්ධලිලාය සාධුකං කරිතා, අතිවිය තුට්ඨොස්මි තෙ, අපරමිපි වරං ගණ්හාහි”ති වත්වා දසමං ගාථමාහ —

20.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි”ති.

තතො බ්බොධිසත්තො අනන්තරගාථමාහ —

21.

“වරඤ්ඤෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
අරඤ්ඤෙ මෙ විහරතො, නිච්චං එකවිහාරිතො;
ආබාධා මා උජ්ජජ්ජෙය්‍යං, අන්තරායකරා භුසා”ති.

තත්ථ අන්තරායකරා භුසාති ඉමස්ස මෙ තපොකම්මස්ස අන්තරායකරා.

තං සුත්වා සක්කො “කණ්හපණ්ඩිතො වරං ගණ්හන්තො න ආමිසසන්තිස්සිතං ගණ්හාහි, තපොකම්මනිස්සිතමෙව ගණ්හාහි”ති වින්තෙන්වා හියොයොසොමත්තාය පසන්තො අපරමිපි වරං දදමානො ඉතරං ගාථමාහ —

22.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං බ්‍රාහ්මණ තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි”ති.

බ්බොධිසත්තොපි වරග්ගහණාපදෙසෙන තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො ඔසානගාථමාහ —

23.

“වරඤ්ඤෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
න මනො වා සරීරං වා, මං-කතෙ සක්ක කස්සවි;
කදාපි උපහඤ්ඤෙථ, එතං සක්ක වරං වරෙ”ති.

තත්ථ මනො වානි මනොද්වාරං වා. සරීරං වානි කායද්වාරං වා, වච්ඡ්චාරම්පි එතෙසං ගහණෙන ගහිතමෙවානි වෙදිතබ්බං. මං-කතෙති මම කාරණා. උපහඤ්ඤොති උපසාතං ආපජ්ජෙය්‍ය අපරිසුද්ධං අස්ස. ඉදං චුත්තං හොති – සක්ක දෙවරාජ, මම කාරණා මං නිස්සාය මම අනත්ථකාමනාය කස්සචි සත්තස්ස කිස්මිඤ්චි කාලෙ ඉදං තිව්ධම්පි කම්මද්වාරං න උපහඤ්ඤො, පාණාතිපාතාදීහි දසහි අකුසලකම්මපථෙහි විමුත්තං පරිසුද්ධමෙව භවෙය්‍යාති.

ඉති මහාසත්තො ඡසුපි යානෙසු වරං ගණ්හන්තො නෙක්ඛම්මනිස්සිතමෙව ගණ්හි, ජානාති වෙස “සරීරං නාම ඛ්‍යාධිධම්මං, න තං සක්කා සක්කෙන අඛ්‍යාධිධම්මං කාතු”න්ති. සත්තානඤ්ඤි තීසු ද්වාරෙසු පරිසුද්ධභාවො අසක්කායත්තොව, එවං සත්තෙපි තස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ඉමෙ වරෙ ගණ්හි. සක්කොපි තං රුක්ඛං ධුවඵලං කත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං පතිට්ඨපෙත්වා “අරොගා ඉධෙව වසං”ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ආනන්ද, පුබ්බෙ මයා නිචුත්ථභූමිජ්ජදෙසො වෙසො”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, කණ්හපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කණ්හජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[441] 3. චතුපොසථිකජාතකවණ්ණනා

24-38. යො කොපනෙය්‍යාති ඉදං චතුපොසථිකජාතකං පුණ්ණකජාතකෙ ආවි භවිස්සති.

චතුපොසථිකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[442] 4. සඬ්ඛජාතකවණ්ණනා

බහුස්සුතොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සබ්බපරික්ඛාරදානං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථීයං කිරෙකො උපාසකො තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තො ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා අත්තනො සරද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා අලඬ්ඤ්ඤිත්වා පුනදිවසෙ තථාගතස්ස කාලං ආරොවාපෙසි. සත්ථා පඤ්චසතභික්ඛූපරිවාරො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. උපාසකො සපුත්තදාරො සපරිජනො බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පුන ස්වාතනායාති එවං සත්තාහං නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරං අදාසි. තං පන දදමානො උපාහනදානං උස්සන්තං කත්වා අදාසි. දසබලස්ස දින්තො උපාහනසඬ්ඝාටො සහස්සග්ගසනකො අහොසි, ද්වින්තං අග්ගසාවකානං පඤ්චසතග්ගසනකො, සෙසානං පඤ්චන්තං භික්ඛුසනානං සතග්ගසනකො. ඉති යො සබ්බපරික්ඛාරදානං දත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං

හගවතො සන්තිකෙ නිසීදි. අථස්ස සත්ථා මධුරෙන සරෙන අනුමොදනං කරොත්තො “උපාසක, උළාරං තෙ සබ්බපරික්ඛාරදානං, අත්තමනො හොති, පුබ්බෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස එකං උපාහනසඬ්ඨං දත්වා නාවාය හින්තාය අප්පතිට්ඨෙ මහාසමුද්දෙපි උපාහනදානනිස්සන්දෙන පතිට්ඨං ලභිංසු, ත්වං පන බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සබ්බපරික්ඛාරදානං අදාසි, තස්ස තෙ උපාහනදානස්ස ඵලං කස්මා න පතිට්ඨා භවිස්සති” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අයං බාරාණසි මොළිනී නාම අහොසි. මොළිනීනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ සඬ්ඨො නාම බ්‍රාහ්මණො අඬ්ඨො මහද්ධනො මහාහොගො පහුතච්ඡිත්තපකරණො පහුතධනධඤ්ඤසුචණ්ණරජතො චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙකෙ නිවෙසනද්වාරෙ චාති ඡසු යානෙසු ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්තො කපණද්ධිකානං මහාදානං පවත්තෙසි. සො එකදිවසං විත්තෙසි “අහං ගෙහෙ ධනෙ බිණෙ දාතුං න සක්ඛිස්සාමි, අපරික්ඛිණෙයෙව ධනෙ නාවාය සුචණ්ණභූමිං ගන්ත්වා ධනං ආහරිස්සාමි” ති. සො නාවං බන්ධාපෙත්වා හණ්ඩස්ස පුරාපෙත්වා පුත්තදාරං ආමන්තෙත්වා “යාවාහං ආගච්ඡාමි, තාව මෙ දානං අනුපච්ඡන්දිත්වා පවත්තෙය්‍යාථා” ති වත්වා දාසකම්මකරපරිවුතො ඡත්තං ආදාය උපාහනං ආරුය්හ මජ්ඣන්තිකසමයෙ පට්ටනගාමාහිමුඛො පායාසි. තස්මිං බණෙ ගන්ධමාදනෙ එකො පච්චෙකබුද්ධො ආචජ්ජෙත්වා තං ධනාහරණත්ථාය ගච්ඡත්තං දිස්වා “මහාපුරිසො ධනං ආහරිතුං ගච්ඡති, භවිස්සති නු ඛො අස්ස සමුද්දෙ අත්තරායො, නො” ති ආචජ්ජෙත්වා “භවිස්සති” ති ඤත්වා “එස මං දිස්වා ඡත්තඤ්ච උපාහනඤ්ච මය්හං දත්වා උපාහනදානනිස්සන්දෙන සමුද්දෙ හින්තාය නාවාය පතිට්ඨං ලභිස්සති, කරිස්සාමිස්ස අනුග්ගහ” ත්ති ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සාවිදුරෙ ඔතරිත්වා චණ්ඩවාතාතපෙ අඬ්ඨගාරසන්ථරසදිසං උණ්භවාලුකං මද්දන්තො තස්ස අහිමුඛො ආගච්ඡි.

සො තං දිස්වාච “පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මෙ ආගතං, අජ්ජ මයා එත්ථ දානබ්ඡං රොපෙතුං වට්ටති” ති තුට්ඨවිත්තො වෙගෙන තං උපසඬ්ඨමිත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ථොකං මග්ගා ඔක්කම්ම ඉමං රුක්ඛමුලං උපසඬ්ඨමථා” ති වත්වා තස්මිං රුක්ඛමුලං උපසඬ්ඨමන්තෙ රුක්ඛමුලෙ වාලුකං උස්සාපෙත්වා උත්තරාසඬ්ඨං පඤ්ඤපෙත්වා පච්චෙකබුද්ධං නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා වාසිතපරිස්සාවිතෙන උදකෙන පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙත්වා අත්තනො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා පජ්ඣොටෙත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙත්වා තස්ස පාදෙසු පටිමුඤ්චිත්වා “හන්තෙ, ඉමා උපාහනා ආරුය්හ ඡත්තං මත්ථකෙ කත්වා ගච්ඡථා” ති ඡත්තපාහනං අදාසි. සො අස්ස අනුග්ගහත්ථාය තං ගහෙත්වා පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං පස්සන්තස්සෙවස්ස උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනමෙව අගමාසි. බොධිසත්තොපි තං දිස්වා අතිවිය පසන්නවිත්තො පට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අහිරුහි. අථස්ස මහාසමුද්දං පටිපන්නස්ස සත්තමෙ දිවසෙ නාවා විවරං අදාසි, උදකං උස්සිඤ්චිතුං නාසක්ඛිංසු. මහාජනො මරණභයහීතො අත්තනො අත්තනො

දෙවතා නමස්සිත්වා මහාවිරවං චිරචි. මහාසත්තො එකං උපට්ඨාකං ගහෙත්වා සකලසරීරං තෙලෙන මක්ඛෙන්වා සජ්ජිතා සද්ධිං සක්ඛරවුණ්ණං යාවදත්ථං බාදිත්වා තම්පි බාදාපෙත්වා තෙන සද්ධිං කූපකයට්ඨිමත්ථකං ආරුය්හ “ඉමාය දිසාය අම්භාකං නගර”න්ති දිසං වචන්ථපෙත්වා මච්ඡකච්ඡපපරිපන්ථතො අත්තානං මොචෙන්තො තෙන සද්ධිං උසහමත්තං අතික්කම්ත්වා පති. මහාජනො විනාසං පාපුණ්. මහාසත්තො පන උපට්ඨාකෙන සද්ධිං සමුද්දං තරිතුං ආරහි. තස්ස තරත්තස්සෙව සත්තමො දිවසො ජාතො. සො තස්මිම්පි කාලෙ ලොණොදකෙන මුඛං වික්ඛාලෙන්වා උපොසථිකො අහොසියෙව.

තදා පන චතුහි ලොකපාලෙහි මණිමෙඛලා නාම දෙවධීතා “සවෙ සමුද්දෙ නාවාය හින්තාය තිසරණගතා වා සීලසම්පන්නා වා මාතෘපිතුපට්ඨාකා වා මනුස්සා දුක්ඛජ්ජත්තා භොන්ති, තෙ රක්ඛෙය්‍යාසී”ති සමුද්දෙ ආරක්ඛණත්ථාය යපිතා භොති. සා අත්තතො ඉස්සරියෙන සත්තාහමනුභවිත්වා පමජ්ජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දං ඔලොකෙන්ති සීලාවාරසංයුත්තං සඬ්ඛ්‍යාභ්මණං දිස්වා “ඉමස්ස සත්තමො දිවසො සමුද්දෙ පතිතස්ස, සවෙ සො මරිස්සති අතිවිය ගාරය්හා මෙ හවිස්සති”ති සංවිග්ගමානහදයා හුත්වා එකං සුවණ්ණපාතිං නානග්ගරසභොජනස්ස පුරෙන්වා වාතවෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා තස්ස පුරතො ආකාසෙ යත්වා “බ්‍රාහ්මණ, ත්වං සත්තාහං නිරාහාරො, ඉදං දිඛ්ඛභොජනං භුඤ්ජා”ති ආහ. සො තං ඔලොකෙන්වා “අපනෙහි තව හත්තං, අහං උපොසථිකො”ති ආහ. අථස්ස උපට්ඨාකො පච්ඡතො ආගතො දෙවතං අදිස්වා සද්දමෙව සුත්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො පකතිසුබ්‍රමාලො සත්තාහං නිරාහාරතාය දුක්ඛිතො මරණහයෙන විලපති මඤ්ඤෙ, අස්සාසෙස්සාමි න”න්ති වින්තෙන්වා පයමං ගාථමාහ –

39.

“ඛුස්සුතො සුතධම්මොසි සඬ්ඛ, දිට්ඨා තයා සමණ්‍යාභ්මණා ව;
අථක්ඛණෙ දස්සයසෙ විලාපං, අඤ්ඤො නු කො තෙ පටිමන්තකො
මයා”ති.

තත්ථ සුතධම්මොසිති ධම්මොපි තයා ධම්මිකසමණ්‍යාභ්මණානං සන්තිකෙ සුතො අසි. දිට්ඨා තයාති තෙසං පච්චයෙ දෙන්තෙන වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තෙන ධම්මිකසමණ්‍යාභ්මණා ව තයා දිට්ඨා. එවං අකරොන්තො හි පස්සන්තොපි තෙ න පස්සතියෙව. අථක්ඛණෙති අථ අක්ඛණෙ සල්ලපන්තස්ස කස්සවි අභාවෙන චචනස්ස අනොකාසෙ. දස්සයසෙති “අහං උපොසථිකො”ති වදන්තො විලාපං දස්සෙසි. පටිමන්තකොති මයා අඤ්ඤො කො තව පටිමන්තකො පටිච්චනදායකො, කිංකාරණා එවං විජ්ජලපසිති?

සො තස්ස චචනං සුත්වා “ඉමස්ස දෙවතා න පඤ්ඤායති මඤ්ඤෙ”ති වින්තෙන්වා “සම්ම, නාහං මරණස්ස භායාමි, අත්ථි පන මෙ අඤ්ඤො පටිමන්තකො”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

40.

“සුඛභූ සුභා සුප්පට්මක්කකම්බු, පග්ගස්භ සොවණ්ණමයාය පාතියා;
‘භුඤ්ජස්ස භත්තං’ ඉති මං වදෙති, සද්ධාවිත්තා, තමහං නොති බුමි”ති.

තත්ථ සුඛභූති සුභමුඛා. සුභාති පාසාදිකා උත්තමරූපධරා. සුප්පට්මක්කකම්බුති
පට්මක්කසුවණ්ණාලඬිකාරා. පග්ගස්භාති සුවණ්ණපාතියා භත්තං ගහෙත්වා
උක්ඛිපිත්වා. සද්ධාවිත්තාති සද්ධා වෙව තුට්ඨවිත්තා ව. “සද්ධං විත්ත”න්තිපි
පායො, තස්සත්ථො සද්ධන්ති සද්දහන්තං, විත්තන්ති තුට්ඨවිත්තං. තමහං නොතිති
තමහං දෙවතං උපොසථිකත්තා පටික්ඛිපන්තො නොති බුමි, න විප්පලපාමි සම්මාති.

අථස්ස සො තතියං ගාථමාහ –

41.

“එතාදිසං බ්‍රාහ්මණ දිස්වාන යක්ඛං, පුච්ඡෙය්‍ය පොසො සුඛමාසිසානො;
උට්ඨෙහි නං පඤ්ජලිකාභිපුච්ඡ, දෙවී නුසි ත්වං උද මානුසි නු”ති.

තත්ථ සුඛමාසිසානොති එතාදිසං යක්ඛං දිස්වා අත්තනො සුඛං ආසිසන්තො
පණ්ඩිතො පුරිසො “අම්භාකං සුඛං භවිස්සති, න භවිස්සති”ති පුච්ඡෙය්‍ය. උට්ඨෙහිති
උදකතො උට්ඨානාකාරං දස්සෙන්තො උට්ඨහ. පඤ්ජලිකාභිපුච්ඡාති අඤ්ජලිකො
හුත්වා අභිපුච්ඡ. උද මානුසිති උදාහු මහිද්ධිකා මානුසි ත්වන්ති.

බොධිසත්තො “යුත්තං කපෙසි”ති තං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

42.

“යං ත්වං සුඛෙනාභිසමෙක්ඛසෙ මං, භුඤ්ජස්ස භත්තං ඉති මං වදෙසි;
පුච්ඡාමි තං නාරි මහානුභාවෙ, දෙවී නුසි ත්වං උද මානුසි නු”ති.

තත්ථ යං ත්වන්ති යස්මා ත්වං සුඛෙන මං අභිසමෙක්ඛසෙ, පියවක්ඛුහි
ඔලොකෙසි. පුච්ඡාමි තන්ති තෙන කාරණෙන තං පුච්ඡාමි.

තතො දෙවධීතා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

43.

“දෙවී අහං සඬ්ඛ මහානුභාවා, ඉධාගතා සාගරචාරිමජ්ඣෙ;
අනුකම්පිකා නො ව පදුට්ඨවිත්තා, තවෙව අත්ථාය ඉධාගතාස්මි.

44.

“ඉධන්තපානං සයනාසනඤ්ච, යානාති නානාවිවිධාති සඬ්ඛ;
සබ්බස්ස ත්‍යාගං පටිපාදයාමි, යං කිඤ්චි තුය්හං මනසාභිපත්ථිත”න්ති.

තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං මහාසමුද්දෙ. නානාවිවිධානීති බහුනි ච අනෙකප්පකාරානි ච හත්ථියානඅස්සයානාදීනි අත්ථි. සබ්බස්ස ත්‍යාහන්ති තස්ස අන්තපානාදිනො සබ්බස්ස සාමිකං කත්වා තං තෙ අන්තපානාදිං පටිපාදයාමි දදාමි. යං කිඤ්චිති අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡිතං, තං සබ්බං තෙ දම්මිති.

තං සුත්ථවා මහාසත්තො “අයං දෙවධීතා සමුද්දපිට්ඨෙය් මය්හං ‘ඉදඤ්චිදඤ්ච දම්මි’ ති වදන්ති, කිං නු ඛො එසා මයා කතෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දාතුකාමා, උදාහු අත්තනො බලෙන, පුච්ඡිස්සාමි තාව න” න්ති වින්තෙත්වා පුච්ඡන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

45.

“යං කිඤ්චි ශිට්ඨඤ්ච හුතඤ්ච මය්හං, සබ්බස්ස නො ඉස්සරා ත්වං සුගත්තෙ;
සුස්සොණි සුබ්බමු සුචිලග්ගමජ්ඣෙකු, කිස්ස මෙ කම්මස්ස අයං විපාකො” ති.

තත්ථ ශිට්ඨන්ති දානවසෙන යජිතං. හුතන්ති ආහුනපාහුනවසෙන දින්නං. සබ්බස්ස නො ඉස්සරා ත්වන්ති තස්ස අම්භාකං පුඤ්ඤකම්මස්ස ත්වං ඉස්සරා, “ඉමස්ස අයං විපාකො, ඉමස්ස අය” න්ති බ්‍යාකරිතුං සමත්ථාති අත්ථො. සුස්සොණිති සුන්දරඋරුලක්ඛණො. සුබ්බමුති සුන්දරහමුකෙ. සුචිලග්ගමජ්ඣෙකුති සුචුට්ඨිලග්ගිතතනුමජ්ඣෙකු. කිස්ස මෙති මයා කතකම්මෙසු කතරකම්මස්ස අයං විපාකො, යෙනාහං අප්පතිට්ඨෙය් සමුද්දෙ පතිට්ඨං ලභාමිති.

තං සුත්ථවා දෙවධීතා “අයං බ්‍රාහ්මණො ‘යං තෙන කුසලං කතං, තං කම්මං න ජානාති’ ති අඤ්ඤාය පුච්ඡති මඤ්ඤෙ, කට්ඨස්සාමි දානිස්සා” ති තං කථෙන්නි අට්ඨමං ගාථමාහ –

46.

“සම්මෙ පථෙ බ්‍රාහ්මණ ඵකභික්ඛුං, උග්ගට්ඨපාදං තසිතං කිලන්තං;
පටිපාදයි සඬ්ඛ උපාහනානි, සා දක්ඛිණා කාමදුහා තචජ්ජා” ති.

තත්ථ ඵකභික්ඛුන්ති ඵකං පච්චෙකබුද්ධං සන්ධායාහ. උග්ගට්ඨපාදන්ති උණ්හවාලකාය සට්ඨිතපාදං. තසිතන්ති පිපාසිතං. පටිපාදයිති පටිපාදෙසි, යොජෙසිති අත්ථො. කාමදුහාති සබ්බකාමදායිකා.

තං සුත්ථවා මහාසත්තො “ඵවරුපෙපි නාම අප්පතිට්ඨෙය් මහාසමුද්දෙ මයා දින්නඋපාහනදානං මම සබ්බකාමදදං ජාතං, අහො සුදින්නං මෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස දාන” න්ති තුට්ඨවිත්තො නවමං ගාථමාහ –

47.

“සා හොතු නාවා ඵලකූපපන්නා, අනවස්සුතා ඵරකවාතයුත්තා;

අඤ්ඤාස්ස යානස්ස න හෙත්ථ භූමි, අජ්ජෙව මං මොළිනිං පාපයස්සු”ති.

තස්සත්ථො – දෙවතෙ, එවං සන්තෙ මය්හං එකං නාවං මාපෙහි, බුද්දකං පන එකදොණ්කනාවං මාපෙහි, යං නාවං මාපෙස්සසි, සා භොතු නාවා බහුහි සුසිඛිබ්බෙහි එලකෙහි උපපන්නා, උදකපච්චෙසනස්සාභාවෙන අනවස්සුතා, එරකෙන සම්මා ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙන වාතෙන යුත්තා, යථෙත්වා දිබ්බනාවං අඤ්ඤාස්ස යානස්ස එත්ථ භූමි නත්ථි, තාය පන දිබ්බනාවාය අජ්ජෙව මං මොළිනිනගරං පාපයස්සුති.

දෙවධීතා තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨවිත්තා සත්තරතනමයං නාවං මාපෙසි. සා දීඝතො අට්ඨාඋසභා අහොසි විත්ථාරතො චතුරසභා, ගම්භීරතො විසතියට්ඨිකා. තස්සා ඉන්දනීලමයා තයො කුපකා, සොචණ්ණමයානි යොත්තානි රජතමයානි පත්තානි සොචණ්ණමයානි ච වීයාරිත්තානි අහෙසුං. දෙවතා තං නාවං සත්තන්තං රතනානං පුරෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ආලිඬ්ඨිත්වා අලඬ්ඬකතනාවාය ආරොපෙසි, උපට්ඨාකං පනස්ස න ඔලොකෙසි. බ්‍රාහ්මණො අත්තනා කතකල්‍යාණතො තස්ස පත්තිං අදාසි, සො අනුමොදි. තදා දෙවතා තම්පි ආලිඬ්ඨිත්වා නාවාය පතිට්ඨාපෙසි. අථ නං නාවං මොළිනිනගරං නෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සරෙ ධනං පතිට්ඨාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා –

48.

“සා තත්ථ විත්තා සුමනා පතීතා, නාවං සුවිත්තං අභිනිමිතිත්වා;
ආදාය සඬ්ඛං පුරිසෙන සද්ධිං, උපානයි නගරං සාධුරම්ම”න්ති. –

ඉමං ඔසානගාථං අභාසි.

තත්ථ සාති හික්ඛවෙ, සා දෙවතා තත්ථ සමුද්දමජ්ඣෙ තස්ස වචනං සුත්වා විත්තිසඬ්ඛාතාය පිතියා සමන්තාගතත්තා විත්තා. සුමනාති සුන්දරමනා පාමොජ්ජෙන පතීතවිත්තා භුත්වා විචිත්‍රනාවං නිමිමිතිත්වා බ්‍රාහ්මණං පරිවාරකෙන සද්ධිං ආදාය සාධුරම්මං අතිරමණියං නගරං උපානයිති.

බ්‍රාහ්මණොපි යාවජීවං අපරිමිතධනං ගෙහං අජ්ඣාචසන්තො දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සපරිසො දෙවනගරං පරිපුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණො අහොසි, උපට්ඨාකපුරිසො ආනන්දො, සඬ්ඛබ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

සඬ්ඛජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[443] 5. වුළුබොධිජාතකවණ්ණනා

යො තෙ ඉමං වීසාලක්ඛිත්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කොධනං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. යො කිර භික්ඛු නියානිකෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි කොධං නිග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, කොධනො අහොසි උපායාසබ්භුලො, අප්පම්පි වුත්තො සමානො අභිසජ්ජි කුප්පි බ්‍යාපජ්ජි පතිට්ඨයි. සත්ථා තස්ස කොධනභාවං සුත්වා පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං කොධනො” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං භන්තෙ” ති වුත්තෙ “භික්ඛු කොධො නාම වාරෙතබ්බො, එවරුපො හි ඉධලොකෙ ව පරලොකෙ ව අනත්ථකාරකො, ත්වං නික්කොධස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා කස්මා කුප්ඤ්ඤි, පොරාණකපණ්ඩිතා බාහිරසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි කොධං න කරිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිනිගමෙ එකො බ්‍රාහ්මණො අඬිඬො මහද්ධනො මහාභොගො අපුත්තකො අහොසි, තස්ස බ්‍රාහ්මණී පුත්තං පත්ටෙසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා වටිත්වා තස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්ති, තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “බොධිකුමාරො” ති නාමං කරිංසු. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බස්පාති උග්ගණ්ඨිත්වා පච්චාගතස්ස අනිච්ඡන්තස්සෙව මාතෘපිතරො සමානජාතිකා කුලා කුමාරිකං ආනෙසුං. සාපි බ්‍රහ්මලොකා වුතාව උත්තමරුපධරා දෙවච්ඡරපටිභාගා. තෙසං අනිච්ඡමානානඤ්ඤෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරිංසු. උභින්තං පනෙතෙසං කිලෙසසමුදාවාරො නාම න භූතපුබ්බො, සංරාගවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඔලොකනං නාම නාහොසි, සුපිනෙපි මෙටුනධම්මො නාම න දිට්ඨපුබ්බො, එවං පරිසුද්ධසිලා අහෙසුං.

අථාපරභාගෙ මහාසත්තො මාතෘපිතුසු කාලකතෙසු තෙසං සරීරකිච්චං කත්වා තං පක්කොසිත්වා “හද්දෙ, ත්වං ඉමං අසිතිකොට්ඨනං ගහෙත්වා සුබෙන ජීවාහි” ති ආහ. “කිං කරිස්සථ තුම්හෙ පන, අයාපුත්තා” ති? “මය්හං ධනෙන කිච්චං නත්ථි, හිමවන්තපදෙසං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමි” ති. “කිං පන අයාපුත්ත පබ්බජ්ජා නාම පුරිසානඤ්ඤෙව වට්ටති” ති? “ඉත්ථිනම්පි වට්ටති, හද්දෙ” ති. “තෙන හි අහං තුම්හෙහි ඡට්ටිතබ්බෙලං න ගණ්ඨිස්සාමි, මය්හම්පි ධනෙන කිච්චං නත්ථි, අහම්පි පබ්බජ්ජස්සාමි” ති. “සාධු, හද්දෙ” ති. තෙ උභොපි මහාදානං දත්වා නික්ඛමිත්වා රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය ඵලාඵලෙහි යාපෙන්නා තත්ථ දසමත්තානි සංවච්ඡරානි වසිංසු, ඤානං පන තෙසං න තාව උප්පජ්ජති. තෙ තත්ථ පබ්බජ්ජාසුබ්බෙනෙව දස සංවච්ඡරෙ වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදවාරිකං වරන්තා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිංසු.

අට්ඨකදිවසං රාජා උයානපාලං පණ්ණාකාරං ආදාය ආගතං දිස්වා “උයානකිලිකං කිලිස්සාම, උයානං සොධෙහි” ති වත්වා තෙන සොධිතං සජ්ජිතං උයානං මහන්තෙන පරිවාරෙන අගමාසි. තස්මිං බණ්ණෙ තෙ උභොපි ජනා

උය්‍යානස්ස එකපස්සෙ පබ්බජ්ජාසුඛෙන චිතිනාමෙත්වා නිසින්නා භොන්ති. අථ රාජා උය්‍යානෙ විවරන්තො තෙ උභොපි නිසින්නකෙ දිස්වා පරමපාසාදිකං උත්තමරූපධරං පරිබ්බාජිකං ඔලොකෙන්තො පටිබද්ධචිත්තො අභොසි. සො කිලෙසවසෙන කම්පන්තො “පුච්ඡස්සාමි තාව, අයං පරිබ්බාජිකා ඉමස්ස කිං භොති” ති බොධිසත්තං උපසඬකම්ත්වා “පබ්බජිත අයං තෙ පරිබ්බාජිකා කිං භොති” ති පුච්ඡී. මහාරාජ, කිඤ්චි න භොති, කෙවලං එකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා, අපිව බො පන මෙ ගිහිකාලෙ පාදපරිවාරිකා අභොසිති. තං සුත්වා රාජා “අයං කිරොතස්ස කිඤ්චි න භොති, අපිව බො පන ගිහිකාලෙ පාදපරිවාරිකා කිරස්ස අභොසි, සචෙ පනාහං ඉස්සරියබලෙන ගහෙන්වා ගච්ඡෙය්‍යං, කිං නු බො එස කරස්සති, පරිග්ගණ්ඨස්සාමි තාව න” ත්ති චිත්තෙන්වා උපසඬකම්ත්වා පයමං ගාථමාහ –

49.

“යො තෙ ඉමං විසාලක්ඛිං, පියං සංමිහිතභාසිනි;
ආදාය බලා ගච්ඡෙය්‍ය, කිං නු කයිරාසි බ්‍රාහ්මණා” ති.

තත්ථ සංමිහිතභාසිනිත්ති මන්දහසිතභාසිනිං. බලා ගච්ඡෙය්‍යාති බලක්කාරෙන ආදාය ගච්ඡෙය්‍ය. කිං නු කයිරාසිති තස්ස ත්වං බ්‍රාහ්මණා කිං කරෙය්‍යාසිති?

අථස්ස කථං සුත්වා මහාසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

50.

“උප්පජ්ජෙ මෙ න මුච්චෙය්‍ය, න මෙ මුච්චෙය්‍ය ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, බිජ්ජමෙව නිවාරයෙ” ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, සචෙ ඉමං ගහෙන්වා ගච්ඡන්තෙ කිස්මිඤ්චි මම අබ්භන්තරෙ කොපො උප්පජ්ජෙය්‍ය, සො මෙ අන්තො උප්පජ්ජිත්වා න මුච්චෙය්‍ය, යාවාහං ජීවාමි, තාව මෙ න මුච්චෙය්‍ය. නාස්ස අන්තො සනසන්නිවාසෙන පතිට්ඨාතුං දස්සාමි, අථ බො යථා උප්පන්නං රජං විපුලා මෙඝවුට්ඨි බිජ්ජං නිවාරෙති, තථා බිජ්ජමෙව නං මෙත්තාභාවනාය නිග්ගහෙන්වා වාරෙස්සාමිති.

එවං මහාසත්තො සීහනාදං නදි. රාජා පනස්ස කථං සුත්වාපි අන්ධබාලතාය පටිබද්ධං අත්තනො චිත්තං නිවාරෙතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි “ඉමං පරිබ්බාජිකං රාජනිවෙසනං නෙහි” ති. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා “අධම්මො ලොකෙ චත්තති, අයුත්ත” ත්තිආදීනි චත්වා පරිදෙවමානංයෙව නං ආදාය පායාසි. බොධිසත්තො තස්සා පරිදෙවනසද්දං සුත්වා එකවාරං ඔලොකෙන්වා පුන න ඔලොකෙසි. තං රොදන්තිං පරිදෙවන්තිං රාජනිවෙසනමෙව නයිංසු. සොපි බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ පපඤ්චං අකත්වාච සීහතරං ගන්ත්වා තං පරිබ්බාජිකං පක්කොසාපෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නිමන්තෙසි. සා යසස්ස අගුණං පබ්බජාය එව ගුණං කථෙසි. රාජා කෙනචි පරියායෙන තස්සා මනං අලහන්තො තං එකස්මිං ගබ්භෙ කාරෙත්වා චිත්තෙසි

“අයං පරිබ්බාජිකා ඵචරුපං යසං න ඉච්ඡති, සොපි තාපසො ඵචරුපං මාතුගාමං ගහෙන්වා ගච්ඡන්තෙ කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතමත්තම්පි න අකාසි, පබ්බජිතා බො පන බහුමායා භොන්ති, කිඤ්චි පයොජෙත්වා අනත්ථම්පි මෙ කරෙය්‍ය, ගච්ඡාමි තාව ජානාමි කිං කරොන්තො නිසින්තො” ති සංඤ්ඨාතුං අසක්කොන්තො උය්‍යානං අගමාසි. බොධිසත්තොපි විවරං සිබ්බන්තො නිසිදි. රාජා මන්දපරිවාරොව පදසද්දං අකරොන්තො සණ්ඨකං උපසඬකම්. බොධිසත්තො රාජානං අනොලොකෙන්වා විවරමෙව සිබ්බි. රාජා “අයං කුජ්ඣිත්වා මයා සද්ධිං න සල්ලපති” ති මඤ්ඤමානො “අයං කුට්තාපසො ‘කොධස්ස උජ්ජජ්ජිතුං න දස්සාමි, උජ්ජන්තම්පි නං බිජ්ජමෙව නිග්ගණ්හිස්සාමි’ ති පඨමමෙව ගජ්ජිත්වා ඉදානි කොධෙන ථද්ධො හුත්වා මයා සද්ධිං න සල්ලපති” ති සඤ්ඤාය තතියං ගාථමාහ –

51.

“යං නු පුබ්බෙ විකත්ථිත්ථො, බලම්භිව අපස්සිතො;
ස්වජ්ජ තුණ්හිකතො දානි, සඬ්ඝාටිං සිබ්බමච්ඡසි” ති.

තත්ථ බලම්භිව අපස්සිතොති බලනිස්සිතො විය හුත්වා. තුණ්හිකතොති කිඤ්චි අවදන්තො. සිබ්බමච්ඡසිති සිබ්බන්තො අච්ඡසි.

තං සුත්වා මහාසත්තො “අයං රාජා කොධවසෙන මං නාලපතීති මඤ්ඤති, කථෙස්සාමි දානිස්ස උජ්ජන්තස්ස කොධස්ස වසං අගතභාව” න්ති වින්තෙන්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

52.

“උජ්ජජ්ජි මෙ න මුච්චිත්ථ, න මෙ මුච්චිත්ථ ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, බිජ්ජමෙව නිවාරයි” ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, උජ්ජජ්ජි මෙ, න න උජ්ජජ්ජි, න පන මෙ මුච්චිත්ථ, නාස්ස පටිසිත්වා හදයෙ යාතුං අදාසිං, ඉති සො මම ජීවතො න මුච්චිත්ථෙව, රජං විපුලා වුට්ඨි විය බිජ්ජමෙව නං නිවාරෙසින්ති.

තං සුත්වා රාජා “කිං නු බො ඵස කොපමෙව සන්ධාය වදති, උදාහු අඤ්ඤං කිඤ්චි සිජ්ජං සන්ධාය කථෙසි, පුච්ඡිස්සාමි තාව න” න්ති වින්තෙන්වා පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

53.

“කිං තෙ උජ්ජජ්ජි නො මුච්චි, කිං තෙ න මුච්චි ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨි, කතමං තං නිවාරයි” ති.

තත්ථ කිං තෙ උජ්ජජ්ජි නො මුච්චිති කිං තව උජ්ජජ්ජි වෙව න මුච්චි ව.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “මහාරාජ, එවං කොධො බ්‍රහ්‍මආදීනවො
මහාවිනාසදායකො, එසො මම උප්පජ්ජී, උප්පන්නඤ්ච නං මෙත්තාභාවනාය
නිවාරෙසි” ත්ති කොධෙ ආදීනවං පකාසෙන්නො –

54.

“යම්හි ජාතෙ න පස්සති, අජාතෙ සාධු පස්සති;
සො මෙ උප්පජ්ජී නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

55.

“යෙන ජාතෙන නන්දන්ති, අමිත්තා දුක්ඛමෙසිනො;
සො මෙ උප්පජ්ජී නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

56.

“යස්මිඤ්ච ජායමානම්හි, සදත්ථං නාවබුජ්ඣති;
සො මෙ උප්පජ්ජී නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

57.

“යෙනාභිභූතො කුසලං ජහාති, පරක්කරෙ විපුලඤ්චාපි අත්ථං;
ස භීමසෙනො බලවා පමද්දී, කොධො මහාරාජ න මෙ අමුච්චථ.

58.

“කට්ඨස්මිං මත්ථමානස්මිං, පාවකො නාම ජායති;
තමෙව කට්ඨං ඩහති, යස්මා සො ජායතෙ ගිති.

59.

“එවං මන්දස්ස පොසස්ස, බාලස්ස අවිජානතො;
සාරම්භා ජායතෙ කොධො, සොපි තෙනෙව ඩය්හති.

60.

“අග්ගීව තිණකට්ඨස්මිං, කොධො යස්ස පවඬ්ඨති;
නිභීයති තස්ස යසො, කාළපක්ඛෙව චන්දිමා.

61.

“අනෙධො ධුමකෙතුව, කොධො යස්සුපසම්මති;
ආපුරති තස්ස යසො, සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා” ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ න පස්සතිති අත්තත්ථම්පි න පස්සති, පගෙව පරත්ථං. සාධු පස්සතිති
අත්තත්ථං පරත්ථං උභයත්ථම්පි සාධු පස්සති. දුම්මෙධගොචරොති නිප්පඤ්ඤානං
ආධාරභූතො ගොචරො. දුක්ඛමෙසිනොති දුක්ඛං ඉච්ඡන්තා. සදත්ථන්ති අත්තතො
අත්ථභූතං අත්ථතො වෙව ධම්මතො ව චුද්ධං. පරක්කරෙති විපුලම්පි අත්ථං
උප්පන්නං පරතො කාරෙති, අපනෙථ, න මෙ ඉමිනා අත්ථොති වදති. ස

භීමසෙනොති සො කොධො භීමාය භයජනනියා මහතියා කිලෙසසෙනාය සමන්තාගතො. පමද්දීති අත්තනො ඛලවහාවෙන උළාරෙපි සත්තෙ ගහෙන්වා අත්තනො වසෙ කරණෙන මද්දනසමත්ථො. න මෙ අමුච්චථාති මම සන්තිකා මොක්ඛං න ලහති, හදයෙ වා පන මෙ ඛිරං විය මුහුත්තං දධිභාවෙන න පතිට්ඨහිත්ථාතිපි අත්ථො.

කට්ඨස්ථිං මත්ථමානස්ථිත්ති අරණීසහිතෙන මත්ථියමානෙ,
 “මද්දමානස්ථි”න්තිපි පායො. යස්මාති යතො කට්ඨා ජායති, තමෙව ඩහති. ගිනීති අග්ගි. බාලස්ස අවිජානනොති බාලස්ස අවිජානන්තස්ස. සාරම්භා ජායතෙති අහං ත්වන්ති ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොන්තස්ස කරණුත්තරියලක්ඛණා සාරම්භා අරණිමත්ථනා විය පාවකො කොධො ජායති. සොපි තෙනෙවාති සොපි බාලො තෙනෙව කොධෙන කට්ඨං විය අග්ගිනා ඩය්හති. අනෙධො ධුමකෙතුචාති අනිත්ඨනො අග්ගි විය. තස්සාති තස්ස අධිවාසනඛන්තියා සමන්තාගතස්ස පුග්ගලස්ස සුක්කපක්ඛෙ වන්දො විය ලද්ධො යසො අපරාපරං ආපුරතීති.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා තුට්ඨො එකං අමච්චං ආණාපෙත්වා පරිබ්බාජිකං ආහරාපෙත්වා “හත්තෙ නික්කොධනාපස, උභොපි තුම්භෙ පබ්බජ්ජාසුඛෙන චිතිනාමෙන්තා ඉධෙව උය්‍යානෙ වසථ, අහං වො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං කරිස්සාමි”ති වත්වා බමාපෙත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. තෙ උභොපි තත්ථෙව වසිංසු. අපරභාගෙ පරිබ්බාජිකා කාලමකාසි. බොධිසත්තො තස්සා කාලකතාය හිමවත්තං පටිසිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා වත්තාරො බ්‍රහ්මචිභාරෙ භාවෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො හික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා පරිබ්බාජිකා රාහුලමානා අහොසි, රාජා ආනන්දො, පරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

චුළබොධිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[444] 6. කණ්හදීපායනජාතකවණ්ණනා

සත්තාහමෙවාහන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු කුසජාතකෙ (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආචි භවිස්සති. සත්ථා තං හික්ඛුං “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්චං හත්තෙ”ති චුත්තෙ “හික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්තෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අතිරෙකපඤ්ඤාසවස්සානි අනහිරතා බ්‍රහ්මවරියං වරන්තා හිරොත්තජ්ජහෙදභයෙන අත්තනො උක්කණ්ඨිතභාවං න කස්සචි කථෙසුං, ත්වං කස්මා ඵවරුපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා මාදිසස්ස ගරුනො බුද්ධස්ස

සම්මුඛෙ යත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ උක්කණ්ඨිතභාවං ආවි කරොසි, කිමත්ථං අත්තනො භිරොත්තජ්ජං න රක්ඛසී”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ වංසරට්ඨෙ කොසම්බියං නාම නගරෙ කොසම්බකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා අඤ්ඤතරස්මිං නිගමෙ ද්වෙ බ්‍රාහ්මණා අසීතිකොට්ඨනවිභවා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසභායකා කාමෙසු දොසං දිස්වා මහාදානං පවත්තෙන්වා උභොපි කාමෙ පභාය මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ අස්සමපදං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාඵලෙන යාපෙන්තා පණ්ණාස වස්සානි වසිංසු, ඤානං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛිංසු. තෙ පණ්ණාසවස්සව්වයෙන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදං වරන්තා කාසිරට්ඨං සම්පාපුණිංසු. තත්‍ර අඤ්ඤතරස්මිං නිගමගාමෙ දීපායනතාපසස්ස ගිහිසභායො මණ්ඩබ්බො නාම අත්ථි, තෙ උභොපි තස්ස සන්තිකං අගමිංසු. සො තෙ දිස්වාච අත්තමනො පණ්ණසාලං කාරෙන්වා උභොපි තෙ චතුහි පව්වයෙහි උපට්ඨති. තෙ තත්ථ තිණි වත්තාරි වස්සානි වසිත්වා තං ආපුච්ඡිත්වා වාරිකං වරන්තා බාරාණසිං පත්වා අතිමුත්තකසුසානෙ වසිංසු. තත්ථ දීපායනො යථාහිරන්තං විහරිත්වා පුන තස්සෙව සභායස්ස සන්තිකං ගතො. මණ්ඩබ්බතාපසො තත්ථෙව වසි.

අථෙකදිවසං එකො වොරො අන්තොනගරෙ වොරිකං කත්වා ධනසාරං ආදාය නික්ඛන්තො “වොරො”ති ඤත්වා පටිබුද්ධෙහි සරස්සාමිකෙහි වෙච ආරක්ඛමනුස්සෙහි ච අනුබද්ධො නිද්ධමනෙන නික්ඛමිත්වා වෙගෙන සුසානං පවිසිත්වා තාපසස්ස පණ්ණසාලද්වාරෙ භණ්ඩිකං ඡට්ටෙන්වා පලායි. මනුස්සා භණ්ඩිකං දිස්වා “අරෙ දුට්ඨජට්ඨ, ත්වං රත්තිං වොරිකං කත්වා දිවා තාපසරූපෙන වරසී”ති තජ්ජෙන්වා පොථෙන්වා තං ආදාය නෙන්වා රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජා අනුපපරික්ඛිත්වාච “ගච්ඡථ, නං සුලෙ උත්තාසෙථා”ති ආහ. තෙ තං සුසානං නෙන්වා බදිරසුලං ආරොපයිංසු, තාපසස්ස සරීරෙ සුලං න පවිසති. තතො නිම්බසුලං ආහරිංසු, තම්පි න පවිසති. අයසුලං ආහරිංසු, තම්පි න පවිසති. තාපසො “කිං නු බො මෙ පුබ්බකම්ම”න්ති ඔලොකෙසි, අථස්ස ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි, තෙන පුබ්බකම්මං ඔලොකෙන්වා අද්දස. කිං පනස්ස පුබ්බකම්මන්ති? කොවිළාරසුලෙ මක්ඛිකාවෙධනං. සො කිර පුරිමභවෙ වඩ්ඪකිපුත්තො හුත්වා පිතු රුක්ඛතච්ඡනට්ඨානං ගන්ත්වා එකං මක්ඛිකං ගහෙන්වා කොවිළාරසලාකාය සුලෙ විය විජ්ඣි. තමෙනං පාපකම්මං ඉමං යානං පත්වා ගණ්හි. සො “න සක්කා ඉතො පාපා මයා මුච්චිතු”න්ති ඤත්වා රාජපුරිසෙ ආහ “සවෙ මං සුලෙ උත්තාසෙතුකාමත්ථ, කොවිළාරසුලං ආහරථා”ති. තෙ තථා කත්වා තං සුලෙ උත්තාසෙන්වා ආරක්ඛං දත්වා පක්කමිංසු.

ආරක්ඛකා පටිච්ඡන්තා හුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්තෙ ඔලොකෙන්ති. තදා දීපායනො “විරදිට්ඨො මෙ සභායො”ති මණ්ඩබ්බස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්තො “සුලෙ උත්තාසිතො”ති තං දිවසඤ්ඤෙව අන්තරාමග්ගෙ සුත්වා තං යානං ගන්ත්වා එකමන්තං යිතො “කිං සම්ම කාරකොසී”ති පුච්ඡිත්වා “අකාරකොමහි”ති චුත්තෙ “අත්තනො මනොපදොසං රක්ඛිතුං සක්ඛි, නාසක්ඛි”ති පුච්ඡි. “සම්ම, යෙහි අභං

ගහිතො, නෙව තෙසං, න රඤ්ඤො උපරි මය්හං මනොපදොසො අත්ථි”ති. “එවං සන්තෙ තාදිසස්ස සීලවතො ඡායා මය්හං සුඛා”ති වත්වා දීපායනො සුලං නිස්සාය නිසීදි. අථස්ස සරීරෙ මණ්ඩබ්බස්ස සරීරතො ලොහිතබින්නි පතිංසු. තානි සුවණ්ණවණ්ණසරීරෙ පතිතපතිතානි සුස්සිත්වා කාලකානි උප්පජ්ජිංසු. තතො පට්ඨායෙව සො කණ්ඨදීපායනො නාම අහොසි. සො සබ්බරත්තිං තත්ථෙව නිසීදි.

පුනදිවසෙ ආරක්ඛපුරිසා ආගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා “අනිසාමෙත්වාව මෙ කත”න්ති වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා “පබ්බජිත, කස්මා සුලං නිස්සාය නිසින්තොසි”ති දීපායනං පුච්ඡි. මහාරාජ, ඉමං තාපසං රක්ඛන්තො නිසින්තොමහි. කිං පන ත්වං මහාරාජ, ඉමස්ස කාරකභාවං වා අකාරකභාවං වා ඤත්වා එවං කාරෙසීති? සො කම්මස්ස අසොධිතභාවං ආචික්ඛි. අථස්ස සො “මහාරාජ, රඤ්ඤො නාම නිසම්මකාරිනා භවිතබ්බං, අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු”ති ආදීනි වත්වා ධම්මං දෙසෙසි. රාජා මණ්ඩබ්බස්ස නිද්දොසභාවං ඤත්වා “සුලං හරථා”ති ආණාපෙසි. සුලං හරන්තා හරිතුං න සක්ඛිංසු. මණ්ඩබ්බො ආහ – “මහාරාජ, අහං පුබ්බෙ කතකම්මදොසෙන එවරූපං භයං සම්පත්තො, මම සරීරතො සුලං හරිතුං න සක්කා, සචෙ මය්හං ජීවිතං දාතුකාමො, කකචං ආහරාපෙත්වා ඉමං සුලං වම්මසමං ඡින්දාපෙහී”ති. රාජා තථා කාරෙසි. අන්තොසරීරෙ සුලො අන්තොයෙව අහොසි. තදා කිර සො සුබ්බමං කොවිළාරසලාකං ගහෙත්වා මක්ඛිකාය වච්චමග්ගං පචෙසෙසි, තං තස්ස අන්තොසරීරෙයෙව අහොසි. සො තෙන කාරණෙන අමරිත්වා අත්තතො ආයුක්ඛයෙනෙව මරි, තස්මා අයම්පි න මතො. රාජා තාපසෙ වන්දිත්වා බමාපෙත්වා උහොසි උය්‍යානෙ වසාපෙත්තො පට්ඨග්ගි, තතො පට්ඨාය මණ්ඩබ්බො ආණ්ණමණ්ඩබ්බො නාම ඡාතො. සො රාජානං උපනිස්සාය තත්ථෙව වසී, දීපායනො පන තස්ස වණං එසුකං කත්වා අත්තතො ගිහිසභායමණ්ඩබ්බස්ස සන්තිකමෙව ගතො.

තං පණ්ණසාලං පටිසන්තං දිස්වා එකො පුරිසො සභායස්ස ආරොචෙසි. සො සුත්වාච තුට්ඨවිත්තො සපුත්තදාරො බහු ගන්ධමාලතෙලථාණිතාදීනි ආදාය තං පණ්ණසාලං ගන්ත්වා දීපායනං වන්දිත්වා පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පානකං පායෙත්වා ආණ්ණමණ්ඩබ්බස්ස පවත්තිං සුණන්තො නිසීදි. අථස්ස පුත්තො යඤ්ඤදත්තකුමාරො නාම වඩ්ඤාමනකොට්ඨං ගෙණ්ඩුකෙන කීළි, තත්‍ර චෙකස්මිං වම්මිකෙ ආසිවිසො වසති. කුමාරස්ස භූමියං පහටගෙණ්ඩුකො ගන්ත්වා වම්මිකබ්බෙ ආසිවිසස්ස මත්ථකෙ පති. සො අජානන්තො බ්බෙ හත්ථං පචෙසෙසි. අථ නං කුද්ධො ආසිවිසො හත්ථෙ ධංසි. සො විසචෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පති. අථස්ස මාතෘපිතරො සප්පෙන ධට්ඨභාවං ඤත්වා කුමාරකං උක්ඛිපිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ආනෙත්වා පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා “හන්තෙ, පබ්බජිතා නාම ඔසධං වා පරිත්තං වා ජානන්ති, පුත්තකං නො ආරොගං කරොථා”ති ආහංසු. අහං ඔසධං න ජානාමි, නාහං චෙජ්ජකම්මං කරිස්සාමිති. “තෙන හි හන්තෙ, ඉමස්මිං කුමාරකෙ මෙත්තං කත්වා සච්චකිරියං කරොථා”ති වුත්තෙ තාපසො “සාධු, සච්චකිරියං කරිස්සාමි”ති වත්වා යඤ්ඤදත්තස්ස සීසෙ හත්ථං යපෙත්වා පයමං ගාථමාහ –

62.

“සත්තාහමෙවාහං පසන්නචිත්තො, පුඤ්ඤත්ථිකො ආවරිං බ්‍රහ්මවරියං;
අථාපරං යං වරිතං මමෙදං, වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි;
අකාමකොවාපි අහං වරාමි, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු;
හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො” ති.

තත්ථ අථාපරං යං වරිතන්ති තස්මා සත්තාහා උත්තරි යං මම බ්‍රහ්මවරියං.
අකාමකොවාපීති පබ්බජ්ජං අනිච්ඡන්තොයෙව. එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතුති
සච්චෙ අතිරෙකපණ්ණාසවස්සානි අනභිරතිවාසං වසන්තෙන මයා කස්සචි
අනාරොචිතභාවො සච්චං, එතෙන සච්චෙන යඤ්ඤදත්තකුමාරස්ස සොත්ථිභාවො
හොතු, ජීවිතං පටිලහතුති.

අථස්ස සහ සච්චකිරියාය යඤ්ඤදත්තස්ස ථනප්පදෙසතො උද්ධං විසං
හස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. කුමාරො අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා මාතාපිතරො
ඔලොකෙන්වා “අම්මතාතා” ති වත්වා පරිවත්තිත්වා නිපජ්ජි. අථස්ස පිතරං
කණ්හදීපායතො ආහ – “මයා තාව මම බලං කතං, ත්වම්පි අත්තනො බලං
කරොහි” ති. සො “අහම්පි සච්චකිරියං කරිස්සාමි” ති පුත්තස්ස උරෙ හත්ථං
යපෙන්වා දුතියං ගාථමාහ –

63.

“යස්මා දානං නාහිනන්දිං කදාචි, දිස්වානහං අතිථිං වාසකාලෙ;
න වාපි මෙ අප්පියතං අවෙදුං, බහුස්සුතා සමණුබ්‍රාහ්මණා ව;
අකාමකොවාපි අහං දදාමි, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු;
හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො” ති.

තත්ථ වාසකාලෙති වසන්තථාය ගෙහං ආගතකාලෙ. න වාපි මෙ අප්පියතං
අවෙදුන්ති බහුස්සුතාපි සමණුබ්‍රාහ්මණා “අයං නෙව දානං අහිනන්දති න අම්හෙ” ති
ඉමං මම අප්පියභාවං නෙව ජානිංසු. අහඤ්චි තෙ පියවක්ඛුහියෙව ඔලොකෙමිති
දීපෙති. එතෙන සච්චෙනාති සච්චෙ අහං දානං දදමානො විපාකං අසද්දහිත්වා
අත්තනො අනිච්ඡාය දම්මි, අනිච්ඡනභාවං මම පරෙ න ජානන්ති, එතෙන සච්චෙන
සුවත්ථි හොතුති අත්ථො.

එවං තස්ස සච්චකිරියාය සහ කට්ඨො උද්ධං විසං හස්සිත්වා පථවිං පාවිසි.
කුමාරො උට්ඨාය නිසීදි, යාතුං පන න සක්කොති. අථස්ස පිතා මාතරං ආහ “හද්දෙ,
මයා අත්තනො බලං කතං, ත්වං ඉදානි සච්චකිරියං කර්වා පුත්තස්ස උට්ඨාය
ගමනභාවං කරොහි” ති. “සාමි, අත්ථි මය්හං එකං සච්චං, තව පන සන්තිකෙ
කථෙතුං න සක්කොමි” ති. “හද්දෙ, යථා තථා මෙ පුත්තං අරොගං කරොහි” ති. සා
“සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා සච්චං කරොන්ති තතියං ගාථමාහ –

64.

“ආසීවියෝ තාන පහුතනෙජො, යො තං අඩංසි බිලරා උදිච්ච; තස්මිඤ්ච මෙ අප්පියතාය අප්ප, පිතරඤ්ච තෙ නත්ථි කොචි විසෙසො; එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු, හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො” ති.

තත්ථ තාතාති පුත්තං ආලපති. පහුතනෙජොති බලවවිසො. බිලරාති විවරා, අයමෙව වා පායො. උදිච්චාති උට්ඨන්තිවා, වම්මිකබිලතො උට්ඨායාති අත්ථො. පිතරඤ්ච තෙති පිතරි ව තෙ. අට්ඨකථායං පන අයමෙව පායො. ඉදං චුත්තං හොති – “තාන, යඤ්ඤදත්ත තස්මිඤ්ච ආසීවියෙ තව පිතරි ව අප්පියභාවෙන මය්හං කොචි විසෙසො නත්ථි. තඤ්ච පන අප්පියභාවං යපෙත්වා අප්ප මයා කොචි ජානාපිතපුබ්බො නාම නත්ථි, සචෙ එතං සච්චං, එතෙන සච්චෙන තව සොත්ථි හොතු” ති.

සහ ව සච්චකිරියාය සබ්බං විසං භස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. යඤ්ඤදත්තො නිබ්බිසෙන සරිරෙන උට්ඨාය කීළිතුං ආරද්ධො. එවං පුත්තෙ උට්ඨිතෙ මණ්ඩබ්බො දීපායනස්ස අප්ඤ්ඤාසයං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

65.

“සන්තා දන්තායෙව පරිබ්බජන්ති, අඤ්ඤා කණ්භා නත්ථාකාමරූපා; දීපායන කිස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො වරසි බ්‍රහ්මවරිය” ති.

තස්සත්ථො – යෙ කෙචි බත්තියාදයො කාමෙ පභාය ඉධ ලොකෙ පබ්බජන්ති, තෙ අඤ්ඤා කණ්භා භවත්තං කණ්භං යපෙත්වා අඤ්ඤෙ අකාමරූපා නාම නත්ථි, සබ්බෙ ඤානභාවනාය කිලෙසානං සම්මත්තා සන්තා, චක්ඛාදීනි ද්වාරානි යථා නිබ්බිසෙවනානි හොන්ති, තථා තෙසං දම්මත්තා දන්තා හුත්වා අභිරතාව බ්‍රහ්මවරියං වරන්ති, ත්වං පන භන්තෙ දීපායන, කිංකාරණා තපං ජිගුච්ඡමානො අකාමකො හුත්වා බ්‍රහ්මවරියං වරසි, කස්මා පුන න අගාරමෙව අප්ඤ්ඤාසයං ගාථමාහ –

66.

“සද්ධාය නික්ඛම්ම පුනං නිවත්තො, සො ඵලමුගොව බාලො චතායං; එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො වරාමි බ්‍රහ්මවරියං; විඤ්ඤාප්පසත්ථඤ්ච සතඤ්ච යානං, එවම්පහං පුඤ්ඤකරො භවාමි” ති.

තස්සත්ථො – කණ්භො කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දන්තිවා තාව මහත්තං විභවං පභාය අගාරා නික්ඛම්තිවා යං ජහි, පුන තදත්ථමෙව නිවත්තො. සො අයං ඵලමුගො ගාමදාරකො විය බාලො චතාති ඉමං වාදං ජිගුච්ඡමානො අහං අත්තතො හිරොත්තප්පහෙදභයෙන අනිච්ඡමානොපි බ්‍රහ්මවරියං වරාමි. කිඤ්ච භියො පබ්බජ්ජාපුඤ්ඤඤ්ච නාමෙතං විඤ්ඤාති බුද්ධාදීනි පසත්ථං, තෙසංයෙව ව සතං නිවාසට්ඨානං. එවං ඉම්නාපි කාරණෙන අහං පුඤ්ඤකරො භවාමි, අස්සුමුබ්බොපි රුද්ධමානො බ්‍රහ්මවරියං වරාමියෙවාති.

එවං සො අත්තනො අජ්ඣාසයං කටේත්වා පුන මණ්ඩබ්බං පුච්ඡන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

67.

“සමණෙ තුවං බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ ව, සන්තප්පයාසී අත්තපානෙන භික්ඛං;
ඔපානභූතංව සරං තව යිදං, අත්තෙන පානෙන උපෙතරූපං;
අථ කිස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො දානමිමං දදාසී”ති.

තත්ථ භික්ඛන්ති භික්ඛාය වරන්තානං භික්ඛඤ්ච සම්පාදෙන්වා දදාසී.
ඔපානභූතංවාති චතුමහාපටේ ඛතසාධාරණපොක්ඛරණී විය.

තනො මණ්ඩබ්බො අත්තනො අජ්ඣාසයං කටේන්තො සත්තමං ගාථමාහ —

68.

“පිතරො ව මෙ ආසුං පිතාමහා ව, සද්ධා අහුං දානපතී වදඤ්ඤු;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානො, මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධනො අහුං;
එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො දානමිමං දදාමී”ති.

තත්ථ “ආසු”න්ති පදස්ස “සද්ධා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, සද්ධා අහෙසුන්ති අත්ථො. අහුන්ති සද්ධා හුන්වා තනො උත්තරි දානපෙට්ඨිකා වෙව “දෙථ කරොථා”ති චුත්තවචනස්ස අත්ථජානනකා ව අහෙසුං. තං කුල්ලවත්තන්ති තං කුලවත්තං, අට්ඨකථායං පන අයමෙව පායො. මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධනො අහුන්ති “අහං අත්තනො කුලෙ සබ්බපච්ඡිමකො වෙව කුලපලාපො ව මා අහු”න්ති සල්ලක්ඛෙන්වා එතං “කුලඅන්තිමො කුලපලාපො”ති වාදං ජිගුච්ඡමානො දානං අනිච්ඡන්තොපි ඉදං දානං දදාමිති දීපෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා මණ්ඩබ්බො අත්තනො හරියං පුච්ඡමානො අට්ඨමං ගාථමාහ —

69.

“දහරිං කුමාරිං අසමත්ථපඤ්ඤං, යං තානයිං ඤාතිකුලා සුගත්තෙ;
න වාපි මෙ අප්පියතං අවෙදි, අඤ්ඤත්‍ර කාමා පරිවාරයන්තා;
අථ කෙන චණ්ණෙන මයා තෙ හොති, සංවාසධම්මො අහු එවරූපො”ති.

තත්ථ අසමත්ථපඤ්ඤන්ති කුටුම්භං විචාරෙතුං අප්පට්ඨපඤ්ඤං අතිතරුණිඤ්ඤෙව සමානං. යං තානයින්ති යං තං ආනයිං, අහං දහරිමෙව සමානං. තං ඤාතිකුලතො ආනෙසින්ති චුත්තං හොති. අඤ්ඤත්‍ර කාමා පරිවාරයන්තාති එත්තකං කාලං විනා කාමෙන අනිච්ඡාය මං පරිවාරයන්තාපි අත්තනො අප්පියතං මං න ජානාපෙසි, සම්පියායමානරූපාව පරිවරි. කෙන චණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන.

හොඳින් තං ආලපති. එවරුපොති ආසිවිසසමානපටිකුලභාවෙන මයා සද්ධිං තව සංවාසධම්මො එවරුපො පියසංවාසො විය කථං ජාතොති.

අටස්ස සා කථෙන්නි නවමං ගාථමාහ –

70.

“ආරා දුරෙ නයිධ කදාවි අත්ථි, පරම්පරා නාම කුලෙ ඉමස්මිං;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානා, මාහං කුලෙ අන්තිමගන්ධිනී අහුං;
එතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානා, අකාමිකා පද්ධවරාමිහි තුය්හ” නිති.

තත්ථ ආරා දුරෙති අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනං. අතිදුරෙති වා දස්සෙන්නි එවමාහ. ඉධාති නිපාතමත්තං, න කදාවිති අත්ථො. පරම්පරාති පුරිසපරම්පරා. ඉදං චුත්තං හොති – සාමි, ඉමස්මිං අම්භාකං ඤාතිකුලෙ දුරතො පටියාය යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා පුරිසපරම්පරා නාම න කදාවි අත්ථි, එකිත්ථියාපි සාමිකං ඡඩ්ඛෙත්වා අඤ්ඤො පුරිසො ගතිපුබ්බො නාම නත්ථිති. තං කුල්ලවත්තන්ති අහමිපි තං කුලවත්තං කුලපවෙණිං අනුවත්තමානා අත්තනො කුලෙ පච්ඡිමිකා පලාලභුතා මා අහුන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා එතං කුලඅන්තිමා කුලගන්ධිනීති වාදං ජිගුච්ඡමානා අකාමිකාපි තුය්හං පද්ධවරාමිහි වෙය්‍යාවච්චකාරිකා පාදපරිවාරිකා ජාතාමිහිති.

එවඤ්ච පන වත්වා “මයා සාමිකස්ස සන්නිකෙ අභාසිතපුබ්බං ගුය්හං භාසිතං, කුජ්ඣෙය්‍යාපි මෙ අයං, අම්භාකං කුලපකතාපසස්ස සම්මුඛෙයෙව බමාපෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා බමාපෙන්නි දසමං ගාථමාහ –

71.

“මණ්ඩබ්බා භාසිං යමභාසනෙය්‍යං, තං බම්බතං පුත්තකහෙතු මජ්ජ; පුත්තපෙමා න ඉධ පරත්ථි කිඤ්චි, සො නො අයං ජීවති යඤ්ඤදත්තො” ති.

තත්ථ තං බම්බතන්ති තං බම්බතු. පුත්තකහෙතු මජ්ජාති තං මම භාසිතං අජ්ජ ඉමස්ස පුත්තස්ස හෙතු බම්බතු. සො නො අයන්ති යස්ස පුත්තස්ස කාරණා මයා එතං භාසිතං, සො නො පුත්තො ජීවති, ඉමස්ස ජීවිතලාභභාවෙන මෙ බම සාමි, අජ්ජතො පටියාය තව වසවත්තිති භවිස්සාමිති.

අථ නං මණ්ඩබ්බො “උට්ඨෙහි හද්දෙ, බමාමි තෙ, ඉතො පන පටියාය මා ඵරුසවිත්තා අහොසි, අහමිපි තෙ අජ්ජියං න කරිස්සාමි” ති ආහ. බොධිසත්තො මණ්ඩබ්බො ආහ – “ආචුසො, තයා දුස්සඬ්ඝරං ධනං සඬ්ඝරිත්වා කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච අසද්දහිත්වා දානං දදන්තෙන අයුත්තං කතං, ඉතො පටියාය දානං සද්දහිත්වා දෙහි” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡිත්වා බොධිසත්තං ආහ – “හන්තෙ, තයා අම්භාකං දක්ඛිණෙය්‍යභාවෙ යත්වා අනභිරතෙන බ්‍රහ්මවරියං වරන්තෙන අයුත්තං කතං, ඉතො පටියාය ඉදානි යථා තයි කතකාරා මහප්ඵලා හොන්ති, එවං විත්තං පසාදෙත්වා සුද්ධවිත්තො අභිරතො හුත්වා බ්‍රහ්මවරියං වරාහි” ති. තෙ මහාසත්තං වන්දිත්වා උට්ඨාය අගමංසු. තතො පටියාය හරියා සාමිකෙ සස්තෙහා අහොසි,

මණ්ඩබොයා පසන්නවිත්තො සද්ධාය දානං අදාසි. බොධිසත්තො අනභිරතිං විනොදෙන්වා ක්කානාභිඤ්ඤං උප්පාදෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සව්වානි පකාසෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සව්වපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා මණ්ඩබොයා ආනන්දො අහොසි, හරියා විසාබා, පුත්තො රාහුලො, ආණ්ඩමණ්ඩබොයා සාරිපුත්තො, කණ්ඨදීපායනො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කණ්ඨදීපායනජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[445] 7. නිග්‍රොධජාතකවණ්ණනා

න වාහමෙතං ජානාමීති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඡි භික්ඛු තෙන “ආවුසො දෙවදත්ත, සත්ථා තව බහුපකාරො, ත්වඤ්ඡි සත්ථාරං නිස්සාය පබ්බජ්ජං ලභි උපසම්පදං ලභි, තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්ඡි, ක්කානං උප්පාදෙසි, ලාභසක්කාරොපි තෙ දසබලස්සෙව සන්තකො”ති භික්ඛුහි චුත්තෙ තිණසලාකං උක්ඛිපිත්වා “එත්තකම්පි සමණෙන ගොතමෙන මය්හං කතං ගුණං න පස්සාමි”ති චුත්තෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති ප්‍රචිණ්ත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො අකතඤ්ඤා මිත්තදුබ්භි”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහෙ මගධමහාරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා රාජගහසෙට්ඨි අත්තනො පුත්තස්ස ජනපදසෙට්ඨිනො ධිතරං ආනෙසි, සා වඤ්ඤා අහොසි. අථස්සා අපරභාගෙ සක්කාරො පරිභායි. “අම්භාකං පුත්තස්ස ගෙහෙ වඤ්ඤාත්ථියා වසන්තියා කථං කුලවංසො වඩ්ඪිස්සති”ති යථා සා සුණාති, එවම්පි කථං සමුට්ඨාපෙන්ති. සා තං පුත්වා “හොතු ගබ්භිනිආලයං කත්වා එතෙ වඤ්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා අත්තනො අත්ථවාරිකං ධාතිං ආහ “අම්ම, ගබ්භිනියො නාම කිඤ්ච කිඤ්ච කරොන්ති”ති ගබ්භිනිපරිහාරං ප්‍රචිණ්ත්වා උතුනිකාලෙ පටිච්ඡාදෙන්වා අම්බිලාදිරුචිකා හුත්වා හත්ථපාදානං උද්ධුමායනකාලෙ හත්ථපාදපිට්ඨියො කොට්ටාපෙන්වා බහලං කාරෙසි, දිවසෙ දිවසෙපි පිලොතිකාවෙයනෙන ව උදරවඩ්ඪනං වඩ්ඪෙසි, ථනමුඛානි කාළානි කාරෙසි, සරීරකිව්චං කරොන්තිපි අඤ්ඤත්‍ර තස්සා ධාතියා අඤ්ඤෙසං සම්මුඛට්ඨානෙන න කරොති. සාමිකොපිස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. එවං නව මාසෙ වසින්වා “ඉදානි ජනපදෙ පිතු සරං ගන්ත්වා විජායිස්සාමි”ති සසුරෙ ආප්‍රචිණ්ත්වා රථමාරුහින්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන රාජගහා නික්ඛමින්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්සා පන පුරතො එකො සත්ථො ගච්ඡති. සත්ථොන වසින්වා ගතට්ඨානං එසා පාතරාසකාලෙ පාපුණාති.

අටෙකදිවසං තස්මිං සත්ථෙ එකා දුග්ගතිත්ථි රත්තියා එකස්මිං නිග්‍රොධමුලෙ පුත්තං විජායිත්වා පාතොව සත්ථෙ ගච්ඡන්තෙ “අහං විනා සත්ථොන ගන්තුං න

සක්ඛිස්සාමි, සක්කා බො පන ජීවත්තියා පුත්තං ලභිතු”න්ති නිග්‍රොධමූලජාලෙ ජලාබ්‍රඤ්චෙව ගඛිභමලඤ්ච අත්ථරිත්වා පුත්තං ඡට්ටෙන්වා අගමාසි. දාරකස්සපි දෙවතා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. සො හි න යො වා සො වා, බොධිසත්තොයෙව. සො පන තදා තාදිසං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ඉතරා පාතරාසකාලෙ තං යානං පත්වා “සරිරකිච්චං කරිස්සාමි”ති තාය ධාතියා සද්ධිං නිග්‍රොධමූලං ගතා සුවණ්ණවණ්ණං දාරකං දිස්වා “අම්ම, නිජ්චන්තං නො කිච්ච”න්ති පිලොතිකායො අපනෙත්වා උච්ඡඬිගපදෙසං ලොහිතෙන ව ගඛිභමලෙන ව මක්ඛෙන්වා අත්තනො ගඛිභවුට්ඨානං ආරොවෙසි. තාවදෙව නං සාණියා පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨො සපරිජනො රාජගහං පණ්ණං පෙසෙසි. අථස්සා සස්සුසසුරා විජාතකාලතො පට්ඨාය “පිතු කුලෙ කිං කරිස්සති, ඉධෙව ආගච්ඡතු”ති පෙසයිංසු. සා පටිනිවත්තිත්වා රාජගහමෙව පාවිසි. තත්ථ තං සම්පට්චිජිත්වා දාරකස්ස නාමං කරොත්තා නිග්‍රොධමූලෙ ජාතත්තා “නිග්‍රොධකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. තං දිවසඤ්ඤෙව අනුසෙට්ඨිසුණිසාපි විජායනත්ථාය කුලසරං ගච්ඡන්ති අත්තරාමග්ගෙ එකිස්සා රුක්ඛසාධාය හෙට්ඨා පුත්තං විජායි, තස්ස “සාඛකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. තං දිවසඤ්ඤෙව සෙට්ඨිං නිස්සාය වසන්තස්ස තුන්තකාරස්ස හරියාපි පිලොතිකන්තරෙ පුත්තං විජායි, තස්ස “පොත්තිකො”ති නාමං කරිංසු.

මහාසෙට්ඨී උභොපි තෙ දාරකෙ “නිග්‍රොධකුමාරස්ස ජාතදිවසඤ්ඤෙව ජාතා”ති ආණාපෙත්වා තෙනෙව සද්ධිං සංවඩ්ඪෙසි. තෙ එකතො වඩ්ඪිත්වා වයජ්ජත්තා තක්කසිලං ගන්ත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හිංසු. උභොපි සෙට්ඨිපුත්තා ආවරියස්ස ද්වෙ සහස්සානි අදංසු. නිග්‍රොධකුමාරො පොත්තිකස්ස අත්තනො සන්තිකෙ සිජ්ජං පට්ඨපෙසි. තෙ නිජ්චන්තසිජ්ජා ආවරියං ආපුච්ඡිත්වා නික්ඛන්තා “ජනපදවාරිකං වරිස්සාමා”ති අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජිංසු. තදා බාරාණසිරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො, “ස්වෙ චුස්සරථං යොජෙස්සාමා”ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙසුං. තෙසුපි සභායෙසු රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙසු පොත්තිකො පච්චුසකාලෙ උට්ඨාය නිග්‍රොධකුමාරස්ස පාදෙ පරිමජ්ජන්තො නිසීදි. තස්මිං රුක්ඛෙ චුත්ථකුක්කුටෙසු උපරිකුක්කුටො හෙට්ඨාකුක්කුටස්ස සරිරෙ වච්චං පාතෙසි. අථ නං සො “කෙනෙතං පාතිත”න්ති ආහ. “සම්ම, මා කුජ්ඣි, මයා අජානන්තෙන පාතිත”න්ති ආහ. “අරෙ, ත්වං මම සරිරං අත්තනො වච්චට්ඨානං මඤ්ඤසි, කිං මම පමාණං න ජානාසි”ති. අථ නං ඉතරො “අරෙ ත්වං ‘අජානන්තෙන මෙ කත’න්ති චුත්තෙපි කුජ්ඣසියෙව, කිං පන තෙ පමාණ”න්ති ආහ. “යො මං මාරෙත්වා මංසං බාදති, සො පාතොව සහස්සං ලහති, තස්මා අහං මානං කරොමි”ති. අථ නං ඉතරො “අරෙ එත්තකමත්තෙන ත්වං මානං කරොසි, මං පන මාරෙත්වා යො ථූලමංසං බාදති, සො පාතොව රාජා හොති, යො මජ්ඣමමංසං බාදති, සො සෙනාපති, යො අට්ඨිනිස්සිතං බාදති, සො භණ්ඩාගාරිකො හොති”ති ආහ.

පොත්තිකො තෙසං කථං සුත්වා “කිං නො සහස්සෙන, රජ්ජමෙව වර”න්ති සණ්ඨකං රුක්ඛං අභිරුහිත්වා උපරිසයිතකුක්කුටං ගහෙන්වා මාරෙත්වා අඬිගාරෙ පවිත්වා ථූලමංසං නිග්‍රොධස්ස අදාසි, මජ්ඣමමංසං සාඛස්ස අදාසි, අට්ඨිමංසං

අත්තනා බාදි. බාදිත්වා පන “සම්ම නිග්‍රොධ, ත්වං අජ්ජ රාජා භවිස්සසී, සම්ම සාධ, ත්වං සෙනාපති භවිස්සසී, අහං පන භණ්ඩාගාරිකො භවිස්සාමී” ති වත්වා “කථං ජානාමී” ති ප්‍රට්ඨො තං පචත්තිං ආරොවෙසී. තෙ තයොපි ජනා පාතරාසවෙලාය බාරාණසිං පවිසිත්වා එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙනෙ සජ්ජිසක්කරයුත්තං පායාසං භුඤ්ජිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උය්‍යානං පවිසිංසු. නිග්‍රොධකුමාරො සිලාපට්ටෙ නිපජ්ජී, ඉතරෙ ද්වෙ බහි නිපජ්ජිංසු. තස්මිං සමයෙ පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි අන්තො යපෙත්වා චුස්සරථං විස්සජ්ජෙසු. තත්ථ විත්ථාරකථා මහාජනකජාතකෙ (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආචි භවිස්සති. චුස්සරථො උය්‍යානං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා ආරොහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසී. පුරොහිතො “උය්‍යානෙ පුඤ්ඤවතා සත්තෙන භවිතබ්බ”න්ති උය්‍යානං පවිසිත්වා කුමාරං දිස්වා පාදන්තතො සාටකං අපනෙත්වා පාදෙසු ලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා “තිට්ඨතු බාරාණසියං රජ්ජං, සකලජම්බුදීපස්ස අධිපතිරාජා භවිතුං යුත්තො” ති සබ්බතාලාවචරෙ පග්ගණ්භාපෙසී. නිග්‍රොධකුමාරො පබ්බජ්ඣිත්වා මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා මහාජනං ඔලොකෙත්වා පරිවත්තිත්වා නිපන්තො ථොකං වීතිනාමෙත්වා සිලාපට්ටෙ පල්ලඬිකෙන නිසීදි. අථ නං පුරොහිතො ජණ්ණුනා පතිට්ඨාය “රජ්ජං තෙ දෙව පාපුණානී” ති වත්වා “සාධු” ති චුත්තෙ තත්ථෙව රතනරාසිමිහි යපෙත්වා අභිසිඤ්චි. සො රජ්ජං පත්වා සාධස්ස සෙනාපතිට්ඨානං දත්වා මහත්තෙන සක්කාරෙන නගරං පාවිසී, පොත්තිකොපි තෙහි සද්ධිඤ්ඤෙව අගමාසී. තතො පට්ඨාය මහාසත්තො බාරාණසියං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසී.

සො එකදිවසං මාතෘපිතුනං සරිත්වා සාධං ආහ – “සම්ම, න සක්කා මාතෘපිතුහි විනා වත්තිතුං, මහත්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා මාතෘපිතරො නො ආනෙහී” ති. සාධො “න මෙ තත්ථ ගමනකම්මං අත්ථී” ති පටික්ඛිපි. තතො පොත්තිකං ආණාපෙසී. සො “සාධු” ති තත්ථ ගන්ත්වා නිග්‍රොධස්ස මාතෘපිතරො “පුත්තො වො රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො, එථ ගච්ඡාමා” ති ආහ. තෙ “අත්ථී නො තාව විභවමත්තං, අලං තත්ථ ගමනෙනා” ති පටික්ඛිපිංසු. සාධස්සපි මාතෘපිතරො අවොච, තෙපි න ඉච්ඡිංසු. අත්තනො මාතෘපිතරො අවොච, “මයං තාත තුන්තකාරකම්මෙන ජීවිස්සාම අල”න්ති පටික්ඛිපිංසු. සො තෙසං මනං අලභිත්වා බාරාණසිමෙව පච්චාගන්ත්වා “සෙනාපතිස්ස සරෙ මග්ගකිලමථං විනොදෙත්වා පච්ඡා නිග්‍රොධසභායං පස්සිස්සාමී” ති වින්තෙත්වා තස්ස නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා “සභායො කිර තෙ පොත්තිකො නාම ආගතොති සෙනාපතිස්ස ආරොවෙහී” ති දොචාරිකං ආහ, සො තථා අකාසී. සාධො පන “අයං මය්හං රජ්ජං අදත්වා සභායනිග්‍රොධස්ස අදාසී” ති තස්මිං වෙරං බන්ධි. සො තං කථං සුත්වාච කුද්ධො ආගන්ත්වා “කො ඉමස්ස සභායො උම්මත්තකො දාසිපුත්තො, ගණ්හථ න”න්ති වත්වා හත්ථපාදජණ්ණකප්පරෙහි කොට්ටාපෙත්වා ගීවායං ගාභාපෙත්වා නීහරාපෙසී.

සො වින්තෙසි “සාධො මම සන්තිකා සෙනාපතිට්ඨානං ලභිත්වා අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්බී, මං කොට්ටාපෙත්වා නීහරාපෙසී, නිග්‍රොධො පන පණ්ඩිතො කතඤ්ඤ සජ්ජුරිසො, තස්සෙව සන්තිකං ගමිස්සාමී” ති. සො රාජද්වාරං ගන්ත්වා “දෙව, පොත්තිකො කිර නාම තෙ සභායො ද්වාරෙ යීතො” ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙසී.

රාජා පක්කොසාපෙත්වා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාය පච්චුග්ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා මස්සුකම්මාදීනි කාරාපෙත්වා සබ්බාලඤ්ඤාකාරපටිමණ්ඩිතෙන පරිභුක්තනානග්ගරසභොජනෙන තෙන සද්ධිං සුඛනිසින්තො මාතාපිතුනං පවත්තිං පුච්ඡන්ත්වා අනාගමනභාවං සුඤ්ඤං. සාබ්බො ‘‘පොත්තිකො මං රඤ්ඤො සන්තිකෙ පරිභින්නෙය්‍ය, මයි පන ගතෙ කිඤ්චි වත්තුං න සක්ඛිස්සති’’ති තත්ථෙව අගමාසි. පොත්තිකො තස්ස සන්තිකෙයෙව රාජානං ආමන්තෙත්වා ‘‘දෙව, අහං මග්ගකිලන්තො ‘සාබ්බෙස ගෙහං ගන්ත්වා විස්සමිත්වා ඉධාගමිස්සාමි’’ති අගමිං. අථ මං සාබ්බො ‘නාහං තං ජානාමි’ති වත්වා කොට්ටාපෙත්වා ගීවායං ගාභාපෙත්වා නිහරාපෙසිති සද්දගෙය්‍යාසි ත්වං එත’’න්ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

72.

‘‘න වාහමෙතං ජානාමි, කො වායං කස්ස වානි වා;
යථා සාබ්බො වදි එව, නිග්‍රොධ කින්නි මඤ්ඤසි.

73.

‘‘තතො ගලවිනීතෙන, පුරිසා නිහරිංසු මං;
දත්වා මුඛපභාරානි, සාබ්බෙස වචනංකරා.

74.

‘‘එතාදිසං දුම්මනිනා, අකතඤ්ඤුන දුබ්භිනා;
කතං අනරියං සාබ්බෙන, සබ්බිනා තෙ ජනාධිපා’’ති.

තත්ථ කින්නි මඤ්ඤසිති යථා මං සාබ්බො අවරි, කිං ත්වම්පි එවමෙව මඤ්ඤසි, උදාහු අඤ්ඤථා මඤ්ඤසි, මං සාබ්බො එවං වදෙය්‍යානි සද්දහසි, තං න සද්දහසිති අධිජ්ජායො. ගලවිනීතෙනානි ගලග්ගාහෙන. දුබ්භිනානි මිත්තදුබ්භිනා.

තං සුත්වා නිග්‍රොධො වතස්සො ගාථා අභාසි –

75.

‘‘න වාහමෙතං ජානාමි, නපි මෙ කොචි සංසති;
යං මෙ ත්වං සම්ම අක්ඛාසි, සාබ්බෙන කාරණං කතං.

76.

‘‘සබ්බිනං සාජීවකරො, මම සාබ්බෙස වූහයං;
ත්වං නොසිස්සරියං දාතා, මනුස්සෙසු මහන්තතං;
තයාමා ලබ්භිතා ඉද්ධි, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො.

77.

‘‘යථාපි ඛිජ්ජමග්ගිමිහි, ධස්හති න විරුහති;
එවං කතං අසප්පුරිසෙ, නස්සති න විරුහති.

78.

“කතඤ්ඤම්භි ව පොසම්භි, සීලවන්තෙ අරියවුත්තීනෙ;
සුඛෙත්තෙ විය ඛිජානි, කතං තම්භි න නස්සතී” ති.

තත්ථ සංසතීති ආවික්ඛති. කාරණං කතන්ති

ආකඨ්ඨනවිකඨ්ඨනපොථනකොට්ටනසඬ්ඛානං කාරණං කතන්ති අත්ථො. සබ්බං
සාඡීවකරොති සම්ම, පොත්තික ත්වං සභායකානං සුආඡීවකරො ඡීවිකාය
උප්පාදෙතා. මම සාඛස්ස වුභයන්ති මය්හඤ්ච සාඛස්ස ව උභින්නම්පි සබ්බන්ති
අත්ථො. ත්වං නොසිස්සරියන්ති ත්වං නො අසි ඉස්සරියං දාතා, තව සන්තිකා ඉමා
සම්පත්ති අම්භෙහි ලද්ධා. මහන්තතන්ති මහන්තභාවං.

එවඤ්ච පන වත්වා එත්තකං කථෙත්තෙ නිග්‍රොධෙ සාඛො තත්ථෙව අට්ඨාසී.
අථ නං රාජා “සාඛ ඉමං පොත්තිකං සඤ්ජානාසී” ති පුච්ඡී. සො තුණ්භි අභොසී.
අථස්ස රාජා දණ්ඩං ආණාපෙත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ —

79.

“ඉමං ඡම්මං නෙකතිකං, අසප්පුරිසවිත්තකං;
භනන්තු සාඛං සත්තිහි, නාස්ස ඉච්ඡාමි ඡීවිත” ති.

තත්ථ ඡම්මන්ති ලාමකං. නෙකතිකන්ති වඤ්චකං.

තං සුත්වා පොත්තිකො “මා එස ඛාලො මං නිස්සාය නස්සතු” ති විත්තෙත්වා
නවමං ගාථමාහ —

80.

“ඛමතස්ස මහාරාජ, පාණා න පට්ඨානායා;
ඛම දෙව අසප්පුරිසස්ස, නාස්ස ඉච්ඡාමහං වධ” ති.

තත්ථ ඛමතස්සාති ඛමතං අස්ස, එතස්ස අසප්පුරිසස්ස ඛමථාති අත්ථො. න
පට්ඨානායාති මතස්ස නාම පාණා පට්ඨානෙනතුං න සක්කා.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සාඛස්ස ඛමී, සෙනාපතිට්ඨානම්පි පොත්තිකස්සෙව
දාතුකාමො අභොසී, සො පන න ඉච්ඡී. අථස්ස සබ්බසෙනානීනං විචාරණාරහං
භණ්ඩාගාරිකට්ඨානං නාම අදාසී. පුබ්බෙ කිරෙතං යානන්තරං නාභොසී, තතො
පට්ඨාය ජාතං. අපරභාගෙ පොත්තිකො භණ්ඩාගාරිකො පුත්තධිතාහි වඩ්ඨමානො
අත්තනො පුත්තධිතානං ඔවාදවසෙන ඔසානගාථමාහ —

81.

“නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය, න සාඛමුපසංවසෙ;
නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාඛස්මි ඡීවිත” ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤායෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සාබ්බො දෙවදත්තො අහොසි, පොත්තිකො ආනන්දො, නිග්‍රොධො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

නිග්‍රොධජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[446] 8. තක්කලජාතකවණ්ණනා

න තක්කලා සන්ති න ආලුවානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පිතුපොසකං උපාසකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර දලිද්දකුලෙ පච්චාජානො මාතරි කාලකතාය පාතොව උට්ඨාය දන්තකට්ඨමුබ්බොදකදානාදීනි කරොන්තො හතිං වා කසිං වා කත්වා ලද්ධවිභවානුරූපෙන යාගුහත්තාදීනි සම්පාදෙත්වා පිතරං පොසෙසි. අප්ප නං පිතා ආහ – “තාත, ත්වං එකකොව අන්තො ව බ්‍රහ්ම ච කත්තබ්බං කරොසි, එකං තෙ කුලදාරිකං ආනෙස්සාමි, සා තෙ ගෙහෙ කත්තබ්බං කරිස්සන්ති” ති. “තාත, ඉත්ථීයො නාම සරං ආගතා නෙව මය්හං, න තුම්භාකං චිත්තසුඛං කරිස්සන්ති, මා එවරූපං චිත්තයිත්ථ, අහං යාවජීවං තුම්භෙ පොසෙත්වා තුම්භාකං අච්චයෙන ජානිස්සාමි” ති. අප්පස පිතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුමාරිකං ආනෙසි. සා සසුරස්ස ව සාමිකස්ස ව උපකාරිකා අහොසි නිවවුත්ති. සාමිකොපිස්සා “මම පිතු උපකාරිකා” ති තුස්සිත්වා ලද්ධං ලද්ධං මනාපං ආහරිත්වා දෙති, සාපි තං සසුරස්සෙව උපනාමෙසි. සා අපරභාගෙ වින්තෙසි “මය්හං සාමිකො ලද්ධං ලද්ධං පිතු අදත්වා මය්හමෙව දෙති, අද්ධා පිතරි නිස්සෙනො ජානො, ඉමං මහල්ලකං එකෙනුපායෙන මම සාමිකස්ස පටික්කුලං කත්වා ගෙහා නික්කඩ්ඨාපෙස්සාමි” ති.

සා තතො පට්ඨාය උදකං අනිසිතං වා අවිච්ඡින්නං වා, ආහාරං අතිලොණං වා අලොණං වා, හත්තං උත්තණ්ඩුලං වා අතිකිලින්නං වාති එවමාදීනි තස්ස කොට්ඨස්සත්තිකාරණානි කත්වා තස්මිං කුජ්ඣන්තෙ “කො ඉමං මහල්ලකං උපට්ඨාතුං සක්ඛිස්සන්ති” ති ඵරුසානි වත්වා කලහං වඩ්ඪෙසි. තත්ථ තත්ථ බෙළුපිණ්ඩාදීනි ඡඩ්ඪෙත්වාපි සාමිකං උජ්ඣාපෙසි “පස්ස පිතු කම්මං, ‘ඉදඤ්චිදඤ්ච මා කරි’ ති වුත්තෙ කුජ්ඣති, ඉමස්මිං ගෙහෙ පිතරං වා වසාපෙහි මං වා” ති. අප්ප නං සො “හද්දෙ, ත්වං දහරා යත්ථ කත්ථවි ජීවිතුං සක්ඛිස්සසි, මය්හං පිතා මහල්ලකො, ත්වං තස්ස අසහන්ති ඉමම්භා ගෙහා නික්ඛමා” ති ආහ. සා භිතා “ඉතො පට්ඨාය එවං න කරිස්සාමි” ති සසුරස්ස පාදෙසු පතිත්වා බමාපෙත්වා පකතිනියාමෙනෙව පටිජග්ගිතුං ආරභි. අප්ප සො උපාසකො පුරිමදිවසෙසු තාය උබ්බාළ්හො සත්ථු සන්තිකං ධම්මස්සවනාය අගන්ත්වා තස්සා පකතියා පතිට්ඨිතකාලෙ අගමාසි. අප්ප නං සත්ථා “කිං, උපාසක, සත්තට්ඨ දිවසානි ධම්මස්සවනාය නාගතොසි” ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං කටෙසි. සත්ථා “ඉදානි තාව තස්සා කථං අග්ගහෙත්වා පිතරං න නීහරාපෙසි, පුබ්බෙ පන එතිස්සා කථං ගහෙත්වා පිතරං ආමකසුසානං නෙත්වා ආවාටං බණ්ණිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා මාරණකාලෙ අහං සත්තවස්සිකො හුත්වා මාතාපිතුනං ගුණං කටෙත්වා පිතුසාතකකම්මා නිවාරෙසිං, තදා ත්වං මම කථං සුත්වා තව පිතරං යාවජීවං

පටිපත්තින්වා සග්ගපරායණො ජාතො, ස්වායං මයා දින්නො ඔවාදො
 භවත්තරගතමිපි න විජහති, ඉමිනා කාරණෙන තස්සා කථං අග්ගහෙත්වා ඉදානි
 තයා පිතා න නිහටො”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමෙ
 එකස්ස කුලස්ස සරෙ එකපුත්තකො අහොසි නාමෙන සවිට්ඨකො නාම. සො
 මාතෘපිතරො පටිපත්තිගන්නො අපරභාගෙ මාතරි කාලකතාය පිතරං පොසෙසීති
 සබ්බං වත්ථු පච්චුප්පන්නවත්ථුනියාමෙනෙව කටෙතබ්බං. අයං පනෙත්ථ විසෙසො.
 තදා සා ඉත්ථි “පස්ස පිතු කම්මං, ‘ඉදඤ්චිදඤ්ච මා කරි’ති වුත්තෙ කුජ්ඣති”ති
 වත්වා “සාමි, පිතා තෙ වණ්ඨො ඵරුසො නිච්චං කලහං කරොති, ජරාජිණ්ණො
 බ්‍යාධිපිළිතො න විරස්සෙව මරිස්සති, අභඤ්ච එතෙන සද්ධිං එකගෙහෙ වසිතුං න
 සක්කොමි, සයම්පෙස කතිපාහෙන මරිස්සතියෙව, ත්වං එතං ආමකසුසානං නෙත්වා
 ආවාටං ඛණිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා කුද්දාලෙන සිසං ඡින්නිත්වා ජීවිතක්ඛයං
 පාපෙත්වා උපරි පංසුනා ඡාදෙත්වා ආගච්ඡාහි”ති ආහ. සො තාය පුනථපුනං
 වුච්චමානො “භද්දෙ, පුරිසමාරණං නාම භාරියං, කථං නං මාරෙස්සාමි”ති ආහ.
 “අහං තෙ උපායං ආචික්ඛිස්සාමි”ති. “ආචික්ඛ තාවා”ති. “සාමි, ත්වං
 පච්චුසකාලෙ පිතු නිසින්නට්ඨානං ගන්ත්වා යථා සබ්බෙ සුණන්ති, එවං මහාසද්දං
 කත්වා ‘තාත, අසුකගාමෙ තුම්භාකං උද්ධාරණකො අත්ථි, මයි ගතෙ න දෙනි,
 තුම්භාකං අච්චයෙන න දස්සතෙව, ස්වෙ යානකෙ නිසිදිත්වා පාතොව
 ගච්ඡිස්සාමා’ති වත්වා තෙන වුත්තවෙලායමෙව උට්ඨාය යානකං යොජෙත්වා තත්ථ
 නිසිදාපෙත්වා ආමකසුසානං නෙත්වා ආවාටං ඛණිත්වා වොරෙහි අච්ඡින්නසද්දං
 කත්වා මාරෙත්වා ආවාටෙ පක්ඛිපිත්වා සිසං ඡින්නිත්වා න්හායිත්වා ආගච්ඡා”ති.

සවිට්ඨකො “අත්ථෙස උපායො”ති තස්සා වචනං සම්පට්චින්නිත්වා යානකං
 ගමනසජ්ජං අකාසි. තස්ස පනෙකො සත්තවස්සිකො පුත්තො අත්ථි පණ්ඩිතො
 බ්‍යත්තො. සො මාතු වචනං සුත්වා “මය්හං මාතා පාපධම්මා පිතරං මෙ
 පිතුසාතකම්මං කාරෙති, අහං ඉමස්ස පිතුසාතකම්මං කාතුං න දස්සාමි”ති සණ්ඨකං
 ගන්ත්වා අයාකෙන සද්ධිං නිපජ්ජි. සවිට්ඨකොපි ඉතරාය වුත්තවෙලාය යානකං
 යොජෙත්වා “එහි, තාත, උද්ධාරං සොධෙස්සාමා”ති පිතරං යානකෙ නිසිදාපෙසි.
 කුමාරොපි පයමතරං යානකං අභිරුහි. සවිට්ඨකො තං නිචාරෙතුං අසක්කොත්තො
 තෙනෙව සද්ධිං ආමකසුසානං ගන්ත්වා පිතරඤ්ච කුමාරකෙන සද්ධිං එකමත්තෙ
 යපෙත්වා සයං ඔතරිත්වා කුද්දාලපිටකං ආදාය එකස්මිං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ
 චතුරස්සාවාටං ඛණිතුං ආරහි. කුමාරකො ඔතරිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා
 අජානන්තො විය කථං සමුට්ඨාපෙත්වා පයමං ගාථමාහ –

82.
 “න තක්කලා සන්ති න ආලුචානි, න බ්ලාලියො න කළම්බානි තාත;
 එකො අරඤ්ඤමිහි සුසානමජ්ඣෙ, කිමත්ථිකො තාත ඛණාසි කාසු”න්ති.

තත්ථ න තක්කලා සන්තීති පිණ්ඩාලුකන්දා න සන්ති. ආලුවානීති ආලුවකන්දා.
බිලාලියොති බිලාරිවල්ලිකන්දා. කළුමිබානීති තාලකන්දා.

අටස්ස පිතා දුතියං ගාථමාහ —

83.

“පිතාමහො තාත සුදුබ්බලො තෙ, අනෙකඛ්‍යාධීහි දුබ්බෙන චුට්ඨො;
තමජ්ජහං නිබණ්ණස්සාමි සොබ්බෙහ, න හිස්ස තං ජීවිතං රොවයාමි”ති.

තත්ථ අනෙකඛ්‍යාධීහිති අනෙකෙහි ඛ්‍යාධීහි උප්පන්නෙන දුක්ඛෙන චුට්ඨො. න
හිස්ස තන්ති අහඤ්ඤි තස්ස තව පිතාමහස්ස තං දුජ්ජීවිතං න ඉච්ඡාමි, “එවරූපා
ජීවිතා මරණමෙවස්ස වර”න්ති මඤ්ඤමානො තං සොබ්බෙහ නිබණ්ණස්සාමිති.

තං සුත්වා කුමාරො උපඩ්ඨං ගාථමාහ —

84.

“සඩ්ධකප්පමෙතං පටිලද්ධ පාපකං, අච්චාහිතං කම්ම කරොසි ලුද්ද”න්ති.
තස්සත්ථො — තාත, ත්වං “පිතරං දුක්ඛා පමොවෙස්සාමි”ති මරණදුක්ඛෙන
යොජෙන්නො එතං පාපකං සඩ්ධකප්පං පටිලද්ධා තස්ස ව සඩ්ධකප්පවසෙන හිතං
අතික්කම්ම ධීතත්තා අච්චාහිතං කම්මං කරොසි ලුද්දන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා කුමාරො පිතු හත්ථතො කුද්දාලං ගහෙත්වා අවිදුරෙ
අඤ්ඤතරං ආවාටං බණ්ණං ආරහි. අට්ඨං පිතා උපසඩ්ධකම්ත්වා “කස්මා, තාත,
ආවාටං බණ්ණි”ති පුච්ඡී. සො තස්ස කථෙන්නො තතියං ගාථමාහ —

“මයාපි තාත පටිලච්ඡසෙ තුවං, එතාදිසං කම්ම ජරූපනීතො;
තං කුල්ලවත්තං අනුවත්තමානො, අහම්පි තං නිබණ්ණස්සාමි සොබ්බෙහ”ති.

තස්සත්ථො — තාත, අහම්පි එතස්මිං සොබ්බෙහ තං මහල්ලකකාලෙ
නිබණ්ණස්සාමි, ඉති ඛො තාත, මයාපි කතෙ ඉමස්මිං සොබ්බෙහ තුවං ජරූපනීතො
එතාදිසං කම්මං පටිලච්ඡසෙ, යං එතං තයා පවත්තිතං කුලවත්තං, තං
අනුවත්තමානො වයප්පත්තො හරියාය සද්ධිං වසන්තො අහම්පි තං නිබණ්ණස්සාමි
සොබ්බෙහති.

අටස්ස පිතා චතුත්ථං ගාථමාහ —

85.

“එරූසාහි වාචාහි පකුබ්බමානො, ආසජ්ජ මං ත්වං වදසෙ කුමාර;
පුත්තො මමං ඔරසකො සමානො, අහිතානුකම්පි මම ත්වංසි පුත්තා”ති.

තත්ථ පකුබ්බමානොති අහිභවන්නො. ආසජ්ජාති සට්ඨෙත්වා.

එවං වුත්තෙ පණ්ඩිතකුමාරකො එකං පටිවචනගාථං, ද්වෙ උදානගාථාති
තිස්සො ගාථා අභාසි -

86.

“න තාහං තාත අභිතානුකම්පී, භිතානුකම්පී තෙ අහම්පි තාත;
පාපඤ්ච තං කම්ම පකුබ්බමානං, අරහාමී නො වාරයිතුං තතො.

87.

“යො මාතරං වා පිතරං සවිට්ඨ, අදුස්සකෙ භිංසති පාපධම්මො;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං සො නිරයං උපෙති.

88.

“යො මාතරං වා පිතරං සවිට්ඨ, අන්තෙන පාතෙන උපට්ඨහාති;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං සො සුගතිං උපෙති” ති. -

ඉමං පන පුත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පිතා අට්ඨමං ගාථමාහ -

89.

“න මෙ ත්වං පුත්ත අභිතානුකම්පී, භිතානුකම්පී මෙ ත්වංසි පුත්ත;
අහඤ්ච තං මාතරා වුච්චමානො, එතාදිසං කම්ම කරොමී ලුද්ද්” ති.

තත්ථ අහඤ්ච තං මාතරාති අහඤ්ච තෙ මාතරා, අයමෙව වා පායො.

තං සුත්වා කුමාරො “තාත, ඉත්ථියො නාම උප්පත්තෙ දොසෙ
අනිග්ගස්මානා පුනප්පුනං පාපං කරොන්ති, මම මාතා යථා පුත එවරුපං න
කරොති, තථා නං පණාමෙතුං වට්ටති” ති නවමං ගාථමාහ -

90.

“යා තෙ සා හරියා අනරියරූපා, මාතා මමෙසා සකියා ජනෙත්ති;
නිද්ධාපයෙ තඤ්ච සකා අගාරා, අඤ්ඤම්පි තෙ සා දුබ්බාවහෙය්‍යා” ති.

සවිට්ඨකො පණ්ඩිතපුත්තස්ස කථං සුත්වා සොමනස්සජාතො හුත්වා “ගච්ඡාම,
තාතා” ති සද්ධිං පුත්තෙන ව පිතරා ව යානකෙ නිසීදිත්වා පායාසි. සාපි බො
අනාචාරා “නික්ඛන්තා නො ගෙහා කාළකණ්ණි” ති හට්ඨතුට්ඨා අල්ලගොමයෙන
ගෙහං උපලිම්පෙත්වා පායාසං පවිත්වා ආගමනමග්ගං ඔලොකෙත්ති තෙ
ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “නික්ඛන්තං කාළකණ්ණිං පුත ගහෙත්වා ආගතො” ති
කුප්ඤ්ඤිත්වා “අරෙ නිකතික, නික්ඛන්තං කාළකණ්ණිං පුත ආදාය ආගතොසි” ති
පරිභාසි. සවිට්ඨකො කිඤ්චි අවත්වා යානකං මොචෙත්වා “අනාචාරෙ කිං
වදෙසී” ති තං සුකොට්ටිතං කොට්ටෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය මා ඉමං ගෙහං පාවිසී” ති
පාදෙ ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪී. තතො පිතරඤ්ච පුත්තඤ්ච න්හාපෙත්වා සයම්පි
න්හාසිත්වා තයොපි පායාසං පරිභුඤ්ජිංසු. සාපි පාපධම්මා කතිපාහං අඤ්ඤස්මි.

ගෙහෙ වසී. තස්මිං කාලෙ පුත්තො පිතරං ආහ - “තාත, මම මාතා එත්තකෙන න බුජ්ඣති, තුම්හෙ මම මාතු මඬිකුභාවකරණත්ථං ‘අසුකගාමකෙ මම මාතුලධීතා අත්ථී, සා මය්හං පිතරඤ්ච පුත්තඤ්ච මඤ්ච පටිජග්ගිස්සති, තං ආනෙස්සාමී’ති වත්වා මාලාගන්ධාදීනි ආදාය යානකෙන නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තං අනුවචරිත්වා සායං ආගච්ඡවා”ති. සො තවා අකාසී.

පටිච්ඡෙදකකුලෙ ඉත්ථීයො “සාමිකො කිර තෙ අඤ්ඤං හරියං ආනෙතුං අසුකගාමං නාම ගතො”ති තස්සා ආචික්ඛිංසු. සා “දානිමිහි නට්ඨා, නත්ථී මෙ පුත ඔකාසො”ති භීතා තසිතා හුත්වා “පුත්තමෙව යාචිස්සාමී”ති පණ්ඩිතපුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තස්ස පාදෙසු පතිත්වා “තාත, තං යපෙත්වා අඤ්ඤො මම පටිසරණං නත්ථී, ඉතො පට්ඨාය තච පිතරඤ්ච පිතාමහඤ්ච අලඬිකතචෙතියං විය පටිජග්ගිස්සාමී, පුත මය්හං ඉමස්මිං සරෙ පචෙසනං කරොහී”ති ආහ. සො “සාධු, අම්ම, සචෙ පුත එවරූපං න කරිස්සථ, කරිස්සාමී, අප්පමත්තා හොවා”ති වත්වා පිතු ආගතකාලෙ දසමං ගාථමාහ -

91.

“යා තෙ සා හරියා අනරියරූපා, මාතා මමෙසා සකියා ජනෙත්ති;
දත්තා කරෙණුව වසුපතීතා, සා පාපධම්මා පුනරාවජාතු”ති.

තත්ථ කරෙණුවාති තාත, ඉදානි සා ආනෙඤ්ජකාරණං කාරිකා හත්ථීතී විය දත්තා වසං උපතීතා නිබ්බිසෙවනා ජාතා. පුනරාවජාතුති පුත ඉමං ගෙහං ආගච්ඡතුති.

එවං සො පිතු ධම්මං කථෙත්වා ගන්ත්වා මාතරං ආනෙසී. සා සාමිකඤ්ච සසුරඤ්ච බමාපෙත්වා තතො පට්ඨාය දත්තා ධම්මෙන සමන්තාගතා හුත්වා සාමිකඤ්ච සසුරඤ්ච පුත්තඤ්ච පටිජග්ගි. උභොපි ච පුත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසී, සච්චපරියොසානෙ පිතුපොසකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහී. තදා පිතා ච පුත්තො ච සුඤ්ඤා ච තෙයෙව අහෙසුං, පණ්ඩිතකුමාරො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

තක්කලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[447] 9. මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා

කිං තෙ වතන්ති ඉදං සත්ථා පයමගමනෙන කපිලපුරං ගන්ත්වා නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තො පිතු නිවෙසනෙ රඤ්ඤො අසද්දහනං ආරබ්භ කථෙසී. තදා හී සුද්ධොදනමහාරාජා වීසතිසහස්සහික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො අත්තනො නිවෙසනෙ යාගුබ්ජ්ජකං දත්වා අත්තරාහත්තෙ සම්මොදනීයං කථං කථෙත්තො “හත්තෙ,

තුම්භාකං පධානකාලෙ දෙවතා ආගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා ‘පුත්තො තෙ සිද්ධත්ථකුමාරො අප්පාහාරතාය මතො’ති මය්හං ආරොවෙසු”න්ති ආහ. සත්ථාරා ව “සද්දහි, මහාරාජා”ති චුත්තෙ “න සද්දහිං, භන්තෙ, ආකාසෙ යත්වා කට්ඨන්ති යොපි දෙවතා, ‘මම පුත්තස්ස බොධිතලෙ බුද්ධත්තං අප්පත්වා පරිනිබ්බානං නාම නත්ථි’ති පටික්ඛිපි”න්ති ආහ. “මහාරාජ, පුබ්බෙපි ත්වං මහාධම්මපාලකාලෙපි ‘පුත්තො තෙ මතො ඉමානිස්ස අට්ඨිනී’ති දස්සෙත්වා වදන්තස්සපි දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස ‘අම්භාකං කුලෙ තරුණකාලෙ කාලකිරියා නාම නත්ථි’ති න සද්දහි, ඉදානි පන කස්මා සද්දහිස්සපි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ කාසිරට්ඨෙ ධම්මපාලගාමො නාම අහොසි. සො ධම්මපාලකුලස්ස වසනතාය එතං නාමං ලභි. තත්ථ දසන්නං කුසලකම්මපථානං පාලනතො “ධම්මපාලො”ත්ථෙව පඤ්ඤාතො බ්‍රාහ්මණො පටිවසති, තස්ස කුලෙ අන්තමසො දාසකම්මකරාපි දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසඨකම්මං කරොන්ති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං කුලෙ නිබ්බන්ති, “ධම්මපාලකුමාරො”ත්ථෙවස්ස නාමං කරිංසු. අථ නං වයප්පත්තං පිතා සහස්සං දත්වා සිප්පුග්ගහණත්ථාය තක්කසීලං පෙසෙසි. සො තත්ථ ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හි, පඤ්චන්තං මාණවකසත්තානං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො අහොසි. තදා ආවරියස්ස ජෙට්ඨපුත්තො කාලමකාසි. ආවරියො මාණවකපරිවුතො ඤාතිගණෙන සද්ධිං රොදන්තො කන්දන්තො සුසානෙ තස්ස සරිරකිව්චං කාරෙති. තත්ථ ආවරියො ව ඤාතිවග්ගො වස්ස අන්තෙවාසිකා ව රොදන්ති පරිදෙවන්ති, ධම්මපාලොයෙවෙකො න රොදති න පරිදෙවති. අපිව බො පන තෙසු පඤ්චසතෙසු මාණවෙසු සුසානා ආගම්ම ආවරියස්ස සන්තිකෙ නිසිදිත්වා “අහො එවරුපො නාම ආචාරසම්පන්නො තරුණමාණවො තරුණකාලෙයෙව මාතාපිතූහි විප්පයුත්තො මරණප්පත්තො”ති වදන්තෙසු “සම්මා, තුම්භෙ ‘තරුණො’ති භණං, අථ කස්මා තරුණකාලෙයෙව මරති, නනු අයුත්තං තරුණකාලෙ මරිතු”න්ති ආහ.

අථ නං තෙ ආහංසු “කිං පන සම්ම, ත්වං ඉමෙසං සත්තානං මරණභාවං න ජානාසි”ති? ජානාමි, තරුණකාලෙ පන න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙයෙව මරන්තිති. නනු අනිච්චා සබ්බෙ සඬ්ඛාරා හුත්වා අභාවිතොති? “සච්චං අනිච්චා, දහරකාලෙ පන සත්තා න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙ මරන්ති, අනිච්චතං පාපුණන්ති”ති. “කිං සම්ම, ධම්මපාල, තුම්භාකං ගෙහෙ න කෙචි මරන්ති”ති? “දහරකාලෙ පන න මරන්ති, මහල්ලකකාලෙයෙව මරන්ති”ති. “කිං පනෙසා තුම්භාකං කුලපවෙණි”ති? “ආම කුලපවෙණි”ති. මාණවා තං තස්ස කථං ආවරියස්ස ආරොවෙසුං. අථ නං සො පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි “සච්චං කිර තාත ධම්මපාල, තුම්භාකං කුලෙ දහරකාලෙ න මියන්ති”ති? “සච්චං ආවරියා”ති. සො තස්ස වචනං සුත්වා වින්තෙසි “අයං අනිච්ච අච්ඡරියං වදති, ඉමස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡන්ත්වා සවෙ එතං සච්චං, අහම්පි තමෙව ධම්මං පුරෙස්සාමි”ති. සො පුත්තස්ස කත්තබ්බකිව්චං කත්වා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන ධම්මපාලං පක්කොසාපෙත්වා

“තාත, අහං බිජ්ජං ආගමිස්සාමි, යාව මමාගමනා ඉමෙ මාණුවෙ සිජ්ජං වාවෙහි” ති වත්වා එකස්ස ඵලකස්ස අට්ඨිති ගහෙත්වා ධොවිත්වා පසිබ්බකෙ කත්වා එකං වූඵපට්ඨාකං ආදාය තක්කසිලතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන තං ගාමං පත්වා “කතරං මහාධම්මපාලස්ස ගෙන” න්ති පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණස්ස දාසමනුස්සෙසු යො යො පයමං අද්දස, සො සො ආවරියස්ස හත්ථතො ඡත්තං ගණ්හි, උපාහනං ගණ්හි, උපට්ඨාකස්ස හත්ථතො පසිබ්බකං ගණ්හි. “පුත්තස්ස වො ධම්මපාලකුමාරස්ස ආවරියො ද්වාරෙ ධිතොති කුමාරස්ස පිතු ආරොචෙථා” ති ච වුත්තා “සාධු” ති ගන්ත්වා ආරොචයිංසු. සො වෙගෙන ද්වාරමූලං ගන්ත්වා “ඉතො ඵලා” ති තං සරං අභිනෙත්වා පල්ලඬකෙ නිසිදාපෙත්වා සබ්බං පාදධොවනාදිකිච්චං අකාසි.

ආවරියො භුත්තභොජනො සුඛකලාය නිසින්නකාලෙ “බ්‍රාහ්මණ, පුත්තො තෙ ධම්මපාලකුමාරො පඤ්ඤවා තිණ්ණං වෙදානං අට්ඨාරසන්නඤ්ච සිජ්ජානං නිජ්ජිත්තිං පත්තො, අපිච ඛො පනෙකෙන අභාසුකෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තො, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා, මා සොචිත්ථා” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො පාණිං පහරිත්වා මහාහසිතං හසි. “කිං නු බ්‍රාහ්මණ, හසසි” ති ච වුත්තෙ “මය්හං පුත්තො න මරති, අඤ්ඤො කොචි මතො හවිස්සති” ති ආහ. “බ්‍රාහ්මණ, පුත්තොයෙව තෙ මතො, පුත්තස්සෙව තෙ අට්ඨිති දිස්වා සද්දහා” ති අට්ඨිති නිහරිත්වා “ඉමානි තෙ පුත්තස්ස අට්ඨිති” ති ආහ. එතානි ඵලකස්ස වා සුනඛස්ස වා හවිස්සන්ති, මය්හං පන පුත්තො න මරති, අම්භාකාඤ්ඤි කුලෙ යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා තරුණකාලෙ මතපුබ්බා නාම නත්ථි, ත්වං මුසා හණසිති. තස්මිං ඛණෙ සබ්බෙපි පාණිං පහරිත්වා මහාහසිතං හසිංසු. ආවරියො තං අච්ඡරියං දිස්වා සොමනස්සජ්ජත්තො හුත්වා “බ්‍රාහ්මණ, තුම්භාකං කුලපවෙණියං දහරානං අමරණෙන න සක්කා අහෙතුකෙන හවිතුං, කෙන වො කාරණෙන දහරා න මීයන්ති” ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

92.

“කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මවරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
අක්ඛාහි මෙ බ්‍රාහ්මණ එතමත්ථං, කස්මා නු තුම්භං දහරා න මීයරෙ” ති.

තත්ථ වතන්ති වතසමාදානං. බ්‍රහ්මවරියන්ති සෙට්ඨවරියං. කිස්ස සුචිණ්ණස්සාති තුම්භාකං කුලෙ දහරානං අමරණං නාම කතරසුවරිතස්ස විපාකොති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො යෙසං ගුණානං ආනුභාවෙන තස්මිං කුලෙ දහරා න මීයන්ති, තෙ චණ්ණයන්තො –

93.

“ධම්මං වරාම න මුසා හණාම, පාපානි කම්මානි පරිවජ්ජයාම;
අනරියං පරිවජ්ජෙමු සබ්බං, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

94.

“සුභ්‍රාම ධම්මං අසතං සතඤ්ච, න වාපි ධම්මං අසතං රොවයාම;
භිත්වා අසන්තෙ න ජහාම සන්තෙ, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

95.

“පුබ්බෙව දානා සුමනා භවාම, දදම්පි වෙ අත්තමනා භවාම;
දත්වාපි වෙ නානුතප්පාම පච්ඡා, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

96.

“සමණෙ මයං බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ ව, වනිබ්බකෙ යාවනකෙ දලිද්දෙ;
අන්තෙන පාතෙන අභිතප්පයාම, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

97.

“මයඤ්ච හරියං නාතික්කමාම, අම්භෙ ව හරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මවරියං වරාම, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

98.

“පාණාතිපාතා විරමාම සබ්බෙ, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාම;
අමජ්ජපා නොපි මුසා භණාම, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

99.

“ඵතාසු වෙ ජායරෙ සුත්තමාසු, මෙධාවිනො භොන්ති පඤ්ඤාසු;
බහුස්සුතා වෙදගුනො ව භොන්ති, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

100.

“මාතා පිතා ව භගිනී භාතරො ව, පුත්තා ව දාරා ව මයඤ්ච සබ්බෙ;
ධම්මං වරාම පරලොකහෙතු, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ.

101.

“දාසා ව දාසෙයා අනුජීවිනො ව, පරිවාරකා කම්මකරා ව සබ්බෙ;
ධම්මං වරන්ති පරලොකහෙතු, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ” ති. —

ඉමා ගාථා ආභ.

තත්ථ ධම්මං වරාමාති දසකුසලකම්මපථධම්මං වරාම, අත්තනො ජීවිතහෙතු
අත්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකම්පි ජීවිතා න වොරොපෙම, පරහණ්ඩං ලොභවිත්තෙන
න ඔලොකෙමාති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. මුසාවාදො වෙත්ථ මුසාවාදිස්ස
අකරණපාපං නාම නත්ථීති උස්සන්තවසෙන පුන චුත්තො. තෙ කිර
භසාධිප්පායෙනපි මුසා න භණන්ති. පාපානීති සබ්බාති නිරයගාමිකම්මාති.
අනරියන්ති අරියගරහිතං සබ්බං අසුන්දරං අපරිසුද්ධං කම්මං පරිවජ්ජයාම. තස්මා හි
අම්භන්ති ඵත්ථ හි-කාරො නිපාතමත්තො, තෙන කාරණෙන අම්භාකං දහරා න
මීයන්ති, අත්තරා අකාලමරණං නාම නො නත්ථීති අත්ථො. “තස්මා අම්භ” ත්තිපි

පාඨය. සුභොමාති මයං කිරියවාදානං සජ්ජුරිසානං කුසලදීපනම්පි අසජ්ජුරිසානං අකුසලදීපනම්පි ධම්මං සුභොම, සො පන නො සුතමත්තකොච හොති, තං න රොචයාම. තෙහි පන නො සද්ධිං විග්ගහො වා විවාදො වා මා හොතුති ධම්මං සුභොම, සුත්වාපි හිත්වා අසන්නෙ සන්නෙ වත්තාම, එකම්පි ඛණං න ජහාම සන්නෙ, පාපමිත්තෙ පහාය කල්‍යාණමිත්තසෙවිනොච හොමාති.

සමණෙ මයං බ්‍රාහ්මණෙති මයං සමිතපාපෙ බාහිතපාපෙ පච්චෙකබුද්ධසමණබ්‍රාහ්මණෙපි අවසෙසධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙපි අද්ධිකයාවකෙ සෙසජනෙපි අන්තපානෙන අහිතජ්ජෙමාති අත්ථො. පාළියං පන අයං ගාථා “පුබ්බෙව දානා”ති ගාථාය පච්ඡතො ආගතා. නාතික්කමාමාති අත්තනො හරියං අතික්කමිත්වා බහි අඤ්ඤං මිච්ඡාචාරං න කරොම. අඤ්ඤත්‍ර තාහීති තා අත්තනො හරියා ධ්වෙත්වා සෙසඉත්ථිසු බ්‍රහ්මවරියං වරාම, අම්භාකං හරියාපි සෙසපුරිසෙසු එවමෙව වත්තන්ති. ජායරෙති ජායන්ති. සුත්තමාසුති සුසිලාසු උත්තමිත්ථිසු. ඉදං චුත්තං හොති – යෙ එතාසු සම්පන්නසිලාසු උත්තමිත්ථිසු අම්භාකං පුත්තා ජායන්ති, තෙ මෙධාවිනොති එවංපකාරා හොන්ති, කුතො තෙසං අන්තරා මරණං, තස්මාපි අම්භාකං කුලෙ දහරා න මරන්තිති. ධම්මං වරාමාති පරලොකත්ථාය තිවිධසුචරිතධම්මං වරාම. දාසොයාති දාසියො.

අවසානෙ –

102.

“ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුබ්බමාවහති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරි.

103.

“ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ඡත්තං මහත්තං විය වස්සකාලෙ;
ධම්මෙන ගුත්තො මම ධම්මපාලො, අඤ්ඤස්ස අට්ඨිති සුඛි කුමාරො”ති. –

ඉමාහි ද්විති ගාථාහි ධම්මචාරිතං ගුණං කපෙසි.

තත්ථ රක්ඛතීති ධම්මො නාමෙසො රක්ඛිතො අත්තනො රක්ඛිතං පට්ඨරක්ඛති. සුබ්බමාවහතීති දෙවමනුස්සසුබ්බඤ්ඤෙව නිබ්බානසුබ්බඤ්ඤෙ ආවහති. න දුග්ගතින්ති නිරයාදිහෙදං දුග්ගතිං න ගච්ඡති. එවං බ්‍රාහ්මණ, මයං ධම්මං රක්ඛාම, ධම්මොපි අම්භෙ රක්ඛතීති දස්සෙති. ධම්මෙන ගුත්තොති මහාඡත්තසදිසෙන අත්තනා ගොපිතධම්මෙන ගුත්තො. අඤ්ඤස්ස අට්ඨිතීති තයා ආතීතාති අට්ඨිති අඤ්ඤස්ස එළකස්ස වා සුනබස්ස වා අට්ඨිති භවිස්සන්ති, ඡඩ්ඛෙට්ඨතාති, මම පුත්තො සුඛි කුමාරොති.

තං සුත්වා ආචරියො “මය්හං ආගමනං සුආගමනං, සඵලං, නො නිජ්ඵල”න්ති සඤ්ජාතසොමනස්සො ධම්මපාලස්ස පිතරං බ්‍රමාපෙත්වා “මයා ආගච්ඡන්තෙන තුම්භාකං වීමංසනත්ථාය ඉමානි එළකඅට්ඨිති ආහතානි, පුත්තො තෙ

අරොගොයෙව, තුම්භාකං රක්ඛිතධම්මං මය්හම්පි දෙථා’’ති පණ්ණේ ලිඛිත්වා
කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා ධම්මපාලං සබ්බසිප්පානි
සික්ඛාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි.

සත්ථා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි
පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙන රාජා අනාගාමිඵලෙ
පතිට්ඨති. තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, ආචරියො සාරිපුත්තො, පරිසා
බුද්ධපරිසා, ධම්මපාලකුමාරො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා නවමා.

[448] 10. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

නාස්මසෙ කතපාපම්භීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථෙසි. ධම්මසභායඤ්ඤි භික්ඛු දෙවදත්තස්ස
අගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, දෙවදත්තො ධනුග්ගහාදිපයොජනෙන
දසබලස්ස වධන්ථමෙව උපායං කරොති’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ,
භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති චුත්තෙ ‘‘න,
භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එස මය්හං වධාය පරිසක්කියෙවා’’ති වත්වා අතීතං
ආහරි.

අතීතෙ කොසම්බියං කොසම්බකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා
බොධිසත්තො එකස්මිං වෙළුවනෙ කුක්කුටයොනියං නිබ්බන්තිත්වා
අනෙකසතකුක්කුටපරිවාරො අරඤ්ඤෙව සති, තස්සාවිදුරෙ එකො සෙනො වසති.
සො උපායෙන එකෙකං කුක්කුටං ගහෙත්වා බාදන්තො යපෙත්වා බොධිසත්තං
සෙසෙ බාදි, බොධිසත්තො එකකොව අහොසි. සො අප්පමත්තො වෙලාය ගොවරං
ගහෙත්වා වෙළුවනං පවිසිත්වා වසති. සො සෙනො තං ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො
‘‘එකෙන නං උපායෙන උපලාපෙත්වා ගණ්හිස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා තස්සාවිදුරෙ
සාඛාය නිලිසිත්වා ‘‘සම්ම කුක්කුටරාජ, ත්වං මය්හං කස්මා භායසි, අහං තයා සද්ධිං
විස්සාසං කත්තුකාමො, අසුකස්මිං නාම පදෙසෙ සම්පන්නගොවරො, තත්ථ උභොපි
ගොවරං ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසං වසිස්සාමා’’ති ආහ. අථ නං
බොධිසත්තො ආහ ‘‘සම්ම, මය්හං තයා සද්ධිං විස්සාසො නාම නත්ථි, ගච්ඡ
ත්ව’’න්ති. ‘‘සම්ම, ත්වං මයා පුබ්බෙ කතපාපතාය න සද්දහසි, ඉතො පට්ඨාය
එවරූපං න කරිස්සාමි’’ති. ‘‘න මය්හං තාදිසෙන සභායෙනත්ථො, ගච්ඡ ත්ව’’න්ති.
ඉති නං යාවතතියං පටික්ඛිපිත්වා ‘‘එතෙහි අඩ්ගෙහි සමන්තාගතෙන පුග්ගලෙන
සද්ධිං විස්සාසො නාම කාතුං න වට්ටති’’ති වනසටං උන්නාදෙන්තො දෙවතාසු
සාධුකාරං දදමානාසු ධම්මකථං සමුට්ඨාපෙන්තො –

104.

‘‘නාස්මසෙ කතපාපම්භී, නාස්මසෙ අලිකවාදිනෙ;
නාස්මසෙ අත්තත්ථපඤ්ඤම්භී, අතිසන්තෙපි නාස්මසෙ.

105.

“භවන්ති හෙකෙ පුරිසා, ගොපිපාසිකජාතිකා;
සසන්ති මඤ්ඤෙ මිත්තානි, වාචාය න ච කම්මුතා.

106.

“සුක්ඛඤ්ජලිපග්ගහිතා, වාචාය පලිගුණධීතා;
මනුස්සචෙග්ගු නාසිදෙ, යස්මිං නත්ථි කතඤ්ඤුතා.

107.

“න හි අඤ්ඤඤඤචිත්තානං, ඉත්ථිනං පුරිසාන වා;
නානාවිකත්වා සංසග්ගං, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

108.

“අනරියකම්මමොක්කන්තං, අට්ඨං සබ්බසාතිනං;
නිසිතංව පටිච්ඡන්තං, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

109.

“මිත්තරූපෙනිධෙකච්චෙ, සාබ්බලොන අට්ඨෙතසා;
විවිධෙහි උපායන්ති, තාදිසම්පි ච නාස්මසෙ.

110.

“ආමිසං වා ධනං වාපි, යත්ථ පස්සති තාදිසො;
දුබ්භිං කරොති දුම්මෙධො, තඤ්ච හන්ත්වාන ගච්ඡති” ති. — ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ නාස්මසෙති නාස්සසෙ. අයමෙව වා පාඨො, න විස්සසෙති වුත්තං හොති. කතපාපම්භීති පඨමං කතපාපෙ පුග්ගලෙ. අලිකවාදිනෙති මුසාවාදිමිහිපි න විස්සසෙ. තස්ස හි අකත්තබ්බං නාම පාපං නත්ථි. නාස්මසෙ අත්තත්ථපඤ්ඤම්භීති අත්තනො අත්ථාය එව යස්ස පඤ්ඤා ස්නෙහවසෙන න හජති, ධනත්ථිකොව හජති, තස්මිං අත්තත්ථපඤ්ඤෙපි න විස්සසෙ. අතිසන්තෙති අත්තො උපසමෙ අවිජ්ජමානෙයෙව ච බහි උපසමදස්සනෙන අතිසන්තෙ විය පටිච්ඡන්තකම්මන්තෙපි බිලපටිච්ඡන්තආසිවිසසදිසෙ කුහකපුග්ගලෙ. ගොපිපාසිකජාතිකාති ගුන්තං පිපාසකජාතිකා විය, පිපාසිතගොසදිසාති වුත්තං හොති. යථා පිපාසිතගාවො තිත්ථං ඔතරිත්වා මුඛපුරං උදකං පිවන්ති, න පන උදකස්ස කත්තබ්බයුත්තකං කරොන්ති, එවමෙව එකච්චෙ “ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමා” ති මධුරච්චනෙන මිත්තානි සසන්ති, පියච්චනානුච්ඡවිකං පන න කරොන්ති, තාදිසෙසු විස්සාසො මහතො අනත්ථාය හොතීති දීපෙති.

සුක්ඛඤ්ජලිපග්ගහිතාති පග්ගහිතතුව්ඡඅඤ්ජලිනො. වාචාය පලිගුණධීතාති “ඉදං දස්සාම, ඉදං කරිස්සාමා” ති වචනෙන පටිච්ඡාදිකා. මනුස්සචෙග්ගුති එවරූපා අසාරකා මනුස්සා මනුස්සචෙග්ගු නාම. නාසිදෙති න ආසිදෙ එවරූපෙ න උපගච්ඡෙය්‍ය. යස්මිං නත්ථිති යස්මිඤ්ච පුග්ගලෙ කතඤ්ඤුතා නත්ථි, තම්පි

නාසිදෙනි අත්ථො. අඤ්ඤඤඤචිත්තානන්ති අඤ්ඤෙනඤ්ඤෙන චිත්තෙන සමන්තාගතානං, ලුහුවිත්තානන්ති අත්ථො. එවරුපානං ඉත්ථිනං වා පුරිසානං වා න විස්සසෙති දිපෙති. නානාවිකත්වා සංසග්ගන්ති යොපි න සක්කා අනුපගන්ත්වා එතස්ස අන්තරායං කාතුන්ති අන්තරායකරණත්ථං නානාකාරණෙහි සංසග්ගමාවිකත්වා දළ්භං කරිත්වා පච්ඡා අන්තරායං කරොති, තාදිසම්පි පුග්ගලං නාස්මසෙ න විස්සසෙය්‍යාති දිපෙති.

අනරියකම්මමොක්කන්ති අනරියානං දුස්සිලානං කම්මං ඔතරිත්වා යිතං. අටෙතන්ති අටීරං අප්පතිට්ඨිතවචනං. සබ්බසාතිනන්ති ඔකාසං ලහිත්වා සබ්බෙසං උපසාතකරං. නිසිතංව පටිච්ඡන්තන්ති කොසියා වා පිලොතිකාය වා පටිච්ඡන්තං නිසිතබග්ගමිව. තාදිසම්පිති එවරුපමිපි අමිත්තං මිත්තපතිරුපකං න විස්සසෙය්‍යා. සාබ්බලොපානාති මට්ඨවචනෙන. අවෙනසාති අචිත්තකෙන. වචනමෙව හි නෙසං මට්ඨං, චිත්තං පන ථද්ධං ඵරුසං. විවිධෙහිති විවිධෙහි උපායෙහි ඔතාරාපෙක්ඛා උපගච්ඡන්ති. තාදිසම්පිති යො එතෙහි අමිත්තෙහි මිත්තපතිරුපකෙහි සදිසො හොති, තමිපි න විස්සසෙති අත්ථො. ආමිසන්ති බාදනීයහොජනීයං. ධනන්ති මඤ්චපටිපාදකං ආදිං කත්වා අවසෙසං. යත්ථ පස්සතීති සභායකගෙහෙ යස්මිං යානෙ පස්සති. දුබ්භිං කරොතීති දුබ්භිචිත්තං උප්පාදෙති, තං ධනං හරති. තඤ්ච හන්ත්වානාති තඤ්ච සභායකමිපි ඡෙත්වා ගච්ඡති. ඉති ඉමා සත්ත ගාථා කුක්කුටරාජා කට්ඨි.

111.

“මිත්තරුපෙන බහවො, ඡන්තා සෙවන්ති සත්තවො;
ජහෙ කාපුරිසෙ හෙනෙ, කුක්කුටො විය සෙනකං.

112.

“යො ව උප්පතිතං අත්ථං, න බිජ්ජමනුබුජ්ඣති;
අමිත්තවසමන්තෙති, පච්ඡා ව මනුතප්පති.

113.

“යො ව උප්පතිතං අත්ථං, බිජ්ජමෙව නිබ්බාධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, කුක්කුටො විය සෙනකා.

114.

“තං තාදිසං කුට්ඨිවොඨිසිතං වනෙ, අධම්මිකං නිච්චවිධංසකාරිනං;
ආරා විචජ්ජෙය්‍ය නරො විචක්ඛණො, සෙනං යථා කුක්කුටො
වංසකානනෙ”ති. —

ඉමා වතස්සො ධම්මරාජෙන භාසිතා අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ ජහෙ කාපුරිසෙ හෙනෙති හික්ඛවෙ, එතෙ කාපුරිසෙ පණ්ඩිතො ජහෙය්‍යා. හ-කාරො පනෙත්ථ නිපාතමත්තං. පච්ඡා ව මනුතප්පතීති පච්ඡා ව අනුතප්පති.

කුට්ඨිවොඩ්ඩිතන්ති වනෙ මිගානං බන්ධනත්ථාය කුට්ඨාසං විය ඔඩ්ඩිතං.
නිව්ච්චිධංසකාරිතන්ති නිව්චං විද්ධංසනකරං. වංසකානනෙති යථා වංසවනෙ
කුක්කුටො සෙනං විවජ්ජෙති, එවං විවක්ඛණො පාපමිත්තෙ විවජ්ජෙය්‍ය.

සොපි තා ගාථා වත්වා සෙනං ආමන්තෙත්වා “සචෙ ඉමස්මිං යානෙ වසිස්සසි,
ජානිස්සාමි තෙ කත්තබ්බ”න්ති තජ්ජෙසි. සෙනො තතො පලායිත්වා අඤ්ඤත්‍ර
ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං භික්ඛවෙ දෙවදත්තො පුබ්බෙපි
මය්හං වධාය පරිසක්කි”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සෙනො
දෙවදත්තො අහොසි, කුක්කුටො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කුක්කුටජාතකවණ්ණනා දසමා.

[449] 11. මට්ඨකුණ්ඩලීජාතකවණ්ණනා

අලඬිකතො මට්ඨකුණ්ඩලීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මතපුත්තං
කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකස්ස බුද්ධුපට්ඨාකස්ස කුටුම්භිකස්ස
පියපුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තසොකසමජ්ජිතො න න්භායති න භුඤ්ජති න
කම්මන්තෙ විචාරෙති, න බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡති, කෙවලං “පියපුත්තක, මං ඔහාය
පය්මතරං ගතොසි”ති ආදීනි වත්වා විජ්ජලපති. සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං
ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ
භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිව්වො භික්ඛු
උයොයාජෙත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන තස්ස සරද්ථාරං අගමාසි. සත්ථු
ආගතභාවං කුටුම්භිකස්ස ආරොචෙසුං. අථස්ස ගෙහජනො ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා
සත්ථාරං නිසීදාපෙත්වා කුටුම්භිකං පරිග්ගහෙන්වා සත්ථු සන්තිකං ආනෙසි. තං
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තං සත්ථා කරුණාසිතලෙන වචනෙන ආමන්තෙත්වා
“කිං, උපාසක, පුත්තකං අනුසොචසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ”ති වුත්තෙ
“උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පුත්තෙ කාලකතෙ සොකසමජ්ජිතා විචරන්තාපි
පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා ‘අලඬිහනියට්ඨාන’න්ති තථතො ඤත්වා අජ්ජමත්තකම්පි
සොකං න කරිංසු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකස්ස මහාවිභවස්ස
බ්‍රහ්මණස්ස පුත්තො පඤ්චදසසොළසවස්සකාලෙ එකෙන බ්‍යාධිනා පුට්ඨො කාලං
කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. බ්‍රහ්මණො තස්ස කාලකිරියතො පට්ඨාය සුසානං
ගන්ත්වා ඡාරිකපුඤ්ජං ආවිජ්ඣන්තො පරිදෙවති, සබ්බකම්මන්තෙ පරිච්චජිත්වා
සොකසමජ්ජිතො විචරති. තදා දෙවපුත්තො අනුවචරන්තො තං දිස්වා “එකං උපමං
කත්වා සොකං හරිස්සාමි”ති තස්ස සුසානං ගන්ත්වා පරිදෙවනකාලෙ තස්සෙව
පුත්තවණ්ණි හුත්වා සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතො එකස්මිං පදෙසෙ යත්වා උභො
හත්ථෙ සීසෙ යපෙත්වා මහාසද්දෙන පරිදෙවි. බ්‍රහ්මණො සද්දං සුත්වා තං

ඔලොකෙන්වා පුත්තපෙමං පටිලහිත්වා තස්ස සන්තිකෙ යත්වා “තාත මාණව,
ඉමස්මිං සුසානමජ්ඣෙ කස්මා පරිදෙවසී”ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

115.

“අලඬකතො මට්ඨකුණ්ඩලී, මාලධාරී හරිවන්දනුස්සදො;
බාහා පග්ගස්ස කන්දසී, වනමජ්ඣෙ කිං දුක්ඛිතො තුව”න්ති.

තත්ථ අලඬකතොති නානාහරණවිභූසිතො. මට්ඨකුණ්ඩලීති
කරණපරිනිට්ඨිතෙහි මට්ඨෙහි කුණ්ඩලෙහි සමන්තාගතො. මාලධාරීති
විචිත්‍රකුසුමමාලධරො. හරිවන්දනුස්සදොති සුවණ්ණවණ්ණෙන වන්දනෙන
අනුලිත්තො. වනමජ්ඣෙති සුසානමජ්ඣෙ. කිං දුක්ඛිතො තුවන්ති කිංකාරණා
දුක්ඛිතො ත්වං, ආවික්ඛ, අහං තෙ යං ඉච්ඡසී, තං දස්සාමිති ආහ.

අථස්ස කථෙන්නො මාණවො දුතියං ගාථමාහ –

116.

“සොවණ්ණමයො පහස්සරො, උප්පන්නො රථපඤ්ජරො මම;
තස්ස චක්කයුගං න වින්දාමි, තෙන දුක්ඛෙන ජහාමි ජීවිත”න්ති.

බ්‍රාහ්මණො සම්පට්ච්ඡන්තො තතියං ගාථමාහ –

117.

“සොවණ්ණමයං මණ්ඩයං, ලොහමයං අථ රුපියාමයං;
පාවද රථං කරිස්සාමි තෙ, චක්කයුගං පටිපාදයාමි ත”න්ති.

තත්ථ පාවදාති යාදිසෙන තෙ අත්ථො යාදිසං රොචෙසී, තාදිසං වද, අහං තෙ රථ
කරිස්සාමි. පටිපාදයාමි තන්ති තං පඤ්ජරානුරූපං චක්කයුගං අධිගච්ඡාපෙමි.

තං සුත්වා මාණවෙන කථිතාය ගාථාය පයමපාදං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා
කථෙසී, සෙසං මාණවො.

118.

“සො මාණවො තස්ස පාවදි, වන්දසුරියා උභයෙත්ථ භාතරො;
සොවණ්ණමයො රථො මම, තෙන චක්කයුගෙන සොහතී”ති.

බ්‍රාහ්මණො තදනන්තරං ආහ –

119.

“බාලො බො ත්වංසි මාණව, යො ත්වං පත්ථයසී අපත්ථියං;
මඤ්ඤාමි තුවං මරිස්සසී, න හි ත්වං ලච්ඡසී වන්දසුරියෙ”ති. –

බ්‍රාහ්මණෙහි වූත්තගාථාය අපත්ථියන්ති අපත්ථෙතබ්බං.

තතො මාණවො ආහ –

120.

“ගමනාගමනම්පි දිස්සති, වණ්ණධාතු උභයෙත්ථ වීථියො;
පෙනො පන නෙව දිස්සති, කො නු බො කන්දතං බාලාතරො”ති.

මාණවෙන වූත්තගාථාය ගමනාගමනන්ති උග්ගමනඤ්ච අත්ථගමනඤ්ච.
වණ්ණොයෙව වණ්ණධාතු. උභයෙත්ථ වීථියොති එත්ථ ආකාසෙ “අයං වන්දස්ස
වීථි, අයං සූරියස්ස වීථි”ති එවං උභයගමනාගමනභූමියොපි පඤ්ඤායන්ති. පෙනො
පනාති පරලොකං ගතස්ත්තො පන න දිස්සතෙව. කො නු බොති එවං සන්තෙ
අම්භාකං ද්වින්තං කන්දන්තානං කො නු බො බාලාතරොති.

එවං මාණවෙ කථෙත්තෙ බ්‍රාහ්මණො සල්ලක්ඛෙත්වා ගාථමාහ –

121.

“සච්චං බො වදෙසි මාණව, අහමෙව කන්දතං බාලාතරො;
චන්දං විය දාරකො රුදං, පෙනං කාලකතාහිපත්ථයෙ”ති.

තත්ථ චන්දං විය දාරකාති යථා දහරො ගාමදාරකො “චන්දං දෙථා”ති
චන්දස්සත්ථාය රොදෙයා, එවං අහම්පි පෙනං කාලකතං අහිපත්ථෙමීති.

ඉති බ්‍රාහ්මණො මාණවස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා තස්ස ථුතිං කරොන්තො
සෙසගාථා අභාසි –

122.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සතස්සිත්තංව පාවකං;
චාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

123.

“අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

124.

“සොහං අබ්බුල්හසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොවාමී න රොදාමී, තව සුත්වාන මාණවා”ති.

අථ නං මාණවො “බ්‍රාහ්මණ, යස්සත්ථාය ත්වං රොදසි, අහං තෙ පුත්තො, අහං
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො, ඉතො පට්ඨාය මා මං අනුසොචි, දානං දෙහි, සීලං

රක්ඛාහි, උපොසථං කරොහි” ති ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බ්‍රාහ්මණොපි තස්සොවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙහි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා ධම්මදෙසකදෙවපුත්තො අහමෙව අහොසිත්ති.

මට්ඨකුණ්ඩලීජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[450] 12. බිලාරකොසියජාතකවණ්ණනා

අපචන්තාපීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දානවිත්තං හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා පබ්බජිතකාලතො පටියාය දානවිත්තො අහොසි දානජ්ඣාසයො, පත්තපරියාපන්නම්පි පිණ්ඩපාතං අඤ්ඤස්ස අදත්වා න භුඤ්ජී, අන්තමසො පාතීයම්පි ලහිත්වා අඤ්ඤස්ස අදත්වා න පිට්ඨි, එවං දානාහිරතො අහොසි. අථස්ස ධම්මසභායං හික්ඛු ගුණකථං කටෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ තං හික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු දානවිත්තො දානජ්ඣාසයො” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ” ති වුත්තෙ “හික්ඛවෙ අයං පුබ්බෙ අස්සද්ධො අහොසි අප්පසන්තො, තිණග්ගෙන තෙලබ්බන්දුම්පි උද්ධරිත්වා කස්සචි න අදාසි, අථ නං අහං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා දානඵලං ඤාපෙසිං, තමෙව දානනිත්තං චිත්තං භවත්තරෙපි න පජහති” ති වත්වා හික්ඛුහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පත්වා එකදිවසං ධනවිලොකනං කත්වා “ධනං පඤ්ඤායති, එතස්ස උප්පාදකා න පඤ්ඤායන්ති, ඉමං ධනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දාතුං වට්ටතී” ති දානසාලං කාරෙත්වා යාවජීවං මහාදානං පවත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ “ඉදං දානවිත්තං මා උපච්ඡින්දී” ති පුත්තස්ස ඔවාදං දත්වා තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති. පුත්තොපිස්ස තටෙව දානං දත්වා පුත්තං ඔවදිත්වා ආයුපරියොසානෙ වන්දො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො සූරියො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්සපි පුත්තො මාතලිසඬ්ඨාගකො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිංහො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. ඡට්ඨො පත අස්සද්ධො අහොසි ථද්ධවිත්තො නිස්සෙනො මච්ඡරී, දානසාලං විද්ධංසෙත්වා ඤාපෙත්වා යාවකෙ පොටෙත්වා නීහරාපෙසි, කස්සචි තිණග්ගෙන උද්ධරිත්වා තෙලබ්බන්දුම්පි න දෙති. තදා සක්කො දෙවරාජා අත්තනො පුබ්බකම්මං ඔලොකෙත්වා “පවත්තති නු බො මෙ දානවංසො, උදාහු නො” ති උපධාරෙන්නො “පුත්තො මෙ දානං පවත්තෙත්වා වන්දො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පුත්තො සූරියො,

තස්ස පුත්තො මාතලි, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිංඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ඡට්ඨො පන තං වංසං උපවිජිත්ථි” ති පස්සි.

අථස්ස එතදහොසි “ඉමං පාපධම්මං දමෙත්වා දානඵලං ජානාපෙත්වා ආගමිස්සාමි” ති. සො චන්දසුරියමාතලිපඤ්චසිංඛෙ පක්කොසාපෙත්වා “සම්මා, අම්භාකං වංසෙ ඡට්ඨො කුලවංසං සමුච්ඡිත්ථිත්වා දානසාලං ක්කාපෙත්වා යාවකෙ නිහරාපෙසි, න කස්සචි කිඤ්චි දෙනි, එථ නං දමෙස්සාමා” ති තෙහි සද්ධිං බාරාණසිං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සෙට්ඨි රාජ්‍යපට්ඨානං කත්වා ආගන්ත්වා සත්තමෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ අන්තරවීථිං ඔලොකෙන්තො චඩ්ඤාමති. සක්කො “තුම්හෙ මම පට්ටිකාලෙ පවිෂ්තො පටිපාටියා ආගච්ඡා” ති චත්වා ගන්ත්වා සෙට්ඨිස්ස සන්තිකෙ යත්වා “හො මහාසෙට්ඨි, හොජනං මෙ දෙනී” ති ආහ. “බ්‍රාහ්මණ නත්ථි තච ඉධ හත්තං, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා” ති. “හො මහාසෙට්ඨි, බ්‍රාහ්මණෙහි හත්තෙ යාවිතෙ න දාතුං න ලබ්භති” ති. “බ්‍රාහ්මණ, මම ගෙහෙ පක්කම්පි පටිතබ්බම්පි හත්තං නත්ථි, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා” ති. “මහාසෙට්ඨි, එකං තෙ සිලොකං කට්ඨස්සාමි, තං සුඤ්ඤාමි” ති. “නත්ථි මය්හං තච සිලොකෙනත්ථො, මා ඉධ තිට්ඨා” ති. සක්කො තස්ස කථං අසුණන්තො විය ද්වෙ ගාථා අහාසි –

125.

“අපචන්තාපි දිව්ජන්ති, සන්තො ලද්ධාන හොජනං;
කිමෙව ත්වං පවමානො, යං න දජ්ජා න තං සමං.

126.

“මච්ඡෙරා ච පමාදා ච, එවං දානං න දීයති;
පුඤ්ඤං ආකඬ්ඛමානෙන, දෙය්‍යං හොති විජානතා” ති.

තාසං අත්ථො – මහාසෙට්ඨි අපචන්තාපි සන්තො සප්පුරිසා හික්ඛාවරියාය ලද්ධම්පි හොජනං දාතුං ඉච්ඡන්ති, න එකකා පරිභුඤ්ජන්ති. කිමෙව ත්වං පවමානො යං න දදෙය්‍යාසි, න තං සමං, තං තච අනුරූපං අනුච්ඡවිකං න හොති. දානඤ්චි මච්ඡෙරෙන ච පමාදෙන චාති ද්විතී දොසෙහි න දීයති, පුඤ්ඤං ආකඬ්ඛමානෙන විජානතා පණ්ඩිතමනුස්සෙන දාතබ්බමෙව හොතීති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා “තෙන හි ගෙහං පටිසිත්වා නිසීද, ථොකං ලච්ඡසී” ති ආහ. සක්කො පටිසිත්වා තෙ සිලොකෙ සප්කම්මායන්තො නිසීදි. අථ නං චන්දො ආගන්ත්වා හත්තං යාචි. “නත්ථි තෙ හත්තං, ගච්ඡා” ති ච වුත්තො “මහාසෙට්ඨි අන්තො එකො බ්‍රාහ්මණො නිසිත්තො, බ්‍රාහ්මණවාචනකං මඤ්ඤෙ හවිස්සති, අහම්පි හවිස්සාමි” ති චත්වා “නත්ථි බ්‍රාහ්මණවාචනකං, නික්ඛමා” ති වුච්චමානොපි “මහාසෙට්ඨි ඉඬ්ඝ තාව සිලොකං සුඤ්ඤාමි” ති ද්වෙ ගාථා අහාසි –

127.

“යස්සෙව හීතො න දදාති මච්ඡරී, තදෙවාදදතො භයං;

ජීසව්ඡා ව පිපාසා ව, යස්ස භායති මච්ඡරී;
තමෙව බාලං ඵුසති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි ව.

128.

“තස්මා විනෙයා මච්ඡෙරං, දජ්ජා දානං මලාහිභු;
පුඤ්ඤානි පරලොකස්මිං, පතිට්ඨා භොන්ති පාණින” ති.

තත්ථ යස්ස භායතීති “අහං අඤ්ඤෙසං දත්වා සයං ජීසව්ඡිතො ව පිපාසිතො ව භවිස්සාමි” ති යස්සා ජීසව්ඡාය පිපාසාය භායති. තමෙවාති තඤ්ඤෙව ජීසව්ඡාපිපාසාසංඛාතං භයං එතං බාලං නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ ඉධලොකෙ පරලොකෙ ව ඵුසති පිළෙති, අවිචන්තදාලිද්දියං පාපුණාති. මලාහිභුති මච්ඡරියමලං අභිභවන්තො.

තස්සපි වචනං සුත්වා “තෙන හි පවිස, ථොකං ලභිස්සසී” ති ආහ. සොපි පවිසිත්වා සක්කස්ස සන්තිකෙ නිසීදි. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා සූරියො ආගන්ත්වා භත්තං යාවන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

129.

“දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්තො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්තයො.

130.

“තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා භොති ඉතො ගති;
අසන්තො නිරයං යන්ති, සන්තො සග්ගපරායණා” ති.

තත්ථ දුද්දදන්ති දානං නාම දුද්දදං මච්ඡෙරං අභිභවිත්වා දාතබ්බතො, තං දදමානානං. දුක්කරන්ති තදෙව දානකම්මං දුක්කරං යුද්ධසදිසං, තං කුබ්බතං. නානුකුබ්බන්තීති අසප්පුරිසා දානඵලං අජානන්තා තෙසං ගතමග්ගං නානුගච්ඡන්ති. සතං ධම්මොති සප්පුරිසානං බොධිසත්තානං ධම්මො අඤ්ඤෙහි දුරන්තමො. අසන්තොති මච්ඡරියවසෙන දානං අදත්වා අසප්පුරිසා නිරයං යන්ති.

සෙට්ඨි ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තො “තෙන හි පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණානං සන්තිකෙ නිසීදි, ථොකං ලභිස්සසී” ති ආහ. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා මාතලි ආගන්ත්වා භත්තං යාවිත්වා “නත්ථී” ති වචනමත්තකාලමෙව සත්තමං ගාථමාහ –

131.

“අප්පස්මෙකෙ පචෙච්ඡන්ති, බහුනෙකෙ න දිච්ඡරෙ;
අප්පස්මා දක්ඛිණා දිත්තා, සහස්සෙන සමං මිතා” ති.

තත්ථ අප්පස්මෙකෙ පචෙච්ඡන්තීති මහාසෙට්ඨි එකච්චෙ පණ්ඩිතපුරිසා අප්පස්මිම්පි දෙයාධම්මෙ පචෙච්ඡන්ති, දදන්තියෙවාති අත්ථො. බහුනාපි

දෙයාධම්මෙන සමන්තාගතා එකෙ සත්තා න දිව්ජරෙ න දදන්ති. දක්ඛිණාති කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දින්නදානං. සහස්සෙන සමං මිතාති ඵලං දින්නා කට්ඨජුහත්තමත්තාපි දක්ඛිණා සහස්සදානෙන සද්ධිං මිතා, මහාඵලත්තා සහස්සදානසදිසාව හොතීති අත්ථො.

තම්පි සො “තෙන හි පවිසිත්වා නිසීදා”ති ආහ. තතො ථොකං වීතිනාමෙත්වා පඤ්චසිඛො ආගන්ත්වා හත්තං යාවිත්වා “නත්ථි ගච්ඡා”ති වුත්තෙ “අහං න ගතපුබ්බො, ඉමස්මිං ගෙහෙ බ්‍රාහ්මණවාචනකං හවිස්සති මඤ්ඤෙ”ති තස්ස ධම්මකථං ආරහන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

132.

“ධම්මං චරෙ යොපි සමුඤ්ජකං චරෙ, දාරඤ්ච පොසං දදමජ්ජකස්මිං; සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ගන්ති තථාච්ඨස්ස තෙ”ති.

තත්ථ ධම්මන්ති තිව්ධසුචරිතධම්මං. සමුඤ්ජකන්ති ගාමෙ වා ආමකපක්කහික්ඛාවරියං අරඤ්ඤෙ වා ඵලාඵලහරණසඬ්ඛාතං උඤ්ජං යො චරෙය්‍ය, සොපි ධම්මමෙව චරෙ. දාරඤ්ච පොසන්ති අත්තතො ව පුත්තදාරං පොසෙන්නොයෙව. දදමජ්ජකස්මින්ති පරිත්තෙ වා දෙයාධම්මෙ ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං දදමානො ධම්මං චරෙති අත්ථො. සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනන්ති පරං පොථෙත්වා විහෙයෙත්වා සහස්සෙන යාගං යජන්තානං සහස්සයාගිනං ඉස්සරානං සතසහස්සම්පි. කලම්පි නාග්ගන්ති තථාච්ඨස්ස තෙති තෙසං සතසහස්සසඬ්ඛාතානං සහස්සයාගිනං යාගා තථාච්ඨස්ස ධම්මෙන සමෙන දෙයාධම්මං උජ්ජාදෙත්වා දෙන්තස්ස දුග්ගතමනුස්සස්ස සොළසිං කලං න අග්ගන්තිති.

සෙට්ඨි පඤ්චසිඛස්ස කථං සුත්වා සල්ලක්ඛෙසි. අථ නං අනග්ගකාරණං පුච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

133.

“කෙනෙස යඤ්ඤො විපුලො මහග්ගතො, සමෙන දින්නස්ස න අග්ගමෙති; කථං සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ගන්ති තථාච්ඨස්ස තෙ”ති.

තත්ථ යඤ්ඤොති දානයාගො සතසහස්සපරිච්චාවගවසෙන විපුලො, විපුලත්තාව මහග්ගතො. සමෙන දින්නස්සාති ධම්මෙන දින්නස්ස කෙන කාරණෙන අග්ගං න උපෙති. කථං සතං සහස්සානන්ති බ්‍රාහ්මණ, කථං සහස්සයාගිනං පුරිසානං බහුනං සහස්සානං සතසහස්සසඬ්ඛාතා ඉස්සරා තථාච්ඨස්ස ධම්මෙන උජ්ජාදෙත්වා දායකස්ස එකස්ස දුග්ගතමනුස්සස්ස කලං නාග්ගන්තිති.

අථස්ස කථෙන්නො පඤ්චසිඛො ඔසානගාථමාහ –

134.

“දදන්ති හෙකෙ විසමෙ නිවිට්ඨා, ඡෙත්වා වධිත්වා අථ සොවයිත්වා;
සා දක්ඛිණා අස්සුමුඛා සද්දන්ධා, සමෙන දින්නස්ස න අග්ගමෙති;
එවං සතං සහස්සානං සහස්සයාගිනං, කලම්පි නාග්ගන්ති තථාවධස්ස
තෙ”ති.

තත්ථ විසමෙති විසමෙ කායකම්මාදිමිහි නිවිට්ඨා. ඡෙත්වාති කිලමෙත්වා.
වධිත්වාති මාරෙත්වා. සොවයිත්වාති සසොකෙ කත්වා.

සො පඤ්චසිඛස්ස ධම්මකථං සුත්වා “තෙන හි ගච්ඡ, ගෙහං පවිසිත්වා නිසිද්ද,
ථොකං ලච්ඡසී”ති ආහ. සොපි ගන්ත්වා තෙසං සන්තිකෙ නිසිද්ද. තතො
බ්බාරකොසියො සෙට්ඨි එකං දාසිං ආමන්තෙත්වා “එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං
පලාපච්ඡිනං නාළිං නාළිං දෙහී”ති ආහ. සා චිහි ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණෙ
උපසඬකම්ත්වා “ඉමෙ ආදාය යත්ථ කත්ථවි පවාපෙත්වා භුඤ්ජථා”ති ආහ. “න
අම්භාකං චිහිනා අත්ථො, න මයං චිහිං ආමසාමා”ති. “අය්‍ය, චිහිං කිරෙතෙ
නාමසන්ති”ති? “තෙන හි තෙසං තණ්ඩුලෙ දෙහී”ති. සා තණ්ඩුලෙ ආදාය ගන්ත්වා
“බ්‍රාහ්මණා තණ්ඩුලෙ ගණ්හථා”ති ආහ. “මයං ආමකං න පටිග්ගණ්හාමා”ති.
“අය්‍ය, ආමකං කිර න ගණ්හන්ති”ති. “තෙන හි තෙසං කරොටියං වඩ්ඨෙත්වා
ගොහත්තං දෙහී”ති. සා තෙසං කරොටියං වඩ්ඨෙත්වා මහාගොණානං පක්කහත්තං
ආහරිත්වා අදාසි. පඤ්චපි ජනා කඛලෙ වඩ්ඨෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ගලෙ
ලග්ගාපෙත්වා අක්ඛිති පරිවත්තෙත්වා විස්සට්ඨසඤ්ඤා මතා විය නිපජ්ජිංසු. දාසී
තෙ දිස්වා “මතා හවිස්සන්ති”ති හිතා ගන්ත්වා සෙට්ඨිනො ආරොවෙසි “අය්‍ය, තෙ
බ්‍රාහ්මණා ගොහත්තං ගිලිතුං අසක්කොන්තා මතා”ති.

සො චිත්තෙසි “ඉදානි අයං පාපධම්මො සුබ්බමාලබ්‍රාහ්මණානං ගොහත්තං
දාපෙසි, තෙ තං ගිලිතුං අසක්කොන්තා මතාති මං ගරහිස්සන්ති”ති. තතො දාසීං ආහ
– “බිජ්ජං ගන්ත්වා එතෙසං කරොටිකෙසු හත්තං හරිත්වා නානග්ගරසං සාලිහත්තං
වඩ්ඨෙහී”ති. සා තථා අකාසි. සෙට්ඨි අන්තරපිටීං පටිපන්නමනුස්සෙ
පක්කොසාපෙත්වා “අහං මම භුඤ්ජනනියාමෙන එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං හත්තං
දාපෙසිං, එතෙ ලොහෙන මහන්තෙ පිණ්ඩෙ කත්වා භුඤ්ජමානා ගලෙ
ලග්ගාපෙත්වා මතා, මම නිද්දොසභාවං ජානාමා”ති වත්වා පරිසං සන්තිපාතෙසි.
මහාජනෙ සන්තිපතිතෙ බ්‍රාහ්මණා උට්ඨාය මහාජනං ඔලොකෙත්වා “පස්සට්ඨිමස්ස
සෙට්ඨිස්ස මුසාවාදිතං, ‘අම්භාකං අත්තනො භුඤ්ජනහත්තං දාපෙසි’න්ති වදති,
පයමං ගොහත්තං අම්භාකං දත්වා අම්භෙසු මතෙසු විය නිපන්නෙසු ඉමං හත්තං
වඩ්ඨාපෙසී”ති වත්වා අත්තනො මුඛෙහි ගහිතහත්තං භූමියං පාතෙත්වා දස්සෙසුං.
මහාජනො සෙට්ඨිං ගරහි “අන්ධබාල, අත්තනො කුලවංසං නාසෙසි, දානසාලං
කුමාපෙසි, යාවකෙ ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙසි, ඉදානි ඉමෙසං
සුබ්බමාලබ්‍රාහ්මණානං හත්තං දෙන්තො ගොහත්තං දාපෙසි, පරලොකං ගච්ඡන්තො
තව සරෙ විහවං ගීවායං ඛන්ධිත්වා ගමිස්සසි මඤ්ඤෙ”ති.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො මහාජනං පුච්ඡි “ජානාථ, තුම්හෙ ඉමස්මිං ගෙහෙ ධනං කස්ස සන්තක”න්ති? “න ජානාමා”ති. “ඉමස්මිං නගරෙ අසුකකාලෙ බාරාණසියං මහාසෙට්ඨි නාම දානසාලං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තයි”ති සුතපුබ්බං තුම්හෙහීති. “ආම සුණාමා”ති. “අහං සො සෙට්ඨි, දානං දත්වා සක්කො දෙවරාජා හුත්වා පුත්තොපි මෙ තං වංසං අවිනාසෙත්වා දානං දත්වා චන්දො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො, තස්ස පුත්තො සුරියො, තස්ස පුත්තො මාතලි, තස්ස පුත්තො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො. තෙසු අයං චන්දො, අයං සුරියො, අයං මාතලිසඬිගාහකො, අයං ඉමස්ස පාපධම්මස්ස පිතා පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො, එවං බහුගුණං එතං දානං නාම, කත්තබ්බමෙව කුසලං පණ්ඩිතෙහී”ති කට්ඨකා මහාජනස්ස කඬ්ඛච්ඡෙදනත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා මහත්තෙනානුභාවෙන මහත්තෙන පරිවාරෙන ජලමානසරීරා අට්ඨංසු, සකලනගරං පජ්ජලන්තං විය අහොසි. සක්කො මහාජනං ආමන්තෙත්වා “මයං අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං පභාය ආගච්ඡන්තා ඉමං කුලවංසනාසකරං පාපධම්මබ්බිලාරකොසියං නිස්සාය ආගතා, අයං පාපධම්මො අත්තනො කුලවංසං නාසෙත්වා දානසාලං ඤාපෙත්වා යාවකෙ ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙත්වා අම්භාකං වංසං සමුච්ඡිත්ථි, ‘අයං අදානසීලො හුත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තෙය්‍යා’ති ඉමස්ස අනුකම්පාය ආගතාමිහා”ති චත්වා දානගුණං පකාසෙත්තො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. බ්බිලාරකොසියො සිරස්මිං අඤ්ජලිං පතිට්ඨපෙත්වා “දෙව, අහං ඉතො පට්ඨාය පොරාණකුලවංසං අනාසාපෙත්වා දානං පවත්තෙස්සාමි, අජ්ජ ආදිං කත්වා අන්තමසො උදකදන්තපොනං උපාදාය අත්තනො ලද්ධාහාරං පරස්ස අදත්වා න බාදිස්සාමි”ති සක්කස්ස පටිඤ්ඤං අදාසි. සක්කො තං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨපෙත්වා චත්තාරො දෙවපුත්තෙ ආදාය සකට්ඨානමෙව ගතො. සොපි සෙට්ඨි යාවජීවං දානං දත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛු පුබ්බෙ අස්සද්ධො අහොසි කස්සචි කිඤ්චි අදාතා, අහං පන නං දමෙත්වා දානඵලං ජානාපෙසිං, තමෙව චිත්තං භවත්තරගතම්පි න ජහාති”ති චත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සෙට්ඨි අයං දානපතිකො භික්ඛු අහොසි, චන්දො සාරිපුත්තො, සුරියො මොග්ගල්ලානො, මාතලි කස්සපො, පඤ්චසිඛො ආනන්දො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බ්බිලාරකොසියජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

[451] 13. වක්කවාකජාතකවණ්ණනා

වණ්ණවා අභිරූපොසිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර වීවරාදීහි අතිත්තො “කහං සඬ්ඝත්තං, කහං නිමන්තන”න්ති පරියෙසන්තො විවරති, ආමිසකථායමෙව අභිරමති. අථඤ්ඤෙ පෙසලා භික්ඛු තස්සානුග්ගහෙන සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා

“සව්වං කිර ත්වං හික්ඛු ලොලො” ති පුච්ඡිත්වා “සව්වං, හන්තෙ” ති වුත්තෙ
 “හික්ඛු කස්මා එවරුපෙ නියානානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ලොලො අහොසි,
 ලොලභාවො ව නාම පාපකො, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලභාවං නිස්සාය ඛාරාණසියං
 හත්ථිකුණපාදිහි අතිත්තො මහාඅරඤ්ඤං පට්ටියො” ති වත්වා අනිතං ආහරි.

අනිතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකො ලොලකාකො
 ඛාරාණසියං හත්ථිකුණපාදිහි අතිත්තො “අරඤ්ඤං නු බො කිදිස” න්ති අරඤ්ඤං
 ගන්ත්වා තත්ථපි එලාඵලෙහි අසන්තුටියො ගඬගාය තීරං ගන්ත්වා විවරන්තො
 ජයම්පතිකෙ වක්කවාකෙ දිස්වා “ඉමෙ සකුණා අතිවිය සොහන්ති, ඉමෙ ඉමස්මිං
 ගඬගාතීරෙ බහුං මච්ඡමංසං බාදන්ති මඤ්ඤෙ, ඉමෙ පටිපුච්ඡිත්වා මයාසි ඉමෙසං
 භොජනං ගොවරං බාදිත්වා වණ්ණවන්තෙන හවිතුං වට්ටති” ති තෙසං අවිදුරෙ
 නිසිදිත්වා වක්කවාකං පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

135.

“වණ්ණවා අහිරුපොසි, සනො සඤ්ජාතරොහිතො;
 වක්කවාක සුරුපොසි, විජ්ජසන්නමුඛිත්ථියො.

136.

“පාඨිනං පාවුසං මච්ඡං, බලජං මුඤ්ජරොහිතං;
 ගඬගාය තීරෙ නිසින්නො, එවං භුඤ්ජසි භොජන” න්ති.

තත්ථ සනොති සනසරීරො. සඤ්ජාතරොහිතොති උත්තත්තසුවණ්ණං විය
 සුට්ඨජාතරොහිතවණ්ණො. පාඨිනන්ති පාඨිනනාමකං පාසාණමච්ඡං. පාවුසන්ති
 මහාමුඛමච්ඡං, “පාභුස” න්තිපි පායො. බලජන්ති බලජමච්ඡං. මුඤ්ජරොහිතන්ති
 මුඤ්ජමච්ඡඤ්ච රොහිතමච්ඡඤ්ච. එවං භුඤ්ජසිති එවරුපං භොජනං මඤ්ඤෙ
 භුඤ්ජසිති පුච්ඡති.

වක්කවාකො තස්ස වචනං පටික්ඛිපන්තො තතියං ගාථමාහ –

137.

“න වාහමෙතං භුඤ්ජාමි, ජඬගලානොදකානි වා;
 අඤ්ඤත්‍ර සෙවාලපණකා, එතං මෙ සම්ම භොජන” න්ති.

තස්සත්ථො – අහං සම්ම, අඤ්ඤත්‍ර සෙවාලා ව පණකා ව සෙසානි ජඬගලානි වා
 ඔදකානි වා මංසානි ආදාය එතං භොජනං න භුඤ්ජාමි, යං පනෙතං සෙවාලපණකං,
 එතං මෙ සම්ම, භොජනන්ති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

138.

“න වාහමෙතං සද්දහාමි, වක්කවාකස්ස භොජනං;

අහම්පි සම්ම භුඤ්ජාමි, ගාමෙ ලොණියතෙලියං.

139.

“මනුස්සෙසු කතං හත්තං, සුචිං මංසුපසෙවනං;
න ච මෙ තාදිසො චණ්ණො, චක්කවාක යථා තුව” ති.

තත්ථ යථා තුවන්ති යථා තුවං සොහග්ගජ්ජත්තො සරීරචණ්ණො, තාදිසො මය්හං චණ්ණො නත්ථි, එතෙන කාරණෙන අහං තච “සෙවාලපණකං මම භොජන” ති වදන්තස්ස වචනං න සද්දහාමිති.

අථස්ස චක්කවාකො දුඛිඛණ්ණකාරණං කථෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්නො සෙසගාථා අහාසි –

140.

“සම්පස්සං අත්තනි වෙරං, හිංසයං මානුසිං පජං;
උත්තස්තො සසසි භිතො, තෙන චණ්ණො තවෙදිසො.

141.

“සබ්බලොකවිරුද්ධොසි, ධඩ්ඛ පාපෙන කම්මුතා;
ලද්ධො පිණ්ඩො න පිණෙනි, තෙන චණ්ණො තවෙදිසො.

142.

“අහම්පි සම්ම භුඤ්ජාමි, අහිංසං සබ්බපාණිනං;
අප්පොස්සුක්කො නිරාසඩ්ඪි, අසොකො අකුතොභයො.

143.

“සො කරස්සු ආනුභාවං, චිතිවත්තස්ස සීලියං;
අහිංසාය වර ලොකෙ, පියො භොහිසි මංථිව.

144.

“යො න හන්ති න සාතෙති, න ජිනාති න ජාපයෙ;
මෙත්තංසො සබ්බභූතෙසු, වෙරං තස්ස න කෙනථි” ති.

තත්ථ සම්පස්සන්ති සම්ම කාක ත්වං පරෙසු උජ්ජන්තං අත්තනි වෙරචිත්තං සම්පස්සමානො මානුසිං පජං හිංසන්තො විහෙයෙන්නො. උත්තස්තොති භිතො. සසසිති භුඤ්ජසි. තෙන තෙ එදිසො බිහව්ජවණ්ණො ජාතො. ධඩ්ඛාති කාකං ආලපති. පිණ්ඩොති භොජනං. අහිංසං සබ්බපාණිනන්ති අහං පන සබ්බසත්තෙ අහිංසන්තො භුඤ්ජාමිති වදති. සො කරස්සු ආනුභාවන්ති සො ත්වම්පි වීරියං කරොහි, අත්තනො සීලියසඩ්ධාතං දුස්සීලභාවං චිතිවත්තස්සු. අහිංසායාති අහිංසාය සමන්තාගතො හුත්වා ලොකෙ වර. පියො භොහිසි මංථිවාති එවං සන්තෙ මයා සදිසොව ලොකස්ස පියො භොහිසි. න ජිනාතීති ධනජානිං න කරොති. න ජාපයෙති

අඤ්ඤාපි න කාරෙති. මෙත්තංසොති මෙත්තකොට්ඨාසො මෙත්තචිත්තො. න කෙනචිති කෙනචි ඵකසත්තෙනපි සද්ධිං තස්ස වෙරං නාම නත්ථිති.

තස්මා සචෙ ලොකස්ස පියො භවිතුං ඉච්ඡසි, සබ්බවෙරෙහි විරමාහිති ඵචං චක්කවාකො කාකස්ස ධම්මං දෙසෙසි. කාකො “තුම්හෙ අත්තනො ගොචරං මය්හං න කථෙථ, කා කා”ති වස්සන්තො උප්පතිත්වා බාරාණසියං උක්කාරභූමියඤ්ඤාච ඔතරි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා කාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, චක්කවාකී රාහුලමානා, චක්කවාකො පන අභමෙව අහොසිත්ති.

චක්කවාකජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

[452] 14. භූරිපඤ්ඤාජාතකවණ්ණනා

145-154. සච්චං කිරාති ඉදං භූරිපඤ්ඤාජාතකං මහාඋමඬගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

භූරිපඤ්ඤාජාතකවණ්ණනා වුද්දසමා.

[453] 15. මහාමඬගලජාතකවණ්ණනා

කිංසු නරොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මහාමඬගලසුත්තං (බු. පා. 5.1 ආදයො) ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහනගරස්මිඤ්ඤි කෙනචිදෙව කරණියෙන සත්ථාගාරෙ සන්තිපතිතස්ස මහාජනස්ස මජ්ඣෙ ඵකො පුරිසො “අජ්ජ මෙ මඬගලකිරියා අත්ථි”ති උට්ඨාය අගමාසි. අපරො තස්ස චචනං සුත්ථා “අයං ‘මඬගල’න්ති චත්ථාව ගතො, කිං එතං මඬගලං නාමා”ති ආහ. තමඤ්ඤා “අභිමඬගලරූපදස්සනං මඬගලං නාම. එකච්චො හි කාලස්සෙව උට්ඨාය සබ්බසෙතං උසභං වා පස්සති, ගබ්භිනිත්ථිං වා රොහිතමච්ඡං වා පුණ්ණසංචං වා නවනීතං වා ගොසප්පිං වා අභතචත්ථං වා පායාසං වා පස්සති, ඉතො උත්තරි මඬගලං නාම නත්ථි”ති ආහ. තෙන කථිතං එකච්චෙ “සුකථිත”න්ති අභිනන්දිංසු. අපරො “නෙතං මඬගලං, සුතං නාම මඬගලං. එකච්චො හි ‘පුණ්ණා’ති වදන්තානං සුණාති, තථා ‘වඩ්ඪා’ති ‘වඩ්ඪමානා’ති සුණාති, ‘භුඤ්ජා’ති ‘බාදා’ති වදන්තානං සුණාති, ඉතො උත්තරි මඬගලං නාම නත්ථි”ති ආහ. තෙන කථිතමපි එකච්චෙ “සුකථිත”න්ති අභිනන්දිංසු. අපරො “න එතං මඬගලං, මුතං නාම මඬගලං. එකච්චො හි කාලස්සෙව උට්ඨාය පථවිං ආමසති, හරිතනිණං අල්ලගොමයං පරිසුද්ධසාංඝං රොහිතමච්ඡං සුවණ්ණරජතභාජනං ආමසති, ඉතො උත්තරි මඬගලං නාම නත්ථි”ති ආහ. තෙන කථිතමපි එකච්චෙ “සුකථිත”න්ති අභිනන්දිංසු. ඵචං දිට්ඨමඬගලිකා සුතමඬගලිකා මුතමඬගලිකාති තිස්සොපි පරිසා

හුත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙනුං නාසක්ඛිංසු, භූමිමදෙවතා ආදිං කත්වා යාව
බ්‍රහ්මලොකා “ඉදං මඬගල” න්ති තථතො න ජානිංසු.

සක්කො චන්තෙසි “ඉමං මඬගලපඤ්ඤං සදෙවකෙ ලොකෙ අඤ්ඤානු භගවතා
අඤ්ඤො කථෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, භගවත්තං උපසංඝාතමිත්වා ඉමං පඤ්ඤං
පුච්ඡිස්සාමි” ති. සො රත්තිභාගෙ සත්ථාරං උපසංඝාතමිත්වා චන්දිත්වා අඤ්ජලිං
පග්ගස්ස “බහු දෙවා මනුස්සා වා” ති පඤ්ඤං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථා ද්වාදසහි ගාථාහි
අට්ඨතිංස මහාමඬගලානි කථෙසි. මඬගලසුත්තෙ විනිවට්ටන්තෙයෙව
කොට්ඨසතසහස්සමත්තා දෙවතා අරහත්තං පාපුණ්හිංසු, සොතාපන්තාදීනං
ගණනපථො නත්ථි. සක්කො මඬගලං සුත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සත්ථාරා
මඬගලෙ කථිතෙ සදෙවකො ලොකො “සුකථිත” න්ති අභිනන්දි. තදා ධම්මසභායං
තථාගතස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, සත්ථා අඤ්ඤෙසං අවිසයං
මඬගලපඤ්ඤං සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තං ගහෙත්වා කුක්කුච්චං ඡින්දිත්වා
ගගනතලෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය කථෙසි, එවං මහාපඤ්ඤො, ආවුසො,
තථාගතො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්තිස්සිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ,
ඉදානෙව සම්බොධිප්පත්තස්ස මම මඬගලපඤ්ඤකථනං, ස්වාහං බොධිසත්තවරියං
චරන්තොපි දෙවමනුස්සානං කඬ්ඛං ඡින්දිත්වා මඬගලපඤ්ඤං කථෙසි” න්ති වත්වා
අතිතං ආහරි.

අතිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
ගාමෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කුලෙ නිබ්බත්ති, “රක්ඛිතකුමාරො” තිස්ස
නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගභිනසිප්පො කතදාරපරිග්ගහො
මාතෘපිතුනං අවිචයෙන රතනවිලෝකනං කත්වා සංවිග්ගමානසො මහාදානං
පවත්තෙත්වා කාමෙ පභාය හිමවන්තපදෙසෙ පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤං
නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාභාරො එකස්මිං පදෙසෙ වාසං කප්පෙසි.
අනුපුබ්බෙනස්ස පරිවාරො මහා අහොසි, පඤ්ච අන්තවාසිකසතානි අහෙසුං.
අථෙකදිවසං තෙ තාපසා බොධිසත්තං උපසංඝාතමිත්වා චන්දිත්වා “ආචරිය,
වස්සාරත්තසමයෙ හිමවන්තො ඔතරිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය
ජනපදවාරිකං ගච්ඡාම, එවං නො සරීරඤ්ච ථීරං භවිස්සති, ජඩ්ඝවිභාරො ව කතො
භවිස්සති” ති ආහංසු. තෙ “තෙන හි තුම්හෙ ගච්ඡථ, අහං ඉධෙව වසිස්සාමි” ති
වුත්තෙ තං චන්දිත්වා හිමවන්තා ඔතරිත්වා වාරිකං චරමානා බාරාණසිං පත්වා
රාජ්‍යයානෙ වසිංසු. තෙසං මහාසක්කාරසම්මානො අහොසි. අථෙකදිවසං
බාරාණසියං සත්ථාගාරෙ සන්තිපතිතෙ මහාජනකායෙ මඬගලපඤ්ඤො සමුට්ඨාති.
සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තදා පන මනුස්සානං කඬ්ඛං ඡින්දිත්වා මඬගලපඤ්ඤං කථෙතුං සමත්ථං
අපස්සන්තො මහාජනො උය්‍යානං ගන්ත්වා ඉසිගණං මඬගලපඤ්ඤං පුච්ඡි. ඉසයො
රාජානං ආමන්තෙත්වා “මහාරාජ, මයං එතං කථෙතුං න සක්ඛිස්සාම, අපිව බො
අම්භාකං ආචරියො රක්ඛිතතාපසො නාම මහාපඤ්ඤො හිමවන්තෙ වසති, සො

සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තං ගහෙත්වා එතං මඬගලපඤ්ඤං කට්ඨස්සති” ති වදිංසු. රාජා “හන්තෙ, හිමවන්තො නාම දුරෙ දුග්ගමොව, න සක්ඛිස්සාම මයං තත්ථ ගන්තුං, සාධු වත තුම්හෙයෙව ආවරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා උග්ගණ්හිත්වා පුනාගන්ත්වා අම්භාකං කට්ඨං” ති ආහ. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡිත්වා ආවරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා කතපට්ඨන්ථාරා ආවරියෙන රඤ්ඤො ධම්මිකභාවෙ ජනපදවාරිත්තෙ ව පුච්ඡිතෙ තං දිට්ඨමඬගලාදීනං උප්පත්තිං ආදිතො පට්ඨාය කට්ඨං රඤ්ඤො යාවනාය ව අත්තනො පඤ්ඤස්වන්තං ආගතභාවං පකාසෙත්වා “සාධු නො හන්තෙ, මඬගලපඤ්ඤං පාකට්ඨං කත්වා කට්ඨං” ති යාචිංසු. තතො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආවරියං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

155.

“කිංසු නරො ජප්පමධිච්ච කාලෙ, කං වා විජ්ජං කතමං වා සුත්තානං;
සො මච්චො අස්මිඤ්ච පරමිහි ලොකෙ, කථං කරො සොත්ථානෙන
ගුත්තො” ති.

තත්ථ කාලෙති මඬගලපත්ථනකාලෙ. විජ්ජන්ති වෙදං. සුත්තානන්ති සික්ඛිතබ්බයුත්තකපරියන්තිනං. අස්මිඤ්චාති එත්ථ වාති නිපාතමත්තං. සොත්ථානෙනාති සොත්ථිභාවාවහෙන මඬගලෙන. ඉදං චුත්තං හොති – “ආවරිය, පුරිසො මඬගලං ඉච්ඡන්තො මඬගලකාලෙ කිංසු නාම ජප්පන්තො තිස්ස වෙදෙසු කතරං වා වෙදං කතරං වා සුත්තානං අත්තරෙ සුතපරියන්තිං අධිශිත්වා සො මච්චො ඉමස්මිඤ්ච ලොකෙ පරමිහි ව කථං කරො එතෙසු ජප්පාදීසු කිං කෙන නියාමෙන කරොන්තො සොත්ථානෙන නිරපරාධමඬගලෙන ගුත්තො රක්ඛිතො හොති, තං උභයලොකහිතං ගහෙත්වා ධීතමඬගලං අම්භාකං කට්ඨං” ති.

එවං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකෙන මඬගලපඤ්ඤං පුට්ඨො මහාසත්තො දෙවමනුස්සානං කඬ්ඨං ඡින්දන්තො “ඉදඤ්චිදඤ්ච මඬගල” න්ති බුද්ධලීලාය මඬගලං කට්ඨන්තො ආහ –

156.

“යස්ස දෙවා පිතරො ව සබ්බෙ, සරීසපා සබ්බභූතානි වාපි;
මෙත්තාය නිච්චං අපචිතානි හොන්ති, භූතෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු” ති.

තත්ථ යස්සාති යස්ස පුග්ගලස්ස. දෙවාති භූමිමදෙවෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙපි කාමාවචරදෙවා. පිතරො වාති තතුත්තරි රූපාවචරබ්‍රහ්මානො. සරීසපාති දීඝජාතිකා. සබ්බභූතානි වාපිති චුත්තාවසෙසානි ව සබ්බානිපි භූතානි. මෙත්තාය නිච්චං අපචිතානි හොන්ති එතෙ සබ්බෙ සත්තා දසදිසාඵරණවසෙන පවත්තාය අප්පනාප්පත්තාය මෙත්තාභාවනාය අපචිතා හොන්ති. භූතෙසු වෙති තං තස්ස පුග්ගලස්ස සබ්බසත්තෙසු සොත්ථානං නිරන්තරං පවත්තං නිරපරාධමඬගලං ආහු.

මෙත්තාවිහාරී හි පුග්ගලො සබ්බෙසං පියො හොති පරුපක්කමෙන අවිකොපියො.
ඉති සො ඉමිනා මඬගලෙන රක්ඛිතො ගොපිතො හොතීති.

ඉති මහාසත්තො පයමං මඬගලං කථෙත්වා දුතියාදීනි කථෙත්තො —

157.

“යො සබ්බලොකස්ස නිවාතවුත්ති, ඉත්ථිපුමානං සහදාරකානං;
බත්තා දුරුත්තානමජ්ජට්ඨොවාදී, අධිවාසනං සොත්ථානං තදාහු.

158.

“යො නාවජානාති සභායමත්තෙ, සිජ්ජෙන කුලාහි ධනෙන ජච්චා;
රුච්ඡඤ්ඤො අත්ථකාලෙ මතීමා, සභායෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

159.

“මිත්තානි වෙ යස්ස භවන්ති සන්තො, සංවිස්සත්ථා අවිසංවාදකස්ස;
න මිත්තදුබ්භි සංවිභාගී ධනෙන, මිත්තෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

160.

“යස්ස හරියා තුල්‍යවයා සමග්ගා, අනුබ්බතා ධම්මකාමා පජාතා;
කොලිනියා සීලවතී පතිබ්බතා, දාරෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

161.

“යස්ස රාජා භූතපති යසස්සි, ජානාති සොවෙය්‍යං පරක්කමඤ්ච;
අද්වෙජ්ඣකා සුභදයං මමන්ති, රාජ්‍යෙ වෙ සොත්ථානං තදාහු.

162.

“අන්තඤ්ච පානඤ්ච දදාති සද්ධො, මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච විලෙපනඤ්ච;
පසන්තවිත්තො අනුමොදමානො, සග්ගෙසු වෙ සොත්ථානං තදාහු.

163.

“යමරියධම්මෙන පුනන්ති වුද්ධා, ආරාධිතා සමවරියාය සන්තො;
බහුස්සුතා ඉසයො සීලවන්තො, අරහත්තමජ්ඣෙ සොත්ථානං තදාහු” ති. —

ඉමා ගාථා අභාසී.

තත්ථ නිවාතවුත්තිති මුදුවිත්තතාය සබ්බලොකස්ස නිවවුත්ති හොති. බත්තා
දුරුත්තානන්ති පරෙහි වුත්තානං දුට්ඨවචනානං අධිවාසකො හොති. අජ්ජට්ඨොවාදීති
“අක්කොච්ඡි මං, අවධි ම” ත්ති යුගග්ගාහං අකරොත්තො අනුකූලමෙව වදති.
අධිවාසනන්ති ඉදං අධිවාසනං තස්ස සොත්ථානං නිරපරාධමඬගලං පණ්ඩිතා
වදන්ති.

සභායමන්තෙති සභායෙ ව සභායමන්තෙ ව. තත්ථ සහපංසුකීලිතා සභායා නාම,
 දස ද්වාදස වස්සානි එකතො චුත්ථා සභායමන්තා නාම, තෙ සබ්බෙපි “අහං සිජ්ජවා,
 ඉමෙ නිසිජ්ජා”ති එවං සිජ්ජෙන වා “අහං කුලීනො, ඉමෙ න කුලීනා”ති එවං
 කුලසම්පත්තිසංඛිඛාතාහි කුලානි වා, “අහං අඬ්ඨො, ඉමෙ දුග්ගතා”ති එවං ධනෙන
 වා, “අහං ජාතිසම්පන්නො, ඉමෙ දුජ්ජාතා”ති එවං ජච්චා වා නාවජානාති.
 රුච්ඡඤ්ඤාති සාධුපඤ්ඤො සුන්දරපඤ්ඤො. අත්ථකාලෙති කස්සච්ඤෙව අත්ථස්ස
 කාරණස්ස උජ්ජන්නකාලෙ. මනීමාති තං තං අත්ථං පරිච්ඡින්නදිත්වා
 විචාරණසමත්ථතාය මනීමා හුත්වා තෙ සභායෙ නාවජානාති. සභායෙසුති තං තස්ස
 අනවජානනං සභායෙසු සොත්ථානං නාමාති පොරාණකපණ්ඩිතා ආහු. තෙන හි
 සො නිරපරාධමඬ්ඨගලෙන ඉධලොකෙ ව පරලොකෙ ව ගුත්තො හොති. තත්ථ
 පණ්ඩිතෙ සභායෙ නිස්සාය සොත්ථිභාවො කුසනාලිජාතකෙන (ජා. 1.1.121
 ආදයො) කථෙතබ්බො.

සන්නොති පණ්ඩිතා සජ්ජුරිසා යස්ස මිත්තානි භවන්ති. සංවිස්සත්ථාති සරං
 පවිසිත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්සෙව ගහණවසෙන විස්සාසමාපන්නා. අවිසංවාදකස්සාති
 අවිසංවාදනසිලස්ස. න මිත්තදුබ්භිති යො ව මිත්තදුබ්භි න හොති. සංවිභාගී
 ධනෙනාති අත්තනො ධනෙන මිත්තානං සංවිභාගං කරොති. මිත්තෙසුති මිත්ත
 නිස්සාය ලද්ධබ්බං තස්ස තං මිත්තෙසු සොත්ථානං නාම හොති. සො හි එවරුපෙහි
 මිත්තෙහි රක්ඛිතො සොත්ථිං පාපුණාති. තත්ථ මිත්තෙ නිස්සාය සොත්ථිභාවො
 මහාඋක්කුසජාතකාදීහි (ජා. 1.14.44 ආදයො) කථෙතබ්බො.

තුල්‍යවයාති සමානවයා. සමග්ගාති සමග්ගවාසා. අනුබ්බතාති අනුවත්තිතා.
 ධම්මකාමාති තිවිධසුවර්තධම්මං රොවෙති. පජාතාති විජායිතී, න වඤ්ඤා. දාරෙසුති
 එතෙහි සීලගුණෙහි සමන්නාගතෙ මාතුගාමෙ ගෙහෙ වසන්නෙ සාමිකස්ස සොත්ථි
 හොතීති පණ්ඩිතා කථෙත්ති. තත්ථ සීලවත්තං මාතුගාමං නිස්සාය සොත්ථිභාවො
 මණ්ඩවොරජාතක- (ජා. 1.2.87 ආදයො) සම්බුලජාතක- (ජා. 1.16.297 ආදයො)
 බණ්ඩහාලජාතකෙහි (ජා. 2.22.982 ආදයො) කථෙතබ්බො.

සොවෙය්‍යන්ති සුවිභාවං. අද්ද්වේජ්ඣකාති අද්ද්වේජ්ඣකාය න එස මයා සද්ධිං
 හිජ්ජිත්වා ද්විධා භවිස්සතීති එවං අද්ද්වේජ්ඣකාවෙන යං ජානාති. සුභදයං මමන්ති
 සුභදො අයං මමන්ති ව යං ජානාති. රාජ්‍යසු වෙති එවං රාජ්‍යසු සෙවකානං සොත්ථානං
 නාමාති පණ්ඩිතා කථෙත්ති. දදාති සද්ධොති කම්මඤ්ඤෙව ඵලඤ්ඤෙව සද්දහිත්වා දදාති.
 සග්ගෙසු වෙති එවං සග්ගෙ දෙවලොකෙ සොත්ථානං නිරපරාධමඬ්ඨගලන්ති
 පණ්ඩිතා කථෙත්ති, තං පෙතවත්ථුච්චිමානවත්ථුහි විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බං.

පුනන්ති වුද්ධාති යං පුග්ගලං ඤාණවුද්ධා අරියධම්මෙන පුනන්ති
 පරිසොධෙත්ති. සමවරියායාති සම්මාපටිපත්තියා. බහුස්සුතාති පටිවෙධබහුස්සුතා.
 ඉසයොති එසිතගුණා. සීලවත්තොති අරියසීලෙන සමන්නාගතා. අරහන්තමජ්ඣකාති
 අරහන්තානං මජ්ඣකා පටිලහිතබ්බං තං සොත්ථානන්ති පණ්ඩිතා කථෙත්ති.

අරහන්තො හි අත්තනා පටිවිද්ධමග්ගං ආවික්ඛිත්වා පටිපාදෙන්තා ආරාධකං
පුග්ගලං අරියමග්ගෙන පුනන්ති, සොපි අරහාව හොති.

එවං මහාසත්තො අරහත්තෙන දෙසනාය කුටං ගණ්හන්තො අට්ඨහි ගාථාහි
අට්ඨ මහාමඬගලානි කථෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව මඬගලානං ථුතිං කරොන්තො
ඔසානගාථමාහ -

164.

“එතානි බො සොත්ථානානි ලොකෙ, විඤ්ඤුප්පසත්ථානි සුබුද්ධානි;
තානිධ සෙවෙථ නරො සපඤ්ඤො, න හි මඬගලෙ කිඤ්චනමත්ථී
සච්ච”න්ති.

තත්ථ න හි මඬගලෙති තස්මිං පන දිට්ඨසුතමුතප්පහෙදෙ මඬගලෙ කිඤ්චනං
එකමඬගලමිපි සච්චං නාම නත්ථී, නිබ්බානමෙව පනෙකං පරමත්ථසච්චන්ති.

ඉසයො තානි මඬගලානි සුත්වා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා
තත්ථෙව අගමංසු. රාජා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡී. තෙ තස්ස ආචරියෙන
කට්ඨිනනියාමෙන මඬගලපඤ්ඤං කථෙත්වා හිමවන්තමෙව ආගමංසු. තතො පට්ඨාය
ලොකෙ මඬගලං පාකටං අහොසි. මඬගලෙසු වත්තිත්වා මතමතා සග්ගපථං පුරෙසුං.
බොධිසත්තො වත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා ඉසිගණං ආදාය බ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං
මඬගලපඤ්ඤං කථෙසි”න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා ඉසිගණො
බුද්ධපරිසා අහොසි, මඬගලපඤ්ඤපුච්ඡකො ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො සාරිපුත්තො,
ආචරියො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාමඬගලජාතකවණ්ණනා පන්තරසමා.

[454] 16. සට්පණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

උට්ඨෙහි කණ්හානි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මතපුත්තං කුටුම්භිකං
ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු මට්ඨකුණ්ඩලිසදිසමෙව. ඉධ පන සත්ථා තං උපාසකං “කිං,
උපාසක, සොචසි”ති වත්වා “ආම, හන්තෙ”න්ති වුත්තෙ “උපාසක,
පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මතපුත්තං නානුසොචිංසු”ති වත්වා
තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ උත්තරපථෙ කංසහොගෙ අසිතඤ්ජනනගරෙ මහාකංසො නාම රාජා
රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස කංසො ව, උපකංසො වාති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං, දෙවගබ්භා
නාම එකා ධීතා. තස්සා ජාතදිවසෙ නෙමිත්තකා බ්‍රාහ්මණා “එතිස්සා කුච්ඡියං
නිබ්බන්තපුත්තා කංසගොත්තං කංසවංසං නාසෙස්සන්ති”ති බ්‍යාකරිංසු. රාජා

බලවසිනෙහෙන ධීතරං විනාසෙතුං නාසක්ඛි, “භාතරො ජානිස්සන්ති” ති
යාවතායුකං යත්වා කාලමකාසි. තස්මිං කාලකතෙ කංසො රාජා අහොසි, උපකංසො
උපරාජා. තෙ වින්තයිංසු “සවෙ මයං හගිනිං නාසෙස්සාම, ගාරය්හා හවිස්සාම, එතං
කස්සවි අදත්වා නිස්සාමිකං කත්වා පටිජග්ගිස්සාමා” ති. තෙ එකපුණ්ණකං පාසාදං
කාරෙත්වා තං තත්ථ වසාපෙසුං. නන්දිගොපා නාම තස්සා පරිවාරිකා අහොසි.
අන්ධකවෙණ්ඨො නාම දාසො තස්සා සාමිකො ආරක්ඛමකාසි.

තදා උත්තරමධුරාය මහාසාගරො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සාගරො,
උපසාගරො වානි ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. තෙසු පිතු අව්වයෙන සාගරො රාජා අහොසි,
උපසාගරො උපරාජා. සො උපකංසස්ස සහායකො එකාවරියකුලෙ එකතො
උග්ගහිතසිජ්ජො. සො සාගරස්ස භාතු අන්තෙපුරෙ දුබ්භිත්වා භායමානො පලායිත්වා
කංසහොගෙ උපකංසස්ස සන්තිකං අගමාසි. උපකංසො තං රඤ්ඤො දස්සෙසි, රාජා
තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො රාජුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො දෙවගබ්භාය නිවාසං
එකථමිහං පාසාදං දිස්වා “කස්සෙසො නිවාසො” ති පුව්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා
දෙවගබ්භාය පටිබද්ධවිත්තො අහොසි. දෙවගබ්භාසි එකදිවසං තං උපකංසෙන
සද්ධිං රාජුපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “කො එසො” ති පුව්ඡිත්වා “මහාසාගරස්ස
පුත්තො උපසාගරො නාමා” ති නන්දිගොපාය සන්තිකා සුත්වා තස්මිං
පටිබද්ධවිත්තා අහොසි. උපසාගරො නන්දිගොපාය ලඤ්ජං දත්වා “හගිනි,
සක්ඛිස්සසි මෙ දෙවගබ්භං දස්සෙතු” න්ති ආහ. සා “න එතං සාමි, ගරුක” න්ති
වත්වා තං කාරණං දෙවගබ්භාය ආරොවෙසි. සා පකතියාව තස්මිං පටිබද්ධවිත්තා තං
වචනං සුත්වා “සාධු” ති සම්පට්චිත්වා නන්දිගොපා උපසාගරස්ස සඤ්ඤං දත්වා
රත්තිභාගෙ තං පාසාදං ආරොපෙසි. සො දෙවගබ්භාය සද්ධිං සංවාසං කජ්ජෙසි. අථ
නෙසං පුනඡ්ඡුනං සංවාසෙන දෙවගබ්භා ගබ්භං පටිලභි.

අපරභාගෙ තස්සා ගබ්භපතිට්ඨානං පාකටං අහොසි. භාතරො නන්දිගොපං
පුව්ඡිංසු, සා අභයං යාවිත්වා තං අන්තරං කටෙසි. තෙ සුත්වා “හගිනිං නාසෙතුං න
සක්කා, සවෙ ධීතරං විජායිස්සති, තමපි න නාසෙස්සාම, සවෙ පන පුත්තො
හවිස්සති, නාසෙස්සාමා” ති වින්තෙත්වා දෙවගබ්භං උපසාගරස්සෙව අදංසු. සා
පරිපුණ්ණගබ්භා ධීතරං විජායි. භාතරො සුත්වා හට්ඨතුට්ඨා තස්සා
“අඤ්ජනදෙවී” ති නාමං කරිංසු. තෙසං භොගවඩ්ඨමානං නාම භොගගාමං අදංසු.
උපසාගරො දෙවගබ්භං ගහෙත්වා භොගවඩ්ඨමානගාමෙ වසි. දෙවගබ්භාය පුනපි
ගබ්භො පතිට්ඨාසි, නන්දිගොපාසි තං දිවසමෙව ගබ්භං පටිලභි. තාසු
පරිපුණ්ණගබ්භාසු එකදිවසමෙව දෙවගබ්භා පුත්තං විජායි, නන්දිගොපා ධීතරං
විජායි. දෙවගබ්භා පුත්තස්ස විනාසනභයෙන පුත්තං නන්දිගොපාය රහස්සෙන
පෙසෙත්වා තස්සා ධීතරං ආහරාපෙසි. තස්සා විජාතභාවං භාතිකානං ආරොවෙසුං.
තෙ “පුත්තං විජාතා, ධීතර” න්ති පුව්ඡිත්වා “ධීතර” න්ති චුත්තෙ “තෙන හි
පොසෙථා” ති ආහංසු. එතෙනුපායෙන දෙවගබ්භා දස පුත්තෙ විජායි, දස ධීතරො
නන්දිගොපා විජායි. දස පුත්තා නන්දිගොපාය සන්තිකෙ වඩ්ඨන්ති, ධීතරො
දෙවගබ්භාය. තං අන්තරං කොචි න ජානාති. දෙවගබ්භාය ජෙට්ඨපුත්තො
වාසුදෙවො නාම අහොසි, දුතියො බලදෙවො, තතියො වන්දදෙවො, චතුත්ථො

සූරියදෙවො, පඤ්චමො අග්ගිදෙවො, ඡට්ඨො වරුණදෙවො, සත්තමො අජිත්තො, අට්ඨමො පජිත්තො, නවමො සට්ඨංගිකො, දසමො අභිකුරො නාම අහොසි. තෙ අන්ධකවෙණ්ඩදාසපුත්තා දස භාතිකා වෙට්ඨාති පාකටා අහෙසුං.

තෙ අපරභාගෙ වුද්ධිමත්වාය ථාමබ්බසම්පන්නා කක්ඛ්ඤා ඵරුසා හුත්වා විලොපං කරොන්තා විවරන්ති, රඤ්ඤො ගච්ඡන්තෙ පණ්ණාකාරෙපි විලුම්පන්තෙව. මනුස්සා සන්නිපතිත්වා “අන්ධකවෙණ්ඩදාසපුත්තා දස භාතිකා රට්ඨං විලුම්පන්ති”ති රාජභිගණෙ උපක්කොසිංසු. රාජා අන්ධකවෙණ්ඩං පක්කොසාපෙත්වා “කස්මා පුත්තෙහි විලොපං කාරාපෙසි”ති තජ්ජෙසි. ඵචං දුතියම්පි තතියම්පි මනුස්සෙහි උපක්කොසෙ කතෙ රාජා තං සන්නජ්ජෙසි. සො මරණභයභීතො රාජානං අභයං යාවිත්වා “දෙව, එතෙ න මය්හං පුත්තා, උපසාගරස්ස පුත්තා”ති තං අන්තරං ආරොවෙසි. රාජා භීතො “කෙන තෙ උපායෙන ගණ්භාමා”ති අමච්චෙ පුව්ඡිත්වා “එතෙ, දෙව, මල්ලයුද්ධවිත්තකා, නගරෙ යුද්ධං කාරෙත්වා තත්ථ තෙ යුද්ධමණ්ඩලං ආගතෙ ගාභාපෙත්වා මාරෙස්සාමා”ති වුත්තෙ වාරුරඤ්ච, මුට්ඨිකඤ්චාති ද්වෙ මල්ලෙ පොසෙත්වා “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ යුද්ධං භවිස්සති”ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා රාජභිගණෙ යුද්ධමණ්ඩලං සජ්ජාපෙත්වා අක්ඛවාටං කාරෙත්වා යුද්ධමණ්ඩලං අලභිකාරාපෙත්වා ධජපටාකං ඛන්ධාපෙසි. සකලනගරං සඬුහි. වක්කාතිවක්කං මඤ්චාතිමඤ්චං ඛන්ධිත්වා වාරුරමුට්ඨිකා යුද්ධමණ්ඩලං ආගන්ත්වා වග්ගන්තා ගජ්ජන්තා අජ්ජොටෙන්තා විවරිංසු. දස භාතිකාපි ආගන්ත්වා රජකවීථිං විලුම්පිත්වා වණ්ණසාටකෙ නිවාසෙත්වා ගන්ධාපණෙසු ගන්ධං, මාලාකාරාපණෙසු මාලං විලුම්පිත්වා විලිත්තගන්තා මාලධාරිතො කතකණ්ණපුරා වග්ගන්තා ගජ්ජන්තා අජ්ජොටෙන්තා යුද්ධමණ්ඩලං පවිසිංසු.

තස්මිං බණෙ වාරුරො අජ්ජොටෙන්තො විවරති. බලදෙවො තං දිස්වා “න නං හත්ථෙන ඡුපිස්සාමි”ති හත්ථිසාලතො මහන්තං හත්ථියොත්තං ආහරිත්වා වග්ගිත්වා ගජ්ජිත්වා යොත්තං ඛිපිත්වා වාරුරං උදරෙ වෙය්ගත්වා ද්වෙ යොත්තකොටියො එකතො කත්වා වත්තෙත්වා උක්ඛිපිත්වා සීසමත්ථකෙ හමෙත්වා භූමියං පොටෙත්වා බහි අක්ඛවාටෙ ඛිපි. වාරුරෙ මතෙ රාජා මුට්ඨිකමල්ලං ආණාපෙසි. සො උට්ඨාය වග්ගිත්වා ගජ්ජිත්වා අජ්ජොටෙසි. බලදෙවො තං පොටෙත්වා අට්ඨති සඤ්චුණ්ණෙත්වා “අමල්ලොමහි, අමල්ලොමහි”ති වදන්තමෙව “නාහං තච මල්ලභාවං වා අමල්ලභාවං වා ජානාමි”ති හත්ථෙ ගහෙත්වා භූමියං පොටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා බහි අක්ඛවාටෙ ඛිපි. මුට්ඨිකො මරන්තො “යක්ඛො හුත්වා තං බාදිතුං ලහිස්සාමි”ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සො කාලමත්තිකඅට්ඨියං නාම යක්ඛො හුත්වා නිබ්බන්ති. රාජා “ගණ්භථ දස භාතිකෙ වෙට්ඨකෙ”ති උට්ඨහි. තස්මිං බණෙ වාසුදෙවො චක්කං ඛිපි. තං ද්විත්තම්පි භාතිකානං සීසාති පාතෙසි. මහාජනො භීතතස්සිතො “අවස්සයා නො හොථා”ති තෙසං පාදෙසු පතිත්වා නිපජ්ජී. තෙ ද්වෙපි මාතුලෙ මාරෙත්වා අසිතඤ්ජනනගරෙ රජ්ජං ගහෙත්වා මාතාපිතරො තත්ථ කත්වා “සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගණ්භිස්සාමා”ති නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන කාලයොනකරඤ්ඤො නිවාසං

අයුජ්ඣනගරං ගන්ත්වා තං පරික්ඛිපිත්වා යීතං පරිබාරුක්ඛගහනං විද්ධංසෙත්වා පාකාරං භිත්තිත්වා රාජානං ගහෙත්වා තං රජ්ජං අත්තනො හත්ථගනං කත්වා ද්වාරවතිං පාපුණ්සු. තස්ස පන නගරස්ස එකතො සමුද්දො එකතො පබ්බතො, අමනුස්සපරිග්ගහිතං කිර තං අහොසි.

තස්ස ආරක්ඛං ගහෙත්වා යීතයක්ඛො පච්චාමිත්තෙ දිස්වා ගද්දවෙසෙන ගද්දරවං රවති. තස්මිං බණ්ණෙ යක්ඛානුභාවෙන සකලනගරං උප්පතිත්වා මහාසමුද්දෙ එකස්මිං දීපකෙ තිට්ඨති. පච්චාමිත්තෙසු ගතෙසු පුනාගන්ත්වා සකට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාති. තදාපි සො ගද්දො තෙසං දසන්තං භාතිකානං ආගමනං ඤත්වා ගද්දරවං රවි. නගරං උප්පතිත්වා දීපකෙ පතිට්ඨාය තෙසු නගරං අදිස්වා නිවත්තන්තෙසු පුනාගන්ත්වා සකට්ඨානෙ පතිට්ඨාසි. තෙ පුන නිවත්තිංසු, පුනපි ගද්දො තට්ඨ අකාසි. තෙ ද්වාරවතිනගරෙ රජ්ජං ගණ්හිතුං අසක්කොන්තා කණ්හදීපායනස්ස ඉසිනො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, මයං ද්වාරවතියං රජ්ජං ගහෙතුං න සක්කොම, එකං නො උපායං කරොමා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “පරිබාපිට්ඨෙ අසුකස්මිං නාම යානෙ එකො ගද්දො වරති. සො හි අමිත්තෙ දිස්වා විරවති, තස්මිං බණ්ණෙ නගරං උප්පතිත්වා ගච්ඡති, තුම්හෙ තස්ස පාදෙ ගණ්හථ, අයං වො නිප්පජ්ජනුපායො”ති චුත්තෙ තාපසං වන්දිත්වා ගන්ත්වා ගද්දස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා නිපතිත්වා “සාමී, යපෙත්වා තුම්හෙ අඤ්ඤො අම්භාකං අවස්සයො නත්ථී, අම්භාකං නගරං ගණ්හනකාලෙ මා රවිත්වා”ති යාචිංසු. ගද්දො “න සක්කා න විරවිතුං, තුම්හෙ පන පයමතරං ආගන්ත්වා වත්තාරො ජනා මහන්තානි අයනඬිගලානි ගහෙත්වා චතුසු නගරද්වාරෙසු මහන්තෙ අයබාණුකෙ භූමියං ආකොටෙත්වා නගරස්ස උප්පතනකාලෙ නඬිගලානි ගහෙත්වා නඬිගලබද්ධං අයසඬිබලිකං අයබාණුකෙ බන්ධෙය්‍යාථ, නගරං උප්පතිතුං න සක්ඛිස්සති”ති ආහ.

තෙ “සාධු”ති වත්වා තස්මිං අවිරවන්තෙයෙව නඬිගලානි ආදාය චතුසු නගරද්වාරෙසු බාණුකෙ භූමියං ආකොටෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං බණ්ණෙ ගද්දො විරවි, නගරං උප්පතිතුමාරහි. චතුසු ද්වාරෙසු යීතා චතුහි අයනඬිගලෙහි ගහෙත්වා නඬිගලබද්ධා අයසඬිබලිකා බාණුකෙසු බන්ධිංසු, නගරං උප්පතිතුං නාසක්ඛි. දස භාතිකා තතො නගරං පවිසිත්වා රාජානං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිංසු. එවං තෙ සකලජම්බුදීපෙ තෙසට්ඨියා නගරසහස්සෙසු සබ්බරාජානො චක්කෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ද්වාරවතියං වසමානා රජ්ජං දස කොට්ඨාසෙ කත්වා විහජිංසු, හගිනිං පන අඤ්ජනදෙවිං න සරිංසු. තතො පුන “එකාදස කොට්ඨාසෙ කරොමා”ති චුත්තෙ අඬිකුරො “මම කොට්ඨාසං තස්සා දෙථ, අහං වොහාරං කත්වා ජීවිස්සාමී, කෙවලං තුම්හෙ අත්තනො ජනපදෙ මය්හං සුඬිකං විස්සජ්ජෙමා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිත්වා තස්ස කොට්ඨාසං හගිනියා දත්වා සද්ධිං තාය නව රාජානො ද්වාරවතියං වසිංසු. අඬිකුරො පන වණ්ජජමකාසි. එවං තෙසු අපරාපරං පුත්තධීතාහි වඩ්ඪමානෙසු අද්ධානෙ ගතෙ මාතාපිතරො කාලමකංසු.

තදා කිර මනුස්සානං වීසතිවස්සසහස්සායුකකාලො අහොසි. තදා වාසුදෙවමහාරාජස්ස එකො පුත්තො කාලමකාසි. රාජා සොකපරෙතො

සබ්බකිච්චානි පභාය මඤ්චස්ස අටනිං පරිග්ගහෙත්වා විලපන්තො නිපජ්ජී. තස්මිං කාලෙ සට්ඨන්ධිතො චිත්තෙසි “යපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි මම භාතු සොකං හරිතුං සමත්ථො නාම නත්ථී, උපායෙනස්ස සොකං හරිස්සාමී”ති. සො උම්මත්තකවෙසං ගහෙත්වා “සසං මෙ දෙථ, සසං මෙ දෙථා”ති ආකාසං උල්ලොකෙන්තො සකලනගරං විවරි. “සට්ඨන්ධිතො උම්මත්තකො ජාතො”ති සකලනගරං සඬබුභි. තස්මිං කාලෙ රොහිණියොයා නාම අමච්චො වාසුදේවරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

165.

“උට්ඨෙහි කණ්භ කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
යොපි තුය්හං සකො භාතා, හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණං;
තස්ස වාතා බලියන්ති, සටො ජජ්ජති කෙසවා”ති.

තත්ථ කණ්භානි ගොත්තෙනාලපති, කණ්භායනගොත්තො කිරෙස. කො අත්ථොති කතරා නාම වඬ්ඪී. හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණන්ති හදයෙන වෙච දක්ඛිණචක්ඛුනා ච සමානොති අත්ථො. තස්ස වාතා බලියන්ති තස්ස හදයං අපස්මාරවාතා අවත්ථරන්ති අත්ථො. ජජ්ජති “සසං මෙ දෙථා”ති විජ්ජලපති. කෙසවාති සො කිර කෙසසොභනතාය “කෙසවා”ති පඤ්ඤායිත්ථ, තෙන තං නාමෙනාලපති.

ඵචං අමච්චෙන චුත්තෙ තස්ස උම්මත්තකභාවං ඤත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

166.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, රොහිණියාස්ස කෙසවො;
තරමානරූපො වුට්ඨාසි, භාතුසොකෙන අට්ටිතො”ති.

රාජා උට්ඨාය සීසං පාසාදා ඔතරිත්වා සට්ඨන්ධිතස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොසු භත්ථෙසු දළ්භං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ –

167.

“කිං නු උම්මත්තරූපොච, කෙවලං ද්වාරකං ඉමං;
සසො සසොති ලපසි, කො නු තෙ සසමාහරී”ති.

තත්ථ කෙවලං ද්වාරකං ඉමන්ති කස්මා උම්මත්තකො විය භුත්වා සකලං ඉමං ද්වාරවතිනගරං විවරන්තො “සසො සසො”ති ලපසි. කො තච සසං හරි, කෙන තෙ සසො ගහිතොති ප්‍රච්ඡති.

සො රඤ්ඤො ඵචං චුත්තෙපි පුනථපුනං තදෙව වචනං වදති. රාජා පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

168.

“සොවණ්ණමයං මණ්ණිමයං, ලොහමයං අථ රුපියාමයං;
සඬ්ඛසිලාපවාළමයං, කාරයිස්සාමි තෙ සසං.

169.

“සන්ති අඤ්ඤෙපි සසකා, අරඤ්ඤෙ වනගොවරා;
තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, කිදිසං සසම්ච්ඡසි”ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛපත්ථො – තෙසු සුවණ්ණමයාදීසු යං ඉච්ඡසි, තං වද, අහං තෙ
කාරෙත්වා දස්සාමි, අථාපි තෙ න රොවෙසි, අඤ්ඤෙපි අරඤ්ඤෙ වනගොවරා
සසකා අත්ථි, තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, වද හදුමුඛ, කිදිසං සසම්ච්ඡසිති.

රඤ්ඤො කථං සුත්වා සට්ඨණ්ඩිතො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

170.

“න වාහමෙන ඉච්ඡාමි, යෙ සසා පථවිස්සිතා;
වන්දනො සසම්ච්ඡාමි, තං මෙ ඔහර කෙසවා”ති.

තත්ථ ඔහරාති ඔතාරෙහි.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා “නිස්සංසයං මෙ භාතා උම්මත්තකොච ජාතො”ති
දොමනස්සප්පත්තො සත්තමං ගාථමාහ –

171.

“සො නුන මධුරං ඤාති, ජීවිතං විජහිස්සසි;
අපත්ථියං යො පත්ථයසි, වන්දනො සසම්ච්ඡසි”ති.

තත්ථ ඤාතීති කනිට්ඨං ආලපන්තො ආහ. ඉදං චුත්තං හොති – “තාත, මය්හං
පියඤාති සො ත්වං නුන අනිමධුරං අත්තනො ජීවිතං විජහිස්සසි, යො අපත්ථෙතඛිඛං
පත්ථයසි”ති.

සට්ඨණ්ඩිතො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා නිව්වලො යත්වා “භාතික, ත්වං
වන්දනො සසකං පත්ථෙත්තස්ස තං අලහිත්වා ජීවිතක්ඛයභාවං ජානන්තො කිං
කාරණා මතපුත්තං අනුසොවසි”ති වත්වා අට්ඨමං ගාථමාහ –

172.

“ඵචං වෙ කණ්ඨ ජානාසි, යදඤ්ඤමනුසාසසි;
කස්මා පුරෙ මතං පුත්තං, අජ්ජාපි මනුසොවසි”ති.

තත්ථ එවන්ති ඉදං අලබ්භනෙය්‍යට්ඨානං නාම න පත්ථෙතබ්බන්ති යදි එවං ජානාසි. යදඤ්ඤමනුසාසයීති එවං ජානන්තොව යදි අඤ්ඤං අනුසාසයීති අත්ථො. පුරෙති අථ කස්මා ඉතො චතුමාසමත්ථකෙ මතපුත්තං අප්පාපි අනුසොචයීති වදති.

එවං සො අන්තරවිජීයං ධීතකොව “භාතික, අහං තාව පඤ්ඤායමානං පත්ථෙමි, ත්වං පන අපඤ්ඤායමානස්ස සොචයී”ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො පුන ඒවෙ ගාථා අභාසි –

173.

“යං න ලබ්භා මනුස්සෙන, අමනුස්සෙන වා පුන;
ජාතො මෙ මා මරී පුත්තො, කුතො ලබ්භා අලබ්භියං.

174.

“න මන්තා මූලභෙසජ්ජා, ඔසධෙහි ධනෙන වා;
සක්කා ආනයිතුං කණ්ඨ, යං පෙතමනුසොචයී”ති.

තත්ථ යන්ති භාතික යං එවං ජාතො මෙ පුත්තො මා මරීති මනුස්සෙන වා දෙවෙන වා පුන න ලබ්භා න සක්කා ලද්ධං, තං ත්වං පත්ථෙසි, තදෙන කුතො ලබ්භා කෙන කාරණෙන සක්කා ලද්ධං, න සක්කාති දීපෙති. කස්මා? යස්මා අලබ්භියං, අලබ්භනෙය්‍යට්ඨානඤ්ඤි නාමෙතන්ති අත්ථො. මන්තාති මන්තපයොගෙන. මූලභෙසජ්ජාති මූලභෙසජ්ජෙන. ඔසධෙහිති නානාවිධොසධෙහි. ධනෙන වාති කොට්ඨසතසඨ්ඨොනපි ධනෙන වා. ඉදං වුත්තං හොති – “යං ත්වං පෙතමනුසොචයී, තං එතෙහි මන්තපයොගාදීහි ආනෙතුං න සක්කා”ති.

රාජා තං සුත්වා “යුත්තං, තාත, සල්ලක්ඛිතං මෙ, මම සොකහරණත්ථාය තයා ඉදං කත”න්ති සට්ඨන්ති. වණ්ණෙත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

175.

“යස්ස එතාදිසා අස්සු, අමච්චා පුරිසපණ්ඩිතා;
යථා නිජ්ඣාපයෙ අප්ප, සට්ඨා පුරිසපණ්ඩිතො.

176.

“ආදිත්තං චත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
චාරිතා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

177.

“අබ්බහී චත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

178.

“සොහං අබ්බුල්භසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;

න සොවාමී න රොදාමී, තව සුත්වාන මාණවා” ති.

තත්ථ පඨමගාථාය සඨපෙත්ථො – යථා යෙන කාරණෙන අජ්ජ මං පුත්තසොකපරෙතං සටො පුරිසපණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය නිජ්ඣාපයෙ නිජ්ඣාපෙසි ඛොධෙසි. යස්ස අඤ්ඤස්සපි එතාදිසා පුරිසපණ්ඩිතා අමච්චා අස්සු, තස්ස කුතො සොකොති. සෙසගාථා වුත්තත්ථායෙව.

අවසානෙ –

179.

“එවං කරොන්ති සජ්ජඤ්ඤා, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
නිවත්තයන්ති සොකම්භා, සටො ජෙට්ඨංව භාතර”න්ති. –

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා උත්තානත්ථායෙව.

එවං සටකුමාරෙත චිතසොකෙ කතෙ වාසුදෙවෙ රජ්ජං අනුසාසන්තෙ දීඝස්ස අද්ධුතො අච්චයෙන දසභාතිකපුත්තා කුමාරා චිත්තයිංසු “කණ්හදීපායනං ‘දිබ්බවක්ඛුකො’ති වදන්ති, වීමංසිස්සාම තාව න”න්ති. තෙ එකං දහරකුමාරං අලඬකරිත්වා ගබ්භිනිආකාරෙත දස්සෙත්වා උදරෙ මසුරකං බන්ධිත්වා තස්ස සන්තිකං නෙත්වා “හන්තෙ, අයං කුමාරිකා කිං විජායිස්සති”ති පුච්ඡිංසු. තාපසො “දසභාතිකරාජුතං විනාසකාලො පත්තො, මය්හං නු ඛො ආයුසඬ්ඛාරො කීදිසො හොති”ති ඔලොකෙත්තො “අජ්ජෙව මරණං හවිස්සති”ති ඤත්වා “කුමාරා ඉමිනා තුම්භාකං කො අත්ථො”ති වත්වා “කට්ඨෙව නො, හන්තෙ”ති නිබද්ධො “අයං ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ බදිරසට්ඨකං විජායිස්සති, තාය වාසුදෙවකුලං නස්සිස්සති, අපිව ඛො පන තුම්භෙ තං බදිරසට්ඨකං ගහෙත්වා ඤාපෙත්වා ඡාරිකං නදියං පක්ඛිපෙය්‍යාථා”ති ආහ. අථ නං තෙ “කුට්ඨෙව, පුරිසො විජායනකො නාම නත්ථී”ති වත්වා තත්තරජ්ජුකං නාම කම්මකරණං කත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපයිංසු. රාජානො කුමාරෙ පක්කොසාපෙත්වා “කිං කාරණා තාපසං මාරයිත්ථා”ති පුච්ඡිත්වා සබ්බං සුත්වා භීතා තස්ස ආරක්ඛං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස කුච්ඡිතො නික්ඛන්තං බදිරසට්ඨකං ඤාපෙත්වා ඡාරිකං නදියං බිපිංසු. සා නදියා වුස්භමානා මුඛද්වාරෙ එකපස්සෙ ලග්ගි, තතො එරකං නිබ්බන්ති.

අට්ඨකදිවසං තෙ රාජානො “සමුද්දකීළං කීළිස්සාමා”ති මුඛද්වාරං ගන්ත්වා මහාමණ්ඩපං කාරාපෙත්වා අලඬකතමණ්ඩපෙ බාදන්තා පිචන්තා කීළාවසෙනෙව පචත්තහත්ථපාදපරාමාසා ද්විධා භිජ්ජිත්වා මහාකලහං කරිංසු. අට්ඨකො අඤ්ඤං මුග්ගරං අලහන්තො එරකවනතො එකං එරකපත්තං ගණ්හි. තං ගහිතමත්තමෙව බදිරමුසලං අහොසි. සො තෙන මහාජනං පොටෙසි. අට්ඨඤ්ඤාහි සබ්බෙහි ගහිතගහිතං බදිරමුසලමෙව අහොසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මහාවිනාසං පාපුණිංසු. තෙසු මහාවිනාසං විනස්සන්තෙසු වාසුදෙවො ව බලදෙවො ව හගිනී අඤ්ජනදෙවී ව පුරොහිතො වාති වත්තාරො ජනා රථං අභිරුහිත්වා පලායිංසු, සෙසා සබ්බෙපි විනට්ඨා. තෙපි වත්තාරො රටෙන පලායන්තා කාළමත්තිකඅට්ඨි.

පාපුණිංසු. සො හි මුට්ඨිකමල්ලො පත්ථනං කත්වා යක්ඛො භුත්වා තත්ථ නිබ්බත්තො බලදෙවස්ස ආගතභාවං ඤත්වා තත්ථ ගාමං මාපෙත්වා මල්ලවෙසං ගහෙත්වා “කො යුජ්ඣිතුකාමො”ති වග්ගන්තො ගජ්ජන්තො අජ්ඣොටෙන්තො විවරි. බලදෙවො තං දිස්වාච “භාතික, අහං ඉමිනා සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමි”ති වත්වා වාසුදෙවෙ වාරෙන්තෙයෙව රථා ඔරුය්හ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වග්ගන්තො ගජ්ජන්තො අජ්ඣොටෙසි. අථ නං සො පසාරිතහත්ථෙයෙව ගහෙත්වා මූලකන්දං විය බාදි. වාසුදෙවො තස්ස මතභාවං ඤත්වා භගිනිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච ආදාය සබ්බරත්තිං ගන්ත්වා සූරියොදයෙ එකං පච්චන්තගාමං පත්වා “ආහාරං පචිත්වා ආහරථා”ති භගිනිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච ගාමං පහිණිත්වා සයං එකස්මිං ගච්ඡන්තරෙ පටිච්ඡන්තො නිපජ්ජි.

අථ නං ජරා නාම එකො ලුද්දකො ගච්ඡං වලන්තං දිස්වා “සුකරො එත්ථ භවිස්සති”ති සඤ්ඤාය සත්තිං බිපිත්වා පාදෙ විජ්ඣිත්වා “කො මං විජ්ඣි”ති චුත්තෙ මනුස්සස්ස විද්ධභාවං ඤත්වා භීතො පලායිතුං ආරභි. රාජා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා උට්ඨාය “මාතුල, මා භායි, එහි”ති පක්කොසිත්වා ආගතං “කොසි නාම ත්ව”න්ති පුච්ඡිත්වා “අහං සාමි, ජරා නාමා”ති චුත්තෙ “ජරාය විද්ධො මරිස්සතීති කිර මං පොරාණා බ්‍යාකරිංසු, නිස්සංසයං අජ්ජ මයා මරිතබ්බ”න්ති ඤත්වා “මාතුල, මා භායි, එහි පහාරං මෙ බන්ධා”ති තෙන පහාරමුඛං බන්ධාපෙත්වා තං උය්‍යොපෙසි. බලවච්චෙදනා පවත්තිංසු, ඉතරෙහි ආහතං ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං නාසක්ඛි. අථ තෙ ආමන්තෙත්වා “අජ්ජ අහං මරිස්සාමි, තුම්හෙ පන සුබ්බමාලා අඤ්ඤං කම්මං කත්වා ජීවිතුං න සක්ඛිස්සථ, ඉමං විජ්ජං සික්ඛථා”ති එකං විජ්ජං සික්ඛාපෙත්වා තෙ උය්‍යොපෙත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. එවං අඤ්ජනදෙවිං යපෙත්වා සබ්බෙව විනාසං පාපුණිංසුති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “උපාසක, එවං පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා අත්තන්තො පුත්තසොකං හරිංසු, මා වින්තයි”ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රොහිණෙයො ආනන්දො අහොසි, වාසුදෙවො සාරිපුත්තො, අවසෙසා බුද්ධපරිසා, සංපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

සංපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා සොළසමා.

ඉති සොළසජාතකපටිමණ්ඩිතස්ස

දසකනිපාතජාතකස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජාතකුද්දානං -

චතුද්වාරො කණ්ඩුපොසො, සඬ්ඛ බොධි දීපායනො;
නිග්‍රොධ තක්කල ධම්ම-පාලො කුක්කුට කුණ්ඩලී;
බ්‍රිලාර වක්ක භූරි ව, මඬිගල සං සොළස.

11. එකාදසකතිපාතො

[455] 1. මාතුපොසකජාතකවණ්ණනා

තස්ස නාගස්ස විජ්ජවාසෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු සාමජාතකවත්ථුසදිසමෙව. සත්ථා පන භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “මා භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං උජ්ඣායිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බන්තාපි මාතරා වියුත්තා සත්තාහං නිරාහාරතාය සුස්සමානා රාජාරහං භොජනං ලභිත්වාපි ‘මාතරා විනා න භුඤ්ජිස්සාමා’ති මාතරං දිස්වාච ගොවරං ගණ්හිංසු”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතිතමාහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ හත්ථියොනියං නිබ්බන්තිත්වා සබ්බසෙනො අහොසි අභිරුපො දස්සනීයො පාසාදිකො ලක්ඛණසම්පන්නො අසිතිහත්ථියභස්සපරිවාරො. සො ජරාජිණ්ණං මාතරං පොසෙසි, මාතා පනස්ස අන්ධා. සො මධුරමධුරානි ඵලාඵලානි හත්ථිනං දත්වා මාතු සත්තිකං පෙසෙසි. හත්ථි තස්සා අදත්වා අත්තනාව බාදන්ති. සො පරිග්ගණ්හන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා “යුථං ඡඩ්ඛෙත්වා මාතරමෙව පොසෙස්සාමි”ති රත්තිභාගෙ අඤ්ඤෙසං හත්ථිනං අජානන්තානං මාතරං ගහෙත්වා චණ්ඩොරණපබ්බතපාදං ගන්ත්වා එකං නළිනිං උපනිස්සාය ධීතාය පබ්බතගුහායං මාතරං යපෙත්වා පොසෙසි. අටෙකො බාරාණසිවාසී වනවරකො මග්ගමුල්ලො දිසං වචන්ථපෙතුං අසක්කොන්තො මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවි. බොධිසත්තො තස්ස සද්දං සුත්වා “අයං පුරිසො අනාටො, න බො පන මෙතං පතිරුපං, යං එස මයි ධීතෙ ඉධ විනස්සෙය්‍යා”ති තස්ස සත්තිකං ගන්ත්වා තං භයෙන පලායන්තං දිස්වා “අම්මො පුරිස, නත්ථි තෙ මං නිස්සාය භයං, මා පලායි, කස්මා ත්වං පරිදෙවන්තො විවරසී”ති පුච්ඡිත්වා “සාමි, අහං මග්ගමුල්ලො, අජ්ජ මෙ සත්තමො දිවසො”ති චුත්තෙ “හො පුරිස, මා භායි, අහං තං මනුස්සපටෙ යපෙස්සාමි”ති තං අත්තනො පිට්ඨියං නිසීදාපෙත්වා අරඤ්ඤා නීහරිත්වා නිවත්ති. සොපි පාපො “නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමි”ති රුක්ඛසඤ්ඤං පබ්බතසඤ්ඤං කරොන්තොච නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං අගමාසි.

තස්මිං කාලෙ රඤ්ඤො මඬිගලහත්ථි කාලමකාසි. රාජා “සවෙ කෙනචි කත්ථවි ඔපවය්හං කාතුං යුත්තරුපො හත්ථි දිට්ඨො අත්ථි, සො ආචික්ඛතු”ති හෙරිං වරාපෙසි. සො පුරිසො රාජානං උපසඩ්ධිකමිත්වා “මයා, දෙව, තුම්භාකං ඔපවය්හො භවිතුං යුත්තරුපො සබ්බසෙනො සීලවා හත්ථිරාජා දිට්ඨො, අහං මග්ගං දස්සෙස්සාමි, මයා සද්ධිං හත්ථාවරියෙ පෙසෙත්වා තං ගණ්හාපෙථා”ති ආහ. රාජා “සාධු”ති “ඉමං මග්ගදෙසකං කත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ඉමිනා චුත්තං හත්ථිනාගං ආනෙථා”ති තෙන සද්ධිං මහන්තෙන පරිවාරෙන හත්ථාවරියං පෙසෙසි. සො තෙන

සද්ධිං ගන්ත්වා බොධිසත්තං නළිනිං පවිසිත්වා ගොවරං ගණ්හන්තං පස්සි.
 බොධිසත්තොපි හත්ථාවරියං දිස්වා “ඉදං භයං න අඤ්ඤානො උප්පන්නං, තස්ස
 පුරිසස්ස සන්තිකා උප්පන්නං භවිස්සති, අහං බො පන මහාබලො හත්ථිසහස්සම්පි
 විද්ධංසෙතුං සමත්ථො හොමි, කුප්ඤ්ඤාතො සරට්ඨකං සෙනාවාහනං නාසෙතුං, සචෙ
 පන කුප්ඤ්ඤාතො, සිලං මෙ භිජ්ජිස්සති, තස්මා අප්ප සත්තිහි කොට්ටියමානොපි න
 කුප්ඤ්ඤාතො”ති අධිට්ඨාය සිසං නාමෙත්වා නිව්වලොව අට්ඨාසි. හත්ථාවරියො
 පදුමසරං ඔතරිත්වා තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “එහි පුත්තා”ති
 රජතදාමසදිසාය සොණ්ඩාය ගහෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බාරාණසිං පාපුණි.
 බොධිසත්තමානා පන පුත්තෙ අනාගච්ඡන්තෙ “පුත්තො මෙ රාජරාජමහාමත්තාදීහි
 නිතො භවිස්සති, ඉදානි තස්ස විජ්ජවාසෙන අයං ව්‍යාසණ්ඩො වඩ්ඪිස්සති”ති
 පරිදෙවමානා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

1.

“තස්ස නාගස්ස විජ්ජවාසෙන, විරුළ්භො සල්ලකී ව කුට්ඨා ව;
 කුරුවින්දකරවීරා භිසසාමා ව, නිවාතෙ පුජ්ථිතා ව කණ්කාරා.

2.

“කොවිදෙව සුවණ්ණකායුරා, නාගරාජං භරන්ති පිණ්ඩෙන;
 යත්ථ රාජා රාජකුමාරො වා, කවචමභිහෙස්සති අජම්භිතො”ති.

තත්ථ විරුළ්භානි වඩ්ඪිතා නාම, නත්ථෙත්ථ සංසයොති අසංසයවසෙනෙවමාහ.
 සල්ලකී ව කුට්ඨා වානි ඉන්ද්‍රසාලරුක්ඛා ව කුට්ඨරුක්ඛා ව. කුරුවින්දකරවීරා
 භිසසාමා වානි කුරුවින්දරුක්ඛා ව කරවීරනාමකානි මහානිණානි ව භිසානි ව
 සාමාකානි වානි අත්ථො. එතෙ ව සබ්බෙ ඉදානි වඩ්ඪිස්සන්තිති පරිදෙවති.
 නිවාතෙති පබ්බතපාදෙ. පුජ්ථිතානි මම පුත්තෙන සාධං භඤ්ජිත්වා අබාදියමානා
 කණ්කාරාපි පුජ්ථිතා භවිස්සන්තිති චුත්තං හොති. කොවිදෙවති කත්ථවිදෙව ගාමෙ
 වා නගරෙ වා. සුවණ්ණකායුරානි සුවණ්ණාභරණා රාජරාජමහාමත්තා. භරන්ති
 පිණ්ඩෙනානි අප්ප මාතුපොසකං නාගරාජං රාජාරහස්ස භොජනස්ස සුවඩ්ඪිතෙන
 පිණ්ඩෙන පොසෙන්ති. යත්ථානි යස්මිං නාගරාජෙ රාජා නිසිදිත්වා.
 කවචමභිහෙස්සති සඬිගාමං පවිසිත්වා පච්චාමිත්තානං කවචං අභිහනිස්සති
 හින්දිස්සති. ඉදං චුත්තං හොති - “යත්ථ මම පුත්තෙ නිසින්නො රාජා වා
 රාජකුමාරො වා අජම්භිතො හුත්වා සපත්තානං කවචං හනිස්සති, තං මෙ පුත්තං
 නාගරාජානං සුවණ්ණාභරණා අප්ප පිණ්ඩෙන භරන්ති”ති.

හත්ථාවරියොපි අන්තරාමග්ගෙව රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. තං සුත්වා රාජා
 නගරං අලඬිකාරාපෙසි. හත්ථාවරියො බොධිසත්තං කතගන්ධපරිභණ්ඩං
 අලඬිකතපටියත්තං හත්ථිසාලං නෙත්වා විචිත්‍රසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා රඤ්ඤො
 ආරොවාපෙසි. රාජා නානග්ගරසභොජනං ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස දාපෙසි.
 සො “මාතරං විනා ගොවරං න ගණ්හිස්සාමි”ති පිණ්ඩං න ගණ්හි. අථ නං
 යාවන්නො රාජා තතියං ගාථමාහ -

3.

“ගණ්භාහි නාග කබලං, මා නාග කිසකො භව;
බහුනි රාජකිව්වානි, තානි නාග කර්ස්සසි” ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ —

4.

“සා නුනසා කපණ්කා, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී” ති.

තත්ථ සා නුනසාති මහාරාජ, නුන සා එසා. කපණ්කාති පුත්තවියොගෙන
කපණා. බාණුත්ති තත්ථ තත්ථ පතීතං රුක්ඛකලිඬගරං. සට්ඨෙතීති පරිදෙවමානා
තත්ථ තත්ථ පාදෙන පොථෙත්ති නුන පාදෙන භනති. ගිරිං චණ්ඩොරණං පතීති
චණ්ඩොරණපබ්බතාහිමුඛි, පබ්බතපාදෙ පරිප්ඵන්දමානාති අත්ථො.

අථ නං පුච්ඡන්තො රාජා පඤ්චමං ගාථමාහ —

5.

“කා නු තෙ සා මහානාග, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී” ති.

බොධිසත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

6.

“මාතා මෙ සා මහාරාජ, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී” ති.

රාජා ඡට්ඨගාථාය තමත්ථං සුත්වා මුඤ්චාපෙන්නො සත්තමං ගාථමාහ —

7.

“මුඤ්චෙත්තං මහානාගං, යොයං භරතී මාතරං;
සමෙතු මාතරා නාගො, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහී” ති.

තත්ථ යොයං භරතීති අයං නාගො “අහං, මහාරාජ, අන්ධං මාතරං පොසෙමි,
මයා විනා මය්හං මාතා ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්ස්සති, තාය විනා මය්හං ඉස්සරියෙන
අත්ථො නත්ථී, අප්ප මෙ මාතු ගොවරං අලභන්තියා සත්තමො දිවසො” ති වදති,
තස්මා යො අයං මාතරං භරතී, එතං මහානාගං ඛිජ්ජං මුඤ්චථ. සබ්බෙහි ඤාතිහීති
සද්ධිං එස මාතරා සමෙතු සමාගච්ඡතුති.

අට්ඨමනවමා අභිසම්බුද්ධගාථා භොන්ති —

8.

“මුත්තො ව බන්ධනා නාගො, මුත්තමාදාය කුඤ්ජරො;
මුහුත්තං අස්සාසයිත්වා, අගමා යෙන පබ්බතො.

9.

“තතො සො නළීනිං ගන්ත්වා, සීතං කුඤ්ජරසෙවිතං;
සොණ්ඩායුදකමාහත්වා, මාතරං අභිසිඤ්චං” ති.

සො කීර නාගො බන්ධනා මුත්තො ටොකං විස්සමිත්වා රඤ්ඤො
දසරාජධම්මගාමාය ධම්මං දෙසෙත්වා “අප්පමත්තො භොහි, මහාරාජා” ති ඔවාදං
දත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානො නගරා නික්ඛමිත්වා තදහෙව තං
පඤ්චසරං පත්වා “මම මාතරං ගොවරං ගාහාපෙත්වාච සයං ගණ්ඨස්සාමී” ති බහුං
භිසමුළාලං ආදාය සොණ්ඩපුරං උදකං ගහෙත්වා ගුහාලෙණතො නික්ඛමිත්වා
ගුහාද්වාරෙ නිසින්නාය මාතුයා සන්නිකං ගන්ත්වා සන්නාහං නිරාහාරතාය මාතු
සරීරස්ස ඵස්සපටිලාහත්ථං උපරි උදකං සිඤ්චි, තමත්ථං ආවිකරොන්තො සත්ථා
ද්වෙ ගාමා අභාසි. බොධිසත්තස්ස මාතාපි “දෙවො වස්සති” ති සඤ්ඤාය තං
අක්කොසන්ති දසමං ගාමමාහ –

10.

“කොයං අනරියො දෙවො, අකාලෙනපි වස්සති;
ගතො මෙ අනුජො පුත්තො, යො මය්හං පරිවාරකො” ති.

තත්ථ අනුජොති අත්තතො ජාතො.

අථ නං සමස්සාසෙන්නො බොධිසත්තො ඵකාදසමං ගාමමාහ –

11.

“උට්ඨෙහි අම්ම කිං සෙසි, ආගතො ත්‍යාහමනුජො;
මුත්තොමිහි කාසිරාජෙන, වෙදෙහෙන යසස්සිනා” ති.

තත්ථ ආගතො ත්‍යාහන්ති ආගතො තෙ අහං. වෙදෙහෙනාති
ඤාණසම්පන්නෙන. යසස්සිනාති මහාපරිවාරෙන තෙන රඤ්ඤො මඬ්ගලහත්ථිභාවාය
ගහිතොපි අහං මුත්තො, ඉදානි තච සන්නිකං ආගතො උට්ඨෙහි ගොවරං
ගණ්ඨාහිති.

සා තුට්ඨමානසා රඤ්ඤො අනුමොදනං කරොන්ති ඔසානගාමමාහ –

12.

“විරං ජීවතු සො රාජා, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඨිතො;
යො මෙ පුත්තං පමොවෙසි, සදා වුද්ධාපවාසික” ති.

තදා රාජා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ පසිදිත්වා නළිනියා අවිදුරෙ ගාමං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ව මාතු වස්ස නිබද්ධං වත්තං පට්ඨපෙසි. අපරභාගෙ බොධිසත්තො මාතරි කාලකතාය තස්සා සරීරපරිහාරං කත්වා කාරණ්ඩකඅස්සමපදං නාම ගතො. තස්මිං පන යානෙ හිමවත්තතො ඔතරිත්වා පඤ්චසතා ඉසයො වසිංසු, තං වත්තං තෙසං අදාසි. රාජා බොධිසත්තස්ස සමානරූපං සිලාපට්ඨං කාරෙත්වා මහාසක්කාරං පවත්තෙසි. සකලජම්බුදීපවාසීනො අනුසංචච්ඡරං සන්නිපතිත්වා හත්ථිමහං නාම කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පාපපුරිසො දෙවදත්තො, හත්ථාවරියො සාරිපුත්තො, මාතා හත්ථිනී මහාමායා, මාතුපොසකනාගො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මාතුපොසකජාතකවණ්ණනා පට්ඨා.

[456] 2. පුණ්හජාතකවණ්ණනා

සුඤ්ඤානි මය්හං වචනං ජනිත්ථානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරො ලද්ධවරෙ ආරඬ්භ කථෙසි. පට්ඨබොධියඤ්ඤි වීසති වස්සානි හගවතො අනිබද්ධපට්ඨාකා අහෙසුං. එකදා ථෙරො නාගසමාලො, එකදා නාගිතො, එකදා උපවාණො, එකදා සුනක්ඛත්තො, එකදා චුන්දො, එකදා නන්දො, එකදා සාගතො, එකදා මෙසියො හගවත්තං උපට්ඨහි. අථෙකදිවසං හගවා හික්ඛු ආමන්තෙසි ‘‘හික්ඛවෙ, ඉදානිමිහි මහල්ලකො, එකච්චෙ හික්ඛු ‘ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාමා’ති චුත්තෙ අඤ්ඤෙන ගච්ඡන්ති, එකච්චෙ මය්හං පත්තච්චරං භූමියං නික්ඛිපන්ති, නිබද්ධපට්ඨාකං මෙ එකං හික්ඛුං ජානාමා’’ති. ‘‘හන්තෙ, අහං උපට්ඨහිස්සාමි, අහං උපට්ඨහිස්සාමි’’ති සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා උට්ඨිතෙ සාරිපුත්තත්ථෙරාදයො ‘‘තුම්භාකං පත්ථනා මත්ථකං පත්තා, අල’’න්ති පටික්ඛිපි. තතො හික්ඛු ආනන්දත්ථෙරං ‘‘ත්ථං ආචුසො, උපට්ඨාකට්ඨානං යාවාහි’’ති ආහංසු. ථෙරො ‘‘සථෙ මෙ හන්තෙ, හගවා අත්තනා ලද්ධච්චරං න දස්සති, පිණ්ඩපාතං න දස්සති, එකගන්ධකුටියං වසිතුං න දස්සති, මං ගහෙත්වා නිමන්තනං න ගමිස්සති, සථෙ පන හගවා මයා ගහිතං නිමන්තනං ගමිස්සති, සථෙ අහං තිරොරට්ඨා තිරොජනපදා හගවත්තං දට්ඨුං ආගතං පරිසං ආගතක්ඛණෙයෙව දස්සෙතුං ලහිස්සාමි, යදා මෙ කඬ්ඛා උප්පජ්ජති, තස්මිං ඛණෙයෙව හගවත්තං උපසඬ්ඛිකමිතුං ලහිස්සාමි, සථෙ යං හගවා මම පරම්මුඛා ධම්මං කථෙති, තං ආගන්ත්වා මය්හං කථෙස්සති, එවාහං හගවත්තං උපට්ඨහිස්සාමි’’ති ඉමෙ වත්තාරො පටික්ඛෙපෙ වතස්සො ව ආයාචනානි අට්ඨ වරෙ යාවි, හගවාපිස්ස අදාසි.

සො තතො පට්ඨාය පඤ්චවීසති වස්සානි නිබද්ධපට්ඨාකො අහොසි. සො පඤ්චසු යානෙසු එතදග්ගෙ යපනං පත්වා ආගමසම්පදා, අධිගමසම්පදා, පුබ්බහෙතුසම්පදා, අත්තත්ථපරිපුච්ඡාසම්පදා, තිත්ථවාසසම්පදා,

යොනියොමනසිකාරසම්පදා, බුද්ධපනිස්සයසම්පදානි ඉමාහි සත්තහි සම්පදාහි සමන්තාගතො බුද්ධස්ස සන්තිකෙ අට්ඨවරදායජ්ජං ලභිත්වා බුද්ධසාසනෙ පඤ්ඤාතො ගගනමජ්ඣෙ වන්දො විය පාකටො අහොසි. අටෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ‘‘ආවුසො, තථාගතො ආනන්දන්ටෙරං වරදානෙන සන්තප්පෙසී’’ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං ආනන්දං වරෙන සන්තප්පෙසිං, පුබ්බෙපාහං යං යං එස යාවි, තං තං අදාසිංයෙවා’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ජුෂ්ඨකුමාරො නාම හුත්වා තක්කසිලායං සිජ්ජං උග්ගහෙත්වා ආවරියස්ස අනුයොගං දත්වා රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ ආවරියස්ස සරා නික්ඛමිත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං වෙගෙන ගච්ඡන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං භික්ඛං වරිත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානං ගච්ඡන්තං අපස්සන්තො බාහුනා පහරිත්වා තස්ස හත්තපාතිං භින්දිං, බ්‍රාහ්මණො පතිත්වා විරවි. කුමාරො කාරුඤ්ඤෙන නිවත්තිත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා උට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො ‘‘තයා, තාත, මම භික්ඛාභාජනං භින්තං, හත්තමුලං මෙ දෙහි’’ති ආහ. කුමාරො ‘‘බිරාහ්මණ, න දානාහං තව හත්තමුලං දාතුං සක්කොමි, අහං බො පන කාසිකරඤ්ඤො පුත්තො ජුෂ්ඨකුමාරො නාම, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා මං ධනං යාවෙය්‍යාසී’’ති වත්වා නිට්ඨිතසිජ්ජො ආවරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා පිතු සිජ්ජං දස්සෙසි. පිතා ‘‘ජීවන්තෙන මෙ පුත්තො දිට්ඨො, රාජභූතම්පි නං පස්සිස්සාමි’’ති රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. සො ජුෂ්ඨරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. බ්‍රාහ්මණො තං පවත්තිං සුත්වා ‘‘ඉදානි මම හත්තමුලං ආහරිස්සාමි’’ති බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං අලඬිකතනගරං පදක්ඛිණං කරොන්තමෙව දිස්වා එකස්මිං උන්නතප්පදෙසෙ යීතො හත්ථං පසාරෙත්වා ජයාපෙසි. අථ නං රාජා අනොලොකෙත්වාච අතික්කමි. බ්‍රාහ්මණො තෙන අදිට්ඨභාවං ඤත්වා කථං සමුට්ඨාපෙන්නො පයමං ගාථමාහ –

13.

‘‘සුඤ්ඤාහි මය්හං වචනං ජනිත්ද, අත්ථෙත ජුෂ්ඨමිහි ඉධානුපත්තො;
න බ්‍රාහ්මණෙ අද්ධිකෙ තිට්ඨමානෙ, ගන්තබ්බමාහු ද්විපදින්ද සෙට්ඨා’’ති.

තත්ථ ජුෂ්ඨමිහිති මහාරාජ, තයි ජුෂ්ඨමිහි අහං එකෙන අත්ථෙත ඉධානුපත්තො, න නික්කාරණා ඉධාගතොමිහිති දීපෙති. අද්ධිකෙති අද්ධානං ආගතෙ. ගන්තබ්බන්ති තං අද්ධිකං අද්ධානමාගතං යාවමානං බ්‍රාහ්මණං අනොලොකෙත්වාච ගන්තබ්බන්ති පණ්ඩිතා න ආහු න කටෙන්නිති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා හත්ථිං වජිරඬිකුසෙන නිග්ගහෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

14.

‘‘සුඤ්ඤාමි තිට්ඨාමි වදෙහි බ්‍රහ්මෙ, යෙනාසි අත්ථෙත ඉධානුපත්තො;

කං වා ත්වමත්ථං මයි පත්ථයානො, ඉධාගමො බ්‍රහ්මෙ තදිඬ්ඝ බ්‍රහ්මි'ති.

තත්ථ ඉඬ්ඝාති වොදනත්ථෙ නිපානො.

තතො පරං බ්‍රාහ්මණස්ස ච රඤ්ඤො ච චචනපට්චචනවසෙන සෙසගාථා කථිතා

15.

“දදාහි මෙ ගාමවරානි පඤ්ච, දාසිසතං සත්ත ගවංසතානි;
පරොසහස්සඤ්ච සුවණ්ණනික්ඛෙ, හරියා ච මෙ සාදිසි ද්වෙ දදාහි.

16.

“තපො නු තෙ බ්‍රාහ්මණ හිංසරූපො, මන්තා නු තෙ බ්‍රාහ්මණ චිත්තරූපා;
යක්ඛා නු තෙ අස්සවා සන්ති කෙවි, අත්ථං වා මෙ අභිජානාසි කත්තං.

17.

“න මෙ තපො අත්ථී න වාපි මන්තා, යක්ඛාපි මෙ අස්සවා නත්ථී කෙවි;
අත්ථම්පි තෙ නාභිජානාමි කත්තං, පුබ්බෙ ච බො සඬගතිමත්තමාසි.

18.

“පයමං ඉදං දස්සනං ජානතො මෙ, න තාභිජානාමි ඉතො පුරත්ථා;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, කදා කුහිං වා අහු සඬගමො නො.

19.

“ගන්ධාරරාජස්ස පුරම්හි රම්මෙ, අවසිම්භසෙ තක්කසීලායං දෙව;
තත්ථන්ධකාරම්හි තිම්සිකායං, අංසෙන අංසං සමසට්ඨිම්භ.

20.

“තෙ තත්ථ යත්ථාන උභො ඡනින්ද, සාරාණියං චිතිසාරයිම්භ තත්ථ;
සායෙව නො සඬගතිමත්තමාසි, තතො න පච්ඡා න පුරෙ අභොසි.

21.

“යදා කදාචි මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ, සමාගමො සප්පුරිසෙන භොති;
න පණ්ඩිතා සඬගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි විනාසයන්ති.

22.

“බාලාව බො සඬගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි විනාසයන්ති;
බහුම්පි බාලෙසු කතං විනස්සති, තථා හි බාලා අකතඤ්ඤුරූපා.

23.

“ධීරා ච බො සඬගතිසන්ථවානි, පුබ්බෙ කතං වාපි න නාසයන්ති;

අප්පම්පි ධීරෙසු කතං න නස්සති, තථා හි ධීරා සුකතඤ්ඤරූපා.

24.

“දදාමි තෙ ගාමවරානි පඤ්ච, දාසීසතං සත්ත ගවංසතානි;
පරොසහස්සඤ්ච සුවණ්ණනික්ඛෙ, හරියා ච තෙ සාදිසී ද්වෙ දදාමි.

25.

“එවං සතං හොති සමෙච්ච රාජ, නක්ඛත්තරාජාරිච තාරකානං;
ආපුරති කාසිපති තථාහං, තයාපි මෙ සඬගමො අප්ප ලද්ධො”ති.

තත්ථ සාදිසීති රූපවණ්ණජාතිකුලපදෙසෙන මයා සාදිසී එකසදිසා ද්වෙ මහායසා හරියා ච මෙ දෙහීති අත්ථො. භිංසරූපොති කිං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ බලවරූපසීලාචාරගුණසඬබ්බාතං තපොකම්මං අත්ථීති පුච්ඡති. මන්තා නු තෙති උදාහ්‍ර විචිත්‍රරූපා සබ්බත්ථසාධකා මන්තා තෙ අත්ථී. අස්සවාති වචනකාරකා ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකා යක්ඛා වා තෙ කෙච්ච සන්ති. කත්තන්ති කතං, උදාහ්‍ර තයා කතං කිඤ්චි මම අත්ථං අභිජානාසීති පුච්ඡති. සඬගතිමත්තන්ති සමාගමමත්තං තයා සද්ධිං පුබ්බෙ මම ආසීති වදති. ජානතො මෙති ජානන්තස්ස මම ඉදං පටිමං තව දස්සනං. න තාභිජානාමීති න තං අභිජානාමි. තිමිසිකායන්ති බහලතිමිරායං රත්තියං. තෙ තත්ථ යත්ථානාති තෙ මයං තස්මිං අංසෙන අංසං සට්ඨිතට්ඨානෙ යත්ථා වීතිසාරයිමිහ, අහං “භික්ඛාභාජනං මෙ තයා භින්නං, හත්තමුලං මෙ දෙහී”ති අවචං, ත්වං “ඉදානාහං තව හත්තමුලං දාතුං න සක්කොමි, අහං බො පන කාසිකරඤ්ඤො පුත්තො පුණ්හකුමාරො නාම, මයි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා මං ධනං යාවෙය්‍යාසී”ති අවචාති ඉමං සාරණියකථං කරිමිහාති ආහ. සායෙව නො සඬගතිමත්තමාසීති දෙව, අම්හාකං සායෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬගතිමත්තමාසී, එකමුහුත්තිකමහොසීති දීපෙති. තතොති තතො පන තංමුහුත්තිකමිත්තධම්මතො පච්ඡා වා පුරෙ වා කදාචි අම්හාකං සඬගති නාම න භූතපුබ්බා.

න පණ්ඩිතාති බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතා නාම තංමුහුත්තිකං සඬගතිං වා විරකාලසන්ථවානි වා යං කිඤ්චි පුබ්බෙ කතගුණං වා න නාසෙන්නි. බහුමිපිති බහුකම්පි. අකතඤ්ඤරූපාති යස්මා බාලා අකතඤ්ඤසභාවා, තස්මා තෙසු බහුමිපි කතං නස්සතිති අත්ථො. සුකතඤ්ඤරූපාති සුට්ඨු කතඤ්ඤසභාවා. එත්ථාපි තත්ථාපි තථා හීති හි-කාරො කාරණත්ථො. දදාමි තෙති බ්‍රාහ්මණෙන යාවිතයාවිතං දදන්තො එවමාහ. එවං සතන්ති බ්‍රාහ්මණො රඤ්ඤො අනුමොදනං කරොන්තො වදති, සතං සප්පුරිසානං එකචාරමිපි සමෙච්ච සඬගති නාම එවං හොති. නක්ඛත්තරාජාරිචාති එත්ථ ර-කාරො නිපාතමත්තං. තාරකානන්ති තාරකගණමජ්ඣෙ. කාසිපතීති රාජානමාලපති. ඉදං චුත්තං හොති – “දෙව, කාසිරට්ඨාධිපති යථා වන්දො තාරකානං මජ්ඣෙ ධීතො තාරකගණපරිචුතො පාටිපදතො පටිඨාය යාව පුණ්ණමා ආපුරති, තථා අහමිපි අප්ප තයා දින්තෙහි ගාමවරාදිහි ආපුරාමි”ති. තයාපි මෙති මයා පුබ්බෙ තයා සද්ධිං ලද්ධොපි සඬගමො අලද්ධොව, අප්ප පන මම

මනොරථස්ස නිප්ඵන්තත්තා මයා තයා සහ සඬගමො ලද්දො නාමාති නිප්ඵන්තං මෙ තයා සද්ධිං මිත්තඵලන්ති වදති. බොධිසත්තො තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං ආනන්දං වරෙන සන්තප්පෙසිං යෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පුණ්ණජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[457] 3. ධම්මදෙවපුත්තජාතකවණ්ණනා

යසොකරො පුඤ්ඤකරොහමස්මීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො තථාගතෙන සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා පථවිං පට්ඨියො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න ඉදානෙවෙස, භික්ඛවෙ, මම ජිනවක්කෙ පහාරං දත්වා පථවිං පට්ඨියො, පුබ්බෙපි ධම්මවක්කෙ පහාරං දත්වා පථවිං පට්ඨිත්වා අවිච්ඡරායණො ජාතොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ ධම්මො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, දෙවදත්තො අධම්මො නාම. තෙසු ධම්මො දිබ්බාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතො දිබ්බරථවරමභිරුය්භ අවිජරාගණපරිවුතො මනුස්සෙසු සායමාසං භුඤ්ජිත්වා අත්තනො අත්තනො සරද්ද්වාරෙ සුඛකථාය නිසින්නෙසු පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු ආකාසෙ යත්වා “පාණාතිපාතාදීහි දසහි අකුසලකම්මපටෙහි විරමිත්වා මාතුපට්ඨානධම්මං පිතුපට්ඨානධම්මං තිව්ධසුවරිතධම්මඤ්ච පුරෙථ, එවං සග්ගපරායණො හුත්වා මහන්තං යසං අනුභවිස්සථා”ති මනුස්සෙ දස කුසලකම්මපටෙ සමාදපෙන්නො ජම්බුදීපං පදක්ඛිණං කරොති. අධම්මො පන දෙවපුත්තො “පාණං හනථා”ති ආදිනා නයෙන දස අකුසලකම්මපටෙ සමාදපෙන්නො ජම්බුදීපං වාමං කරොති. අථ තෙසං ආකාසෙ රථා සම්මුඛා අහෙසුං. අථ තෙසං පරිසා “තුම්හෙ කස්ස, තුම්හෙ කස්සා”ති පුච්ඡිත්වා “මයං ධම්මස්ස, මයං අධම්මස්සා”ති වත්වා මග්ගා ඔක්කමිත්වා ද්විධා ජාතා. ධම්මොපි අධම්මං ආමන්තෙත්වා “සම්ම, ත්වං අධම්මො, අහං ධම්මො, මග්ගො මය්හං අනුච්ඡවිකො, තව රථං ඔක්කාමෙත්වා මය්හං මග්ගං දෙහි”ති පයමං ගාථමාහ –

26.

“යසොකරො පුඤ්ඤකරොහමස්මි, සදාත්ථුතො සමණබ්‍රාහ්මණානං;
මග්ගාරහො දෙවමනුස්සපුජිතො, ධම්මො අහං දෙහි අධම්ම මග්ග”න්ති.

තත්ථ යසොකරොති අහං දෙවමනුස්සානං යසදායකො. දුතියපදෙපි එසෙව
නයො. සදාත්ථුතොති සදා ථුතො නිව්වපසත්ථො. තතො පරා –

27.

“අධම්මයානං දළ්භමාරුහිත්වා, අසන්තසන්තො බලවාහමස්මි;
ස කිස්ස හෙතුම්හි තවජ්ජ දජ්ජං, මග්ගං අහං ධම්ම අදින්නපුබ්බං.

28.

“ධම්මො හවෙ පාතුරහොසි පුබ්බෙ, පච්ඡා අධම්මො උදපාදි ලොකෙ;
ජෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච සනන්තනො ච, උය්‍යාහි ජෙට්ඨස්ස කනිට්ඨ
මග්ගා.

29.

“න යාවනාය නපි පාතිරූපා, න අරහතා තෙහං දදෙය්‍යං මග්ගං;
යුද්ධඤ්ච නො හොතු උභින්නමජ්ජ, යුද්ධම්හි යො ජෙස්සති තස්ස මග්ගො.

30.

“සබ්බා දිසා අනුච්ඡට්ඨාහමස්මි, මහබ්බලො අමිතයසො අතුලො;
ගුණෙහි සබ්බෙහි උපෙතරූපො, ධම්මො අධම්ම ත්වං කථං විජෙස්සසි.

31.

“ලොහෙන වෙ හඤ්ඤති ජාතරූපං, න ජාතරූපෙන හනන්ති ලොහං;
සවෙ අධම්මො හඤ්ජති ධම්මමජ්ජ, අයො සුචණ්ණං විය දස්සනෙය්‍යං.

32.

“සවෙ තුවං යුද්ධබලො අධම්ම, න තුය්හ වුඩ්ඞා ච ගරු ච අත්ථි;
මග්ගඤ්ච තෙ දම්ම පියාජ්ජියෙන, වාචාදුරුත්තානිපි තෙ බමාමි” ති. –

ඉමා ඡ ගාථා තෙසඤ්ඤෙව චචනපට්චනවසෙන කථිතා.

තත්ථ ස කිස්ස හෙතුම්හි තවජ්ජ දජ්ජන්ති සොම්හි අහං අධම්මො අධම්මයානං
රථං ආරුළ්භො අහිතො බලවා. කිංකාරණා අජ්ජ හො ධම්ම, කස්සචි අදින්නපුබ්බං
මග්ගං තුය්හං දම්මිති. පුබ්බෙති පඨමකජ්ජිකකාලෙ ඉමස්මිං ලොකෙ
දසකුසලකම්මපට්ඨම්මො ච පුබ්බෙ පාතුරහොසි, පච්ඡා අධම්මො. ජෙට්ඨො වානි
පුරෙ නිබ්බත්තභාවෙන අහං ජෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච පොරාණකො ච, ත්වං පන
කනිට්ඨො, තස්මා මග්ගා උය්‍යාහිති වදති. නපි පාතිරූපාති අහඤ්ඤි තෙ නෙව
යාවනාය න පතිරූපවචනෙන මග්ගාරහතාය මග්ගං දදෙය්‍යං. අනුච්ඡට්ඨාති අහං
චතස්සො දිසා චතස්සො අනුදිසාති සබ්බා දිසා අත්තනො ගුණෙන පත්ථටො
පඤ්ඤාතො පාකටො. ලොහෙනාති අයමුට්ඨිකෙන. හඤ්ජතිති හනිස්සති. තුවං
යුද්ධබලො අධම්මාති සවෙ ත්වං යුද්ධබලොසි අධම්ම. වුඩ්ඞා ච ගරු වානි යදි තුය්හං

“ඉමෙ වුඩ්ඩා, ඉමෙ ගරු පණ්ඩිතා” ති එවං නත්ථි. පියාජ්ජියෙනාති පියෙනාපි අප්පියෙනාපි දදන්තො පියෙන විය තෙ මග්ගං දදාමිති අත්ථො.

බොධිසත්තෙන පන ඉමාය ගාථාය කථිතක්ඛණ්ණෙයෙව අධම්මො රථෙ යාතුං අසක්කොන්තො අවංසිරො පථවියං පතිත්වා පථවියා විවරෙ දින්නෙ ගන්ත්වා අවිච්ඡිනියෙව නිබ්බන්ති. එතමත්ථං විදිත්වා භගවා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා සෙසගාථා අභාසි -

33.

“ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං අධම්මො, අවංසිරො පතිතො උද්ධපාදො;
යුද්ධත්ථිකො වෙ න ලභාමි යුද්ධං, එත්තාවතා හොති භතො අධම්මො.

34.

“බන්තිබ්බලො යුද්ධබ්බලං විජෙත්වා, හන්ත්වා අධම්මං නිහනිත්ව භූමායා;
පායාසි චිත්තො අභිරුය්හ සන්දනං, මග්ගෙනෙව අතිබ්බලො
සච්චනික්කමො.

35.

“මාතා පිතා සමණ්ණාහම්මණා ව, අසම්මානිතා යස්ස සකෙ අගාරෙ;
ඉධෙව නික්ඛිජ්ජ සරීරදෙහං, කායස්ස හෙදා නිරයං වජන්ති තෙ;
යථා අධම්මො පතිතො අවංසිරො.

36.

“මාතා පිතා සමණ්ණාහම්මණා ව, සුසම්මානිතා යස්ස සකෙ අගාරෙ;
ඉධෙව නික්ඛිජ්ජ සරීරදෙහං, කායස්ස හෙදා සුගතිං වජන්ති තෙ;
යථාපි ධම්මො අභිරුය්හ සන්දන”න්ති.

තත්ථ යුද්ධත්ථිකො වෙති අයං තස්ස විලාපො, සො කිරෙවං විලපන්තොයෙව පතිත්වා පථවිං පට්ඨෙයා. එත්තාවතාති භික්ඛවෙ, යාවතා පථවිං පට්ඨෙයා, තාවතා අධම්මො භතො නාම හොති. බන්තිබ්බලොති භික්ඛවෙ, එවං අධම්මො පථවිං පට්ඨෙයා අධිවාසනබන්තිබ්බලො තං යුද්ධබ්බලං විජෙත්වා වධිත්වා භූමියං නිහනිත්වා පාතෙත්වා චිත්තජාතතාය චිත්තො අත්තනො රථං ආරුය්හ මග්ගෙනෙව සච්චනික්කමො තථපරක්කමො ධම්මදෙවපුත්තො පායාසි. අසම්මානිතාති අසක්කතා. සරීරදෙහන්ති ඉමස්මිංයෙව ලොකෙ සරීරසඬ්ඛාතං දෙහං නික්ඛිජිත්වා. නිරයං වජන්තිති යස්ස පාපපුග්ගලස්ස එතෙ සක්කාරාරහා ගෙහෙ අසක්කතා, තථාරූපා යථා අධම්මො පතිතො අවංසිරො, එවං අවංසිරා නිරයං වජන්තිති අත්ථො. සුගතිං වජන්තිති යස්ස පනෙනෙ සක්කතා, තාදිසා පණ්ඩිතා යථාපි ධම්මො සන්දනං අභිරුය්හ දෙවලොකං ගතො, එවං සුගතිං වජන්තිති.

සත්ථා එවං ධම්මං දෙසෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මයා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣිත්වා පථවිං පට්ඨෙයා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි -

“තදා අධම්මො දෙවපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසා, ධම්මො පන අහමෙව, පරිසා බුද්ධපරිසායෙවා” ති.

ධම්මදෙවපුත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[458] 4. උදයජාතකවණ්ණනා

එකා නිසින්නාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. චන්ද්‍ර කුසජාතකෙ (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්චං උක්කණ්ඨිතොසි” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “භික්ඛු කස්මා කිලෙසවසෙන එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උක්කණ්ඨිතොසි? පොරාණකපණ්ඩිතා සමිද්ධෙ ද්වාදසයොජනිකෙ සුරුන්ධනනගරෙ රජ්ජං කාරෙත්තා දෙවච්ඡරපටිභාගාය ඉත්ථියා සද්ධිං සත්ත වස්සසතාති එකගබ්භෙ වසන්තාපි ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ලොභවසෙන න ඔලොකෙසු” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ සුරුන්ධනනගරෙ කාසිරාජා රජ්ජං කාරෙසි, තස්ස නෙව පුත්තො, න ධිතා අහොසි. සො අත්තනො දෙවියො “පුත්තෙ පත්ථෙථා” ති ආහ. අග්ගමහෙසීපි රඤ්ඤො වචනං සම්පට්ච්ඡිත්වා තථා අකාසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති. අථස්ස මහාජනස්ස හදයං වඩ්ඨෙත්වා ජාතභාවෙන “උදයහද්දො” ති නාමං කරිංසු. කුමාරස්ස පදසා වරණකාලෙ අඤ්ඤොපි සත්තො බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො අඤ්ඤතරාය දෙවියා කුච්ඡිමිහි කුමාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්සාපි “උදයහද්දො” ති නාමං කරිංසු. කුමාරො වයජ්ජත්තො සබ්බසිප්පනිප්ඵත්තිං පාපුණි, ජාතබ්‍රහ්මචාරී පන අහොසි, සුපිනන්තෙනපි මෙටුනධම්මං න ජානාති, න තස්ස කිලෙසෙසු චිත්තං අල්ලීයි. රාජා පුත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුකාමො “කුමාරස්ස ඉදානි රජ්ජසුඛසෙවනකාලො, නාටකාපිස්ස පච්චුපට්ඨාපෙස්සාමි” ති සාසනං පෙසෙසි. බොධිසත්තො “න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, කිලෙසෙසු මෙ චිත්තං න අල්ලීයති” ති පටික්ඛිපිත්වා පුනජ්ජුනං චුච්චමානො රත්තජම්බුනදමයං ඉත්ථීරුපං කාරෙත්වා “එවරුපං ඉත්ථීං ලභමානො රජ්ජං සම්පට්ච්ඡිස්සාමි” ති මාතාපිතුනං පෙසෙසි. තෙ තං සුවණ්ණරූපකං සකලජම්බුදීපං පරිභාරාපෙත්වා තථාරූපං ඉත්ථීං අලහන්තා උදයහද්දං අලඬිකාරෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ ය්පෙසුං. සා තං සුවණ්ණරූපකං අභිභවිත්වා අට්ඨාසි. අථ නෙසං අනිච්ඡමානානඤ්ඤෙව වෙමාතිකං හගිනිං උදයහද්දකුමාරිං අග්ගමහෙසීං කත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. තෙ පන ද්වෙපි බ්‍රහ්මචරියවාසමෙව වසිංසු.

අපරභාගෙ මාතාපිතුනං අච්චයෙන බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි. උභො එකගබ්භෙ වසමානාපි ලොභවසෙන ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න ඔලොකෙසුං, අපිච බො පන “යො අම්භෙසු පඨමතරං කාලං කරොති, සො නිබ්බත්තට්ඨානතො ආගන්ත්වා ‘අසුකට්ඨානෙ නිබ්බත්තොස්මි’ ති ආරොචෙතු” ති

සඬගරමකංසු. අථ ඛො ඛොධිසත්තො අභිසෙකතො සත්තවස්සසතච්චයෙන කාලමකාසි. අඤ්ඤො රාජා නාහොසි, උදයහද්දායයෙව ආණා පවත්ති. අමච්චා රජ්ජං අනුසාසිංසු. ඛොධිසත්තොපි චුතික්ඛණෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කත්තං පත්වා යසමහත්තතාය සත්තාහං අනුස්සරිතුං නාසක්ඛි. ඉති සො මනුස්සගණනාය සත්තවස්සසතච්චයෙන ආවජ්ජෙත්වා “උදයහද්දං රාජධීතරං ධනෙන චිමංසිත්වා සිහනාදං නදාපෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා සඬගරං මොචෙත්වා ආගමිස්සාමි” ති චිත්තෙසි. තදා කිර මනුස්සානං දසවස්සභස්සායුකකාලො හොති. රාජධීතාපි තං දිවසං රත්තිභාගෙ පිහිතෙසු ද්වාරෙසු යපිතආරක්ඛෙ සත්තභූමිකපාසාදවරතලෙ අලඬකතසිරිගබ්භෙ එකිකාව නිච්චලා අත්තනො සීලං ආවජ්ජමානා නිසීදි. අථ සක්කො සුචණ්ණමාසකපුරං එකං සුචණ්ණපාතිං ආදාය ආගන්ත්වා සයනගබ්භෙයෙව පාතුහවිත්වා එකමන්තං ධීතො තාය සද්ධිං සල්ලපත්තො පයමං ගාථමාහ —

37.

“එකා නිසින්නා සුචි සඤ්ඤතුරු, පාසාදමාරුය්භ අනින්දිතඬගී;
යාවාමි තං කින්තරනෙත්තවක්ඛු, ඉමෙකරත්තිං උභයො වසෙමා” ති.

තත්ථ සුචීති සුචිවත්ථනිවත්ථා. සඤ්ඤතුරුති සුච්චු යපිතඋරු, ඉරියාපථං සණ්ඨපෙත්වා සුචිවත්ථා එකිකාව නිසින්නාසිති චුත්තං හොති. අනින්දිතඬගීති පාදන්තතො යාව කෙසග්ගා අනින්දිතසරීරා පරමසොභග්ගප්පත්තසරීරා. කින්තරනෙත්තවක්ඛුති තීහි මණ්ඩලෙහි පඤ්චහි ව පසාදෙහි උපසොභිතත්තා කින්තරානං නෙත්තසදිසෙහි වක්ඛුති සමන්තාගතෙ. ඉමෙකරත්තින්ති ඉමං එකරත්තං අජ්ජ ඉමස්මිං අලඬකතසයනගබ්භෙ එකතො වසෙය්‍යාමාති යාවති.

තතො රාජධීතා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

38.

“ඔකිණ්ණන්තරපරිබං, දළ්භමට්ඨාලකොට්ඨකං;
රක්ඛිතං ඛග්ගහත්ථෙහි, දුප්පචෙසමීදං පුරං.

39.

“දහරස්ස යුචිනො වාපි, ආගමො ව න චිජ්ජති;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, සඬගමං ඉච්ඡසෙ මයා” ති.

තත්ථ ඔකිණ්ණන්තරපරිබන්ති ඉදං ද්වාදසයොජනිකං සුරුන්ධනපුරං අන්තරන්තරා උදකපරිබානං කද්දමපරිබානං සුක්ඛපරිබානං ඔකිණ්ණන්තා ඔකිණ්ණන්තරපරිබං. දළ්භමට්ඨාලකොට්ඨකන්ති ථීරතරෙහි අට්ඨාලකෙහි ද්වාරකොට්ඨකෙහි ව සමන්තාගතං. ඛග්ගහත්ථෙහිති ආවුධහත්ථෙහි දසහි යොධසභස්සෙහි රක්ඛිතං. දුප්පචෙසමීදං පුරන්ති ඉදං සකලපුරමිපි තස්ස අන්තො මාපිතං මය්භං නිවාසපුරමිපි උභයං කස්සචි පවිසිතුං න සක්කා. ආගමො වාති ඉධ ඉමාය වෙලාය තරුණස්ස වා යොබ්බනප්පත්තස්ස වා ථාමසම්පන්නයොධස්ස වා

අඤ්ඤාස්ස වා මහත්තම්පි පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තස්ස ආගමො නාම නත්ථි. සඛිගමන්ති අථ ත්වං කෙන කාරණෙන ඉමාය වෙලාය මයා සහ සමාගමං ඉච්ඡමිති.

අථ සක්කො චතුත්ථං ගාථමාහ –

40.

“යක්ඛොහමස්මි කල්‍යාණි, ආගතොස්මි තචන්තිකෙ;
ත්වං මං නන්දය හද්දන්තෙ, පුණ්ණකංසං දදාමි තෙ” ති.

තස්සත්ථො – කල්‍යාණි, සුන්දරදස්සනෙ අහමෙකො දෙවපුත්තො දෙවනානුභාවෙන ඉධාගතො, ත්වං අජ්ජ මං නන්දය තොසෙහි, අහං තෙ ඉමං සුවණ්ණමාසකපුණ්ණං සුවණ්ණපාතිං දදාමිති.

තං සුත්වා රාජධිතා පඤ්චමං ගාථමාහ –

41.

“දෙවංච යක්ඛං අථ වා මනුස්සං, න පත්ථයෙ උදයමතිච්ච අඤ්ඤං;
ගච්ඡෙව ත්වං යක්ඛ මහානුභාව, මා චස්සු ගන්ත්වා පුනරාවජිත්ථා” ති.

තස්සත්ථො – අහං දෙවරාජ, දෙවං වා යක්ඛං වා උදයං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤං න පත්ථෙමි, සො ත්වං ගච්ඡෙව, මා ඉධ අට්ඨාසි, න මෙ තයා ආහතෙන පණ්ණාකාරෙන අත්ථො, ගන්ත්වා ච මා ඉමං ධානං පුනරාවජිත්ථාති.

සො තස්සා සීහනාදං සුත්වා අට්ඨත්වා ගතසදිසො හුත්වා තත්ථෙව අන්තරහිතො අට්ඨාසි. සො පුනදිවසෙ තාය වෙලායමෙව සුවණ්ණමාසකපුරං රජතපාතිං ආදාය තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

42.

“යා සා රති උත්තමා කාමභොගිනං, යංහෙතු සත්තා විසමං චරන්ති;
මා තං රතිං ජීයි තුවං සුවිම්භිතෙ, දදාමි තෙ රූපියං කංසපුර” ති.

තස්සත්ථො – හද්දෙ, රාජධිතෙ යා එසා කාමභොගිසත්තානං රතීසු මෙටුනකාමරති නාම උත්තමා රති, යස්සා රතියා කාරණා සත්තා කායදුච්චරිතාදිවිසමං චරන්ති, තං රතිං ත්වං හද්දෙ, සුවිම්භිතෙ මනාපහසිතෙ මා ජීයි, අහම්පි ආගච්ඡන්තො න තුවච්ඡත්ථො ආගතො, හියොයා සුවණ්ණමාසකපුරං සුවණ්ණපාතිං ආහරිං, අජ්ජ රූපියපාතිං, ඉමං තෙ අහං රූපියපාතිං සුවණ්ණපුරං දදාමිති.

රාජධිතා වින්තෙසි “අයං කථාසල්ලාපං ලහන්තො පුනජ්ජනං ආගමිස්සති, න දානි තෙන සද්ධිං කථෙස්සාමි” ති. සා කිඤ්චි න කථෙසි.

සක්කො තස්සා අකථිතභාවං ඤත්වා තත්ථෙව අන්තර්ගතො භුත්වා පුනරිවසෙ
තායමෙව වෙලාය ලොභපාතිං කභාපණුපුරං ආදාය “භද්දෙ, ත්වං මං කාමරතියා
සන්තප්පෙහි, ඉමං තෙ කභාපණුපුරං ලොභපාතිං දස්සාමි”ති ආහ. තං දිස්වා
රාජධිතා සත්තමං ගාථමාහ –

43.

“නාරිං නරො නිජ්ඣපයං ධනෙන, උක්කංසතී යත්ථ කරොති ඡන්දං;
විපච්චනීකො තව දෙවධම්මො, පච්චක්ඛතො ථොකතරෙන එසි”ති.

තස්සත්ථො – හො පුරිස, ත්වං ජලො. නරො හි නාම නාරිං කිලෙසරතිකාරණා
ධනෙන නිජ්ඣාපෙන්තො සඤ්ඤාපෙන්තො යත්ථ නාරියා ඡන්දං කරොති, තං
උක්කංසතී වණ්ණෙත්වා ථොමෙත්වා බහුතරෙන ධනෙන පලොභෙති, තුය්හං
පනෙසො දෙවසභාවො විපච්චනීකො, ත්වඤ්ඤි මයා පච්චක්ඛතො ථොකතරෙන
එසි, පයම්ඵිවසෙ සුවණ්ණපුරං සුවණ්ණපාතිං ආහරිත්වා, දුතියදිවසෙ සුවණ්ණපුරං
රුපියපාතිං, තතියදිවසෙ කභාපණුපුරං ලොභපාතිං ආහරෙති.

තං සුත්වා සක්කො “භද්දෙ රාජකුමාරි, අහං ඡෙකවාණිජො න නිරත්ථකෙන
අත්ථං නාසෙමි, සථෙ ත්වං ආයුතා වා වණ්ණෙන වා වඩ්ඨෙය්‍යාසි, අහං තෙ
පණ්ණාකාරං වඩ්ඨෙත්වා ආහරෙය්‍යං, ත්වං පන පරිභායසෙව, තෙනාහම්පි ධනං
පරිභාපෙමි”ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

44.

“ආයු ව වණ්ණො ව මනුස්සලොකෙ, නිහියති මනුජානං සුගත්තෙ;
තෙනෙව වණ්ණෙන ධනම්පි තුය්හං, නිහියති ජිණ්ණතරාසි අජ්ජ.

45.

“එවං මෙ පෙක්ඛමානස්ස, රාජපුත්ති යසස්සිති;
භායතෙව තව වණ්ණො, අභොරත්තානමච්චයෙ.

46.

“ඉමිනාව ත්වං වයසා, රාජපුත්ති සුමෙධසෙ;
බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාසි, හිංසො වණ්ණවතී සියා”ති.

තත්ථ නිහියතීති පරිස්සාවනෙ ආසිත්තඋදකං විය පරිභායති.
මනුස්සලොකස්මිඤ්ඤි සත්තා ජීවිතෙන වණ්ණෙන වක්ඛුපසාදාදිහි ව දිනෙ දිනෙ
පරිභායන්තෙව. ජිණ්ණතරාසිති මම පයමං ආගතදිවසෙ පවත්තඤ්ඤි තෙ ආයු
හිංසො දිවසං න පාපුණි, කුඨාරියා ඡින්නං විය තත්ථෙව නිරුජ්ඣි, හිංසො
පවත්තම්පි අජ්ජදිවසං න පාපුණි, හිංසොව කුඨාරියා ඡින්නං විය නිරුජ්ඣි, තස්මා
අජ්ජ ජිණ්ණතරාසි ජාතා. එවං මෙති තිට්ඨතු හිංසො ව පරහිංසො ව, අජ්ජෙව පන
මය්හං එවං පෙක්ඛමානස්සෙව භායතෙව තව වණ්ණො. අභොරත්තානමච්චයෙති
ඉතො පට්ඨාය රත්තින්දිවෙසු චිතිවත්තෙසු අභොරත්තානං අච්චයෙන

අපණ්ණත්තිකභාවමෙව ගමිස්සසීති දස්සෙති. ඉමිනාවාති තස්මා භද්දෙ, සචෙ ත්වං ඉමිනා වයෙනෙව ඉමස්මිං සුවණ්ණවණ්ණෙ සරිරෙ රජාය අවිලුත්තෙයෙව සෙට්ඨවරියං වරෙය්‍යාසි, පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාසි. භියොයා වණ්ණවතී සීයාති අතිරෙකතරවණ්ණා භවෙය්‍යාසීති.

තතො රාජධීතා ඉතරං ගාථමාහ —

47.

“දෙවා න ජීරන්ති යථා මනුස්සා, ගත්තෙසු තෙසං වලියො න භොන්ති;
පුච්ඡාමි තං යක්ඛ මහානුභාව, කථං නු දෙවාන සරිරදෙහො” ති.

තත්ථ සරිරදෙහොති සරිරසඬ්ඛාතො දෙහො, දෙවානං සරිරං කථං න ජීරති, ඉදං අහං තං පුච්ඡාමිති වදති.

අථස්සා කථෙන්නො සක්කො ඉතරං ගාථමාහ —

48.

“දෙවා න ජීරන්ති යථා මනුස්සා, ගත්තෙසු තෙසං වලියො න භොන්ති;
සුචෙ සුචෙ භියාතරොව තෙසං, දිබ්බො ව වණ්ණො විපුලා ව භොගා” ති.

තත්ථ යථා මනුස්සාති යථා මනුස්සා ජීරන්තා රූපෙන වණ්ණෙන භොගෙන වක්ඛුපසාදාදිහි ව ජීරන්ති, න එවං දෙවා. තෙසඤ්ඤි ගත්තෙසු වලියොපි න සන්ති, මට්ඨකඤ්ඤවනපට්ටමිව සරිරං භොති. සුචෙ සුචෙති දිවසෙ දිවසෙ. භියාතරොවාති අතිරෙකතරොව තෙසං දිබ්බො ව වණ්ණො විපුලා ව භොගා භොන්ති, මනුස්සෙසු හි රූපපරිහානි විරජාතභාවස්ස සක්ඛි, දෙවෙසු අතිරෙකරූපසම්පත්ති ව අතිරෙකපරිවාරසම්පත්ති ව. එවං අපරිහානධම්මො නාමෙස දෙවලොකො. තස්මා ත්වං ජරං අප්පත්වා නික්ඛමිත්වා පබ්බජ, එවං පරිහානියසභාවා මනුස්සලොකා වටිත්වා අපරිහානියසභාවං එවරූපං දෙවලොකං ගමිස්සසීති.

සා දෙවලොකස්ස වණ්ණං සුත්වා තස්ස ගමනමග්ගං පුච්ඡන්ති ඉතරං ගාථමාහ

—

49.

“කිංසුධ භීතා ජනතා අනෙකා, මග්ගො ව නෙකායතනං පවුත්තො;
පුච්ඡාමි තං යක්ඛ මහානුභාව, කත්ථට්ඨිතො පරලොකං න භායෙ” ති.

තත්ථ කිංසුධ භීතාති දෙවරාජ, අයං ඛත්තියාදිහෙදා අනෙකා ජනතා කිංභීතා කස්ස භයෙන පරිහානියසභාවා මනුස්සලොකා දෙවලොකං න ගවිජතීති පුච්ඡති. මග්ගොති දෙවලොකගාමිමග්ගො. ඉධ පන “කි”න්ති ආහරිත්වා “කො”ති පුච්ඡා කාතබ්බා. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො “අනෙකතිත්ථායතනවසෙන පණ්ඩිතෙහි

පවුන්නො දෙවලොකමග්ගො කො කතරො’’ති වුන්නො. කත්ථට්ඨිකොති පරලොකං ගච්ඡන්නො කතරස්මිං මග්ගෙ යිතො න භායතීති.

අට්ඨසා කට්ඨන්නො සක්කො ඉතරං ගාථමාහ –

50.

“වාචං මනඤ්ච පණ්ඩාය සම්මා, කායෙන පාපානි අකුබ්බමානො;
බහුන්නපානං සරමාවසන්නො, සද්ධො මුදු සංවිභාගී වදඤ්ඤු;
සඬගාහකො සබ්බො සණ්ඨවාචො, එත්ථට්ඨිකො පරලොකං න භායෙ’’ති.

තස්සත්ථො – හද්දෙ, උදයෙ වාචං මනඤ්ච සම්මා යපෙත්වා කායෙන පාපානි අකරොන්නො ඉමෙ දස කුසලකම්මපටෙ සමාදාය වත්තන්නො බහුඅන්නපානෙ පහුතදෙය්‍යධම්මෙ සරෙ වසන්නො ‘‘දානස්ස විපාකො අත්ථී’’ති සද්ධාය සමන්නාගතො මුදුවින්නො දානසංවිභාගතාය සංවිභාගී පබ්බජිතා භික්ඛාය වරමානා වදන්ති නාම, තෙසං පච්චයදානෙන තස්ස වාදස්ස ජානනතො වදඤ්ඤු චතුභි සඬගභවත්ථුභි සඬගභතාය සඬගාහකො පියවාදිතාය සබ්බො මට්ඨවචනතාය සණ්ඨවාචො එත්ථ එත්තකෙ ගුණරාසිමිහි යිතො පරලොකං ගච්ඡන්නො න භායතීති.

තතො රාජධිතා තං තස්ස වචනං සුත්වා ථුතිං කරොන්ති ඉතරං ගාථමාහ –

51.

“අනුසාසසි මං යක්ඛ, යථා මාතා යථා පිතා;
උළාරවණ්ණ පුච්ඡාමි, කො නු ත්වමසි සුබ්බා’’ති.

තස්සත්ථො – යථා මාතාපිතරො පුත්තකෙ අනුසාසන්ති, තථා මං අනුසාසසි. උළාරවණ්ණ සොහග්ගජ්ජත්තරූපදාරක කො නු අසි ත්වං එවං අවිචුග්ගතසරීරොති.

තතො බොධිසත්තො ඉතරං ගාථමාහ –

52.

“උදයොහමස්මි කල්‍යාණි, සඬගරත්තා ඉධාගතො;
ආමන්ත බො තං ගච්ඡාමි, මුත්තොස්මි තව සඬගරා’’ති.

තස්සත්ථො – කල්‍යාණදස්සනෙ අහං පුරිමභවෙ තව සාමිකො උදයො නාම තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉධාගච්ඡන්නො න කිලෙසවසෙනාගතො, තං වීමංසිත්වා පන සඬගරං මොචෙස්සාමීති සඬගරත්තා පුබ්බෙ සඬගරස්ස කතත්තා ආගතොස්මි, ඉදානි තං ආමන්තෙත්වා ගච්ඡාමි, මුත්තොස්මි තව සඬගරාති.

රාජධිතා අස්සසින්වා ‘සාමී, ත්වං උදයහද්දරාජා’ති අස්සධාරා පවත්තයමානා
‘අහං තුම්හෙහි විතා වසිතුං න සක්කොමී, යථා තුම්හාකං සන්තිකෙ වසාමී, තථා මං
අනුසාසථා’ති වත්වා ඉතරං ගාථං අභාසි –

53.

‘සචෙ ඛො ත්වං උදයොසි, සඬගරත්තා ඉධාගතො;
අනුසාස මං රාජපුත්ත, යථාස්ස පුත සඬගමො’ති.

අථ නං අනුසාසන්තො මහාසත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

54.

‘අතිපතති වයො ඛණො තථෙව, යානං නත්ථි ධුවං චචන්ති සත්තා;
පරිජීයති අද්ධුවං සරීරං, උදයෙ මා පමාද වරස්සු ධම්මං.

55.

‘කසිණා පථවී ධනස්ස පුරා, එකස්සෙව සියා අනඤ්ඤධෙය්‍යා;
තං වාපි ජහති අවීතරාගො, උදයෙ මා පමාද වරස්සු ධම්මං.

56.

‘මාතා ව පිතා ව භාතරො ව, හරියා යාපි ධනෙන හොති කීතා;
තෙ වාපි ජහන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං, උදයෙ මා පමාද වරස්සු ධම්මං.

57.

‘කායො පරභොජනන්ති ඤත්වා, සංසාරෙ සුගතිඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච;
ඉත්තරවාසොති ජානියාන, උදයෙ මා පමාද වරස්සු ධම්මං’න්ති.

තත්ථ අතිපතති අතිවිය පතති, සීඝං අතික්කමති. වයොති පයමවයාදිතිවිධොපි
වයො. ඛණො තථෙවාති උප්පාදට්ඨිතිහඬගක්ඛණොපි තථෙව අතිපතති. උභයෙනපි
හින්තො ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඬබාරො නාම සීඝසොතා නදී විය අතිවත්තන්තො
සීඝං අතික්කමතිති දස්සෙති. යානං නත්ථිති ‘උප්පන්තා සඬබාරා අභිජ්ජින්වා
තිට්ඨන්තු’ති පත්ථනායපි තෙසං යානං නාම නත්ථි, ධුවං එකංසෙනෙව බුද්ධං
භගවන්තං ආදිං කත්වා සබ්බෙපි සත්තා චචන්ති, ‘ධුවං මරණං, අද්ධුවං ජීවිත’න්ති
එවං මරණස්සතිං භාවෙහිති දීපෙති. පරිජීයතිති ඉදං සුවණ්ණවණ්ණමිපි සරීරං
ජීරතෙව, එවං ජානාහි. මා පමාදන්ති තස්මා ත්වං උදයහද්දෙ මා පමාදං ආපජ්ජි,
අප්පමත්තා හුත්වා දසකුසලකම්මපථධම්මං වරාහිති.

කසිණාති සකලා. එකස්සෙවාති යදි එකස්සෙව රඤ්ඤො, තස්මිං එකස්මිංයෙව
අනඤ්ඤාධිතා අස්ස. තං වාපි ජහති අවීතරාගොති තණ්හාවසිකො පුග්ගලො
එත්තකෙනපි යසෙන අතිත්තො මරණකාලෙ අවීතරාගොව තං විජහති. එවං
තණ්හාය අපුරණියභාවං ජානාහිති දීපෙති. තෙ වාපිති මාතා පුත්තං, පුත්තො මාතරං,
පිතා පුත්තං, පුත්තො පිතරං, භාතා භගිනිං, භගිනී භාතරං, හරියා සාමිකං, සාමිකො

හරියන්ති එතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ජහන්ති, නානා භොන්ති. එවං සත්තානං
නානාභාවවිනාභාවං ජානාහීති දීපෙති.

පරභොජනන්ති විවිධානං කාකාදීනං පරසත්තානං භොජනං. ඉත්තරවාසොති යා
එසා ඉමස්මිං සංසාරෙ මනුස්සභූතා සුග්ගති ව තිරච්ඡානභූතා දුග්ගති ව, එතං
උභයමිපි “ඉත්තරවාසො”ති ජානිත්වා මා පමාදං, වරස්සු ධම්මං. ඉමෙසං සත්තානං
නානායානතො ආගන්ත්වා එකස්මිං යානෙ සමාගමො පරිත්තො, ඉමෙ සත්තා
අප්පකස්මිංයෙව කාලෙ එකතො වසන්ති, තස්මා අප්පමත්තා භොහීති.

එවං මහාසත්තො තස්සා ඔවාදමදාසි. සාපි තස්ස ධම්මකථාය පසිදිත්වා ථූතිං
කරොන්ති ඔසානගාථමාහ –

58.

“සාධු භාසතියං යක්ඛො, අප්පං මච්චාන ජීවිතං;
කසිරඤ්ච පරිත්තඤ්ච, තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුතං;
සාහං එකා පබ්බජිස්සාමි, හිත්වා කාසිං සුරුන්ධන”න්ති.

තත්ථ සාධුති “අප්පං මච්චාන ජීවිත”න්ති භාසමානො අයං දෙවරාජා සාධු
භාසති. කිංකාරණා? ඉදඤ්ච කසිරඤ්ච දුක්ඛං අස්සාදරහිතං, පරිත්තඤ්ච න බහුකං
ඉත්තරකාලං. සචෙ හි කසිරමිපි සමානං දීඝකාලං පවත්තෙය්‍ය, පරිත්තකමිපි සමානං
සුඛං භවෙය්‍ය, ඉදං පන කසිරඤ්චෙව පරිත්තඤ්ච සකලෙන වට්ටදුක්ඛෙන සංයුතං
සන්තිහිතං. සාහන්ති සා අහං. සුරුන්ධනන්ති සුරුන්ධනනගරඤ්ච කාසිරට්ඨඤ්ච
ජඩ්ඛෙත්වා එකිකාව පබ්බජිස්සාමිති ආහ.

බොධිසත්තො තස්සා ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සාපි පුනදිවසෙ
අමච්චෙ රජ්ජං පට්ච්ඡාපෙත්වා අන්තොනගරෙයෙව රමණීයෙ උය්‍යානෙ
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ධම්මං වරිත්වා ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ
බොධිසත්තස්ස පාදපරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.
තදා රාජධීතා රාහුලමාතා අහොසි, සක්කො පන අභමෙව අහොසින්ති.

උදයජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[459] 5. පාතියජාතකවණ්ණනා

මිත්තො මිත්තස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං
ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්චි සමයෙ සාවත්ථිවාසිනො පඤ්චසතා ගිහිසභායකා
තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා
අන්තොකොට්ඨස්ත්ථායෙ වසන්තා අඬ්ඬරත්තසමයෙ කාමචිතක්කං විතක්කෙසුං.

සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. භගවතො ආණන්තියා පනායස්මතා ආනන්දෙන භික්ඛුසංඝසෙ සන්තිපාතිතෙ සත්ථා පඤ්ඤාත්තාසනෙ නිසිදිත්වා අනොදිස්සකං කත්වා ‘‘කාමචිතක්කං චිතක්කයිත්ථා’’ති අවත්වා සබ්බසංඝාභිකවසෙනෙව ‘‘භික්ඛවෙ, කිලෙසො බුද්දකො නාම නත්ථි, භික්ඛුනා නාම උප්පන්නුප්පන්තා කිලෙසා නිග්ගහෙතබ්බා, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්තෙපි බුද්ධෙ කිලෙසෙ නිග්ගහෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං පත්තා’’ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ කාසිරිට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ ද්වෙ සභායකා පාතියතුම්බානි ආදාය ඛෙත්තං ගන්ත්වා එකමන්තං යපෙත්වා ඛෙත්තං කොට්ටෙත්වා පිපාසිතකාලෙ ආගන්ත්වා පාතියං පිවන්ති. තෙසු එකො පාතියත්ථාය ආගන්ත්වා අත්තනො පාතියං රක්ඛන්තො ඉතරස්ස තුම්බතො පිවිත්වා සායං අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා න්හායිත්වා යීතො ‘‘අත්ථි නු බො මෙ කායද්වාරාදිහි අප්ප කිඤ්චි පාපං කත’’න්ති උපධාරෙන්නො ටෙනෙත්වා පාතියස්ස පිවිතභාවං දිස්වා සංවෙගප්පන්තො හුත්වා ‘‘අයං තණ්හා වඩ්ඪමානා මං අපායෙසු බිපිස්සති, ඉමං කිලෙසං නිග්ගණ්හිස්සාමි’’ති පාතියස්ස ටෙනෙත්වා පිවිතභාවං ආරම්මණං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා පටිලද්ධගුණං ආවජ්ජෙන්නො අට්ඨාසි. අථ නං ඉතරො න්හායිත්වා උට්ඨිතො ‘‘එහි, සම්ම, සරං ගච්ඡාමා’’ති ආහ. ‘‘ගච්ඡ ත්වං, මම සරෙන කිච්චං නත්ථි, පච්චෙකබුද්ධා නාම මය’’න්ති. ‘‘පච්චෙකබුද්ධා නාම තුම්භාදිසා න භොන්ති’’ති. ‘‘අථ කිදිසා පච්චෙකබුද්ධා භොන්ති’’ති? ‘‘ද්වඩ්ගුලකෙසා කාසායවත්ථවසනා උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමුලකපබ්භාරෙ වසන්ති’’ති. සො සීසං පරාමසී, තං බණ්ඤ්ඤෙවස්ස ගිහිලිඬිගං අත්තරධායි, සුරත්තදුපට්ටං නිවත්ථමෙව, විජ්ජුලතාසදිසං කායබන්ධනං බද්ධමෙව, අලත්තකපාටලවණ්ණං උත්තරාසඬිගච්චරං එකංසං කතමෙව, මෙසවණ්ණං පංසුකුලච්චරං දක්ඛිණඅංසකුටෙ යපිතමෙව, භමරවණ්ණො මත්තිකාපත්තො වාමඅංසකුටෙ ලග්ගිතොව අහොසි. සො ආකාසෙ යත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා උප්පතිත්වා නන්දමුලකපබ්භාරෙයෙව ඔතරී.

අපරොපි කාසිගාමෙයෙව කුටුම්භිකො ආපණෙ නිසින්නො එකං පුරිසං අත්තනො හරියං ආදාය ගච්ඡන්තං දිස්වා තං උත්තමරූපධරං ඉත්ථි. ඉන්ද්‍රියානි භින්දිත්වා ඔලොකෙත්වා පුන චින්තෙසි ‘‘අයං ලොභො වඩ්ඪමානො මං අපායෙසු බිපිස්සති’’ති සංවිග්ගමානසො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ යීතො ධම්මං දෙසෙත්වා නන්දමුලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරෙපි කාසිගාමවාසිනොයෙව ද්වෙ පිතාපුත්තා එකතො මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. අට්ඨිමුඛෙ පන වොරා උට්ඨිතා භොන්ති. තෙ පිතාපුත්තෙ ලහිත්වා පුත්තං ගහෙත්වා ‘‘ධනං ආහරිත්වා තව පුත්තං ගණ්හා’’ති පිතරං විස්සජ්ජෙත්ති, ද්වෙ භාතරො ලහිත්වා කනිට්ඨං ගහෙත්වා ජෙට්ඨං විස්සජ්ජෙත්ති, ආවරියන්තෙවාසිකෙ ලහිත්වා ආවරියං ගහෙත්වා අත්තෙවාසිකං විස්සජ්ජෙත්ති, අත්තෙවාසිකො සිප්පලොභෙන

ධනං ආහරිත්වා ආවරියං ගණ්හිත්වා ගවිජති. අථ තෙ පිතාපුත්තාපි තත්ථ වොරානං උට්ඨිතභාවං ඤත්වා “ත්වං මං ‘පිතා’ති මා වද, අහමිපි තං ‘පුත්තො’ති න වක්ඛාමි”ති කතිකං කත්වා වොරෙහි ගහිතකාලෙ “තුම්හෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කිං හොථා”ති ප්‍රට්ඨා “න කිඤ්චි හොමා”ති සම්පජානමුසාවාදං කරිංසු. තෙසු අට්ඨිතො නික්ඛමිත්වා සායං න්හායිත්වා යිතෙසු පුත්තො අත්තනො සීලං සොධෙන්තො තං මුසාවාදං දිස්වා “ඉදං පාපං වඩ්ඪමානං මං අපායෙසු බිපිස්සති, ඉමං කිලෙසං නිග්ගණ්හිස්සාමි”ති විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණං නිබ්බත්තෙන්වා ආකාසෙ යිතො පිතු ධම්මං දෙසෙන්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරොපි කාසිගාමෙයෙව පන එකො ගාමභොජකො මාසානං කාරාපෙසි. අථ නං බලිකම්මකාලෙ මහාජනො සන්නිපතිත්වා ආහ “සාමි, මයං මිගසුකරාදයො මාරත්වා යක්ඛානං බලිකම්මං කරිස්සාම, බලිකම්මකාලො එසො”ති. තුම්හාකං පුබ්බෙ කරණනියාමෙනෙව කරොථාති මනුස්සා බහුං පාණාතිපාතමකංසු. සො බහුං මච්ඡමංසං දිස්වා “ඉමෙ මනුස්සා එත්තකෙ පාණෙ මාරත්තා මමෙවෙකස්ස වචනෙන මාරයිංසු”ති කුක්කුච්චං කත්වා වාතපානං නිස්සාය යිතකොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණං නිබ්බත්තෙන්වා ආකාසෙ යිතො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරොපි කාසිරට්ඨෙයෙව ගාමභොජකො මජ්ජිමාදියං වාරත්වා “සාමි, පුබ්බෙ ඉමස්මිං කාලෙ සුරාජණො නාම හොති, කිං කරොමා”ති මහාජනෙන වුත්තො “තුම්හාකං පොරාණකනියාමෙනෙව කරොථා”ති ආහ. මනුස්සා ඡණං කත්වා සුරං පිවිත්වා කලහං කරොත්තා හත්ථපාදෙ හඤ්ජිත්වා සීසං හින්දිත්වා කණ්ණෙ ඡින්දිත්වා බහුදණ්ඨෙන බජ්ඣංසු. ගාමභොජකො තෙ දිස්වා වින්තෙසි “මයි අනනුජානන්තෙ ඉමෙ ඉමං දුක්ඛං න වින්දෙය්‍ය”න්ති. සො එත්තකෙන කුක්කුච්චං කත්වා වාතපානං නිස්සාය යිතකොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණං නිබ්බත්තෙන්වා “අප්පමත්තා හොථා”ති ආකාසෙ යත්වා ධම්මං දෙසෙන්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො.

අපරභාගෙ තෙ පඤ්ච පච්චෙකබ්බද්ධා හික්ඛාවාරත්ථාය බාරාණසිද්ධාරෙ ඕතරිත්වා සුනිවත්ථා සුපාරුතා පාසාදිකෙහි අභික්කමාදීහි පිණ්ඩාය වරත්තා රාජද්වාරං සම්පාපුණිංසු. රාජා තෙ දිස්වා පසන්නවිත්තො රාජනිවෙසනං පච්චෙසෙන්වා පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙන්වා පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා “හන්තෙ, තුම්හාකං පයමවයෙ පබ්බජ්ජා සොහති, ඉමස්මිං වයෙ පබ්බජන්තා කථං කාමෙසු ආදීනවං පස්සිත්ථ, කිං වො ආරම්මණං අහොසි”ති ප්‍රවිජි. තෙ තස්ස කථෙන්තා –

59.

“මිත්තො මිත්තස්ස පානීයං, අදින්තං පරිභුඤ්ජිසං;
තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුත අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

60.

“පරදාරඤ්ච දිස්වාන, ඡන්දො මෙ උදපජ්ජථ;
තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුත අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

61.

“පිතරං මෙ මහාරාජ, චොරා අගණ්හු කානනෙ;
තෙසාහං පුච්ඡිතො ජානං, අඤ්ඤථා නං වියාකරිං.

62.

“තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුත අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

63.

“පාණාතිපාතමකරුං, සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ;
තෙසාහං සමනුඤ්ඤාසිං.

64.

“තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුත අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං.

65.

“සුරාමෙරයමාධුකා, යෙ ජනා පට්ඨමාසු නො;
බහුනං තෙ අනත්ථාය, මජ්ජපානමකප්පයුං;
තෙසාහං සමනුඤ්ඤාසිං.

66.

“තෙන පච්ඡා විජිගුච්ඡිං, තං පාපං පකතං මයා;
මා පුත අකරං පාපං, තස්මා පබ්බජිතො අහං”න්ති. —

ඉමා පටිපාටියා පඤ්ච ගාථා අභාසිංසු. රාජාපි එකමෙකස්ස බ්‍යාකරණං සුත්වා
“හන්තෙ, අයං පබ්බජ්ජා තුම්හාකං යෙවානුච්ඡවිකා”ති ථුතිමකාසි.

තත්ථ මිත්තො මිත්තස්සාති මහාරාජ, අහං එකස්ස මිත්තො හුත්වා තස්ස
මිත්තස්ස සන්තකං පාතියං ඉමිනා නියාමෙනෙව පරිභුඤ්ජිං. තස්මාති යස්මා
පුට්ඨජ්ජනා නාම පාපකම්මං කරොන්ති, තස්මා අහං මා පුත අකරං පාපං, තං පාපං
ආරම්මණං කත්වා පබ්බජිතොමිහි. ඡන්දොති මහාරාජ, ඉමිනාව නියාමෙන මම
පරදාරං දිස්වා කාමෙ ඡන්දො උප්පජ්ජි. අගණ්හුති අගණ්හිංසු. ජානන්ති තෙසං
චොරානං “අයං කිං තෙ හොති”ති පුච්ඡිතො ජානන්තොයෙව “න කිඤ්චි
හොති”ති අඤ්ඤථා බ්‍යාකාසිං. සොමයාගෙති නවචන්දෙ උට්ඨිතෙ සොමයාගං නාම
යක්ඛබලිං කරිංසු, තස්මිං උපට්ඨිතෙ. සමනුඤ්ඤාසින්ති සමනුඤ්ඤො ආසිං.

සුරාමෙරයමාධුකාති පිටියසුරාදිසුරඤ්ච පුජ්ඵසවාදිමෙරයඤ්ච පක්කමධු විය මධුරං මඤ්ඤාමානා. යෙ ජනා පයමාසු නොති යෙ නො ගාමෙ ජනා පයමං එවරුපා ආසුං අහෙසුං. බහුනං තෙති තෙ එකදිවසං එකස්මිං ඡණෙ පත්තෙ බහුනං අනත්ථාය මජ්ජිමානිකං අකප්පයිංසු.

රාජා තෙසං ධම්මං සුත්වා පසන්නචිත්තො වීචරසාටකෙ ව හෙසජ්ජානි ව දත්වා පච්චෙකඛුද්ධෙ උයොයාපෙසි. තෙපි තස්ස අනුමොදනං කත්වා තත්ථෙව අගමංසු. තතො පටියාය රාජා වත්ථුකාමෙසු විරත්තො අනපෙක්ඛො හුත්වා නානග්ගරසහොජනං භුඤ්ජිත්වා ඉත්ථියො අනාලපිත්වා අනොලොකෙත්වා විරත්තචිත්තො උටියාය සිරිගබ්භං පවිසිත්වා නිසින්නො සෙතභිත්තියං කසිණපරිකම්මං කත්වා ඤානං නිබ්බත්තෙසි. සො ඤානප්පත්තො කාමෙ ගරහන්තො -

67.

“ධිරත්ථු සුබ්බ කාමෙ, දුග්ගන්ධෙ බහුකණ්ටකෙ;
යෙ අහං පටිසෙවන්තො, නාලභිං තාදිසං සුඛං” ති. - ගාථමාහ;

තත්ථ බහුකණ්ටකෙති බහු පච්චාමිත්තෙ. යෙ අහන්ති යො අහං, අයමෙව වා පායො. තාදිසන්ති එතාදිසං කිලෙසරහිතං ඤානසුඛං.

අථස්ස අග්ගමහෙසි “අයං රාජා පච්චෙකඛුද්ධානං ධම්මකථං සුත්වා උක්කණ්ඨිතරුපො අහොසි, අම්හෙහි සද්ධිං අකථෙත්වාච සිරිගබ්භං පටිට්ඨො, පරිග්ගණ්ඨිස්සාමි තාව න” ති වින්තෙත්වා සිරිගබ්භද්වාරෙ ඨිතා රඤ්ඤො කාමෙසු ගරහන්තස්ස උදානං සුත්වා “මහාරාජ, ත්වං කාමෙ ගරහසි, කාමසුඛසදිසං නාම සුඛං නත්ථි” ති කාමෙ වණ්ණෙන්නි ඉතරං ගාථමාහ -

68.

“මහස්සාදා සුඛා කාමා, නත්ථි කාමා පරං සුඛං;
යෙ කාමෙ පටිසෙවන්ති, සග්ගං තෙ උපපජ්ජරෙ” ති.

තත්ථ මහස්සාදාති මහාරාජ, එතෙ කාමා නාම මහාඅස්සාදා, ඉතො උත්තරිං අඤ්ඤං සුඛං නත්ථි. කාමසෙවිතො හි අපායෙ අනුපගම්ම සග්ගෙ නිබ්බත්තන්තිති අත්ථො.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තස්සා “නස්ස වසලි, කිං කථෙසි, කාමෙසු සුඛං නාම කුතො අත්ථි, විපරිණාමදුක්ඛා එතෙ” ති ගරහන්තො සෙසගාථා අහාසි -

69.

“අප්පස්සාදා දුඛා කාමා, නත්ථි කාමා පරං දුඛං;
යෙ කාමෙ පටිසෙවන්ති, නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙ.

70.

“අසී යථා සුනිසිතො, නෙත්තිංසොව සුපායිකො;
සත්තීව උරසි ඛිත්තා, කාමා දුක්ඛතරා තතො.

71.

“අඬිගාරානංව ජලිතං, කාසුං සාධිකපොරිසං;
ඵාලංව දිවසංතත්තං, කාමා දුක්ඛතරා තතො.

72.

“විසං යථා හලාහලං, තෙලං පක්කුලීතං යථා;
තම්බලොහවිලීනංව, කාමා දුක්ඛතරා තතො” ති.

තත්ථ නෙත්තිංසොති නික්කරුණො, ඉදමපි එකස්ස බග්ගස්ස නාමං.
දුක්ඛතරාති එවං ජලිතඬිගාරකාසුං වා දිවසං තත්තං ඵාලං වා පටිච්ච යං දුක්ඛං
උප්පජ්ජති, තතොපි කාමායෙව දුක්ඛතරාති අත්ථො. අනන්තරගාථාය යථා එතානි
විසාදීනි දුක්ඛාවහනතො දුක්ඛානි, එවං කාමාපි දුක්ඛා, තං පන කාමදුක්ඛං ඉතරෙහි
දුක්ඛෙහි දුක්ඛතරන්ති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො දෙවියා ධම්මං දෙසෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා
“හොත්තො අමච්චා, තුම්හෙ රජ්ජං පටිපජ්ජථ, අහං පබ්බජ්ජිසාමී” ති වත්වා
මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස උට්ඨාය ආකාසෙ යත්වා ඔවාදං දත්වා
අනිලපථෙනෙව උත්තරහිමවන්තං ගන්ත්වා රමණීයෙ පදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “හික්ඛවෙ, කිලෙසො බුද්දකො නාම
නත්ථී, අප්පමත්තකොපි පණ්ඩිතෙහි නිග්ගහිතබ්බොයෙවා” ති වත්වා සච්චානි
පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා හික්ඛු
අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා පච්චෙකබුද්ධා පරිනිබ්බාසිංසු, දෙවී රාහුලමාතා
අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

පානීයජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[460] 6. යුධඤ්චයජාතකවණ්ණනා

මිත්තාමච්චපරිබ්‍රූළ්භන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාහිනික්ඛමනං
ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්චි ධම්මසභායං සන්නිපතිතා හික්ඛු “ආවුසො, සචෙ
දසබලො අගාරං අජ්ඣාචස්සස්ස, සකලවක්කවාලගබ්භෙ චක්කවත්තිරාජා අභවිස්ස
සත්තරතනසමන්තාගතො චතුර්ද්ධිහි සමිද්ධො පරොසහස්සපුත්තපරිවාරො, සො
එවරූපං සිරිවිහවං පහාය කාමෙසු දොසං දිස්වා අඬිසරත්තසමයෙ ඡන්තසභායොව
කණ්ටකමාරුය්හ නික්ඛමිත්වා අනොමනදීතීරෙ පබ්බජිත්වා ඡබ්බස්සානි
දුක්කරකාරිකං කත්වා සම්මාසම්බොධිං පත්තො” ති සත්ථු ගුණකථං කට්ඨිංසු.

සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථං, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං පහාය නික්ඛන්තොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රම්මනගරෙ සබ්බදත්තො නාම රාජා අහොසි. අයඤ්චි බාරාණසී උදයජාතකෙ (ජා. 1.11.37 ආදයො) සුරුන්ධනනගරං නාම ජාතා, චූළසුතසොමජාතකෙ (ජා. 2.17.195 ආදයො) සුදස්සනං නාම, සොණනන්දජාතකෙ (ජා. 2.20.92 ආදයො) බ්‍රහ්මවඩ්ඪනං නාම, බණ්ඩහාලජාතකෙ (ජා. 2.22.982 ආදයො) පුජ්ඵවතී නාම, සඩ්ඛ්‍යාග්ගමණජාතකෙ (ජා. 1.10.39 ආදයො) මොළිතී නාම, ඉමස්මිං පන යුධඤ්චයජාතකෙ රම්මනගරං නාම අහොසි. ඵවමස්සා කදාවි නාමං පරිවත්තති. තත්ථ සබ්බදත්තරඤ්ඤො පුත්තසහස්සං අහොසි. යුධඤ්චයස්ස නාම ජෙට්ඨපුත්තස්ස උපරජ්ජං අදාසි. සො දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. ඵවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ බොධිසත්තො එකදිවසං පාතොව රථවරමාරුය්හ මහන්තෙන සිරිවිහවෙන උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තො රුක්ඛග්ගතිණග්ගසාබග්ගමක්කට්ඨකපුත්තජාලාදීසු මුත්තාජාලාකාරෙන ලග්ගිතඋස්සවබ්බන්දුනි දිස්වා “සම්ම සාරථී, කිං නාමෙත” න්ති පුච්ඡිත්වා “එතෙ දෙව, භිමසමයෙ පතනකඋස්සවබ්බන්දුනි නාමා” ති සුත්වා දිවසභාගං උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හකාලෙ පච්චාගච්ඡන්තො තෙ අදිස්වා “සම්ම සාරථී, කහං නු බො එතෙ උස්සවබ්බන්දු, න තෙ ඉදානි පස්සාමී” ති පුච්ඡි. “දෙව, තෙ සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙව භිජ්ජිත්වා පථවියං පතන්ති” ති සුත්වා සංවෙගජ්ජන්තො හුත්වා “ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතසඩ්ඛාරාපි තිණග්ගෙ උස්සවබ්බන්දුසදිසාව, මයා බ්‍යාධිජරාමරණෙහි අපිළිතෙයෙව මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිතුං වට්ටති” ති උස්සවබ්බන්දුමෙව ආරම්මණං කත්වා ආදිත්තෙ විය තයො හවෙ පස්සන්තො අත්තනො ගෙහං අගන්ත්වා අලඬිකතපටියත්තාය විනිවිජයසාලාය නිසින්නස්ස පිතු සන්තිකංයෙව ගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතො පබ්බජ්ජං යාවන්තො පයමං ගාථමාහ -

73.

“මිත්තාමච්චපරිබ්‍රූළ්භං, අහං වන්දෙ රථෙසහං;
පබ්බජ්ජිසාමහං රාජ, තං දෙවො අනුමඤ්ඤතු” ති.

තත්ථ පරිබ්‍රූළ්භන්ති පරිවාරිතං. තං දෙවොති තං මම පබ්බජ්ජං දෙවො අනුජානාතුති අත්ථො.

අථ නං රාජා නිවාරෙන්නො දුතියං ගාථමාහ -

74.

“සවෙ තෙ උභං කාමෙහි, අහං පරිපුරයාමි තෙ;
යො තං හිං සති වාරෙමි, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා” ති.

තං සුත්වා කුමාරො තතියං ගාථමාහ –

75.

“න මත්ථි උභනං කාමෙහි, හිංසිතා මෙ න විජ්ජති;
දීපඤ්ච කාතුමිච්ඡාමි, යං ජරා නාහිකිරති” ති.

තත්ථ දීපඤ්චාති තාත නෙව මය්හං කාමෙහි උභනං අත්ථි, න මං හිංසන්තො
කොචි විජ්ජති, අහං පන පරලොකගමනාය අත්තනො පතිට්ඨං කාතුමිච්ඡාමි. කීදිසං?
යං ජරා නාහිකිරති න විද්ධංසෙති, තමහං කාතුමිච්ඡාමි, අමතමහානිබ්බානං
ගවෙසිස්සාමි, න මෙ කාමෙහි අත්ථො, අනුජානාථ මං, මහාරාජාති වදති.

ඉති පුනස්පුනං කුමාරො පබ්බජ්ජං යාචි, රාජා “මා පබ්බජා” ති වාරෙති.
තමත්ථමාවිකරොන්තො සත්ථා උපඩ්ඨං ගාථමාහ –

76.

“පුත්තො වා පිතරං යාවෙ, පිතා වා පුත්තමොරස” ත්ති.

තත්ථ වා-කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – “ඵචං, හික්ඛවෙ,
පුත්තො ව පිතරං යාවති, පිතා ව ඔරසං පුත්තං යාවති” ති.

සෙසං උපඩ්ඨගාථං රාජා ආහ –

“නෙගමො තං යාවෙ තාත, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා” ති.

තස්සත්ථො – අයං තෙ තාත නිගමවාසිමහාජනො යාවති, නගරජනොපි මා ත්ඵං
පබ්බජාති.

කුමාරො පුනපි පඤ්චමං ගාථමාහ –

77.

“මා මං දෙව නිවාරෙහි, පබ්බජන්තං රථෙසහ;
මාහං කාමෙහි සම්මත්තො, ජරාය වසමන්වග්ගු” ති.

තත්ථ වසමන්වග්ගුති මා අහං කාමෙහි සම්මත්තො පමත්තො ජරාය වසගාමී නාම
හොමි, වට්ටදුක්ඛං පන ඛෙපෙත්වා යථා ව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණප්පට්ඨිච්ඡිකුන්තො
හොමි,. තථා මං ඔලොකෙහීති අධිජ්ජායො.

ඵචං චුත්තෙ රාජා අප්පට්ඨාණො අහොසි. මාතා පනස්ස “පුත්තො තෙ, දෙවි,
පිතරං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙති” ති සුත්වා “කිං තුම්හෙ කථෙථා” ති නිරස්සාසෙන
මුඛෙන සුචණ්ණසිවිකාය නිසීදිත්වා සීසං විනිච්ඡයට්ඨානං ගන්ත්වා යාවමානා
ජට්ඨං ගාථමාහ –

78.

“අහං තං තාත යාවාමි, අහං පුත්ත නිවාරයෙ;
චිරං තං දට්ඨුමිච්ඡාමි, මා පබ්බජ යුධඤ්චයා” ති.

තං සුත්වා කුමාරො සත්තමං ගාථමාහ –

79.

“උස්සාවොව තිණග්ගමිහි, සුරියුග්ගමනං පති;
එවමායු මනුස්සානං, මා මං අම්ම නිවාරයා” ති.

තස්සත්ථො – අම්ම, යථා තිණග්ගෙ උස්සවබ්බන්දු සුරියස්ස උග්ගමනං
පතිට්ඨාතුං න සක්කොති, පට්ඨියං පතති, එවං ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතං පරිත්තං
තාවකාලිකං අවිරට්ඨිතිකං, එවරූපෙ ලොකසන්නිවාසෙ කථං ත්වං චිරං මං පස්සසි,
මා මං නිවාරෙහිති.

එවං චුත්තෙපි සා පුනස්සුතං යාවියෙව. තතො මහාසත්තො පිතරං
ආමන්තෙත්වා අට්ඨමං ගාථමාහ –

80.

“තරමානො ඉමං යානං, ආරොපෙතු රථෙසහ;
මා මෙ මාතා තරන්තස්ස, අන්තරායකරා අහු” ති.

තස්සත්ථො – තාත රථෙසහ, ඉමං මම මාතරං තරමානො පුරිසො
සුවණ්ණසිවිකායානං ආරොපෙතු, මා මෙ ජාතිජරාඛ්‍යාධිමරණකන්නාරං තරන්තස්ස
අතික්කමන්තස්ස මාතා අන්තරායකරා අහුති.

රාජා පුත්තස්ස වචනං සුත්වා “ගච්ඡ, හද්දෙ, තව සිවිකාය නිසිදිත්වා
රතිවඩ්ඪනපාසාදං අභිරුහා” ති ආහ. සා තස්ස වචනං සුත්වා යාතුං අසක්කොන්ති
නාරිගණපරිවුතා ගන්ත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා “කා නු බො පුත්තස්ස පවත්ති” ති
විනිච්ඡයට්ඨානං ඔලොකෙන්ති අට්ඨාසි. බොධිසත්තො මාතු ගතකාලෙ පුත පිතරං
යාවි. රාජා පටිබාහිතුං අසක්කොන්තො “තෙන හි තාත, තව මනං මත්ථකං පාපෙහි,
පබ්බජාහි” ති අනුජානි. රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතකාලෙ බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො
යුධිට්ඨිලකුමාරො නාම පිතරං වන්දිත්වා “තාත, මය්හං පබ්බජ්ජං අනුජානාමා” ති
අනුජානාපෙසි. උභොපි භාතරො පිතරං වන්දිත්වා කාමෙ පභාය මහාජනපරිවුතා
විනිච්ඡයතො නික්ඛමිංසු. දෙවිපි මහාසත්තං ඔලොකෙන්වා “මම පුත්තෙ පබ්බජිතෙ
රම්මනගරං තුව්ඡං භවිස්සති” ති පරිදෙවමානා ගාථාද්වයමාහ –

81.

“අභිධාවථ හද්දන්තෙ, සුඤ්ඤං භෙස්සති රම්මකං;
යුධඤ්චයො අනුඤ්ඤාතො, සබ්බදන්තෙන රාජිනා.

82.

“යොහු සෙටියො සහස්සස්ස, යුවා කඤ්චනසන්නිහො;
සොයං කුමාරො පබ්බජිතො, කාසායවසනො බලී”ති.

තත්ථ අභිධාවථානි පරිවාරෙත්වා යීතා නාරියො සබ්බා වෙගෙන ධාවථානි
ආණාපෙති. භද්දන්තෙති එවං ගන්ත්වා “භද්දං තව භොතු”ති වදථ. රම්මකන්ති
රම්මනගරං සන්ධායාහ. යොහු සෙටියොති යො රඤ්ඤො පුත්තො සහස්සස්ස
සෙටියො අහොසි, සො පබ්බජිතොති පබ්බජ්ජාය ගච්ඡන්තං සන්ධායෙවමාහ.

බොධිසත්තොපි න තාව පබ්බජති. සො හි මාතෘපිතරො වන්දිත්වා කනිට්ඨං
යුධිට්ඨිලකුමාරං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම මහාජනං නිවත්තෙත්වා උභොපි
භාතරො හිමවන්තං පවිසිත්වා මනොරමෙ යානෙ අස්සමපදං කරිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤං නිබ්බන්තෙත්වා වනමූලඵලාදීහි යාවජීවං යාපෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං. තමත්ථං ඔසානෙ අභිසම්බුද්ධගාථාය දීපෙති –

83.

“උභො කුමාරා පබ්බජිතා, යුධඤ්චයො යුධිට්ඨිලො;
පහාය මාතෘපිතරො, සඬගං ඡෙත්වාන මච්චුනො”ති.

තත්ථ මච්චුනොති මාරස්ස. ඉදං චුත්තං භොති – හික්ඛවෙ, යුධඤ්චයො ව
යුධිට්ඨිලො ව තෙ උභොපි කුමාරා මාතෘපිතරො පහාය මාරස්ස සන්තකං
රාගදොසමොහසඬගං ඡින්නිත්වා පබ්බජිතාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා “න හික්ඛවෙ,
ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො රජ්ජං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතොයෙවා”ති වත්වා
ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං,
යුධිට්ඨිලකුමාරො ආනන්දො, යුධඤ්චයො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

යුධඤ්චයජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[461] 7. දසරථජාතකවණ්ණනා

එථ ලක්ඛණ සීතා වානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මතපිතිකං
කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි පිතරි කාලකතෙ සොකාභිභූතො සබ්බකිව්වානි
පහාය සොකානුචත්තකොව අහොසි. සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙත්තො
තස්ස සොතාපත්තිඵලපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරිත්වා
කතහත්තකිව්වො හික්ඛු උයොපාජෙත්වා එකං පච්ඡාසමණං ගහෙත්වා තස්ස ගෙහං
ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං මධුරවචනෙන ආලපන්තො “කිං සොවසි
උපාසකා”ති වත්වා “ආම, හන්තෙ, පිතුසොකො මං බාධති”ති චුත්තෙ “උපාසක,
පොරාණකපණ්ඩිතා අට්ඨවිධෙ ලොකධම්මෙ තථතො ජානන්තා පිතරි කාලකතෙ
අප්පමත්තකම්පි සොකං න කරිංසු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතේ බාරාණසියං දසරථමහාරාජා නාම අගතිගමනං පභාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සොළසන්නං ඉන්ද්‍රියභස්සානං ජෙට්ඨිකා අග්ගමහෙසී ද්වෙ පුත්තෙ එකඤ්ච ධීතරං විජායි. ජෙට්ඨපුත්තො රාමපණ්ඩිතො නාම අහොසී, දුතියො ලක්ඛණකුමාරො නාම, ධීතා සීතා දෙවී නාම. අපරභාගෙ මහෙසී කාලමකාසී. රාජා තස්සා කාලකතාය චිරතරං සොකවසං ගන්ත්වා අමච්චෙහි සඤ්ඤාපිතො තස්සා කත්තබ්බපරිහාරං කත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසීට්ඨානෙ යපෙසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසී මනාපා. සාපි අපරභාගෙ ගබ්භං ගණ්හිත්වා ලද්ධගබ්භපරිහාරා පුත්තං විජායි, “භරතකුමාරො” තිස්ස නාමං අකංසු. රාජා පුත්තසිනෙනෙන “භද්දෙ, වරං තෙ දම්මි, ගණ්හාහී” ති ආහ. සා ගහිතකං කත්වා යපෙත්වා කුමාරස්ස සත්තට්ඨවස්සකාලෙ රාජානං උපසඬකමිත්වා “දෙව, තුම්හෙහි මය්භං පුත්තස්ස වරො දින්නො, ඉදානිස්ස වරං දෙථා” ති ආහ. ගණ්හ, භද්දෙති. “දෙව, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙථා” ති වුත්තෙ රාජා අච්ඡරං පහරිත්වා “නස්ස, වසලි, මය්භං ද්වෙ පුත්තා අග්ගික්ඛන්ධා විය ජලන්ති, තෙ මාරාපෙත්වා තව පුත්තස්ස රජ්ජං යාවසී” ති තජ්ජෙසි. සා හීතා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු රාජානං පුනථපුනං රජ්ජමෙව යාවි.

රාජා තස්සා තං වරං අදත්තවා චිත්තෙසි “මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්භි, අයං මෙ කුටපණ්ණං වා කුටලඤ්ජං වා කත්වා පුත්තෙ සාතාපෙය්‍යා” ති. සො පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “තාතා, තුම්හාකං ඉධ වසන්තානං අත්තරායොපි භවෙය්‍ය, තුම්හෙ සාමන්තරජ්ජං වා අරඤ්ඤං වා ගන්ත්වා මම මරණකාලෙ ආගන්ත්වා කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හෙය්‍යාථා” ති වත්වා පුත නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො ආයුපරිච්ඡෙදං පුච්ඡිත්වා “අඤ්ඤානි ද්වාදස වස්සානි පවත්තිස්සති” ති සුත්වා “තාතා, ඉතො ද්වාදසවස්සච්චයෙන ආගන්ත්වා ඡත්තං උස්සාපෙය්‍යාථා” ති ආහ. තෙ “සාධු” ති වත්වා පිතරං වන්දිත්වා රොදන්තා පාසාදා ඔතරිංසු. සීතා දෙවී “අභම්පි භාතිකෙහි සද්ධිං ගම්ස්සාමී” ති පිතරං වන්දිත්වා රොදන්ති නික්ඛමි. තයොපි ජනා මහාපරිවාරා නික්ඛමිත්වා මහාජනං නිවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන හිමවත්තං පවිසිත්වා සම්පන්නොදකෙ සුලභඵලාඵලෙ පදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙත්තා වසිංසු.

ලක්ඛණපණ්ඩිතො ව සීතා ව රාමපණ්ඩිතං යාවිත්වා “තුම්හෙ අම්හාකං පිතුට්ඨානෙ ධීතා, තස්මා අස්සමෙයෙව හොථ, මයං ඵලාඵලං ආහරිත්වා තුම්හෙ පොසෙස්සාමා” ති පටිඤ්ඤං ගණ්හිංසු. තතො පට්ඨාය රාමපණ්ඩිතො තත්ථෙව හොති. ඉතරෙ ද්වෙ ඵලාඵලං ආහරිත්වා තං පටිජග්ගිංසු. ඵවං තෙසං ඵලාඵලෙන යාපෙත්වා වසන්තානං දසරථමහාරාජා පුත්තසොකෙන නවමෙ සංචච්ඡරෙ කාලමකාසී. තස්ස සරිරකිච්චං කාරෙත්වා දෙවී “අත්තනො පුත්තස්ස භරතකුමාරස්ස ඡත්තං උස්සාපෙථා” ති ආහ. අමච්චා පන “ඡත්තස්සාමිකා අරඤ්ඤෙ වසන්ති” ති න අදංසු. භරතකුමාරො “මම භාතරං රාමපණ්ඩිතං අරඤ්ඤො ආනෙත්වා ඡත්තං උස්සාපෙස්සාමී” ති පඤ්චරාජකකුධභණ්ඩානි ගහෙත්වා චතුරඩ්ගිනියා සෙනාය තස්ස වසනට්ඨානං පත්වා අවිදුරෙ ඛන්ධාවාරං

කත්වා තත්ථ නිවාසෙත්වා කතිපයෙහි අමච්චෙහි සද්ධිං ලක්ඛණපණ්ඩිතස්ස ව සීතාය ව අරඤ්ඤං ගතකාලෙ අස්සමපදං පවිසිත්වා අස්සමපදද්වාරෙ යපිතකඤ්චනරූපකං විය රාමපණ්ඩිතං නිරාසඬිකං සුඛනිසින්නං උපසඬිකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං යීතො රඤ්ඤො පවත්තිං ආරොචෙත්වා සද්ධිං අමච්චෙහි පාදෙසු පතිත්වා රොදති. රාමපණ්ඩිතො පන නෙව සොචි, න පරිදෙවි, ඉන්ද්‍රියවිකාරමත්තමිපිස්ස නාහොසි. භරතස්ස පන රොදිත්වා නිසින්නකාලෙ සායන්හසමයෙ ඉතරෙ ද්වෙ එලාඵලං ආදාය ආගමිංසු. රාමපණ්ඩිතො වින්තෙසි “ඉමෙ දහරා මය්හං විය පරිග්ගණ්හනපඤ්ඤා එතෙසං නත්ථි, සහසා ‘පිතා වො මතො’ති චුත්තෙ සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තානං හදයමිපි තෙසං එලෙය්‍ය, උපායෙන තෙ උදකං ඔතාරෙත්වා එතං පවත්තිං ආරොචෙස්සාමි”ති. අථ නෙසං පුරතො එකං උදකට්ඨානං දස්සෙත්වා “තුමිහෙ අතිවිරෙන ආගතා, ඉදං වො දණ්ඩකම්මං හොතු, ඉමං උදකං ඔතරිත්වා තිට්ඨතා”ති උපඩ්ඪගාථං තාව ආහ –

84.

“එථ ලක්ඛණ සීතා ව, උහො ඔතරෙදක”න්ති.

තස්සත්ථො – එථ ලක්ඛණ සීතා ව ආගච්ඡථ, උහොපි ඔතරථ උදකන්ති;

තෙ එකවචනෙනෙව ඔතරිත්වා අට්ඨංසු. අථ නෙසං පිතු පවත්තිං ආරොචෙත්තො සෙසං උපඩ්ඪගාථමාහ –

“එවායං භරතො ආහ, රාජා දසරථො මතො”ති.

තෙ පිතු මතසාසනං සුත්වාච විසඤ්ඤා අහෙසුං. පුනපි නෙසං කථෙසි, පුනපි තෙ විසඤ්ඤා අහෙසුන්ති එවං යාවතතියං විසඤ්ඤිතං පත්තෙ තෙ අමච්චා ලක්ඛිපිත්වා උදකා නිහරිත්වා ථලෙ නිසිදාපෙත්වා ලද්ධස්සාසෙසු තෙසු සබ්බෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා නිසිදිංසු. තදා භරතකුමාරො වින්තෙසි – “මය්හං භාතා ලක්ඛණකුමාරො ව හගිනී ව සීතා දෙවී පිතු මතසාසනං සුත්වාච සොකං සන්ධාරෙතුං න සක්කොන්ති, රාමපණ්ඩිතො පන නෙව සොචති, න පරිදෙවති, කිං නු ඛො තස්ස අසොචනකාරණං, පුච්ඡිස්සාමි න”න්ති. සො තං පුච්ඡන්තො දුතියං ගාථමාහ –

85.

“කෙන රාමජ්ජහාවෙන, සොචිතබ්බං න සොචසි;

පිතරං කාලකතං සුත්වා, න තං පසහතෙ දුඛ”න්ති.

තත්ථ පහාවෙනාති ආනුභාවෙන. න තං පසහතෙ දුඛන්ති එවරූපං දුක්ඛං කෙන කාරණෙන තං න පිලෙති, කිං තෙ අසොචනකාරණං, කථෙහි තාව නන්ති.

අථස්ස රාමපණ්ඩිතො අත්තනො අසොචනකාරණං කථෙන්නො –

86.

“යං න සක්කා නිපාලෙතුං, පොසෙන ලපතං බහුං;

ස කිස්ස විඤ්ඤ මෙධාවී, අත්තානමුපතාපයෙ.

87.

“දහරා ව හි වුද්ධා ව, යෙ බාලා යෙ ව පණ්ඩිතා;
අඩ්ඨා වෙව දලිද්දා ව, සබ්බෙ මච්චුපරායණා.

88.

“ඵලානමිව පක්කානං, නිච්චං පතනතො භයං;
ඵචං ජාතාන මච්චානං, නිච්චං මරණතො භයං.

89.

“සායමෙකෙ න දිස්සන්ති, පාතො දිට්ඨා බහුජ්ජනා;
පාතො ඵකෙ න දිස්සන්ති, සායං දිට්ඨා බහුජ්ජනා.

90.

“පරිදෙවයමානො වෙ, කිඤ්චිදත්ථං උදබ්බහෙ;
සම්මුල්ලො හිංසමත්තානං, කයිරා තං විවක්ඛණො.

91.

“කිසො විවණ්ණො භවති, හිංසමත්තානමත්තනො;
න තෙන පෙතා පාලෙන්ති, නිරත්ථා පරිදෙවනා.

92.

“යථා සරණමාදිත්තං, වාරිතා පරිනිබ්බයෙ;
ඵවම්පි ධීරො සුතවා, මෙධාවී පණ්ඩිතො නරො;
ඛිජ්ජමුජ්ජනිතං සොකං, වාතො තුලංව ධංසයෙ.

93.

“මච්චො ඵකොව අච්චෙති, ඵකොව ජායතෙ කුලෙ;
සංයොගපරමාත්ථෙව, සම්භොගා සබ්බපාණිනං.

94.

“තස්මා හි ධීරස්ස බහුස්සුතස්ස, සම්පස්සතො ලොකමිමං පරඤ්ච;
අඤ්ඤාය ධම්මං භදයං මනඤ්ච, සොකා මහන්තාපි න තාපයන්ති.

95.

“සොභං දස්සඤ්ච භොක්ඛඤ්ච, හරිස්සාමි ව ඤාතකෙ;
සෙසඤ්ච පාලයිස්සාමි, කිච්චමෙනං විජානතො” ති. —

ඉමාහි දසහි ගාථාහි අනිච්චතං පකාසෙති.

තත්ථ නිපාලෙතුන්ති රක්ඛිතුං. ලපතන්ති ලපන්තානං. ඉදං චුත්තං හොති – “තාත හරත, යං සත්තානං ජීවිතං බහුමිපි විලපන්තානං පුරිසානං එකෙනාපි මා උච්ඡිජ්ජිති න සක්කා රක්ඛිතුං, සො දානි මාදියො අට්ඨ ලොකධම්මෙ තථතො ජානන්තො විඤ්ඤ මෙධාවි පණ්ඩිතො මරණපරියොසානජීවිතෙසු සත්තෙසු කිස්ස අත්තානමුපතාපයෙ, කිංකාරණා අනුපකාරෙන සොකදුක්ඛෙන අත්තානං සන්තාපෙය්‍යා” ති.

දහරා වාති ගාථා “මච්චු නාමෙස තාත හරත, නෙව සුවණ්ණරූපකසදියානං දහරානං ඛත්තියකුමාරකාදීනං, න චුද්ධිජ්ජන්තානං මහායොධානං, න බාලානං පුට්ඨජනසත්තානං, න බුද්ධාදීනං පණ්ඩිතානං, න චක්කවත්තිආදීනං ඉස්සරානං, න නිද්ධනානං දලිද්දාදීනං ලජ්ජති, සබ්බෙපිමෙ සත්තා මච්චුපරායණා මරණමුඛෙ සංහග්ගවිහග්ගා භවන්තියෙවා” ති දස්සන්තං චුත්තා.

නිව්චං පතනතොති ඉදං චුත්තං හොති – යථා හි තාත හරත, පක්කානං ඵලානං පක්කකාලතො පට්ඨාය “ඉදානි චණ්ටා ඡිජ්ජිත්වා පතිස්සන්ති, ඉදානි පතිස්සන්ති” ති පතනතො භයං නිව්චං ධූවං එකංසිකමෙව භවති, එවං ආසඩ්ධකතියතො එවං ජාතානං මච්චානම්පි එකංසිකංයෙව මරණතො භයං, නත්ථි සො බණ්ණො වා ලයො වා යත්ථ තෙසං මරණං න ආසඩ්ධිතබ්බං භවෙය්‍යාති.

සායන්ති විකාලෙ. ඉමිනා රත්තිභාගෙ ව දිට්ඨානං දිවසභාගෙ අදස්සනං, දිවසභාගෙ ව දිට්ඨානං රත්තිභාගෙ අදස්සනං දීපෙති. කිඤ්චිදත්ථන්ති “පිතා මෙ, පුත්තො මෙ” තිආදීහි පරිදෙවමානොව පොසො සම්මුල්ලො අත්තානං හිංසන්තො කිලමෙන්නො අප්පමත්තකම්පි අත්ථං ආභරෙය්‍ය. කයිරා තං විචක්ඛණොති අථ පණ්ඩිතො පුරිසො එවං පරිදෙවං කරෙය්‍ය, යස්මා පන පරිදෙවන්තො මතං වා ආනෙතුං අඤ්ඤං වා තස්ස වඩ්ඪිං කාතුං න සක්කොති, තස්මා නිරත්ථකත්තා පරිදෙවිතස්ස පණ්ඩිතා න පරිදෙවන්ති.

අත්තානමත්තතොති අත්තතො අත්තභාවං සොකපරිදෙවදුක්ඛෙන හිංසන්තො. න තෙනාති තෙන පරිදෙවෙන පරලොකං ගතා සත්තා න පාලෙන්ති න යාපෙන්ති. නිරත්ථාති තස්මා තෙසං මතසත්තානං අයං පරිදෙවනා නිරත්ථකා. සරණන්ති නිවාසගෙහං. ඉදං චුත්තං හොති – යථා පණ්ඩිතො පුරිසො අත්තතො වසනාගාරෙ ආදිත්තෙ මුහුත්තම්පි වොසානං අනාපජ්ජිත්වා සට්ඨතෙන සට්ඨහස්සෙන වාරිනා නිබ්බාපයතෙව, එවං ධිරො උජ්ජතිතං සොකං ඛිජ්ජමෙව නිබ්බාපයෙ. තූලං විය ව වාතො යථා සණ්ඨාතුං න සක්කොති, එවං ධංසයෙ විද්ධංසෙය්‍යාති අත්ථො.

මච්චො එකොව අච්චෙතීති එත්ථ තාත හරත, ඉමෙ සත්තා කම්මස්සකා නාම, තථා හි ඉතො පරලොකං ගච්ජන්තො සත්තො එකොව අච්චෙති අතික්කමති, ඛත්තියාදිකුලෙ ජායමානොපි එකොව ගන්ත්වා ජායති. තත්ථ තත්ථ පන ඤාතිමිත්තසංයොගෙන “අයං මෙ පිතා, අයං මෙ මාතා, අයං මෙ මිත්තො” ති

සංයෝගපරමාත්මාවෙහි සම්භොගා සබ්බපාණිනං, පරමත්මෙන පන තිසුපි භවෙසු කම්මස්සකාවෙනෙ සත්තාති අත්මො.

තස්මාති යස්මා එතෙසං සත්තානං ඤාතිමිත්තසංයෝගං
ඤාතිමිත්තපරිභොගමත්තං යට්ඨත්වා ඉතො පරං අඤ්ඤං නත්ථී, තස්මා.
සම්පස්සතොති ඉමඤ්ච පරඤ්ච ලොකං නානාභාවවිනාභාවමෙව සම්මා පස්සතො.
අඤ්ඤාය ධම්මන්ති අට්ඨවිධලොකධම්මං ජානිත්වා. භදයං මනඤ්චාති ඉදං උභයමිපි
විත්තස්සෙව නාමං. ඉදං චුත්තං හොති –

“ලාභො අලාභො යසො අයසො ච, නින්දා පසංසා ච සුඛඤ්ච දුක්ඛං;
එතෙ අනිච්චා මනුෂ්‍යෙසු ධම්මා, මා සොච කිං සොචසි පොට්ඨපාදා”ති. (ජා.
1.4.114) –

ඉමෙසං අට්ඨන්තං ලොකධම්මානං යෙන කෙනචි විත්තං පරියාදියති, තස්ස ච
අනිච්චතං ඤත්වා ධීතස්ස ධීරස්ස පිතුපුත්තමරණාදිවත්ථුකා මහන්තාපි සොකා
භදයං න තාපයන්තිති. එතං වා අට්ඨවිධං ලොකධම්මං ඤත්වා ධීතස්ස
භදයවත්ථුඤ්ච මනඤ්ච මහන්තාපි සොකා න තාපයන්තිති එවම්පෙත්ථ අත්මො
දට්ඨබ්බො.

සොභං දස්සඤ්ච භොක්ඛඤ්චාති ගාථාය – තාත භරත, අන්ධබාලානං සත්තානං
විය මම රොදනපරිදෙවනං නාම න අනුච්ඡවිකං, අභං පන පිතු අච්චයෙන තස්ස
යානෙ යත්වා කපණාදීනං දානාරහානං දානං, යානන්තරාරහානං යානන්තරං,
යසාරහානං යසං දස්සාමි, පිතරා මෙ පරිභුත්තනයෙන ඉස්සරියං පරිභුඤ්ජිස්සාමි,
ඤාතකෙ ච පොසෙස්සාමි, අවසෙසඤ්ච අන්තොපරිජනාදිකං ජනං පාලෙස්සාමි,
ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණානං ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං කරිස්සාමිති එවඤ්චි
ජානතො පණ්ඩිතපුරිස්ස අනුරූපං කිච්චන්ති අත්මො.

පරිසා ඉමං රාමපණ්ඩිතස්ස අනිච්චතාපකාසනං ධම්මදෙසනං සුත්වා නිස්සොකා
අහෙසුං. තතො භරතකුමාරො රාමපණ්ඩිතං වන්දිත්වා “බාරාණසිරජ්ජං
සම්පට්ඨිෂ්ඨා”ති ආභ. තාත ලක්ඛණඤ්ච, සීතාදෙවිඤ්ච ගහෙත්වා ගන්ත්වා රජ්ජං
අනුසාසවාති. තුම්හෙ පන, දෙවාති. තාත, මම පිතා “ද්වාදසවස්සව්වයෙන
ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාසී”ති මං අවොච, අභං ඉදානෙව ගච්ඡන්තො තස්ස
චචනකරො නාම න හොමි, අඤ්ඤානිපි තිණි වස්සානි අතික්කමිත්වා ආගමිස්සාමිති.
“එත්තකං කාලං කො රජ්ජං කාරෙස්සති”ති? “තුම්හෙ කාරෙථා”ති. “න මයං
කාරෙස්සාමා”ති. “තෙන හි යාව මමාගමනා ඉමා පාදුකා කාරෙස්සන්ති”ති
අත්තතො තිණපාදුකා ඔමුඤ්චිත්වා අදාසි. තෙ තයොපි ජනා පාදුකා ගහෙත්වා
රාමපණ්ඩිතං වන්දිත්වා මහාජනපරිවුතා බාරාණසිං අගමංසු. තිණි සංචචිෂ්ඨරානි
පාදුකා රජ්ජං කාරෙසුං. අමච්චා තිණපාදුකා රාජපල්ලඬිකෙ යට්ඨත්වා අඬ්ඬං
විනිච්ඡිනන්ති. සවෙ දුබ්බිනිච්ඡිතො හොති, පාදුකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිභඤ්ඤන්ති.
තාය සඤ්ඤාය පුන විනිච්ඡිනන්ති. සම්මා විනිච්ඡිතකාලෙ පාදුකා නිස්සද්දා

සන්නිසිදන්ති. රාමපණ්ඩිතො තිණ්ණං සංවච්ඡරානං අවිච්ඡයෙන අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා බාරාණසිනගරං පත්වා උය්‍යානං පාවිසි. තස්ස ආගමනභාවං ඤාත්වා කුමාරා අමච්චගණපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සිතං අග්ගමහෙසිං කත්වා උභින්නම්පි අභිසෙකං අකංසු. එවං අභිසෙකප්පත්තො මහාසත්තො අලඬිකතරංථො යත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන නගරං පවිසිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා චන්දකපාසාදවරස්ස මහාතලං අභිරුහි. තතො පට්ඨාය සොළස වස්සසහස්සානි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි.

96.

“දස වස්සසහස්සානි, සට්ඨි වස්සසතානි ව;
කම්බුගිවො මහාබාහු, රාමො රජ්ජමකාරසි” ති. —

අයං අභිසම්බුද්ධගාමා තමත්ථං දීපෙති.

තත්ථ කම්බුගිවොති සුවණ්ණාළිඬගසදිසගිවො. සුවණ්ණඤ්ඤි කම්බුති වුව්වති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා දසරථමහාරාජා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, මාතා මහාමායාදෙවී, සීතා රාහුලමාතා, භරතො ආනන්දො, ලක්ඛණො සාරිපුත්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, රාමපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

දසරථජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[462] 8. සංවරජාතකවණ්ණනා

ජානන්තො නො මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො ආචරියුපජ්ඣායවත්තං පුරෙන්නො උභයානි පාතිමොක්ඛානි පගුණානි කත්වා පරිපුණ්ණපඤ්චවස්සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා “අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමි” ති ආචරියුපජ්ඣායෙ ආපුච්ඡිත්වා කොසලරට්ඨෙ එකං පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා තත්ථ ඉරියාපටෙ පසන්නමනුස්සෙහි පණ්ණසාලං කත්වා උපට්ඨියමානො වස්සං උපගන්ත්වා යුඤ්ජන්තො සට්ඨන්තො වායමන්තො අව්චාරද්ධෙන වීරියෙන තෙමාසං කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ඔහාසමත්තම්පි උප්පාදෙතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි “අද්ධා අහං සත්ථාරා දෙසිතෙසු වතුසු පුග්ගලෙසු පදපරමො, කිං මෙ අරඤ්ඤවාසෙන, ජෙතවනං ගන්ත්වා තථාගතස්ස රූපසිරිං පස්සන්තො මධුරධම්මදෙසනං සුභන්තො වීතිනාමෙස්සාමි” ති. සො වීරියං ඔස්සජිත්වා තතො නික්ඛන්තො අනුපුබ්බෙන ජෙතවනං ගන්ත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙහි වෙව සන්දිට්ඨසම්භත්තෙහි ව ආගමනකාරණං පුට්ඨො තමත්ථං කටෙත්වා තෙහි “කස්මා එවමකාසි” ති ගරහිත්වා සත්ථු සන්නිකං නෙත්වා “කිං, භික්ඛවෙ, අනිච්ඡමානං භික්ඛුං ආනයිත්වා” ති වුත්තෙ “අයං, භත්තෙ, වීරියං

ඔස්සන්නිවා ආගතො''ති ආරොචිතෙ සත්ථා ''සච්චං කිරා''ති පුච්ඡිත්වා ''සච්චං, හන්තෙ''ති චුත්තෙ ''කස්මා භික්ඛු වීරියං ඔස්සන්ති, ඉමස්මිඤ්ඤි සාසනෙ නිබ්බීරියස්ස කුසීතපුග්ගලස්ස අග්ගඵලං අරහත්තං නාම නත්ථී, ආරද්ධවීරියා ඉමං ධම්මං ආරාධෙත්ති, ත්වං බො පන පුබ්බෙ වීරියවා ඔවාදක්ඛමො, තෙනෙව කාරණෙන බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තසත්තස්ස සබ්බකනිට්ඨො හුත්වාපි පණ්ඩිතානං ඔවාදෙ යත්වා සෙනච්ඡත්තං පත්තොසි''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ සංවරකුමාරො නාම පුත්තසත්තස්ස සබ්බකනිට්ඨො අහොසි. රාජා එකෙකං පුත්තං ''සික්ඛිතබ්බයුත්තකං සික්ඛාපෙථා''ති එකෙකස්ස අමච්චස්ස අදාසි. සංවරකුමාරස්ස ආචරියො අමච්චො බොධිසත්තො අහොසි පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො රාජපුත්තස්ස පිතුට්ඨානෙ යීතො. අමච්චා සික්ඛිතසිප්පෙ රාජපුත්තෙ රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තෙසං ජනපදං දත්වා උය්‍යාපෙසි. සංවරකුමාරො සබ්බසිප්පස්ස නිප්ඵත්තිං පත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි ''තාත, සච්ච මං පිතා ජනපදං පෙසෙති, කිං කරොමී''ති? ''තාත, ත්වං ජනපදෙ දීයමානෙ තං අග්ගහෙත්වා 'දෙව අහං සබ්බකනිට්ඨො, මයිපි ගතෙ තුම්භාකං පාදමූලං තුච්ඡං භවිස්සති, අහං තුම්භාකං පාදමූලෙයෙව වසිස්සාමී''ති වදෙය්‍යාසි''ති. අපේකදිවසං රාජා සංවරකුමාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තං පුච්ඡි ''කිං තාත, සිප්පං තෙ නිට්ඨිත''න්ති? ''ආම, දෙවා''ති. ''තුය්හමිපි ජනපදං දෙමී''ති. ''දෙව තුම්භාකං පාදමූලං තුච්ඡං භවිස්සති, පාදමූලෙයෙව වසිස්සාමී''ති. රාජා තුස්සිත්වා ''සාධු''ති සම්පට්චිඡි. සො තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො පාදමූලෙයෙව හුත්වා පුනපි බොධිසත්තං පුච්ඡි ''තාත අඤ්ඤං කිං කරොමී''ති? ''තාත රාජානං එකං පුරාණය්‍යානං යාවාහී''ති. සො ''සාධු''ති උය්‍යානං යාවිත්වා තත්ථ ජාතකෙහි පුප්ඵළෙහි නගරෙ ඉස්සරජනං සඬගණ්ඨිත්වා පුන ''කිං කරොමී''ති පුච්ඡි. ''තාත, රාජානං ආපුච්ඡිත්වා අන්තොනගරෙ හත්තවෙතනං ත්වමෙව දෙහී''ති. සො තථා කත්වා අන්තොනගරෙ කස්සචි කිඤ්චි අභාපෙත්වා හත්තවෙතනං දත්වා පුන බොධිසත්තං පුච්ඡිත්වා රාජානං විඤ්ඤාපෙත්වා අන්තොනිවෙසනෙ දාසපොරිසානම්පි හත්ථීනම්පි අස්සානම්පි බලකායස්සපි වත්තං අපරිභාපෙත්වා අදාසි, තිරොජනපදෙහි ආගතානං දුතාදීනං නිවාසට්ඨානාදීනි වාණිජානං සුඬිකන්ති සබ්බකරණීයානි අත්තනාව අකාසි. එවං සො මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සබ්බං අන්තොජනඤ්ච බහිජනඤ්ච නාගරෙ ව රට්ඨවාසීනො ව ආගන්තුකෙ ව ආයවත්තනෙ ව තෙන තෙන සඬගහවත්ථුතා ආබන්ධිත්වා සඬගණ්ඨි, සබ්බෙසං පියො අහොසි මනාපො.

අපරභාගෙ රාජානං මරණමඤ්චෙ නිපන්තං අමච්චා පුච්ඡිංසු ''දෙව, තුම්භාකං අච්චයෙන සෙනච්ඡත්තං කස්ස දෙමා''ති? ''තාත, මම පුත්තා සබ්බෙපි සෙනච්ඡත්තස්ස සාමිනොව. යො පන තුම්භාකං මනං ගණ්ඨාති, තස්සෙව සෙනච්ඡත්ථං දදෙය්‍යාථා''ති. තෙ තස්මිං කාලකතෙ තස්ස සරීරපරිහාරං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සන්නිපතිත්වා ''රඤ්ඤා 'යො තුම්භාකං මනං ගණ්ඨාති, තස්ස සෙනච්ඡත්තං උස්සාපෙය්‍යාථා'ති චුත්තං, අම්භාකඤ්ච අයං සංවරකුමාරො මනං ගණ්ඨාති''ති ඤාතකෙහි පරිවාරිතා තස්ස කඤ්චනමාලං සෙනච්ඡත්තං උස්සාපයිංසු.

සංවරමහාරාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසී. ඉතරෙ එකුනසනකුමාරා “පිතා කිර නො කාලකතො, සංවරකුමාරස්ස කිර සෙනවිජත්තං උස්සාපෙසුං, සො සබ්බකනිට්ඨො, තස්ස ඡත්තං න පාපුණාති, සබ්බජෙට්ඨකස්ස ඡත්තං උස්සාපෙස්සාමා”ති එකතො ආගන්ත්වා “ඡත්තං වා නො දෙනු, යුද්ධං වා”ති සංවරමහාරාජස්ස පණ්ණං පෙසෙත්වා නගරං උපරුන්ධිංසු. රාජා බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “ඉදානි කිං කරොමා”ති ප්‍රවිජි. මහාරාජ, තව භාතිකෙහි සද්ධිං යුජ්ඣනකිච්චං නත්ථි, ත්වං පිතු සත්තකං ධනං සතකොට්ඨාසෙ කාරෙත්වා එකුනසනං භාතිකානං පෙසෙත්වා “ඉමං තුම්භාකං කොට්ඨාසං පිතු සත්තකං ගණ්හං, නාහං තුම්භෙහි සද්ධිං යුජ්ඣාමි”ති සාසනං පභිණාහීති. සො තථා අකාසී. අථස්ස සබ්බජෙට්ඨභාතිකො උපොසථකුමාරො නාම සෙසෙ ආමන්තෙත්වා “තාතා, රාජානං නාම අභිභවිතුං සමත්ථා නාම නත්ථි, අයඤ්ච නො කනිට්ඨභාතිකො පටිසත්තුපි හුත්වා න තිට්ඨති, අම්භාකං පිතු සත්තකං ධනං පෙසෙත්වා ‘නාහං තුම්භෙහි සද්ධිං යුජ්ඣාමි’ති පෙසෙසි, න බො පන මයං සබ්බෙපි එකක්ඛණෙ ඡත්තං උස්සාපෙස්සාම, එකස්සෙව ඡත්තං උස්සාපෙස්සාම, අයමෙව රාජා භොතු, එථ තං පස්සිත්වා රාජකුටුම්භං පටිච්ඡාදෙත්වා අම්භාකං ජනපදමෙව ගච්ඡාමා”ති ආහ. අථ තෙ සබ්බෙපි කුමාරා නගරද්වාරං විවරාපෙත්වා පටිසත්තුනො අහුත්වා නගරං පවිසිංසු.

රාජාපි තෙසං අමච්චෙහි පණ්ණාකාරං ගාභාපෙත්වා පටිමග්ගං පෙසෙති. කුමාරා නාතිමහන්තෙන පරිවාරෙන පත්තිකාව ආගන්ත්වා රාජනිවෙසනං අභිරුචිත්වා සංවරමහාරාජස්ස නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා නිවාසනෙ නිසීදිංසු. සංවරමහාරාජා සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා සීභාසනෙ නිසීදි, මහන්තො යසො මහන්තං සිරිසොභග්ගං අභොසී, ඔලොකිතොලොකිතට්ඨානං කම්පි. උපොසථකුමාරො සංවරමහාරාජස්ස සිරිවිභවං ඔලොකෙත්වා “අම්භාකං පිතා අත්තනො අච්චයෙන සංවරකුමාරස්ස රාජභාවං ඤාත්වා මඤ්ඤෙ අම්භාකං ජනපදෙ දත්වා ඉමස්ස න අදාසී”ති වින්තෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තිස්සො ගාථා අභාසී –

97.

“ජානන්තො නො මහාරාජ, තව සීලං ජනාධිපො;
ඉමෙ කුමාරෙ පුජෙන්නො, න තං කෙනචි මඤ්ඤථ.

98.

“තිට්ඨන්තෙ නො මහාරාජෙ, අදු දෙවෙ දිවඬිගතෙ;
ඤාතී තං සමනුඤ්ඤිංසු, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.

99.

“කෙන සංවර වත්තෙන, සඤ්ජානෙ අභිතිට්ඨසි;
කෙන තං නාතිවත්තන්ති, ඤාතිසඬ්ඨා සමාගතා”ති.

තත්ථ ජානන්තො නොති ජානන්තො නු. ජනාධිපොති අමිභාකං පිතා නරින්දො. ඉමෙති ඉමෙ එකුනසනෙ කුමාරෙ. පාළිපොත්ථකෙසු පන “අඤ්ඤෙ කුමාරෙ” ති ලිඛිතං. පුපෙන්නොති තෙන තෙන ජනපදෙන මානෙන්තො. න තං කෙනචිති බුද්දකෙනාපි කෙනචි ජනපදෙන තං පුපෙතඛිඛං න මඤ්ඤන්ථ, “අයං මම අව්වයෙන රාජා භවිස්සති” ති ඤත්වා මඤ්ඤෙ අත්තනො පාදමුලෙයෙව වාසෙසීති. තිට්ඨන්තෙ නොති තිට්ඨන්තෙ නු, ධරමානෙයෙව නුති පුච්ඡති, අදු දෙවෙති උදාහු අමිභාකං පිතරි දිවඬගතෙ අත්තනො අත්ථං වුඩ්ඪිං පස්සන්තා සද්ධිං රාජකාරකෙහි නෙගමජානපදෙහි ඤාතයො තං “රාජා භොහි” ති සමනුඤ්ඤිංසු. වත්තෙනාති සිලාවාරෙන. සඤ්ජානෙ අහිතිට්ඨසීති සමානජාතිකෙ එකුනසනභාතරො අහිභවිත්වා තිට්ඨසී. නාතිවත්තන්තීති න අහිභවන්ති.

තං සුත්වා සංවරමභාරාජා අත්තනො ගුණං කථෙන්නො ඡ ගාථා අභාසි –

100.

“න රාජපුත්ත උසුයාමි, සමණානං මහෙසිනං;
සක්කච්චං තෙ නමස්සාමි, පාදෙ වන්දාමි තාදිනං.

101.

“තෙ මං ධම්මගුණෙ යුත්තං, සුස්සුසමනුසුයකං;
සමණා මනුසාසන්ති, ඉසී ධම්මගුණෙ රතා.

102.

“තෙසාහං වචනං සුත්වා, සමණානං මහෙසිනං;
න කිඤ්චි අතිමඤ්ඤාමි, ධම්මෙ මෙ නිරතො මනො.

103.

“භත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රජිකා පත්තිකාරකා;
තෙසං නජ්ජට්ඨන්ධාමි, නිවිට්ඨං භත්තවෙතනං.

104.

“මහාමත්තා ව මෙ අත්ථි, මන්තිනො පරිවාරකා;
බාරාණසිං වොහරන්ති, බහුමංසසුරොදනං.

105.

“අථොපි වාණිජා ඒතා, නානාරට්ඨෙහි ආගතා;
තෙසු මෙ විහිතා රක්ඛා, එවං ජානාහුපොසථා” ති.

තත්ථ න රාජපුත්තාති අහං රාජපුත්ත, කඤ්චි සත්තං “අයං සම්පත්ති ඉමස්ස මා භොතු” ති න උසුයාමි. තාදිනන්ති තාදිලක්ඛණයුත්තානං සම්මතපාපතාය සමණානං මහත්තානං සිලක්ඛන්ධාදිනං ගුණානං එසිතතාය මහෙසිනං ධම්මිකසමණධ්වංගමණානං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන පාදෙ වන්දාමි, දානං දදන්තො

ධම්මිකඤ්ච නෙසං රක්ඛාවරණගුත්තිං පච්චුපට්ඨපෙන්නො සක්කච්චං නෙ
 නමස්සාමි, මනෙන සම්පියායන්නො ච පුපේතීති අත්ථො. තෙ මන්ති තෙ සමණා මං
 “අයං ධම්මකොට්ඨාසෙ යුත්තපයුත්තො සුස්සුසං අනුසුයකො”ති තථතො ඤත්වා
 මං ධම්මගුණෙ යුත්තං සුස්සුසං අනුසුයකං අනුසාසන්ති, “ඉදං කර, ඉදං මා කරී”ති
 ඔවදන්තිති අත්ථො. තෙසාහන්ති තෙසං අහං. හත්ථාරොහාති හත්ථීං ආරුය්හ
 යුජ්ඣනකා යොධා. අනීකට්ඨාති හත්ථානීකාදිසු යීතා. රථිකාති රථයොධා.
 පත්තිකාරකාති පත්තිනොව. නිවිට්ඨන්ති යං තෙහි සජ්ජිතං හත්තඤ්ච වෙනනඤ්ච,
 අහං තං නප්පට්ඨන්ධාමි, අපරිභාපෙත්වා දදාමිති අත්ථො.

මහාමත්තාති භාතික, මය්හං මහාපඤ්ඤා මන්තෙසු කුසලා මහාඅමච්චා වෙච
 අවසෙසමන්තිනො ච පරිවාරකා අත්ථී. ඉමිනා ඉමං දස්සෙති “තුම්හෙ
 මන්තසම්පන්නෙ පණ්ඩිතෙ ආචරියෙ න ලහිත්ථ, අම්මාකං පන ආචරියා පණ්ඩිතා
 උපායකුසලා, තෙ නො සෙතච්ඡත්තෙන යොජෙසු”න්ති. බාරාණසින්ති භාතික, මම
 ඡත්තං උස්සාපිතකාලතො පට්ඨාය “අම්මාකං රාජා ධම්මිකො අන්වද්ධමාසං
 දෙවො වස්සති, තෙන සස්සාති සම්පජ්ජන්ති, බාරාණසියං බහුං බාදිතබ්බයුත්තකං
 මච්ඡමංසං පායිතබ්බයුත්තකං සුරොදකඤ්ච ජාත”න්ති එවං රට්ඨවාසිනො
 බහුමංසසුරොදකං කත්වා බාරාණසිං වොහරන්ති. ඒතාති
 හත්ථීරතනඅස්සරතනමුත්තරතනාදීනි ආහරිත්වා නිරුපද්දවා වොහාරං කරොන්තා
 ඒතා සමිද්ධා. එවං ජානාහීති භාතික උපොසථ අහං ඉමෙහි එත්තකෙහි කාරණෙහි
 සබ්බකතිට්ඨොපි හුත්වා මම භාතිකෙ අභිභවිත්වා සෙතච්ඡත්තං පත්තො, එවං
 ජානාහීති.

අථස්ස ගුණං සුත්වා උපොසථකුමාරො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

106.

“ධම්මෙන කිර ඤාතීනං, රජ්ජං කාරෙහි සංවර;
 මෙධාවි පණ්ඩිතො වාසි, අථොපි ඤාතීනං හිතො.

107.

“තං තං ඤාතිපරිබ්‍රූල්හං, නානාරතනමොචිතං;
 අම්මත්තා නප්පසහන්ති, ඉන්දංව අසුරාධිපො”ති.

තත්ථ ධම්මෙන කිර ඤාතීනන්ති තාත සංවර මහාරාජ, ධම්මෙන කිර ත්වං
 එකුනසතානං ඤාතීනං අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකානං ආනුභාවං අභිභවසි, ඉතො
 පට්ඨාය ත්වමෙව රජ්ජං කාරෙහි, ත්වමෙව මෙධාවි වෙච පණ්ඩිතො ච ඤාතීනඤ්ච
 හිතොති අත්ථො. තං තන්ති එවං විවිධගුණසම්පන්නං තං. ඤාතිපරිබ්‍රූල්හන්ති
 අම්මෙහි එකුනසතෙහි ඤාතකෙහි පරිවාරිතං. නානාරතනමොචිතන්ති
 නානාරතනෙහි ඔවිතං සඤ්චිතං බහුරතනසඤ්චයං. අසුරාධිපොති යථා තාවතිංසෙහි
 පරිවාරිතං ඉන්දං අසුරරාජා නප්පසහති, එවං අම්මෙහි ආරක්ඛං කරොන්තෙහි

පරිවාරිතං තං තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ ද්වාදසයොජනිකාය ඛාරාණසියා රජ්ජං කාරෙන්නං අමිත්තා නප්පසහන්තිති දීපෙනි.

සංවරමහාරාජා සබ්බෙසම්පි භාතිකානං මහන්නං යසං අදාසි. තෙ තස්ස සන්නිකෙ මාසඨ්ඨමාසං වසින්වා “මහාරාජ ජනපදෙසු වොරෙසු උට්ඨහන්තෙසු මයං ජාතිස්සාම, ත්වං රජ්ජසුඛං අනුභවා” ති වත්වා අත්තනො අත්තනො ජනපදං ගතා. රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවනගරං පුරෙන්නො අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරින්වා “භික්ඛු එවං ත්වං පුබ්බෙ ඔවාදක්ඛමො, ඉදානි කස්මා වීරියං න අකාසි” ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා සංවරමහාරාජා අයං භික්ඛු අහොසි, උපොසථකුමාරො සාරිපුත්තො, සෙසභාතිකා ථෙරානුථෙරා, පරිසා බුද්ධපරිසා, ඔවාදදායකො අමච්චො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සංවරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[463] 9. සුප්පාරකජාතකවණ්ණනා

උම්මුජ්ජන්ති නිමුජ්ජන්තිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්නො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤි සායන්හසමයෙ තථාගතස්ස ධම්මං දෙසෙනුං නික්ඛමනං ආගමයමානා භික්ඛු ධම්මසභායං නිසිදින්වා “ආවුසො, අහො සත්ථා මහාපඤ්ඤො පුටුපඤ්ඤො භාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බේධිකපඤ්ඤො තත්ත උපායපඤ්ඤාය සමන්තාගතො විපුලාය පථවීසමාය, මහාසමුද්දො විය ගම්භීරාය, ආකාසො විය විත්ථිණ්ණාය, සකලජම්බුදීපස්මිඤ්ඤි උට්ඨිතපඤ්ඤො දසබලං අතික්කමින්වා ගන්තුං සමත්ථො නාම නත්ථී. යථා මහාසමුද්දෙ උට්ඨිතලාමියො වෙලං නාතික්කමන්ති, වෙලං පත්ථාව භිජ්ජන්ති, එවං න කොච්ඡ පඤ්ඤො දසබලං අතික්කමති, සත්ථු පාදමූලං පත්ථා භිජ්ජතෙවා” ති දසබලස්ස මහාපඤ්ඤාපාරමිං වණ්ණෙසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා” ති පුව්ජින්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව පඤ්ඤවා, පුබ්බෙපි අපරිපක්කෙ ඤාණෙ පඤ්ඤවාච, අන්ධො හුත්වාපි මහාසමුද්දෙ උදකසඤ්ඤාය ‘ඉමස්මිං ඉමස්මිං සමුද්දෙ ඉදං නාම ඉදං නාම රතන’න්ති අඤ්ඤාසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ කුරුරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි, කුරුකච්ඡං නාම පට්ටනගාමො අහොසි. තදා බොධිසත්තො කුරුකච්ඡෙ නියාමකපෙට්ඨකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති පාසාදිකො සුවණ්ණවණ්ණො, “සුප්පාරකකුමාරො” තිස්ස නාමං කරිංසු. සො මහත්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඨන්තො සොළසවස්සකාලෙයෙව නියාමකසිජ්ජෙ නිජ්ඵත්තිං පත්ථා අපරභාගෙ පිතු

අවිච්ඡේදන නියාමකපෙට්ටියකො හුත්වා නියාමකකම්මං අකාසි, පණ්ඩිතො ඤාණසම්පන්නො අහොසි. තෙන ආරුළුභනාවාය ඛ්‍යාපත්ති නාම නත්ථි. තස්ස අපරභාගෙ ලොණජලපහටානි ද්වෙපි චක්ඛුනි නස්සිංසු. සො තතො පට්ඨාය නියාමකපෙට්ටියකො හුත්වාපි නියාමකකම්මං අකත්වා ‘‘රාජානං නිස්සාය ජීවිස්සාමි’’ති රාජානං උපසඬකම්. අථ නං රාජා අග්ඝාපනියකම්මෙ යපෙසි. සො තතො පට්ඨාය රඤ්ඤො හත්ථිරතනඅස්සරතනමුත්තසාරමණිසාරාදීනි අග්ඝාපෙසි.

අටෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඬගලහත්ථි හවිස්සති’’ති කාළපාසාණකුට්ටණ්ණං එකං වාරණං ආනෙසුං. තං දිස්වා රාජා ‘‘පණ්ඩිතස්ස දස්සෙවා’’ති ආහ. අථ නං තස්ස සන්තිකං නයිංසු. සො හත්ථෙත තස්ස සරිරං පරිමජ්ජිත්වා ‘‘නායං මඬගලහත්ථි හවිතුං අනුච්ඡවිකො, පාදෙහි වාමනධාතුකො එස, එතඤ්ඤි මාතා විජායමානා අඬකෙන සම්පට්ඨිත්තුං නාසක්ඛි, තස්මා භූමියං පතිත්වා පවිජ්මපාදෙහි වාමනධාතුකො හොති’’ති ආහ. හත්ථිං ගහෙත්වා ආගතෙ පුච්ඡිංසු. තෙ ‘‘සච්චං පණ්ඩිතො කථෙති’’ති වදිංසු. තං කාරණං රාජා සුත්වා තුට්ඨො තස්ස අට්ඨ කභාපණෙ දාපෙසි.

පුනෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඬගලඅස්සො හවිස්සති’’ති එකං අස්සං ආනයිංසු. තම්පි රාජා පණ්ඩිතස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙත පරාමසිත්වා ‘‘අයං මඬගලඅස්සො හවිතුං න යුත්තො, එතස්ස හි ජාතදිවසෙයෙව මාතා මරි, තස්මා මාතු ඛිරං අලහන්තො න සම්මා වඩ්ඪිතො’’ති ආහ. සාපිස්ස කථා සච්චාව අහොසි. තම්පි සුත්වා රාජා තුස්සිත්වා අට්ඨ කභාපණෙ දාපෙසි. අටෙකදිවසං ‘‘රඤ්ඤො මඬගලරථො හවිස්සති’’ති රථං ආහරිංසු. තම්පි රාජා තස්ස සන්තිකං පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙත පරාමසිත්වා ‘‘අයං රථො සුසිරරුක්ඛෙන කතො, තස්මා රඤ්ඤො නානුච්ඡවිකො’’ති ආහ. සාපිස්ස කථා සච්චාව අහොසි. රාජා තම්පි සුත්වා අට්ඨෙව කභාපණෙ දාපෙසි. අථස්ස මහග්ගං කම්බලරතනං ආහරිංසු. තම්පි තස්සෙව පෙසෙසි. සො තම්පි හත්ථෙත පරාමසිත්වා ‘‘ඉමස්ස මුසිකච්ඡිත්තං එකට්ඨානං අත්ථි’’ති ආහ. සොධෙත්තා තං දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සුත්වා තුස්සිත්වා අට්ඨෙව කභාපණෙ දාපෙසි.

සො චිත්තෙසි ‘‘අයං රාජා එවරුපානිපි අච්ඡරියානි දිස්වා අට්ඨෙව කභාපණෙ දාපෙසි, ඉමස්ස දායො න්හාපිතදායො, න්හාපිතජාතිකො හවිස්සති, කිං මෙ එවරුපෙන රාජුපට්ඨානෙන, අත්තතො වසනට්ඨානමෙව ගමිස්සාමි’’ති. සො කුරුකච්ඡපට්ටනමෙව පච්චාගමි. තස්මිං තත්ථ වසන්තෙ වාණිජා නාවං සජ්ජෙත්වා ‘‘කං නියාමකං කරිස්සාමා’’ති මන්තෙසුං. ‘‘සුජ්ජාරකපණ්ඩිතෙන ආරුළුභනාවා න ඛ්‍යාපජ්ජති, එස පණ්ඩිතො උපායකුසලො, අන්ධො සමානොපි සුජ්ජාරකපණ්ඩිතොව උත්තමො’’ති තං උපසඬකම්ත්වා ‘‘නියාමකො තො හොති’’ති වත්වා ‘‘තාතා, අහං අන්ධො, කථං නියාමකකම්මං කරිස්සාමි’’ති චුත්තෙ ‘‘සාමි, අන්ධාපි තුම්හෙයෙව අම්හාකං උත්තමා’’ති පුනස්පුනං යාවියමානො ‘‘සාධු තාතා, තුම්හෙහි ආරොචිතසඤ්ඤාය නියාමකො හවිස්සාමි’’ති තෙසං නාවං අභිරුහි. තෙ නාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දිංසු. නාවා සත්ත දිවසානි නිරුපද්දවා අගමාසි,

තතො අකාලවාතං උප්පාතිතං උප්පජ්ජී, නාවා චත්තාරො මාසෙ පකතිසමුද්දපිට්ඨො
විවරත්වා බුරමාලීසමුද්දං නාම පත්තා. තත්ථ මච්ඡා මනුස්සසමානසරීරා බුරනාසා
උදකෙ උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති. වාණිජා තෙ දිස්වා මහාසත්තං තස්ස සමුද්දස්ස
නාමං පුච්ඡන්තා පට්ඨං ගාථමාහංසු –

108.

“උම්මුජ්ජන්ති නිමුජ්ජන්ති, මනුස්සා බුරනාසිකා;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති.

එවං තෙහි පුට්ඨො මහාසත්තො අත්තතො නියාමකසුත්තෙන සංසන්දිත්වා
දුතියං ගාථමාහ –

109.

“කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසීනං;
නාවාය විජ්ජනට්ඨාය, බුරමාලීති වුච්චති”ති.

තත්ථ පයාතානන්ති කුරුකච්ඡපට්ටනා නික්ඛමිත්වා ගච්ඡන්තානං.
ධනෙසීනන්ති තුම්භාකං වාණිජානං ධනං පරියෙසන්තානං. නාවාය විජ්ජනට්ඨායාති
තාත තුම්භාකං ඉමාය විදෙසං පක්ඛන්දනාවාය කම්මකාරකං පකතිසමුද්දං
අතික්කමිත්වා සම්පත්තො අයං සමුද්දො “බුරමාලී”ති වුච්චති, එවමෙනං පණ්ඩිතා
කථෙන්නීති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ වජිරං උස්සන්තං හොති. මහාසත්තො “සවාහං ‘අයං
වජිරසමුද්දො’ති එවං එතෙසං කථෙස්සාමි, ලොහෙන ඛන්ධං වජිරං ගණ්ඨිත්වා නාවං
ඔසිදාපෙස්සන්ති”ති තෙසං අනාවික්ඛිත්වාච නාවං ලග්ගාපෙත්වා උපායෙනෙකං
යොත්තං ගහෙත්වා මච්ඡගහණනියාමෙන ජාලං ඛිපාපෙත්වා වජිරසාරං උද්ධරිත්වා
නාවායං පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤං අප්පග්ගහණං ඡඩ්ඛාපෙසි. නාවා තං සමුද්දං
අතික්කමිත්වා පුරතො අග්ගිමාලිං නාම ගතා. සො පජ්ජලිතඅග්ගික්ඛන්ධො විය
මජ්ඣන්තිකසූරියො විය ච ඔහාසං මුඤ්ඤන්තො අට්ඨාසි. වාණිජා –

110.

“යථා අග්ගිව සූරියොච, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති. – ගාථාය තං පුච්ඡංසු;

මහාසත්තොපි තෙසං අනන්තරගාථාය කථෙසි –

111.

“කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසීනං;
නාවාය විජ්ජනට්ඨාය, අග්ගිමාලීති වුච්චති”ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ සුවණ්ණං උස්සන්තං අහොසි. මහාසත්තො පුරිමනයෙනෙව තතොපි සුවණ්ණං ගාභාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා ඛිරං විය දධිං විය ච ඔහාසන්තං දධිමාලිං නාම සමුද්දං පාපුණි. වාණිජා -

112.

“යථා දධිව ඛිරංච, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති. -

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡංසු.

මහාසත්තො අනන්තරගාථාය ආචික්ඛි -

113.

“කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, දධිමාලිති වුච්චති”ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ රජතං උස්සන්තං අහොසි. සො තම්පි උපායෙන ගාභාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා නීලකුසතිණං විය සම්පන්නසස්සං විය ච ඔහාසමානං නීලවණ්ණං කුසමාලිං නාම සමුද්දං පාපුණි. වාණිජා -

114.

“යථා කුසොච සස්සොච, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති. -

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡංසු.

සො අනන්තරගාථාය ආචික්ඛි -

115.

“කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විප්පනට්ඨාය, කුසමාලිති වුච්චති”ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ නීලමණිරතනං උස්සන්තං අහොසි. සො තම්පි උපායෙනෙව ගාභාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. නාවා තම්පි සමුද්දං අතික්කමිත්වා නළවනං විය වෙළවනං විය ච බායමානං නළමාලිං නාම සමුද්දං පාපුණි. වාණිජා -

116.

“යථා නළොච වෙළුව, සමුද්දො පටිදිස්සති;
සුප්පාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති. -

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

මහාසත්තො අනන්තරගාථාය කථෙසි -

117.

“කුරුකච්ඡා පයානානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විජ්ජනට්ඨාය, නළමාලිති වුච්චති”ති.

තස්මිං පන සමුද්දෙ මසාරගල්ලං වෙළුරියං උස්සන්තං අහොසි. සො තම්පි උපායෙන ගාභාපෙත්වා නාවායං පක්ඛිපාපෙසි. අපරො නයො - නළොති විච්ඡිකනළොපි කක්කටකනළොපි, සො රත්තවණ්ණො හොති. වෙළුති පන පවාළස්සෙනං නාමං, සො ච සමුද්දො පවාළස්සන්තො රත්තොභාසො අහොසි, තස්මා “යථා නළොච වෙළුවා”ති පුච්ඡිංසු. මහාසත්තො තතො පවාළං ගාභාපෙසිති.

වාණිජා නළමාලිං අතික්කන්තා බලවාමුඛසමුද්දං නාම පස්සිංසු. තත්ථ උදකං කඬ්ඝිත්වා කඬ්ඝිත්වා සබ්බතො භාගෙන උග්ගච්ඡති. තස්මිං සබ්බතො භාගෙන උග්ගතෙ උදකං සබ්බතො භාගෙන ඡින්තපපාතමභාසොබ්බො විය පඤ්ඤායති, ඌමියා උග්ගතාය එකතො පපාතසදිසං හොති, භයජනතො සද්දො උජ්ජජ්ජති සොතානි හින්දන්තො විය භදයං ඵාලෙන්තො විය ච. තං දිස්වා වාණිජා හීතතසිතා -

118.

“මහබ්භයො හිංසනකො, සද්දො සුයාතිමානුසො;
යථා සොබ්බො පපාතොච, සමුද්දො පට්ටිස්සති;
සුජ්ජාරකං තං පුච්ඡාම, සමුද්දො කතමො අය”න්ති. -

ගාථාය තස්සපි නාමං පුච්ඡිංසු.

තත්ථ සුයාතිමානුසොති සුයාති අමානුසො සද්දො.

119.

“කුරුකච්ඡා පයානානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
නාවාය විජ්ජනට්ඨාය, බලවාමුඛිති වුච්චති”ති. -

බොධිසත්තො අනන්තරගාථාය තස්ස නාමං ආවික්ඛිත්වා “තාතා, ඉමං බලවාමුඛසමුද්දං පත්වා නිවත්තිතුං සමත්ථා නාවා නාම නත්ථි, අයං සම්පත්තනාවං නිමුජ්ජාපෙත්වා විනාසං පාපෙති”ති ආහ. තඤ්ච නාවං සත්ත මනුස්සසතානි අභිරුහිංසු. තෙ සබ්බෙ මරණභයහීනා එකජ්ජභාරෙතො අවිච්ඡිති පච්චමානසත්තා විය අතිකාරුඤ්ඤං රචං මුඤ්චිංසු. මහාසත්තො “යපෙත්වා මං අඤ්ඤො එතෙසං සොත්ථිභාවං කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, සච්චකිරියාය තෙසං සොත්ථිං කරිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තෙ ආමන්තෙත්වා ආහ - “තාතා, බිජ්ජං මං

ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා අභතවත්ථානි නිවාසාපෙත්වා පුණ්ණපාතිං සජ්ජෙත්වා
නාවාය ධුරෙ යිපෙථා”ති. තෙ වෙගෙන තථා කරිංසු. මහාසත්තො උහොහි භත්ථෙහි
පුණ්ණපාතිං ගහෙත්වා නාවාය ධුරෙ යිතො සච්චකිරියං කරොන්තො
ඔසානගාථමාහ –

120.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤානං;
නාහිජානාමි සඤ්චිච්ච, එකපාණමපි හිංසිතං;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, සොත්ථිං නාවා නිවත්තතු”ති.

තත්ථ යතොති යතො පටියාය අහං අත්තානං සරාමි, යතො පටියාය වම්හි
විඤ්ඤානං පත්තොති අත්ථො. එකපාණමපි හිංසිතන්ති එත්ථන්තරෙ සඤ්චිච්ච එකං
කුන්ථකිපිල්ලිකපාණමපි හිංසිතං නාහිජානාමි. දෙසනාමත්තමෙවෙනං,
බොධිසත්තො පන තිණසලාකමපි උපාදාය මයා පරසන්තකං න ගහිතපුබ්බං,
ලොභවසෙන පරදාරං න ඔලොකිතපුබ්බං, මුසා න භාසිතපුබ්බා, තිණග්ගෙනාපි
මජ්ජං න පිටිතපුබ්බන්ති එවං පඤ්චසීලවසෙන පන සච්චකිරියං අකාසි, කත්වා ච
පන පුණ්ණපාතියා උදකං නාවාය ධුරෙ අහිසිඤ්චි.

වත්තාරො මාසෙ විදෙසං පක්ඛන්දනාවා නිවත්තිත්වා ඉද්ධිමා විය
සච්චානුභාවෙන එකදිවසෙනෙව කුරුකච්ඡපට්ටනං අගමාසි. ගන්ත්වා ච පන ථලෙපි
අට්ඨසහමත්තං යානං පක්ඛන්දිත්වා නාවිකස්ස සරද්වාරෙයෙව අට්ඨාසි.
මහාසත්තො තෙසං වාණිජානං සුවණ්ණරජතමණිපවාළමුත්තවජීරානි භාපෙත්වා
අදාසි. “එත්තකෙහි වො රතනෙහි අලං, මා පුන සමුද්දං පටිසථා”ති තෙසං ඔවාදං
දත්වා යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, හික්ඛෙවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො
මහාපඤ්ඤායෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පරිසා බුද්ධපරිසා
අහෙසුං, සුප්පාරකපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුප්පාරකජාතකවණ්ණනා නවමා.

ජාතකුද්දානං –

මාතුපොසක පුණ්ණො ච, ධම්ම උදය පාතියො;
යුධඤ්චයො දසරථො, සංවරො ච සුප්පාරකො;
එකාදසනිපාතමිහි, සඬ්භිතා නව ජාතකා.

එකාදසකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ද්වාදසකනිපාතො

[464] 1. වුළුකුණාලජාතකවණ්ණනා

1-12.

ලුද්ධානං ලහුවිත්තානන්ති ඉදං ජාතකං කුණාලජාතකෙ (ජා.

2.21.කුණාලජාතක) ආචි භවිස්සති;

වුළුකුණාලජාතකවණ්ණනා පටමා.

[465] 2. හද්දසාලජාතකවණ්ණනා

කා ත්වං සුද්ධෙහි වත්ථෙහිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
ඤාතත්ථවරියං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි අනාථපිණ්ඩිකස්ස නිවෙසනෙ
පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තං නිබද්ධභොජනං පවත්ති, තථා විසාඛාය ව
කොසලරඤ්ඤො ව. තත්ථ පන කිඤ්චාපි නානග්ගරසභොජනං දියති, භික්ඛුනං
පනෙත්ථ කොචි විස්සාසිකො නත්ථි, තස්මා භික්ඛු රාජනිවෙසනෙ න භුඤ්ජන්ති,
භත්තං ගහෙත්වා අනාථපිණ්ඩිකස්ස වා විසාඛාය වා අඤ්ඤෙසං වා විස්සාසිකානං
සරං ගන්ත්වා භුඤ්ජන්ති. රාජා එකදිවසං පණ්ණාකාරං ආහටං “භික්ඛුනං දෙථා” ති
භත්තග්ගං පෙසෙත්වා “භත්තග්ගෙ භික්ඛු නත්ථි” ති වුත්තෙ “කහං ගතා” ති
පුච්ඡිත්වා “අත්තනො විස්සාසිකගෙහෙසු නිසිදිත්වා භුඤ්ජන්ති” ති සුත්වා
භුත්තපාතරාසො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා “භත්තෙ, භොජනං නාම කිං පරම” න්ති
පුච්ඡි. විස්සාසපරමං මහාරාජ, කඤ්ඤිකමත්තකම්පි විස්සාසිකෙන දින්නං මධුරං
භොගීති. භත්තෙ, කෙන පන සද්ධිං භික්ඛුනං විස්සාසො භොගීති? “ඤාතීහි වා
සෙක්ඛකුලෙහි වා, මහාරාජා” ති. තතො රාජා වින්තෙසි “එකං සකායධිතරං
ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමි, එවං මයා සද්ධිං භික්ඛුනං ඤාතකෙ විය
විස්සාසො භවිස්සති” ති. සො උට්ඨායාසනා අත්තනො නිවෙසනං ගන්ත්වා
කපිලවත්ථුං දූතං පෙසෙසි “ධිතරං මෙ දෙථ, අහං තුම්හෙහි සද්ධිං ඤාතිභාවං
ඉච්ඡාමි” ති.

සාකියා දූතවචනං සුත්වා සන්තිපතිත්වා මන්තයිංසු “මයං කොසලරඤ්ඤො
ආණාපවත්තිට්ඨානෙ වසාම, සචෙ දාරිකං න දස්සාම, මහන්තං වෙරං භවිස්සති,
සචෙ දස්සාම, කුලවංසො නො භිජ්ජිස්සති, කිං නු ඛො කාතඛ්ඛ” න්ති. අථ නෙ
මහානාමො ආහ – “මා වින්තයිත්ථ, මම ධිතා වාසභක්තියා නාම නාගමුණ්ඩාය
නාම දාසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බන්ති. සා සොළසවස්සුද්දෙසිකා උත්තමරූපධරා
සොභග්ගජ්ජන්තා පිතු වංසෙන ඛත්තියජාතිකා, තමස්ස ‘ඛත්තියකඤ්ඤා’ ති
පෙසෙස්සාමා” ති. සාකියා “සාධු” ති සම්පට්චිත්වා දූතෙ පක්කොසාපෙත්වා
“සාධු, දාරිකං දස්සාම, ඉදානෙව නං ගහෙත්වා ගච්ඡවා” ති ආහංසු. දූතා වින්තෙසු
“ඉමෙ සාකියා නාම ජාතිං නිස්සාය අතිමානිනො, ‘සදිසි නො’ ති වත්වා අසදිසිමිපි
දදෙය්‍යුං, එතෙහි සද්ධිං එකතො භුඤ්ජමානමෙව ගණ්භිස්සාමා” ති. තෙ එවමාහංසු
“මයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තා යා තුම්හෙහි සද්ධිං එකතො භුඤ්ජති, තං ගහෙත්වා
ගම්ස්සාමා” ති. සාකියා තෙසං නිවාසට්ඨානං දාපෙත්වා “කිං කරිස්සාමා” ති
වින්තයිංසු. මහානාමො ආහ – “තුම්හෙ මා වින්තයිත්ථ, අහං උපායං කරිස්සාමි,

තුම්හෙ මම හොජනකාලෙ වාසභඛත්තියං අලඬිකරිත්වා ආනෙත්වා මයා එකස්මිං කබලෙ ගහිතමත්තෙ ‘දෙව, අසුකරාජා පණ්ණං පහිණි, ඉමං තාව සාසනං සුඤ්ඤාඨා’ති පණ්ණං දස්සෙය්‍යාඨා’ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තස්මිං භුඤ්ජමානෙ කුමාරිකං අලඬිකරිංසු.

මහානාමො “ධීතරං මෙ ආනෙථ, මයා සද්ධිං භුඤ්ජතු”ති ආහ. අථ නං අලඬිකරිත්වා තාවදෙව ථොකං පපඤ්චං කත්වා ආනයිංසු. සා “පිතරා සද්ධිං භුඤ්ජිස්සාමි”ති එකපාතියං හත්ථං ඔතාරෙසි. මහානාමොපි තාය සද්ධිං එකපිණ්ඩං ගහෙත්වා මුඛෙ යපෙසි. දුතියපිණ්ඩාය හත්ථෙ පසාරිතෙ “දෙව, අසුකරඤ්ඤා පණ්ණං පහිතං, ඉමං තාව සාසනං සුඤ්ඤාඨා”ති පණ්ණං උපනාමෙසු. මහානාමො “අම්ම, ත්වං භුඤ්ජාහි”ති දක්ඛිණහත්ථං පාතියායෙව කත්වා වාමහත්ථෙන ගහෙත්වා පණ්ණං ඔලොකෙසි. තස්ස තං සාසනං උපධාරෙන්තස්සෙව ඉතරා භුඤ්ජි. සො තස්සා භුත්තකාලෙ හත්ථං ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. තං දිස්වා දුතා “නිව්ඡයෙනෙසා එතස්ස ධීතා”ති නිට්ඨමකංසු, න තං අන්තරං ජානිතුං සක්ඛිංසු. මහානාමො මහත්තෙන පරිවාරෙන ධීතරං පෙසෙසි. දුතාපි නං සාවත්ථිං නෙත්වා “අයං කුමාරිකා ජාතිසම්පන්නා මහානාමස්ස ධීතා”ති වදිංසු. රාජා තුස්සිත්වා සකලනගරං අලඬිකාරාපෙත්වා තං රතනරාසිමිහි යපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ අභිසිඤ්චාපෙසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා.

අථස්සා න විරස්සෙව ගබ්භො පතිට්ඨහි. රාජා ගබ්භපරිහාරමදාසි. සා දසමාසච්චයෙන සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ රාජා අත්තනො අයාකස්ස සන්තිකං පෙසෙසි “සක්‍යරාජධීතා වාසභඛත්තියා පුත්තං විජායි, කිමස්ස නාමං කරොමා”ති. තං පන සාසනං ගහෙත්වා ගතො අමච්චො ථොකං බධිරධාතුකො, සො ගත්ත්වා රඤ්ඤො අයාකස්සාරොවෙසි. සො තං සුත්වා “වාසභඛත්තියා පුත්තං අවිජායිත්වාපි සබ්බං ජනං අභිභවති, ඉදානි පන අතිවිය රඤ්ඤො වල්ලභා භවිස්සති”ති ආහ. සො බධිරඅමච්චො “වල්ලභා”ති වචනං දුස්සුතං සුත්වා “විට්ඨුහො”ති සල්ලක්ඛෙත්වා රාජානං උපගන්ත්වා “දෙව, කුමාරස්ස කිර ‘විට්ඨුහො’ති නාමං කරොමා”ති ආහ. රාජා “පොරාණකං නො කුලදත්තිකං නාමං භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා “විට්ඨුහො”ති නාමං අකාසි. තතො පට්ඨාය කුමාරො කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪන්තො සත්තවස්සිකකාලෙ අඤ්ඤෙසං කුමාරානං මාතාමහකුලතො හත්ථීරූපකඅස්සරූපකාදීනි ආහරියමානානි දිස්වා මාතරං පුච්ඡි “අම්ම, අඤ්ඤෙසං මාතාමහකුලතො පණ්ණාකාරො ආහරියති, මය්හං කොචි කිඤ්චි න පෙසෙසි, කිං ත්වං නිම්මානා නිජ්ජිනාසි”ති? අථ නං සා “තාත, සක්‍යරාජානො මාතාමහා දුරෙ පන වසන්ති, තෙන තෙ කිඤ්චි න පෙසෙන්නි”ති වත්වා වඤ්චෙසි.

පුත සොළසවස්සිකකාලෙ “අම්ම, මාතාමහකුලං පස්සිතුකාමොමිහි”ති වත්වා “අලං තාත, කිං තත්ථ ගන්ත්වා කරිස්සසි”ති වාරියමානොපි පුතප්පුතං යාචි. අථස්ස මාතා “තෙන හි ගව්ඡාහි”ති සම්පට්ඨි. සො පිතු ආරොවෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමි. වාසභඛත්තියා පුරෙතරං පණ්ණං පෙසෙසි “අහං ඉධ සුඛං

වසාමි, සාමිනො කිඤ්චි අන්තරං මා දස්සයිංසු”ති. සාකියා විට්ඨහස්ස ආගමනං ඤත්වා “වන්දිතුං න සක්කා”ති තස්ස දහරදහරෙ කුමාරකෙ ජනපදං පහිණිංසු. කුමාරෙ කපිලවත්ථුං සම්පත්තෙ සාකියා සන්ථාගාරෙ සන්තිපතිංසු. කුමාරො සන්ථාගාරං ගත්ත්වා අට්ඨාසි. අථ නං “අයං තෙ, තාත, මාතාමහො, අයං මාතුලො”ති වදිංසු සො සබ්බෙ වන්දමානො විවරි. සො යාවපිට්ඨියා රුජනප්පමාණො වන්දිත්වා එකමිපි අත්තානං වන්දමානං අදිස්වා “කිං නු බො මං වන්දන්තා නත්ථි”ති පුච්ඡි. සාකියා “තාත, තව කනිට්ඨකුමාරා ජනපදං ගතා”ති වත්වා තස්ස මහන්තං සක්කාරං කරිංසු. සො කතිපාහං වසිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛම්. අටෙකා දාසි සන්ථාගාරෙ තෙන නිසින්තඵලකං “ඉදං වාසහඛත්තියාය දාසියා පුත්තස්ස නිසින්තඵලක”න්ති අක්කොසිත්වා පරිභාසිත්වා බීරොදකෙන ධොවි. එකො පුරිසො අත්තනො ආවුධං පමුස්සිත්වා නිවත්තො තං ගණ්හන්තො විට්ඨහකුමාරස්ස අක්කොසනසද්දං සුත්වා තං අන්තරං පුච්ඡිත්වා “වාසහඛත්තියා දාසියා කුච්ඡිස්මිං මහානාමසක්කස්ස ජාතා”ති ඤත්වා ගත්ත්වා බලකායස්ස කටෙසි. “වාසහඛත්තියා කිර දාසියා ධීතා”ති මහාකොලාහලං අහොසි.

කුමාරො තං සුත්වා “එතෙ තාව මම නිසින්තඵලකං බීරොදකෙන ධොවන්තු, අහං පන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලෙ එතෙසං ගලලොහිතං ගහෙත්වා මම නිසින්තඵලකං ධොවිස්සාමි”ති විත්තං පට්ඨපෙසි. තස්මිං සාවත්ථිං ගතෙ අමච්චා සබ්බං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “සබ්බෙ මය්හං දාසිධීතරං අදංසු”ති සාකියානං කුජ්ඣිත්වා වාසහඛත්තියාය ව පුත්තස්ස ව දින්නපරිහාරං අච්ඡින්නිත්වා දාසදාසිහි ලද්ධබ්බපරිහාරමත්තමෙව දාපෙසි. තතො කතිපාහච්චයෙන සත්ථා රාජනිවෙසනං ආගන්ත්වා නිසිදි. රාජා සත්ථාරං වන්දිත්වා “හන්තෙ, තුම්භාකං කිර ඤාතකෙහි දාසිධීතා මය්හං දින්නා, තෙනස්සා අහං සපුත්තාය පරිහාරං අච්ඡින්නිත්වා දාසදාසිහි ලද්ධබ්බපරිහාරමත්තමෙව දාපෙසි”න්ති ආහ. සත්ථා “අයුත්තං, මහාරාජ, සාකියෙහි කතං, දදන්තෙහි නාම සමානජාතිකා දාතබ්බා අස්ස. තං පන මහාරාජ, වදාමි වාසහඛත්තියා ඛත්තියරාජධීතා ඛත්තියස්ස රඤ්ඤො ගෙහෙ අහිසෙකං ලහි, විට්ඨහොපි ඛත්තියරාජානමෙව පටිච්ච ජාතො, මාතුගොත්තං නාම කිං කරිස්සති, පිතුගොත්තමෙව පමාණන්ති පොරාණකපණ්ඩිතා දලිද්දිත්ථියා කට්ඨභාරිකායපි අග්ගමහෙසිට්ඨානං අදංසු, තස්සා ව කුච්ඡිමිහි ජාතකුමාරො ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා රජ්ජං කත්වා කට්ඨවාහනරාජා නාම ජාතො”ති කට්ඨවාහනජාතකං (ජා. 1.1.7) කටෙසි. රාජා සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා “පිතුගොත්තමෙව කිර පමාණ”න්ති සුත්වා තුස්සිත්වා මාතාපුත්තානං පකතිපරිහාරමෙව දාපෙසි.

රඤ්ඤො පන බන්ධුලො නාම සෙනාපති මල්ලිකං නාම අත්තනො හරියං වඤ්ඤං “තව කුලසරමෙව ගච්ඡාහි”ති කුසිනාරමෙව පෙසෙසි. සා “සත්ථාරං දිස්වා ව ගම්ස්සාමි”ති ජෙතවනං පවිසිත්වා තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතා “කහං ගච්ඡසි”ති ව පුට්ඨා “සාමිකො මෙ, හන්තෙ, කුලසරං පෙසෙසි”ති වත්වා “කස්මා”ති චුත්තා “වඤ්ඤා අපුත්තිකා, හන්තෙ”ති වත්වා සත්ථාරා “යදි එවං ගමනකිච්චං නත්ථි, නිවත්තාහි”ති චුත්තා තුට්ඨා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිවෙසනමෙව පුන අගමාසි. “කස්මා නිවත්තසි”ති පුට්ඨා “දසබ්බලෙන නිවත්තිතාමිහි”ති ආහ.

සෙනාපති “දිට්ඨං භවිස්සති තථාගතෙන කාරණං” න්ති ආහ. සා න චිරස්සෙව ගබ්භං පටිලභිත්වා උප්පන්නදොහළා “දොහළො මෙ උප්පන්නො” ති ආරොවෙසි. “කිං දොහළො” ති? “වෙසාලියා නගරෙ ලිච්ඡවිරාජානං අභිසෙකමඬිගලපොක්ඛරණං ඔතරිත්වා න්භත්වා පානීයං පිච්ඡුකාමාමිහි, සාමී” ති. සෙනාපති “සාධු” ති වත්වා සහස්සථාමධනුං ගහෙත්වා තං රථං ආරොපෙත්වා සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා රථං පාෂෙන්නො වෙසාලිං පාවිසි.

තස්මිඤ්ච කාලෙ කොසලරඤ්ඤො ඛන්ධුලසෙනාපතිනා සද්ධිං එකාවරියකුලෙ උග්ගහිතසිජ්ජො මහාලි නාම ලිච්ඡවී අන්ධො ලිච්ඡවීනං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසන්නො ද්වාරසමීපෙ වසති. සො රථස්ස උම්මාරෙ පටිසට්ටනසද්දං සුත්වා “ඛන්ධුලමල්ලස්ස රථපතනසද්දො එසො, අජ්ජ ලිච්ඡවීනං භයං උප්පජ්ජිස්සති” ති ආහ. පොක්ඛරණියා අන්නො ච බහි ච ආරක්ඛා බලවා, උපරි ලොහජාලං පත්ථං, සකුණානමිපි ඔකාසො නත්ථි. සෙනාපති පන රථා ඔතරිත්වා ආරක්ඛකෙ බග්ගෙන පහරන්නො පලාපෙත්වා ලොහජාලං ඡින්නත්වා අන්නොපොක්ඛරණියං හරියං ඔතාරෙත්වා න්භාපෙත්වා පායෙත්වා සයමිපි න්භත්වා මල්ලිකං රථං ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා ආගතමග්ගෙනෙව පායාසි. ආරක්ඛකා ගන්ත්වා ලිච්ඡවීනං ආරොවෙසුං. ලිච්ඡවිරාජානො කුජ්ඣිත්වා පඤ්ච රථසතානි ආරුය්හ “ඛන්ධුලමල්ලං ගණ්ඨිස්සාමා” ති නික්ඛමිංසු. තං පවත්තිං මහාලිස්ස ආරොවෙසුං. මහාලි “මා ගමිත්ථ, සො හි වො සබ්බෙ ඝාතයිස්සති” ති ආහ. තෙපි “මයං ගමිස්සාමයෙවා” ති වදිංසු. තෙන හි චක්කස්ස යාව නාහිතො පථවිං පට්ඨංගංගංගං දිස්වා නිවත්තෙය්‍යාථ, තතො අනිවත්තන්තා පුරතො අසනිසද්දං විය සුණ්ඨස්සථ, තම්භා යානා නිවත්තෙය්‍යාථ, තතො අනිවත්තන්තා තුම්භාකං රථධුරෙසු ඡිද්දං පස්සිස්සථ, තම්භා යානා නිවත්තෙය්‍යාථ, පුරතො මාගමිත්ථාති. තෙ තස්ස වචනෙන අනිවත්තිත්වා තං අනුබන්ධිංසුයෙව.

මල්ලිකා දිස්වා “රථා, සාමී, පඤ්ඤායන්ති” ති ආහ. තෙන හි එකස්ස රථස්ස විය පඤ්ඤායනකාලෙ මම ආරොවෙය්‍යාසිති. සා යදා සබ්බෙ එකො විය හුත්වා පඤ්ඤායංසු, තදා “එකමෙව සාමී රථසිසං පඤ්ඤායති” ති ආහ. ඛන්ධුලො “තෙන හි ඉමා රස්මියො ගණ්ඨාහි” ති තස්සා රස්මියො දත්වා රථෙ ධීතොව ධනුං ආරොපෙති, රථචක්කං යාව නාහිතො පථවිං පාවිසි, ලිච්ඡවීනො තං යානං දිස්වාපි න නිවත්තිංසු. ඉතරො ථොකං ගන්ත්වා ජීයං පොථෙසි, අසනිසද්දො විය අහොසි. තෙ තතොපි න නිවත්තිංසු, අනුබන්ධන්තා ගච්ඡන්තෙව. ඛන්ධුලො රථෙ ධීතකොව එකං සරං බිපි. සො පඤ්චන්තං රථසතානං රථසිසං ඡිද්දං කත්වා පඤ්ච රාජසතානි පරිකරබන්ධනට්ඨානෙ විජ්ඣත්වා පථවිං පාවිසි. තෙ අත්තනො විද්ධහාවං අජානිත්වා “තිට්ඨ රෙ, තිට්ඨ රෙ” ති වදන්තා අනුබන්ධිංසුයෙව. ඛන්ධුලො රථං යපෙත්වා “තුම්භෙ මතකා, මතකෙහි සද්ධිං මය්‍හං යුද්ධං නාම නත්ථි” ති ආහ. තෙ “මතකා නාම අම්භාදිසා නෙව භොන්ති” ති වදිංසු. “තෙන හි සබ්බපච්ඡිමස්ස පරිකරං මොවෙථා” ති. තෙ මොවයිංසු. සො මුත්තමත්තෙයෙව මරිත්වා පතිතො. අථ තෙ “සබ්බෙපි තුම්භෙ එවරූපා, අත්තනො සරානි ගන්ත්වා සංවිධාතබ්බං

සංවිදහිත්වා පුත්තදායෙ අනුසාසිත්වා සන්තාහං මොවෙඨා”ති ආහ. තෙ තථා කත්වා සබ්බෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තා.

බන්ධුලොපි මල්ලිකං සාවත්ථීං ආනෙසි. සා සොළසක්ඛත්තුං යමකෙ පුත්තෙ විජායි, සබ්බෙපි සුරා ථාමසම්පන්නා අහෙසුං, සබ්බසිප්පෙ නිජ්චත්තිං පාපුණ්සු. එකෙකස්සපි පුරිසසහස්සපරිවාරො අහොසි. පිතරා සද්ධිං රාජනිවෙසනං ගච්ඡන්තෙහි තෙහෙව රාජඨගණං පරිපූරි. අට්ඨකදිවසං විනිවිජයෙ කුට්ඨිඨපරාජිතා මනුස්සා බන්ධුලං ආගච්ඡන්තං දිස්වා මහාරවං විරවන්තා විනිවිජයඅමච්චානං කුට්ඨිඨකාරණං තස්ස ආරොවෙසුං. සොපි විනිවිජයං ගන්ත්වා තං අඬ්ඨං තීරෙත්වා සාමිකමෙව සාමිකං, අස්සාමිකමෙව අස්සාමිකං අකාසි. මහාජනො මහාසද්දෙන සාධුකාරං පවත්තෙසි. රාජා “කිමිද්”න්ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා තුස්සිත්වා සබ්බෙපි තෙ අමච්චෙ භාරෙත්වා බන්ධුලස්සෙව විනිවිජයං නියායාදෙසි. සො තතො පට්ඨාය සම්මා විනිවිජිති. තතො පොරාණකවිනිවිජයිකා ලඤ්ජං අලහන්තා අප්පලාහා හුත්වා “බන්ධුලො රජ්ජං පත්ථෙති”ති රාජකුලෙ පරිහින්දිංසු. රාජා තං කථං ගහෙත්වා විත්තං නිග්ගහෙතුං නාසක්ඛි, “ඉමස්මිං ඉධෙව සාතියමානෙ ගරහා මෙ උප්පජ්ජිස්සති”ති පුන වින්තෙත්වා “පයුත්තපුරිසෙහි පච්චන්තං පහරාපෙත්වා තෙ පලාපෙත්වා නිවත්තකාලෙ අන්තරාමග්ගෙ පුත්තෙහි සද්ධිං මාරෙතුං වට්ටති”ති බන්ධුලං පක්කොසාපෙත්වා “පච්චන්තො කිර කුපිතො, තව පුත්තෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා වොරෙ ගණ්හාහි”ති පහිණිත්වා “එත්ථෙවස්ස ද්වත්තිංසාය පුත්තෙහි සද්ධිං සීසං ඡින්දිත්වා ආහරථා”ති තෙහි සද්ධිං අඤ්ඤෙපි සමත්ථෙ මහායොධෙ පෙසෙසි. තස්මිං පච්චන්තං ගච්ඡන්තෙයෙව “සෙනාපති කිර ආගච්ඡති”ති සුත්වාච පයුත්තකවොරා පලායිංසු. සො තං පදෙසං ආවාසාපෙත්වා ජනපදං සණ්ඨපෙත්වා නිවත්ති.

අථස්ස නගරතො අවිදුරෙ යානෙ තෙ යොධා පුත්තෙහි සද්ධිං සීසං ඡින්දිංසු. තං දිවසං මල්ලිකාය පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ද්වෙ අග්ගසාවකා නිමන්තිතා හොන්ති. අථස්සා පුබ්බණ්හසමයෙ “සාමිකස්ස තෙ සද්ධිං පුත්තෙහි සීසං ඡින්දිංසු”ති පණ්ණං ආහරිත්වා අදංසු. සා තං පවත්තිං ඤත්වා කස්සචි කිඤ්චි අවත්වා පණ්ණං උච්ඡඨගෙ කත්වා භික්ඛුසඨස්සමෙව පරිවිසි. අථස්සා පරිවාරිකා භික්ඛුනං හත්තං දත්වා සප්පිවාටිං ආහරන්තියො ථෙරානං පුරතො වාටිං හින්දිංසු. ධම්මසෙනාපති “උපාසිකෙ, හෙදනධම්මං හින්තං, න වින්තෙතඛ්ඛ”න්ති ආහ. සා උච්ඡඨගතො පණ්ණං නිහරිත්වා “ද්වත්තිංසපුත්තෙහි සද්ධිං පිතු සීසං ඡින්තන්ති මෙ ඉමං පණ්ණං ආහරිංසු, අහං ඉදං සුත්වාපි න වින්තෙමි, සප්පිවාටියා හින්තාය කිං වින්තෙමි, හන්තෙ”ති ආහ. ධම්මසෙනාපති “අනිමිත්තමනඤ්ඤාත”න්තිආදීති (සු. නි. 579) වත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. සාපි ද්වත්තිංස සුණ්ඨායො පක්කොසාපෙත්වා “තුම්භාකං සාමිකා අත්තනො පුරිමකම්මඵලං ලහිංසු, තුම්භෙ මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථ, රඤ්ඤො උපරි මනොපදොසං මා කරිත්ථා”ති ඔවදි.

රඤ්ඤා වරපුරිසා තං කථං සුත්වා තෙසං නිද්දොසභාවං රඤ්ඤා කථයිංසු. රාජා සංවෙගජ්ජත්තො තස්සා නිවෙසනං ගන්ත්වා මල්ලිකඤ්ච සුණ්ඩායො වස්සා ඛමාපෙත්වා මල්ලිකාය වරං අදාසි. සා “ගහිතො මෙ භොතු” ති වත්වා තස්මිං ගතෙ මතකහත්තං දත්වා ත්භත්වා රාජානං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා “දෙව, තුම්හෙහි මෙ වරො දින්නො, මය්හඤ්ච අඤ්ඤෙන අත්ථො නත්ථි, ද්වත්තිංසාය මෙ සුණ්ඩානං මම ච කුලසරගමනං අනුජානාමා” ති ආහ. රාජා සම්පට්චිඡි. සා ද්වත්තිංසාය සුණ්ඩානං සකකුලං පෙසෙත්වා සයං කුසිනාරනගරෙ අත්තනො කුලසරං අගමාසි. රාජා ඛන්ධුලසෙනාපතිනො භාගිනෙය්‍යස්ස දීඝකාරායනස්ස නාම සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි. සො පන “මාතුලො මෙ ඉමිනා මාරිතො” ති රඤ්ඤා ඔතාරං ගවෙසන්තො විවරති. රාජාපි නිජ්ජරාධස්ස ඛන්ධුලස්ස මාරිතකාලතො පට්ඨාය විජ්ජට්ඨාරී චිත්තස්සාදං න ලහති, රජ්ජසුඛං නානුභොති.

තදා සත්ථා සාකියානං වෙළං නාම නිගමං උපනිස්සාය විහරති. රාජා තත්ථ ගන්ත්වා ආරාමතො අවිදුරෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා “මහත්තෙන පරිවාරෙන සත්ථාරං වන්දිස්සාමා” ති විහාරං ගන්ත්වා පඤ්ච රාජකකුඬභණ්ඩානි දීඝකාරායනස්ස දත්වා එකකොච ගන්ධකුටිං පාවිසි. සබ්බං ධම්මවෙතියසුත්තනියාමෙනෙව (ම. නි. 2.364 ආදයො) වෙදිතබ්බං. තස්මිං ගන්ධකුටිං පට්ටියෙ දීඝකාරායනො තානි පඤ්ච රාජකකුඬභණ්ඩානි ගහෙත්වා විට්ඨුහං රාජානං කත්වා රඤ්ඤො එකං අස්සං එකඤ්ච උපට්ඨානකාරිකං මාතුගාමං නිවත්තෙත්වා සාවත්ථිං අගමාසි. රාජා සත්ථාරා සද්ධිං පියකථං කථෙත්වා නික්ඛන්තො සෙනං අදිස්වා තං මාතුගාමං පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා “අහං භාගිනෙය්‍යං අජාතසත්තුං ආදාය ආගන්ත්වා විට්ඨුහං ගහෙස්සාමි” ති රාජගහනගරං ගච්ඡන්තො විකාලෙ ද්වාරෙසු පිහිනෙසු නගරං පවිසිතුමසක්කොන්තො එකිස්සාය සාලාය නිපජ්ජිත්වා වාතාතපෙන කිලන්තො රත්තිභාගෙ තත්ථෙව කාලමකාසි. විහාතාය රත්තියා “දෙව කොසලනරින්ද, ඉදානි අනාථොසි ජාතො” ති විලපන්තියා තස්සා ඉත්ථියා සද්දං සුත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. සො මාතුලස්ස මහත්තෙන සක්කාරෙන සරිරකිච්චං කාරෙසි.

විට්ඨුහොපි රජ්ජං ලහිත්වා තං වෙරං සරිත්වා “සබ්බෙපි සාකියෙ මාරෙස්සාමි” ති මහතියා සෙනාය නික්ඛමි. තං දිවසං සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං වොලොකෙන්නො ඤාතිසඬ්ඝස්ස විනාසං දිස්වා “ඤාතිසඬ්ඝං කාතුං වට්ටති” ති චිත්තෙත්වා පුබ්බණ්ඣසමයෙ පිණ්ඩාය වරින්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ගන්ධකුටියං සිහසෙය්‍යං කජ්ජෙත්වා සායන්භසමයෙ ආකාසෙන ගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තෙ එකස්මිං කබරච්ඡායෙ රුක්ඛමුලෙ නිසීදි. තතො අවිදුරෙ විට්ඨුහස්ස රජ්ජසීමාය අන්තො සන්දච්ඡායො නිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි, විට්ඨුහො සත්ථාරං දිස්වා උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා “හත්තෙ, කිංකාරණා එවරුපාය උණ්භවෙලාය ඉමස්මිං කබරච්ඡායෙ රුක්ඛමුලෙ නිසීදං, එතස්මිං සන්දච්ඡායෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ නිසීදං, හත්තෙ” ති වත්වා “භොතු, මහාරාජ, ඤාතකානං ඡායා නාම සීතලා” ති වුත්තෙ “ඤාතකානං රක්ඛණත්ථාය සත්ථා ආගතො භවිස්සති” ති

වින්තෙන්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සාවත්ථීමෙව පච්චාගමි. සත්ථාපි උප්පතිත්වා ජෙනවනමෙව ගතො.

රාජා සාකියානං දොසං සරිත්වා දුතියං නික්ඛමිත්වා තථෙව සත්ථාරං පස්සිත්වා පුන නිවත්තිත්වා තතියවාරෙ නික්ඛමිත්වා තත්ථෙව සත්ථාරං පස්සිත්වා නිවත්ති. චතුත්ථවාරෙ පන තස්මිං නික්ඛන්තෙ සත්ථා සාකියානං පුබ්බකම්මං ඔලොකෙන්වා තෙසං නදියං විසපක්ඛිපනපාපකම්මස්ස අප්පට්ඨාහිරිභාවං ඤාත්වා චතුත්ථවාරෙ න අගමාසි. විට්ඨුභරාජා බිරපායකෙ දාරකෙ ආදිං කත්වා සබ්බෙ සාකියෙ සාතෙන්වා ගලලොහිතෙන නිසින්නඵලකං ධොවිත්වා පච්චාගමි. සත්ථරි තතියවාරෙ ගමනතො පච්චාගන්ත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා නිට්ඨාපිතහත්තකිච්චෙ ගන්ධකුටියං පවිසන්තෙ දිසාහි සන්තිපතිතා හික්ඛු ධම්මසභායං නිසිදිත්වා “ආවුසො, සත්ථා අත්තානං දස්සෙන්වා රාජානං නිවත්තාපෙන්වා ඤාතකෙ මරණභයා මොචෙසි, එවං ඤාතකානං අත්ථවරො සත්ථා”ති භගවතො ගුණකථං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛෙව, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුව්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛෙව, ඉදානෙව තථාගතො ඤාතකානං අත්ථං වරති, පුබ්බෙපි වරියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො එකදිවසං වින්තෙසි “ජම්බුදීපතලෙ රාජානො බහුථම්හෙසු පාසාදෙසු වසන්ති, තස්මා බහුහි ථම්හෙහි පාසාදකරණං නාම අනච්ඡරියං, යංනුනාහං එකථම්හකං පාසාදං කාරෙය්‍යං, එවං සබ්බරාජුනං අග්ගරාජා භවිස්සාමි”ති. සො වඩ්ඪකී පක්කොසාපෙන්වා “මය්‍හං සොභග්ගප්පත්තං එකථම්හකං පාසාදං කරොථා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිඡිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උජු මහන්තෙ එකථම්හකපාසාදාරහෙ බහු රුක්ඛෙ දිස්වා “ඉමෙ රුක්ඛා සන්ති, මග්ගො පන විසමො, න සක්කා ඔතාරෙතුං, රඤ්ඤො ආවික්ඛිස්සාමා”ති වින්තෙන්වා තථා අකංසු. රාජා “කෙනචි උපායෙන සණ්කං ඔතාරොථා”ති වත්වා “දෙව, යෙන කෙනචි උපායෙන න සක්කා”ති චුත්තෙ “තෙන හි මම උය්‍යානෙ එකං රුක්ඛං උපධාරොථා”ති ආහ. වඩ්ඪකී උය්‍යානං ගන්ත්වා එකං සුජාතං උජුකං ගාමනිගමපුජිතං රාජකුලතොපි ලද්ධබලිකම්මං මඬිගලසාලරුක්ඛං දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙසු. රාජා “උය්‍යානෙ රුක්ඛො නාම මම පට්ඨෙද්ධො, ගච්ඡං හො තං ඡින්දො”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිඡිත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා උය්‍යානං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං දත්වා සුත්තෙන පරික්ඛිපිත්වා පුප්ඵකණ්ණිකං බන්ධිත්වා දීපං ජාලෙන්වා බලිකම්මං කත්වා “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්වා රුක්ඛං ඡින්දිස්සාම, රාජා ඡින්දාපෙනි, ඉමස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡතු, අම්හාකං දොසො නත්ථි”ති සාවෙසු.

අථ තස්මිං නිබ්බත්තො දෙවපුත්තො තං වචනං සුත්වා “නිස්සංසයං ඉමෙ වඩ්ඪකී ඉමං රුක්ඛං ඡින්දිස්සන්ති, විමානං මෙ නස්සිස්සති, විමානපරියන්තිකමෙව ඛො පන මය්‍හං ජීවිතං, ඉමඤ්ච රුක්ඛං පරිවාරෙන්වා යීතෙසු තරුණසාලරුක්ඛෙසු

නිබ්බන්තනං මම ඤාතිදෙවනානම්පි බහුනි විමානානි නස්සිස්සන්ති.
 විමානපරියන්තිකමෙව මම ඤාතීනං දෙවනානම්පි ජීවිතං, න ඛො පන මං තථා
 අත්තනො විනාසො ඛාධති, යථා ඤාතීනං, තස්මා නෙසං මයා ජීවිතං දාතුං
 වට්ටති''ති වින්තෙත්වා අභිචරත්තසමයෙ දිබ්බාලභිකාරපටිමණ්ඩිනො රඤ්ඤො
 සිරිගබ්භං පටිසිත්වා සකලගබ්භං එකොභාසං කත්වා උස්සිසකපස්සෙ රොදමානො
 අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා භීතතසිනො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං ගාථමාහ -

13.

“කා ත්වං සුද්ධෙහි වත්ථෙහි, අසෙ වෙභායසං ධීතා;
 කෙන ත්වාස්සුනි වත්තන්ති, කුතො තං භයමාගත”’න්ති.

තත්ථ කා ත්වන්ති නාගයක්ඛසුපණ්ණසක්කාදිසු කා නාම ත්වන්ති පුච්ඡති.
 වත්ථෙහිති වචනමත්තමෙවෙනං, සබ්බෙපි පන දිබ්බාලභිකාරෙ සන්ධායෙවමාහ.
 අසෙති අප්පට්ඨෙ ආකාසෙ. වෙභායසන්ති තස්සෙව වෙච්චනං. කෙන ත්වාස්සුනි
 වත්තන්තීති කෙන කාරණෙන තව අස්සුනි වත්තන්ති. කුතොති
 ඤාතිවිශොගධනවිනාසාදීනං කිං නිස්සාය තං භයමාගතන්ති පුච්ඡති.

තතො දෙවරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

14.

“තථෙව දෙව විජිතෙ, භද්දසාලොති මං විදු;
 සට්ඨි වස්සසභස්සානි, තිට්ඨතො පුජිතස්ස මෙ.

15.

“කාරයන්තා නගරානි, අගාරෙ ව දිසම්පති;
 විවිධෙ වාපි පාසාදෙ, න මං තෙ අවිචමඤ්ඤිසුං;

යථෙව මං තෙ පුජෙසුං, තථෙව ත්වම්පි පුජයා”’ති.

තත්ථ තිට්ඨතොති සකලබාරාණසිනගරෙහි වෙච්ච ගාමනිගමෙහි ව තයා ව
 පුජිතස්ස නිව්චං බලිකම්මඤ්ච සක්කාරඤ්ච ලභන්තස්ස මය්භං ඉමස්මිං උය්‍යානෙ
 තිට්ඨන්තස්ස එත්තකො කාලො ගතොති දස්සෙති. නගරානීති
 නගරපටිසඬ්ඛරණකම්මානි. අගාරෙවාති භූමිගෙහානි. දිසම්පතීති දිසානං පති,
 මහාරාජ. න මං තෙති තෙ නගරපටිසඬ්ඛරණාදීනි කරොන්තා ඉමස්මිං නගරෙ
 පොරාණකරාජානො මං නාතිමඤ්ඤිසුං නාතික්කම්සු න විභෙදයිංසු, මම
 නිවාසරුක්ඛං ඡින්දිත්වා අත්තනො කම්මං න කරිංසු, මය්භං පන සක්කාරමෙව
 කරිංසුති අවච්ච. යථෙවාති තස්මා යථෙව තෙ පොරාණකරාජානො මං පුජයිංසු,
 එකොපි ඉමං රුක්ඛං න ඡින්දාපෙසි, ත්වඤ්ඤිසු මං තථෙව පුජය, මා මෙ රුක්ඛං
 ඡෙදයිති.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

16.

“තං ඉවාහං න පස්සාමි, ථූලං කායෙන තෙ දුමං;
ආරොහපරිණාහෙන, අභිරූපොසි ජාතියා.

17.

“පාසාදං කාරයිස්සාමි, එකත්ථමිහං මනොරමං;
තත්ථ තං උපනෙස්සාමි, විරං තෙ යක්ඛ ජීවිත”න්ති.

තත්ථ කායෙනාති පමාණෙන. ඉදං චූත්තං හොති – තච පමාණෙන තං විය ථූලං මහත්තං අඤ්ඤං දුමං න පස්සාමි, ත්වඤ්ඤෙව පන ආරොහපරිණාහෙන සුජාතසඬ්ඛාතාය සමසංයානඋජ්ජභාවජ්ජකාරාය ජාතියා ච අභිරූපො සොහග්ගජ්ජත්තො එකථමිහපාසාදාරහොති. පාසාදන්ති තස්මා තං ඡෙදාපෙත්වා අහං පාසාදං කාරාපෙස්සාමෙව. තත්ථ තන්ති තං පනාහං සම්ම දෙවරාජ, තත්ථ පාසාදෙ උපනෙස්සාමි, සො ත්වං මයා සද්ධිං එකතො වසන්තො අග්ගගන්ධමාලාදීති ලහන්තො සක්කාරජ්ජත්තො සුඛං ජීවිස්සසි, නිවාසට්ඨානාභාවෙන මෙ විනාසො භවිස්සතීති මා චිත්තයි, විරං තෙ යක්ඛ ජීවිතං භවිස්සතීති.

තං සුත්වා දෙවරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

18.

“එවං චිත්තං උදපාදි, සරීරෙන විනාභාවො;
පුටුසො මං විකන්තිත්වා, ඛණ්ඩසො අවකන්තථ.

19.

“අග්ගෙ ච ඡෙත්වා මජ්ඣෙ ච, පච්ඡා මූලමිහි ඡින්දථ;
එවං මෙ ඡිජ්ජමානස්ස, න දුක්ඛං මරණං සියා”ති.

තත්ථ එවං චිත්තං උදපාදීති යදි එවං චිත්තං තච උජ්ජන්තං. සරීරෙන විනාභාවොති යදි තෙ මම සරීරෙන හද්දසාලරුක්ඛෙන සද්ධිං මම විනාභාවො පත්ථිතො. පුටුසොති ඛහුධා. විකන්තිත්වාති ඡින්දිත්වා. ඛණ්ඩසොති ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කත්වා අවකන්තථ. අග්ගෙ වාති අවකන්තන්තා පන පඨමං අග්ගෙ, තතො මජ්ඣෙ ඡෙත්වා සබ්බපච්ඡා මූලෙ ඡින්දථ. එවඤ්ඤි මෙ ඡිජ්ජමානස්ස න දුක්ඛං මරණං සියා, සුඛං නු ඛණ්ඩසො භවෙය්‍යාති යාවති.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

20.

“හත්ථපාදං යථා ඡින්දෙ, කණ්ණනාසඤ්ච ජීවතො;
තතො පච්ඡා සිරො ඡින්දෙ, තං දුක්ඛං මරණං සියා.

21.

“සුඛං නු ඛණ්ඩසො ඡින්නං, හද්දසාල වනජ්ජති;
කිංහෙනු කිං උපාදාය, ඛණ්ඩසො ඡින්නම්චිජ්ජි” ති.

තත්ථ හත්ථපාදන්ති හත්ථෙ ව පාදෙ ව. තං දුක්ඛන්ති එවං පටිපාටියා
ඡිජ්ජන්තස්ස චොරස්ස තං මරණං දුක්ඛං සියා. සුඛං නුති සම්ම හද්දසාල,
වජ්ඣාප්පත්තා චොරා සුඛෙන මරිතුකාමා සීසච්ඡෙදං යාවන්ති, න ඛණ්ඩසො
ඡෙදනං, ත්වං පන එවං යාවසී, තෙන තං පුච්ඡාමි “සුඛං නු ඛණ්ඩසො ඡින්න” ති.
කිංහෙනුති ඛණ්ඩසො ඡින්නං නාම න සුඛං, කාරණෙන පනෙත්ථ හවිතඛිඛන්ති තං
පුච්ඡන්තො එවමාහ.

අට්ඨස්ස ආචික්ඛන්තො හද්දසාලො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

22.

“යඤ්ච හෙනුමුපාදාය, හෙනුං ධම්මුපසංහිතං;
ඛණ්ඩසො ඡින්නම්චිජාමි, මහාරාජ සුඤ්ඤාහි මෙ.

23.

“ඤාතී මෙ සුඛසංවද්ධා, මම පස්සෙ නිවාතජා;
තෙපිහං උපහිංසෙය්‍යා, පරෙසං අසුඛොචිත” ති.

තත්ථ හෙනුං ධම්මුපසංහිතන්ති මහාරාජ, යං හෙනුසභාවයුත්තමෙව, න
හෙනුපතිරූපකං, හෙනුං උපාදාය ආරඛ්භ සන්ධායාහං ඛණ්ඩසො ඡින්නම්චිජාමි, තං
ඔහිතසොතො සුඤ්ඤාහිති අත්ථො. ඤාතී මෙති මම හද්දසාලරුක්ඛස්ස ඡායාය
සුඛසංවද්ධා මම පස්සෙ තරුණසාලරුක්ඛෙසු නිබ්බන්තා මයා
කතවාතපරිත්තාණත්තා නිවාතජා මම ඤාතකා දෙවසඬ්ඤා අත්ථී, තෙ අහං
විසාලසාඛවිටපො මුලෙ ඡින්නිත්වා පතන්තො උපහිංසෙය්‍යාං, සංහග්ගවිමානෙ
කරොන්තො විනාසෙය්‍යන්ති අත්ථො. පරෙසං අසුඛොචිතන්ති එවං සන්තෙ මයා
තෙසං පරෙසං ඤාතීදෙවසඬ්ඤානං අසුඛං දුක්ඛං ඔචිතං වඩ්ඪිතං, න වාහං තෙසං
දුක්ඛකාමො, තස්මා හද්දසාලං ඛණ්ඩසො ඛණ්ඩසො ඡින්නදාපෙමිති
අයමෙත්ථාධිජ්ජායො.

තං සුත්වා රාජා “ධම්මිකො වතායං, දෙවපුත්තො, අත්තනො
විමානවිනාසනොපි ඤාතීනං විමානවිනාසං න ඉච්ඡති, ඤාතීනං අත්ථවරියං වරති,
අභයමස්ස දස්සාමි” ති තුස්සිත්වා ඔසානගාථමාහ —

24.

“වෙනෙය්‍යරූපං වෙනෙසී, හද්දසාල වනජ්ජති;
හිතකාමොසි ඤාතීනං, අභයං සම්ම දම්මි තෙ” ති.

තත්ථ වෙනෙය්‍යරූපං වෙනෙසීති ඤාතීසු මුද්‍රවිත්තතාය වින්තෙන්තො
වින්තෙනබ්බයුත්තකමෙව වින්තෙසි. ඡෙදෙය්‍යරූපං ඡෙදෙසීතිපි පාඨො. තස්සත්ථො
– බණ්ඩසො ඡින්තම්චිඡන්තො ඡෙදෙනබ්බයුත්තකමෙව ඡෙදෙසීති. අභයන්ති
එතස්මිං තෙ සම්ම, ගුණෙ පසිදිත්වා අභයං දදාමි, න මෙ පාසාදෙනත්ථො, නාහං තං
ඡෙදාපෙස්සාමි, ගච්ඡ ඤාතිසංඝපරිවුතො සක්කතගරුකතො සුඛං ජීවාති ආහ.

දෙවරාජා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා අගමාසි. රාජා තස්සොවාදෙ යත්වා
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො
ඤාතත්ථවරියං අවරියෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා
ආනන්දො අහොසි, තරුණසාලෙසු නිබ්බන්තදෙවතා බුද්ධපරිසා, හද්දසාලදෙවරාජා
පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

හද්දසාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[466] 3. සමුද්දවාණිජජාතකවණ්ණනා

කසන්ති වපන්ති තෙ ජනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
පඤ්ච කුලසතානි ගහෙත්වා නිරයෙ පතිතභාවං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි
අග්ගසාවකෙසු පරිසං ගහෙත්වා පක්කන්තෙසු සොකං සන්ධාරෙතුං
අසක්කොන්තො උණ්භලොහිතෙ මුඛතො නික්ඛන්තෙ බලවච්ඡෙදනාපිළිතො
තථාගතස්ස ගුණං අනුස්සරිත්වා “අභමෙව නව මාසෙ තථාගතස්ස අනත්ථං
වින්තෙසිං, සත්ථු පන මයි පාපවිත්තං නාම නත්ථී, අසීතිමහාටේරානම්පි මයි
ආසාතො නාම නත්ථී, මයා කතකම්මෙන අභමෙව ඉදානි අනාටො ජාතො,
සත්ථාරාපිම්හි විස්සට්ඨො මහාටේරෙහිපි ඤාතිසෙට්ඨෙන රාහුලත්ථේරෙනපි
සක්කාරාජකුලෙහිපි, ගන්ත්වා සත්ථාරං බමාපෙස්සාමි”ති පරිසාය සඤ්ඤං දත්වා
අත්තානං පඤ්චකෙන ගාභාපෙත්වා රත්තිං රත්තිං ගච්ඡන්තො කොසලරට්ඨං
සම්පාපුණි. ආනන්දත්ථේරො සත්ථු ආරොවෙසි “දෙවදත්තො කිර, හන්තෙ,
තුම්භාකං බමාපෙතුං ආගච්ඡති”ති. “ආනන්ද, දෙවදත්තො මම දස්සනං න
ලහිස්සති”ති.

අථ තස්මිං සාවත්ථීනගරද්වාරං සම්පත්තෙ පුන ථේරො ආරොවෙසි, හගවාපි
තටෙව අවච. තස්ස ජෙනවනෙ පොක්ඛරණියා සමීපං ආගතස්ස පාපං මත්ථකං
පාපුණි, සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, න්හත්වා පානියං පිච්ඡකාමො හුත්වා
“මඤ්චකතො මං ආවුසො ඔතාරෙථ, පානියං පිච්ඡසාමි”ති ආහ. තස්ස ඔතාරෙත්වා
භූමියං යපිතමත්තස්ස විත්තස්සාදෙ අලද්ධෙයෙව මහාපථවී විවරමදාසි. තාවදෙව තං
අවිචිතො අග්ගිජාලා උට්ඨාය පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හි. සො “පාපකම්මං මෙ මත්ථකං
පත්ත”න්ති තථාගතස්ස ගුණෙ අනුස්සරිත්වා –

“ඉමෙහි අට්ඨිහි තමග්ගපුග්ගලං, දෙවාතිදෙවං නරදම්මසාරථී;

සමන්තවක්ඛුං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං, පාණෙනි බුද්ධං සරණං උපෙමී”ති. (මී. ප. 4.1.3) –

ඉමාය ගාථාය සරණෙ පතිට්ඨගන්තො අවිච්ඡරායණො අහොසි. තස්ස පන පඤ්ච උපට්ඨාකකුලසතානි අහෙසුං. තානිපි තප්පක්ඛිකානි හුත්වා දසබලං අක්කොසිත්වා අවිච්ඡිතියෙව නිබ්බත්තිංසු. එවං සො තානි පඤ්ච කුලසතානි ගණන්වා අවිච්ඡි පතිට්ඨිතො.

අටේකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො පාපො ලාභසක්කාරගිද්ධතාය සම්මාසම්බුද්ධො අට්ඨානෙ කොපං බන්ධිත්වා අනාගතභයමනොලොකෙත්වා පඤ්චහි කුලසතෙහි සද්ධිං අවිච්ඡරායණො ජාතො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න හික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො ලාභසක්කාරගිද්ධො හුත්වා අනාගතභයං න ඔලොකෙසි, පුබ්බෙපි අනාගතභයං අනොලොකෙත්වා පච්චුප්පන්නසුබගිද්ධෙන සද්ධිං පරිසාය මහාවිනාසං පත්තො”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බාරාණසිතො අවිදුරෙ කුලසභස්සනිවාසො මහාවච්ඡිකිගාමො අහොසි. තත්ථ වච්ඡකී “තුමහාකං මඤ්චං කරිස්සාම, පීඨං කරිස්සාම, ගෙහං කරිස්සාමා”ති වත්වා මනුස්සානං හත්ථතො බහුං ඉණං ගහෙත්වා කිඤ්චි කාතුං න සක්ඛිංසු. මනුස්සා දිට්ඨදිට්ඨෙ වච්ඡකී වොදෙන්ති පලිබුද්ධන්ති. තෙ ඉණායිකෙහි උපද්දුතා සුඛං වසිතුං අසක්කොන්තා “විදෙසං ගන්ත්වා යත්ථ කත්ථවි වසිස්සාමා”ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා රුක්ඛෙ ඡින්නිත්වා මහතිං නාවං බන්ධිත්වා නදිං ඔතාරෙත්වා ආහරිත්වා ගාමතො ගාවුතච්ඡයොජනමත්තෙ යානෙ යපෙත්වා අඬ්ඨරත්තසමයෙ ගාමං ආගන්ත්වා පුත්තදාරමාදාය නාවට්ඨානං ගන්ත්වා නාවං ආරුය්හ අනුක්කමෙන මහාසමුද්දං පවිසිත්වා වාතවෙගෙන විචරන්තා සමුද්දමජ්ඣෙ ඵකං දීපකං පාපුණිංසු. තස්මිං පන දීපකෙ සයංජාතසාලිඋච්ඡුකදලිඅම්බජම්බුපනසතාලනාලිකෙරාදීනි විවිධඵලානි අත්ථි, අඤ්ඤතරො පහින්තනාවො පුරිසො පයමතරං තං දීපකං පත්වා සාලිහත්තං භුඤ්ජමානො උච්ඡුආදීනි බාදමානො ථුලසරීරො නග්ගො පරුළ්භකෙසමස්සු තස්මිං දීපකෙ පටිවසති.

වච්ඡකී චින්තයිංසු “සවෙ අයං දීපකො රක්ඛසපරිග්ගහිතො හවිස්සති, සබ්බෙපි අම්භෙ විනාසං පාපුණිස්සාම, පරිග්ගණිස්සාම තාව න”න්ති. අථ සත්තට්ඨ පුරිසා සුරා බලවන්තො සන්නද්ධපඤ්චාවුධා හුත්වා ඔතරිත්වා දීපකං පරිග්ගණිංසු. තස්මිං බණෙ සො පුරිසො භුත්තපාතරාසො උච්ඡුරසං පිචිත්වා සුඛජ්ජත්තො රමණීයෙ පදෙසෙ රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකතලෙ සීතවිජායාය උත්තානකො නිපජ්ජිත්වා “ජම්බුදීපවාසිතො කසන්නා වපන්නා ඵවරුපං සුඛං න ලහන්ති, ජම්බුදීපතො මය්හං අයමෙව දීපකො වර”න්ති ගායමානො උදානං උදානෙසි. අථ

සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “සො භික්ඛවෙ පුරිසො ඉමං උදානං උදානෙසී” ති දස්සෙන්නො පටිමං ගාථමාහ -

25.

“කසන්ති වපන්ති තෙ ජනා, මනුජා කම්මඵලපජීවිනො;
නයිමස්ස දීපකස්ස භාගිනො, ජම්බුදීපා ඉදමෙව නො වර” න්ති.

තත්ථ තෙ ජනාති තෙ ජම්බුදීපවාසිනො ජනා. කම්මඵලපජීවිනාති නානාකම්මානං ඵලපජීවිනො සත්තා.

අථ තෙ දීපකං පරිග්ගණ්හන්තා පුරිසා තස්ස ගිතසද්දං සුත්වා “මනුස්සසද්දො විය සුයාති, ජානිස්සාම න” න්ති සද්දානුසාරෙන ගන්ත්වා තං පුරිසං දිස්වා “යක්ඛො භවිස්සති” ති භීතතසිතා සරෙ සන්තහිංසු. සොපි තෙ දිස්වා අත්තනො වධහයෙන “නාහං, සාමි, යක්ඛො, පුරිසොමහි, ජීවිතං මෙ දෙථා” ති යාවන්නො “පුරිසා නාම තුම්භාදිසා නග්ගා න භොන්ති” ති චුත්තෙ පුනථපුනං යාවිත්වා මනුස්සභාවං විඤ්ඤාපෙසි. තෙ තං පුරිසං උපසඬකම්ත්වා සම්මොදනීයං කථං සුත්වා තස්ස තත්ථ ආගතනියාමං පුවිණිංසු. සොපි සබ්බං තෙසං කථෙත්වා “තුම්භෙ අත්තනො පුඤ්ඤසම්පත්තියා ඉධාගතා, අයං උත්තමදීපො, න එත්ථ සහත්ථෙන කම්මං කත්වා ජීවන්ති, සයං ජාතසාලීනඤ්චෙව උච්ඡුආදීනඤ්චෙත්ථ අන්තො නත්ථීති අනුක්කණ්ඨන්තා වසථා” ති ආහ. ඉධ පන වසන්තානං අම්භාකං අඤ්ඤො පරිපන්ථො නත්ථී, අඤ්ඤං භයං එත්ථ නත්ථී, අයං පන අමනුස්සපරිග්ගහිතො, අමනුස්සා තුම්භාකං උච්චාරපස්සාවං දිස්වා කුජ්ඣෙය්‍යං, තස්මා තං කරොන්තා වාලුකං වියුහිත්වා වාලුකාය පටිච්ඡාදෙය්‍යාථ, එත්තකං ඉධ භයං, අඤ්ඤං නත්ථී, නිව්චං අප්පමන්තා භවෙය්‍යාථාති. තෙ තත්ථ වාසං උපගච්ඡිංසු. තස්මිං පන කුලසහස්සෙ පඤ්චන්තං පඤ්චන්තං කුලසතානං ජෙට්ඨකා ද්වෙ වඩ්ඪකී අහෙසුං. තෙසු එකො බාලො අහොසි රසගිද්ධො, එකො පණ්ඩිතො රසෙසු අනල්ලිනො.

අපරභාගෙ සබ්බෙපි තෙ තත්ථ සුඛං වසන්තා ථුලසරීරා හුත්වා වින්තයිංසු “විරං පිතා නො සුරා, උච්ඡුරසෙන මෙරයං කත්වා පිවිස්සාමා” ති. තෙ මෙරයං කාරෙත්වා පිවිත්වා මදවසෙන ගායන්තා නච්චන්තා කීළන්තා පමත්තා තත්ථ තත්ථ උච්චාරපස්සාවං කත්වා අප්පට්ච්ඡාදෙත්වා දීපකං ජෙගුව්ඡං පටිකුලං කරිංසු. දෙවතා “ඉමෙ අම්භාකං කීළාමණ්ඩලං පටිකුලං කරොන්ති” ති කුජ්ඣිත්වා “මහාසමුද්දං උත්තරාපෙත්වා දීපකධොවනං කරිස්සාමා” ති මන්තෙත්වා “අයං කාළපක්ඛො, අජ්ජ අම්භාකං සමාගමො ව භින්තො, ඉතො දානි පන්තරසමෙ දිවසෙ පුණ්ණම්උපොසථදිවසෙ චන්දස්සුග්ගමනවෙලාය සමුද්දං උබ්බත්තෙත්වා සබ්බෙපිමෙ සාතෙස්සාමා” ති දිවසං යපයිංසු. අථ නෙසං අන්තරෙ එකො ධම්මිකො දෙවපුත්තො “මා ඉමෙ මම පස්සන්තස්ස නස්සිංසු” ති අනුකම්පාය තෙසු සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සරද්වාරෙ සුඛකථාය නිසින්තෙසු සබ්බාලඬකාරපටිමණ්ඩිතො සකලදීපං එකොභාසං කත්වා උත්තරාය දිසාය ආකාසෙ යත්වා “අම්භො වඩ්ඪකී, දෙවතා තුම්භාකං කුද්ධා. ඉමස්මිං යානෙ මා වසිත්ථ, ඉතො අඩ්ඪමාසච්චයෙන හි

දෙවතා සමුද්දං උබ්බත්තෙන්වා සබ්බෙව තුම්හෙ සාතෙස්සන්ති, ඉතො නික්ඛමිත්වා පලායංථා”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

26.

“තිපඤ්චරත්තුපගතමිහි චන්දෙ, වෙගො මහා හෙහිති සාගරස්ස;
උජ්ජවිස්සං දීපමිමං උළාරං, මා වො වධි ගච්ඡට් ලෙණමඤ්ඤ”න්ති.

තත්ථ උජ්ජවිස්සන්ති ඉමං දීපකං උජ්ජවන්තො අජ්ඣොත්ථරන්තො අභිභවිස්සති. මා වො වධිති සො සාගරවෙගො තුම්හෙ මා වධි.

ඉති සො තෙසං ඔවාදං දන්වා අත්තතො යානමෙව ගතො. තස්මිං ගතෙ අපරො සාහසිකො කක්ඛලො දෙවපුත්තො “ඉමෙ ඉමස්ස වචනං ගහෙන්වා පලායෙය්‍යං, අහං තෙසං ගමනං නිවාරෙන්වා සබ්බෙපිමෙ මහාවිනාසං පාපෙස්සාමි”ති වින්තෙන්වා දිබ්බාලඬ්ඤාපටිමණ්ඩිනො සකලදීපං එකොභාසං කරොන්තො ආගන්ත්වා දක්ඛිණාය දිසාය ආකාසෙ යන්වා “එකො දෙවපුත්තො ඉධාගතො, නො”ති ප්‍රවිඡිත්වා “ආගතො”ති චුත්තෙ “සො වො කිං කට්ඨෙ”ති වත්වා “ඉමං නාම, සාමි”ති චුත්තෙ “සො තුම්භාකං ඉධ නිවාසං න ඉච්ඡති, දොසෙන කට්ඨි, තුම්හෙ අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව වසංථා”ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

27.

“න ජාතුයං සාගරවාරිවෙගො, උජ්ජවිස්සං දීපමිමං උළාරං;
තං මෙ නිමිත්තෙහි බහුහි දිට්ඨං, මා හෙට් කිං සොචට් මොදට්ඨහො.

28.

“පහුතහක්ඛං බහුඅන්තපානං, පත්තත්ථ ආවාසමිමං උළාරං;
න වො භයං පටිපස්සාමි කිඤ්චි, ආපුත්තපුත්තෙහි පමොදට්ඨහො”ති.

තත්ථ න ජාතුයන්ති න ජාතු අයං. මා හෙට්ඨා මා භාගිත්ථ. මොදට්ඨහොති පමොදිතා පිතිසොමනස්සජාතා හොට්. ආපුත්තපුත්තෙහිති යාව පුත්තානම්පි පුත්තෙහි පමොදට්, නත්ථි වො ඉමස්මිං යානෙ භයන්ති.

එවං සො ඉමාහි ද්විහි ගාථාහි තෙ අස්සාසෙන්වා පක්කාමි. තස්ස පක්කන්තකාලෙ ධම්මිකදෙවපුත්තස්ස වචනං අනාදියන්තො බාලවඩ්ඪකී “සුණන්තු මෙ, හොන්තො, වචන”න්ති සෙසවඩ්ඪකී ආමන්තෙන්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

29.

“යො දෙවොයං දක්ඛිණායං දිසායං, ඛෙමන්ති පක්කොසති තස්ස සච්චං;
න උත්තරො වෙදි භයාභයස්ස, මා හෙට් කිං සොචට් මොදට්ඨහො”ති.

තත්ථ දක්ඛිණායන්ති දක්ඛිණාය, අයමෙව වා පායො.

තං සුත්වා රසගිද්ධා පඤ්චසතා වඩ්ඪකී තස්ස බාලස්ස වචනං ආදියිංසු. ඉතරො පන පණ්ඨිතවඩ්ඪකී තස්ස වචනං අනාදියන්තො තෙ වඩ්ඪකී ආමන්තෙත්වා වතස්සො ගාථා අභාසි -

30.

“යථා ඉමෙ විජ්ජවදන්ති යක්ඛා, එකො භයං සංසති බෙමමෙකො;
තදිඬිස මය්හං වචනං සුඤ්ඤාදි, ඛිජ්ජං ලහුං මා විනස්සිමිහ සබ්බෙ.

31.

“සබ්බෙ සමාගම්ම කරොම නාවං, දොණිං දළ්භං සබ්බයන්තුපපන්නං;
සචෙ අයං දක්ඛිණො සච්චමාහ, මොසං පටික්කොසති උත්තරොයං;
සා චෙව නො ගෙහිති ආපදත්ථා, ඉමඤ්ච දීපං න පරිච්චපෙම.

32.

“සචෙ ච බො උත්තරො සච්චමාහ, මොසං පටික්කොසති දක්ඛිණොයං;
තමෙව නාවං අභිරුය්හ සබ්බෙ, එවං මයං සොත්ථි තරෙමු පාරං.

33.

“න චෙ සුගණ්භං පයමෙන සෙට්ඨං, කනිට්ඨමාපාඨගතං ගහෙත්වා;
යො වීධ තච්ඡං පටිච්චෙය්ස ගණ්භති, ස චෙ නරො සෙට්ඨමුපෙති යාන” ත්ති.

තත්ථ විජ්ජවදන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධං වදන්ති. ලහුන්ති පුරිමස්ස අත්ථදීපනං. දොණින්නි ගම්භිරං මහානාවං. සබ්බයන්තුපපන්නන්ති සබ්බෙහි ඵ්ඨාරිත්තාදීහි යන්තෙහි උපපන්නං. සා චෙව නො ගෙහිති ආපදත්ථාති සා ච නො නාවා පච්ඡාපි උජ්ජන්නාය ආපදාය අත්ථා භවිස්සති, ඉමඤ්ච දීපං න පරිච්චජ්ජිසාම. තරෙමුති තරිස්සාම. න චෙ සුගණ්භන්ති න චෙ සුබෙන ගණ්භිතබ්බං. සෙට්ඨන්ති උත්තමං තථං සච්චං. කනිට්ඨන්ති පයමච්චනං උපාදාය පච්ඡිමච්චනං කනිට්ඨං නාම. ඉධාපි “න චෙ සුගණ්භ” ත්ති අනුවත්තතෙව. ඉදං චුත්තං හොති - අම්මො වඩ්ඪකී, යෙන කෙනචි පයමෙන චුත්තච්චනං “ඉදමෙව සෙට්ඨං තථං සච්ච” ත්ති සුබං න ගණ්භිතබ්බමෙව, යථා ච තං, එවං කනිට්ඨං ගච්ඡා චුත්තච්චනම්පි “ඉදමෙව තථං සච්ච” ත්ති න ගණ්භිතබ්බං. යං පන සොතච්ඡයං ආපාඨගතං හොති, තං ආපාඨගතං ගහෙත්වා යො ඉධ පණ්ඨිතපුරිසො පුරිමච්චනඤ්ච පච්ඡිමච්චනඤ්ච පටිච්චෙය්ස විචිතිත්වා තීරෙත්වා උපපරික්ඛිත්වා තච්ඡං ගණ්භාති, යං තථං සච්චං සභාවහුතං, තදෙව පච්චක්ඛං කත්වා ගණ්භාති. ස චෙ නරො සෙට්ඨමුපෙති යානන්ති සො උත්තමං යානං උපෙති අධිගච්ඡති වින්දති ලහතිති.

සො එවඤ්ච පන වත්වා ආහ - “අම්මො, මයං ද්වින්නම්පි දෙවතානං වචනං කරිස්සාම, නාවං තාව සජ්ජෙය්සාම. සචෙ පයමස්ස වචනං සච්චං භවිස්සති, තං නාවං අභිරුහිත්වා පලායිස්සාම, අථ ඉතරස්ස වචනං සච්චං භවිස්සති, නාවං එකමන්තෙ යපෙත්වා ඉධෙව වසිස්සාමා” ති. එවං චුත්තෙ බාලවඩ්ඪකී “අම්මො,

ත්වං උදකපාතියං සුසුමාරං පස්සසි, අතීව දීඝං පස්සසි, පයමදෙවපුත්තො අම්හෙසු දොසවසෙන කට්ඨි, පච්ඡිමො සිනෙහෙනෙව, ඉමං ඵවරූපං වරදීපං පභාය කුභිං ගමිස්සාම, සවෙ පන ත්වං ගන්තුකාමො, තව පරිසං ගණ්හිත්වා නාවං කරොහි, අම්භාකං නාවාය කිච්චං නත්ථි”ති ආහ. පණ්ඩිතො අත්තනො පරිසං ගහෙත්වා නාවං සජ්ජෙත්වා නාවාය සබ්බපකරණානි ආරොපෙත්වා සපරිසො නාවාය අට්ඨාසි.

තතො පුණ්ණමදිවසෙ චන්දස්ස උග්ගමනවෙලාය සමුද්දතො උග්ග උත්තරිත්වා ජාණුකපමාණා හුත්වා දීපකං ධොවිත්වා ගතා. පණ්ඩිතො සමුද්දස්ස උත්තරණභාවං ඤාත්වා නාවං විස්සජ්ජෙසි. බාලවඩ්ඪකිපක්ඛිකානි පඤ්ච කුලසතානි “සමුද්දතො උග්ග දීපධොවනත්ථාය ආගතා, එත්තකමෙව එත”ත්ති කට්ඨන්තා නිසිදිංසු. තතො පටිපාටියා කට්ඨපමාණා පුරිසප්පමාණා තාලප්පමාණා සත්තතාලප්පමාණා සාගරඋග්ග දීපකමිපි වුය්හමානා ආගඤ්ඡි. පණ්ඩිතො උපායකුසලතාය රසෙ අලග්ගො සොත්ථිතා ගතො, බාලවඩ්ඪකි රසගිද්ධෙන අනාගතභයං අනොලොකෙත්තො පඤ්චහි කුලසතෙහි සද්ධිං විනාසං පත්තො.

ඉතො පරා සානුසාසනී තමත්ථං දීපයමානා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාමා භොන්ති

34.

“යථාපි තෙ සාගරවාරිමජ්ඣෙකං, සකම්මුතා සොත්ථි වහිංසු වාණිජා;
අනාගතත්ථං පටිච්ඡික්ඛියාන, අප්පමිපි නාවිචෙති ස භූරිපඤ්ඤො.

35.

“බාලා ච මොහෙන රසානුගිද්ධා, අනාගතං අප්පටිච්ඡික්ඛියත්ථං;
පච්චුප්පන්නෙ සිදන්ති අත්ථජාතෙ, සමුද්දමජ්ඣෙකං යථා තෙ මනුස්සා.

36.

“අනාගතං පටිකයිරාථ කිච්චං, ‘මා මං කිච්චං කිච්චකාලෙ ඛ්‍යාධෙසි’;
තං තාදිසං පටිකතකිච්චකාරිං, න තං කිච්චං කිච්චකාලෙ ඛ්‍යාධෙති”ති.

තත්ථ සකම්මුතානි අනාගතභයං දිස්වා පුරෙතරං කතෙන අත්තනො කම්මෙන. සොත්ථි වහිංසුති ඛෙමෙන ගමිංසු. වාණිජානි සමුද්දෙ විවරණභාවෙන වඩ්ඪකි වුත්තා. පටිච්ඡික්ඛියානානි ඵලං, හික්ඛවෙ, පයමතරං කත්තබ්බං අනාගතං අත්ථං පටිච්ඡික්ඛිත්වා ඉධලොකෙ භූරිපඤ්ඤො කුලපුත්තො අප්පමත්තකමිපි අත්තනො අත්ථං න අච්චෙති නාතිවත්තති, න භාපෙතීති අත්ථො. අප්පටිච්ඡික්ඛියත්ථන්ති අප්පටිච්ඡික්ඛිත්වා අත්ථං, පයමමෙව කත්තබ්බං අකත්වාති අත්ථො. පච්චුප්පන්නෙති යදා තං අනාගතං අත්ථජාතං උප්පජ්ජති, තදා තස්මිං පච්චුප්පන්නෙ සිදන්ති, අත්ථෙ ජාතෙ අත්තනො පතිට්ඨං න ලහන්ති, සමුද්දෙ තෙ බාලවඩ්ඪකි මනුස්සා විය විනාසං පාපුණන්ති.

අනාගතන්ති භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතපුරිසො අනාගතං පයමතරං කත්තබ්බකිව්වං සම්පරායිකං වා දිට්ඨධම්මිකං වා පටිකයිරාථ, පුරෙතරමෙව කරෙය්‍ය. කිංකාරණා? මා මං කිව්වං කිව්වකාලෙ බ්‍යධෙසි, පුරෙ කත්තබ්බඤ්ඤි පුරෙ අකයිරමානං පච්ඡා පච්චුප්පන්නභාවප්පත්තං අත්තනො කිව්වකාලෙ කායචිත්තාබ්‍යධාධෙන බ්‍යධෙති, තං මං මා බ්‍යධෙසිති පයමමෙව නං පණ්ඩිතො කරෙය්‍ය. තං තාදිසන්ති යථා පණ්ඩිතං පුරිසං. පටිකතකිව්වකාරින්ති පටිකච්චෙව කත්තබ්බකිව්වකාරිනං. තං කිව්වං කිව්වකාලෙති අනාගතං කිව්වං කයිරමානං පච්ඡා පච්චුප්පන්නභාවප්පත්තං අත්තනො කිව්වකාලෙ කායචිත්තාබ්‍යධාධකාලෙ තාදිසං පුරිමං න බ්‍යධෙති න බ්‍යධති. කස්මා? පුරෙයෙව කතත්තාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පච්චුප්පන්නසුබ්බෙ ලග්ගො අනාගතභයං අනොලොකෙත්වා සපරිසො විනාසං පත්තො’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා බාලවඨ්ඨකී දෙවදත්තො අහොසි, දක්ඛිණදිසාය යීතො අධම්මිකදෙවපුත්තො කොකාලිකො, උත්තරදිසාය යීතො ධම්මිකදෙවපුත්තො සාරිපුත්තො, පණ්ඩිතවඨ්ඨකී පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සමුද්දවාණපජාතකවණ්ණනා තතියා.

[467] 4. කාමජාතකවණ්ණනා

කාමං කාමයමානස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකො කිර සාවත්ථිවාසී බ්‍රාහ්මණො අවිරවතීතීරෙ ඛේත්තකරණත්ථාය අරඤ්ඤං කොට්ඨෙසි. සත්ථා තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පටිසන්තො මග්ගා ඔක්කම්ම තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘කිං කරොසි බ්‍රාහ්මණා’’ති වත්වා ‘‘ඛේත්තට්ඨානං කොටාපෙම් හො, ගොතමා’’ති චුත්තෙ ‘‘සාධු, බ්‍රාහ්මණ, කම්මං කරොහි’’ති වත්වා අගමාසි. එතෙනෙව උපායෙන ඡින්නරුක්ඛේ භාරෙත්වා ඛේත්තස්ස සොධනකාලෙ කසනකාලෙ කෙදාරඛන්ධනකාලෙ වපනකාලෙති පුනප්පුනං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරමකාසි. වපනදිවසෙ පන සො බ්‍රාහ්මණො ‘‘අජ්ජ, හො ගොතම, මය්භං වජ්ජමඨගලං, අහං ඉමස්මිං සස්සෙ නිජ්ජන්තෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඨ්ඨස්ස මහාදානං දස්සාමි’’ති ආහ. සත්ථා තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙත්වා පක්කාමි. පුනෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො සස්සං ඔලොකෙත්තො අට්ඨාසි. සත්ථාපි තත්ථ ගන්ත්වා ‘‘කිං කරොසි බ්‍රාහ්මණා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සස්සං ඔලොකෙම් හො ගොතමා’’ති චුත්තෙ ‘‘සාධු බ්‍රාහ්මණා’’ති වත්වා පක්කාමි. තදා බ්‍රාහ්මණො විත්තෙසි ‘‘සමණො ගොතමො අභිණ්භං ආගච්ඡති, නිස්සංසයං භත්තෙන අත්ථිකො, දස්සාමහං තස්ස භත්ත’’න්ති. තස්සෙවං විත්තෙත්වා ගෙහං ගතදිවසෙ සත්ථාපි තත්ථ අගමාසි. අථ බ්‍රාහ්මණස්ස අනිවිය විස්සාසො අහොසි. අපරභාගෙ පරිණතෙ සස්සෙ ‘‘ස්වෙ ඛේත්තං ලාගිස්සාමි’’ති සන්තිට්ඨානං කත්වා නිපන්තෙ බ්‍රාහ්මණො අවිරවතියා උපරි සබ්බරත්තිං කරකවස්සං වස්සි. මහොසො ආගන්ත්වා එකනාළිමත්තම්පි

අනවසෙසං කත්වා සබ්බං සස්සං සමුද්දං පවෙසෙසි. බ්‍රාහ්මණො ඔසම්භි පතීතෙ සස්සවිනාසං ඔලොකෙත්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාහොසි, බලවසොකාහිභූතො හත්ථෙන උරං පහරිත්වා පරිදෙවමානො රොදන්තො නිපජ්ජි.

සත්ථා පච්චුසසමයෙ සොකාහිභූතං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා “බ්‍රාහ්මණස්සාවස්සයො හවිස්සාමි”ති පුනර්දිවසෙ සාවත්ථීයං පිණ්ඩාය වරින්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො හික්ඛු විහාරං පෙසෙත්වා පච්ඡාසමණෙන සද්ධිං තස්ස ගෙහද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණො සත්ථු ආගතභාවං සුත්වා “පටිසන්ථාරත්ථාය මෙ සභායො ආගතො හවිස්සති”ති පටිලද්ධස්සාසො ආසනං පඤ්ඤපෙසි. සත්ථා පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිත්වා “බ්‍රාහ්මණ, කස්මා ත්වං දුම්මනොසි, කිං තෙ අභාසුක”න්ති පුච්ඡි. හො ගොතම, අවිරවතීතීරෙ මයා රුක්ඛච්ඡෙදනතො පට්ඨාය කතං කම්මං තුම්හෙ ජානාථ, අහං “ඉමස්මිං සස්සෙ නිජ්ථන්තෙ තුම්හාකං දානං දස්සාමි”ති විවරාමි, ඉදානි මෙ සබ්බං තං සස්සං මහොසො සමුද්දමෙව පවෙසෙසි, කිඤ්චි අවසිට්ඨං නත්ථී, සකට්ඨකමත්තං ධඤ්ඤං විනට්ඨං, තෙන මෙ මහාසොකො උජ්ජන්තොති. “කිං පන, බ්‍රාහ්මණ, සොවන්තස්ස නට්ඨං පුනාගච්ඡති”ති. “නො හෙතං හො ගොතමා”ති. “එවං සන්තෙ කස්මා සොවසි, ඉමෙසං සත්තානං ධනධඤ්ඤං නාම උජ්ජජ්ජනකාලෙ උජ්ජජ්ජති, නස්සනකාලෙ නස්සති, කිඤ්චි සඬබ්බරග්ගං අනස්සනධම්මං නාම නත්ථී, මා වින්තයි”ති. ඉති තං සත්ථා සමස්සාසෙත්වා තස්ස සප්පායධම්මං දෙසෙන්නො කාමසුත්තං (සු. නි. 772 ආදයො) කට්ඨෙසි. සුත්තපරියොසානෙ සොවන්තො බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සත්ථා තං නිස්සොකං කත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං අගමාසි. “සත්ථා අසුකං නාම බ්‍රාහ්මණං සොකසල්ලසමජ්ජිතං නිස්සොකං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි”ති සකලනගරං අඤ්ඤාසි. හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු. “ආවුසො, දසබලො බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං මිත්තං කත්වා විස්සාසිකො හුත්වා උපායෙනෙව තස්ස සොකසල්ලසමජ්ජිතස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා තං නිස්සොකං කත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං එතං නිස්සොකමකාසි”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. සො ජෙට්ඨකස්ස උපරජ්ජං අදාසි, කනිට්ඨස්ස සෙනාපතිට්ඨානං. අපරභාගෙ බ්‍රහ්මදත්තෙ කාලකතෙ අමච්චා ජෙට්ඨකස්ස අභිසෙකං පට්ඨපෙසුං. සො “න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, කනිට්ඨස්ස මෙ දෙථා”ති වත්වා පුනජ්ජුනං යාවියමානොපි පටික්ඛිපිත්වා කනිට්ඨස්ස අභිසෙකෙ කතෙ “න මෙ ඉස්සරියෙනත්ථො”ති උපරජ්ජාදීනිපි න ඉච්ඡි. “තෙන හි සාදුනි භොජනානි භුඤ්ජන්තො ඉධෙව වසාහි”ති වුත්තෙපි “න මෙ ඉමස්මිං නගරෙ කිච්චං අත්ථී”ති බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා එකං සෙට්ඨිකුලං නිස්සාය සහත්ථෙන කම්මං කරොන්තො වසි. තෙ අපරභාගෙ තස්ස රාජකුමාරභාවං ඤත්වා කම්මං කාතුං නාදංසු, කුමාරපරිහාරෙනෙව තං පරිහරිංසු. අපරභාගෙ රාජකම්මිකා බෙත්තජ්ජමාණග්ගහණත්ථාය තං ගාමං අගමංසු. සෙට්ඨි රාජකුමාරං

උපසඬකමින්වා “සාමී, මයං තුම්හෙ පොසෙම, කනිට්ඨහානිකස්ස පණ්ණං පෙසෙත්වා අම්භාකං බලිං භාරොථා”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා “අහං අසුකසෙට්ඨිකුලං නාම උපනිස්සාය වසාමී, මං නිස්සාය එතෙසං බලිං විස්සජ්ජෙහී”ති පණ්ණං පෙසෙසි. රාජා “සාධු”ති වත්වා තථා කාරෙසි.

අථ නං සකලගාමවාසීනොපි ජනපදවාසීනොපි උපසඬකමින්වා “මයං තුම්භාකඤ්ඤෙව බලිං දස්සාම, අම්භාකමිපි සුඬිකං විස්සජ්ජාපෙහී”ති ආහංසු. සො තෙසමිපි අත්ථාය පණ්ණං පෙසෙත්වා විස්සජ්ජාපෙසි. තතො පට්ඨාය තෙ තස්සෙව බලිං අදංසු. අථස්ස මහාලාභසක්කාරො අහොසි, තෙන සද්ධිඤ්ඤෙවස්ස තණ්හාපි මහතී ජාතා. සො අපරභාගෙපි සබ්බං ජනපදං යාචි, උපඩ්ඨරජ්ජං යාචි, කනිට්ඨොපි තස්ස අදාසියෙව. සො තණ්හාය වඩ්ඨමානාය උපඩ්ඨරජ්ජෙනපි අසන්තුට්ඨො “රජ්ජං ගණ්හිස්සාමී”ති ජනපදපරිවුතො තං නගරං ගන්ත්වා බහිනගරෙ යත්වා “රජ්ජං වා මෙ දෙතු යුද්ධං වා”ති කනිට්ඨස්ස පණ්ණං පහිණි. කනිට්ඨො වින්තෙසි “අයං බාලො පුබ්බෙ රජ්ජමිපි උපරජ්ජාදීනිපි පටික්ඛිපිත්වා ඉදානි ‘යුද්ධෙන ගණ්හාමී’ති වදති, සචෙ බො පනාහං ඉමං යුද්ධෙන මාරෙස්සාමී, ගරභා මෙ භවිස්සති, කිං මෙ රජ්ජෙතා”ති. අථස්ස “අලං යුද්ධෙන, රජ්ජං ගණ්හතු”ති පෙසෙසි. සො රජ්ජං ගණ්හිත්වා කනිට්ඨස්ස උපරජ්ජං දත්වා තතො පට්ඨාය රජ්ජං කාරෙත්තො තණ්හාවසිකො හුත්වා එකෙන රජ්ජෙන අසන්තුට්ඨො ද්වෙ තීණි රජ්ජානි පත්ථෙත්වා තණ්හාය කොටිං නාද්දස.

තදා සක්කො දෙවරාජා “කෙ නු බො ලොකෙ මාතාපිතරො උපට්ඨන්ති, කෙ දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්ති, කෙ තණ්හාවසිකා”ති ඔලොකෙන්තො තස්ස තණ්හාවසිකභාවං ඤත්වා “අයං බාලො බාරාණසිරජ්ජෙනපි න තුස්සති, අහං සික්ඛාපෙස්සාමී න”න්ති මාණවකචෙසෙන රාජද්වාරෙ යත්වා “එකො උපායකුසලො මාණුවො ද්වාරෙ යීතො”ති ආරොවාපෙත්වා “පවිසතු”ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා “කිංකාරණා ආගතොසි”ති චුත්තෙ “මහාරාජ තුම්භාකං කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථී, රහො පච්චාසිසාමී”ති ආහ. සක්කානුභාවෙන තාවදෙව මනුස්සා පටික්කමිංසු. අථ නං මාණුවො “අහං, මහාරාජ, ඒතානි ආකිණ්ණමනුස්සානි සම්පන්නබලවාහනානි තීණි නගරානි පස්සාමී, අහං තෙ අත්තතො ආනුභාවෙන තෙසු රජ්ජං ගහෙන්වා දස්සාමී, පපඤ්චං අකත්වා සීසං ගන්තුං වට්ටතී”ති ආහ. සො තණ්හාවසිකො රාජා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා සක්කානුභාවෙන “කො වා ත්වං, කුතො වා ආගතො, කිං වා තෙ ලද්ධං වට්ටතී”ති න පුච්ඡි. සොපි එත්තකං වත්වා තාවතිංසභවනමෙව අගමාසි.

රාජා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා “එකො මාණුවො ‘අම්භාකං තීණි රජ්ජානි ගහෙන්වා දස්සාමී’ති ආහ, තං පක්කොසථ, නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා බලකායං සන්නිපාතාපෙථ, පපඤ්චං අකත්වා තීණි රජ්ජානි ගණ්හිස්සාමී”ති වත්වා “කිං පන තෙ, මහාරාජ, තස්ස මාණවස්ස සක්කාරො වා කතො, නිවාසට්ඨානං වා පුච්ඡිත්”න්ති චුත්තෙ “නෙව සක්කාරං අකාසිං, න නිවාසට්ඨානං පුච්ඡිං, ගච්ඡ ට්ඨං උපධාරොථා”ති ආහ. උපධාරෙත්තා නං අදිස්වා “මහාරාජ, සකලනගරෙ මාණවං න

පස්සාමා” ති ආරොවෙසුං. තං සුත්වා රාජා දොමනස්සජාතො “තිස්ස නගරෙසු රජ්ජං නට්ඨං, මහත්තෙතම්හි යසෙන පරිභින්නො, ‘නෙව මෙ පරිබ්බයං අදාසි, න ච පුච්ඡි නිවාසට්ඨාන’න්ති මය්හං කුජ්ඣත්වා මාණුවො අනාගතො භවිස්සති” ති පුනස්පුනං වින්තෙසි. අථස්ස තණ්හාවසිකස්ස සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, සරීරෙ පරිඛය්හන්තෙ උදරං බොහෙත්වා ලොහිතපක්ඛන්දිකා උදපාදි. එකං භාජනං පවිසති, එකං නික්ඛමති, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං න සක්කොන්ති, රාජා කිලමති. අථස්ස ඛ්‍යාධිතභාවො සකලනගරෙ පාකටො අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තක්කසිලතො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිනගරෙ මාතෘපිතුනං සන්තිකං ආගතො තං රඤ්ඤො පවත්ති. සුත්වා “අහං තිකිච්ඡිස්සාමි” ති රාජද්වාරං ගන්ත්වා “එකො කිර තරුණමාණුවො තුම්හෙ තිකිච්ඡිතුං ආගතො” ති ආරොවාපෙසි. රාජා “මහත්තමහන්තා දිසාපාමොක්ඛවෙජ්ජාපි මං තිකිච්ඡිතුං න සක්කොන්ති, කිං තරුණමාණුවො සක්ඛිස්සති, පරිබ්බයං දත්වා විස්සජ්ජෙථ න”න්ති ආහ. තං සුත්වා මාණුවො “මය්හං වෙජ්ජකම්මෙන වෙතනං නත්ථි, අහං තිකිච්ඡාමි, කෙවලං හෙසජ්ජමුලමත්තං දෙතු” ති ආහ. තං සුත්වා රාජා “සාධු” ති පක්කොසාපෙසි. මාණුවො රාජානං වන්දිත්වා “මා භාසි, මහාරාජ, අහං තෙ තිකිච්ඡාමි, අපිච බො පන මෙ රොගස්ස සමුට්ඨානං ආවික්ඛාහි” ති ආහ. රාජා භරායමානො “කිං තෙ සමුට්ඨානෙන, හෙසජ්ජං එව කරොහි” ති ආහ. මහාරාජ, වෙජ්ජා නාම “අයං ඛ්‍යාධි ඉමං නිස්සාය සමුට්ඨිතො” ති ඤත්වා අනුච්ඡවිකං හෙසජ්ජං කරොන්ති. රාජා “සාධු තාතා” ති සමුට්ඨානං කථෙන්නො “එකෙන මාණුවෙන ආගන්ත්වා තිස්ස නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සාමි” ති ආදිං කත්වා සබ්බං කථෙත්වා “ඉති මෙ තාත, තණ්හං නිස්සාය ඛ්‍යාධි උප්පන්තො, සවෙ තිකිච්ඡිතුං සක්කොසි, තිකිච්ඡාහි” ති ආහ. කිං පන මහාරාජ, සොවනාය තානි නගරානි සක්කා ලද්ධන්ති? “න සක්කා තාතා” ති. “එවං සන්තෙ කස්මා සොවසි, මහාරාජ, සබ්බමෙව හි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවත්ථුං අත්තනො කායං ආදිං කත්වා පභාය ගමනීයං, චතුස්ස නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වාපි ත්වං එකජ්ජභාරෙතෙව න වතස්සො භත්තපානියො භුඤ්ජිස්සසි, න චතුස්ස සයනෙසු සයිස්සසි, න වත්තාරි වත්ථයුගානි අවිජාදෙස්සසි, තණ්හාවසිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, අයඤ්චි තණ්හා නාම වඩ්ඪමානා චතුහි අපායෙහි මුච්චිතුං න දෙතීති.

ඉති නං මහාසත්තො ඔවදිත්වා අථස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

37.

“කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති;
අද්ධා පිතිමනො හොති, ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡති.

38.

“කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති;
තතො නං අපරං කාමෙ, සම්මෙ තණ්හංව වින්දති.

39.

“ගවංච සිඬගිනො සිඬගං, වඩ්ඪමානස්ස වඩ්ඪති;
එවං මන්දස්ස පොසස්ස, බාලස්ස අවිජානනො;
භියොසා තණ්හා පිපාසා ච, වඩ්ඪමානස්ස වඩ්ඪති.

40.

“පථබ්බා සාලියවකං, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
දත්ථා ච නාලමෙකස්ස, ඉති විද්ථා සමං වරෙ.

41.

“රාජා පසය්හ පථවිං විජිත්ථා, සසාගරන්තං මහිමාවසන්තො;
ඔරං සමුද්දස්ස අතිත්තරූපො, පාරං සමුද්දස්සපි පත්ථයෙථ.

42.

“යාව අනුස්සරං කාමෙ, මනසා තිත්ති නාජ්ඣගා;
තතො නිවත්තා පටික්කම්ම දිස්වා, තෙ වෙ සුතිත්තා යෙ පඤ්ඤාය තිත්තා.

43.

“පඤ්ඤාය තිත්තිනං සෙට්ඨං, න සො කාමෙහි තප්පති;
පඤ්ඤාය තිත්තං පුරිසං, තණ්හා න කුරුතෙ වසං.

44.

“අපචිනෙට්ඨ කාමානං, අප්පිච්ඡස්ස අලොලූපො;
සමුද්දමත්තො පුරිසො, න සො කාමෙහි තප්පති.

45.

“රථකාරොච වම්මස්ස, පරිකන්තං උපාහනං;
යං යං චජති කාමානං, තං තං සම්පජ්ජතෙ සුඛං;
සබ්බඤ්ඤෙ සුඛම්චිජෙය්ස, සබ්බෙ කාමෙ පරිච්චජෙ”ති.

තත්ථ කාමන්ති වත්ථුකාමම්පි කිලෙසකාමම්පි. කාමයමානස්සාති පත්ථයමානස්ස. තස්ස වෙ තං සම්ප්ඤ්ඤාති තස්ස පුග්ගලස්ස තං කාමිතවත්ථු සම්ප්ඤ්ඤාති වෙ, නිප්පජ්ජති වෙති අත්ථො. තතො නං අපරං කාමෙති එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං. අපරන්ති පරභාගදීපනං. කාමෙති උපයොගබ්භුවචනං. ඉදං චුත්තං හොති – සවෙ කාමං කාමයමානස්ස තං කාමිතවත්ථු සම්ප්ඤ්ඤාති, තස්මිං සම්ද්ධෙ තතො පරං සො පුග්ගලො කාමයමානො යථා නාම සම්මෙ ගිම්භකාලෙ වාතාතපෙන කිලන්තො තණ්හං වින්දති, පානියපිපාසං පටිලහති, එවං භියොසා කාමතණ්හාසඬ්ඛාතෙ කාමෙ වින්දති පටිලහති, රූපතණ්හාදිකා තණ්හා වස්ස වඩ්ඪතියෙවාති. ගවංචාති ගොරූපස්ස විය. සිඬගිනොති මත්ථකං පදාලෙන්ථා උට්ඨිතසිඬගස්ස. මන්දස්සාති මන්දපඤ්ඤස්ස. බාලස්සාති බාලධම්මෙ යුත්තස්ස. ඉදං චුත්තං හොති – යථා චච්ඡකස්ස වඩ්ඪන්තස්ස සරීරෙනෙව සද්ධිං සිඬගං.

වඩිසිනි, එවං අන්ධබාලස්සපි අප්පත්තකාමනණ්හා ව පත්තකාමපිපාසා ව අපරාපරං වඩිසිනිති.

සාලියවකන්ති සාලිබ්බන්තයවබ්බන්තං. එතෙන සාලියවාදිකං සබ්බං ධඤ්ඤං දස්සෙති, දුතියපදෙන සබ්බං ද්විපදවතුප්පදං දස්සෙති. පඨමපදෙන වා සබ්බං අවිඤ්ඤාණකං, ඉතරෙන සවිඤ්ඤාණකං. දත්වා වාති දත්වාපි. ඉදං චුත්තං හොති – තිට්ඨන්තු තිණි රජ්ජාති, සවෙ සො මාණවො අඤ්ඤං වා සකලමිපි පථවිං. සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකරතනපුරං කස්සපි දත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, ඉදමිපි එත්තකං. වත්ථු එකස්සෙව අපරියන්තං, එවං දුප්පුරා එසා තණ්හා නාම. ඉති විද්වා සමං වරෙති එවං ජානන්තො පුරිසො තණ්හාවසිකො අහුත්වා කායසමාවාරාදිනි පුරෙන්නො වරෙය්‍ය.

ඔරන්ති ඔරිමකොට්ඨාසං පත්වා තෙන අතිත්තරුපො පුන සමුද්දපාරමිපි පත්ථයෙථ. එවං තණ්හාවසිකසත්තා නාම දුප්පුරාති දස්සෙති. යාවාති අනියාමිතපරිච්ඡෙදො. අනුස්සරන්ති අනුස්සරන්තො. නාඡ්ඤාගාති න වින්දති. ඉදං චුත්තං හොති – මහාරාජ, පුරිසො අපරියන්තෙපි කාමෙ මනසා අනුස්සරන්තො තිත්තිං න වින්දති, පත්තුකාමොව හොති, එවං කාමෙසු සත්තානං තණ්හා වඩිසිතෙව. තතො නිවත්තාති තතො පන වත්ථුකාමකිලෙසකාමතො විත්තෙන නිවත්තිත්වා කායෙන පටික්කම්ම ඤාණෙන ආදීනවං දිස්වා යෙ පඤ්ඤාය තිත්තා පරිපුණ්ණා, තෙ තිත්තා නාම.

පඤ්ඤාය තිත්තිනං සෙට්ඨන්ති පඤ්ඤාය තිත්තිනං අයං පරිපුණ්ණසෙට්ඨො, අයමෙව වා පායො. න සො කාමෙහි තප්පතිති ‘න හී’ තිපි පායො. යස්මා පඤ්ඤාය තිත්තො පුරිසො කාමෙහි න පරිච්ඡින්නති අත්ථො. න කුරුතෙ වසන්ති තාදිසඤ්ඤි පුරිසං තණ්හා වසෙ වත්තෙතුං න සක්කොති, ස්වෙව පන තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා සරහඬිගමාණවො විය ව අඬිසමාසකරාජා විය ව තණ්හාවසෙ න පවත්තතිති අත්ථො. අපචිනෙට්ඨොති විද්ධංසෙට්ඨ. සමුද්දමන්තොති මහනියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතත්තා සමුද්දප්පමාණො. සො මහන්තෙන අග්ගිනාපි සමුද්දො විය කිලෙසකාමෙහි න තප්පති න චින්නති.

රථකාරොති වම්මකාරො. පරිකන්තන්ති පරිකන්තන්තො. ඉදං චුත්තං හොති – යථා වම්මකාරො උපාහනං පරිකන්තන්තො යං යං වම්මස්ස අග්ග්‍යපගට්ඨානං හොති, තං තං වජ්ජිත්වා උපාහනං කත්වා උපාහනමුලං ලහිත්වා සුඛිතො හොති, එවමෙව පණ්ඨිතො වම්මකාරසත්ථසදිසාය පඤ්ඤාය කන්තන්තො යං යං ඔධිං කාමානං වජ්ජි, තෙන තෙනස්ස කාමොධිනා රහිතං තං තං කායකම්මං වජ්ජිකම්මං මනොකම්මඤ්ඤං සුඛං සම්පජ්ජති විගතදරථං, සවෙ පන සබ්බමිපි කායකම්මාදිසුඛං විගතපරිලාභමෙව ඉච්ඡෙය්‍ය, කසිණං භාවෙත්වා ඤානං නිබ්බන්තෙත්වා සබ්බෙ කාමෙ පරිච්චජෙති.

බොධිසත්තස්ස පන ඉමං ගාථං කථෙන්නස්ස රඤ්ඤො සෙනච්ඡත්තං
 ආරම්මණං කත්වා ඔදාතකසිණජ්ඣානං උදපාදි, රාජාපි අරොගො අහොසි. සො
 තුට්ඨො සයනා වුට්ඨනිත්වා “එත්තකා වෙජ්ජා මං තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු,
 පණ්ඩිතමාණවො පන අත්තනො ඤාණොසධෙන මං නිරොගං අකාසි”ති තෙන
 සද්ධිං සල්ලපන්නො දසමං ගාථමාහ —

46.

“අට්ඨ තෙ භාසිතා ගාථා, සබ්බා භොන්ති සහස්සියා;
 පටිගණ්හ මහාබ්‍රහ්මෙ, සාධෙනං තව භාසිත”න්ති.

තත්ථ අට්ඨාති දුතියගාථං ආදිං කත්වා කාමාදීනවසංයුත්තා අට්ඨ. සහස්සියාති
 සහස්සාරහා. පටිගණ්හාති අට්ඨ සහස්සාති ගණ්හ. සාධෙනං තව භාසිතන්ති සාධු
 එතං තව වචනං.

තං සුත්වා මහාසත්තො එකාදසමං ගාථමාහ —

47.

“න මෙ අත්ථො සහස්සෙහි, සතෙහි නහුතෙහි වා;
 පච්ඡිමං භාසතො ගාථං, කාමෙ මෙ න රතො මනො”ති.

තත්ථ පච්ඡිමන්ති “රථකාරොව වම්මස්සා”ති ගාථං. කාමෙ මෙ න රතො
 මනොති ඉමං ගාථං භාසමානස්සෙව මම වත්ථුකාමෙපි කිලෙසකාමෙපි මනො
 නාහිරමාමි. අහඤ්ඤි ඉමං ගාථං භාසමානො අත්තනොව ධම්මදෙසනාය ඤානං
 නිබ්බත්තෙසිං, මහාරාජාති.

රාජා හියොයාසොමත්තාය තුස්සිත්වා මහාසත්තං වණ්ණෙන්නො
 ඔසානගාථමාහ —

48.

“හදුකො වතායං මාණවකො, සබ්බලොකවිදු මුනි;
 යො ඉමං තණ්හං දුක්ඛජනනිං, පරිජානාති පණ්ඩිතො”ති.

තත්ථ දුක්ඛජනනින්ති සකලවට්ඨදුක්ඛජනනිං. පරිජානාතීති පරිජාති පරිච්ඡින්නදි,
 ලුඤ්චිත්වා නීහරීති බොධිසත්තං වණ්ණෙන්නො එවමාහ.

බොධිසත්තොපි “මහාරාජ, අප්පමන්නො හුත්වා ධම්මං වරා”ති රාජානං
 ඔවදිත්වා ආකාසෙන හිමවත්තං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා යාවතායුකං
 යත්වා බරහ්මච්ඡාරො භාවෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො හුත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො
 අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපාභං එතං බ්‍රාහ්මණං නිස්සොකමකාසී’ ත්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා එස බ්‍රාහ්මණො අහොසි, පණ්ඩිතමාණුවො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

කාමජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[468] 5. ජනසන්ධජාතකවණ්ණනා

දස බලුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ඔවාදන්ථාය කපෙසි. එකස්මිඤ්භි කාලෙ රාජා ඉස්සරියමදමන්තො කිලෙසසුඛනිස්සිතො විනිච්ඡයම්පි න පට්ඨපෙසි, බුද්ධුපට්ඨානම්පි පමජ්ජි. සො එකදිවසෙ දසබලං අනුස්සරිත්වා ‘සත්ථාරං වන්දිස්සාමි’ ති භුත්තපාතරාසො රථවරමාරුය්හ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි. අථ නං සත්ථා ‘කිං මහාරාජ චිරං න පඤ්ඤායසී’ ති වත්වා ‘බහුකිච්චතාය නො භන්තෙ බුද්ධුපට්ඨානස්ස ඔකාසො න ජාතො’ ති චුත්තෙ ‘මහාරාජ, මාදිසෙ නාම ඔවාදදායකෙ සබ්බඤ්ඤබුද්ධෙ ධුරවිහාරෙ විහරන්තෙ අයුත්තං තව පමජ්ජිතුං, රඤ්ඤා නාම රාජකිච්චෙසු අප්පමත්තෙන භවිතබ්බං, රට්ඨවාසිනං මාතෘපිතුසමෙන අගතිගමනං පභාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති, රඤ්ඤො හි ධම්මිකභාවෙ සති පරිසාපිස්ස ධම්මිකා හොන්ති, අනච්ඡරියං බො පනෙතං, යං මයි අනුසාසන්තෙ ත්වං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙය්‍යාසි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුසාසකආචරියෙ අවිජ්ජමානෙසි අත්තනො මනියාව තිව්ධසුචරිතධම්මෙ පතිට්ඨාය මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සග්ගපථං පුරයමානා අගමංසු’ ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡම්භි නිබ්බන්ති, ‘ජනසන්ධකුමාරො’ තිස්ස නාමං කරිංසු. අථස්ස වයප්පත්තස්ස තක්කසිලනො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආගතකාලෙ රාජා සබ්බානි බන්ධනාගාරානි සොධාපෙත්වා උපරජ්ජං අදාසි. සො අපරහාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ රාජද්වාරෙ වාති ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ඡ සතසහස්සානි පරිච්චජිත්වා සකලජම්බුදීපං සඬ්ඛොහෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්නො බන්ධනාගාරානි නිච්චං විවටානි කාරාපෙත්වා ධම්මභණ්ඩිකං සොධාපෙත්වා චතුභි සඬ්ගභවත්ථුභි ලොකං සඬ්ගණ්හන්තො පඤ්ච සීලානි රක්ඛන්තො උපොසථවාසං වසන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. අන්තරන්තරා ව රට්ඨවාසිනො සන්නිපාතාපෙත්වා ‘දානං දෙථ, සීලං සමාදියථ, භාවනං භාවෙථ, ධම්මෙන කම්මන්තෙ ව වොහාරෙ ව පයොජෙථ, දහරකාලෙයෙව සිප්පානි උග්ගණ්හථ, ධනං උප්පාදෙථ, ගාමකුටකම්මං වා පිසුණුවාකම්මං වා මා කරිත්ථ, චණ්ඩා ඵරුසා මා අහුවත්ථ, මාතුපට්ඨානං පිතුපට්ඨානං පුරෙථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිතො භවථා’ ති ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනෙ සුචරිතධම්මෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො එකදිවසං පන්නරසීඋපොසථෙ සමාදින්නුපොසථො ‘මහාජනස්ස භියොයා භිතසුඛත්ථාය අප්පමාදවිහාරත්ථාය ධම්මං දෙසෙස්සාමි’ ති චිත්තෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා අත්තනො ඔරොධෙ

ආදිං කත්වා සබ්බනගරජනං සන්තිපාතාපෙත්වා රාජඨගණෙ අලඬිකරිත්වා
අලඬිකතරතනමණ්ඩපමජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තවරපල්ලඬිකෙ නිසීදිත්වා “අම්හො,
නගරවාසිනො තුම්හාකං තපනීයෙ ච අතපනීයෙ ච ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, අප්පමත්තා
හුත්වා ඔහිතසොතා සක්කච්චං සුඤාථා”ති වත්වා ධම්මං දෙසෙසි.

සත්ථා සච්චපරිභාවිතං මුබ්බතනං විවරිත්වා තං ධම්මදෙසනං මධුරෙන සරෙන
කොසලරඤ්ඤො ආවි කරොන්තො –

49.

“දස බලු ඉමානි යානානි, යානි පුබ්බෙ අකරිත්වා;
ස පච්ඡා මනුතප්පති, ඉච්චෙවාහ ජනසන්ධො.

50.

“අලද්ධා විත්තං තප්පති, පුබ්බෙ අසමුදානිතං;
න පුබ්බෙ ධනමෙසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

51.

“සකාරූපං පුරෙ සන්තං, මයා සිප්පං න සික්ඛිතං;
කිච්ඡා චුත්ති අසිප්පස්ස, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

52.

“කුට්ඨෙදී පුරෙ ආසිං, පිසුණො පිට්ඨිමංසිකො;
චණ්ඩො ච ඵරුසො වාපි, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

53.

“පාණානිපාතී පුරෙ ආසිං, ලුද්දො වාපි අනාරියො;
භූතානං නාපවාසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

54.

“බහුසු වත සන්තිසු, අනාපාදාසු ඉත්ථිසු;
පරදාරං අසෙවිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

55.

“බහුමහි වත සන්තමහි, අන්තපානෙ උපට්ඨිතෙ;
න පුබ්බෙ අදදං දානං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

56.

“මාතරං පිතරං වාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
පහු සන්තො න පොසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

57.

“ආවරියමනුසත්ථාරං, සබ්බකාමරසාහරං;
පිතරං අතිමඤ්ඤස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

58.

“සමණො බ්‍රාහ්මණො වාපි, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ;
න පුබ්බෙ පයිරුපාසිස්සං, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

59.

“සාධු හොති තපො විණ්ණො, සන්තො ච පයිරුපාසිතො;
න ච පුබ්බෙ තපො විණ්ණො, ඉති පච්ඡානුතප්පති.

60.

“යො ච ඵතානි යානානි, යොනියො පටිපජ්ජති;
කරං පුරිසකිච්චානි, ස පච්ඡා නානුතප්පති” ති. – ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ යානානීති කාරණානි. පුබ්බෙති පයමමෙව අකරිත්වා. ස පච්ඡා මනුතප්පතීති යො පයමං කත්තබ්බානං අකාරකො පුග්ගලො පච්ඡා ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි තප්පති කිලමති. “පච්ඡා වා අනුතප්පති” තිපි පාඨො. ඉච්චෙවාහානි ඉති ඵවං ආහානි පදච්ඡෙදො, ඉති ඵවං රාජා ජනසන්ධො අවොච. ඉච්චස්සුහානිපි පාඨො. තත්ථ අස්සු-කාරො නිපාතමත්තං. ඉති අස්සු ආහානි පදච්ඡෙදො. ඉදානි තානි දස තපනීයකාරණානි පකාසෙතුං බොධිසත්තස්ස ධම්මකථා හොති. තත්ථ පුබ්බෙති පයමමෙව තරුණකාලෙ පරක්කමං කත්වා අසමුදානිකං අසම්භතං ධනං මහල්ලකකාලෙ අලභිත්වා තප්පති සොචති, පරෙ ච සුබ්බෙතෙ දිස්වා සයං දුක්ඛං ජීවන්තො “පුබ්බෙ ධනං න පරියෙසිස්ස” ත්ති ඵවං පච්ඡා අනුතප්පති, තස්මා මහල්ලකකාලෙ සුඛං ජීවිතුකාමා දහරකාලෙයෙව ධම්මිකානි කසිකම්මාදීනි කත්වා ධනං පරියෙසථානි දස්සෙති.

පුරෙ සත්තන්ති පුරෙ දහරකාලෙ ආවරියෙ පයිරුපාසිත්වා මයා කාතුං සක්කාරූපං සමානං හත්ථිසිප්පාදිකං කිඤ්චි සිප්පං න සික්ඛිතං. කිච්ඡාති මහල්ලකකාලෙ අසිප්පස්ස දුක්ඛා ජීවිතචුත්ති, නෙව සක්කා තදා සිප්පං සික්ඛිතුං, තස්මා මහල්ලකකාලෙ සුඛං ජීවිතුකාමා තරුණකාලෙයෙව සිප්පං සික්ඛථානි දස්සෙති. කුට්ඨෙදීති කුට්ඨානනකො ගාමකුට්ඨකො වා ලොකස්ස අනත්ථකාරකො වා තුලාකුට්ඨකාරකො වා කුට්ඨකාරකො වාති අත්ථො. ආසින්නි ඵවරුපො අහං පුබ්බෙ අහොසිං. පිසුණොති පෙසුඤ්ඤකාරණො. පිට්ඨිමංසිකොති ලඤ්ජං ගහෙත්වා අසාමිකෙ සාමිකෙ කරොන්තො පරෙසං පිට්ඨිමංසබ්බාදකො. ඉති පච්ඡානි ඵවං මරණමඤ්ඤෙ නිපන්තො අනුතප්පති, තස්මා සවෙ නිරයෙ න චසිතුකාමාත්ථ, මා ඵවරූපං පාපකම්මං කරිත්ථානි ඔවදති.

ලුද්දොති දාරුණො. අනාරියොති න අරියො නිවසමාවාරො. නාපවාසිස්සන්ති බන්තිමෙත්තානුද්දයවසෙන නිවචුත්තිකො නාහොසිං. සෙසං පුරිමනයෙනෙව

යොජෙතබ්බං. අනාපාදාසුති ආපාදානං ආපාදො, පරිග්ගහොති අත්ථො. නත්ථි ආපාදො යාසං තා අනාපාදා, අඤ්ඤෙහි අකතපරිග්ගහාසුති අත්ථො. උපට්ඨිතෙති පච්චුපට්ඨිතෙ. න පුබ්බෙති ඉතො පුබ්බෙ දානං න අදදං. පහු සන්තොති ධනබලෙනාපි කායබලෙනාපි පොසිතුං සමත්ථො පටිබලො සමානො. ආචරියන්ති ආචාරෙ සික්ඛාපනතො ඉධ පිතා ‘‘ආචරියො’’ති අධිජ්ජෙතො. අනුසත්ථාරන්ති අනුසාසකං. සබ්බකාමරසාහරන්ති සබ්බෙ වත්ථුකාමරසෙ ආහරිත්වා පොසිතාරං. අතිමඤ්ඤිස්සන්ති තස්ස ඔවාදං අගණ්හන්තො අතික්කමිත්වා මඤ්ඤිස්සං.

න පුබ්බෙති ඉතො පුබ්බෙ ධම්මිකසමණුක්ඛාත්මණෙපි ගිලානාගිලානෙපි වීචරාදීන්ති දත්වා අජ්ජපිජග්ගනෙන න පයිරුපාසිස්සං. තපොති සුවරිතතපො. සන්තොති තිහි ද්වාරෙහි උපසන්තො සීලවා. ඉදං චුත්තං හොති – තිව්ධසුවරිතසඩ්ධාතො තපො විණ්ණො ඵචරුපො ච උපසන්තො පයිරුපාසිතො නාම සාධු සුන්දරො. න පුබ්බෙති මයා දහරකාලෙ ඵචරුපො තපො න විණ්ණො, ඉති පච්ඡා ජරාජිණ්ණො මරණභයතජ්ජිතො අනුතප්පති සොචති. සචෙ තුම්හෙ ඵචං න සොචිතුකාමා, තපොකම්මං කරොථාති වදති. යො ච ඵතානීති යො පන ඵතාති දස කාරණාති පඨමමෙව උපායෙන පටිපජ්ජති සමාදාය වත්තති, පුරිසෙහි කත්තබ්බාති ධම්මිකකිව්වාති කරොන්තො සො අජ්ජමාදවිහාරී පුරිසො පච්ඡා නානුතප්පති, සොමනස්සජ්ජන්තොව හොතීති.

ඉති මහාසත්තො අන්වද්ධමාසං ඉමිනා නියාමෙන මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනොපිස්ස ඔවාදෙ යත්වා තාති දස යානාති පුරෙත්වා සග්ගපරායණොව අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘ඵචං, මහාරාජ, පොරාණකපණ්ඩිතා අනාචරියකාපි අත්තනො මනියාව ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සග්ගපටෙ පතිට්ඨාපෙසු’’න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා පරිසා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, ජනසන්ධරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

ජනසන්ධජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[469] 6. මහාකණ්ඨජාතකවණ්ණනා

කණ්ණො කණ්ණො වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථවරියං ආරබ්භ කටෙසි. ඵකදිවසඤ්ඤි හික්ඛු ධම්මසභායං නිසීදිත්වා ‘‘යාවඤ්චිදං, ආචුසො, සත්ථා බහුජනහිතාය පටිපන්නො අත්තනො ඵාසුචිහාරං පහාය ලොකස්සෙව අත්ථං වරති, පරමාහිසම්බොධිං පත්වා සයං පත්තචීවරමාදාය අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා පඤ්චවග්ගියත්ථෙරානං ධම්මවක්කං (සං. නි. 5.1081; මහාව. 13 ආදයො; පටි. ම. 2.30) පවත්තෙත්වා පඤ්චමියා පක්ඛස්ස අනත්තලක්ඛණසුත්තං (සං. නි. 3.59; මහාව. 20 ආදයො) කටෙත්වා සබ්බෙසං අරහත්තං අදාසි. උරුචෙලං ගන්ත්වා තෙහාතිකජට්ඨානං අඩ්ඨුධිඨාති පාටිහාරියසහස්සාති දස්සෙත්වා පබ්බාජෙත්වා ගයාසීසෙ ආදිත්තපරියායං (සං. නි. 4.235; මහාව. 54) කටෙත්වා ජට්ඨසහස්සානං

අරහත්තං අදාසි, මහාකස්සපස්ස තීණි ගාවුතානි පච්චුග්ගමනං ගන්ත්වා තීණි ඔවාදෙහි උපසම්පදං අදාසි. එකො පච්ඡාහත්තං පඤ්චවත්තාලීසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා පුක්කුසාතිකුලපුත්තං අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි, මහාකස්සිනස්ස වීසයොජනසතං පච්චුග්ගමනං කත්වා අරහත්තං අදාසි, එකො පච්ඡාහත්තං තිංසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා තාව කක්ඛලං ඵරුසං අඬගුලිමාලං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි, තිංසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා ආලවකං යක්ඛං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා කුමාරස්ස සොත්ථීං අකාසි. තාවතිංසභවනෙ තෙමාසං වසන්තො අසිතියා දෙවතාකොට්ඨං ධම්මාභිසමයං සම්පාදෙසි, බ්‍රහ්මලොකං ගන්ත්වා බ්‍රහ්මහ්මනො දිට්ඨිං භිත්තීත්වා දසන්තං බ්‍රහ්මසභස්සානං අරහත්තං අදාසි, අනුසංචච්ඡරං තිසු මණ්ඩලෙසු වාරිකං වරමානො උපනිස්සයසම්පන්නානං මනුස්සානං සරණානි වෙව සීලානිව මග්ගඵලානි ව දෙනි, නාගසුපණ්ණාදීනම්පි නානස්පකාරං අත්ථං වරතී''ති දසබලස්ස ලොකත්ථවරියගුණං කථයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති ප්‍රච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති චුත්තෙ ''අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, සොහං ඉදානි අභිසම්බොධිං පත්වා ලොකස්ස අත්ථං වරෙය්‍යං, පුබ්බෙ සරාගකාලෙපි ලොකස්ස අත්ථං අවරි''න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං උසීනකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙ චතුසච්චදෙසනාය මහාජනං කිලෙසබන්ධනා මොචෙත්වා නිබ්බානනගරං පුරෙත්වා පරිනිබ්බුතෙ දීඝස්ස අද්ධුතො අව්චයෙන සාසනං ඔසක්කි. භික්ඛු එකච්ඡතියා අනෙසනාහි ජීවිකං කප්පෙත්ති, භික්ඛු ගිහිසංසග්ගං කරොන්ති, පුත්තධිතාදීහි වඩ්ඪන්ති. භික්ඛුනියොපි ගිහිසංසග්ගං කරොන්ති, පුත්තධිතාදීහි වඩ්ඪන්ති. භික්ඛු භික්ඛුධම්මං, භික්ඛුනියො භික්ඛුනිධම්මං, උපොසකා උපාසකධම්මං, උපාසිකා උපාසිකධම්මං, බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණධම්මං විස්සජ්ජෙසුං. යෙහුයොන මනුස්සා දස අකුසලකම්මපපෙථ සමාදාය වත්තිංසු, මතමතා අපායෙසු පරිපුරෙසුං. තදා සක්කො දෙවරාජා නවෙ නවෙ දෙවෙ අපස්සන්තො මනුස්සලොකං ඔලොකෙත්වා මනුස්සානං අපායෙසු නිබ්බත්තිතභාවං ඤත්වා සත්ථු සාසනං ඔසක්කිතං දිස්වා ''කිං නු කරස්සාමී''ති වින්තෙත්වා ''අත්ථෙකො උපායො, මහාජනං තාසෙත්වා භීතභාවං ඤත්වා පච්ඡා අස්සාසෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ඔසක්කිතං සාසනං පග්ගය්හ අපරම්පි වස්සසභස්සං පවත්තනකාරණං කරස්සාමී''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා මාතලිදෙවපුත්තං මොචස්පමාණදායං චතුහි දායාහි විනිග්ගතරස්මියා භයානකං කත්වා ගබ්භිනීනං දස්සනෙනෙව ගබ්භපාතනසමත්ථං සොරරූපං ආජානෙය්‍යස්පමාණං කාලවණ්ණං මහාකණ්ඨසුනබං මාපෙත්වා පඤ්චබන්ධනෙන බන්ධිත්වා රත්තමාලං කණ්ඨෙ පිළන්ධිත්වා රජ්ජුකොට්ඨකං ආදාය සයං ද්වෙ කාසායානි නිවාසෙත්වා පච්ඡාමුඛෙ පඤ්චධා කෙසෙ බන්ධිත්වා රත්තමාලං පිළන්ධිත්වා ආරොපිතපවාලවණ්ණජීයං මහාධනුං ගහෙත්වා වජිරග්ගනාරාවං නබෙන පරිවට්ටෙන්නො වනවරකවෙසං ගහෙත්වා නගරතො යොජනමත්තෙ යානෙ ඔතරිත්වා ''නස්සති ලොකො, නස්සති ලොකො''ති තික්ඛත්තුං සද්දං අනුසාවෙත්වා මනුස්සෙ උත්තාසෙත්වා නගරූපවාරං පත්වා පුත සද්දමකාසි.

මනුස්සා සුනඛං දිස්වා උත්තස්සා නගරං පවිසිත්වා තං පවත්තිං රක්ඛේඤා ආරොවෙසුං. රාජා සීසං නගරද්වාරානි පිදහාපෙසි. සක්කොපි අට්ඨාරසහත්ථං පාකාරං උල්ලඬිසිත්වා සුනඛෙන සද්ධිං අන්තොනගරෙ පතිට්ඨති. මනුස්සා භීතතසිතා පලායිත්වා ගෙහානි පවිසිත්වා නිලිගිංසු. මහාකණ්ණොපි දිට්ඨදිට්ඨෙ මනුස්සෙ උපධාවිත්වා සන්තාසෙන්නො රාජනිවෙසනං අගමාසි. රාජඬගණෙ මනුස්සා භයෙන පලායිත්වා රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා ද්වාරං පිදහිංසු. උසීනකරාජාපි ඔරොධෙ ගහෙත්වා පාසාදං අභිරුහි. මහාකණ්ණො සුනඛො පුරිමපාදෙ උක්ඛිපිත්වා වාතපානෙ යත්වා මහාභුස්සිතං භුස්සි. තස්ස සද්දො හෙට්ඨා අවිචිං, උපරි භවග්ගං පත්වා සකලවක්කවාලං එකනින්නාදං අහොසි. විධුරජාතකෙ (ජා. 2.22.1346 ආදයො) හි පුණ්ණකයක්ඛරක්ඛේඤා, කුසජාතකෙ (ජා. 2.20.1 ආදයො) කුසරක්ඛේඤා, භූරිදත්තජාතකෙ (ජා. 2.22.784 ආදයො) සුදස්සනනාගරක්ඛේඤා, ඉමස්මිං මහාකණ්ණජාතකෙ අයං සද්දොති ඉමෙ චත්තාරො සද්දා ජම්බුදිපෙ මහාසද්දා නාම අහෙසුං.

නගරවාසීනො භීතතසිතා භුත්වා එකපුරිසොපි සක්කෙන සද්ධිං කට්ඨං නාසක්ඛි, රාජායෙව සතිං උපට්ඨාපෙත්වා වාතපානං නිස්සාය සක්කං ආමන්තෙත්වා “අම්හො ලුද්දක, කස්මා තෙ සුනඛො භුස්සති” ති ආහ. “ජාතභාවෙන, මහාරාජා” ති. “තෙන හි තස්ස භත්තං දාපෙස්සාමි” ති අන්තොජනස්ස ච අත්තනො ච පක්කහත්තං සබ්බං දාපෙසි. තං සබ්බං සුනඛො එකකබලං විය කත්වා පුන සද්දමකාසි. පුන රාජා පුච්ඡිත්වා “ඉදානිපි මෙ සුනඛො ජාතොයෙවා” ති සුත්වා භත්ථිඅස්සාදීනං පක්කහත්තං සබ්බං ආහරාපෙත්වා දාපෙසි. තස්මිං එකප්පහාරෙතෙව නිට්ඨාපිතෙ සකලනගරස්ස පක්කහත්තං දාපෙසි. තම්පි සො තට්ඨ භුක්ඛිත්වා පුන සද්දමකාසි. රාජා “න එස සුනඛො, නිස්සංසයං එස යක්ඛො භවිස්සති, ආගමනකාරණං පුච්ඡිස්සාමි” ති භීතතසීනො භුත්වා පුච්ඡන්තො පයිමං ගාථමාහ —

61.

“කණ්ණො කණ්ණො ච සොරො ච, සුක්කදායො පභාසවා;
බද්ධො පඤ්චහි රජ්ජුහි, කිං රචි සුනඛො තවා” ති.

තත්ථ කණ්ණො කණ්ණොති භයවසෙන දළ්ඨිවසෙන වා ආමෙඬිතං. සොරොති පස්සන්තානං භයජනකො. පභාසවාති දායා නික්ඛන්තරංසිපභාසෙන පභාසවා. කිං රචිති කිං චිරචි. තවෙස එවරුපො කක්ඛලො සුනඛො කිං කරොති, කිං මීගෙ ගණ්හාති, උදාහු තෙ අමිත්තෙ, කිං තෙ ඉමිනා, විස්සජ්ජෙහි නන්ති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

තං සුත්වා සක්කො දුතියං ගාථමාහ —

62.

“නායං මිගානමත්ථාය, උසීනක භවිස්සති;
මනුස්සානං අනායො භුත්වා, තදා කණ්ණො පමොක්ඛති” ති.

තස්සත්ථො – අයඤ්ඤි “මිගමංසං බාදිස්සාමී” ති ඉධ නාගතො, තස්මා මිගානං අත්ථො න භවිස්සති, මනුස්සමංසං පන බාදිතුං ආගතො, තස්මා තෙසං අනයො මහාවිනාසකාරකො භුත්වා යදා අනෙන මනුස්සා විනාසං පාපිතා භවිස්සන්ති, තදා අයං කණ්ඨො පමොක්ඛති, මම භත්ථතො මුච්චිස්සතීති.

අථ නං රාජා “කිං පන තෙ හො ලුද්දක-සුනබො සබ්බෙසංයෙව මනුස්සානං මංසං බාදිස්සති, උදාහු තව අමිත්තානඤ්ඤෙව” ති පුච්ඡිත්වා “අමිත්තානඤ්ඤෙව මෙ, මහාරාජා” ති චුත්තෙ “කෙ පන ඉධ තෙ අමිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “අධම්මාභිරතා විසමචාරිතො, මහාරාජා” ති චුත්තෙ “කථෙහි තාව නෙ අමිහාක” න්ති පුච්ඡි. අථස්ස කථෙත්තො දෙවරාජා දස ගාථා අභාසි –

63.

“පත්තභත්ථා සමණකා, මුණ්ඩා සඬ්ඝාටිපාරුතා;
නඬ්ගලෙහි කසිස්සන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

64.

“තපස්සිනියො පබ්බජිතා, මුණ්ඩා සඬ්ඝාටිපාරුතා;
යදා ලොකෙ ගමිස්සන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

65.

“දීඝාත්තරොට්ඨා ජට්ඨා, පඬ්කදන්තා රජස්සිරා;
ඉණං වොදාය ගච්ඡන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

66.

“අධිච්ච වෙදෙ සාවිත්තිං, යඤ්ඤත්තඤ්ඤෙව බ්‍රාහ්මණා;
භතිකාය යජිස්සන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

67.

“මාතරං පිතරං වාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
පහු සන්තො න භරන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

68.

“මාතරං පිතරං වාපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනං;
බාලා තුම්භෙහි වක්ඛන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

69.

“ආවරියහරියං සබ්බං, මාතුලානිං පිතුච්ඡකිං;
යදා ලොකෙ ගමිස්සන්ති, තදා කණ්ඨො පමොක්ඛති.

70.

“අසිවම්මං ගහෙත්වාන, බග්ගං පග්ගය්හ බ්‍රාහ්මණා;

පන්ථසාතං කර්ස්සන්ති, තදා කණ්භො පමොක්ඛති.

71.

“සුක්කච්ඡවී වෙධවෙරා, පුලබාහු අපාතුභා;
මිත්තහෙදං කර්ස්සන්ති, තදා කණ්භො පමොක්ඛති.

72.

“මායාවිනො නෙකතිකා, අසප්පුරිසචිත්තකා;
යදා ලොකෙ භවිස්සන්ති, තදා කණ්භො පමොක්ඛති” ති.

තත්ථ සමණකාති “මයං සමණාමහා” ති පටිඤ්ඤාමත්තකෙන
භීළිතවොහාරෙනෙවමාහ. කසිස්සන්තීති තෙ තදාපි කසන්තියෙව. අයං පන
අජානන්තො විය එවමාහ. අයඤ්ඤිස්ස අධිප්පායො – එතෙ එවරුපා දුස්සීලා මම
අමිත්තා, යදා මම සුනබෙන එතෙ මාරෙත්වා මංසං බාදිතං භවිස්සති, තදා එස
කණ්භො ඉතො පඤ්චරජ්ජුබන්ධනා පමොක්ඛතීති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බගාථාසු
අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා.

පබ්බජිතාති බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතා. ගමිස්සන්තීති අගාරමජ්ඣෙකෙ පඤ්ච
කාමගුණෙ පරිභුඤ්ජන්තියො විචරිස්සන්ති. දීඝොත්තරොට්ඨාති දායිකානං
වඩ්ඪිතත්තා දීඝුත්තරොට්ඨා. පඤ්ඤාත්තාති පඤ්ඤානෙ මලෙන සමන්තාගතදන්තා.
ඉණං වොදායාති භික්ඛාවරියාය ධනං සංහරිත්වා වඩ්ඪියා ඉණං පයොජෙත්වා තං
වොදෙත්වා තතො ලද්ධෙන ජීවිකං කප්පෙත්තා යදා ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

සාවිත්තින්ති සාවිත්තිඤ්ච අධිගිත්වා. යඤ්ඤතන්තඤ්චාති
යඤ්ඤවිධායකතන්තං, යඤ්ඤං අධිගිත්වාති අත්ථො. භතිකායාති තෙ තෙ
රාජරාජමහාමත්තෙ උපසඤ්ඤාමිත්වා “තුම්භාකං යඤ්ඤං යජිස්සාම, ධනං දෙථා” ති
එවං භතිඅත්ථාය යදා යඤ්ඤං යජිස්සන්ති. පහු සන්තොති හරිතුං පොසෙතුං සමත්ථා
සමානා. බාලා තුම්භෙති තුම්භෙ බාලා න කිඤ්චි ජානාථාති යදා වක්ඛන්ති.
ගමිස්සන්තීති ලොකධම්මසෙවනවසෙන ගමිස්සන්ති. පන්ථසාතන්ති පන්ථෙ යත්වා
මනුස්සෙ මාරෙත්වා තෙසං භණ්ඩග්ගහණං.

සුක්කච්ඡවීති කසාවචුණ්ණාදිසංසනෙන සමුට්ඨාපිතසුක්කච්ඡවිචුණ්ණා.
වෙධවෙරාති විධවා අපතිකා, තාහි විධවාහි වෙරං වරන්තීති වෙධවෙරා. පුලබාහුති
පාදපරිමද්දනාදිහි සමුට්ඨාපිතමංසනාය මහාබාහු. අපාතුභාති අපාතුභාවා,
ධනුජපාදරහිතාති අත්ථො. මිත්තහෙදන්ති මිටුහෙදං, අයමෙව වා පායො. ඉදං චුත්තං
හොති – යදා එවරුපා ඉත්ථිධුත්තා “ඉමා අමිහෙ න ජහිස්සන්ති” ති සහිරඤ්ඤා
විධවා උපගන්ත්වා සංවාසං කප්පෙත්වා තාසං සන්තකං බාදිත්වා තාහි සද්ධිං
මිත්තහෙදං කර්ස්සන්ති, විස්සාසං හින්දිත්වා අඤ්ඤං සහිරඤ්ඤං ගමිස්සන්ති, තදා
එස තෙ වොරෙ සබ්බෙව බාදිත්වා මුච්චිස්සති. අසප්පුරිසචිත්තකාති

අසප්පුරිසවිත්තෙහි පරදුක්ඛවිත්තනසීලා. තදාති තදා සබ්බෙපිමෙ සාතෙත්වා
බාදිතමංසො කණ්භො පමොක්ඛතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා “ඉමෙ මය්භං, මහාරාජ, අමිත්තා”ති තෙ තෙ
අධම්මකාරකෙ පක්ඛන්දිත්වා බාදිතුකාමතං විය කත්වා දස්සෙති. සො තතො
මහාජනස්ස උත්ථිතකාලෙ සුනඛං රජ්ජයා ආකඩ්ඪිත්වා යපිතං විය කත්වා
ලුද්දකවෙසං විජහිත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන ආකාසෙ ජලමානො යත්වා
“මහාරාජ, අහං සක්කො දෙවරාජා, ‘අයං ලොකො විනස්සතී’ති ආගතො, පමත්තා
හි මහාජනා, අධම්මං වත්තිත්වා මතමතා සම්පති අපායෙ පුරෙන්නී, දෙවලොකො
තුච්ඡො විය වීතො, ඉතො පටියාය අධම්මිකෙසු කත්තබ්බං අහං ජානිස්සාමි, ත්වං
අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා”ති චතුහි සතාරහගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා
මනුස්සානං දානසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ඔසක්කිතසාසනං අඤ්ඤං වස්සසහස්සං
පවත්තනසමත්ථං කත්වා මාතලිං ආදාය සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාජනා
දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං හික්ඛවෙ පුබ්බෙපාහං ලොකස්ස
අත්ථමෙව වරාමි”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතලි ආනන්දො
අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාකණ්භජාතකවණ්ණනා ජට්ඨා.

[470] 7. කොසියජාතකවණ්ණනා

73-93. කොසියජාතකං සුධාහොජනජාතකෙ (ජා. 2.21.192 ආදයො) ආවි
හවිස්සති.

කොසියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[471] 8. මෙණ්ඩකපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

94-105. මෙණ්ඩකපඤ්ඤජාතකං උමඬගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි
හවිස්සති.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[472] 9. මහාපදුමජාතකවණ්ණනා

නාදට්ඨා පරතො දොසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො විඤ්චමාණවිකං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. පයමබ්බොධියඤ්ඤි දසබ්බෙස්ස පුට්ඨුතෙසු සාවකෙසු අපරිමාණෙසු
දෙවමනුස්සෙසු අරියභූමිං ඔක්කන්තෙසු පත්ථට්ඨෙසු ගුණසමුදයෙසු
මහාලාභසක්කාරො උදපාදි. තිත්ථියා සුරියුග්ගමනෙ බජ්ජොපනකසදිසා අහෙසුං
හතලාභසක්කාරා. තෙ අන්තරවීථියං යත්වා “කිං සමණො ගොතමොව බුද්ධො,

මයම්පි බුද්ධා, කිං තස්සෙව දින්නං මහජ්ඣලං, අම්භාකම්පි දින්නං මහජ්ඣලමෙව,
 අම්භාකම්පි දෙට්ඨ කරොථා” ති එවං මනුස්සෙ විඤ්ඤාපෙන්නාපි ලාභසක්කාරං
 අලහන්නා රහො සන්නිපතිත්වා “කෙන නු ඛො උපායෙන සමණස්ස ගොතමස්ස
 මනුස්සානං අන්තරෙ අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙය්‍යාමා” ති
 මන්තයිංසු. තදා සාවත්ථියං විඤ්චමාණවිකා නාමෙකා පරිබ්බාජිකා උත්තමරූපධරා
 සොහග්ගජ්ජත්තා දෙවච්ඡරා විය. තස්සා සරිරතො රස්මියො නිව්ඡරන්ති. අපේකො
 බරමන්ති එවමාහ – “විඤ්චමාණවිකං පටිච්ච සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං
 උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙස්සාමා” ති. තෙ “අත්ථෙපෙසො උපායො” ති
 සම්පට්ඨිංසු. අට්ඨ සා තිත්ථියාරාමං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි, තිත්ථියා තාය
 සද්ධිං න කපේසුං. සා “කො නු ඛො මෙ දොසො” ති යාවතතියං “වන්දාමි
 අය්‍යා” ති වත්වා “අය්‍යා, කො නු ඛො මෙ දොසො, කිං මයා සද්ධිං න කපේථා” ති
 ආහ. “භගිනි, සමණං ගොතමං අම්භෙ විභෙය්‍යේත්තං භතලාභසක්කාරෙ කත්වා
 විවරන්තං න ජානාසි” ති. “නාහං ජානාමි අය්‍යා, මයා කිං පනෙත්ථ කත්තබ්බන්ති.
 සචෙ ත්වං භගිනි, අම්භාකං සුබ්බිච්ඡසි, අත්තානං පටිච්ච සමණස්ස ගොතමස්ස
 අවණ්ණං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙහි” ති.

සා “සාධු අය්‍යා, මය්‍හමෙවෙසො භාරො, මා වින්තයිත්ථා” ති වත්වා
 පක්කම්ත්වා ඉත්ථිමායාසු කුසලතාය තතො පට්ඨාය සාවත්ථිවාසීනං ධම්මකථං
 සුත්වා ජෙනවනා නික්ඛමනසමයෙ ඉන්ද්‍රගොපකවණ්ණං පටං පාරුපිත්වා
 ගන්ධමාලාදිහත්ථා ජෙනවනාහිමුඛි ගච්ඡන්ති “ඉමාය වෙලාය කුහිං ගච්ඡසි” ති
 චුත්තෙ “කිං තුම්භාකං මම ගමනට්ඨානෙනා” ති වත්වා ජෙනවනසම්පෙ
 තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව “අග්ගවන්දනං වන්දිස්සාමා” ති නගරා
 නික්ඛමන්තෙ උපාසකජනෙ ජෙනවනෙ චුත්ථා විය හුත්වා නගරං පවිසති. “කුහිං
 චුත්ථාසි” ති චුත්තෙ “කිං තුම්භාකං මම චුත්ථට්ඨානෙනා” ති වත්වා
 මාසඬ්ඨිමාසව්වයෙන පුච්ඡියමානා “ජෙනවනෙ සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං
 එකගන්ධකුටියා චුත්ථාමහි” ති ආහ. පුච්ඡජ්ජනානං “සච්චං නු ඛො එතං, නො” ති
 කඬ්ඨං උප්පාදෙත්වා තෙමාසවතුමාසව්වයෙන පිලොතිකාහි උදරං වෙය්‍යේත්වා
 ගබ්භිනිවණ්ණං දස්සෙත්වා උපරි රත්තපටං පාරුපිත්වා “සමණං ගොතමං පටිච්ච
 ගබ්භො මෙ ලද්ධො” ති අත්ඨබ්බාලෙ ගාහාපෙත්වා අට්ඨනවමාසව්වයෙන උදරෙ
 දාරුමණ්ඩලිකං බන්ධිත්වා උපරි රත්තපටං පාරුපිත්වා හත්ථපාදපිට්ඨියො
 ගොහනුකෙන කොට්ටාපෙත්වා උස්සදෙ දස්සෙත්වා කිලන්තින්ද්‍රියා හුත්වා
 සායන්හසමයෙ තථාගතෙ අලඬ්ඨකතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්නෙ
 ධම්මසහං ගන්ත්වා තථාගතස්ස පුරතො යත්වා “මහාසමණ, මහාජනස්ස තාව
 ධම්මං දෙසෙසි, මධුරො තෙ සද්දො, සුච්ඡිකං දන්තාවරණං, අහං පන තං පටිච්ච
 ගබ්භං ලහිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ජාතා, නෙව මෙ සුතිසරං ජානාසි, න
 සජ්ජිතෙලාදීනි, සයං අකරොන්තො උපට්ඨාකානම්පි අඤ්ඤතරං කොසලරාජානං
 වා අනාට්ඨිණ්ඩිකං වා විසාධං උපාසිකං වා “ඉමිස්සා විඤ්චමාණවිකාය
 කත්තබ්බයුත්තං කරොහි” ති න වදසි, අභිරමිතුංයෙව ජානාසි, ගබ්භපරිහාරං න
 ජානාසි” ති ගුථපිණ්ඩං ගහෙත්වා වන්දමණ්ඩලං දූසෙතුං වායමන්ති විය
 පරිසමජ්ඣෙ තථාගතං අක්කොසි. තථාගතො ධම්මකථං යපෙත්වා සීහො විය

අහිතදන්තො “හගිනි, තයා කථිතස්ස තථභාවං වා අතථභාවං වා අහඤ්චෙව ත්වඤ්ච ජානාමා”ති ආහ. ආම, සමණ, තයා ව මයා ව ඤාතභාවෙනෙතං ජාතන්ති.

තස්මිං බණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො “විඤ්චමාණවිකා තථාගතං අභූතෙන අක්කොසති”ති ඤත්වා “ඉමං වත්ථුං සොධෙස්සාමි”ති වතුහි දෙවපුත්තෙහි සද්ධිං ආගමි. දෙවපුත්තා මුසිකපොතකා හුත්වා දාරුමණ්ඩලිකස්ස බන්ධනරජ්ජුකෙ එකජ්ජභාරෙතෙව ඡින්දිංසු, පාරුතපටං වාතො උක්ඛිපි, දාරුමණ්ඩලිකං පතමානං තස්සා පාදපිට්ඨියං පති, උභො අග්ගපාදා ඡිජ්ජිංසු. මනුස්සා උට්ඨාය “කාළකණ්ණි, සම්මාසම්බුද්ධං අක්කොසසි”ති සිසෙ බෙළං පාතෙත්වා ලෙඩ්චුදණ්ඩාදිහත්වා ඡෙතවනා නීහරිංසු. අථස්සා තථාගතස්ස වක්ඛුපථං අතික්කන්තකාලෙ මහාපථවී හිජ්ජිත්වා විවරමදාසි, අවිචිතො අග්ගිජාලා උට්ඨති. සා කුලදත්තියං කම්බලං පාරුපමානා විය ගන්ත්වා අවිචිමිති නිබ්බන්ති. අඤ්ඤතිත්ථියානං ලාභසක්කාරො පරිහාසි, දසබලස්ස හියොයාසොමත්තාය වඩ්ඪි. පුනදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, විඤ්චමාණවිකා එවං උළාරගුණං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං සම්මාසම්බුද්ධං අභූතෙන අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එසා මං අභූතෙන අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිති නිබ්බන්ති, ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකමුඛත්තා පනස්ස “පදුමකුමාරො”ත්වෙව නාමං කරිංසු. සො වයජ්ජත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා ආගමි. අථස්ස මාතා කාලමකාසි. රාජා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිං කත්වා පුත්තස්ස උපරජ්ජං අදාසි. අපරභාගෙ රාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං අග්ගමහෙසිං ආහ “හද්දෙ, ඉධෙව වස, අහං පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමි”ති වත්වා “නාහං ඉධෙව වසිස්සාමි, අහමිපි ගමිස්සාමි”ති වුත්තෙ යුද්ධභූමියා ආදීනවං දස්සෙත්වා “යාව මමාගමනා අනුක්කණ්ඨමානා වස, අහං පදුමකුමාරං යථා තව කත්තබ්බකිච්චෙසු අජ්ජමත්තො භොති, එවං ආණාපෙත්වා ගමිස්සාමි”ති වත්වා තථා කත්වා ගන්ත්වා පච්චාමිත්තෙ පලාපෙත්වා ජනපදං සන්තප්පෙත්වා පච්චාගන්ත්වා බහිනගරෙ බන්ධාවාරං නිවාසෙසි. බොධිසත්තො පිතු ආගතභාවං ඤත්වා නගරං අලඬිකාරාපෙත්වා රාජගෙහං පටිජග්ගාපෙත්වා එකකොව තස්සා සන්තිකං අගමාසි.

සා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා අහොසි. බොධිසත්තො තං වන්දිත්වා “අම්ම, කිං අම්භාකං කත්තබ්බ”න්ති පුච්ඡි. අථ නං “අම්මාති මං වදසි”ති උට්ඨාය හත්ථෙ ගහෙත්වා “සයනං අහිරුහා”ති ආහ. “කිංකාරණා”ති? “යාව රාජා න ආගච්ඡති, තාව උභොපි කිලෙසරතියා රමිස්සාමා”ති. “අම්ම, ත්වං මම මාතා ව සසාමිකා ව, මයා සපරිග්ගහො මාතුගාමො නාම කිලෙසවසෙත ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා න ඔලොකිතපුබ්බො, කථං තයා සද්ධිං එවරූපං කිලිට්ඨකම්මං.

කරිස්සාමි” කි. සා ද්වෙ තයො වාගෙ කටෙත්වා තස්මිං අනිච්ඡමානෙ “මම වචනං න කරොසි” කි ආහ. “ආම, න කරොමි” කි. “තෙන හි රඤ්ඤො කටෙත්වා සීසං තෙ ඡින්දාපෙස්සාමි” කි. මහාසත්තො “තව රූපිං කරොහි” කි වත්වා තං ලජ්ජාපෙත්වා පක්කාමි.

සා භීතතස්සිතා චිත්තෙසි “සචෙ අයං පයමං පිතු ආරොචෙස්සති, ජීවිතං මෙ නත්ථි, අහමෙව පුරෙතරං කටෙස්සාමි” කි හත්තං අභුඤ්ජිත්වා කිලිට්ඨලොමවත්ථං නිවාසෙත්වා සරීරෙ නබ්බාජියො දස්සෙත්වා “කුහිං දෙවීති රඤ්ඤො පුච්ඡනකාලෙ “ගිලානා” කි කටෙය්සාථා” කි පරිවාරිකානං සඤ්ඤං දත්වා ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජී. රාජාපි නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං ආරුය්හ තං අපස්සන්තො “කුහිං දෙවී” කි පුච්ඡිත්වා “ගිලානා” කි සුත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා “කිං තෙ දෙවි, අභාසුක” න්ති පුච්ඡී. සා තස්ස වචනං අසුණන්ති විය හුත්වා ද්වෙ තයො වාගෙ පුච්ඡිතා “මහාරාජ, කස්මා කටෙසි, තුණ්හි හොහි, සසාමිකඉත්ථියො නාම මාදිසා න හොන්ති” කි වත්වා “කෙන ත්වං විහෙයිතාසි, සීසං මෙ කටෙහි, සීසමස්ස ඡින්දිස්සාමි” කි චුත්තෙ “කංසි ත්වං, මහාරාජ, නගරෙ යපෙත්වා ගතො” කි වත්වා “පදුමකුමාර” න්ති චුත්තෙ “සො මය්හං වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා ‘තාත, මා එවං කරොහි, අහං තව මාතා’ කි චුච්චමානොපි ‘යපෙත්වා මං අඤ්ඤො රාජා නත්ථි, අහං තං ගෙහෙ කරිත්වා කිලෙසරතියා රමිස්සාමි’ කි මං කෙසෙසු ගහෙත්වා අපරාපරං ලුඤ්චිත්වා අත්තනො වචනං අකරොන්තිං මං පාතෙත්වා කොට්ටෙත්වා ගතො” කි ආහ.

රාජා අනුපපරික්ඛිත්වාච ආසිවිසො විය කුද්ධො පුරිසෙ ආණාපෙසි “ගච්ඡට්ඨ, හණ, පදුමකුමාරං ඛන්ධිත්වා ආනෙථා” කි. තෙ නගරං අවත්ථරන්තා විය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා තං ඛන්ධිත්වා පහරිත්වා පච්ඡාබාහං ගාළ්භබන්ධනං ඛන්ධිත්වා රත්තකණුවෙරමාලං ගීවායං පටිමුඤ්චිත්වා වජ්ඣං කත්වා ආනයිංසු. සො “දෙවියා ඉදං කම්ම” න්ති ඤාත්වා “හො පුරිසා, නාහං රඤ්ඤො දොසකාරකො, නිජ්ජරාධොහමස්මි” කි විලපන්තො ආගච්ඡති. සකලනගරං සංඛුබ්භිත්වා “රාජා කිර මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා මහාපදුමකුමාරං ඝාතාපෙසි” කි සන්තිපතිත්වා රාජකුමාරස්ස පාදමුලෙ නිපතිත්වා “ඉදං තෙ සාමි, අනනුච්ඡවික” න්ති මහාසද්දෙන පරිදෙවි. අථ නං තෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසු. රාජා දිස්වාච චිත්තං නිග්ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො “අයං අරාජාව රාජලීලං කරොති, මම පුත්තො හුත්වා අග්ගමහෙසියා අපරජ්ඣාති, ගච්ඡට්ඨ නං වොරපපාතෙ පාතෙත්වා විනාසං පාපෙථා” කි ආහ. මහාසත්තො “න මය්හං, තාත, එවරූපො අපරාධො අත්ථි, මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා මා මං නාසෙහි” කි පිතරං යාචි. සො තස්ස කථං න ගණ්හි.

තතො සොළසසහස්සා අත්තෙපුරිකා “තාත මහාපදුමකුමාර, අත්තනො අනනුච්ඡවිකං ඉදං ලද්ධ” න්ති මහාවිරවං විරවිංසු. සබ්බෙ ඛත්තියමහාසාලාදයොපි අමච්චපරිජනාපි “දෙව, කුමාරො සීලාචාරගුණසම්පන්නො වංසානුරක්ඛිතො

රජ්ජදායාදො, මා නං මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා අනුපපරික්ඛිත්වා වීනාසෙහි,
රඤ්ඤා නාම නිසම්මකාරිනා භවිතබ්බ”න්ති වත්වා සත්ත ගාථා අභාසිංසු –

106.

“නාදට්ඨා පරතො දොසං, අණුං පුලානි සබ්බසො;
ඉස්සරො පණයෙ දණ්ඩං, සාමං අප්පට්චෙක්ඛිය.

107.

“යො ච අප්පට්චෙක්ඛිත්වා, දණ්ඩං කුබ්බති ඛත්තියො;
සකණ්ටකං සො ගිලති, ජච්චන්ධොව සමක්ඛිකං.

108.

“අදණ්ඩියං දණ්ඩයති, දණ්ඩියඤ්ච අදණ්ඩියං;
අන්ධොව විසමං මග්ගං, න ජානාති සමාසමං.

109.

“යො ච එතානි යානානි, අණුං පුලානි සබ්බසො;
සුද්ධිධමනුසාසෙය්‍ය, ස චෙ වොහරිතු මරහති.

110.

“නෙකන්තමුදුනා සක්කා, එකන්තතිබ්බේන වා;
අත්තං මහන්තෙ යපෙතුං, තස්මා උභයමාවරෙ.

111.

“පරිභූතො මුදු හොති, අතිතික්ඛො ච වෙරවා;
එතඤ්ච උභයං ඤත්වා, අනුමජ්ඣං සමාවරෙ.

112.

“බහුමිපි රත්තො භාසෙය්‍ය, දුට්ඨොපි බහු භාසති;
න ඉත්ථිකාරණා රාජ, පුත්තං ඝාතෙතුමරහසි”ති.

තත්ථ නාදට්ඨාති න අදිස්වා. පරතොති පරස්ස. සබ්බසොති සබ්බානි.
අණුංපුලානීති බුද්ධකමහන්තානි වජ්ජානි. සාමං අප්පට්චෙක්ඛියාති පරස්ස වචනං
ගහෙත්වා අත්තනො පච්චක්ඛං අකත්වා පට්ඨස්සරො රාජා දණ්ඩං න පණයෙ න
පට්ඨපෙය්‍ය. මහාසම්මතරාජකාලස්මිඤ්ඤි සතතො උත්තරි දණ්ඩො නාම නත්ථි,
තාළනගරභණ්ඩබාජනතො උද්ධං හත්ථපාදච්ඡෙදනසාතනං නාම නත්ථි, පච්ජා
කක්ඛලරාජුනංයෙව කාලෙ එතං උප්පන්නං, තං සන්ධාය තෙ අමච්චා
“එකන්තෙනෙව පරස්ස දොසං සාමං අදිස්වා කාතුං න යුත්ත”න්ති කථෙත්තා
එවමාහංසු.

යො ව අප්පට්චෙක්ඛිත්වාති මහාරාජ, එවං අප්පට්චෙක්ඛිත්වා දොසානුච්ඡවිකෙ දණ්ඩෙ පණෙනබ්බෙ යො රාජා අගතිගමනෙ යිතො තං දොසං අප්පට්චෙක්ඛිත්වා හත්ථවිජෙදාදිදණ්ඩං කරොති, සො අත්තනො දුක්ඛකාරණං කරොත්තො සකණ්ටකං භොජනං ගිලති නාම, ජව්චන්ධො විය ව සමක්ඛිකං භුඤ්ජති නාම. අදණ්ඩියන්ති යො අදණ්ඩියං අදණ්ඩපණෙනබ්බඤ්ඤාදි දණ්ඩෙත්වා දණ්ඩියඤ්ච දණ්ඩපණෙනබ්බං අදණ්ඩෙත්වා අත්තනො රුචිමෙව කරොති, සො අන්ධො විය විසමං මග්ගං පටිපන්නො, න ජානාති සමාසමං, තතො පාසාණාදීසු පක්ඛලන්තො අන්ධො විය චතුසු අපායෙසු මහාදුක්ඛං පාපුණාතීති අත්ථො. එතානි යානානීති එතානි දණ්ඩියාදණ්ඩියකාරණානි චෙව දණ්ඩියකාරණෙසුපි අණුංචුලානි ච සබ්බානි සුද්ධිං දිස්වා අනුසාසෙය්‍යා, ස චෙ වොහරිතුං රජ්ජමනුසාසිතුං අරහතීති අත්ථො.

අත්තං මහත්තෙ යපෙතුන්ති එවරුපො අනුප්පන්නෙ භොගෙ උප්පාදෙත්වා උප්පන්නෙ ටාවරෙ කත්වා අත්තානං මහත්තෙ උළාරෙ ඉස්සරියෙ යපෙතුං න සක්කොතීති අත්ථො. මුදුනි මුදුරාජා රට්ඨවාසීනං පරිභූතො භොති අවඤ්ඤාතො, සො රජ්ජං නිච්චොරං කාතුං න සක්කොති. චෙරවාති අතීතික්ඛස්ස පන සබ්බෙපි රට්ඨවාසීනො චෙරිතො භොත්තීති සො චෙරවා නාම භොති. අනුමජ්ඣන්ති අනුභූතං මුදුනිඛිණ්ණවානං මජ්ඣං සමාවරෙ, අමුදු අතීක්ඛො භුත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාති අත්ථො. න ඉත්ථිකාරණානි පාපං ලාමකං මාතුගාමං නිස්සාය වංසානුරක්ඛකං ඡත්තදායාදං පුත්තං සාතෙතුං නාරහසි, මහාරාජාති.

එවං නානාකාරණෙහි කට්ඨන්තාපි අමච්චා අත්තනො කථං ගාභාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. බොධිසත්තොපි යාවන්තො අත්තනො කථං ගාභාපෙතුං නාසක්ඛි. අන්ධබාලො පන රාජා “ගච්ඡට්ඨ නං චොරපපාතෙ බිපථා”ති ආණාපෙත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ —

113.

“සබ්බොව ලොකො ඵකතො, ඉත්ථි ච අයමෙකිකා;
තෙනාහං පටිපජ්ජිස්සං, ගච්ඡට්ඨ පක්ඛිපථෙව ත”න්ති.

තත්ථ තෙනාහන්ති යෙන කාරණෙන සබ්බො ලොකො ඵකතො කුමාරස්සෙව පක්ඛො භුත්වා යිතො, අයඤ්ච ඉත්ථි ඵකිකාව, තෙන කාරණෙන අහං ඉමිස්සා වචනං පටිපජ්ජිස්සං, ගච්ඡට්ඨ තං පබ්බතං ආරොපෙත්වා පපාතෙ බිපථෙවාති.

එවං චුත්තෙ සොළසසහස්සාසු රාජඉත්ථිසු ඵකාපි සකභාවෙන සණ්ඨාතුං නාසක්ඛි, සකලනගරවාසීනො බාහා පග්ගස්ස කන්දිත්වා කෙසෙ විකිරයමානා විලපිංසු. රාජා “ඉමෙ ඉමස්ස පපාතෙ බිපනං පටිබාහෙය්‍ය”න්ති සපරිවාරො ගන්ත්වා මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව නං උද්ධංපාදං අවංසිරං කත්වා ගාභාපෙත්වා පපාතෙ බිපාපෙසි. අට්ඨස්ස මෙත්තානුභාවෙන පබ්බතෙ අධිවත්ථා දෙවතා “මා භායි මහාපදුමා”ති තං සමස්සාසෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා හදයෙ යපෙත්වා දිබ්බසම්ඵස්සං ඵරාපෙත්වා ඔතරිත්වා පබ්බතපාදෙ

පතිට්ඨිතනාගරාජස්ස ඵණගබ්බෙහි යපෙසි. නාගරාජා බොධිසත්තං නාගභවනං
 නෙත්වා අත්තනො යසං මජ්ඣෙකෙ හින්දිත්වා අදාසි. සො තත්ථ ඵකසංවච්ඡරං
 වසිත්වා “මනුස්සපථං ගමිස්සාමි”ති වත්වා “කතරං යාන”න්ති වුත්තෙ
 “හිමවන්තං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමි”ති ආහ. නාගරාජා “සාධු”ති තං ගහෙත්වා
 මනුස්සපථෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.
 සොපි හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කුමාරාසිඤ්ඤං
 නිබ්බන්තෙත්වා වනමූලඵලාභාරො තත්ථ පටිවසති.

අපේකො බාරාණසිවාසී වනවරකො තං යානං පත්තො මහාසත්තං
 සඤ්ජානිත්වා “නනු ත්වං දෙව, මහාපදුමකුමාරො”ති වත්වා “ආම, සම්මා”ති
 වුත්තෙ තං වන්දිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රඤ්ඤො
 ආරොචෙසි “දෙව, පුත්තො තෙ හිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
 පණ්ණසාලායං වසති, අහං තස්ස සන්තිකෙ වසිත්වා ආගතො”ති. “පව්වක්ඛතො
 තෙ දිට්ඨො”ති? “ආම දෙවා”ති. රාජා මහාබලකායපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා
 වනපරියන්තෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා අමච්චගණපරිවුතො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා
 කඤ්චනරූපසදිසං පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසින්තං මහාසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා
 ඵකමන්තං නිසීදි. අමච්චාපි වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසීදිංසු. බොධිසත්තොපි
 රාජානං පටිපුච්ඡිත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. අථ නං රාජා “තාත, මයා ත්වං ගම්භීරෙ
 පපාතෙ බිපාපිතො, කථං සජීවිතොසි”ති පුච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

114.

“අනෙකතාලෙ නරකෙ, ගම්භීරෙ ව සුදුත්තරෙ;
 පාතිතො ගිරිදුග්ගස්මිං, කෙන ත්වං තත්ථ නාමරි”ති.

තත්ථ අනෙකතාලෙති අනෙකතාලජ්ජමාණෙ. නාමරිති න අමරි.

තතොපරං –

115.

“නාගො ජාතඵණො තත්ථ, ථාමවා ගිරිසානුජො;
 පව්වග්ගහි මං භොගෙහි, තෙනාහං තත්ථ නාමරිං.

116.

“ඵහි තං පටිනෙස්සාමි, රාජපුත්ත සකං සරං;
 රජ්ජං කාරෙහි භද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි.

117.

“යථා ගිලිත්වා බළිසං, උද්ධරෙය්‍ය සලොහිතං;
 උද්ධරිත්වා සුඛි අස්ස, ඵවං පස්සාමි අත්තනං.

118.

“කිං නු ත්වං බලිසං බුඞ්, කිං ත්වං බුඞ් සලොභිතං;
කිං නු ත්වං උබ්භතං බුඞ්, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො.

119.

“කාමාහං බලිසං බුමි, හත්ථිඅස්සං සලොභිතං;
චත්තාහං උබ්භතං බුමි, එවං ජානාහි ඛත්තියා”ති. —

ඉමාසු පඤ්චසු එකන්තරිකා තිස්සො ගාථා බොධිසත්තස්ස, ද්වෙ රඤ්ඤො.

තත්ථ පච්චග්ගහි මන්ති පබ්බතපත්තකාලෙ දෙවතාය පරිග්ගහෙන්වා
දිබ්බසම්ඵස්සෙන සමස්සාසෙන්වා උපනිතං මං පටිග්ගණ්හි, ගහෙන්වා ච පන
නාගභවනං ආනෙන්වා මහන්තං යසං දත්වා “මනුස්සපථං මං නෙහි”ති වුත්තො මං
මනුස්සපථං ආනෙසි. අහං ඉධාගන්ත්වා පබ්බජිතො, ඉති තෙන දෙවතාය ච
නාගරාජස්ස ච ආනුභාවෙන අහං තත්ථ නාමරිත්ති සබ්බං ආරොවෙසි.

එහිති රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා “තාත, අහං
බාලභාවෙන ඉත්ථියා වචනං ගහෙන්වා එවං සීලාචාරසම්පන්නෙ තයි අපරජ්ඣං,
බමාහි මෙ දොස”න්ති පාදෙසු නිපතිත්වා “උට්ඨෙහි, මහාරාජ, බමාම තෙ දොසං,
ඉතො පරං පුන මා එවං අනිසම්මකාරී භවෙය්‍යාසි”ති වුත්තෙ “තාත, ත්වං
අත්තනො කුලසන්තකං සෙනච්ඡත්තං උස්සාපෙන්වා රජ්ජං අනුසාසන්තො මය්‍හං
බමසි නාමා”ති එවමාහ.

උද්ධරිත්වාති හදයවක්කාදීති අසම්පත්තමෙව තං උද්ධරිත්වා සුඛි අස්ස. එවං
පස්සාමි අත්තනන්ති අත්තානං මහාරාජ, එවං අහම්පි පුන සොත්ථිභාවප්පත්තං
ගිලිතබලිසං පුරිසම්ච අත්තානං පස්සාමිති. “කිං නු ත්ව”න්ති ඉදං රාජා තමත්ථං
චිත්ථාරතො සොතුං පුච්ඡති. කාමාහන්ති පඤ්ච කාමගුණෙ අහං. හත්ථිඅස්සං
සලොභිතන්ති එවං හත්ථිඅස්සරථවාහනං සත්තරතනාදිවිභවං “සලොභිත”න්ති
බුමි. චත්තාහන්ති චත්තං අහං, යදා තං සබ්බම්පි චත්තං හොති පරිච්චත්තං, තං
දානාහං “උබ්භත”න්ති බුමි.

“ඉති බො, මහාරාජ, මය්‍හං රජ්ජෙන කිච්චං නත්ථි, ත්වං පන දස රාජධම්මෙ
අකොපෙන්වා අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහි”ති මහාසත්තො පිතු
ඔවාදං අදාසි. සො රාජා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා නගරං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ
අමච්චෙව පුච්ඡි. “අහං කං නිස්සාය එවරුපෙන ආචාරගුණසම්පන්නෙන පුත්තෙන
වියොගං පත්තො”ති? “අග්ගමහෙසිං, දෙවා”ති. රාජා තං උද්ධංපාදං ගාභාපෙන්වා
වොරපපාතෙ බිපාපෙන්වා නගරං පවිසිත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපෙසා මං
අක්කොසිත්වා මහාවිනාසං පත්තා”ති වත්වා —

120.

“විඤ්චමාණවිකා මාතා, දෙවදත්තො ව මෙ පිතා;
ආනන්දො පණ්ඩිතො නාගො, සාරිපුත්තො ව දෙවතා;
රාජපුත්තො අහං ආසිං, එවං ධාරෙථ ජාතක” න්ති. —

ඕසානගාථාය ජාතකං සමොධානෙසි.

මහාපදුමජාතකවණ්ණනා නවමා.

[473] 10. මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා

කානි කම්මානීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො
අත්ථවරකං අමච්චං ආරබ්භ කපෙසි. සො කිර රඤ්ඤො බහුපකාරො අහොසි.
අථස්ස රාජා අතිරෙකසම්මානං කාරෙසි. අවසෙසා නං අසහමානා “දෙව, අසුකො
නාම අමච්චො තුම්භාකං අනත්ථකාරකො” ති පරිභින්දිංසු. රාජා තං
පරිග්ගණන්තො කිඤ්චි දොසං අදිස්වා “අහං ඉමස්ස කිඤ්චි දොසං න පස්සාමි,
කථං නු බො සක්කා මයා ඉමස්ස මිත්තභාවං වා අමිත්තභාවං වා ජානිතු” න්ති
චිත්තෙන්වා “ඉමං පඤ්ඤං යපෙන්වා තථාගතං අඤ්ඤො ජානිතුං න සක්ඛිස්සති,
ගන්ත්වා පුච්ඡිස්සාමි” ති භුත්තපාතරාසො සත්ථාරං උපසඩ්ධකමිත්වා “හන්තෙ, කථං
නු බො සක්කා පුරිසෙන අත්තනො මිත්තභාවං වා අමිත්තභාවං වා ජානිතු” න්ති
පුච්ඡි. අථ නං සත්ථා “පුබ්බෙපි මහාරාජ, පණ්ඩිතා ඉමං පඤ්ඤං චිත්තෙන්වා
පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි කථිතවසෙන ඤාත්වා අමිත්තෙ වජ්ජෙන්වා මිත්තෙ
සෙවිංසු” ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස
අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. තදා බාරාණසිරඤ්ඤො එකං අත්ථවරකං
අමච්චං සෙසා පරිභින්දිංසු. රාජා තස්ස දොසං අපස්සන්තො “කථං නු බො සක්කා
මිත්තං වා අමිත්තං වා ඤාතු” න්ති මහාසත්තං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ —

121.

“කානි කම්මානි කුබ්බානං, කථං විඤ්ඤු පරක්කමෙ;
අමිත්තං ජානෙය්‍ය මෙධාවී, දිස්වා සුත්වා ව පණ්ඩිතො” ති.

තස්සත්ථො — කානි කම්මානි කරොන්තං මෙධාවී පණ්ඩිතො පුරිසො වක්ඛුනා
දිස්වා වා සොතෙන සුත්වා වා “අයං මය්‍හං අමිත්තො” ති ජානෙය්‍ය, තස්ස
ජානනත්ථාය කථං විඤ්ඤු පරක්කමෙය්‍යාති.

අථස්ස අමිත්තලක්ඛණං කපෙන්තො ආහ —

122.

“න නං උම්භයතෙ දිස්වා, න ව නං පටිනන්දති;
වක්ඛුනි වස්ස න දදාති, පටිලොමඤ්ච වත්තති.

123.

“අමිත්තෙ තස්ස භජති, මිත්තෙ තස්ස න සෙවති;
වණ්ණකාමෙ නිවාරෙති, අක්කොසන්තෙ පසංසති.

124.

“ගුය්හඤ්ච තස්ස නක්ඛාති, තස්ස ගුය්හං න ගූහති;
කම්මං තස්ස න වණ්ණෙති, පඤ්ඤස්ස නප්පසංසති.

125.

“අභවෙ නන්දති තස්ස, භවෙ තස්ස න නන්දති;
අච්ඡෙරං භොජනං ලද්ධා, තස්ස නුප්පජ්ජතෙ සති;
තතො නං නානුකම්පති, අභො සොපි ලභෙය්‍යිතො.

126.

“ඉච්චෙනෙ සොළසාකාරා, අමිත්තස්මිං පතිට්ඨිතා;
යෙහි අමිත්තං ජානෙය්‍ය, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො”ති.

මහාසත්තො ඉමා පඤ්ච ගාථා වත්වාන පුන -

127.

“කානි කම්මානි කුඛ්ඛානං, කථං විඤ්ඤ පරක්කමෙ;
මිත්තං ජානෙය්‍ය මෙධාවී, දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො”ති. -

ඉමාය ගාථාය මිත්තලක්ඛණං පුට්ඨො සෙසගාථා අභාසි -

128.

“පවුත්ථං තස්ස සරති, ආගතං අභිනන්දති;
තතො කෙලායිතො හොති, වාචාය පටිනන්දති.

129.

“මිත්තෙ තස්සෙව භජති, අමිත්තෙ තස්ස න සෙවති;
අක්කොසන්තෙ නිවාරෙති, වණ්ණකාමෙ පසංසති.

130.

“ගුය්හඤ්ච තස්ස අක්ඛාති, තස්ස ගුය්හඤ්ච ගූහති;
කම්මඤ්ච තස්ස වණ්ණෙති, පඤ්ඤං තස්ස පසංසති.

131.

“භවෙ ච නන්දති තස්ස, අභවෙ තස්ස න නන්දති;
අච්ඡෙරං භොජනං ලද්ධා, තස්ස උප්පජ්ජතෙ සති;
තතො නං අනුකම්පති, අභො සොපි ලභෙය්‍යිතො.

132.

“ඉව්වෙනෙ සොළසාකාරා, මිත්තස්මිං සුප්පතිට්ඨිතා;
යෙහි මිත්තඤ්ච ජානෙයා, දිස්වා සුත්වා ව පණ්ඩිතො” ති.

තත්ථ න නං උම්භයනෙ දිස්වාති තං මිත්තං මිත්තපතිරූපකො දිස්වා සිතං න
කරොති, පහට්ඨාකාරං න දස්සෙති. න ව නං පටිනන්දනීති තස්ස කථං
පග්ගණ්හන්තො න පටිනන්දනී න තුස්සති. චක්ඛුනි වස්ස න දදාතීති ඔලොකෙන්තං
න ඔලොකෙති. පටිලොමඤ්චාති තස්ස කථං පටිප්ඵරති පටිසත්තු හොති.
වණ්ණකාමෙති තස්ස වණ්ණං භණන්තෙ. නක්ඛාතීති අත්තනො ගුය්හං තස්ස න
ආවික්ඛති. කම්මං තස්සාති තෙන කතකම්මං න වණ්ණයති. පඤ්ඤස්සාති අස්ස
පඤ්ඤං නප්පසංසති, ඤාණසම්පදං න පසංසති. අභවෙති අවඛිඪියං. තස්ස
නුප්පජ්ජනෙ සතීති තස්ස මිත්තපතිරූපකස්ස “මම මිත්තස්සපි ඉතො දස්සාමි” ති
සති න උප්පජ්ජති. නානුකම්පතීති මුදුවිත්තෙන න විත්තෙති. ලභෙය්යිතොති
ලභෙයා ඉතො. ආකාරාති කාරණාති. පචුත්ථන්ති විදෙසගතං. කෙලායිතොති
කෙලායති මමායති පත්ථෙති පිහෙති ඉච්ඡතීති අත්ථො. වාචායාති මධුරවචනෙන තං
සමුදාවරන්තො පටිනන්දනී තුස්සති. සෙසං චුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතඛිඛං. රාජා
මහාසත්තස්ස කථාය අත්තමනො හුත්වා තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ඵවං, මහාරාජ, පුබ්බෙපෙස පඤ්ඤො
සමුට්ඨහි, පණ්ඩිතාව නං කථයිංසු, ඉමෙහි ද්වන්තිංසාය ආකාරෙහි මිත්තාමිත්තො
ජානිතඛිඛො” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි,
පණ්ඩිතාමච්චො පන අභමෙව අහොසි” ති.

මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං –

කුණාලං හද්දසාලඤ්ච, සමුද්දවාණිජ පණ්ඩිතං;
ජනසන්ධං මහාකණ්භං, කොසියං සිරිමන්තකං.

පදුමං මිත්තාමිත්තඤ්ච, ඉව්වෙනෙ දස ජාතකෙ;
සඬිගායිංසු මහාථෙරා, ද්වාදසමිහි නිපාතකෙ.

ද්වාදසකතිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. තෙරසකතිපාතො

[474] 1. අම්බජාතකවණ්ණනා

අහාසි මෙ අම්බඵලානි පුබ්බෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං
ආරඛ්භ කථෙසි. දෙවදත්තො හි “අහං බුද්ධො භවිස්සාමි, මය්හං සමණො

ගොතමො නෙව ආවරියො න උපජ්ඣායො” ති ආවරියං පච්චක්ඛාය ඤානපරිභිනො සඬ්ඝං භින්දිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තො ඛනිෂේතවනෙ පථවියා විවරෙ දින්නෙ අවිචිං පාවිසි. තදා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො ආවරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තො, අවිචිමහානිරයෙ නිබ්බත්තො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො ආවරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස පුරොහිතකුලං අභිවාතරොගෙන විනස්සි. එකොව පුත්තො භිත්තිං භින්දිත්වා පලාතො. සො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්සාවරියස්ස සන්නිකෙ තයො වෙදෙ ව අවසෙසසිප්පානි ව උග්ගහෙත්වා ආවරියං වන්දිත්වා නික්ඛන්තො “දෙසවාරිත්තං ජානිස්සාමි” ති වරන්තො එකං පච්චන්තනගරං පාපුණි. තං නිස්සාය මහාවණ්ඩාලගාමකො අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්මිං ගාමෙ පටිවසති, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො අකාලෙ එලං ගණ්භාපනමන්තං ජානාති. සො පාතොව වුට්ඨාය කාජං ආදාය තතො ගාමා නික්ඛිමිත්වා අරඤ්ඤෙ එකං අම්බරුක්ඛං උපසඬ්ඛමිත්වා සත්තපදමත්ථකෙ යීතො තං මන්තං පරිවත්තෙත්වා අම්බරුක්ඛං එකෙන උදකපසතෙන පහරති. රුක්ඛතො තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පුරාණපණ්ණානි පතන්ති, නවානි උට්ඨහන්ති, පුප්ඵානි පුප්ඵීත්වා පතන්ති, අම්බඵලානි උට්ඨාය මුහුත්තෙනෙව පච්චිත්වා මධුරානි ඔපවත්තානි දිබ්බරසසදිසානි හුත්වා රුක්ඛතො පතන්ති. මහාසත්තො තානි උච්චිනිත්වා යාවදත්ථං බාදිත්වා කාජං පුරාපෙත්වා ගෙහං ගන්ත්වා තානි වික්කිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙසි.

සො බ්‍රාහ්මණකුමාරො මහාසත්තං අකාලෙ අම්බපක්කානි ආහරිත්වා වික්කිණන්තං දිස්වා “නිස්සංසයෙන තෙහි මන්තබලෙන උප්පන්නෙහි භවිතබ්බං, ඉමං පුරිසං නිස්සාය ඉදං අනග්ගමන්තං ලභිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා මහාසත්තස්ස අම්බානි ආහරණනියාමං පරිග්ගණ්භන්තො තථතො ඤත්වා තස්මිං අරඤ්ඤතො අනාගතෙයෙව තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා අජානන්තො විය හුත්වා තස්ස හරියං “කුහිං අයොයා, ආවරියො” ති පුච්ඡිත්වා “අරඤ්ඤං ගතො” ති වුත්තෙ තං ආගතං ආගමයමානොව යත්වා ආගච්ඡන්තං දිස්වා හත්ථතො පච්ඡිං ගහෙත්වා ආහරිත්වා ගෙහෙ යපෙසි. මහාසත්තො තං ඔලොකෙත්වා හරියං ආහ - “භද්දෙ, අයං මාණවො මන්තත්ථාය ආගතො, තස්ස හත්ථෙ මන්තො නස්සති, අසප්පුරිසො එසො” ති. මාණවොපි “අහං ඉමං මන්තං ආවරියස්ස උපකාරකො හුත්වා ලභිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තතො පට්ඨාය තස්ස ගෙහෙ සබ්බකිව්වානි කරොති. දාරුනි ආහරති, වීහිං කොට්ටෙති, හත්තං පවති, දන්තකට්ඨමුඛධොවනාදීනි දෙති, පාදං ධොවති.

එකදිවසං මහාසත්තෙන “තාත මාණව, මඤ්චපාදානං මෙ උපධානං දෙහි” ති වුත්තෙ අඤ්ඤං අපස්සිත්වා සබ්බරත්තිං ඌරුමිහි යපෙත්වා නිසීදි. අපරහාගෙ

මහාසත්තස්ස හරියා පුත්තං විජායී. තස්සා පසුතිකාලෙ පරිකම්මං සබ්බමකාසී. සා එකදිවසං මහාසත්තං ආහ “සාමී, අයං මාණුවො ජාතිසම්පන්නො භුත්වා මත්තත්ථාය අම්භාකං වෙය්‍යාවච්චං කරොති, එතස්ස හත්ථෙ මන්නො තිට්ඨතු වා මා වා, දෙට්තස්ස මත්ත”න්ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තස්ස මත්තං දත්වා එවමාහ – “තාත, අනග්ගෙයං මන්නො, තච ඉමං නිස්සාය මහාලාභසක්කාරො භවිස්සති, රඤ්ඤා වා රාජමහාමත්තෙන වා ‘කො තෙ ආචරියො’ති පුට්ඨකාලෙ මා මං නිගුහිත්ථො, සචෙ හි ‘චණ්ඩාලස්ස මෙ සන්නිකා මන්නො ගහිතො’ති ලජ්ජන්නො ‘බ්‍රාහ්මණමහාසාලො මෙ ආචරියො’ති කට්ඨස්සසී, ඉමස්ස මත්තස්ස එලං න ලහිස්සසී”ති. සො “කිං කාරණා තං නිගුහිස්සාමී, කෙනචි පුට්ඨකාලෙ කුම්භෙයෙව කට්ඨස්සාමී”ති වත්වා තං වන්දිත්වා චණ්ඩාලගාමනො නික්ඛමිත්වා මත්තං වීමංසිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා අම්බානි වික්කිණිත්වා බහුං ධනං ලභී.

අට්ඨකදිවසං උය්‍යානපාලො තස්ස හත්ථො අම්බං කිණිත්වා රඤ්ඤො අදාසී. රාජා තං පරිභුඤ්ජිත්වා “කුතො සම්ම, තයා එවරූපං අම්බං ලද්ධ”න්ති පුච්ඡී. දෙව, එකො මාණුවො අකාලඅම්බඵලානි ආනෙත්වා වික්කිණාති, තතො මෙ ගහිතන්ති. තෙන හි “ඉතො පට්ඨාය ඉධෙව අම්බානි ආහරතු”ති නං වදෙහීති. සො තථා අකාසී. මාණුවොපි තතො පට්ඨාය අම්බානි රාජකුලං හරති. අට් රඤ්ඤො “උපට්ඨහ ම”න්ති චුත්තෙ රාජානං උපට්ඨහන්නො බහුං ධනං ලභිත්වා අනුක්කමෙන විස්සාසිකො ජාතො. අට් නං එකදිවසං රාජා පුච්ඡී “මාණව, කුතො අකාලෙ එවං චණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි අම්බානි ලභසී, කිං තෙ නාගො වා සුපණ්ණො වා දෙවො වා කොචි දෙති, උදාහු මත්තබලං එත”න්ති? “න මෙ මහාරාජ, කොචි දෙති, අනග්ගෙයා පන මෙ මන්නො අත්ථී, තස්සෙව බල”න්ති. “තෙන හි මයම්පි තෙ එකදිවසං මත්තබලං දට්ඨුකාමා”ති. “සාධු, දෙව, දස්සෙස්සාමී”ති. රාජා පුනදිවසෙ තෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා “දස්සෙහී”ති ආහ. සො “සාධු”ති අම්බරුක්ඛං උපගන්ත්වා සත්තපදමත්ථකෙ යීතො මත්තං පරිවත්තෙත්වා රුක්ඛං උදකෙන පහරී. තඬ්ඛණඤ්ඤෙව අම්බරුක්ඛො හෙට්ඨා චුත්තනියාමෙනෙව එලං ගහෙත්වා මහාමෙසො විය අම්බවස්සං වස්සී. මහාජනො සාධුකාරං අදාසී, චෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

රාජා අම්බඵලානි බාදිත්වා තස්ස බහුං ධනං දත්වා “මාණවක, එවරූපො තෙ අච්ඡරියමන්නො කස්ස සන්නිකෙ ගහිතො”ති පුච්ඡී. මාණුවො “සවාහං ‘චණ්ඩාලස්ස සන්නිකෙ’ති වක්ඛාමී, ලජ්ජිතබ්බකං භවිස්සති, මඤ්ච ගරහිස්සන්ති, මන්නො බො පන මෙ පගුණො, ඉදානි න නස්සිස්සති, දිසාපාමොක්ඛං ආචරියං අපදිසාමී”ති චිත්තෙත්වා මුසාවාදං කත්වා “තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්නිකෙ ගහිතො මෙ”ති වදන්තො ආචරියං පච්චක්ඛාසී. තඬ්ඛණඤ්ඤෙව මන්නො අන්තරධායී. රාජා සොමනස්සජාතො තං ආදාය නගරං පවිසිත්වා පුනදිවසෙ “අම්බානි බාදිස්සාමී”ති උය්‍යානං ගන්ත්වා මඬ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදිත්වා මාණව, අම්බානි ආහරාති ආහ. සො “සාධු”ති අම්බං උපගන්ත්වා සත්තපදමත්ථකෙ යීතො “මත්තං පරිවත්තෙස්සාමී”ති මත්තෙ අනුපට්ඨහන්නෙ

අන්තර්ගතභාවං ඤාත්වා ලජ්ජිතො අට්ඨාසි. රාජා “අයං පුබ්බෙ පරිසමජ්ඣෙයෙව අම්බානි ආහරිත්වා අම්බාකං දෙනි, සනමෙසවස්සං විය අම්බවස්සං වස්සාපෙනි, ඉදානි ථද්ධො විය යිතො, කිං නු බො කාරණං” න්ති වින්තෙත්වා තං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

1.

“අභාසි මෙ අම්බඵලානි පුබ්බෙ, අණුනි ථුලානි ච බ්‍රහ්මවාරි;
තෙහෙව මන්තෙහි න දානි තුය්හං, දුමජ්ඵලා පාතුභවන්ති බ්‍රහ්මෙ” ති.

තත්ථ අභාසිති ආහරි. දුමජ්ඵලානි රුක්ඛඵලානි.

තං සුත්වා මාණවො “සචෙ ‘අජ්ජ අම්බඵලං න ගණ්භාමි’ ති චක්ඛාමි, රාජා මෙ කුජ්ඣස්සති, මුසාවාදෙන නං චඤ්චෙස්සාමි” ති දුතියං ගාථමාහ –

2.

“නක්ඛත්තයොගං පටිමානායාමි, බණං මුහුත්තඤ්ච මන්තෙ න පස්සං;
නක්ඛත්තයොගඤ්ච බණඤ්ච ලද්ධා, අද්ධා හරිස්සම්බඵලං පහුතං” න්ති.

තත්ථ අද්ධාහරිස්සම්බඵලන්ති අද්ධා අම්බඵලං ආහරිස්සාමි.

රාජා “අයං අඤ්ඤදා නක්ඛත්තයොගං න වදති, කිං නු බො එතං” න්ති පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

3.

“නක්ඛත්තයොගං න පුරෙ අභාණි, බණං මුහුත්තං න පුරෙ අසංසි;
සයං හරි අම්බඵලං පහුතං, චණ්ණෙන ගන්ධෙන රසෙනුපෙනං.

4.

“මන්තාහිජජ්ජෙන පුරෙ හි තුය්හං, දුමජ්ඵලා පාතුභවන්ති බ්‍රහ්මෙ;
ස්වාජ්ජ න පාරෙසි ජජ්ජමිපි මන්තං, අයං සො කො නාම තචජ්ජ
ධම්මො” ති.

තත්ථ න පාරෙසිති න සක්කොසි. ජජ්ජමිපිති ජජ්ජන්තොපි පරිචන්තෙන්තොපි.
අයං සොති අයමෙව සො තච සභාවො අජ්ජ කො නාම ජානොති.

තං සුත්වා මාණවො “න සක්කා රාජානං මුසාවාදෙන චඤ්චෙතුං, සචෙපි මෙ සභාවෙ කථිතෙ ආණං කරෙය්‍ය, කරොතු, සභාවමෙව කථෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

5.

“චණ්ඩාලපුත්තො මම සම්පදාසි, ධම්මෙන මන්තෙ පකතිඤ්ච සංසි;

මා වස්සු මෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං, ගුය්හිත්ථො අත්ථං විජහෙය්‍ය මන්තො.

6.

“සොහං ජනිත්දෙන ජනම්හි පුටියො, මක්ඛාහිභූතො අලිකං අභාණිං;
‘මන්තා ඉමෙ බ්‍රාහ්මණස්සා’ති මිච්ඡා, පහීනමන්තො කපණො රුදාමී”ති.

තත්ථ ධම්මෙනාති සමෙන කාරණෙන අප්පට්ඨිඡාදෙත්වාච අදාසි. පකතිඤ්ච සංසිති “මා මෙ පුච්ඡිතො නාමගොත්තං ගුය්හිත්ථො, සචෙ ගුහසි, මන්තා තෙ නස්සිස්සන්ති”ති තෙසං නස්සනපකතිඤ්ච මය්හං සංසි. බ්‍රාහ්මණස්සාති මිච්ඡාති “බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ මයා ඉමෙ මන්තා ගහිතා”ති මිච්ඡාය අභාණිං, තෙන මෙ තෙ මන්තා නටියා, ස්වාහං පහීනමන්තො ඉදාති කපණො රුදාමීති.

තං සුත්වා රාජා “අයං පාපධම්මො ඵ්වරූපං රතනමන්තං න ඔලොකෙසි,
ඵවරූපස්මිඤ්චි උත්තමරතනමන්තෙ ලද්ධෙ ජාති කිං කරිස්සති”ති කුප්ඤ්ඤිත්වා තස්ස ගරහන්තො –

7.

“ඵරණ්ඩා පුච්චන්දා වා, අථ වා පාලිහද්දකා;
මධුං මධුන්ථිකො වින්දෙ, සො හි තස්ස දුමුත්තමො.

8.

“ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා චෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
යම්හා ධම්මං විජානෙය්‍ය, සො හි තස්ස නරුත්තමො.

9.

“ඉමස්ස දණ්ඩඤ්ච වධඤ්ච දත්වා, ගලෙ ගහෙත්වා බලයාථ ජම්මං;
යො උත්තමත්ථං කසිරෙන ලද්ධං, මානාතිමානෙන විනාසයිත්ථා”ති. –

ඉමා ගාථා අභ.

තත්ථ මධුන්ථිකොති මධුඅත්ථිකො පුරිසො අරඤ්ඤෙ මධුං ඔලොකෙත්තො ඵ්වෙනසං රුක්ඛානං යතො මධුං ලහති, සොච දුමො තස්ස දුමුත්තමො නාම. තථෙච ඛත්තියාදීසු යම්හා පුරිසා ධම්මං කාරණං යුත්තං අත්ථං විජානෙය්‍ය, සොච තස්ස උත්තමො නරො නාම. ඉමස්ස දණ්ඩඤ්චාති ඉමස්ස පාපධම්මස්ස සබ්බස්සහරණදණ්ඩඤ්ච චෙඨපෙසිකාදිහි පිට්ඨිවම්මං උප්පාටෙත්වා වධඤ්ච දත්වා ඉමං ජම්මං ගලෙ ගහෙත්වා බලයාථ, බලිකාරත්තං පාපෙත්වා නිද්ධමථ නික්කඩ්ඨථ, කිං ඉමිනා ඉධ වසන්තෙනාති.

රාජපුරිසා තථා කත්වා “තවාචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං ආරාධෙත්වාච සචෙ පුන මන්තෙ ලහිස්සසි, ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යාසි, නො චෙ, ඉමං දිසං මා

ඔලොකෙයාසී” ති තං නිබ්බිසයමකංසු. සො අනාථො භුත්වා “යපෙන්වා ආවරියං න මෙ අඤ්ඤං පටිසරණං අත්ථී, තස්සෙව සන්තිකං ගන්ත්වා තං ආරාධෙත්වා පුන මන්තං යාවිස්සාමී” ති රොදන්තො තං ගාමං අගමාසී. අථ නං ආගච්ඡන්තං දිස්වා මහාසත්තො හරියං ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, පස්ස තං පාපධම්මං පරිහීනමන්තං පුන ආගච්ඡන්ත” ති ආහ. සො මහාසත්තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො “කිංකාරණා ආගතොසී” ති පුට්ඨො “ආවරිය, මුසාවාදං කත්වා ආවරියං පච්චක්ඛිත්වා මහාවිනාසං පත්තොමහී” ති වත්වා අවචයං දස්සෙත්වා පුන මන්තෙ යාවන්තො –

10.

“යථා සමං මඤ්ඤමානො පතෙය්‍ය, සොබ්භං ගුහං නරකං පුත්තිපාදං;
රජ්ජුති වා අක්කමෙ කණ්භසප්පං, අන්ධො යථා ජොතිමධිට්ඨහෙය්‍ය;
එවම්පි මං තං බලිතං සපඤ්ඤ, පහීනමන්තස්ස පුනප්පදාහී” ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ යථා සමන්ති යථා පුරිසො ඉදං සමං යානන්ති මඤ්ඤමානො සොබ්භං වා ගුහං වා භූමියා එලිතට්ඨානසඬ්ඛානං නරකං වා පුත්තිපාදං වා පතෙය්‍ය. පුත්තිපාදොති හිමවන්තපදෙසෙ මහාරුක්ඛෙ සුස්සිත්වා මනෙ තස්ස මූලෙසු පුතිකෙසු ජාතෙසු තස්මිං යානෙ මහාආවාටො හොති, තස්ස නාමං. ජොතිමධිට්ඨහෙය්‍යාති අග්ගිං අක්කමෙය්‍ය. එවම්පිති එවං අහම්පි පඤ්ඤාවක්ඛුනො අභාවා අන්ධො තුම්භාකං විසෙසං අජානන්තො තුම්භෙසු බලිතො, තං මං බලිතං විදිත්වා සපඤ්ඤ ඤාණසම්පන්න පහීනමන්තස්ස මම පුනපි දෙථාති.

අථ නං ආවරියො “තාත, කිං කථෙසී, අන්ධො හි සඤ්ඤාය දින්නාය සොබ්භාදීති පරිහරති, මයා පයමමෙව තව කථිතං, ඉදානි කිමත්ථං මම සන්තිකං ආගතොසී” ති වත්වා –

11.

“ධම්මෙන මන්තං තව සම්පදාසිං, තුවම්පි ධම්මෙන පටිග්ගහෙසී;
පකතිම්පි තෙ අත්තමනො අසංසිං, ධම්මෙ ඨිතං තං න ජහෙය්‍ය මන්තො.

12.

“යො බාල-මන්තං කසිරෙන ලද්ධං, යං දුල්ලභං අජ්ජ මනුස්සලොකෙ;
කිඤ්චාපි ලද්ධා ජීවිතුං අජ්ජපඤ්ඤො, විනාසයි අලිකං භාසමානො.

13.

“බාලස්ස මුල්භස්ස අකතඤ්ඤුනො ව, මුසා භණන්තස්ස අසඤ්ඤතස්ස;
මන්තෙ මයං තාදිසකෙ න දෙම, කුතො මන්තා ගච්ඡ න මය්‍හං රුච්චසී” ති.

—

ඉමා ගාථා ආහ.

තත්ථ ධම්මෙනාති අහම්පි තව ආවරියභාගං හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා අග්ගහෙත්වා ධම්මෙනෙව මන්තං සම්පදාසිං, ත්වම්පි කිඤ්චි අදත්වා ධම්මෙන සමෙනෙව පටිග්ගහෙසි. ධම්මෙ ධීතන්ති ආවරියපුප්පකධම්මෙ ධීතං. තාදිසකෙති තථාරූපෙ අකාලඵලගණ්භාපකෙ මන්තෙ න දෙම, ගච්ඡ න මෙ රුච්චසිති.

සො එවං ආවරියෙන උය්‍යාපිතො “කිං මය්හං ජීවිතෙනා”ති අරඤ්ඤං පච්ඡිත්වා අනාඨමරණං මරී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො ආවරියං පච්චක්ඛාය මහාවිනාසං පත්තො”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අකතඤ්ඤා මාණුවො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා ආනන්දො, චණ්ඩාලපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[475] 2. එන්දනජාතකවණ්ණනා

කුඨාරිභත්ථො පුරිසොති ඉදං සත්ථා රොහිණීනදීතීරෙ විහරන්තො ඤාතකානං කලහං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පන කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා ඤාතකෙ ආමන්තෙත්වා – මහාරාජා, අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බහිනගරෙ වඩ්ඪකිගාමො අහොසි. තත්‍රෙකො බ්‍රහ්මණුවඩ්ඪකී අරඤ්ඤතො දාරුනි ආහරිත්වා රථං කත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තදා හිමවන්තපදෙසෙ මහාඑන්දනරුක්ඛො අහොසි. එකො කාළසීහො ගොවරං පරියෙසිත්වා ආගන්ත්වා තස්ස මූලෙ නිපජ්ජී. අථස්ස එකදිවසං වාතෙ පහරන්තෙ එකො සුක්ඛදණ්ඩකො පතිත්වා ඛන්ධෙ අවත්ථාසි. සො ථොකං ඛන්ධෙන රුජන්තෙන හීතතසිතො උට්ඨාය පක්ඛන්දිත්වා පුන නිවත්තො ආගතමග්ගං ඔලොකෙත්තො කිඤ්චි අදිස්වා “අඤ්ඤො මං සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා අනුබන්ධන්තො නත්ථී, ඉමස්මීං පන රුක්ඛෙ නිබ්බන්තදෙවතා මං එත්ථ නිපජ්ජන්තං න සහති මඤ්ඤො, හොතු ජානිස්සාමී”ති අට්ඨානෙ කොපං බන්ධිත්වා රුක්ඛං පහරිත්වා “නෙව තව රුක්ඛස්ස පත්තං බාදාමි, න සාඛං හඤ්ජාමි, ඉධ අඤ්ඤො මිගෙ වසන්තෙ සහසි, මං න සහසි, කො මය්හං දොසො අත්ථී, කතිපාහං ආගමෙහි, සමූලං තෙ රුක්ඛං උප්පාටෙන්වා බණ්ඩාබණ්ඩිකං ඡෙදාපෙස්සාමී”ති රුක්ඛදෙවතං තප්පෙත්වා එකං පුරිසං උපධාරෙන්තො විවරී. තදා සො බ්‍රහ්මණුවඩ්ඪකී ද්වෙ තයො මනුස්සෙ ආදාය රථදාරුනං අත්ථාය යානකෙන තං පදෙසං ගන්ත්වා එකස්මීං යානෙ යානකං යපෙත්වා වාසිඵරසුභත්ථො රුක්ඛෙ උපධාරෙන්තො එන්දනසමීපං අගමාසි. කාළසීහො තං දිස්වා “අජ්ජ, මයා පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං දට්ඨං වට්ටතී”ති ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. වඩ්ඪකී ව ඉතො විතො ඔලොකෙත්වා එන්දනසමීපෙන පායාසි. සො “යාව එසො නාතික්කමති, තාවදෙවස්ස කටෙස්සාමී”ති වින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

“කුයාරිහත්ථො පුරිසො, වනමොගය්හ තිට්ඨසි;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං දාරුං ඡෙතුමිච්ඡසි” ති.

තත්ථ පුරිසොති ත්වං කුයාරිහත්ථො එකො පුරිසො ඉමං වනං ඔගය්හ තිට්ඨසිති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා “අච්ඡරියං වන හො, න වන මෙ ඉතො පුබ්බෙ මිගො
මනුස්සවාචං භාසන්තො දිට්ඨපුබ්බො, එස රථානුච්ඡවිකං දාරුං ජානිස්සති,
පුච්ඡස්සාමි න” ත්ති වින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ —

15.

“ඉස්සො වනානි වරසි, සමානි විසමානි ව;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං දාරුං නෙමියා දළ්භ” ත්ති.

තත්ථ ඉස්සොති ත්වමිපි එකො කාලසිහො වනානි වරසි, ත්වං රථානුච්ඡවිකං
දාරුං ජානිස්සසිති.

තං සුත්වා කාලසිහො “ඉදානි මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්ඨස්සති” ති
වින්තෙත්වා තතියං ගාථමාහ —

16.

“නෙව සාලො න බදිරො, නාස්සකණ්ණො කුතො ධවො;
රුක්ඛො ව එන්දනො නාම, තං දාරුං නෙමියා දළ්භ” ත්ති.

සො තං සුත්වා සොමනස්සජාතො “සුදිවසෙන වතමහි අජ්ජ අරඤ්ඤං
පට්ඨො, තිරච්ඡානගතො මෙ රථානුච්ඡවිකං දාරුං ආචික්ඛති, අහො සාධු” ති
පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ —

17.

“කිදිසානිස්ස පත්තානි, බන්ධො වා පන කිදිසො;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, යථා ජානෙමු එන්දන” ත්ති.

අථස්ස සො ආචික්ඛන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

18.

“යස්ස සාධා පලම්බන්ති, නමන්ති න ව හඤ්ජරෙ;
සො රුක්ඛො එන්දනො නාම, යස්ස මූලෙ අභං ධීතො.

19.

“අරානං චක්කනාහීනං, ඊසානෙමිරථස්ස ව;
සබ්බස්ස තෙ කම්මනියො, අයං හෙස්සති එන්දනො” ති.

තත්ථ “අරාන”න්ති ඉදං සො “කදාවෙස ඉමං රුක්ඛං න ගණ්භෙයා,
ගුණමිපිස්ස කට්ඨස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා ඵවමාහ. තත්ථ ඊසානෙමිථස්ස වාති
ඊසාය ව නෙමියා ව සෙසස්ස ව රථස්ස සබ්බස්ස තෙ එස කම්මනියො කම්මක්ඛමො
භවිස්සතිති.

සො ඵවං ආචික්ඛිත්වා තුට්ඨමානසො එකමන්තෙ විවරි, වඩ්ඪකීපි රුක්ඛං
ඡිත්දිතුං ආරභි. රුක්ඛදෙවතා චිත්තෙසි “මයා එතස්ස උපරි න කිඤ්චි පාතිනං, අයං
අට්ඨානෙ ආසානං ඛන්ධිත්වා මම විමානං නාසෙති, අහඤ්ච විනස්සිස්සාමි,
එකෙනුපායෙන ඉමඤ්ච ඉස්සං විනාසෙස්සාමි”ති. සා වනකම්මිකපුරිසො විය
භුත්වා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා පුච්ඡී “හො පුරිස මනාපො තෙ රුක්ඛො ලද්ධො,
ඉමං ඡිත්දිත්වා කිං කරිස්සසි”ති? “රථනෙමිං කරිස්සාමි”ති. “ඉමිනා රුක්ඛෙන
රථො භවිස්සති”ති කෙන තෙ අක්ඛාතන්ති. “එකෙන කාළසිභෙනා”ති. “සාධු
සුට්ඨු තෙන අක්ඛාතං, ඉමිනා රුක්ඛෙන රථො සුන්දරො භවිස්සති, කාළසිභස්ස
ගලවම්මං උප්පාටෙන්වා චතුරඤ්ඤාමන්තෙ යානෙ අයපට්ටෙන විය නෙමිමණ්ඩලෙ
පරික්ඛිත්තෙ නෙමි ව ථීරා භවිස්සති, ඛණ්ඩඤ්ච ධනං ලභිස්සසි”ති. “කාළසිභවම්මං
කුතො ලච්ඡාමි”ති? “ත්වං බාලකොසි, අයං තච රුක්ඛො වනෙ ධීතො න පලායති,
ත්වං යෙන තෙ රුක්ඛො අක්ඛාතො, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘සාමි තයා
දස්සිතරුක්ඛං කතරට්ඨානෙ ඡිත්දාමි’ති වඤ්චෙන්වා ආනෙහි, අථ නං නිරාසඬිකං
‘ඉධ ව එත්ථ ව ඡිත්දා’ති මුඛතුණ්ඩං පසාරෙන්වා ආචික්ඛන්තං තිබ්බෙන
මහාඵරසුනා කොට්ටෙන්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා වම්මං ආදාය වරමංසං බාදිත්වා
රුක්ඛං ඡිත්දා”ති වෙරං අප්පෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ —

20.

“ඉති එන්දනරුක්ඛොපි, තාවදෙ අප්ඤ්ඤාසථ;
මය්හමිපි වචනං අත්ථී, භාරද්වාප සුඤ්ඤාහි මෙ.

21.

“ඉස්සස්ස උපක්ඛන්ධම්භා, උක්ඛච්ච චතුරඤ්ඤා;
තෙන නෙමිං පසාරෙසි, ඵවං දළ්භතරං සියා.

22.

“ඉති එන්දනරුක්ඛොපි, වෙරං අප්පෙසි තාවදෙ;
ජාතානඤ්ච අජාතානං, ඉස්සානං දුක්ඛමාවහි”ති.

තත්ථ භාරද්වාජාති තං ගොත්තෙන ආලපති. උපක්ඛන්ධම්භාති ඛන්ධතො.
උක්ඛච්චාති උක්ඛන්තිත්වා.

වඩ්ඪකී රුක්ඛදෙවතාය වචනං සුත්වා “අහො අප්ප මය්හං මඬිගලදිවසො”ති
කාළසිභං සාතෙන්වා රුක්ඛං ඡෙත්වා පක්කාමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ —

23.

“ඉව්වෙවං එන්දනො ඉස්සං, ඉස්සො ව පන එන්දනං;
අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදෙන, අඤ්ඤමඤ්ඤමසාතයුං.

24.

“එවමෙව මනුස්සානං, විවාදො යත්ථ ජායති;
මයුරනච්චං නච්චන්ති, යථා තෙ ඉස්සඑන්දනා.

25.

“තං වො වදාමි භද්දං වො, යාවන්තෙන්ථ සමාගතා;
සම්මොදථ මා විවදථ, මා හොථ ඉස්සඑන්දනා.

26.

“සාමග්ගිමෙව සික්ඛෙථ, බුද්ධෙහෙතං පසංසිතං;
සාමග්ගිරතො ධම්මට්ඨො, යොගක්ඛෙමා න ධංසතී”ති.

තත්ථ අසාතයුන්ති සාතාපෙසුං. මයුරනච්චං නච්චන්ති මහාරාජා යත්ථ හි මනුස්සානං විවාදො හොති, තත්ථ යථා නාම මයුරා නච්චන්තා පටිච්ඡාදෙනබ්බං රහස්සඪ්ඨං පාකටං කරොන්ති, එවං මනුස්සා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රන්ධං පකාසෙන්තා මයුරනච්චං නච්චන්ති නාම. යථා තෙ ඉස්සඑන්දනා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රන්ධං පකාසෙන්තා නච්චිංසු නාම. තං වොති තෙන කාරණෙන තුම්භෙ වදාමි. භද්දං වොති භද්දං තුම්භාකං හොතු. යාවන්තෙන්ථාති යාවන්තො එත්ථ ඉස්සඑන්දනසදිසා මා අහුවත්ථ. සාමග්ගිමෙව සික්ඛෙථාති සමග්ගභාවමෙව තුම්භෙ සික්ඛථ, ඉදං පඤ්ඤාචුද්ධෙහි පණ්ඩිතෙහි පසංසිතං. ධම්මට්ඨොති සුවර්තධම්මෙ යීතො. යොගක්ඛෙමා න ධංසතීති යොගෙහි ඛෙමා නිබ්බානා න පරිභායතීති නිබ්බානෙන දෙසනාකූටං ගණ්හි. සකාරාජානො ධම්මකථං සුත්වා සමග්ගා ජාතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා තං කාරණං විදිත්වා තස්මිං ව්‍යාසණ්ඨෙ නිවුත්ථදෙවතා අහමෙව අහොසි”න්ති.

එන්දනජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[476] 3. ජවනහංසජාතකවණ්ණනා

ඉධෙව හංස නිපතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දළ්භධම්මධනුග්ගහසුත්තන්තදෙසනං (සං. නි. 2.228) ආරබ්භ කටෙසි. භගවතා හි –

“සෙය්‍යාපාපි, හික්ඛවෙ, වත්තාරො දළ්භධම්මා ධනුග්ගහා සුසික්ඛිතා කතහත්ථා කතුපාසනා චතුද්දිසා යීතා අස්සු, අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ‘අහං ඉමෙසං චතුත්තං දළ්භධම්මානං ධනුග්ගහානං සුසික්ඛිතානං කතහත්ථානං කතුපාසනානං චතුද්දිසා කණ්ඨෙ ඛිත්තෙ අපතිට්ඨිතෙ පථවියං ගහෙන්වා

ආහරිස්සාමී’ති. “තං කිං මඤ්ඤං, භික්ඛවෙ, ‘ඡවනො පුරියො පරමෙන ඡවෙන සමන්තාගතො’ති අලං වචනායා”ති? “එවං හන්තෙ”ති. යථා ව, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ඡවො, යථා ව චන්දිමසුරියානං ඡවො, තතො සීඝතරො. යථා ව, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ඡවො, යථා ව චන්දිමසුරියානං ඡවො, යථා ව යා දෙවතා චන්දිමසුරියානං පුරතො ධාවන්ති, තාසං දෙවතානං ඡවො, තතො සීඝතරං ආයුසඬ්ඛාරා බියන්ති, තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං ‘අප්පමත්තා විහරිස්සාමා’ති. එවඤ්ඤි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බං’න්ති –

ඉමස්ස සුත්තස්ස කථිතදිවසතො දුතියදිවසෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. “ආවුසො, සත්ථා අත්තතො බුද්ධවිසයෙ යන්වා ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඬ්ඛාරෙ ඉත්තරෙ දුබ්බලෙ කත්වා පරිදිපෙන්නො පුපුඡ්ජනභික්ඛු අතිවිය සත්තාසං පාපෙසි, අහො බුද්ධබලං නාමා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, ස්වාහං ඉදානි සබ්බඤ්ඤානං පත්තො ආයුසඬ්ඛාරානං ඉත්තරභාවං දස්සෙත්වා භික්ඛු සංවෙජෙත්වා ධම්මං දෙසෙමි, මයා හි පුබ්බෙ අහෙතුකභංසයොනියං නිබ්බත්තෙනපි ආයුසඬ්ඛාරානං ඉත්තරභාවං දස්සෙත්වා බාරාණසිරාජානං ආදිං කත්වා සකලරාජපරිසං සංවෙජෙත්වා ධම්මො දෙසිතො”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො ඡවනභංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා නචුතිහංසසහස්සපරිවුතො චිත්තකූටෙ පටිවසති. සො එකදිවසං ඡම්බුදීපතලෙ එකස්මිං සරෙ සපරිවාරො සයංජාතසාලිං බාදිත්වා ආකාසෙ සුවණ්ණකිලඤ්ජං පත්ථරන්තො විය මහන්තෙන පරිවාරෙන බාරාණසිනගරස්ස මත්ථකෙන මන්දමන්දාය විලාසගතියා චිත්තකූටං ගච්ඡති. අථ නං බාරාණසිරාජා දිස්වා “ඉමිනාපි මාදිසෙන රඤ්ඤා භවිතබ්බං”න්ති අමච්චානං වත්වා තස්මිං සිනෙහං උජ්ජාදෙත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනං ගහෙත්වා මහාසත්තං ඔලොකෙත්වා සබ්බතුරියානි පග්ගණ්භාපෙසි. මහාසත්තො අත්තතො සක්කාරං කරොන්තං දිස්වා හංසෙ පුච්ඡි “රාජා, මම එවරූපං සක්කාරං කරොන්තො කිං පච්චාසිසති”ති? “තුම්හෙහි සද්ධිං මිත්තභාවං දෙවා”ති. “තෙන හි රඤ්ඤො අම්හෙහි සද්ධිං මිත්තභාවො හොතු”ති රඤ්ඤො සද්ධිං මිත්තභාවං කත්වා පක්කාමි. අට්ඨකදිවසං රඤ්ඤො උය්‍යානං ගතකාලෙ අනොතත්තදහං ගන්ත්වා එකෙන පක්ඛෙන උදකං, එකෙන වන්දනවුණ්ණං ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං තෙන උදකෙන ත්භාපෙත්වා වන්දනවුණ්ණෙන ඔකිරිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව සපරිවාරො චිත්තකූටං අගමාසි. තතො පට්ඨාය රාජා මහාසත්තං දට්ඨුකාමො භුත්වා “සභායො මෙ අප්ප ආගමිස්සති, සභායො මෙ අප්ප ආගමිස්සති”ති ආගමනමග්ගං ඔලොකෙත්තො අච්ඡති.

තදා මහාසත්තස්ස කනිට්ඨා ද්වෙ හංසපොතකා “සුරියෙන සද්ධිං ඡවිස්සාමා”ති මන්තෙත්වා මහාසත්තස්ස ආරොවෙසුං “මයං සුරියෙන සද්ධිං

ජවිස්සාමා””ති. “තාතා, සූරියජවො නාම සීඝො, සූරියෙන සද්ධිං ජවිතුං න සක්ඛිස්සථ, අන්තරාව විනස්සිස්සථ, මා ගමිත්ථා””ති. තෙ දුතියමිපි තතියමිපි යාවිංසු, බොධිසත්තොපි තෙ යාවතතියං වාරෙසියෙව. තෙ මානථද්ධා අත්තනො බලං අජානන්තා මහාසත්තස්ස අනාවික්ඛිත්වා ජවිස්සාමා””ති සූරියෙ අනුග්ගතෙයෙව ගන්ත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙ නිසීදිංසු. මහාසත්තො තෙ අදිස්වා “කභං නු බො ගතා””ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා වින්තෙසි “තෙ සූරියෙන සද්ධිං ජවිතුං න සක්ඛිස්සන්ති, අන්තරාව විනස්සිස්සන්ති, ජීවිතං තෙසං දස්සාමි””ති. සොපි ගන්ත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙයෙව නිසීදි. අථ උග්ගතෙ සූරියමණ්ඩලෙ භංසපොතකා උප්පතිත්වා සූරියෙන සද්ධිං පක්ඛන්දිංසු, මහාසත්තොපි තෙහි සද්ධිං පක්ඛන්දි. කනිට්ඨභාතිකො යාව පුබ්බණ්භසමයා ජවිත්වා කිලමි, පක්ඛසන්ධිසු අග්ගිඋට්ඨානකාලො විය අහොසි. සො බොධිසත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි “භාතික, න සක්කොමි””ති. අථ නං මහාසත්තො “මා භාසි, ජීවිතං තෙ දස්සාමි””ති පක්ඛපඤ්ජරෙන පරික්ඛිපිත්වා අස්සාසෙත්වා විත්තකුට්ඨපබ්බතං නෙත්වා භංසානං මජ්ඣෙයං යපෙත්වා පුන පක්ඛන්දිත්වා සූරියං පත්වා ඉතරෙන සද්ධිං පායාසි. සොපි යාව උපකට්ඨමජ්ඣන්තිකා සූරියෙන සද්ධිං ජවිත්වා කිලමි, පක්ඛසන්ධිසු අග්ගිඋට්ඨානකාලො විය අහොසි. තදා බොධිසත්තස්ස සඤ්ඤං අදාසි “භාතික, න සක්කොමි””ති. තමිපි මහාසත්තො තථෙව සමස්සාසෙත්වා පක්ඛපඤ්ජරෙනාදාය විත්තකුට්ඨෙව අගමාසි. තස්මිං බණ්ණෙ සූරියො නහමජ්ඣං පාපුණි.

අථ මහාසත්තො “මම අජ්ජ සරිරබලං වීමංසිස්සාමි””ති වින්තෙත්වා එකවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා යුගන්ධරමත්ථකෙ නිසීදිත්වා තතො උප්පතිත්වා එකවෙගෙන සූරියං පාපුණිත්වා කාලෙන පුරතො, කාලෙන පච්ඡතො ජවිත්වා වින්තෙසි “මය්හං සූරියෙන සද්ධිං ජවනං නාම නිරත්ථකං. අයොනිසොමනසිකාරසම්භූතං, කිං මෙ ඉමිනා, බාරාණසිං ගන්ත්වා මම සභායකස්ස රඤ්ඤො අත්ථයුත්තං ධම්මයුත්තං කථං කථෙස්සාමි””ති. සො නිවත්තිත්වා සූරියෙ නහමජ්ඣං අනතික්කන්තෙයෙව සකලචක්කවාලගබ්භං අන්තන්තෙන අනුසංයායිත්වා වෙගං පරිභාපෙත්තො සකලජම්බුදීපං අන්තන්තෙන අනුසංයායිත්වා බාරාණසිං පාපුණි. ද්වාදසයොජනිකං සකලනගරං භංසච්ඡන්තං විය අහොසි, ඡිද්දං නාම න පඤ්ඤාසි, අනුක්කමෙන වෙගෙ පරිභායන්තෙ ආකාසෙ ඡිද්දානි පඤ්ඤාසිංසු. මහාසත්තො වෙගං පරිභාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා සිහපඤ්ජරස්ස අභිමුච්චානෙ අට්ඨාසි. රාජා “ආගතො මෙ සභායො””ති සොමනස්සප්පත්තො තස්ස නිසීදනත්ථාය කඤ්චනපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා “සම්ම, පවිස, ඉධ නිසීදා””ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

27.

“ඉධෙව භංස නිපත, පියං මෙ තව දස්සනං;
ඉස්සරොසි අනුප්පත්තො, යම්ධත්ථී පවෙදයා””ති.

තත්ථ “ඉධා”ති කඤ්චනපීඨං සන්ධායාහ. නිපතාති නිසීදි. ඉස්සරොසීති ත්වං ඉමස්ස යානස්ස ඉස්සරො සාමි හුත්වා ආගතොසීති වදති. යම්ධන්ථී පච්චෙදයාති යං ඉමස්මිං නිවෙසනෙ අත්ථී, තං අපරිසඬිකන්තො අම්භාකං කථෙහීති.

මහාසත්තො කඤ්චනපීඨෙ නිසීදි. රාජා සතපාකසහස්සපාකෙහි තෙලෙහි තස්ස පක්ඛන්තරානි මක්ඛෙන්වා කඤ්චනතට්ඨකෙ මධුලාපෙ ව මධුරොදකඤ්ච සක්ඛරොදකඤ්ච දාපෙත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “සම්ම, ත්වං එකකොච ආගතොසි, කුහිං අගමිත්ථා”ති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං විත්ථාරෙන කථෙසි. අථ නං රාජා ආහ “සම්ම, මමපි සුරියෙන සද්ධිං ජචිතවෙගං දස්සෙහී”ති. මහාරාජ, න සක්කා සො වෙගො දස්සෙතුන්ති. තෙන හි මෙ සරික්ඛකමත්තං දස්සෙහීති. සාධු, මහාරාජ, සරික්ඛකමත්තං දස්සෙස්සාමි, අක්ඛණුවෙධි ධනුග්ගහෙ සන්නිපාතෙහීති. රාජා සන්නිපාතෙසි. මහාසත්තො චත්තාරො ධනුග්ගහෙ ගහෙන්වා නිවෙසනා ඔරුස්ස රාජඬිගණෙ සිලාථම්භං නිඛණාපෙත්වා අත්තනො ගීවායං සණ්ඨං බන්ධාපෙත්වා සිලාථම්භමත්ථකෙ නිසීදිත්වා චත්තාරො ධනුග්ගහෙ ථම්භං නිස්සාය චතුද්දිසාහිමුඛෙ යපෙත්වා “මහාරාජ, ඉමෙ චත්තාරො ජනා එකස්පභාරෙතෙව චතුද්දිසාහිමුඛා චත්තාරි කණ්ඩානි බිපන්තු, තානි අහං පථවිං අස්පත්තානෙව ආහරිත්වා එතෙසං පාදමුලෙ පාතෙස්සාමි. මම කණ්ඩගහණත්ථාය ගතභාවං සණ්ඨසද්දසඤ්ඤාය ජානෙය්‍යාසි, මං පන න පස්සිස්සසී”ති චත්වා තෙහි එකස්පභාරෙතෙව බිත්තකණ්ඩානි ආහරිත්වා තෙසං පාදමුලෙ පාතෙත්වා සිලාථම්භමත්ථකෙ නිසින්නමෙව අත්තානං දස්සෙත්වා “දිට්ඨො තෙ, මහාරාජ, මය්හං වෙගො”ති චත්වා “මහාරාජ, අයං වෙගො මය්හං නෙව උත්තමො, මජ්ඣිමො, පරිත්තො ලාමකවෙගො එස, එවං සීඝ්‍රො, මහාරාජ, අම්භාකං වෙගො”ති ආහ.

අථ නං රාජා පුච්ඡි “සම්ම, අත්ථී පන තුම්භාකං වෙගතො අඤ්ඤො සීඝ්‍රතරො වෙගො”ති? “ආම, මහාරාජ, අම්භාකං උත්තමවෙගතොපි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන ඉමෙසං සත්තානං ආයුසඬ්ඛාරා සීඝ්‍රතරං බීයන්ති හිජ්ජන්ති, ඛයං ගච්ඡන්ති”ති ඛණිකනිරොධවසෙන රූපධම්මානං නිරොධං දස්සෙති, තතො නාමධම්මානං. රාජා මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා මරණභයහිතො සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො භූමියං පති, මහාජනො උත්‍රාසං පත්තො අහොසි. රඤ්ඤො මුඛං උදකෙන සිඤ්චිත්වා සතිං ලභාපෙසි. අථ නං මහාසත්තො “මහාරාජ, මා භාසි, මරණස්සතිං භාවෙහි, ධම්මං වරාහි, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහි, අස්පමත්තො හොහි, දෙවා”ති ඔවදි. අථ රාජා “සාමි, මයං තුම්භාදිසෙන ඤාණබලසම්පන්නෙන ආචරියෙන විනා වසිතුං න සක්ඛිස්සාම, විත්තකුටං අගන්ත්වා මය්හං ධම්මං දෙසෙන්නො මය්හං ඔවාදාචරියො හුත්වා ඉධෙව වසාහී”ති යාවන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

28.

“සවනෙන එකස්ස පියා භවන්ති, දිස්වා පනෙකස්ස වියෙති ඡන්දො; දිස්වා ව සුත්වා ව පියා භවන්ති, කච්චිත්තු මෙ පියසි දස්සනෙන.

29.

“සවනෙන පියො මෙසි, භියො වාගම්ම දස්සනං;
එවං පියදස්සනො මෙ, වස භංස මමන්තිකෙ” ති.

තාසං අත්ථො – සම්ම භංසරාජ සවනෙන එකස්ස එකච්චෙ පියා භොන්ති,
“එවං ගුණො නාමා” ති සුත්වා සවනෙන පියායති, එකස්ස පන එකච්චෙ දිස්වාච
ජන්දො විගච්ඡති, පෙමං අන්තරධායති, බාදිතුං ආගතා යක්ඛා විය උපට්ඨන්ති,
එකස්ස එකච්චෙ දිස්වා ච සුත්වා වාති උභයථාපි පියා භොන්ති, තෙන තං පුච්ඡාමි.
කච්චිත්තු මෙ පියසි දස්සනෙනාති කච්චි තු ත්වං මං පියායසි, මය්හං පන ත්වං
සවනෙන පියොව, දස්සනං පනාගම්ම අතිපියොව. එවං මම පියදස්සනො සමානො
චිත්තකූටං අගන්ත්වා ඉධ මම සන්තිකෙ වසාති.

බොධිසත්තො ආහ –

30.

“වසෙය්‍යාම තවාගාරෙ, නිච්චං සක්කතපුජිතා;
මත්තො ච එකදා වජ්ජෙ, භංසරාජං පචන්තු මෙ” ති.

තත්ථ මත්තො ච එකදාති මහාරාජ, මයං තච සරෙ නිච්චං පුජිතා වසෙය්‍යාම,
ත්වං පන කදාචි සුරාමදමත්තො මංසබ්බදන්තං “භංසරාජං පචන්තු මෙ” ති
වදෙය්‍යාසි, අථ එවං තච අනුජීවිතො මං මාරෙත්වා පචෙය්‍යුං, තදාහං කිං
කරිස්සාමිති.

අථස්ස රාජා “තෙන හි මජ්ජමෙව න පිටිස්සාමි” ති පටිඤ්ඤං දාතුං ඉමං
ගාථමාහ –

31.

“ධිරත්ථු තං මජ්ජපානං, යං මෙ පියතරං තයා;
න වාපි මජ්ජං පිස්සාමි, යාව මෙ වච්ඡසි සරෙ” ති.

තතො පරං බොධිසත්තො ඡ ගාථා ආහ –

32.

“සුච්ඡානං සිඬ්ධිගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

33.

“අපි චෙ මඤ්ඤති පොසො, ඤාති මිත්තො සබාති වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො භුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො.

34.

“යස්මිං මනො නිවිසති, අවිදුරෙ සභාපි සො;
සන්තිකෙපි හි සො දුරෙ, යස්මිං නාවිසතෙ මනො.

35.

“අන්තොපි සො භොති පසන්නචිත්තො, පාරං සමුද්දස්ස පසන්නචිත්තො;
අන්තොපි සො භොති පදුට්ඨචිත්තො, පාරං සමුද්දස්ස පදුට්ඨචිත්තො.

36.

“සංවසන්නා විවසන්නි, යෙ දිසා තෙ රටෙසහ;
ආරා සන්නො සංවසන්නි, මනසා රට්ඨවඩ්ඪන.

37.

“අතිවිරං නිවාසෙන, පියො භවති අප්පියො;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, පුරා තෙ භොම අප්පියා”ති.

තත්ථ වස්සිතන්ති මහාරාජ, තිරච්ඡානගතා උජුහදයා, තෙන තෙසං වස්සිතං
සුවිජානං, මනුස්සා පන කක්ඛලා, තස්මා තෙසං වචනං දුබ්බිජානතරන්ති අත්ථො.
යො පුබ්බෙති යො පුග්ගලො පට්ඨමෙව අත්තමනො හුත්වා “ත්ථං මය්හං
ඤාතකො මිත්තො පාණ්ඩුසමො සබ්බා”ති අපි එවං මඤ්ඤති, ස්වෙව පච්ඡා දිසො වෙරි
සම්පජ්ජති, එවං දුබ්බිජානං නාම මනුස්සහදයන්ති. නිවිසති මහාරාජ, යස්මිං
පුග්ගලෙ පෙමවසෙන මනො නිවිසති, සො දුරෙ වසන්නොපි අවිදුරෙ සභාපි
වසතියෙව නාම. යස්මිං පන පුග්ගලෙ මනො න නිවිසති අපෙති, සො සන්තිකෙ
වසන්නොපි දුරෙයෙව.

අන්තොපි සො භොති මහාරාජ, යො සභායො පසන්නචිත්තො, සො
චිත්තෙන අල්ලිනත්තා පාරං සමුද්දස්ස වසන්නොපි අන්තොයෙව භොති. යො පන
පදුට්ඨචිත්තො, සො චිත්තෙන අනල්ලිනත්තා අන්තො වසන්නොපි පාරං සමුද්දස්ස
නාම. යෙ දිසා තෙති යෙ වෙරිනො පච්චත්ථිකා, තෙ එකතො වසන්නාපි දුරෙ
වසන්නියෙව නාම. සන්නො පන පණ්ඩිතා ආරා ධීතාපි මෙත්තාභාවිතෙන මනසා
ආවජ්ජෙන්නා සංවසන්නියෙව. පුරා තෙ භොමාති යාව තව අප්පියා න භොම,
තාවදෙව තං ආමන්තෙත්වා ගච්ඡාමාති වදති.

අථ නං රාජා ආහ –

38.

“එවං වෙ යාවමානානං, අඤ්ජලිං නාවබුජ්ඣසි;
පරිවාරකානං සතං, වචනං න කරොසි නො;
එවං තං අභියාචාම, පුන කයිරාසි පරියාය”න්ති.

තත්ථ එවං වෙති සවෙ භංසරාජ, එවං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාවමානානං අමහාකං
ඉමං අඤ්ජලිං නාවබුජ්ඣසි, තව පරිවාරකානං සමානානං වචනං න කරොසි, අථ නං

එවං යාවාම. පුන කසිරාසි පරියායන්ති කාලෙන කාලං ඉධ ආගමනාය වාරං
කරෙය්‍යාසිති අත්ථො.

තතො බොධිසත්තො ආහ -

39.

“එවං චෙ නො විහරන්, අන්තරායො න භෙස්සති;
තුය්හං වාපි මහාරාජ, මය්හඤ්ච රට්ඨවඩ්ඪන;
අප්පෙව නාම පස්සෙමු, අභොරත්තානම්චිවයෙ” ති.

තත්ථ එවං චෙ නොති මහාරාජ, මා වින්තයිත්ථ, සචෙ අම්භාකම්පි එවං
විහරන්තානං ජීවිතන්තරායො න භවිස්සති, අප්පෙව නාම උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං
පස්සිස්සාම, අපිච ත්වං මයා දින්නං ඔවාදමෙව මම යානෙ යපෙත්වා එවං
ඉත්තරජීවිනෙ ලොකසන්තිවාසෙ අප්පමත්තො හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි
කරොන්තො දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහි, එවඤ්ඤි මෙ
ඔවාදං කරොන්තො මං පස්සිස්සතියෙවාති. එවං මහාසත්තො රාජානං ඔවදිත්වා
විත්තකුට්ඨබ්බතමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ
තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බත්තෙනපි මයා ආයුසසිඛාරානං දුබ්බලභාවං දස්සෙත්වා
ධම්මො දෙසිතො” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා ආනන්දො
අහොසි, කනිට්ඨො මොග්ගල්ලානො, මජ්ඣිමො සාරිපුත්තො, සෙසහංසගණා
බුද්ධපරිසා, ජවනහංසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

ජවනහංසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[477] 4. වූළනාරදජාතකවණ්ණනා

න තෙ කට්ඨානි භින්නානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
ථුල්ලකුමාරිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිවාසිනො කිරෙකස්ස කුලස්ස
පන්තරසසොළසවස්සුද්දෙසිකා ධිතා අහොසි සොහග්ගප්පත්තා, න ච නං කොචි
වාරෙසි. අථස්සා මාතා වින්තෙසි “මම ධිතා වයප්පත්තා, න ච නං කොචි වාරෙති,
ආමිසෙන මච්ඡං විය එතාය එකං සාකියභික්ඛුං පලොභෙත්වා උප්පබ්බාපෙත්වා තං
නිස්සාය ජීවිස්සාමී” ති. තදා ච සාවත්ථිවාසි එකො කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා
පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නකාලතො පට්ඨාය සික්ඛාකාමතං පහාය ආලසියො
සරීරමණ්ඩනමනුයුත්තො විහාසි. මහාඋපාසිකා ගෙනෙ යාගුබාදනීයභොජනීයානි
සම්පාදෙත්වා ද්වාරෙ යත්වා අන්තරවිටීයා ගච්ඡන්තෙසු භික්ඛුසු එකං භික්ඛුං
රසතණ්භාය බන්ධිත්වා ගහෙතුං සක්කුණෙයාරූපං උපධාරෙන්ති
තෙපිටකආභිධම්මිකවිනයධරානං මහන්තෙන පරිවාරෙන ගච්ඡන්තානං අන්තරෙ
කඤ්චි ගය්හුපගං අදිස්වා තෙසං පච්ඡතො ගච්ඡන්තානං මධුරධම්මකථිකානං
අච්ඡන්තවලාහකසදිසානං පිණ්ඩපාතිකානම්පි අන්තරෙ කඤ්චි අදිස්වා එකං යාව

බහි අපඬගා අක්ඛිති අඤ්ජෙත්වා කෙසෙ ඔසණ්හෙත්වා දුකුලන්තරවාසකං
 නිවාසෙත්වා සට්ඨමට්ඨං චීවරං පාරුපිත්වා මණ්ඩණ්ණපත්තං ආදාය මනොරමං
 ඡත්තං ධාරයමානං විස්සට්ඨන්ද්‍රියං කායදළ්භිබ්බුලං ආගච්ඡත්තං දිස්වා “ඉමං
 සක්කා ගණ්හිතු”න්ති ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා “එථ, හන්තෙ”ති සරං
 ආනෙත්වා නිසිදාපෙත්වා යාගුආදීහි පරිවිසිත්වා කතහත්තකිච්චං තං භික්ඛුං
 “හන්තෙ, ඉතො පට්ඨාය ඉධෙවාගච්ඡෙය්‍යාථා”ති ආහ. සොපි තතො පට්ඨාය
 තත්ථෙව ගන්ත්වා අපරභාගෙ විස්සාසිකො අහොසි.

අපේකදිවසං මහාඋපාසිකා තස්ස සවනපථෙ යත්වා “ඉමස්මිං ගෙහෙ
 උපහොගපරිහොගමත්තා අත්ථී, තථාරූපො පන මෙ පුත්තො වා ජාමාතා වා ගෙහං
 විචාරිතුං සමත්ථො නත්ථී”ති ආහ. සො තස්සා වචනං සුත්වා “කිමත්ථං නු ඛො
 කථෙති”ති ථොකං හදයෙ විද්ධො විය අහොසි. සා ධිතරං ආහ “ඉමං පලොහෙත්වා
 තච වසෙ වත්තාපෙහී”ති. සා තතො පට්ඨාය මණ්ඩිතපසාධිතා ඉත්ථිකුත්තවිලාසෙහි
 තං පලොහෙසි. පුල්ලකුමාරිකාති න ච පුල්ලසරීරා දට්ඨබ්බා, පුල්ලා වා හොතු කිසා වා,
 පඤ්චකාමගුණිකරාගෙන පන පුල්ලතාය “පුල්ලකුමාරිකා”ති වුච්චති. සො දහරො
 කිලෙසවිසිකො හුත්වා “න දානාහං බුද්ධසාසනෙ පතිට්ඨාතුං සක්ඛිස්සාමී”ති
 වින්තෙත්වා “විහාරං ගන්ත්වා පත්තචීවරං නිය්‍යාදෙත්වා අසුකට්ඨානං නාම
 ගමිස්සාමී, තත්‍ර මෙ වත්ථානි පෙසෙථා”ති වත්වා විහාරං ගන්ත්වා පත්තචීවරං
 නිය්‍යාදෙත්වා “උක්කණ්ඨිතොස්මී”ති ආවරියුපජ්ඣායෙ ආහ. තෙ තං ආදාය සත්ථු
 සන්තිකං නෙත්වා “අයං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො”ති ආරොචෙසුං. සත්ථා “සච්චං
 කිර ත්ථං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ
 “කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසි”ති වත්වා “පුල්ලකුමාරිකාය, හන්තෙ”ති වුත්තෙ
 “භික්ඛු පුබ්බෙපෙසා තච අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස බ්‍රහ්මවරියන්තරායං කත්වා
 මහන්තං අනත්ථමකාසි, පුන ත්ථං එතමෙව නිස්සාය කස්මා උක්කණ්ඨිතොසි”ති
 වත්වා භික්ඛුහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
 මහාහොගෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උග්ගහිතසිජ්ජො කුටුම්භං සණ්ඨපෙසි,
 අථස්ස හරියා එකං පුත්තං විජායිත්වා කාලමකාසි. සො “යථෙව මෙ පියහරියාය,
 එවං මයිපි මරණං ආගමිස්සති, කිං මෙ සරාවාසෙන, පබ්බජිස්සාමී”ති වින්තෙත්වා
 කාමෙ පහාය පුත්තං ආදාය හිමවන්තං පවිසිත්වා තෙන සද්ධිං ඉසිපබ්බජ්ජං
 පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාභාරො අරඤ්ඤෙ විහාසි.
 තදා පච්චන්තවාසිනො චොරා ජනපදං පවිසිත්වා ගාමං පහරිත්වා කරමරෙ ගහෙත්වා
 හණ්ඩිකං උක්ඛිපාපෙත්වා පුන පච්චන්තං පාපයිංසු. තෙසං අන්තරෙ එකා අභිරූපා
 කුමාරිකා කෙරාටිකපඤ්ඤාය සමන්තාගතා වින්තෙසි “ඉමෙ අම්භෙ ගහෙත්වා
 දාසිහොගෙන පරිභුඤ්ජිස්සන්ති, එකෙන උපායෙන පලායිතුං වට්ටති”ති. සා “සාමී,
 සරීරකිච්චං කාතුකාමාමිහි, ථොකං පටික්කමිත්වා තිට්ඨථා”ති වත්වා චොර
 වඤ්චෙත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසන්ති බොධිසත්තස්ස පුත්තං අස්සමෙ
 යථෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගතකාලෙ පුබ්බණ්ණසමයෙ තං අස්සමං පාපුණිත්වා තං
 තාපසකුමාරං කාමරතියා පලොහෙත්වා සීලමස්ස හින්දිත්වා අත්තනො වසෙ

වත්තෙන්වා “කිං තෙ අරඤ්ඤවාසෙන, එහි ගාමං ගන්ත්වා වසිස්සාම, තත්‍ර හි රුපාදයො කාමගුණා සුලභා” ති ආහ. සොපි “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා “පිතා තාව මෙ අරඤ්ඤතො ඵලාඵලං ආහරිතුං ගතො, තං දිස්වා උභොපි එකතොව ගමිස්සාමා” ති ආහ.

සා වින්තෙසි – “අයං තරුණදාරකො න කිඤ්චි ජානාති, පිතරා පනස්ස මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිතෙන භවිතබ්බං, සො ආගන්ත්වා ‘ඉධ කිං කරොසී’ ති මං පොථෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා කඬිඬෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඛිපිස්සති, තස්මි අනාගතෙයෙව පලායිස්සාමි” ති. අථ නං “අහං පුරතො ගච්ඡාමි, ත්වං පච්ඡා ආගච්ඡෙය්‍යාසී” ති වත්වා මග්ගසඤ්ඤං ආචික්ඛිත්වා පක්කාමි. සො තස්සා ගතකාලතො පට්ඨාය උප්පන්නදොමනස්සො යථා පුරෙ කිඤ්චි වත්තං අකත්වා සසිසං පාරුපිත්වා අන්තොපණ්ණසාලාය පජ්ඣායන්තො නිපජ්ජි. මහාසත්තො ඵලාඵලං ආදාය ආගන්ත්වා තස්සා පදවලඤ්ජං දිස්වා “අයං මාතුගාමස්ස පදවලඤ්ජො, ‘පුත්තස්ස මම සීලං හින්තං භවිස්සති’ ති වින්තෙන්තො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඵලාඵලං ඔතාරෙත්වා පුත්තං පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

40.

“න තෙ කට්ඨානි හින්තානි, න තෙ උදකමාහනං;
අග්ගිපි තෙ න භාපිතො, කිං නු මන්දොව ඤායසී” ති.

තත්ථ අග්ගිපි තෙ න භාපිතොති අග්ගිපි තෙ න ජාලිතො. මන්දොවාති නිප්පඤ්ඤො අන්ධබාලො විය.

සො පිතු කථං සුත්වා උට්ඨාය පිතරං වන්දිත්වා ගාරවෙනෙව අරඤ්ඤවාසෙ අනුස්සාහං පවෙදෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

41.

“න උස්සහෙ වනෙ වත්ථුං, කස්සපාමන්තයාමි තං;
දුක්ඛො වාසො අරඤ්ඤමිහි, රට්ඨං ඉච්ඡාමි ගන්තවෙ.

42.

“යථා අහං ඉතො ගන්ත්වා, යස්මිං ජනපදෙ වසං;
ආචාරං බ්‍රහ්මෙ සික්ඛෙය්‍යං, තං ධම්මං අනුසාස ම” ති.

තත්ථ කස්සපාමන්තයාමි තන්ති කස්සප ආමන්තයාමි තං. ගන්තවෙති ගන්තුං. ආචාරන්ති යස්මිං ජනපදෙ වසාමි, තත්ථ වසන්තො යථා ආචාරං ජනපදචාරිත්තං සික්ඛෙය්‍යං ජානෙය්‍යං, තං ධම්මං අනුසාස ඔවදාහීති වදති.

මහාසත්තො “සාධු, තාත, දෙසචාරිත්තං තෙ කථෙස්සාමි” ති වත්වා ගාථාද්වයමාහ –

43.

“සවෙ අරඤ්ඤං හිත්වාන, වනමුලඵලානි ව;
රට්ඨෙ රොවයසෙ වාසං, තං ධම්මං නිසාමෙහි මෙ.

44.

“විසං මා පටිසෙවිත්ථො, පපාතං පරිවජ්ජය;
පඬකෙ ව මා විසිදිත්ථො, යත්තො වාසිවිසෙ වරෙ”ති.

තත්ථ ධම්මන්ති සවෙ රට්ඨවාසං රොවෙසි, තෙන හි ත්වං ජනපදවාරිත්තං
ධම්මං නිසාමෙහි. යත්තො වාසිවිසෙති ආසිවිසස්ස සන්තිකෙ යත්තො පටියත්තො
වරෙය්‍යාසි, සක්කොන්තො ආසිවිසං පරිවජ්ජෙය්‍යාසිති අත්ථො.

තාපසකුමාරො සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස අත්ථං අජානන්තො පුච්ඡි —

45.

“කිං නු විසං පපාතො වා, පඬකො වා බ්‍රහ්මවාරිනං;
කං ත්වං ආසිවිසං බ්‍රූසි, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති.

ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි —

46.

“ආසවො තාත ලොකස්මිං, සුරා නාම පවුච්චති;
මනුඤ්ඤො සුරහී වග්ගු, සාදු බුද්දරසුපමො;
විසං තදාහු අරියා සෙ, බ්‍රහ්මවරියස්ස නාරද.

47.

“ඉත්ථියො තාත ලොකස්මිං, පමත්තං පමථෙන්නි තා;
හරන්ති යුචිනො චිත්තං, තූලං භට්ඨංව මාලුතො;
පපාතො ඵසො අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මවරියස්ස නාරද.

48.

“ලාභො සිලොකො සක්කාරො, පූජා පරකුලෙසු ව;
පඬකො ඵසො ව අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මවරියස්ස නාරද.

49.

“සසත්ථා තාත රාජානො, ආවසන්ති මහිං ඉමං;
තෙ තාදියෙ මනුස්සින්දෙ, මහන්තෙ තාත නාරද.

50.

“ඉස්සරානං අධිපතීනං, න තෙසං පාදතො වරෙ;
ආසිවිසොති අක්ඛාතො, බ්‍රහ්මවරියස්ස නාරද.

51.

“හත්තත්ථො හත්තකාලෙ ව, යං ගෙහමුපසඬිකමෙ;
යදෙත්ථ කුසලං ජඤ්ඤා, තත්ථ සාසෙසනං වරෙ.

52.

“පවිසිත්වා පරකුලං, පානත්ථං භොජනාය වා;
මිතං බාදෙ මිතං භුඤ්ජෙ, න ව රූපෙ මනං කරෙ.

53.

“ගොට්ඨං මජ්ජං කිරාටඤ්ච, සභා නිකිරණානි ව;
ආරකා පරිවජ්ජෙහි, යානිව විසමං පථ”න්ති.

තත්ථ ආසවොති පුප්ඵාසවාදි. විසං තදාහුති තං ආසවසඬිබාතං සුරං අරියා
“බ්‍රහ්මචරියස්ස විස”න්ති වදන්ති. පමත්තන්ති මුට්ඨස්සතිං. තුලං හට්ඨංවාති රුක්ඛා
හස්සිත්වා පතිතතුලං විස. අක්ඛාතොති බුද්ධාදිහි කථිතො. සිලොකොති
කිත්තිවණ්ණො. සක්කාරොති අඤ්ජලිකම්මාදි. පුජාති ගන්ධමාලාදිහි පුජා.
පඬිකොති එස ඔසිදාපනට්ඨෙන “පඬිකො”ති අක්ඛාතො. මහන්තෙති
මහන්තභාවජ්ජත්තෙ. න තෙසං පාදතො වරෙති තෙසං සන්තිකෙ න වරෙ,
රාජකුලුපකො න භවෙය්‍යාසීති අත්ථො. රාජානො හි ආසිවිසා විස මුහුත්තෙනෙව
කුප්ඤ්ඤාති අනායාසනං පාපෙන්ති. අපිව අන්තෙපුරස්සවෙසනෙ
වුත්තාදිනවවසෙනපෙන්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

හත්තත්ථොති හත්තෙන අත්ථිකො හුත්වා. යදෙත්ථ කුසලන්ති යං තෙසු
උපසඬිකම්මිකම්මෙසු ගෙහෙසු කුසලං අනවජ්ජං පඤ්චඅගොචරරහිතං ජාතෙය්‍යාසි,
තත්ථ සාසෙසනං වරෙය්‍යාසීති අත්ථො. න ව රූපෙ මනං කරෙති පරකුලෙ
මත්තඤ්ඤා හුත්වා භොජනං භුඤ්ජන්තොපි තත්ථ ඉත්ථීරූපෙ මනං මා කරෙය්‍යාසි,
මා වක්ඛං උම්මිලෙන්වා ඉත්ථීරූපෙ නිමිත්තං ගණ්ඨෙය්‍යාසීති වදති. ගොට්ඨං මජ්ජං
කිරාටන්ති අයං පොත්ථකෙසු පාඨො, අට්ඨකථායං පන “ගොට්ඨං මජ්ජං
කිරාසඤ්චා”ති වත්වා “ගොට්ඨන්ති ගුන්තං ධීතට්ඨානං. මජ්ජන්ති පානාගාරං.
කිරාසන්ති ධුත්තකෙරාටිකජන”න්ති වුත්තං. සභා නිකිරණානි වාති සභායො ව
හිරඤ්ඤසුවණ්ණානං නිකිරණට්ඨානානි ව. ආරකාති එතානි සබ්බානි දුරතො
පරිවජ්ජෙය්‍යාසි. යානිවාති සජ්ජිතෙලයානෙන ගච්ඡන්තො විසමං මග්ගං විස.

මාණවො පිතු කට්ඨන්තස්සෙව සතිං පටිලහිත්වා “තාත, අලං මෙ
මනුස්සපට්ඨනා”ති ආහ. අථස්ස පිතා මෙත්තාදිභාවනං ආවික්ඛි. සො තස්සොවාදෙ
ධත්වා න චිරස්සෙව කුමානාහිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙසි. උභොපි පිතාපුත්තා
අපරිහීනජ්ඣානා කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සා කුමාරිකා අයං කුමාරිකා අහොසි, තාපසකුමාරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, පිතා පත අහමෙව අහොසි”න්ති.

වුළුනාරදජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[478] 5. දුතජාතකවණ්ණනා

දුතෙ තෙ බ්‍රහ්මේ පාහෙසින්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අත්තනො පඤ්ඤාපසංසනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “පස්සථ, ආවුසො, දසබලස්ස උපායකොසල්ලං, නන්දස්ස සකායුත්තස්ස අව්ඡරාගණං දස්සෙත්වා අරහත්තං අදාසි, වුළුපන්ථකස්ස පිලොතිකං දත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං අදාසි, කම්මාරපුත්තස්ස පදුමං දස්සෙත්වා අරහත්තං අදාසි, එවං නානාඋපායෙහි සත්තෙ විනෙති”න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුව්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව ‘ඉමිනා ඉදං හොති’ති උපායකුසලො, පුබ්බෙපි උපායකුසලොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ ජනපදො අභිරඤ්ඤො අහොසි. සො හි ජනපදං පිළෙත්වා ධනමෙව සංකඩ්ඪි. තදා බොධිසත්තො කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයඡ්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා “පච්ඡා ධම්මෙන භික්ඛං වරිත්වා ආවරියධනං ආහරිස්සාමි”ති වත්වා සිජ්ජං පට්ඨපෙත්වා නිට්ඨිතසිජ්ජො අනුයොගං දත්වා “ආවරිය, තුම්භාකං ධනං ආහරිස්සාමි”ති ආපුව්ඡිත්වා නික්ඛම්ම ජනපදෙ වරන්තො ධම්මෙන සමෙන පරියෙසින්වා සත්ත නික්ඛෙ ලභිත්වා “ආවරියස්ස දස්සාමි”ති ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ ගඩ්ගං ඔතරිතුං නාවං අභිරුහි. තස්ස තත්ථ නාවාය විපරිවත්තමානාය තං සුවණ්ණං උදකෙ පති. සො වින්තෙසි “දුල්ලභං භිරඤ්ඤං, ජනපදෙ පුත ආවරියධනෙ පරියෙසියමානෙ පපඤ්චො භවිස්සති, යංනුනාහං ගඩ්ගාතීරෙයෙව නිරාහාරො නිසිදෙයාං, තස්ස මෙ නිසින්තභාවං අනුපුබ්බෙන රාජා ජානිස්සති, තතො අමච්චෙ පෙසෙස්සති, අහං තෙහි සද්ධිං න මන්තෙස්සාමි, තතො රාජා සයං ආගමිස්සති, ඉමිනා උපායෙන තස්ස සන්තිකෙ ආවරියධනං ලභිස්සාමි”ති. සො ගඩ්ගාතීරෙ උත්තරිසාටකං පාරුපිත්වා යඤ්ඤසුත්තං බහි යපෙත්වා රජතපට්ටවණ්ණෙ වාලුකතලෙ සුවණ්ණපට්ඨා විය නිසිදි. තං නිරාහාරං නිසින්තං දිස්වා මහාජනො “කස්මා නිසින්තොසි”ති පුව්ඡි, කස්සවි න කට්ඨෙසි. පුතදිවසෙ ද්වාරගාමවාසිනො තස්ස තත්ථ නිසින්තභාවං සුත්වා ආගන්ත්වා පුව්ඡිංසු, තෙසම්පි න කට්ඨෙසි. තෙ තස්ස කිලමථං දිස්වා පරිදෙවන්තා පක්කම්ඤ්ඤ. තතියදිවසෙ නගරවාසිනො ආගම්ඤ්ඤ, චතුත්ථදිවසෙ නගරතො ඉස්සරජනා, පඤ්චමදිවසෙ රාජපුරිසා. ඡට්ඨදිවසෙ රාජා අමච්චෙ පෙසෙසි, තෙහිපි සද්ධිං න කට්ඨෙසි. සත්තමදිවසෙ රාජා භයට්ටිනො හුත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුව්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

54.

“දුනෙ තෙ බ්‍රහ්මෙ පාහෙසිං, ගඬිගාතීරස්මි ඤායතො;
තෙසං පුට්ඨො න ඛ්‍යාකාසි, දුක්ඛං ගුය්‍යමතං නු තෙ” ති.

තත්ථ දුක්ඛං ගුය්‍යමතං නු තෙති කිං නු ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යං තව දුක්ඛං
උප්පන්නං, තං තෙ ගුය්‍යමෙව මතං, න අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛිතබ්බන්ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “මහාරාජ, දුක්ඛං නාම හරිතුං සමත්ථස්සෙව
ආචික්ඛිතබ්බං, න අඤ්ඤස්සා” ති වත්වා සත්ත ගාථා අභාසි –

55.

“සවෙ තෙ දුක්ඛමුප්පජ්ජෙ, කාසිනං රට්ඨවඬ්ඞන;
මා ඛො නං තස්ස අක්ඛාහි, යො තං දුක්ඛා න මොචයෙ.

56.

“යො තස්ස දුක්ඛජාතස්ස, එකඬිගමපි භාගසො;
විජ්ජමොචෙය්‍ය ධම්මෙන, කාමං තස්ස පචෙදය.

57.

“සුච්ඡානං සිඬිගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

58.

“අපි වෙ මඤ්ඤතී පොසො, ඤාති මිත්තො සබාති වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො හුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො.

59.

“යො අත්තනො දුක්ඛමනානුපුට්ඨො, පචෙදයෙ ජන්තු අකාලරූපෙ;
ආනන්දිනො තස්ස භවන්ති මිත්තා, හිතෙසිනො තස්ස දුබ් භවන්ති.

60.

“කාලඤ්ච ඤත්වාන තථාච්ඨස්ස, මෙධාවිනං එකමතං විදිත්වා;
අක්ඛෙය්‍ය තිබ්බානි පරස්ස ධිරො, සණ්ඨං ගිරං අත්ථවතිං පමුඤ්චෙ.

61.

“සවෙ ච ජඤ්ඤා අවිසය්‍යමත්තනො, න තෙ හි මය්‍යං සුබාගමාය;
එකොච තිබ්බානි සහෙය්‍ය ධිරො, සච්චං හිරොත්තජ්ජමපෙක්ඛමානො” ති.

තත්ථ උප්පජ්ජෙති සවෙ තව උප්පජ්ජෙය්‍ය. මා අක්ඛාහීති මා කථෙහි.
දුබ්බිජානතරං තතොති තතො තිරච්ඡානගතවස්සිතතොපි දුබ්බිජානතරං, තස්මා
තථතො අජානිත්වා හරිතුං අසමත්ථස්ස අත්තනො දුක්ඛං න කථෙතබ්බමෙවාති. අපි

වෙනි ගාථා වුත්තත්ථාව. අනානුප්‍රට්ඨොති පුනස්සුනං පුට්ඨො. පච්චෙදයෙනි කප්ථති.
අකාලරූපෙනි අකාලෙ. කාලන්ති අත්තනො ගුය්හස්ස කථනකාලං. තථාවිධස්සාති
පණ්ඩිතපුරිසං අත්තනා සද්ධිං එකමනං විදිත්වා තථාවිධස්ස ආවික්ඛෙය්‍ය.
තිබ්බානීති දුක්ඛානි.

සචෙනි යදි අත්තනො දුක්ඛං අවිසය්හං අත්තනො වා පරෙසං වා පුරිසකාරෙන
අතෙකිච්ඡං ජානෙය්‍ය. තෙ භීති තෙ එව ලොකපච්චේණිකා, අට්ඨලොකධම්මාති
අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – අථ අයං ලොකපච්චේණි න මය්හං එව සුඛාගමාය
උප්පන්නා, අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි පරිවුත්තො නාම නත්ථී, එවං සන්තෙ සුඛමෙව
පත්ථෙන්නෙන පරස්ස දුක්ඛාරොපනං නාම න යුත්තං, නෙතං
හිරොත්තප්පසම්පන්නෙන කත්තබ්බං, අත්ථී ච මෙ හිරි ඔත්තප්පන්ති සච්චං
සංවිජ්ජමානං අත්තති හිරොත්තප්පං අපෙක්ඛමානොව අඤ්ඤස්ස අනාරොචෙත්වා
එකොව තිබ්බානි සහෙය්‍යා ධිරොති.

එවං මහාසත්තො සත්තහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා අත්තනො
ආවරියධනස්ස පරියෙසිතභාවං දස්සෙත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි –

62.

“අහං රට්ඨෙ විවරන්තො, නිගමෙ රාජධානියො;
හික්ඛමානො මහාරාජ, ආවරියස්ස ධනත්ථීකො.

63.

“ගහපතී රාජපුරිසෙ, මහාසාලෙ ච බ්‍රාහ්මණො;
අලත්ථං සත්ත නික්ඛානි, සුවණ්ණස්ස ජනාධිප;
තෙ මෙ නට්ඨා මහාරාජ, තස්මා සොවාමහං භුසං.

64.

“පුරිසා තෙ මහාරාජ, මනසානුච්චින්නිතා;
නාලං දුක්ඛා පමොචෙතුං, තස්මා තෙසං න ඛියාහරිං.

65.

“ත්ථඤ්ච ඛො මෙ මහාරාජ, මනසානුච්චින්නිතො;
අලං දුක්ඛා පමොචෙතුං, තස්මා තුය්හං පච්චෙදයි”න්ති.

තත්ථ භික්ඛමානොති එතෙ ගහපතිආදයො යාවමානො. තෙ මෙති තෙ සත්ත
නික්ඛා මම ගඬිගං තරන්තස්ස නට්ඨා, ගඬිගායං පතිතා. පුරිසා තෙති මහාරාජ, තච
දුතපුරිසා. අනුච්චින්නිතාති “නාලං ඉමෙ මං දුක්ඛා මොචෙතු”න්ති මයා ඤාතා.
තස්මාති තෙන කාරණෙන තෙසං අත්තනො දුක්ඛං නාවික්ඛිං. පච්චෙදයින්නි
කප්ථසිං.

www.aathaapi.org

රොපෙස්සාමි, හන්තෙ” ති. “සාධු, ආනන්ද, රොපෙහි, එවං සන්තෙ ජෙනවනෙ මම නිබ්බද්ධවාසො විය හවිස්සති” ති.

ථෙරො කොසලනරින්දස්ස අනාථපිණ්ඩිකස්ස විසාබාදිනඤ්ච ආරොචෙත්වා ජෙනවනද්වාරෙ බොධිරොපනට්ඨානෙ ආවාටං බණාපෙත්වා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං ආහ – “හන්තෙ, අහං ජෙනවනද්වාරෙ බොධිං රොපෙස්සාමි, මහාබොධිතො මෙ බොධිපක්කං ආහරවා” ති. ථෙරො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා ආකාසෙන බොධිමණ්ඩං ගන්ත්වා වණ්ටා පරිගලන්තං පක්කං භූමිං අසම්පත්තමෙව චීවරෙන සම්පට්ඨිත්වා ගහෙත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස අදාසි. ආනන්දත්ථෙරො “අජ්ජ බොධිං රොපෙස්සාමි” ති කොසලරාජාදීනං ආරොචෙසි. රාජා සායන්හසමයෙ මහන්තෙන පරිවාරෙන සබ්බුපකරණානි ගාහාපෙත්වා ආගමි, තවා අනාථපිණ්ඩිකො විසාබා ච අඤ්ඤො ච සද්ධො ජනො. ථෙරො මහාබොධිරොපනට්ඨානෙ මහන්තං සුවණ්ණකටාහං යපෙත්වා හෙට්ඨා ඡිද්දං කාරෙත්වා ගන්ධකලලස්ස පුරෙත්වා “ඉදං බොධිපක්කං රොපෙහි, මහාරාජා” ති රඤ්ඤො අදාසි. සො චින්තෙසි “රජ්ජං නාම න සබ්බකාලං අම්භාකං හත්ථෙ තිට්ඨති, ඉදං මයා අනාථපිණ්ඩිකෙන රොපාපෙතුං වට්ටති” ති. සො තං බොධිපක්කං මහාසෙට්ඨිස්ස හත්ථෙ යපෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො ගන්ධකලලං වියුහිත්වා තත්ථ පාතෙසි. තස්මිං තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙයෙව සබ්බෙසං පස්සන්තානඤ්ඤෙව නඩ්ගලසිසප්පමාණො බොධිබන්ධො පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙබො උට්ඨහි, වතුසු දිසාසු උද්ධඤ්චාති පඤ්ච මහාසාබා පණ්ණාසහත්ථාව නික්බමිංසු. ඉති සො තඩ්බණඤ්ඤෙව වනජ්ජනිජෙට්ඨකො හුත්වා අට්ඨාසි. රාජා අට්ඨාරසමත්තෙ සුවණ්ණරජතසංගෙ ගන්ධොදකෙන පුරෙත්වා නීලුප්පලහත්ථකාදිපට්ඨිමණ්ඩිතෙ මහාබොධිං පරික්ඛිපිත්වා පුණ්ණසංගෙ පටිපාටියා යපෙසි, සත්තරතනමයං වෙදිකං කාරෙසි, සුවණ්ණමිස්සකං වාලුකං ඔකිරි, පාකාරපරික්ඛෙපං කාරෙසි, සත්තරතනමයං ද්වාරකොට්ඨකං කාරෙසි, සක්කාරො මහා අහොසි.

ථෙරො තවාගතං උපසඬ්ඛිතමිත්වා “හන්තෙ, තුම්හෙහි මහාබොධිමුලෙ සමාපන්නසමාපත්තිං මයා රොපිතබොධිමුලෙ නිසිදිත්වා මහාජනස්ස හිතත්ථාය සමාපජ්ජවා” ති ආහ. “ආනන්ද, කිං කථෙසි, මයි මහාබොධිමුලෙ සමාපන්නසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්තෙ අඤ්ඤො පදෙසො ධාරෙතුං න සක්කොති” ති. “හන්තෙ, මහාජනස්ස හිතත්ථාය ඉමස්ස භූමිප්පදෙසස්ස ධුවනියාමෙන සමාපත්තිසුබෙන තං බොධිමුලං පරිභුඤ්ජවා” ති. සත්ථා එකරත්තිං සමාපත්තිසුබෙන පරිභුඤ්ජී. ථෙරො කොසලරාජාදීනං කථෙත්වා බොධිමහං නාම කාරෙසි. සොපි බො බොධිරුක්ඛො ආනන්දත්ථෙරෙන රොපිතත්තා ආනන්දබොධියෙවාති පඤ්ඤායිත්ථ. තදා හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො ආයස්මා ආනන්දො ධරන්තෙයෙව තවාගතෙ බොධිං රොපෙත්වා මහාපුජං කාරෙසි, අහො මහාගුණො ථෙරො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්බවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්බවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො සපරිවාරෙසු වතුසු මහාදීපෙසු මනුස්සෙ

ගහෙන්වා බහුගන්ධමාලාදීනි ආහරිත්වා මහාබෝධිමණ්ඩෙ බෝධිමහං
කාරෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කලිඞ්ගරටියෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඞ්ගො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි.
තස්ස මහාකාලිඞ්ගො, වුළකාලිඞ්ගොති ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං. නෙමිත්තකා
“පෙට්ඨපුත්තො පිතු අව්වයෙන රජ්ජං කාරෙස්සති, කනිට්ඨො පන ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා හික්ඛාය වරිස්සති, පුත්තො පනස්ස වක්කවත්තී භවිස්සති” ති
බ්‍යාකරිංසු. අපරභාගෙ පෙට්ඨපුත්තො පිතු අව්වයෙන රාජා අහොසි, කනිට්ඨො පන
උපරාජා. සො “පුත්තො කිර මෙ වක්කවත්තී භවිස්සති” ති පුත්තං නිස්සාය මානං
අකාසි. රාජා අසහන්තො “වුළකාලිඞ්ගං ගණ්භා” ති එකං අත්ථවරකං ආණාපෙසි.
සො ගන්ත්වා “කුමාර, රාජා තං ගණ්භාපෙතුකාමො, තව ජීවිතං රක්ඛාහී” ති ආහ.
සො අත්තනො ලඤ්ජනමුද්දිකඤ්ච සුමුමකම්බලඤ්ච බග්ගඤ්චාති ඉමානි තීණි
අත්ථවරකාමච්චස්ස දස්සෙත්වා “ඉමාය සඤ්ඤාය මම පුත්තස්ස රජ්ජං
දදෙය්‍යාමා” ති වත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නදීතීරෙ වාසං කප්පෙසි.

මද්දරටියෙපි සාගලනගරෙ මද්දරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී ධිතරං විජායි. තං
නෙමිත්තකා “අයං හික්ඛං වරිත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සති, පුත්තො පනස්සා
වක්කවත්තී භවිස්සති” ති බ්‍යාකරිංසු. සකලජම්බුදීපෙ රාජානො තං පවත්තිං සුත්වා
එකජ්ජභාරෙතෙව ආගන්ත්වා සාගලනගරං රුන්ධිංසු. මද්දරාජා වින්තෙසි “සවාහං
ඉමං එකස්ස දස්සාමි, සෙසරාජානො කුජ්ඣස්සන්ති, මම ධිතරං රක්ඛිස්සාමි” ති
ධිතරඤ්ච භරියඤ්ච ගහෙන්වා අඤ්ඤාතකචෙසෙන පලායිත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා
වුළකාලිඞ්ගකුමාරස්ස අස්සමපදෙනො උපරිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා
උඤ්ජාවරියාය ජීවිකං කප්පෙන්නො තත්ථ පටිවසති. මාතාපිතරො “ධිතරං
රක්ඛිස්සාමා” ති තං අස්සමපදෙ කත්වා එලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්ති. සා තෙසං
ගතකාලෙ නානාපුජ්ඵානි ගහෙන්වා පුජ්ඵවුම්බටකං කත්වා ගඬගාතීරෙ
යපිතසොපානපන්ති විය ජාතො එකො සුපුජ්ඵිනො අම්බරුක්ඛො අත්ථී, තං
අභිරුහිත්වා කිළිත්වා පුජ්ඵවුම්බටකං උදකෙ බිපි. තං එකදිවසං ගඬගායං
න්භායන්තස්ස වුළකාලිඞ්ගකුමාරස්ස සීසෙ ලග්ගි. සො තං ඔලොකෙත්වා “ඉදං
එකාය ඉත්ථියා කතං, නො ව බො මහල්ලිකාය, තරුණකුමාරිකාය කතකම්මං,
විමංසිස්සාමි තාව න” ත්ති කිලෙසවසෙන උපරිගඬගං ගන්ත්වා තස්සා අම්බරුක්ඛෙ
නිසීදිත්වා මධුරෙන සරෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා තං දිස්වා
“හද්දෙ, කා නාම ත්ව” ත්ති ආහ. “මනුස්සිත්ථිහමස්මි සාමී” ති. “තෙන හි
ඔතරාහී” ති. “න සක්කා සාමි, අහං බත්තියා” ති. “හද්දෙ, අහමිපි බත්තියොයෙව,
ඔතරාහී” ති. සාමි, න වචනමත්තෙනෙතෙව බත්තියො හොති, යදිසි බත්තියො,
බත්තියමායං කට්ඨෙහී” ති. තෙ උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං බත්තියමායං කට්ඨංසු.
රාජධිතා ඔතරි.

තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අජ්ඣාචාරං වරිංසු. සා මාතාපිතුසු ආගතෙසු තස්ස
කාලිඞ්ගරාජපුත්තභාවඤ්චෙව අරඤ්ඤං පටිට්ඨකාරණඤ්ච විත්ථාරෙන තෙසං

කපෙයි. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා තං තස්ස අදංසු. තෙසං පියසංවාසෙන වසන්තානං රාජධීතා ගබ්භං ලභිත්වා දසමාසව්වයෙන ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි, “කාලිඬගො” තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො පිතු වෙව අයාකස්ස ව සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානං නිප්ඵත්තිං පාපුණි. අථස්ස පිතා නක්ඛත්තයොගවසෙන භාතු මතභාවං ඤත්වා “තාත, මා ත්වං අරඤ්ඤෙ වස, පෙත්තෙයො තෙ මහාකාලිඬගො කාලකතො, ත්වං දන්තපුරනගරං ගන්ත්වා කුලසන්නකං සකලරජ්ජං ගණ්භාහි” ති වත්වා අත්තනා ආනිතං මුද්දිකඤ්ච කම්බලඤ්ච බග්ගඤ්ච දත්වා “තාත, දන්තපුරනගරෙ අසුකවිජීයං අමභාකං අත්ථවරකො අමච්චො අත්ථී, තස්ස ගෙහෙ සයනමජ්ඣෙ ඔතරිත්වා ඉමානි තිණි රතනානි තස්ස දස්සෙත්වා මම පුත්තභාවං ආවික්ඛ, සො තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සති” ති උයොපෙසි. සො මාතාපිතරො ව අයාකායායිකෙ ව වන්දිත්වා පුඤ්ඤමභිද්ධියා ආකාසෙන ගන්ත්වා අමච්චස්ස සයනපිට්ඨෙයෙව ඔතරිත්වා “කොසි ත්ව” ත්ති පුට්ඨො “චුළකාලිඬගස්ස පුත්තොමිහි” ති ආවික්ඛිත්වා තානි රතනානි දස්සෙසි. අමච්චො රාජපරිසාය ආරොවෙසි. අමච්චා නගරං අලඬකාරාපෙත්වා තස්ස සෙනවිජත්තං උස්සාපයිංසු.

අථස්ස කාලිඬගභාරද්වාජො නාම පුරොහිතො තස්ස දස වක්කවත්තිවත්තානි ආවික්ඛි. සො තං වත්තං පුරෙසි. අථස්ස පන්නරසඋපොසථදිවසෙ වක්කදහතො වක්කරතනං, උපොසථකුලතො හත්ථීරතනං, වලාහකකුලතො අස්සරතනං, වෙපුල්ලපබ්බතතො මණිරතනං ආගමි, ඉත්ථීරතනගහපතිරතනපරිණායකරතනානි පාතුහවත්ති. සො සකලවක්කවාළගබ්භෙ රජ්ජං ගණ්භිත්වා එකදිවසඤ්ච ඡත්තිංසයොජනාය පරිසාය පරිවුතො සබ්බසෙනං කෙලාසකුට්ඨිභාගං හත්ථී. ආරුය්භ මහත්තෙන සිරිවිලාසෙන මාතාපිතූනං සන්තිකං පායාසි. අථස්ස සබ්බබුද්ධානං ජයපල්ලඬකස්ස පථවීනාහිමණ්ඩලභූතං නාගො ගන්තුං නාසක්ඛි. රාජා පුනප්පුනං වොදෙසි, සො නාසක්ඛියෙව. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා පඨමං ගාථමාහ —

67.

“රාජා කාලිඬගො වක්කවත්ති, ධම්මෙන පථවිමනුසාසං;
අගමා බොධිසම්මං, නාගෙන මහානුභාවෙනා” ති.

අථ රඤ්ඤො පුරොහිතො රඤ්ඤා සද්ධිං ගච්ඡන්තො “ආකාසෙ ආවරණං නාම නත්ථී, කිං නු බො රාජා හත්ථීං පෙසෙතුං න සක්කොති, වීමංසිස්සාමි” ති ආකාසතො ඔරුය්භ සබ්බබුද්ධානංයෙව ජයපල්ලඬකං පථවීනාහිමණ්ඩලභූතං භූමිභාගං පස්සි. තදා කිර තත්ථ අට්ඨරාජකරිසමත්තෙ යානෙ කෙසමස්සුමත්තම්පි තිණං නාම නත්ථී, රජතපට්ටවණ්ණවාළුකා විප්පකිණ්ණා හොන්ති, සමන්තා තිණලතාවනප්පතියො බොධිමණ්ඩං පදක්ඛිණං කත්වා ආවට්ටෙත්වා බොධිමණ්ඩාහිමුඛාව අට්ඨංසු. බ්‍රාහ්මණො තං භූමිභාගං ඔලොකෙත්වා “ඉදඤ්චි සබ්බබුද්ධානං සබ්බකිලෙසවිද්ධංසනට්ඨානං, ඉමස්ස උපරිභාගෙ සක්කාදීහිපි න සක්කා ගන්තු” ත්ති වින්තෙත්වා කාලිඬගරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා

බොධිමණ්ඩස්ස වණ්ණං කථෙත්වා රාජානං “ඔතරා”ති ආහ. තමත්ථං
පකාසෙත්තො සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ -

68.

“කාලිඬිගො භාරද්වාජො ව, රාජානං කාලිඬිගං සමණකොලඤ්ඤං;
චක්කං චත්තයතො පරිග්ගහෙත්වා, පඤ්ඡලී ඉදමවොච.

69.

“පච්චොරොහ මහාරාජ, භූමිභාගො යථා සමණුග්ගතො;
ඉධ අනධිවරා බුද්ධා, අභිසම්බුද්ධා විරොචන්ති.

70.

“පදක්ඛිණතො ආවට්ඨා, තිණලතා අස්මිං භූමිභාගස්මිං;
පථවියා නාභියං මණ්ඩො, ඉති නො සුතං මන්තෙ මහාරාජ.

71.

“සාගරපරියන්තාය, මෙදිනියා සබ්බභූතධරණියා;
පථවියා අයං මණ්ඩො, ඔරොභිත්වා නමො කරොහි.

72.

“යෙ තෙ භවන්ති නාගා ව, අභිජාතා ව කුඤ්ජරා;
ඵත්තාවතා පදෙසං තෙ, නාගා නෙව මුපයන්ති.

73.

“අභිජාතො නාගො කාමං, පෙසෙහි කුඤ්ජරං දන්තිං;
ඵත්තාවතා පදෙසො, සක්කා නාගෙන මුපගන්තුං.

74.

“තං සුත්වා රාජා කාලිඬිගො, වෙයාඤ්ජනිකවචො නිසාමෙත්වා;
සම්පෙසෙසි නාගං ඤස්සාම, මයං යථිමස්සිදං වචනං.

75.

“සම්පෙසිතො ව රඤ්ඤා, නාගො කොඤ්චොච අභිනදිත්වානා;
පටිසක්කිත්වා නිසීදි, ගරුංච භාරං අසහමානො”ති.

තත්ථ සමණකොලඤ්ඤන්ති තාපසානං පුත්තං. චක්කං චත්තයතොති චක්කං
චත්තයමානං, චක්කචත්තින්ති අත්ථො. පරිග්ගහෙත්වාති භූමිභාගං වීමංසිත්වා.
සමණුග්ගතොති සබ්බබුද්ධෙහි වණ්ණිතො. අනධිවරාති අතුල්ලා අප්පමෙය්සා.
විරොචන්තිති විහතසබ්බකිලෙසන්ධකාරා තරුණසූරියා විය ඉධ නිසින්තා
විරොචන්ති. තිණලතාති තිණානි ව ලතායො ව. මණ්ඩොති
චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලාය පථවියා මණ්ඩො සාරො නාභිභූතො

අවලට්ඨානං, කප්පෙ සණ්ඨහන්තෙ පයමං සණ්ඨහති, විනස්සන්තෙ පච්ඡා
විනස්සති. ඉති නො සුතන්ති එවං අමිහෙහි ලක්ඛණමත්තවසෙන සුතං.
ඔරොහිත්වාති ආකාසතො ඔතරිත්වා ඉමස්ස සබ්බවුද්ධානං
කිලෙසවිද්ධංසනට්ඨානස්ස නමො කරොහි, පූජාසක්කාරං කරොහි.

යෙ තෙති යෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤා භත්ථිරතනසඬ්ඛාතා උපොසථකුලෙ
නිබ්බත්තනාගා. එත්තාවතාති සබ්බෙපි තෙ එත්තකං පදෙසං නෙව උපයන්ති,
කොට්ටියමානාපි න උපගච්ඡන්තියෙව. අභිජාතොති ගොවරියාදීනි අට්ඨ
භත්ථිකුලානි අභිභවිත්වා අතික්කමිත්වා උපොසථකුලෙ ජාතො. කුඤ්ජරන්ති
උත්තමං. එත්තාවතාති එත්තකො පදෙසො සක්කා එතෙන නාගෙන උපගන්තුං,
ඉතො උත්තරි න සක්කා, අභිකඬ්ඛන්තො වජිරඬ්ඛකුසෙන සඤ්ඤං දත්වා පෙසෙහීති.
වෙයාඤ්ජනිකවචො නිසාමෙත්වාති හික්ඛවෙ, සො රාජා තස්ස ලක්ඛණපාඨකස්ස
වෙයාඤ්ජනිකස්ස කාලිඬ්ඛභාරද්වාජස්ස වචො නිසාමෙත්වා උපධාරෙත්වා
“ඤ්ඤාම මයං යථා ඉමස්ස වචනං යදි වා සච්චං යදි වා අලික”න්ති වීමංසන්තො
නාගං පෙසෙහීති අත්ථො. කොඤ්චොව අභිනදිත්වානාති හික්ඛවෙ, සො නාගො
තෙන රඤ්ඤා වජිරඬ්ඛකුසෙන වොදෙත්වා පෙසිතො කොඤ්චසකුණො විය නදිත්වා
පට්ඨස්සත්තවා සොණ්ඨං උක්ඛිපිත්වා ගිවං උත්තාමෙත්වා ගරුං භාරං වහිතුං
අසක්කොන්තො විය ආකාසෙයෙව නිසීදි.

සො තෙන පුනථපුනං විජ්ඣියමානො වෙදනං සහිතුං අසක්කොන්තො
කාලමකාසී. රාජා පනස්ස මතභාවං අජානන්තො පිට්ඨෙ නිසීන්තොව අහොසී.
කාලිඬ්ඛභාරද්වාජො “මහාරාජ, තව නාගො නිරුද්ධො, අඤ්ඤං භත්ථිං සඬ්ඛමා”ති
ආහ. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා දසමං ගාථමාහ –

76.

“කාලිඬ්ඛභාරද්වාජො, නාගං ඛිණායුකං විදිත්වාන;
රාජානං කාලිඬ්ඛං, තරමානො අජ්ඣාභාසිත්ථ;
අඤ්ඤං සඬ්ඛම නාගං, නාගො ඛිණායුකො මහාරාජා”ති.

තත්ථ නාගො ඛිණායුකොති නාගො තෙ ජීවිතක්ඛයං පත්තො, යං කිඤ්චි
කරොන්තෙන න සක්කා පිට්ඨෙ නිසීන්තෙන බොධිමණ්ඩමත්ථකෙන ගන්තුං.
අඤ්ඤං නාගං සඬ්ඛමාති රඤ්ඤො පුඤ්ඤද්ධිබලෙන අඤ්ඤො නාගො
උපොසථකුලතො ආගන්ත්වා පිට්ඨිං උපනාමෙසී.

රාජා තස්ස පිට්ඨියං නිසීදි. තස්මිං බණ මතභත්ථි භූමියං පති. තමත්ථං
පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

77.

“තං සුත්වා කාලිඬ්ඛො, තරමානො සඬ්ඛමී නාගං;
සඬ්ඛන්තෙව රඤ්ඤ නාගො, තත්ථෙව පති භූමා;
වෙයාඤ්ජනිකවචො, යථා තථා අහු නාගො”ති.

අප රාජා ආකාසනො ඔරුය්හ බොධිමණ්ඩං ඔලොකෙන්වා පාටිභාරියං දිස්වා
භාරද්වාජස්ස ථුතීං කරොන්තො අහං -

78.

“කාලිඨගො රාජා කාලිඨගං, බ්‍රාහ්මණං එතදවොච;
ත්වමෙව අසි සම්බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤා සබ්බදස්සාවී” ති.

බ්‍රාහ්මණො තං අනධිවාසෙන්තො අත්තානං නීවට්ඨානෙ යපෙන්වා බුද්ධෙයෙව
උක්ඛිපිත්වා චණ්ණෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසි -

79.

“තං අනධිවාසෙන්තො කාලිඨග, බ්‍රාහ්මණො ඉදමවොච;
වෙයාඤ්ජනිකා හි මයං, බුද්ධා සබ්බඤ්ඤානො මහාරාජ.

80.

“සබ්බඤ්ඤා සබ්බවිදු ච, බුද්ධා න උක්ඛණෙන ජානන්ති;
ආගමබලසා හි මයං, බුද්ධා සබ්බං පජානන්ති” ති.

තත්ථ වෙයාඤ්ජනිකාහි මහාරාජ, මයං බ්‍යඤ්ජනං දිස්වා බ්‍යාකරණසමත්ථා
සුතබුද්ධා නාම, බුද්ධා පන සබ්බඤ්ඤා සබ්බවිදු. බුද්ධා හි අතීතාදිභෙදං සබ්බං
ජානන්ති වෙව පස්සන්ති ච, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන තෙ සබ්බං ජානන්ති, න
උක්ඛණෙන. මයං පන ආගමබලසා අත්තනො සිප්පබලෙනෙව ජානාම, තඤ්ච
එකදෙසමෙව, බුද්ධා පන සබ්බං පජානන්තිති.

රාජා බුද්ධගුණෙ සුත්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා සකලචක්කවාළවාසිකෙහි
බහුගත්ඨමාලං ආහරාපෙන්වා මහාබොධිමණ්ඩෙ සත්තාහං චසිත්වා මහාබොධිපූජං
කාරෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉමං ගාථාද්වයමාහ -

81.

“මහසිත්වා සම්බොධිං, නානාතුරියෙහි චජ්ජමානෙහි;
මාලාවිලෙපනං අභිහරිත්වා, අප රාජා මනුපායාසි.

82.

“සට්ඨි වාහසහස්සානි, පුජ්ථානං සන්තිපාතයි;
පුජෙසි රාජා කාලිඨගො, බොධිමණ්ඩමනුත්තර” ති.

තත්ථ මනුපායාසීති මාතාපිතුනං සන්තිකං අගමාසි. සො මහාබොධිමණ්ඩෙ
අට්ඨාරසහත්ථං සුවණ්ණත්ථමිහං උස්සාපෙසි. තස්ස සත්තරතනමයා වෙදිකා
කාරෙසි, රතනමිස්සකං වාලුකං ඔකිරාපෙන්වා පාකාරපරික්ඛිත්තං කාරෙසි,
සත්තරතනමයං ද්වාරකොට්ඨකං කාරෙසි, දෙවසිකං පුජ්ථානං සට්ඨිවාහසහස්සානි

සන්නිපාතයි, එවං බොධිමණ්ඩං පුප්පෙසි. පාළියං පන “සට්ඨි වාහසහස්සානි පුප්පාන” න්ති එත්තකමෙව ආගතං.

එවං මහාබොධිපුෂ්පං කත්වා මාතෘපිතරො අයාකායයිකෙ ව ආදාය දන්තපුරමෙව ආනෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තාවතිංසහවනෙ නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො බොධිපුෂ්පං කාරෙසියෙවා” නි වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාණවකකාලිඬිගො ආනන්දො අහොසි, කාලිඬිගහාරද්වාපො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

කාලිඬිගබොධිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[480] 7. අකිත්තිජාතකවණ්ණනා

අකිත්තිං දිස්වා සම්මන්ත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං සාවත්ථිවාසිං දානපතිං උපාසකං ආරබ්භ කපෙසි. සො කිර සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස මහාදානං දත්වා පරියොසානදිවසෙ අරියසඬ්ඨස්ස සබ්බපරික්ඛාරෙ අදාසි. අපස්ස සත්ථා පරිසමජ්ඣෙයෙව අනුමොදනං කරොන්තො “උපාසක, මහා තෙ පරිච්චාගො, අහො දුක්කරං තයා කතං, අයඤ්ඨි දානවංසො නාම පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, දානං නාම ගිහිනාපි පබ්බජිතෙතාපි දාතබ්බමෙව. පොරාණකපණ්ඩිතා පන පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ වසන්තාපි අලොණකං විදුපනං උදකමත්තස්සිත්තං කාරපණ්ණං බාදමානාපි සම්පත්තයාවකානං යාවදත්ථං දත්වා සයං පිතිසුබ්බෙත යාපයිංසු” නි වත්වා “හන්තෙ, ඉදං තාව සබ්බපරික්ඛාරදානං මහාජනස්ස පාකට්ඨං, තුම්හෙහි චුත්තං අපාකට්ඨං, තං නො කපෙථා” නි තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස කුලෙ නිබ්බන්ති, “අකිත්ති” තිස්ස නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ භගිනීපි ජායි, “යසවතී” තිස්සා නාමං කරිංසු. මහාසත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමී. අපස්ස මාතෘපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං පෙනකිච්චානි කාරෙත්වා ධනවිලෝකනං කරොන්තො “අසුකො නාම එත්තකං ධනං සණ්ඨපෙත්වා අතීතො, අසුකො එත්තක” න්ති වචනං සුත්වා සංවිග්ගමානසො හුත්වා “ඉදං ධනමෙව පඤ්ඤායති, න ධනස්ස සංහාරකා, සබ්බෙ ඉමං ධනං පහායෙව ගතා, අහං පන තං ආදාය ගමිස්සාමි” නි භගිනිං පක්කොසාපෙත්වා “ත්වං ඉමං ධනං පටිපජ්ජාහී” නි ආහ. “තුම්හාකං පන කො අජ්ඣාසයො” ති? “පබ්බජිතුකාමොමිහී” ති. “භාතික, අහං තුම්හෙහි ඡඩ්ඨිතං බෙළං න සිරසා සම්පට්ඨිමාමි, න මෙ ඉමිනා අත්ථො, අහමිපි පබ්බජිස්සාමි” ති. සො රාජානං ආපුච්ඡිත්වා හෙරිං වරාපෙසි “ධනෙන අත්ථිකා අකිත්තිපණ්ඩිතස්ස ගෙහං ආගච්ඡන්තු” ති.

සො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා ධනෙ අබියමානෙ චිත්තෙසි “ඉමෙ සඬබාරා බියන්ති, කිං මෙ ධනකීලාය, අත්ථිකා තං ගණ්ඨිස්සන්ති” ති නිවෙසනද්වාරං විවරිත්වා “දින්තඤ්ඤෙව හරන්තු” ති සහිරඤ්ඤසුචණ්ණං ගෙහං පහාය ඤාතිමණ්ඩලස්ස පරිදෙවන්තස්ස හගිතිං ගහෙත්වා බාරාණසිනො නික්ඛමී. යෙන ද්වාරෙන නික්ඛමී, තං අකිත්තිද්වාරං නාම ජාතං, යෙන තිත්ථෙන නදිං ඔතිණ්ණො, තම්පි අකිත්තිතිත්ථං නාම ජාතං. සො ද්වෙ තීණි යොජනානි ගන්ත්වා රමණීයෙ යානෙ පණ්ණසාලං කත්වා හගිනියා සද්ධිං පබ්බජී. තස්ස පබ්බජිතකාලතො පටියාය බහුගාමනිගමරාජධානිවාසිනො පබ්බජිංසු. මහාපරිවාරො අහොසි, මහාලාභසක්කාරො නිබ්බන්ති, බුද්ධුප්පාදකාලො විය පවත්ති. අථ මහාසත්තො “අයං ලාභසක්කාරො මහා, පරිවාරොපි මහන්තො, මයා එකකෙනෙව විහරිතුං වට්ඨති” ති චිත්තෙත්වා අවෙලාය අන්තමසො හගිනිමිපි අජානාපෙත්වා එකකොව නික්ඛමීත්වා අනුපුබ්බෙන දම්මරට්ඨං පත්වා කාවීරපට්ටනසමීපෙ උය්‍යානෙ විහරන්තො ක්කානාභිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙසි. තත්‍රාපිස්ස මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජී. සො තං ජිගුචිත්වා ජඩ්ඛෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා නාගදීපසමීපෙ කාරදීපෙ ඔතරි. තදා කාරදීපො අභිදීපො නාම අහොසි. සො තත්ථ මහන්තං කාරරුක්ඛං උපනිස්සාය පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තත්ථ තස්ස වසනභාවං න කොචි ජානාති. අථස්ස හගිනී භාතරං ගවෙසමානා අනුපුබ්බෙන දම්මරට්ඨං පත්වා තං අදිස්වා තෙන වසිතට්ඨානෙයෙව වසී, ක්කානං පන නිබ්බන්තෙතුං නාසක්ඛි.

මහාසත්තො අප්පිච්ඡතාය කත්ථවි අගන්ත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස ඵලකාලෙ ඵලානි බාදති, පත්තකාලෙ පත්තානි උදකසිත්තානි බාදති. තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො “කො නු බො මං යානා වාවෙතුකාමො” ති ආවජ්ජෙත්තො අකිත්තිපණ්ඩිතං දිස්වා “කිමත්ථං එස තාපසො සීලානි රක්ඛති, සක්කත්තං නු බො පත්ථෙති, උදාහු අඤ්ඤං, වීම්සිස්සාමි නං. අයඤ්ඨි දුක්ඛෙන ජීවිකං කප්පෙසි, උදකසිත්තානි කාරපණ්ණානි බාදති, සවෙ සක්කත්තං පත්ථෙති, අත්තනො සිත්තපත්තානි මය්හං දස්සති, නො වෙ, න දස්සති” ති බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො කාරපණ්ණානි සෙදෙත්වා ඔතාරෙත්වා “සීතලභූතානි බාදිස්සාමි” ති පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. අථස්ස පුරතො සක්කො භික්ඛාය අටියාසි. මහාසත්තො තං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා “ලාභා වත මෙ, යොහං යාවකං පස්සාමි, අජ්ජ මෙ මනොරථං මත්ථකං පාපෙත්වා දානං දස්සාමි” ති පක්කභාජනෙනෙව ආදාය ගන්ත්වා “ඉදං මෙ දානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පච්චයො හොතු” ති අත්තනො අසෙසෙත්වා ව තස්ස භාජනෙ පක්ඛිපි. බ්‍රාහ්මණො තං ගහෙත්වා ටොකං ගන්ත්වා අත්තරධාසි. මහාසත්තොපි තස්ස දත්වා පුන අපචිත්වා පිතිසුබ්බෙනෙව විනිනාමෙත්වා පුනදිවසෙ පචිත්වා තත්ථෙව පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි.

සක්කො පුන බ්‍රාහ්මණවෙසෙන අගමාසි. පුනපිස්ස දත්වා මහාසත්තො තථෙව විනිනාමෙසි. තතියදිවසෙපි තථෙව දත්වා “අහො මෙ ලාභා වත, කාරපණ්ණානි නිස්සාය මහන්තං පුඤ්ඤං පසුත” න්ති සොමනස්සප්පත්තො තයො දිවසෙ

අනාභාරතාය දුබ්බලොපි සමානො මජ්ඣන්තිකසමයෙ පණ්ණසාලතො
 නික්ඛමිත්වා දානං ආවජ්ජෙන්නො පණ්ණසාලද්වායෙ නිසීදි. සක්කොපි චිත්තෙසි
 “අයං බ්‍රාහ්මණො තයො දිවසෙ නිරාභාරො භුත්වා එවං දුබ්බලොපි දානං දෙන්නො
 තුට්ඨවිත්තොව දෙනි, චිත්තස්ස අඤ්ඤාපත්තමපි නත්ථි, අහං ඉමං ‘ඉදං නාම
 පත්ථෙත්වා දෙනී’ති න ජානාමි, පුච්ඡිත්වා අජ්ඣාසයමස්ස සුත්වා දානකාරණං
 ජානිස්සාමි”ති. සො මජ්ඣන්තිකෙ චිතිවත්තෙ මහත්තෙන සිරිසොහග්ගෙන
 ගගනතලෙ තරුණසූරියො විය ජලමානො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පුරතොව
 යත්වා “අම්මො තාපස, එවං උණ්භවානෙ පහරන්තෙ එවරුපෙ
 ලොණජලපරික්ඛිත්තෙ අරඤ්ඤෙ කිමත්ථං තපොකම්මං කරොසි”ති පුච්ඡි.
 තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා පයමං ගාථමාහ —

83.

“අකිත්තිං දිස්වා සම්මන්තං, සක්කො භූතපතී බ්‍රවි;
 කිං පත්ථයං මහාබ්‍රහ්මෙ, එකො සම්මසි සම්මනී”ති.

තත්ථ කිං පත්ථයන්ති කිං මනුස්සසම්පත්තිං පත්ථෙන්නො, උදාහු
 සක්කසම්පත්තිආදීනං අඤ්ඤතරන්ති.

මහාසත්තො තං සුත්වා සක්කභාවඤ්චස්ස ඤාත්වා “නාහං එතා සම්පත්තියො
 පත්ථෙමි, සබ්බඤ්ඤානං පන පත්ථෙන්නො තපොකම්මං කරොමි”ති පකාසෙතුං
 දුතියං ගාථමාහ —

84.

“දුක්ඛො පුනඛභවො සක්ක, සරීරස්ස ව හෙදනං;
 සම්මොහමරණං දුක්ඛං, තස්මා සම්මාමි වාසවා”ති.

තත්ථ තස්මාති යස්මා පුනප්පුනං ජාති ඛන්ධානං හෙදනං සම්මොහමරණඤ්ච
 දුක්ඛං, තස්මා යත්ථෙතාති නත්ථි, තං නිබ්බානං පත්ථෙන්නො ඉධ සම්මාමිති එවං
 අත්තනො නිබ්බානජ්ඣාසයනං දීපෙති.

තං සුත්වා සක්කො තුට්ඨමානසො “සබ්බභවෙසු කිරායං උක්කණ්ඨිතො
 නිබ්බානත්ථාය අරඤ්ඤෙ විහරති, වරමස්ස දස්සාමි”ති වරෙන නිමන්තෙන්නො
 තතියං ගාථමාහ —

85.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරුපෙ සුභාසිතෙ;
 වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී”ති.

තත්ථ යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසීති යං මනසා ඉච්ඡසී, තං දම්මි, වරං ගණ්භාහීති.

මහාසත්තො වරං ගණ්භන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ —

86.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
යෙන පුත්තෙ ව දාරෙ ව, ධනධක්ඤ්ඤං පියානි ව;
ලද්ධා නරා න තප්පන්ති, සො ලොභො න මයි වසෙ”ති.

තත්ථ වරඤ්චෙ මෙ අදොති සචෙ වරං මය්හං දෙසි. පියානි වානි අඤ්ඤානි ව
යානි පියහණ්ඩානි. න තප්පන්තිති පුනප්පුනං පුත්තාදයො පත්ථෙත්තියෙව, න
තිත්තිං උපගච්ඡන්ති. න මයි වසෙති මයි මා වසතු මා උප්පජ්ජතු.

අථස්ස සක්කො තුස්සිත්වා උත්තරිමිපි වරං දෙන්තො මහාසත්තො ව වරං
ගණ්හන්තො ඉමා ගාථා අභාසිංසු -

87.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

88.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
බ්බත්තං වත්ථුං භිරඤ්ඤඤච, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
යෙන ජාතෙන ජියන්ති, සො දොසො න මයි වසෙ.

89.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

90.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
බාලං න පස්සෙ න සුඤ්ඤ, න ව බාලෙන සංවසෙ;
බාලෙනල්ලාපසල්ලාපං, න කරෙ න ව රොචයෙ.

91.

“කිං නු තෙ අකරං බාලො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප බාලස්ස, දස්සනං නාභිකඬ්ඛසි.

92.

“අනයං නයති දුම්මෙධො, අධුරායං නියුඤ්ජති;
දුන්නයො සෙය්‍යසො භොති, සම්මා වුත්තො පකුප්පති;
විනයං සො න ජානාති, සාධු තස්ස අදස්සනං.

93.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;

වරං කස්සප නෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිව්ඡසි.

94.

“වරඤ්ඤෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
ධිරං පස්සෙ සුඤ්ඤෙ ධිරං, ධිරෙන සහ සංවසෙ;
ධිරෙනල්ලාපසල්ලාපං, තං කරෙ තඤ්ච රොවයෙ.

95.

“කිං නු නෙ අකරං ධිරො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප ධිරස්ස, දස්සනං අභිකඬ්ඛසි.

96.

“නයං නයති මෙධාවි, අධුරායං න යුඤ්ජති;
සුනයො සෙය්‍යසො භොති, සම්මා චුත්තො න කුජ්ජති;
විනයං සො පජානාති, සාධු තෙන සමාගමො.

97.

“එතස්මිං නෙ සුලභිනෙ, පතිරූපෙ සුභාසිනෙ;
වරං කස්සප නෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිව්ඡසි.

98.

“වරඤ්ඤෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
තතො රත්තා විවසානෙ, සුරියුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යං, සීලවත්තො ව යාවකා.

99.

“දදතො මෙ න ඛියෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එතං සක්ක වරං වරෙ.

100.

“එතස්මිං නෙ සුලභිනෙ, පතිරූපෙ සුභාසිනෙ;
වරං කස්සප නෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිව්ඡසි.

101.

“වරඤ්ඤෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
න මං පුන උපෙය්‍යාසි, එතං සක්ක වරං වරෙ.

102.

“බ්‍රහ්මි වතවරියාහි, නරා ව අථ නාරියො;
දස්සනං අභිකඬ්ඛන්ති, කිං නු මෙ දස්සනෙ භයං.

103.

“තං තාදිසං දෙවවණ්ණං, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
දිස්වා තපො පමජ්ජෙය්‍යං, එතං තෙ දස්සනෙ භය”න්ති.

තත්ථ යෙන ජාතෙනාති යෙන චිත්තෙන ජාතෙන කුද්ධා සත්තා පාණවධාදීනං
කතත්තා රාජදණ්ඩවසෙන විසබ්බදානාදීහි වා අත්තනො මරණවසෙන එතාති
බ්බත්තාදීහි ජීයන්ති, සො දොසො මයි න වසෙය්‍යාති යාවති. න සුභෙති
අසුකට්ඨානෙ නාම වසතීතිපි ඉමෙහි කාරණෙහි න සුභෙය්‍යං. කිං නු තෙ අකරන්ති
කිං නු තව බාලෙන මාතා මාරිතා, උදාහු තව පිතා, අඤ්ඤං වා පන තෙ කිං නාම
අනත්ථං බාලො අකරං.

අනයං නයතීති අකාරණං “කාරණ”න්ති ගණ්හාති, පාණාතිපාතාදීහි කත්වා
ජීවිකං කප්පෙස්සාමීති එවරූපාති අනත්ථකම්මාති චිත්තෙති. අධුරායන්ති
සද්ධාධුරසීලධුරපඤ්ඤාධුරෙසු අයොජෙත්වා අයොගෙ නියුඤ්ජති. දුන්නයො
සෙය්‍යසො හොතීති දුන්නයොව තස්ස සෙය්‍යො හොති. පඤ්ච දුස්සීලකම්මාති
සමාදාය වත්තනමෙව සෙය්‍යාති ගණ්හාති, හිතපට්ඨන්තියා වා දුන්නයො හොති
නෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා. සම්මා වුත්තොති හෙතුනා කාරණෙන වුත්තො කුප්පති.
විනයන්ති “එවං අභික්කම්මබ්බ”න්තිආදිකං ආචාරවිනයං න ජානාති, ඔවාදඤ්ච න
සම්පට්ඨජති. සාධු තස්සාති එතෙහි කාරණෙහි තස්ස අදස්සනමෙව සාධු.

සුරියුග්ගමනං පතීති සුරියුග්ගමනවෙලාය. දිබ්බා භක්ඛාති දිබ්බභොජනං
යාවකාති තස්ස දිබ්බභොජනස්ස පටිග්ගාහකා. වතවරියාහීති
දානසීලඋපොසථකම්මෙහි. දස්සනං අභිකඬ්ඛන්තීති දස්සනං මම අභිකඬ්ඛන්ති. තං
තාදිසන්ති එවරූපං දිබ්බාලඬ්ඛාරවිභූසිතං. පමජ්ජෙය්‍යන්ති පමාදං ආපජ්ජෙය්‍යං. තව
සිරිසම්පත්තිං පත්ථෙය්‍යං, එවං නිබ්බානත්ථාය පවත්තිතෙ තපොකම්මෙ
සක්කට්ඨානං පත්ථෙත්තො පමත්තො නාම භවෙය්‍යං, එතං තව දස්සනෙ මය්හං
භයන්ති.

සක්කො “සාධු, භන්තෙ, ඉතො පට්ඨාය න තෙ සන්තිකං ආගමිස්සාමා”ති තං
වන්දිත්වා බ්මාපෙත්වා පක්කාමී. මහාසත්තො යාවජීවං තත්ථෙව වසන්තො
බ්බුමච්චාරො භාවෙත්වා බ්බුමලොකෙ නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සක්කො
අනුරුද්ධො අහොසි, අකිත්තිපණ්ඩිතො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

අකිත්තිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[481] 8. තක්කාරියජාතකවණ්ණනා

අභමෙව දුබ්භාසිතං භාසි බාලොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
කොකාලිකං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්ඤි අත්තොවස්සෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා ගණං

පහාය විවිත්තාවාසං වසිතුකාමා සත්ථාරං ආපුච්ඡන්වා කොකාලිකරට්ඨෙ කොකාලිකස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තං එවමාහංසු “ආවුසො කොකාලික, තං නිස්සාය අම්භාකං, අම්භෙ ව නිස්සාය තව ඵාසුච්ඡාරො භවිස්සති, ඉමං තෙමාසං ඉධ වසෙය්‍යාමා”ති. “කො පනාවුසො, මං නිස්සාය තුම්භාකං ඵාසුච්ඡාරො”ති. සචෙ ත්වං ආවුසො “ද්වෙ අග්ගසාවකා ඉධ විහරන්ති”ති කස්සචි නාරොචෙය්‍යාසි, මයං සුඛං විහරෙය්‍යාම, අයං තං නිස්සාය අම්භාකං ඵාසුච්ඡාරොති. “අථ තුම්භෙ නිස්සාය මය්හං කො ඵාසුච්ඡාරො”ති? “මයං තුය්හං අන්තොතෙමාසං ධම්මං වාචෙස්සාම, ධම්මකථං කථෙස්සාම, එස තුය්හං අම්භෙ නිස්සාය ඵාසුච්ඡාරො”ති. “වසථාවුසො, යථාජ්ඣාසයෙනා”ති. සො තෙසං පතිරුපං සෙනාසනං අදාසි. තෙ එලසමාපත්තිසුඛෙන සුඛං වසිංසු. කොචි තෙසං තත්ථ වසනභාවං න ජානාති.

තෙ වුත්ථවස්සා පචාරෙත්වා “ආවුසො, තං නිස්සාය සුඛං වුත්ථාමිහ, සත්ථාරං වන්දිතුං ගච්ඡාමා”ති තං ආපුච්ඡංසු. සො “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡන්වා තෙ ආදාය ධුරගාමෙ පිණ්ඩාය වරි. ථෙරා කතහත්තකිච්චා ගාමතො නික්ඛමිංසු. කොකාලිකො තෙ උයොයාජෙත්වා නිවත්තිත්වා මනුස්සානං ආරොචෙසි “උපාසකා, තුම්භෙ තිරච්ඡානසදිසා, ද්වෙ අග්ගසාවකෙ තෙමාසං ධුරවිහාරෙ වසන්තෙ න ජානිත්ථ, ඉදානි තෙ ගතා”ති. මනුස්සා “කස්මා පන, හන්තෙ, අම්භාකං නාරොචිත්ථා”ති වත්වා ඛහුං සප්පිතෙලාදිහෙසජ්ජඤ්චෙව වත්ථච්ඡාදනඤ්ච ගහෙත්වා ථෙරෙ උපසඬ්ඨිකමිත්වා වන්දිත්වා “ඛමථ නො, හන්තෙ, මයං තුම්භාකං අග්ගසාවකභාවං න ජානාම, අජ්ජ නො කොකාලිකහදන්තස්ස වචනෙන ඤාතා, අම්භාකං අනුකම්පාය ඉමානි හෙසජ්ජවත්ථච්ඡාදනානි ගණ්හථා”ති ආහංසු.

කොකාලිකො “ථෙරා අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා, ඉමානි වත්ථානි අත්තනා අග්ගහෙත්වා මය්හං දස්සන්ති”ති වින්තෙත්වා උපාසකෙහි සද්ධිංයෙව ථෙරානං සන්තිකං ගතො. ථෙරා හික්ඛුපරිපාචිතත්තා තතො කිඤ්චි නෙව අත්තනා ගණ්හිංසු, න කොකාලිකස්ස දාපෙසුං. උපාසකා “හන්තෙ, ඉදානි අගණ්හන්තා පුන අම්භාකං අනුකම්පාය ඉධ ආගච්ඡෙය්‍යාථා”ති යාචිංසු. ථෙරා අනධිවාසෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමිංසු. කොකාලිකො “ඉමෙ ථෙරා අත්තනා අගණ්හන්තා මය්හං න දාපෙසු”න්ති ආසානං ඛන්ධි. ථෙරාපි සත්ථු සන්තිකෙ ථොකං වසිත්වා අත්තනො පරිවාරෙ පඤ්චහික්ඛුසතෙ ව ආදාය හික්ඛුසහස්සෙන සද්ධිං වාරිකං වරමානා කොකාලිකරට්ඨං පත්තා. තෙ උපාසකා පච්චුග්ගමනං කත්වා ථෙරෙ ආදාය තමෙව විහාරං නෙත්වා දෙවසිකං මහාසක්කාරං කරිංසු. පහුතං හෙසජ්ජවත්ථච්ඡාදනං උජ්ජජ්ජි, ථෙරෙහි සද්ධිං ආගතහික්ඛු වීචරානි විචාරෙන්නා සද්ධිං ආගතානං හික්ඛුනඤ්ඤෙව දෙන්ති, කොකාලිකස්ස න දෙන්ති, ථෙරාපි තස්ස න දාපෙන්නි. කොකාලිකො වීචරං අලභිත්වා “පාපිච්ඡා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, පුබ්බෙ දීයමානං ලාහං අග්ගහෙත්වා ඉදානි ගණ්හන්ති, පුරෙතුං න සක්කා, අඤ්ඤෙ න ඔලොකෙන්නි”ති ථෙරෙ අක්කොසති පරිභාසති. ථෙරා “අයං අම්භෙ නිස්සාය අකුසලං පසවති”ති සපරිවාරා නික්ඛමිත්වා “අඤ්ඤං, හන්තෙ, කතිපාහං වසථා”ති මනුස්සෙහි යාචියමානාපි නිවත්තිතුං න ඉච්ඡිංසු.

අපේකො දහරො භික්ඛු ආහ - “උපාසකා, කථං ථෙරා වසිස්සන්ති, තුම්භාකං කුලුපකො ථෙරො ඉධ ඉමෙසං වාසං න සහති”ති. තෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හන්තෙ, තුම්භෙ කීර ථෙරානං ඉධ වාසං න සහථ, ගච්ඡථ නෙ ඛමාපෙත්වා නිවත්තෙථ, සචෙ න නිවත්තෙථ, පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසථා”ති ආහංසු. සො උපාසකානං භයෙන ගන්ත්වා ථෙරෙ යාචි. ථෙරා “ගච්ඡාමුසො, න මයං නිවත්තාමා”ති පක්කමිංසු. සො ථෙරෙ නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො විහාරමෙව පච්චාගතො. අථ නං උපාසකා පුච්ඡිංසු “නිවත්තිතා තෙ, හන්තෙ, ථෙරා”ති. “නිවත්තෙතුං නාසක්ඛිං ආවුසො”ති. අථ නං “ඉමස්මිං පාපධම්මෙ වසන්තෙ ඉධ පෙසලා භික්ඛු න වසිස්සන්ති, නික්කඨ්ඨාම න”න්ති වින්තෙත්වා “හන්තෙ, මා ත්වං ඉධ වසි, අම්භෙ නිස්සාය තුය්හං කිඤ්චි නත්ථි”ති ආහංසු. සො තෙහි නික්කඨ්ඨිතො පත්තචීරමාදාය ඡෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඨ්ඨිත්වා “පාපිච්ඡා, හන්තෙ, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, පාපිකානං ඉච්ඡානං වසං ගතා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “මා හෙවං කොකාලික, අවච, මා හෙවං කොකාලික අවච, පසාදෙහි කොකාලික, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු විත්තං, තෙ පෙසලා භික්ඛු”ති වාරෙති. වාරිතොපි කොකාලිකො “තුම්භෙ, හන්තෙ, තුම්භාකං අග්ගසාවකානං සද්දහථ, අහං පච්චක්ඛිතො අද්දසං, පාපිච්ඡා එතෙ පටිච්ඡන්තකම්මන්තා දුස්සීලා”ති වත්වා යාවතතියං සත්ථාරා වාරිතොපි තථෙව වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. තස්ස පක්කන්තමත්තස්සෙව සකලසරීරෙ සාසපමත්තා පිළකා උට්ඨන්තිවා අනුපුබ්බෙන වඨ්ඨිත්වා බෙඵ්වපක්කමත්තා හුත්වා භිජ්ජිත්වා පුබ්බලොභිතානි පග්ගරිංසු. සො නිත්ථුනන්තො වෙදනාප්පත්තො ඡෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ නිපජ්ජි. “කොකාලිකෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා අක්කුට්ඨා”ති යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං අහොසි.

අථස්ස උපජ්ඣායො තුරු නාම බ්‍රහ්මා තං කාරණං ඤත්වා “ථෙරෙ ඛමාපෙස්සාමි”ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා “කොකාලික, ඵරුසං තෙ කම්මං කතං, අග්ගසාවකෙ පසාදෙහි”ති ආහ. “කො පන ත්වං ආවුසො”ති? “තුරු බ්‍රහ්මා නාමාහ”න්ති. “නනු ත්වං, ආවුසො, හගවතා අනාගාමීති බ්‍යාකතො, අනාගාමී ච අනාවත්තිධම්මො අස්මා ලොකාති වුත්තං, ත්වං සඨ්ඨිකාරට්ඨානෙ යක්ඛො හවිස්සසී”ති මහාබ්‍රහ්මං අපසාදෙසි. සො තං අත්තනො වචනං ගාභාපෙතුං අසක්කොන්තො “තච වාචාය ත්වඤ්ඤෙව පඤ්ඤායිස්සසී”ති වත්වා සුද්ධාවාසමෙව ගතො. කොකාලිකොපි කාලං කත්වා පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජි. තස්ස තත්ථ නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා සහම්පතිබ්‍රහ්මා තථාගතස්ස ආරොචෙසි, සත්ථා භික්ඛුනං ආරොචෙසි. භික්ඛු තස්ස අගුණං කථෙන්නා ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, කොකාලිකො කීර සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ අක්කොසිත්වා අත්තනො මුඛං නිස්සාය පදුමනිරයෙ උප්පන්නො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව කොකාලිකො වචනෙන හතො අත්තනො මුඛං නිස්සාය දුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපි එස අත්තනො මුඛං නිස්සාය දුක්ඛං අනුභොසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමයක් බ්‍රහ්මදේවතා රජ්‍ය කාරණයෙන් තස්ස පුරොහිතො පිඨගලො නික්බන්තදායො අහොසි. තස්ස බ්‍රහ්මණී අඤ්ඤාන බ්‍රහ්මණො සද්ධිං අතිවරි, සොපි තාදිසොව. පුරොහිතො බ්‍රහ්මණිං පුනස්පුනං වාරෙන්තොපි වාරෙතො අසක්කොන්තො චින්තෙසි “ඉමං මම වෙරිං සහත්ථා මාරෙතො න සක්කා, උපායෙන නං මාරෙස්සාමි”ති. සො රාජානං උපසඬකමිත්වා ආහ “මහාරාජ, තව නගරං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, ත්වං අග්ගරාජා, එවං අග්ගරඤ්ඤො නාම තව දක්ඛිණද්වාරං දුයුත්තං අවමඬගල”න්ති. “ආවරිය, ඉදානි කිං කාතබ්බ”න්ති? “මඬගලං කත්වා යොජෙතබ්බ”න්ති. “කිං ලද්ධං වට්ටති”ති. “පුරාණද්වාරං භාරෙන්වා මඬගලයුත්තානි දාරුනි ගහෙන්වා නගරපරිග්ගාහකානං භූතානං බලිං දත්වා මඬගලනක්බන්තෙන පතිට්ඨාපෙතො වට්ටති”ති. “තෙන හි එවං කරොථා”ති. තදා බොධිසත්තො තක්කාරියො නාම මාණුවො හුත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්හාති. පුරොහිතො පුරාණද්වාරං භාරෙන්වා නවං නිට්ඨාපෙන්වා රාජානං ආහ – “නිට්ඨිතං, දෙව, ද්වාරං, ස්වෙ හද්දකං නක්බන්තං, තං අනතික්කමිත්වා බලිං කත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙතො වට්ටති”ති. “ආවරිය, බලිකම්මත්ථාය කිං ලද්ධං වට්ටති”ති? “දෙව, මහෙසක්ඛං ද්වාරං මහෙසක්ඛාහි දෙවතාහි පරිග්ගහිතං, එකං පිඬගලං නික්බන්තදායං උහතොවිසුද්ධං බ්‍රහ්මණිං මාරෙන්වා තස්ස මංසලොහිතෙන බලිං කත්වා සරීරං හෙට්ඨා බිපිත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙතබ්බං, එවං තුම්භාකඤ්ච නගරස්ස ච වුඩ්ඪි හවිස්සති”ති. “සාධු ආවරිය, එවරුපං බ්‍රහ්මණිං මාරෙන්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙහි”ති.

සො තුට්ඨමානසො “ස්වෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමි”ති උස්සාහජාතො අත්තතො ගෙහං ගන්ත්වා මුඛං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො තුරිතතුරිතො හරියං ආහ – “පාපෙ චණ්ඩාලි ඉතො පට්ඨාය කෙන සද්ධිං අහිරම්ස්සසි, ස්වෙ තෙ ජාරං මාරෙන්වා බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති. “නිරපරාධං කිංකාරණා මාරෙස්සසි”ති? රාජා “කළාරපිඬගලස්ස බ්‍රහ්මණස්ස මංසලොහිතෙන බලිකම්මං කත්වා නගරද්වාරං පතිට්ඨාපෙහි”ති ආහ, “ජාරො ච තෙ කළාරපිඬගලො, තං මාරෙන්වා බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති. සා ජාරස්ස සන්තිකං සාසනං පාහෙසි “රාජා කිර කළාරපිඬගලං බිරාහ්මණිං මාරෙන්වා බලිං කාතුකාමො, ස්වෙ ජීවිතුකාමො, අඤ්ඤෙපි තයා සදිසෙ බ්‍රහ්මණෙ ගහෙන්වා කාලස්සෙව පලායස්සු”ති. සො තථා අකාසි. තං නගරෙ පාකටං අහොසි, සකලනගරතො සබ්බෙ කළාරපිඬගලා පලායිංසු.

පුරොහිතො පච්චාමිත්තස්ස පලාතභාවං අජානිත්වා පාතොව රාජානං උපසඬකමිත්වා “දෙව, අසුකට්ඨානෙ කළාරපිඬගලො බ්‍රහ්මණො අත්ථි, තං ගණ්හාපෙථා”ති ආහ. රාජා අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ තං අපස්සන්තා ආගන්ත්වා “පලාතො කිරා”ති ආරොචෙසු. “අඤ්ඤත්ථ උපධාරොථා”ති සකලනගරං උපධාරෙන්තාපි න පස්සිංසු. තතො “අඤ්ඤං උපධාරොථා”ති වුත්තෙ “දෙව, යපෙන්වා පුරොහිතං අඤ්ඤො එවරුපො නත්ථි”ති වදිංසු. පුරොහිතං න සක්කා මාරෙතන්ති. “දෙව, කිං කෙට්ඨ, පුරොහිතස්ස කාරණා අජ්ජ ද්වාරෙ අජ්ජනිට්ඨාපිතෙ නගරං අගුත්තං හවිස්සති, ආවරියො කෙටන්තො “අජ්ජ

නක්ඛත්තං අතික්කමිත්වා ඉතො සංවච්ඡරච්චයෙන නක්ඛත්තං ලභිස්සති” ති කපෙසි, සංවච්ඡරං නගරෙ අද්චාරකෙ පච්චත්ථිකානං ඔකාසො භවිස්සති, ඉමං මාරෙත්වා අඤ්ඤෙන ඛ්‍යත්තෙන බ්‍රාහ්මණෙන බලිකම්මං කාරෙත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙස්සාමා” ති. “අත්ථි පන අඤ්ඤො ආචරියසදිසො පණ්ඩිතො බ්‍රාහ්මණො” ති? “අත්ථි දෙව, තස්ස අත්තෙවාසී තක්කාරියමාණුවො නාම, තස්ස පුරොහිතට්ඨානං දත්වා මඬගලං කරොථා” ති.

රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා සම්මානං කාරෙත්වා පුරොහිතට්ඨානං දත්වා තථා කාතුං ආණාපෙසි. සො මහත්තෙන පරිවාරෙන නගරද්වාරං අගමාසි. පුරොහිතං රාජානුභාවෙන ඛන්ධිත්වා ආනයිංසු. මහාසත්තො ද්වාරට්ඨපනට්ඨානෙන ආවාටං බණාපෙත්වා සාණං පරික්ඛිපාපෙත්වා ආචරියෙන සද්ධිං අත්තොසාණියං අට්ඨාසි. ආචරියො ආවාටං ඔලොකෙත්වා අත්තතො පතිට්ඨං අලභන්තො “අත්ථො තාව මෙ නිජ්ඣාදිතො අහොසි, බාලත්තා පන මුඛං රක්ඛිතුං අසක්කොන්තො වෙගෙන පාපිත්ථියා කපෙසිං, අත්තතාව අත්තතො වධො ආහතො” ති මහාසත්තං ආලපන්තො පයමං ගාථමාහ —

104.

“අහමෙව දුබ්භාසිතං භාසි බාලො, හෙකොචරඤ්ඤෙ අභිමච්ඡායමානො; තක්කාරියෙ සොබ්භම්මං පතාමි, න කිරෙව සාධු අතිවෙලභාණි” ති.

තත්ථ දුබ්භාසිතං භාසිති දුබ්භාසිතං භාසිං. හෙකොචාති යථා අරඤ්ඤෙ මණ්ඩුකො වස්සන්තො අත්තතො බාදකං අභිං අච්ඡායමානො දුබ්භාසිතං භාසති නාම, එවං අහමෙව දුබ්භාසිතං භාසිං. තක්කාරියෙති තස්ස නාමං, තක්කාරියාති ඉත්ථිලිඬිගං නාමං, තෙනෙව තං ආලපන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා මහාසත්තො දුතියං ගාථමාහ —

105.

“පජ්ජොති මච්චො අතිවෙලභාණි, ඛන්ධං වධං සොකපරිද්දවඤ්ඤා; අත්තානමෙව ගරභාසි එත්ථ, ආචෙර යං තං නිබණන්ති සොබ්භෙ” ති.

තත්ථ අතිවෙලභාණිති වෙලාතික්කන්තං පමාණාතික්කන්තං කත්වා කථනං නාම න සාධු, අතිවෙලභාණි පුරිසො න සාධුති අත්ථො. සොකපරිද්දවඤ්ඤාති ආචරිය, එවමෙව අතිවෙලභාණි පුරිසො වධං ඛන්ධඤ්ඤා සොකඤ්ඤා මහත්තෙන සද්දෙන පරිදෙවඤ්ඤා පජ්ජොති. ගරභාසිති පරං අගරහිත්වා අත්තානංයෙව ගරභෙය්‍යාසි. එත්ථාති එතස්මිං කාරණෙ. ආචෙර යං තන්ති ආචරිය, යෙන කාරණෙන තං නිබණන්ති සොබ්භෙ, තං තයාව කතං, තස්මා අත්තානමෙව ගරභෙය්‍යාසිති වදති.

එවකදීව පන වත්වා “ආවරිය, වාවං අරක්ඛිත්වා න කෙවලං ත්වමෙව දුක්ඛජපත්තො, අඤ්ඤොපි දුක්ඛජපත්තොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරිත්වා දස්සෙයි.

පුබ්බෙ කිර බාරාණසියං කාළී නාම ගණිකා අහොසි, තස්සා තුණ්ඩිලො නාම භාතා. කාළී එකදිවසං සහස්සං ගණ්භාති. තුණ්ඩිලො පන ඉත්ථිදුත්තො සුරාදුත්තො අක්ඛදුත්තො අහොසි. සා තස්ස ධනං දෙනි, සො ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙති. සා තං වාරෙන්තීපි වාරතුං නාසක්ඛි. සො එකදිවසං ජුතපරාජිතො නිවත්ථවත්ථානි දත්වා කටසාරකඛණ්ඩං නිවාසෙත්වා තස්සා ගෙහං ආගමී. තාය ව දාසියො ආණත්තා භොන්ති “තුණ්ඩිලස්ස ආගතකාලෙ කිඤ්චි අදත්වා ගීවායං නං ගහෙත්වා නිහරෙය්‍යාථා” ති. තා තථා කරිංසු. සො ද්වාරමූලෙ රොදන්තො අට්ඨාසි.

අටෙකො සෙට්ඨිපුත්තො නිච්චකාලං කාළියා සහස්සං ආහරාපෙන්තො දිස්වා “කස්මා තුණ්ඩිල රොදසි” ති පුච්ඡී. “සාමී, ජුතපරාජිතො මම භගිනියා සන්තිකං ආගතොමිහි, තං මං දාසියො ගීවායං ගහෙත්වා නිහරිංසු” ති. “තෙන හි තිට්ඨ, භගිනියා තෙ කටෙස්සාමී” ති සො ගන්ත්වා “භාතා තෙ කටසාරකඛණ්ඩං නිවාසෙත්වා ද්වාරමූලෙ යීතො, වත්ථානිස්ස කිමත්ථං න දෙසි” ති ආහ. “අහං තාව න දෙමි, සවෙ පන තෙ සිනෙහො අත්ථි, ත්වං දෙහි” ති. තස්මිං පන ගණිකාය සරෙ ඉදංචාරිත්තං – ආහතසහස්සතො පඤ්චසතානි ගණිකාය භොන්ති, පඤ්චසතානි වත්ථගන්ධමාලමූලානි භොන්ති. ආගතපුරිසා තස්මිං සරෙ ලද්ධවත්ථානි නිවාසෙත්වා රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ ගච්ඡන්තා ආහතවත්ථානෙව නිවාසෙත්වා ගච්ඡන්ති. තස්මා සො සෙට්ඨිපුත්තො තාය දින්තවත්ථානි නිවාසෙත්වා අත්තනො සාටකෙ තුණ්ඩිලස්ස දාපෙසි. සො නිවාසෙත්වා නදන්තො ගජ්ජන්තො ගන්ත්වා සුරාගෙහං පාවිසි. කාළීපි දාසියො ආණාපෙසි “ස්වෙ එතස්ස ගමනකාලෙ වත්ථානි අච්ඡන්දෙය්‍යාථා” ති. තා තස්ස නික්ඛමනකාලෙ ඉතො විතො ව උපධාවිත්වා විලුම්පමානා සාටකෙ ගහෙත්වා “ඉදානි යාහි කුමාරා” ති නග්ගං කත්වා විස්සජ්ජෙසුං. සො නග්ගොව නික්ඛමි. ජනො පරිභාසං කරොති. සො ලජ්ජිත්වා “මයාවෙතං කතං, අහමෙව අත්තනො මුඛං රක්ඛිතුං නාසක්ඛි” ති පරිදෙවි. ඉදං තාව දස්සෙතුං තතියං ගාථමාහ –

106.

“කිමෙවහං තුණ්ඩිලමනුපුච්ඡිං, කරෙය්‍ය සං භාතරං කාළිකායං;
නග්ගොවහං වත්ථයුගඤ්ච ජීනො, අයමිපි අත්ථො බහුතාදිසොවා” ති.

තත්ථ බහුතාදිසොවානි සෙට්ඨිපුත්තො හි අත්තනා කතෙන දුක්ඛං පත්තො, ත්වමිපි තස්මා අයමිපි තුය්හං දුක්ඛජපත්ති අත්ථො. බහුහි කාරණෙහි තාදිසොව.

අපරොපි බාරාණසියං අජපාලානං පමාදෙන ගොවරභූමියං ද්වීසු මෙණ්ඩෙසු යුජ්ඣන්තෙසු එකො කුලිඬගසකුණො “ඉමෙ දානි හින්තෙහි සිසෙහි මරිස්සන්ති, වාරෙස්සාමි තෙති මාතුලා මා යුජ්ඣාථා” ති වාරෙන්වා තෙසං කථං අග්ගහෙත්වා

යුජ්ඣාන්තානඤ්ඤෙව පිට්ඨියම්පි සීසෙහි නිසිදිත්වා යාවිත්වා වාරෙතුං
 අසක්කොන්තො “තෙන හි මං මාරෙත්වා යුජ්ඣා”ති උභින්නම්පි සීසන්තරං
 පාවිසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣංසුයෙව. සො සණ්ඨකරණියං පිසිතො විය
 අත්තනා කතෙනෙව විනාසං පත්තො. ඉදම්පි අපරං කාරණං දස්සෙතුං චතුත්ථං
 ගාථමාහ –

107.

“යො යුජ්ඣමානානමයුජ්ඣමානො, මෙණ්ඩන්තරං අවිච්ඡින්නී කුලිඬගො;
 සො පිංසිතො මෙණ්ඩසිරෙහි තත්ථ, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා”ති.

තත්ථ මෙණ්ඩන්තරන්ති මෙණ්ඩානං අන්තරං. අවිච්ඡින්නී අතිගන්ත්වා උප්පති,
 ආකාසෙ සීසානං වෙමජ්ඣෙකු අට්ඨාසිති අත්ථො. පිංසිතොති පිළිතො.

අපරෙපි බාරාණසිවාසිනො ගොපාලකා ඵලිතං තාලරුක්ඛං දිස්වා එකං
 තාලඵලත්ථාය රුක්ඛං ආරොපෙසුං. තස්මිං ඵලානි පාතෙන්තෙ එකො
 කණ්ඨසප්පො වම්මිකා නික්ඛම්ත්වා තාලරුක්ඛං ආරුහි. හෙට්ඨා පතිට්ඨිතා
 දණ්ඩෙහි පහරන්තා නිවාරෙතුං නාසක්ඛිංසු. තෙ “සප්පො තාලං අභිරුහති”ති
 ඉතරස්ස ආවික්ඛිංසු. සො හීතො මහාවිරවං විරවි. හෙට්ඨා ධීතා එකං ටීරසාටකං
 චතුසු කණ්ණෙසු ගහෙන්වා “ඉමස්මිං සාටකෙ පතා”ති ආහංසු. සො පතන්තො
 චතුන්නම්පි අත්තරෙ සාටකමජ්ඣෙකු පති. තස්ස පත පාතනවෙගෙන තෙ
 සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සීසෙහි පහරිත්වා භින්නෙහි සීසෙහි
 ජීවිතක්ඛයං පත්තා. ඉදම්පි කාරණං දස්සෙන්නො පඤ්චමං ගාථමාහ –

108.

“චතුරො ජනා පොත්ථකමග්ගහෙසුං, එකඤ්ච පොසං අනුරක්ඛමානා;
 සබ්බෙව තෙ භින්නසිරා සයිංසු, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා”ති.

තත්ථ පොත්ථකන්ති සාණසාටකං. සබ්බෙව තෙති තෙපි චත්තාරො ජනා
 අත්තනා කතෙනෙව භින්නසිරා සයිංසු.

අපරෙපි බාරාණසිවාසිනො ඵලකවොරා රත්ති. එකං අජං ටෙන්නත්වා “දිවා
 අරඤ්ඤෙ බාදිස්සාමා”ති තස්සා අවස්සන්ත්වාය මුඛං බන්ධිත්වා වෙළුම්බෙ
 යපෙසුං. පුනදිවසෙ තං බාදිතුං ගච්ඡන්තා ආවුධං පමුස්සිත්වා අගමංසු. තෙ “අජං
 මාරෙත්වා මංසං පවිත්වා බාදිස්සාම, ආහරවාඩුධ”න්ති එකස්සපි හත්ථෙ ආවුධං
 අදිස්වා “විනා ආවුධෙන එතං මාරෙත්වාපි මංසං ගහෙතුං න සක්කා, විස්සජ්ජෙථ
 නං, පුඤ්ඤමස්ස අත්ථී”ති විස්සජ්ජෙසුං. තදා එකො නළකාරො වෙළුම්බෙ ගහෙන්වා
 “පුනපි ආගන්ත්වා ගහෙස්සාමී”ති නළකාරසත්ථං වෙළුම්බන්තරෙ යපෙත්වා
 පක්කාමි. අජා “මුත්තාමිහී”ති තුස්සිත්වා වෙළුම්බෙ කීළමානා පච්ඡිමපාදෙහි
 පහරිත්වා තං සත්ථං පාතෙසි. වොරා සත්ථසද්දං සුත්වා උපධාරෙත්තා තං දිස්වා
 තුට්ඨමානසා අජං මාරෙත්වා මංසං බාදිංසු. ඉති “සාපි අජා අත්තනා කතෙනෙව
 මතා”ති දස්සෙතුං ඡට්ඨං ගාථමාහ –

109.

“අපා යථා වෙළුමිබස්මිං බද්ධා, අවක්ඛිපන්ති අසිමජ්ඣගච්ඡි;
තෙනෙව තස්සා ගලකාවකන්තං, අයම්පි අත්ථො බහුතාදිසොවා” ති.

තත්ථ අවක්ඛිපන්තිති කීළමානා පච්ඡිමපාදෙ ඛිපන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා “අත්තනො වචනං රක්ඛිත්වා මිතභාණිනො නාම
මරණදුක්ඛා මුච්චන්ති” ති දස්සෙත්වා කින්නරවත්ථුං ආහරි.

බාරාණසිවාසී කිරෙකො ලුද්දකො හිමවන්තං ගන්ත්වා එකෙනුපායෙන
ජයම්පතිකෙ ද්වෙ කින්නරෙ ගහෙත්වා ආනෙත්වා රඤ්ඤො අදාසි. රාජා
අදිට්ඨපුබ්බෙ කින්නරෙ දිස්වා තුස්සිත්වා “ලුද්ද, ඉමෙසං කො ගුණො” ති පුච්ඡි.
“දෙව, එතෙ මධුරෙන සද්දෙන ගායන්ති, මනුඤ්ඤං නච්චන්ති, මනුස්සා එවං
ගායිතුඤ්ච නච්චිතුඤ්ච න ජානන්ති” ති. රාජා ලුද්දස්ස බහුං ධනං දත්වා කින්නරෙ
“ගායථ නච්චථා” ති ආහ. කින්නරා “සචෙ මයං ගායන්තා බ්‍යඤ්ජනං පරිපුණ්ණං
කාතුං න සක්ඛිස්සාම, දුග්ගීතං හොති, අම්භෙ ගරභිස්සන්ති වධිස්සන්ති, බහුං
කට්ඨන්තානඤ්ච පන මුසාවාදොපි හොති” ති මුසාවාදභයෙන රඤ්ඤො පුනථපුනං
චුත්තාපි න ගායිංසු න නච්චිංසු. රාජා කුජ්ඣිත්වා “ඉමෙ මාරෙත්වා මංසං පචිත්වා
ආහරථා” ති ආණාපෙන්නො සත්තමං ගාථමාහ —

110.

“ඉමෙ න දෙවා න ගන්ධබ්බපුත්තා, මීගා ඉමෙ අත්ථවසං ගතා මෙ;
එකඤ්ච නං සායමාසෙ පචන්තු, එකං පුනථපාතරාසෙ පචන්තු” ති.

තත්ථ මීගා ඉමෙති ඉමෙ සචෙ දෙවා ගන්ධබ්බා වා භවෙය්‍යං, නච්චෙය්‍යඤ්චෙව
ගායෙය්‍යඤ්ච, ඉමෙ පන මීගා තිරච්ඡානගතා. අත්ථවසං ගතා මෙති අත්ථං
පච්චාසිසන්තෙන ලුද්දෙන ආතීතත්තා අත්ථවසෙන මම හත්ථං ගතා. එතෙසු එකං
සායමාසෙ, එකං පාතරාසෙ පචන්තුති.

කින්නරී චින්තෙසි “රාජා කුද්ධො නිස්සංසයං මාරෙස්සති, ඉදානි කට්ඨං
කාලො” ති අට්ඨමං ගාථමාහ —

111.

“සතං සහස්සානි දුභාසිතානි, කලම්පි නාග්ගන්ති සුභාසිතස්ස;
දුබ්භාසිතං සඬකමානො කිලෙසො, තස්මා තුණ්හි කිම්පුරිසා න බාලයා” ති.

තත්ථ සඬකමානො කිලෙසොති කදාචි අහං භාසමානො දුබ්භාසිතං භාසෙය්‍යං,
එවං දුබ්භාසිතං සඬකමානො කිලිස්සති කිලමති. තස්මාති තෙන කාරණෙන
තුම්භාකං න ගායිං, න බාලභාවෙනාති.

රාජා කින්නරියා තුස්සිත්වා අනන්තරං ගාථමාහ —

112.

“යා මෙසා බ්‍යාහාසි පමුඤ්චටේතං, ගිරිඤ්ච නං හිමවන්තං නයන්තු;
ඉමඤ්ච බො දෙන්තු මහානසාය, පාතොව නං පාතරාසෙ පවන්තු” ති.

තත්ථ යා මෙසාති යා මෙ එසා. දෙන්තුති මහානසත්ථාය දෙන්තු.

කින්තරො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා “අයං මං අකටේන්තං අවස්සං මාරස්සති,
ඉදානි කටේතුං වට්ටති” ති ඉතරං ගාථමාහ –

113.

“පජ්ජුන්නනාථා පසවො, පසුනාථා අයං පජා;
ත්වං නාටොසි මහාරාජ, නාටොහං හරියාය මෙ;
ද්වින්තමඤ්ඤතරං ඤත්වා, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බත” ති.

තත්ථ පජ්ජුන්නනාථා පසවොති තිණහක්ඛා පසවො මෙසනාථා නාම. පසුනාථා
අයං පජාති අයං පන මනුස්සපජා පඤ්චගොරසෙන උපජීවන්ති පසුනාථා
පසුපතිට්ඨා. ත්වං නාටොසිති ත්වං මම පතිට්ඨා අසි. නාටොහන්ති මම හරියාය අහං
නාටො, අහමස්සා පතිට්ඨා. ද්වින්තමඤ්ඤතරං ඤත්වා, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය
පබ්බතන්ති අමහාකං ද්වින්තං අන්තරෙ එකො එකං මතං ඤත්වා සයං මරණතො
මුත්තො හිමවන්තං ගච්ඡෙය්‍ය, ජීවමානා පන මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං න ජහාම, තස්මා
සවෙපි ඉමං හිමවන්තං පෙසෙතුකාමො, මං පඨමං මාරත්වා පච්ඡා පෙසෙහීති.

එවඤ්ච පන වත්වා “මහාරාජ, න මයං තව වචනං අකාතුකාමතාය තුණ්හි
අනුමිහ, මයං කථාය පන දොසං දිස්වා න කථයිමිහා” ති දිපෙන්නො ඉමං
ගාථාද්වයමාහ –

114.

“න වෙ නින්දා සුපරිවජ්ජයෙට්ඨ, නානා ජනා සෙවිතබ්බා ජනින්ද;
යෙනෙව එකො ලහතෙ පසංසං, තෙනෙව අඤ්ඤො ලහතෙ නින්දිතාරං.

115.

“සබ්බො ලොකො පරිචිත්තො අතිචිත්තො, සබ්බො ලොකො චිත්තවා
සම්භි චිත්තෙ;
පච්චෙකචිත්තා පුට්ඨ සබ්බසත්තා, කස්සිධ චිත්තස්ස වසෙන වත්තෙ” ති.

තත්ථ සුපරිවජ්ජයෙට්ඨාති මහාරාජ, නින්දා නාම සුබ්බෙන පරිවජ්ජෙතුං න සක්කා.
නානා ජනාති නානාජන්දා ජනා. යෙනෙවාති යෙන සීලාදිගුණෙන එකො පසංසං
ලහති, තෙනෙව අඤ්ඤො නින්දිතාරං ලහති. අමහාකඤ්ඤි කින්තරානං අන්තරෙ
කථනෙන පසංසං ලහති, මනුස්සානං අන්තරෙ නින්දං, ඉති නින්දා නාම
දුප්පරිවජ්ජියා, ස්වාහං කථං තව සන්නිකා පසංසං ලහිස්සාමීති.

සබ්බො ලොකො පරිචිත්තොති මහාරාජ, අසප්පුරිසො නාම
 පාණාතිපාතාදිචිත්තෙන, සප්පුරිසො පාණාතිපාතා වෙරමණි ආදිචිත්තෙන
 අතිචිත්තොති, එවං සබ්බො ලොකො පරිචිත්තො අතිචිත්තොති අත්ථො. චිත්තවා
 සම්භි චිත්තෙති සබ්බො පන ලොකො අත්තනො භීනෙන වා පණිනෙන වා
 චිත්තෙන චිත්තවා නාම. පච්චෙකචිත්තාති පාටියෙක්කචිත්තා පුපුප්පහෙදා සබ්බෙ
 සත්තා. තෙසු කස්සෙකස්ස තව වා අඤ්ඤස්ස වා චිත්තෙන කින්නරී වා මාදියො වා
 අඤ්ඤො වා වත්තෙය්‍ය, තස්මා “අයං මම චිත්තවසෙන න වත්තති” ති, මා මය්‍හං
 කුප්ඤ්ඤි. සබ්බසත්තා හි අත්තනො චිත්තවසෙන ගච්ඡන්ති, දෙවාති. කම්පුරිසො
 රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.

රාජා “සභාවමෙව කථෙති පණ්ඩිතො කින්නරො” ති සොමනස්සප්පත්තො
 හුත්වා ඔසානගාථමාහ –

116.

“තුණ්හි අහු කම්පුරිසො සහරියො, යො දානි බ්‍යාභාසි භයස්ස භීතො;
 සො දානි මුත්තො සුඛිතො අරොගො, වාචාකිරෙවත්ථවතී නරාන” ති.

තත්ථ වාචාකිරෙවත්ථවතී නරානන්ති වාචාගිරා එව ඉමෙසං සත්තානං අත්ථවතී
 භිතාවහා හොතීති අත්ථො.

රාජා කින්නරෙ සුවණ්ණපඤ්ජරෙ නිසීදාපෙත්වා තමෙව ලුද්දං
 පක්කොසාපෙත්වා “ගච්ඡ හණ, ගහිතට්ඨානෙයෙව විස්සජ්ජෙහි” ති
 විස්සජ්ජාපෙසි. මහාසත්තොපි “ආචරිය, එවං කින්නරා වාවං රක්ඛිත්වා පත්තකාලෙ
 කට්ඨෙන සුභාසිතෙනෙව මුත්තා, ත්වං පන දුක්කට්ඨෙන මහාදුක්ඛං පත්තො” ති
 ඉදං උදාහරණං දස්සෙත්වා “ආචරිය, මා භාසි, ජීවිතං තෙ අහං දස්සාමි” ති
 අස්සාසෙසි, “අපිච ඛො පන තුම්හෙ මං රක්ඛෙය්‍යාථා” තිචුත්තෙ “න තාව
 නක්ඛත්තයොගො ලබ්භති” ති දිවසං චිතිනාමෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ මතං
 එළකං ආහරාපෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, යත්ථ කත්ථවි ගත්ත්වා ජීවාහි” ති කඤ්චි
 අජානාපෙත්වා උයොපෙත්වා එළකමංසෙන බලිං කත්වා ද්වාරං පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුඛ්බෙපි
 කොකාලිකො වාචාය හතොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 කළාරපිඨගලො කොකාලිකො අහොසි, තක්කාරියපණ්ඩිතො පන අහමෙව
 අහොසි” ති.

තක්කාරියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[482] 9. රුරුමිගරාජජාතකවණ්ණනා

තස්ස ගාමවරං දම්මීති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ
 කථෙසි. සො කිර භික්ඛුහි “බහුපකාරො තෙ ආචුසො, දෙවදත්තසත්ථා, ත්වං

තථාගතං නිස්සාය පබ්බජ්ජං ලභි, තිණි පිටකානි උග්ගණ්හි, ලාභසක්කාරං පාපුණි” ති වුත්තො “ආවුසො, සත්ථාරා මම තිණග්ගමත්තොපි උපකාරො න කතො, අහං සයමෙව පබ්බජිං, සයං තිණි පිටකානි උග්ගණ්හිං, සයං ලාභසක්කාරං පාපුණි” න්ති කපෙසි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “අකතඤ්ඤා ආවුසො, දෙවදත්තො අකතවෙදි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤා, පුබ්බෙපි අකතඤ්ඤායෙව, පුබ්බෙපෙස මයා ජීවිතෙ දිත්තෙපි මම ගුණමත්තං න ජානාති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකො අසිතිකොට්ඨිහවො සෙට්ඨි පුත්තං ලභිත්වා “මහාධනකො” තිස්ස, නාමං කත්වා “සිජ්ජං උග්ගණ්හන්තො මම පුත්තො කිලමිස්සති” ති න කිඤ්චි සිජ්ජං උග්ගණ්හාපෙසි. සො ගීතනච්චවාදිතබාදනභොජනතො උද්ධං න කිඤ්චි අඤ්ඤාසි. තං වයජ්ජත්තං පතිරුපෙන දාරෙන සංයොජෙත්වා මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං අච්චයෙන ඉත්ථිඤ්ඤාසුරාඤ්ඤාදිහි පරිවුතො නානාබ්‍යසනමුඛෙහි ඉණං ආදාය තං දාතුං අසක්කොත්තො ඉණායිකෙහි වොදියමානො විත්තෙසි “කිං මය්හං ජීවිතෙන, එකෙනමිහි අත්තභාවෙන අඤ්ඤො විය ජානො, මතං මෙ සෙය්‍යො” ති. සො ඉණායිකෙ ආහ – “තුම්භාකං ඉණපණ්ණානි ගහෙත්වා ආගච්ඡථ, ගඬිගාතීරෙ මෙ නිදහිතං කුලසන්තකං ධනං අත්ථි, තං වො දස්සාමි” ති. තෙ තෙන සද්ධිං අගමංසු. සො “ඉධ ධන” න්ති නිධිට්ඨානං ආචික්ඛන්තො විය “ගඬිගායං පතිත්වා මරිස්සාමි” ති පලායිත්වා ගඬිගායං පති. සො වණ්ඨසොතෙන වුස්භන්තො කාරුඤ්ඤරවං විරවි.

තදා මහාසත්තො රුරුමිගයොනියං නිබ්බන්තිත්වා පරිවාරං ඡඩ්ඛෙත්වා එකකොව ගඬිගානිවත්තෙන රමණීයෙ සාලමිස්සකෙ සුපුජ්ඣිතඅම්බවෙන වසති උපොසථං උපවුත්ථාය. තස්ස සරිරච්ඡවි සුමජ්ජිතකඤ්චනපට්ටවණ්ණා අභොසි, හත්ථපාදා ලාබාරසපරිකම්මකතා විය, නඬිගුට්ඨං වාමරීනඬිගුට්ඨං විය, සිඬිගානි රජතදාමසදිසානි, අක්ඛිති සුමජ්ජිතමණිගුළිකා විය, මුඛං ඔදහිත්වා යපිතරත්තකම්බලගෙණ්ඩුකං විය. එවරුපං තස්ස රුපං අභොසි. සො අඩ්ඨරත්තසමයෙ තස්ස කාරුඤ්ඤසද්දං සුත්වා “මනුස්සසද්දො සුයති, මා මයි ධරන්තෙ මරතු, ජීවිතමස්ස දස්සාමි” ති විත්තෙත්වා සයනගුම්ඛා උට්ඨාය නදීතීරං ගන්ත්වා “අම්භො පුරිස, මා භායි, ජීවිතං තෙ දස්සාමි” ති අස්සාසෙත්වා සොතං ඡින්දන්තො ගන්ත්වා තං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා තීරං පාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා එලාඑලානි දත්වා ද්විහනිභව්වයෙන “භො පුරිස, අහං තං ඉතො අරඤ්ඤතො නීහරිත්වා බාරාණසිමග්ගෙ යපෙස්සාමි, ත්වං සොත්ථිතා ගමිස්සසි, අපිව බො පන ත්වං ‘අසුකට්ඨානෙ නාම කඤ්චනමිගො වසති’ ති ධනකාරණා මං රඤ්ඤො වෙව රාජමහාමත්තස්ස ව මා ආචික්ඛාහි” ති ආහ. සො “සාධු සාමි” ති සම්පට්ඨි.

මහාසත්තො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං අත්තනො පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා
 බාරාණසිමග්ගෙ ඔතාරෙත්වා නිවත්ති. තස්ස බාරාණසිපට්ඨිසන්දිවසෙයෙව බෙමා
 නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසි පට්ඨුසකාලෙ සුපිනන්තෙ සුවණ්ණවණ්ණං මිගං
 අත්තනො ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා චිත්තෙසි “සචෙ ඵවරුපො මිගො න භවෙය්‍ය,
 නාහං සුපිනෙ පස්සෙය්‍යං, අද්ධා භවිස්සති, රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමි”ති. සා
 රාජානං උපසඬකමිත්වා “මහාරාජ, අහං සුවණ්ණවණ්ණං මිගං පස්සිතුං ඉච්ඡාමි,
 සුවණ්ණවණ්ණමිගස්ස ධම්මං සොතුකාමාමිහි, ලහිස්සාමි චෙ, ජීවෙය්‍යං, නො චෙ,
 නත්ථි මෙ ජීවිත”න්ති ආහ. රාජා තං අස්සාසෙත්වා “සචෙ මනුස්සලොකෙ අත්ථි,
 ලහිස්සසි”ති වත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා “සුවණ්ණවණ්ණා මිගා නාම
 භොන්ති”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, දෙව, භොන්ති”ති සුත්වා අලඬකතහත්ථික්ඛන්ධෙ
 සුවණ්ණවඬකොටකෙ සහස්සථිකං යථෙත්වා යො සුවණ්ණවණ්ණං මිගං
 ආචික්ඛිස්සති, තස්ස සද්ධිං සහස්සථිකසුවණ්ණවඬකොටකෙන තඤ්ච භත්ථි.
 තතො ච උත්තරි දාතුකාමො හුත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ගාථං ලිබාපෙත්වා එකං
 අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා “එහි තාත, මම වචනෙන ඉමං ගාථං නගරවාසීනං
 කථෙහි”ති ඉමස්මිං ජාතකෙ පයමං ගාථමාහ —

117.

“තස්ස ගාමවරං දම්මි, නාරියො ච අලඬකතා;
 යො මෙ තං මිගමක්ඛාති, මිගානං මිගමුත්තම”න්ති.

අමච්චො සුවණ්ණපට්ටං ගහෙත්වා සකලනගරෙ වාචාපෙසි. අථ සො
 සෙට්ඨිපුත්තො බාරාණසිං පට්ඨන්තොව තං කථං සුත්වා අමච්චස්ස සන්තිකං
 ගන්ත්වා “අහං රඤ්ඤො ඵවරුපං මිගං ආචික්ඛිස්සාමි, මං රඤ්ඤො දස්සෙහි”ති
 ආහ. අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධනො ඔතරිත්වා තං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙත්වා “අයං
 කිර, දෙව, තං මිගං ආචික්ඛිස්සති”ති දස්සෙසි. රාජා “සච්චං අම්භො පුරිසා”ති
 පුච්ඡි. සො “සච්චං මහාරාජ, ත්වං එතං යසං මය්‍හං දෙහි”ති වදන්තො දුතියං
 ගාථමාහ —

118.

“මය්‍හං ගාමවරං දෙහි, නාරියො ච අලඬකතා;
 අහං තෙ මිගමක්ඛිස්සං, මිගානං මිගමුත්තම”න්ති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස මිත්තදුඛිභිස්ස තුස්සිත්වා “අඛිභො කුහිං සො මිගො
 වසති”ති පුච්ඡිත්වා “අසුකට්ඨානෙ නාම දෙවා”ති චුත්තෙ තමෙව මග්ගදෙසකං
 කත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තං යානං අගමාසි. අථ නං සො මිත්තදුඛිහි “සෙනං,
 දෙව, සන්තිසිද්ධාපෙහි”ති වත්වා සන්තිසින්නාය සෙනාය එසො, දෙව,
 සුවණ්ණමිගො එතස්මිං වනෙ වසති”ති හත්ථං පසාරෙත්වා ආචික්ඛන්තො තතියං
 ගාථමාහ —

119.

“එතස්මිං වනසණ්ඩස්මිං, අම්බා සාලා ව පුජ්ඵතා;
ඉන්දගොපකසඤ්ජන්තා, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො” ති.

තත්ථ ඉන්දගොපකසඤ්ජන්තාති එතස්ස වනසණ්ඩස්ස භූමි
ඉන්දගොපකවණ්ණාය රත්තාය සුඛසම්ඵස්සාය තිණජාතියා සඤ්ජන්තා, සසකුච්ඡි
විය මුදුකා, එත්ථ එතස්මිං රමණීයෙ වනසණ්ඩෙ එසො තිට්ඨතිති දස්සෙති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි “තස්ස මිගස්ස පලායිතුං අදත්වා
බ්ජපං ආවුධහත්ථෙහි පුරිසෙහි සද්ධිං වනසණ්ඩං පරිවාරො” ති. තෙ තථා කත්වා
උන්නදිංසු. රාජා කතිපයෙහි ජනෙහි සද්ධිං එකමන්තං අට්ඨාසි, සොපිස්ස අවිදුරෙ
අට්ඨාසි. මහාසත්තො තං සද්දං සුත්වා වින්තෙසි “මහත්තො බලකායසද්දො,
තම්හා මෙ පුරිසා භයෙන උජ්ජන්තෙන භවිතබ්බ” ති. සො උට්ඨාය සකලපරිසං
ඔලොකෙත්වා රඤ්ඤො ධීතට්ඨානං දිස්වා “රඤ්ඤො ධීතට්ඨානෙයෙව මෙ
සොත්ථි භවිස්සති, එත්ථෙව මයා ගන්තුං වට්ටති” ති වින්තෙත්වා රාජාහිමුඛො
පායාසි. රාජා තං ආගච්ජන්තං දිස්වා “නාගබලො මිගො අවත්ථරන්තො විය
ආගච්ජෙයා, සරං සන්තය්හිත්වා ඉමං මිගං සන්තාසෙත්වා සථෙ පලායති,
විජ්ඣිත්වා දුබ්බලං කත්වා ගණ්හිස්සාමි” ති ධනුං ආරොපෙත්වා
බොධිසත්තාහිමුඛො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ඉමං ගාථාද්වයමාහ —

120.

“ධනුං අද්චෙජ්ඣං කත්වාන, උසුං සන්තය්හුපාගමි;
මිගො ව දිස්වා රාජානං, දුරතො අජ්ඣාසංථං.

121.

“ආගමෙහි මහාරාජ, මා මං විජ්ඣා රථෙසහ;
කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො” ති.

තත්ථ අද්චෙජ්ඣං කත්වානාති ජියාය ව සරෙන ව සද්ධිං එකමෙව කත්වා.
සන්තය්හාති සන්තය්හිත්වා. ආගමෙහිති “තිට්ඨ, මහාරාජ, මා මං විජ්ඣා,
ජීවග්ගාහමෙව ගණ්හාහි” ති මධුරාය මනුස්සවාචාය අහාසි.

රාජා තස්ස මධුරකථාය බන්ධිත්වා ධනුං ඔතාරෙත්වා ගාරවෙන අට්ඨාසි.
මහාසත්තොපි රාජානං උපසඬ්ඨිත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං
අට්ඨාසි. මහාජනොපි සබ්බාවුධාති ජඩ්ඛෙත්වා ආගන්ත්වා රාජානං පරිවාරෙසි.
තස්මිං බණ මහාසත්තො සුවණ්ණකිඬ්ඨිකිණිකං වාලෙන්තො විය මධුරෙන සරෙන
රාජානං පුච්ඡි “කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙසො තිට්ඨතෙ මිගො” ති? තස්මිං
බණ පාපපුරිසො ථොකං පටික්කමිත්වා සොතපථෙව අට්ඨාසි. රාජා “ඉමිනා මෙ
දස්සිතො” ති කථෙත්තො ජට්ඨං ගාථමාහ —

122.

“එස පාපවරො පොසො, සම්ම තිට්ඨති ආරකා;

සොයං මෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙප්පො තිට්ඨතෙ මිගො’’ති.

තත්ථ පාපවරොති විස්සට්ඨාචාරො.

තං සුත්වා මහාසත්තො තං මිත්තදුඛිං ගරහිත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං සල්ලපත්තො සත්තමං ගාථමාහ —

123.

‘‘සච්චං කිරෙව මාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
කට්ඨං නිජ්ජලිතං සෙය්‍යො, න ත්වෙවෙකච්චියො නරො’’ති.

තත්ථ නිජ්ජලිතන්ති උත්තාරිතං. එකච්චියොති එකච්චො පන මිත්තදුඛිං පාපපුග්ගලො උදකෙ පතත්තොපි උත්තාරිතො න ත්වෙව සෙය්‍යො. කට්ඨඤ්ඤි නානස්පකාරෙන උපකාරාය සංවත්තති, මිත්තදුඛිං පන පාපපුග්ගලො විනාසාය, තස්මා තතො කට්ඨමෙව වරතරන්ති පොරාණකපණ්ඩිතා කථයිංසු, මයා පන තෙසං වචනං න කතන්ති.

තං සුත්වා රාජා ඉතරං ගාථමාහ —

124.

‘‘කිං නු රුරු ගරහසි මිගානං, කිං පක්ඛිනං කිං පන මානුසානං;
භයං හි මං වින්දතිනස්පරුපං, සුත්වාන තං මානුසිං භාසමාන’’න්ති.

තත්ථ මිගානන්ති මිගානමඤ්ඤතරං ගරහසි, උදාහු පක්ඛිනං, මානුසානන්ති පුච්ඡි. භයඤ්ඤි මං වින්දතිති භයං මං පටිලහති, අහං අත්තති අනිස්සරො භයසන්තකො විය භොමි. අනස්පරුපන්ති මහන්තං.

තතො මහාසත්තො ‘‘මහාරාජ, න මිගං, න පක්ඛිං ගරහාමි, මනුස්සං පන ගරහාමි’’ති දස්සෙත්තො නවමං ගාථමාහ —

125.

‘‘යමුද්ධරිං වාහනෙ වුය්හමානං, මහොදකෙ සලිලෙ සිසසොතෙ;
තතොනිදානං භයමාගතං මම, දුක්ඛො භවෙ රාජ අසඬ්භි සඬ්ගමො’’ති.

තත්ථ වාහනෙති පතිතපතිතෙ වහිතුං සමත්ථෙ ගඬ්ගාවහෙ. මහොදකෙ සලිලෙති මහාඋදකෙ මහාසලිලෙති අත්ථො. උභයෙනාපි ගඬ්ගාවහස්සෙව ඛහුඋදකතං දස්සෙති. තතොනිදානන්ති මහාරාජ, යො මය්හං තයා දස්සිතො පුරිසො, එසො මයා ගඬ්ගාය වුය්හමානො අඬ්ඬරත්තසමයෙ කාරුඤ්ඤරවං විරවත්තො උද්ධරිතො, තතොනිදානං මෙ ඉදමජ්ජ භයං ආගතං, අසප්පුරිසෙහි සමාගමො නාම දුක්ඛො, මහාරාජාති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස කුජ්ඣත්වා “එවං බහුපකාරස්ස නාම ගුණං න ජානාති,
විජ්ඣත්වා නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි”ති දසමං ගාථමාහ —

126.

“සොහං චතුප්පත්තමිමං විහඬගමං, තනුවජ්ඣදං හදයෙ ඔස්සජාමි;
හනාමි තං මිත්තදුබ්භිං අකිච්චකාරිං, යො තාදිසං කම්මකතං න ජානෙ”ති.

තත්ථ චතුප්පත්තන්ති චතුභි වාජපත්තෙහි සමන්තාගතං. විහඬගමන්ති
ආකාසගාමිං. තනුවජ්ඣදන්ති සරිරජිත්තදං. ඔස්සජාමිති එතස්ස හදයෙ විස්සජ්ජෙමි.

තතො මහාසත්තො “මා එස මං නිස්සාය නස්සතු”ති වින්තෙන්වා එකාදසමං
ගාථමාහ —

127.

“ධිරස්ස බාලස්ස හවෙ ජනිත්ථ, සත්තො වධං නප්පසංසන්ති ජාතු;
කාමං සරං ගච්ඡතු පාපධම්මො, යඤ්චස්ස හට්ඨං තදෙනස්ස දෙනි;
අහඤ්ච තෙ කාමකරො හවාමි”ති.

තත්ථ කාමන්ති කාමෙන යථාරුචියා අත්තතො සරං ගච්ඡතු. යඤ්චස්ස හට්ඨං
තදෙනස්ස දෙනිති යඤ්ච තස්ස “ඉදං නාම තෙ දස්සාමි”ති තයා කථිතං, තං තස්ස
දෙනි. කාමකරොති ඉච්ඡාකරො, යං ඉච්ඡසි, තං කරොහි, මංසං වා මෙ බාද,
කීළාමිගං වා කරොහි, සබ්බත්ථ තෙ අනුකූලවත්ති හවිස්සාමිති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා තුට්ඨමානසො මහාසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො අනන්තරං
ගාථමාහ —

128.

“අද්ධා රුරු අඤ්ඤතරො සතං සො, යො දුබ්භතො මානුසස්ස න දුබ්භි;
කාමං සරං ගච්ඡතු පාපධම්මො, යඤ්චස්ස හට්ඨං තදෙනස්ස දම්මි;
අහඤ්ච තෙ කාමවාරං දදාමි”ති.

තත්ථ සතං සොති අද්ධා ත්වං සතං පණ්ඩිතානං අඤ්ඤතරො. කාමවාරන්ති
අහං තව ධම්මකථාය පසිදිත්වා තුය්හං කාමවාරං අහයං දදාමි, ඉතො පට්ඨාය තුම්හෙ
නිබ්භයා යථාරුචියා විහරාති මහාසත්තස්ස වරං අදාසි.

අථ තං මහාසත්තො “මහාරාජ, මනුස්සා නාම අඤ්ඤං මුඛෙන භාසන්ති,
අඤ්ඤං කායෙන කරොන්ති”ති පරිග්ගණ්හන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

129.

“සුච්ඡානං සිඬගාලානං, සකුණානඤ්ච වස්සිතං;
මනුස්සවස්සිතං රාජ, දුබ්බිජානතරං තතො.

130.

“අපි වෙ මඤ්ඤති පොසො, ඤාති මිත්තො සබ්බා වා;
යො පුබ්බෙ සුමනො භුත්වා, පච්ඡා සම්පජ්ජතෙ දිසො” ති.

තං සුත්වා රාජා “මිගරාජ, මා මං එවං මඤ්ඤි, අභඤ්ඤි රජ්ජං ජහන්තොපි න
තුය්හං දින්නවරං ජහිස්සං, සද්දහථ, මය්හ” න්ති වරං අදාසි. මහාසත්තො තස්ස
සන්නිකෙ වරං ගණ්හන්තො අත්තානං ආදිං කත්වා සබ්බසත්තානං අභයදානං වරං
ගණ්හි. රාජාපි තං වරං දත්වා බොධිසත්තං නගරං නෙත්වා මහාසත්තඤ්ච නගරඤ්ච
අලඬිකාරාපෙත්වා දෙවියා ධම්මං දෙසාපෙසි. මහාසත්තො දෙවිං ආදිං කත්වා
රඤ්ඤො ච රාජපරිසාය ච මධුරාය මනුස්සභාසාය ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං දසහි
රාජධම්මෙහි ඔවදිත්වා මහාජනං අනුසාසිත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා මිගගණපරිවුතො
වාසං කප්පෙසි. රාජා “සබ්බෙසං සත්තානං අභයං දම්මී” ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි.
තතො පට්ඨාය මිගපක්ඛිනං කොචි හත්ථං පසාරෙතුං සමත්ථො නාම නාහොසි.
මිගගණො මනුස්සානං සස්සානි බාදති, කොචි වාරෙතුං න සක්කොති. මහාජනො
රාජඬිගණං ගන්ත්වා උපක්කොසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ඉමං ගාථමාහ —

131.

“සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
මිගා සස්සානි බාදන්ති, තං දෙවො පටිසෙධතු” ති.

තත්ථ තං දෙවොති තං මිගගණං දෙවො පටිසෙධතුති.

තං සුත්වා රාජා ගාථාද්වයමාහ —

132.

“කාමං ජනපදො මාසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
න ත්වෙවාහං රුරුං දුබ්බෙ, දත්වා අභයදක්ඛිණං.

133.

“මා මෙ ජනපදො ආසි, රට්ඨඤ්චාපි විනස්සතු;
න ත්වෙවාහං මිගරාජස්ස, වරං දත්වා මුසා හණෙ” ති.

තත්ථ මාසිති කාමං මය්හං ජනපදො මා හොතු. රුරුන්ති න ත්වෙව අහං
සුවණ්ණවණ්ණස්ස රුරුමිගරාජස්ස අභයදක්ඛිණං දත්වා දුබ්භිස්සාමිති.

මහාජනො රඤ්ඤො චචනං සුත්වා කිඤ්චි වත්තුං අවිසහන්තො පටික්කමි. සා
කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං සුත්වා මහාසත්තො මිගගණං සන්නිපාතාපෙත්වා
“ඉතො පට්ඨාය මනුස්සානං සස්සානි මා බාදථා” ති ඔවදිත්වා “අත්තනො
බෙත්තෙසු පණ්ණසඤ්ඤං බන්ධන්තු” ති මනුස්සානං සොසාපෙසි. තෙ තථා
බන්ධිංසු, තාය සඤ්ඤාය මිගා යාවජ්ජතනා සස්සානි න බාදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො අකතඤ්ඤායෙවා”ති වත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සෙට්ඨිපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා ආනන්දො, රුරුමිගරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

රුරුමිගරාජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[483] 10. සරහමිගජාතකවණ්ණනා

ආසීසෙට්ඨ පුරිසොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අත්තනා සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්ඤාසංඝ ධම්මසෙනාපතිනො විත්ථාරෙන ඛ්‍යාකරණං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. කදා පන සත්ථා ථෙරං සංඛිත්තෙන පඤ්ඤං පුච්ඡිති? දෙවොරොහනෙ. තත්‍රායං සඬබ්බෙපතො අනුපුබ්බිකථා. රාජගහසෙට්ඨිනො හි සන්තකෙ චන්දනපත්තෙ ආයස්මතා පිණ්ඩොලභාරද්වාජෙන ඉද්ධියා ගහිතෙ සත්ථා භික්ඛූනං ඉද්ධිපාටිභාරියකරණං පටික්ඛිපි. තදා තිත්ථියා “පටික්ඛිත්තං සමණෙන ගොතමෙන ඉද්ධිපාටිභාරියකරණං, ඉදානි සයම්පි න කරිස්සති”ති වින්තෙත්වා මඬ්ඤාභූතෙහි අත්තනො සාවකෙහි “කිං, හන්තෙ, ඉද්ධියා පත්තං න ගණ්හං”ති වුච්චමානා “නෙතං ආවුසො, අම්භාකං දුක්කරං, ඡවස්ස පන දාරුපත්තස්සත්ථාය අත්තනො සණ්ඨසුබ්බමගුණං කො ගිහීනං පකාසෙස්සතීති න ගණ්හිමිහ, සමණා පන සකාසුත්තියා ලොලතාය ඉද්ධිං දස්සෙත්වා ගණ්හිංසු. මා ‘අම්භාකං ඉද්ධිකරණං භාරො’ති වින්තයිත්ථ, මයඤ්ඤි තිට්ඨන්තු සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා, ආකඬ්ඛමානා පන සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං ඉද්ධිං දස්සෙස්සාම, සවෙ හි සමණො ගොතමො එකං පාටිභාරියං කරිස්සති, මයං ද්විගුණං කරිස්සාමා”ති කට්ඨිංසු.

තං සුත්ථා භික්ඛූ භගවතො ආරොවෙසුං “හන්තෙ, තිත්ථියා කිර පාටිභාරියං කරිස්සන්ති”ති. සත්ථා “භික්ඛවෙ, කරොන්තු, අහමිපි කරිස්සාමි”ති ආහ. තං සුත්ථා බිම්බිසාරො ආගන්ත්වා භගවත්තං පුච්ඡි “හන්තෙ, පාටිභාරියං කිර කරිස්සං”ති? “ආම, මහාරාජා”ති. “නනු, හන්තෙ, සික්ඛාපදං පඤ්ඤන්ත”න්ති. “මහාරාජ, තං මයා සාවකානං පඤ්ඤන්තං, බුද්ධානං පන සික්ඛාපදං නාම නත්ථි. “යථා හි, මහාරාජ, තව උය්‍යානෙ පුප්ඵළං අඤ්ඤෙසං වාරිතං, න තව, එවංසම්පදම්දං දට්ඨබ්බ”න්ති. “කත්ථ පන, හන්තෙ, පාටිභාරියං කරිස්සං”ති? “සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ”ති. “අම්හෙහි තත්ථ කිං කත්තබ්බ”න්ති? “නත්ථි කිඤ්චි මහාරාජා”ති. පුනදිවසෙ සත්ථා කතහත්තකිච්චො වාරිකං පක්කාමි. මනුස්සා “කුහිං, හන්තෙ, සත්ථා ගච්ඡති”ති පුච්ඡන්ති. “සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ තිත්ථියමද්දනං යමකපාටිභාරියං කාතු”න්ති තෙසං භික්ඛූ කථයන්ති. මහාජනො “අච්ඡරියරූපං කිර පාටිභාරියං භවිස්සති, පස්සිස්සාම න”න්ති සරද්ධාරානි ඡඩ්ඛෙත්වා සත්ථාරා සද්ධිංයෙව අගමාසි.

අඤ්ඤාතිත්වියා “මයම්පි සමණස්ස ගෞතමස්ස පාටිභාරියකරණට්ඨානෙ පාටිභාරියං කරිස්සාමා”ති උපට්ඨාකෙහි සද්ධිං සත්ථාරමෙව අනුබන්ධිංසු. සත්ථා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා රඤ්ඤා “පාටිභාරියං කිර, හන්තෙ, කරිස්සවා”ති පුච්ඡිතො “කරිස්සාමි”ති වත්වා “කදා, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ ආසාළ්භිපුණ්ණමාසිය”න්ති ආහ. “මණ්ඩපං කරොමි හන්තෙ”ති? “අලං මහාරාජ, මම පාටිභාරියකරණට්ඨානෙ සක්කො දෙවරාජා ද්වාදසයොජනිකං රතනමණ්ඩපං කරිස්සති”ති. “එතං කාරණං නගරෙ උග්ගොසාපෙමි, හන්තෙ”ති? “උග්ගොසාපෙහි මහාරාජා”ති. රාජා ධම්මසොසකං අලඬකතහත්ථිපිට්ඨිං ආරොපෙත්වා “හගවා කිර සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්බමුලෙ තිත්ථියමද්දනං පාටිභාරියං කරිස්සති ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ”ති යාව ඡට්ඨදිවසා දෙවසිකං සොසනං කාරෙසි. තිත්ථියා “කණ්ඩම්බරුක්බමුලෙ කිර කරිස්සති”ති සාමිකානං ධනං දත්වා සාවත්ථිසාමන්තෙ අම්බරුක්බෙ ඡන්දාපයිංසු. ධම්මසොසකො පුණ්ණමිදිවසෙ පාතොව “අජ්ජ, හගවතො පාටිභාරියං හවිස්සති”ති උග්ගොසෙසි. දෙවතානුභාවෙන සකලජම්බුදිපෙ ද්වාරෙ යත්වා උග්ගොසිතං විය අහොසි. යෙ යෙ ගන්තුං චිත්තං උජ්ජාදෙන්ති, තෙ තෙ සාවත්ථිං පත්තමෙව අත්තානං පස්සිංසු, ද්වාදසයොජනිකා පරිසා අහොසි.

සත්ථා පාතොව සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිතුං නික්බමි. කණ්ඩො නාම උය්‍යානපාලො පිණ්ඩිපක්කමෙව කුම්භපමාණං මහන්තං අම්බපක්කං රඤ්ඤො හරන්තො සත්ථාරං නගරද්වාරෙ දිස්වා “ඉදං තථාගතස්සෙව අනුච්ඡවික”න්ති අදාසි. සත්ථා පටිග්ගහෙත්වා තත්ථෙව එකමන්තං නිසින්තො පරිභුඤ්ජිත්වා “ආනන්ද, ඉමං අම්බට්ඨිං උය්‍යානපාලකස්ස ඉමස්මිං යානෙ රොපනත්ථාය දෙහි, එස කණ්ඩම්බො නාම හවිස්සති”ති ආහ. ථෙරො තථා අකාසි. උය්‍යානපාලො පංසුං වියුහිත්වා රොපෙසි. තඬ්ඨණඤ්ඤෙව අට්ඨිං හින්දිත්වා මූලානි ඔතරිංසු, නඬ්ඨගලසිසපමාණො රත්තඬ්ඨකුරො උට්ඨහි, මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව පණ්ණාසහත්ථක්ඛන්ධො පණ්ණාසහත්ථසාධො උබ්බෙධතො ව හත්ථසතිකො අම්බරුක්බො සම්පජ්ජි, තාවදෙවස්ස පුජ්ථානි ව එලානි ව උට්ඨහිංසු. සො මධුකරපරිවුතො සුවණ්ණවණ්ණඵලහරිතො නහං පුරෙත්වා අට්ඨාසි, වාතජ්ජහරණකාලෙ මධුරපක්කානි පතිංසු. පච්ඡා ආගච්ඡන්තා හික්ඛු පරිභුඤ්ජිත්වා ආගමිංසු.

සායන්හසමයෙ සක්කො දෙවරාජා ආවජ්ජෙන්තො “සත්ථු රතනමණ්ඩපකරණං අම්භාකං භාරො”ති ඤත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තං පෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනිකං නිලුප්පලසඤ්ජන්තං සත්තරතනමණ්ඩපං කාරෙසි. එවං දසසහස්සවක්කවාලදෙවතා සන්තිපතිංසු. සත්ථා තිත්ථියමද්දනං අසාධාරණං සාවකෙහි යමකපාටිභාරියං කත්වා බහුජනස්ස පසන්නභාවං ඤත්වා ඔරුග්ග බුද්ධාසනෙ නිසින්තො ධම්මං දෙසෙසි. ථිසති පාණකොට්ඨො අමතපානං පිචිංසු. තතො “පුරිමබුද්ධා පන පාටිභාරියං කත්වා කත්ථ ගච්ඡන්ති”ති ආවජ්ජෙන්තො “තාවතිංසහවන”න්ති ඤත්වා බුද්ධාසනා උට්ඨාය දක්ඛිණපාදං යුගන්ධරමුද්ධති යපෙත්වා වාමපාදෙන සිනෙරුමත්ථකං අක්කමිත්වා පාරිච්ඡත්තකමුලෙ

පණ්ඩුකම්බලසීලායං වස්සං උපගන්ත්වා අන්තොතෙමාසං දෙවානං අභිධම්මපිටකං කපෙසි. පරිසා සත්ථු ගතට්ඨානං අජානන්ති “දිස්වාච ගමිස්සාමා”ති තත්ථෙව තෙමාසං වසි. උපකට්ඨාය පචාරණාය මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. අථ නං සත්ථා පුච්ඡි “කහං පන එතරහි සාරිපුත්තො”ති? “එසො, භත්තෙ, පාටිභාරියෙ පසිදිත්වා පබ්බජිතෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සඬ්ඤ්ඤානගරද්වාරෙ වසි”ති. “මොග්ගල්ලාන, අහං ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ සඬ්ඤ්ඤානගරද්වාරෙ ඔතරිස්සාමි, තථාගතං දට්ඨුකාමා සඬ්ඤ්ඤානගරෙ එකතො සන්නිපතන්තු”ති. ථෙරො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා ආගන්ත්වා පරිසාය ආරොචෙත්වා සකලපරිසං සාවත්ථිතො තිංසයොජනං සඬ්ඤ්ඤානගරං එකමුහුත්තෙනෙව පාපෙසි.

සත්ථා චුත්ථවස්සො පචාරෙත්වා “මහාරාජ, මනුස්සලොකං ගමිස්සාමි”ති සක්කස්ස ආරොචෙසි. සක්කො විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා “දසබ්බස්ස මනුස්සලොකගමනත්ථාය තිණි සොපානානි කරොහි”ති ආහ. සො සිනෙරුමත්ථකෙ සොපානසීසං සඬ්ඤ්ඤානගරද්වාරෙ ධුරසොපානං කත්වා මජ්ඣෙ මණ්ඩයං, එකස්මිං පස්සෙ රජතමයං, එකස්මිං පස්සෙ සුවණ්ණමයන්ති තිණි සොපානානි මාපෙසි, සත්තරතනමයා වෙදිකාපරික්ඛෙපා. සත්ථා ලොකච්චරණං පාටිභාරියං කත්වා මජ්ඣෙ මණ්ඩයෙන සොපානෙන ඔතරි. සක්කො පත්තච්චරං අග්ගහෙසි, සුයාමො වාලබ්ඡනිං, සහම්පති මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි, දසසහස්සවක්කවාළදෙවතා දිබ්බගන්ධමාලාදිහි පූජයිංසු. සත්ථාරං ධුරසොපානෙ පතිට්ඨිතං පයමමෙව සාරිපුත්තත්ථෙරො වන්දි, පච්ඡා සෙසපරිසා. තස්මිං සමාගමෙ සත්ථා වින්තෙසි “මොග්ගල්ලානො “ඉද්ධිමා”ති පාකටො, උපාලි ‘විනයධරො’ති. සාරිපුත්තස්ස පන මහාපඤ්ඤාගුණො අපාකටො, යපෙත්වා මං අඤ්ඤො එතෙන සදිසො සමපඤ්ඤො නාම නත්ථි, පඤ්ඤාගුණමස්ස පාකටං කරිස්සාමි”ති පයමං තාව පුට්ඨ්ඡනානං විසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡි, තං පුට්ඨ්ඡනාව කථයිංසු තතො සොතාපන්නානං විසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡි, තම්පි සොතාපන්නාව කථයිංසු, පුට්ඨ්ඡනා න ජානිංසු. එවං සකදාගාමිවිසයෙ අනාගාමිවිසයෙ බිණ්ණසව්විසයෙ මහාසාවකවිසයෙ ව පඤ්ඤං පුච්ඡි, තම්පි හෙට්ඨිමා හෙට්ඨිමා න ජානිංසු, උපරිමා උපරිමාව කථයිංසු. අග්ගසාවකවිසයෙ පුට්ඨ්ඡනමිති අග්ගසාවකාව කථයිංසු, අඤ්ඤො න ජානිංසු. තතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස විසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡි, තං ථෙරොව කපෙසි, අඤ්ඤො න ජානිංසු.

මනුස්සා “කො නාම එස ථෙරො සත්ථාරා සද්ධිං කපෙසි”ති පුච්ඡිත්වා “ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො නාමා”ති සුත්වා “අහො මහාපඤ්ඤො”ති වදිංසු. තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සානං අන්තරෙ ථෙරස්ස මහාපඤ්ඤාගුණො පාකටො ජාතො. අථ නං සත්ථා –

“යෙ ව සඬ්ඤ්ඤාධම්මාසෙ, යෙ ව සෙඛා පුට්ඨ ඉධ;
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්බහි මාරිසා”ති. (සු. නි. 1044; වුළුති. අජිතමාණවපුච්ඡා 63; නෙත්ති. 14) –

බුද්ධච්ඡේදය පඤ්ඤා පුච්ඡිත්වා “ඉමස්ස නු ඛො සාරිපුත්ත, සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො”ති ආහ. ථෙරො පඤ්ඤා ඔලොකෙන්වා “සත්ථා මං සෙඛාසෙඛානං භික්ඛූනං ආගමනපටිපදං පුච්ඡති”ති පඤ්ඤා නික්කඩ්ඛො හුත්වා “ආගමනපටිපදා නාම ඛන්ධාදිවසෙන බහුභි මුඛෙහි සක්කා කථෙතුං, කතං නු ඛො කථෙන්නො සත්ථු අප්පකාසයං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමී”ති අප්පකාසයෙ කඩ්ඛි. සත්ථා “සාරිපුත්තො පඤ්ඤා නික්කඩ්ඛො, අප්පකාසයෙ පන මෙ කඩ්ඛති, මයා නයෙ අදින්නෙ කථෙතුං න සක්ඛිස්සති, නයමස්ස දස්සාමී”ති නයං දදන්නො “භූතමිදං සාරිපුත්ත සමනුපස්සා”ති ආහ. එවං කිරස්ස අභොසි “සාරිපුත්තො මම අප්පකාසයං ගහෙන්වා කථෙන්නො ඛන්ධවසෙන කථෙස්සති”ති. ථෙරස්ස සහ නයදානෙන සො පඤ්ඤො නයසතෙන නයසහස්සෙන උපට්ඨාසි. සො සත්ථාරා දින්නනායෙ යත්වා බුද්ධච්ඡේදය පඤ්ඤා කථෙසි.

සත්ථා ද්වාදසයොජනිකාය පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තිංස පාණකොට්ඨො අමතපානං පිටිංසු. සත්ථා පරිසං උයොයාජෙත්වා වාරිකං වරන්නො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථී ගන්ත්වා පුනදිවසෙ සාවත්ථීයං පිණ්ඩාය වරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්නො භික්ඛූහි වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුටිං පාවිසි. සායන්හසමයෙ භික්ඛූ ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්නා ධම්මසභායං නිසීදිංසු “මහාපඤ්ඤො, ආවුසො, සාරිපුත්තො පුටුපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බේධිකපඤ්ඤො දසබලෙන සංඛිත්තෙන පුච්ඡිතපඤ්ඤා විත්ථාරෙන කථෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි එස සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං කථෙසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ ඛොධිසත්තො සරහම්මයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ වසති. රාජා මිගචිත්තකො අභොසි ථාමසම්පන්නො, අඤ්ඤං මනුස්සං “මනුස්සො”තිපි න ගණෙති. සො එකදිවසං මිගවං ගන්ත්වා අමච්චෙ ආහ – “යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තෙන සො දණ්ඨො දාතබ්බො”ති. තෙ වින්තයිංසු “කදාවි වෙමජ්ඣෙ ඨිතමිගං විජ්ඣන්ති, කදාවි උට්ඨිතං, කදාවි පලායන්තමිපි, අජ්ජ පන යෙන කෙනවි උපායෙන රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානඤ්ඤෙව ආරොපෙස්සාමා”ති. වින්තෙත්වා ව පන කතිකං කත්වා රඤ්ඤො ධුරමග්ගං අදංසු. තෙ මහන්තං ගුම්ඛං පරික්ඛිපිත්වා මුග්ගරාදීහි භූමිං පොඨයිංසු. පයමමෙව සරහම්මො උට්ඨාය තික්ඛන්තුං ගුම්ඛං අනුපරිගන්ත්වා පලායනොකාසං ඔලොකෙන්තො සෙසදිසාසු මනුස්සෙ බාහාය බාහං ධනුනා ධනුං ආහච්ච නිරන්තරෙ ඨිතෙ දිස්වා රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානෙයෙව ඔකාසං අද්දස. සො උම්මිලිතෙසු අක්ඛිසු වාලුකං බිපමානො විය රාජානං අභිමුඛො අගමාසි. රාජා තං ලහුසම්පන්නං දිස්වා සරං උක්ඛිපිත්වා විජ්ඣා. සරහම්මො නාම සරං වඤ්චෙතුං ඡෙකා භොන්ති, සරෙ අභිමුඛං ආගච්ඡන්තෙ වෙගං භාපෙත්වා තිට්ඨන්ති, පච්ඡතො ආගච්ඡන්තෙ වෙගෙන පුරතො ජවන්ති, උපරිභාගෙනාගච්ඡන්තෙ පිට්ඨි. නාමෙත්ති, පස්සෙනාගච්ඡන්තෙ ථොකං අපගච්ඡන්ති, කුච්ඡිං සන්ධායාගච්ඡන්තෙ

පරිවත්තිත්වා පතන්ති, සරෙ අතික්කන්තෙ වාතච්ඡින්නවලාභකචෙගෙන පලායන්ති.

සොපි රාජා තස්මිං පරිවත්තිත්වා පතිතෙ “සරහම්ගො මෙ විද්ධො”ති නාදං මුඤ්චි. සරහො උට්ඨාය වාතචෙගෙන පලායි. ඛලමණ්ඩලං භිජ්ජිත්වා උභොසු පස්සෙසු ධීතඅමච්චා සරහං පලායමානං දිස්වා එකතො හුත්වා පුච්ඡංසු “මිගො කස්ස ධීතට්ඨානං අභිරුහී”ති? “රඤ්ඤො ධීතට්ඨානං”න්ති. “රාජා ‘විද්ධො මෙ’ති වදති, කොනෙන විද්ධො, නිබ්බිරජ්ඣො හො අම්භාකං රාජා, භූමිනෙන විද්ධා”ති තෙ නානාජපකාරෙන රඤ්ඤො සද්ධිං කෙළිං කරිංසු. රාජා චිත්තෙසි “ඉමෙ මං පරිහසන්ති, න මම පමාණං ජානන්ති”ති ගාළුහං නිවාසෙත්වා පත්තිකොච ඛග්ගං ආදාය “සරහං ගණ්භිස්සාමි”ති වෙගෙන පක්ඛන්දි. අථ නං දිස්වා තීණි යොජනානි අනුබන්ධි. සරහො අරඤ්ඤං පාවිසි, රාජාපි පාවිසි. තත්ථ සරහම්ගස්ස ගමනමග්ගෙ සට්ඨිහත්ථමත්තො මහාපුත්තිපාදනරකාචාටො අත්ථි, සො තිංසහත්ථමත්තං උදකෙන පුණ්ණො තිණෙහි ච පට්චිජන්තො. සරහො උදකගන්ධං සායිත්වාච ආචාටභාවං ඤත්වා ථොකං ඔසක්කිත්වා ගතො. රාජා පන උජුකමෙව ගච්ඡන්තො තස්මිං පති.

සරහො තස්ස පදසද්දං අසුණන්තො නිවත්තිත්වා තං අපස්සන්තො “නරකාචාටෙ පතිතො භවිස්සති”ති ඤත්වා ආගන්ත්වා ඔලොකෙන්තො තං ගම්භීරඋදකෙ අපතිට්ඨං කිලමන්තං දිස්වා තෙන කතං අපරාධං හදයෙ අකත්වා සඤ්ජාතකාරුඤ්ඤො “මා මයි පස්සන්තෙව රාජා නස්සතු, ඉමම්භා දුක්ඛා නං මොචෙස්සාමි”ති ආචාටකීරෙ ධීතො “මා භායි, මහාරාජ, මහන්තා දුක්ඛා තං මොචෙස්සාමි”ති වත්වා අත්තතො පියපුත්තං උද්ධරිතුං උස්සාහං කරොන්තො විය තස්සුද්ධරණත්ථාය සිලාය යොග්ගං කත්වාච “විජ්ඣාමිස්සාමි”ති ආගතං රාජානං සට්ඨිහත්ථා නරකා උද්ධරිත්වා අස්සාසෙත්වා පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤො නිහරිත්වා සෙනාය අවිදුරෙ ඔතාරෙත්වා ඔවාදමස්ස දත්වා පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. රාජා මහාසත්තං විනා වසිතුං අසක්කොන්තො ආහ “සාමි සරහම්ගරාජ, මයා සද්ධිං බාරාණසිං එහි, ද්වාදසයොජනිකාය තෙ බාරාණසියං රජ්ජං දම්මි, තං කාරෙහී”ති. “මහාරාජ, මයං තිරච්ඡානගතා, න මෙ රජ්ජෙනත්ථො, සචෙ තෙ මයි සිනෙහො අත්ථි, මයා දින්නානි සිලානි රක්ඛන්තො රට්ඨවාසිනොපි සිලං රක්ඛාපෙහී”ති තං ඔවදිත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි තස්ස ගුණං සරන්තොච සෙනං පාපුණිත්වා සෙනඬගපරිවුතො නගරං ගන්ත්වා “ඉතො පට්ඨාය සකලනගරවාසිනො පඤ්ච සිලානි රක්ඛන්තු”ති ධම්මහෙරිං වරාපෙසි. මහාසත්තෙන පන අත්තතො කතගුණං කස්සචි අකථෙත්වා සායන්තො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා අලඬකතසයනෙ සයිත්වා පච්චුසකාලෙ මහාසත්තස්ස ගුණං සරිත්වා උට්ඨාය සයනපිට්ඨෙ පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා පිතිපුණ්ණෙන හදයෙන ඡහි ගාථාහි උදානෙසි –

134.

“ආසීසෙට්ඨෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;

පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

135.

“ආසීසෙපෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුබ්භතං.

136.

“වායමෙපෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

137.

“වායමෙපෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුබ්භතං.

138.

“දුක්ඛුපතීතොපි නරො සපඤ්ඤො, ආසං න ඡින්දෙය්‍ය සුබාගමාය;
බහු හි එස්සා අහිතා හිතා ව, අවිතක්කිතා මච්චුමුපබ්බජන්ති.

139.

“අවින්තිතම්පි හවති, වින්තිතම්පි විනස්සති;
න හි වින්තාමයා භොගා, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා’ති.

තත්ථ ආසීසෙපෙව පුරිසොති ආසච්ඡෙදකකම්මං අකත්වා අත්තනො කම්මෙසු ආසං කරොටෙව න උක්කණ්දෙය්‍ය. යථා ඉච්ඡන්ති අහඤ්චි සට්ඨිහත්ථා නරකා උට්ඨානං ඉච්ඡිං, සොම්හි තපෙව ජාතො, තතො උට්ඨිතොයෙවාති දීපෙති. අහිතා හිතා වාති දුක්ඛඵස්සා ව සුඛඵස්සා ව, “මරණඵස්සා ජීවිතඵස්සා වා”තිපි අත්ථො, සත්තානඤ්චි මරණඵස්සො අහිතො ජීවිතඵස්සො හිතො, තෙසං අවිතක්කිතො අවින්තිතොපි මරණඵස්සො ආගච්ඡන්ති දස්සෙති. අවින්ති තම්පිති මයා “ආවාටෙ පතිස්සාමි”ති න වින්තිතං, “සරහං මාරෙස්සාමි”ති වින්තිතං, ඉදානි පන මෙ වින්තිතං නට්ඨං, අවින්තිතමෙව ජාතං. භොගාති යසපරිවාරා. එතෙ වින්තාමයා න භොන්ති, තස්මා ඤාණචතා වීරියමෙව කාතබ්බං. වීරියවතො හි අවින්තිතම්පි භොතිසෙව.

තස්සෙවං උදානං උදානෙන්තස්සෙව අරුණං උට්ඨති. පුරොහිතො ව පාතොව සුඛසෙය්‍යපුච්ඡනත්ථං ආගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යීතො තස්ස උදානගීතසද්දං සුත්වා වින්තෙසි “රාජා හියොයා මිගවං අගමාසි, තත්ථ සරහමිගං වීරද්ධො හවිස්සති, තතො අමච්චෙහි අවහසියමානො ‘මාරෙත්වා නං ආහරිස්සාමි’ති ඛත්තියමානෙන තං අනුබන්ධන්තො සට්ඨිහත්ථො නරකෙ පතිතො හවිස්සති, දයාලුතා සරහරාජෙන රඤ්ඤො දොසං අවින්තෙත්වා රාජා උද්ධරිතො හවිස්සති, තෙන මඤ්ඤෙ උදානං උදානෙති”ති. එවං බ්‍රාහ්මණස්ස රඤ්ඤො පරිපුණ්ණඛ්‍යාඤ්ජනං උදානං සුත්වා සුමජ්ජිතෙ ආදාසෙ මුඛං ඔලොකෙන්තස්ස ඡායා විය රඤ්ඤො ව සරහෙන ව

කතකාරණං පාකටං අහොසි. සො නබ්ගේගෙන ද්වාරං ආකොටෙසි. රාජා “කො එසො”ති ප්‍රච්ඡී. “අහං දෙව පුරොහිතො”ති. අථස්ස ද්වාරං විවරිත්වා “ඉතො එභාවරියා”ති ආහ. සො පවිසිත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා එකමන්තං යීතො “අහං, මහාරාජ, තයා අරඤ්ඤෙ කතකාරණං ජානාමි, ත්වං එකං සරහමිගං අනුබන්ධන්තො නරකෙ පතීතො, අථ නං සො සරහො සිලාය යොග්ගං කත්වා නරකතො උද්ධරි, සො ත්වං තස්ස ගුණං අනුස්සරිත්වා උදානං උදානෙසි”ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

140.

“සරහං ගිරිදුග්ගස්මිං, යං ත්වං අනුසරී පුරෙ;
අලිනචිත්තස්ස තුවං, වික්කන්තමනුජීවසි.

141.

“යො තං විදුග්ගා නරකා සමුද්ධරි, සිලාය යොග්ගං සරහො කරිත්වා;
දුක්ඛුපතීතං මච්චුමුඛා පමොවයි, අලිනචිත්තං ත මිගං වදෙසි”ති.

තත්ථ අනුසරීති අනුබන්ධි. වික්කන්තන්ති උද්ධරණත්ථාය කතපරක්කමං. අනුජීවසීති උපජීවසි, තස්සානුභාවෙන තයා ජීවිතං උද්ධන්ති අත්ථො. සමුද්ධරීති උද්ධරි. ත මිගං වදෙසීති තං සුවණ්ණසරහමිගං ඉධ සිරිසයනෙ නිසින්තො වණ්ණෙසි.

තං සුත්වා රාජා “අයං මයා සද්ධිං න මිගවං ගතො, සබ්බං පවත්තිං ජානාති, කථං නු බො ජානාති, ප්‍රච්ඡිස්සාමි න”න්ති වින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ –

142.

“කිං ත්වං නු තත්ථෙව තදා අහොසි, උදාහු තෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
විචට්ඨජද්දො නුසි සබ්බදස්සි, ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ භිංසරූප”න්ති.

තත්ථ භිංසරූපන්ති කිං නු තෙ ඤාණං බලවජාතිකං, තෙනෙතං ජානාසීති.

බ්‍රාහ්මණො “නාහං සබ්බඤ්ඤාමුද්ධො, බ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙත්වා තයා කථිතගාථානං පන මය්හං අත්ථො උපට්ඨාති”ති දීපෙන්තො දසමං ගාථමාහ –

143.

“න වෙවහං තත්ථ තදා අහොසිං, න වාපි මෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
ගාථාපදානඤ්ච සුභාසිතානං, අත්ථං තදානෙන්ති ජනිතද්ධිරා”ති.

තත්ථ සුභාසිතානන්ති බ්‍යඤ්ජනං අමක්ඛෙත්වා සුට්ඨ භාසිතානං. අත්ථං තදානෙන්තීති යො තෙසං අත්ථො, තං ආනෙන්ති උපධාරෙන්තීති.

රාජා තස්ස තුස්සිත්වා බහුං ධනං අදාසි. තතො පට්ඨාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසි, මනුස්සාපි පුඤ්ඤාභිරතා හුත්වා මතමතා සග්ගමෙව පුරයිංසු. අපේකදිවසං

රාජා “ලක්ඛං විජ්ඣාසී” ති පුරොහිතමාදාය උය්‍යානං ගතො. තදා සක්කො දෙවරාජා බහු නවෙ දෙවෙ ච දෙවකඤ්ඤායො ච දිස්වා “කිං නු ඛො කාරණ” න්ති ආවජ්ජෙන්නො සරහමිගෙන නරකා උද්ධරිත්වා රඤ්ඤො සීලෙසු පතිට්ඨාපිතභාවං ඤත්වා “රඤ්ඤො ආනුභාවෙන මහාජනො පුඤ්ඤානි කරොති, තෙන දෙවලොකො පරිපුරති, ඉදානි ඛො පන රාජා ලක්ඛං විජ්ඣතුං උය්‍යානං ගතො, තං විමංසිත්වා සිහනාදං නදාපෙත්වා සරහමිගස්ස ගුණං කථාපෙත්වා අත්තනො ච සක්කභාවං ජානාපෙත්වා ආකාසෙ ධීතො ධම්මං දෙසෙත්වා මෙත්තාය වෙච පඤ්චන්තං සීලානඤ්ච ගුණං කථෙත්වා ආගමිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා උය්‍යානං අගමාසි. රාජාපි “ලක්ඛං විජ්ඣාසී” ති ධනුං ආරොපෙත්වා සරං සන්නය්හි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො රඤ්ඤො ච ලක්ඛස්ස ච අත්තරෙ අත්තනො ආනුභාවෙන සරහං දස්සෙසි. රාජා තං දිස්වා සරං න මුඤ්චි. අථ නං සක්කො පුරොහිතස්ස සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා ගාථං අභාසි –

144.

“ආදාය පත්තිං පරවිරියසාතිං, වාපෙ සරං කිං විචිකිච්ඡසෙ තුවං;
නුන්නො සරො සරහං හන්තු ඛිජ්ජං, අන්නඤ්ඤි එතං වරපඤ්ඤ
රඤ්ඤො” ති.

තත්ථ පත්තින්ති වාජපත්තෙහි සමන්තාගතං. පරවිරියසාතින්ති පරෙසං විරියසාතකං. වාපෙ සරන්ති එතං පත්තසහිතං සරං වාපෙ ආදාය සන්නය්හිත්වා ඉදානි ත්වං කිං විචිකිච්ඡසි. හන්තුති තයා විස්සට්ඨො හුත්වා එස සරො ඛිජ්ජං ඉමං සරහං හනතු. අන්නඤ්ඤි එතන්ති වරපඤ්ඤ, මහාරාජ, සරහො නාම රඤ්ඤො ආභාරො භක්ඛොති අත්ථො.

තතො රාජා ගාථමාහ –

145.

“අද්ධා පජානාමි අහමිපි එතං, අන්නං මිගො බ්‍රාහ්මණ ඛත්තියස්ස;
පුබ්බෙ කතඤ්ච අපවායමානො, තස්මා මිගං සරහං නො හනාමි” ති.

තත්ථ පුබ්බෙ කතඤ්චාති බ්‍රාහ්මණ, අහමෙතං එකංසෙන ජානාමි යථා මිගො ඛත්තියස්ස අන්නං, පුබ්බෙ පන ඉමිනා මය්හං කතගුණං පුජෙමි, තස්මා තං න හනාමිති.

තතො සක්කො ගාථාද්වයමාහ –

146.

“නෙසො මිගො මහාරාජ, අසුරෙසො දිසම්පති;
එතං හන්ත්වා මනුස්සින්ද, භවස්සු අමරාධිපො.

147.

“සවෙ ව රාජා විචිකිච්ඡසෙ තුවං, හන්තුං මීගං සරහං සභායකං;
සපුත්තදාරො නරචිරසෙට්ඨ, ගත්තා තුවං චෙතරණං යමස්සා”ති.

තත්ථ අසුරෙසොති අසුරො එසො, අසුරපෙට්ඨකො සක්කො එසොති
අධිජ්ජායෙන වදති. අමරාධිපොති ත්වං එතං සක්කං මාරෙත්වා සයං සක්කො
දෙවරාජා භොහිති වදති. චෙතරණං යමස්සාති “සවෙ එතං ‘සභායො මෙ’ති
චිත්තෙත්වා න මාරෙස්සසි, සපුත්තදාරො යමස්ස චෙතරණිනිරයං ගතො
භවිස්සසි”ති නං තාසෙසි.

තතො රාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

148.

“කාමං අහං ජානපදා ව සබ්බෙ, පුත්තා ව දාරා ව සභායසඬ්ඨා;
ගච්ඡෙමු තං චෙතරණං යමස්ස, න ත්වෙව හඤ්ඤො මම පාණදො යො.

149.

“අයං මීගො කිච්ඡගතස්ස මය්හං, එකස්ස කත්තා විවනස්මි ඝොරෙ;
තං තාදිසං පුබ්බකිච්චං සරන්තො, ජානං මහාබ්‍රහ්මෙ කථං හනෙය්‍ය”න්ති.

තත්ථ මම පාණදො යොති බ්‍රාහ්මණ, යො මම පාණදදො යෙන මෙ පියං ජීවිතං.
දින්නං, නරකං පවිසන්තෙන මයා සො න ත්වෙව හඤ්ඤො න හනිතබ්බො,
අවජ්ඣො එසොති වදති. එකස්ස කත්තා විවනස්මි ඝොරෙති දාරුණෙ අරඤ්ඤෙ
පට්ඨිට්ඨස්ස සතො එකස්ස අසභායකස්ස මම කත්තා කාරකො ජීවිතස්ස දායකො,
ස්වාහං තං ඉමිනා කතං තාදිසං පුබ්බකිච්චං සරන්තොයෙව තං ගුණං
ජානන්තොයෙව කථං හනෙය්‍යං.

අථ සක්කො පුරොහිතස්ස සරීරතො අපගන්ත්වා සක්කත්තභාවං මාපෙත්වා
ආකාසෙ ධත්වා රඤ්ඤො ගුණං පකාසෙන්නො ගාථාද්වයමාහ –

150.

“මිත්තාහිරාධි වීරමෙව ජීව, රජ්ජං ඉමං ධම්මගුණෙ පසාස;
නාරිගණෙහි පරිවාරියන්තො, මොදස්සු රට්ඨෙ තිදිවෙව වාසවො.

151.

“අක්කොධනො නිච්චපසන්නවිත්තො, සබ්බාතිථි යාවයොගො භවිත්වා;
දත්වා ව භුත්වා ව යථානුභාවං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි යාන”න්ති.

තත්ථ මිත්තාහිරාධිති මිත්තෙ ආරාධෙන්නො තොසෙන්නො තෙසු
අද්‍රුභිමානො. සබ්බාතිථිති සබ්බෙ ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ අතිථි පාහුනකෙයෙව
කත්වා පරිහරන්තො යාවිතබ්බයුත්තකො හුත්වා. අනින්දිතොති දානාදීනි පුඤ්ඤානි
කරණෙන පමුදිතො දෙවලොකෙන අහිනන්දිතො හුත්වා සග්ගට්ඨානං උපෙහීති.

එවං වත්වා සක්කො “අහං මහාරාජං තං පරිග්ගණ්හිතුං ආගතො, ත්වං අත්තානං පරිග්ගණ්හිතුං නාදාසි, අප්පමත්තො භොහී”ති තං ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි සාරිපුත්තො සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ඡානාතියෙවා”ති වත්වා ඡාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අභොසි, පුරොහිතො සාරිපුත්තො, සරහමිගො පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

සරහමිගඡාතකවණ්ණනා දසමා.

ඡාතකුද්දානං –

අම්බ එන්දන ජවන, නාරද දූත කලිඬිගා;
අකිත්ති තක්කාරියං රුරු, සරහං දස තෙරසෙ.

තෙරසකතිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. පකිණ්ණකතිපාතො

[484] 1. සාලිකෙදාරඡාතකවණ්ණනා

සම්පන්නං සාලිකෙදාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු සාමඡාතකෙ (ඡා. 2.22.296 ආදයො) ආචි භවිස්සති. සත්ථා පන තං හික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු ගිහී පොසෙසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “කිං තෙ භොන්ති”ති වත්වා “මාතාපිතරො මෙ, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “සාධු හික්ඛු, පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානා භුත්වා සුවයොනියං නිබ්බත්තිත්වාපි ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො කුලාවකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොවරං ආහරිත්වා පොසෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහෙ මගධරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා නගරතො පුබ්බුත්තරදිසාය සාලිද්දියො නාම බ්‍රාහ්මණගාමො අභොසි. තස්ස පුබ්බුත්තරදිසාය මගධබෙත්තං අත්ථී, තත්ථ කොසියගොත්තො නාම සාලිද්දියවාසී බ්‍රාහ්මණො සහස්සකරීසමත්තං බෙත්තං ගහෙත්වා සාලිං වපාපෙසි. උට්ඨිතෙ ච පන සස්සෙ වතිං ථීරං කාරෙත්වා කස්සචි පණ්ණාසකරීසමත්තං, කස්සචි සට්ඨිකරීසමත්තන්ති එවං පඤ්චසතකරීසමත්තං බෙත්තං අත්තනො පුරිසානංයෙව ආරක්ඛණත්ථාය දත්වා සෙසං පඤ්චසතකරීසමත්තං බෙත්තං හතිං කත්වා එකස්ස හතකස්ස අදාසි. සො තත්ථ කුටිං කත්වා රත්තින්දිවං වසති. බෙත්තස්ස පන පුබ්බුත්තරදිසාහාගෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ මහන්තං සිම්බලිවනං අත්ථී, තත්ථ අනෙකානි සුවසනානි වසන්ති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං සුවසඬ්ඨෙසෙ සුවරඤ්ඤො පුත්තො භුත්වා

නිබ්බන්ති. සො වයඡ්ජත්තො අභිරුපො ථාමසම්පන්නො සකටනාහිපමාණසරීරො අහොසි. අථස්ස පිතා මහල්ලකකාලෙ “අහං ඉදානි දුරං ගත්තුං න සක්කොමි, ත්වං ඉමං ගණං පරිහරා”ති ගණං නියයාදෙසි. සො පුනදිවසතො පට්ඨාය මාතාපිතුනං ගොවරත්ථාය ගත්තුං නාදාසි, සුවගණං පරිහරන්නො හිමවන්නං ගන්න්වා සයංජාතසාලිවනෙ යාවදත්ථං සාලිං බාදිත්වා ආගමනකාලෙ මාතාපිතුනං පහොනකං ගොවරං ආහරිත්වා මාතාපිතරො පොසෙසි.

අථස්ස එකදිවසං සුවා ආරොවෙසුං “පුබ්බෙ ඉමස්මිං කාලෙ මගධබ්බත්තෙ සාලි පච්චති, ඉදානි කිං නු බො ජාත”න්ති? “තෙන හි ජානාථා”ති ද්වෙ සුවෙ පහිණිංසු. තෙ ගන්න්වා මගධබ්බත්තෙ ඔතරන්නා තස්ස හනියා රක්ඛණපුරිසස්ස බ්බත්තෙ ඔතරිත්වා සාලිං බාදිත්වා එකං සාලිසීසං ආදාය සිම්බලිවනං ගන්න්වා සාලිසීසං මහාසත්තස්ස පාදමුලෙ යිපෙත්වා “තත්ථ එවරුපො සාලි”ති වදිංසු. සො පුනදිවසෙ සුවගණපරිවුතො තත්ථ ගන්න්වා තස්මිං හතකස්ස බ්බත්තෙ ඔතරි. සො පන පුරිසො සුවෙ සාලිං බාදන්තෙ දිස්වා ඉතො චිතො ව ධාවිත්වා වාරෙන්තොපි වාරෙතුං න සක්කොති. සෙසා සුවා යාවදත්ථං සාලිං බාදිත්වා තුව්ඡමුබාව ගච්ඡන්ති. සුවරාජා පන බහුනි සාලිසීසානි එකතො කත්වා තෙහි පරිවුතො හුත්වා ආහරිත්වා මාතාපිතුනං දෙති. සුවා පුනදිවසතො පට්ඨාය තත්ථෙව සාලිං බාදිංසු. අථ සො පුරිසො “සවෙ ඉමෙ අඤ්ඤං කතිපාහං එවං බාදිස්සන්ති, කිඤ්චි න හවිස්සති, බ්‍රාහ්මණො සාලිං අග්ඝාපෙත්වා මය්හං ඉණං කරිස්සති, ගන්න්වා තස්ස ආරොවෙස්සාමි”ති සාලිමුට්ඨිනා සද්ධිං තථාරූපං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා සාලිද්දියගාමං ගන්න්වා බ්‍රාහ්මණං පස්සිත්වා වන්දිත්වා පණ්ණාකාරං දත්වා එකමන්නං යීතො “කිං, හො පුරිස, සම්පන්නං සාලිබ්බත්ත”න්ති පුට්ඨො “ආම, බ්‍රාහ්මණ, සම්පන්න”න්ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

1.

“සම්පන්නං සාලිකෙදාරං, සුවා භුඤ්ජන්ති කොසිය;
පට්ඨෙවෙදෙමි තෙ බ්‍රහ්මෙ, න නෙ වාරෙතුමුස්සහෙ.

2.

“එකො ව තත්ථ සකුණො, යො නෙසං සබ්බසුන්දරො;
භුත්වා සාලිං යථාකාමං, තුණ්ධෙනාදාය ගච්ඡති”ති.

තත්ථ සම්පන්නන්ති පරිපුණ්ණං අවෙකල්ලං. සාලිකෙදාරන්ති සාලිබ්බත්තං. සබ්බසුන්දරොති සබ්බෙහි කොට්ඨාසෙහි සුන්දරො රත්තතුණ්ධො ජිඤ්ජකසන්නිභඅක්ඛි රත්තපාදො තිහි රත්තරාජීහි පරික්ඛිත්තගිවො මහාමයුරපමාණො සො යාවදත්ථං සාලිං බාදිත්වා අඤ්ඤං තුණ්ධෙන ගහෙත්වා ගච්ඡතිති.

බ්‍රාහ්මණො තස්ස කථං සුත්වා සුවරාජෙ සිනෙහං උජ්ජාදෙත්වා බ්බත්තපාලං පුච්ඡි “අම්හො පුරිස, පාසං ඔඩ්ධෙතුං ජානාසි”ති? “ආම, ජානාමි”ති. අථ නං ගාථාය අජිඤ්ඤාසි –

3.

“ඔඩ්ඬෙන්තු වාලපාසානි, යථා බජ්ඣෙඨ සො දිජො;
ජීවඤ්ච නං ගහෙත්වාන, ආනයෙහි මමන්තිකෙ” ති.

තත්ථ ඔඩ්ඬෙන්තුති ඔඩ්ඬයන්තු. වාලපාසානීති අස්සවාලාදිරජ්ජුමයපාසානි.
ජීවඤ්ච නන්ති ජීවන්තං එව නං. ආනයෙහීති ආනෙහි.

තං සුත්වා බ්බත්තපාලො සාලිං අග්ඝාපෙත්වා ඉණස්ස අකතභාවෙන තුට්ඨො
ගන්ත්වා අස්සවාලෙ වට්ටෙත්වා “අජ්ජ ඉමස්මිං යානෙ ඔතරිස්සතී” ති සුවරඤ්ඤො
ඔතරණට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා පුනදිවසෙ පාතොව වාට්ඨමාණං පඤ්ඡරං කත්වා
පාසඤ්ච ඔඩ්ඬෙන්වා සුවානං ආගමනං ඔලොකෙන්නො කුටියං නිසීදි. සුවරාජාපි
සුවගණපරිවුතො ආගන්ත්වා අලොලුප්පවාරතාය හියොයා බාදිතට්ඨානෙ
ඔඩ්ඬිතපාසෙ පාදං පවෙසන්නොව ඔතරි. සො අත්තනො බද්ධභාවං ඤත්වා
චින්තෙසි “සවාහං ඉදානෙව බද්ධරවං රවිස්සාමි, ඤාතකාමෙ භයතජ්ජිතා ගොවරං
අග්ගහෙත්වා පලායිස්සන්ති, යාව එතෙසං ගොවරග්ගහණං, තාව
අධිවාසෙස්සාමි” ති. සො තෙසං සුහිතභාවං ඤත්වා මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා
තික්ඛන්තුං බද්ධරවං රවි. අථ සබ්බෙ තෙ සුවා පලායිංසු. සුවරාජා “එත්තකෙසු මෙ
ඤාතකෙසු නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්නො එකොපි නත්ථි, කිං නු ඛො මයා පාපං
කත” ති විලපන්නො ගාථමාහ –

4.

“එතෙ භුත්වා පිටිත්වා ව, පක්කමන්ති විහඬිගමා;
එකො බද්ධොස්මි පාසෙන, කිං පාපං පකතං මයා” ති.

බ්බත්තපාලො සුවරාජස්ස බද්ධරවං සුවානඤ්ච ආකාසෙ පක්ඛන්දනසද්දං
සුත්වා “කිං නු ඛො” ති කුටියා ඔරුග්ග පාසාට්ඨානං ගන්ත්වා සුවරාජානං දිස්වා
“යස්සෙව මෙ පාසො ඔඩ්ඬිතො, ස්වෙව බද්ධො” ති තුට්ඨමානසො සුවරාජානං
පාසතො මොවෙත්වා ද්වෙ පාදෙ එකතො බන්ධිත්වා දළ්භං ආදාය සාලිද්දියගාමං
ගන්ත්වා සුවරාජං බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. බ්‍රාහ්මණො බලවසිනෙහෙන මහාසත්තං
උභොහි හත්ථෙහි දළ්භං ගහෙත්වා අඩිකෙ නිසීදාපෙත්වා තෙන සද්ධිං
සල්ලපන්නො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

5.

“උදරං නුන අඤ්ඤසං, සුව අච්චොදරං තව;
භුත්වා සාලිං යථාකාමං, තුණ්ඬෙනාදාය ගච්ඡසි.

6.

“කොට්ඨං නු තත්ථ පුරෙසි, සුව වෙරං නු තෙ මයා;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කුහිං සාලිං නිදාහසි” ති.

තත්ථ උදරං නුනාති අඤ්ඤෙසං උදරං උදරමෙව මඤ්ඤෙ, තව උදරං පන
අතිඋදරං. තත්ථාති තස්මිං සිම්බලිවනෙ. පුරෙසීති වස්සාරත්තත්ථාය පුරෙසි.
නිදාහසීති නිධානං කත්වා යපෙසි, “නිධියසී” තිපි පායො.

තං සුත්වා සුවරාජා මධුරාය මනුස්සභාසාය සත්තමං ගාථමාහ —

7.

“න මෙ වෙරං තයා සද්ධිං, කොට්ඨො මය්හං න විජ්ජති;
ඉණං මුඤ්ඤාමිණං දම්මි, සම්පත්තො කොට්ඨිම්බලිං;
නිධිමිපි තත්ථ නිදහාමි, එවං ජානාහි කොසියා” ති.

තත්ථ ඉණං මුඤ්ඤාමිණං දම්මිති තව සාලිං හරිත්වා ඉණං මුඤ්ඤාමි වෙව දම්මි
වාති වදති. නිධිමිපිති එකං තත්ථ සිම්බලිවනෙ අනුගාමිකනිධිමිපි නිදහාමි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො පුච්ඡී —

8.

“කිදිසං තෙ ඉණදානං, ඉණමොක්ඛො ව කිදිසො;
නිධිනිධානමක්ඛාහි, අථ පාසා පමොක්ඛසී” ති.

තත්ථ ඉණදානන්ති ඉණස්ස දානං. නිධිනිධානන්ති නිධිනො නිධානං.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො සුවරාජා තස්ස ඛ්‍යාකරොත්තො චතස්සො ගාථා
අභාසි —

9.

“අජාතපක්ඛා තරුණා, පුත්තකා මය්හං කොසිය;
තෙ මං හතා හරිස්සන්ති, තස්මා තෙසං ඉණං දදෙ.

10.

“මාතා පිතා ව මෙ වුද්ධා, ජිණ්ණකා ගතයොබ්බනා;
තෙසං තුණ්ඤෙන භාතුන, මුඤ්ඤෙව පුබ්බකතං ඉණං.

11.

“අඤ්ඤෙපි තත්ථ සකුණා, ඛිණ්ණපක්ඛා සුදුබ්බලා;
තෙසං පුඤ්ඤත්ථිකො දම්මි, තං නිධිං ආහු පණ්ඩිතා.

12.

“ඊදිසං මෙ ඉණදානං, ඉණමොක්ඛො ව ඊදිසො;
නිධිනිධානමක්ඛාමි, එවං ජානාහි කොසියා” ති.

තත්ථ භාතුනාති හරිත්වා. තං නිධිනිති තං පුඤ්ඤකම්මං පණ්ඩිතා
අනුගාමිකනිධිං නාම කථෙත්ති. නිධිනිධානනිති නිධිනො නිධානං,
“නිධානනිධි” නිතිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.

බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්තචිත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසී.

13.

“හද්දකො වනයං පක්ඛි, දිජො පරමධම්මිකො;
එකච්චෙසු මනුස්සෙසු, අයං ධම්මො න විජ්ජති.

14.

“භුඤ්ජ සාලිං යථාකාමං, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
පුනාපි සුව පස්සෙමු, පියං මෙ තව දස්සන්” නිති.

තත්ථ භුඤ්ජ සාලිනිති ඉතො පට්ඨාය නිබ්භයො හුත්වා භුඤ්ජාති
කරිසසහස්සම්පි තස්සෙව නිය්‍යාදෙන්තො එවමාහ. පස්සෙමුති අත්තනො රුචියා
ආගතං අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු තං පස්සෙය්‍යාමාති.

එවං බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං යාචිත්වා පියපුත්තං විය මුදුවිත්තෙන
ඔලොකෙන්තො පාදතො බන්ධනං මොචෙන්වා සතපාකතෙලෙන පාදෙ
මක්ඛෙන්වා හද්දපියෙ නිසිදාපෙත්වා කඤ්චනතට්ඨකෙ මධුලාපෙ බාදාපෙත්වා
සක්ඛරොදකං පායෙසී. අථස්ස සුවරාජා “අප්පමත්තො භොහි, බ්‍රාහ්මණො” ති වත්වා
ඔවාදං දෙන්තො ආහ –

15.

“භුත්තඤ්ච පිතඤ්ච තවස්සමම්හි, රතී ච නො කොසිය තෙ සකාසෙ;
නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසු දදාහි දානං, ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො හරස්සු” ති.

තත්ථ තවස්සමම්හිති තව නිවෙසනෙ. රතීති අභිරතී.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො තුට්ඨමානසො උදානං උදානෙන්තො ගාථමාහ –

16.

“ලක්ඛි වත මෙ උදපාදි අජ්ජ, යො අද්දසාසිං පවරං දිජානං;
සුවස්ස සුත්වාන සුභාසිතානි, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී” ති.

තත්ථ ලක්ඛිති සිරිපි පුඤ්ඤම්පි පඤ්ඤාපි.

මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො දිත්තං කරිසසහස්සමත්තං පටික්ඛිපිත්වා
අට්ඨකරිසමෙව ගණ්හි. බ්‍රාහ්මණො ථම්මෙහ නිබ්බන්ධනා තස්ස ඛෙන්තං නිය්‍යාදෙන්වා
ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා බ්‍රාහ්මණො “ගච්ඡ සාමි, අස්සුමුඛෙ රොදමානෙ

මාතෘපිතරො අස්සාසෙහි” ති වත්වා තං උයොයාපෙසි. සො තුට්ඨමානසො සාලිසීසං ආදාය ගන්ත්වා මාතෘපිතූනං පුරතො නික්ඛිපිත්වා “අම්මතාතා, උට්ඨෙථා” ති ආහ. තෙ අස්සුමුඛා රොදමානා උට්ඨහිංසු, තාවදෙව සුවගණා සන්තිපතිත්වා “කථං මුත්තොසි, දෙවා” ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං සබ්බං විත්ථාරතො කථෙසි. කොසියොපි සුවරඤ්ඤො ඔවාදං සුත්වා තතො පට්ඨාය ධම්මිකසමණුඛාභ්මණානං මහාදානං පට්ඨපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

17.

“සො කොසියො අත්තමනො උදග්ගො, අන්තඤ්ච පානඤ්චහිසඬ්ඛරිත්වා; අන්තෙන පානෙන පසන්නවිත්තො, සන්තප්පයි සමණුඛාභ්මණෙ වා” ති.

තත්ථ සන්තප්පයිති ගහිතගහිතානි භාජනානි පුරෙන්නො සන්තප්පෙසිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං හික්ඛු මාතෘපිතූනං පොසනං නාම පණ්ඩිතානං වංසො” ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො හික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා සුවගණා බුද්ධපරිසා අහෙසුං, මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි, බෙත්තපාලො ඡන්නො, බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො, සුවරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

සාලිකෙදාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[485] 2. වන්දකින්නරිජාතකවණ්ණනා

උපනීයනිදං මඤ්ඤති ඉදං සත්ථා කපිලවත්ථුපුරං උපනිස්සාය නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්නො රාජනිවෙසනෙ රාහුලමාතරං ආරබ්භ කථෙසි. ඉදං පන ජාතකං දුරෙතිදානතො පට්ඨාය කථෙතබ්බං. සා පනෙසා නිදානකථා යාව ලට්ඨිවනෙ උරුවෙලකස්සපසිහනාදා අපණ්ණකජාතකෙ කථිතා, තතො පරං යාව කපිලවත්ථුගමනා වෙස්සන්තරජාතකෙ ආච්ඡි භවිස්සති. සත්ථා පන පිතු නිවෙසනෙ නිසිදිත්වා අන්තරහත්තසමයෙ මහාධම්මපාලජාතකං (ජා. 1.10.92 ආදයො) කථෙත්වා කතහත්තකිච්චො “රාහුලමාතු නිවෙසනෙ නිසිදිත්වා තස්සා ගුණං වණ්ණෙන්නො වන්දකින්නරිජාතකං (ජා. 1.14.18 ආදයො) කථෙස්සාමි” ති රාජානං පත්තං ගාභාපෙත්වා ද්විති අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාහුලමාතු නිවෙසනට්ඨානං පායාසි. තදා තස්සා සම්මුඛා වත්තාලීසසහස්සනාටකිත්ථියො වසන්ති තාසු බත්තියකඤ්ඤානංයෙව නවුතිඅධිකසහස්සං. සා තථාගතස්ස ආගමනං ඤත්වා “සබ්බා කාසාවානෙව නිවාසෙත්තු” ති තාසං ආරොවාපෙසි. තා තථා කරිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි. අථ තා සබ්බාපි එකප්පහාරෙතෙව විරවිංසු, මහාපරිදෙවසද්දො අහොසි. රාහුලමාතෘපි පරිදෙවිත්වා සොකං විනොදෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා රාජගතෙන බහුමානෙන සගාරවෙන නිසිදි. රාජා තස්සා ගුණකථං ආරභි, “හන්තෙ, මම සුණ්හා ‘තුම්හෙහි කාසාවානි නිවත්ථානී’ ති සුත්වා කාසාවානෙව නිවාසෙසි, ‘මාලාදීනි පරිච්චත්තානී’ ති සුත්වා මාලාදීනි පරිච්චපි, ‘භූමියං සයනී’ ති සුත්වා භූමිසයනාව ජාතා, තුම්හාකං

පබ්බතකාලෙ විධවා හුත්වා අඤ්ඤානි රාජුහි පෙසිතං පණ්ණාකාරං න ගණ්හි, එවං තුම්හෙසු අසංභීරවිත්තා එසා”ති නානප්පකාරෙහි තස්සා ගුණකථං කට්ඨෙසි. සත්ථා “අනච්ඡරියං, මහාරාජ, යං එසා ඉදානි මම පච්ඡිමෙ අත්තභාවෙ මයි සසිනෙනා අසංභීරවිත්තා අනඤ්ඤානෙය්‍යා භවෙය්‍ය. එසා තිරච්ඡානෙය්‍යානියං නිබ්බන්තාපි මයි අසංභීරවිත්තා අනඤ්ඤානෙය්‍යා අභොසි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බිරන්ධදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ මහාසත්තො හිමවත්තපදෙසෙ කිත්තරෙය්‍යානියං නිබ්බන්ති, වන්දා නාමස්ස හරියා. තෙ උභොපි වන්දනාමකෙ රජතපබ්බතෙ වසිංසු. තදා බාරාණසිරාජා අමච්චානං රජ්ජං නිය්‍යාදෙන්වා ද්වෙ කාසායානි නිවාසෙන්වා සන්තද්ධපඤ්චාචුධො එකකොච හිමවත්තං පාවිසි. සො මිගමංසං බාදන්තො එකං බුද්දකනදිං අනුසඤ්චරන්තො උද්ධං අහිරුහි. වන්දපබ්බතවාසිනො කිත්තරා වස්සාරත්තසමයෙ අනොතරිත්වා පබ්බතෙයෙව වසන්ති, නිදාසසමයෙ ඔතරන්ති. තදා ච සො වන්දකිත්තරො අත්තනො හරියාය සද්ධිං ඔතරිත්වා තෙසු තෙසු යානෙසු ගන්ධෙ විලිම්පන්තො පුජ්ඵරෙණුං බාදන්තො පුජ්ඵපටෙ නිවාසෙන්තො පාරුපන්තො ලතාදොලාහි කිළින්තො මධුරස්සරෙන ගායන්තො තං බුද්දකනදිං පත්වා එකස්මි. නිවත්තනට්ඨානෙ ඔතරිත්වා උදකෙ පුජ්ඵානි විකිරිත්වා උදකකිළං කිළින්වා පුජ්ඵපටෙ නිවාසෙන්වා පාරුපිත්වා රජතපට්ටවණ්ණාය වාලුකාය පුජ්ඵාසනං පඤ්ඤපෙත්වා එකං වෙළු දණ්ඩකං ගහෙන්වා සයනෙ නිසිදි. තතො වන්දකිත්තරො වෙළුං වාදෙන්තො මධුරසද්දෙන ගායි. වන්දකිත්තරී මුදුහත්ථෙ නාමෙත්වා තස්ස අවිදුරෙ ධීතා නච්චි වෙච ගායි ච. සො රාජා තෙසං සද්දං සුත්වා පදසද්දං අසාවෙන්තො සණ්කං ගන්ත්වා පට්ච්ඡන්තෙ යත්වා තෙ කිත්තරෙ දිස්වා කිත්තරියා පට්ඨද්ධවිත්තො හුත්වා “තං කිත්තරං විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා ඉමාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙස්සාමි”ති යත්වා වන්දකිත්තරං විජ්ඣති. සො වෙදනාප්පත්තො පරිදෙවමානො වතස්සො ගාථා අභාසි –

18.

“උපනියතිදං මඤ්ඤෙ, වන්දෙ ලොහිතමද්දනෙ;
අජ්ජ ජහාමි ජීවිතං, පාණා මෙ වන්දෙ නිරුජ්ඣන්ති.

19.

“ඔසිදි මෙ දුක්ඛං භදයං, මෙ ඩය්හතෙ නිතම්මාමි;
තච වන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤානි සොකෙහි.

20.

“තිණම්ච වනම්ච මිලායාමි, නදි අපරිපුණ්ණාව සුස්සාමි;
තච වන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤානි සොකෙහි.

21.

“වස්සම්ච සරෙ පාදෙ, ඉමානි අස්සුනි වත්තරෙ මය්හං;
තච වන්දියා සොචන්තියා, න නං අඤ්ඤානි සොකෙහි”ති.

තත්ථ උපනීයතීති සන්තතිවිච්ඡේදං උපනීයති. ඉදන්ති ජීවිතං. පාණා මෙනි
 හද්දෙ, වන්දෙ මම ජීවිතපාණා නිරුජ්ඣන්ති. ඔසිදි මෙනි ජීවිතං මෙ ඔසිදති.
 නිතම්මාමීති අතිකිලමාමි. තව වන්දියාති ඉදං මම දුක්ඛං, න නං අඤ්ඤෙහි
 සොකෙහි, අථ බො තව වන්දියා සොවන්තියා සොකහෙතු යස්මා ත්වං මම
 වියොගෙන සොවිස්සසි, තස්මාති අත්ථො. තිණම්ච වනම්ච මිලායාමීති
 තත්තපාසාණෙ ඛිත්තතිණම්ච මූලජින්නවනම්ච මිලායාමීති වදති. සරෙ පාදෙති යථා
 නාම පබ්බතපාදෙ පතිතවස්සං සරිත්වා අවිජින්නධාරං වත්තති.

මහාසත්තො ඉමාහි චතුහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා පුජ්ඵසයනෙ නිපන්නොව සතිං
 විස්සජ්ජේත්වා පරිවත්ති. රාජා පතිට්ඨිතොව. ඉතරා මහාසත්තෙ පරිදෙවන්තෙ
 අත්තනො රතියා මත්තා හුත්වා තස්ස විද්ධිභාවං න ජානාති, විසඤ්ඤං පන නං
 පරිවත්තිත්වා නිපන්නං දිස්වා “කිං නු බො මෙ පියසාමිකස්ස දුක්ඛං”න්ති
 උපධාරෙන්ති පහාරමුඛතො පග්ගරන්තං ලොභිතං දිස්වා පියසාමිකෙ උප්පන්නං
 බලවසොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්ති මහාසද්දෙන පරිදෙවි. රාජා “කින්නරො
 මනො හවිස්සති”ති නික්ඛමිත්වා අත්තානං දස්සෙසි. වන්දා තං දිස්වා “ඉමිනා මෙ
 වොරෙන පියසාමිකො විද්ධො හවිස්සති”ති කම්පමානා පලායිත්වා
 පබ්බතමත්ථකෙ යත්වා රාජානං පරිභාසන්ති පඤ්ච ගාථා අභාසි –

22.

“පාපො බොසි රාජපුත්ත, යො මෙ ඉච්ඡිතං පතිං වරාකියා;
 විජ්ඣසි වනමූලස්මිං, සොයං විද්ධො ඡමා සෙති.

23.

“ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු රාජපුත්ත තව මාතා;
 යො මය්හං හදයසොකො, කිම්පුරිසං අවෙක්ඛමානාය.

24.

“ඉමං මය්හං හදයසොකං, පටිමුඤ්චතු රාජපුත්ත තව ජායා;
 යො මය්හං හදයසොකො, කිම්පුරිසං අවෙක්ඛමානාය.

25.

“මා ව පුත්තං මා ව පතිං, අද්දක්ඛි රාජපුත්ත තව මාතා;
 යො කිම්පුරිසං අවධි, අදුසකං මය්හ කාමා හි.

26.

“මා ව පුත්තං මා ව පතිං, අද්දක්ඛි රාජපුත්ත තව ජායා;
 යො කිම්පුරිසං අවධි, අදුසකං මය්හ කාමා හි”ති.

තත්ථ වරාකියාති කපණාය. පටිමුඤ්චතුති පටිලහතු චුසතු පාපුණාතු. මය්හ
 කාමා හීති මය්හං කාමෙන.

රාජා නං පඤ්චනි ගාථානි පරිභාසිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ යීතංයෙව
අස්සාසෙන්තො ගාථමාහ –

27.

“මා ත්වං චන්දෙ රොදි මා සොපි, චනතිමිරමත්තක්ඛි;
මම ත්වං හෙහිසි හරියා, රාජකුලෙ පූජිතා නාරීහි” ති.

තත්ථ චන්දෙති මහාසත්තස්ස පරිදෙවනකාලෙ නාමස්ස සුතත්තා ඵ්වමාහ.
චනතිමිරමත්තක්ඛිති චනතිමිරපූජිතමානඅක්ඛි. පූජිතා නාරීහිති සොළසන්තං
ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා අග්ගමහෙසී හෙස්සසි.

චන්දා තස්ස චචනං සුත්වා “ත්වං කිං මං චදෙසී” ති සිහනාදං නදන්ති
අනන්තරගාථමාහ –

28.

“අපි නුනහං මරිස්සං, නාහං රාජපුත්ත තව හෙස්සං;
යො කම්පුරිසං අවධි, අද්දසකං මය්හ කාමා හී” ති.

තත්ථ අපි නුනහන්ති අපි එකංසෙනෙව අහං මරිස්සං.

සො තස්සා චචනං සුත්වා නිච්ඡන්දරාගො හුත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

29.

“අපි භීරුකෙ අපි ජීවිතුකාමිකෙ, කම්පුරිසි ගච්ඡ හිමචන්තං;
තාලිසතගරභොජනා, අඤ්ඤෙ තං මිගා රමිස්සන්ති” ති.

තත්ථ අපි භීරුකෙති භීරුජාතිකෙ. තාලිසතගරභොජනාති ත්වං
තාලිසපත්තතගරපත්තභොජනා මිගී, තස්මා අඤ්ඤෙ තං මිගා රමිස්සන්ති, න ත්වං
රාජකුලාරහා, ගච්ඡාති නං අවච, චත්වා ච පන නිරපෙක්ඛො හුත්වා පක්කාමි.

සා තස්ස ගතභාවං ඤත්වා ඔරුය්හ මහාසත්තං ආලිඬිගිත්වා පබ්බතමත්ථකං
ආරොපෙත්වා පබ්බතතලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සීසමස්ස අත්තනො උග්‍රසු කත්වා
බලවපරිදෙවං පරිදෙවමානා ද්වාදස ගාථා අභාසි –

30.

“තෙ පබ්බතා තා ච කන්දරා, තා ච ගිරිගුහායො තථෙව තිට්ඨන්ති;
තත්ථෙව තං අපස්සන්ති, කම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

31.

“තෙ පණ්ණසන්ථතා රමණියා, වාළමිගෙහි අනුචිණ්ණා;
තත්ථෙව තං අපස්සන්ති, කම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

32.

“තෙ පුප්ඵසන්ථතා රමණියා, වාළමිගෙහි අනුචිණ්ණා;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

33.

“අවිජා සවන්ති ගිරිවනනදියො, කුසුමාහිකිණ්ණසොතායො;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

34.

“නීලානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

35.

“පීතානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

36.

“තමබානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

37.

“තුඬිගානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

38.

“සෙතානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

39.

“චිත්‍රානි හිමවතො පබ්බතස්ස, කූටානි දස්සනීයානි;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

40.

“යක්ඛගණසෙවිතෙ ගන්ධමාදනෙ, ඔසධෙහි සඤ්ජන්තෙ;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං.

41.

“කිම්පුරිසසෙවිතෙ ගන්ධමාදනෙ, ඔසධෙහි සඤ්ජන්තෙ;
තත්ථෙව තං අපස්සන්තී, කිම්පුරිස කථං අහං කස්සං”න්ති.

තත්ථ තෙ පබ්බතාති යෙසු මයං එකතොව අභිරමිම්භ, ඉමෙ තෙ පබ්බතා තා ව කන්දරා තා ව ගිරිගුහායො තපෙව යිතා. තෙසු අභං ඉදානි තං අපස්සන්ති කථං කස්සං, කිං කරස්සාමි, තෙසු පුප්ඵළපළ්ලවාදියොහං තං අපස්සන්ති කථං අධිවාසෙතුං සක්ඛිස්සාමිති පරිදෙවති. පණ්ණසන්ථතාති තාලිසපත්තාදිගන්ධපණ්ණසන්ථරා. අවිජාති විජ්ජසන්තොදකා. නිලානීති නිලමණිමයාති. පිතානීති සොවණ්ණමයාති. තම්බානීති මනොසිලමයාති. තුඩගානීති උච්චානි තිබ්බණ්ණානි. සෙතානීති රජතමයාති. චිත්තානීති සත්තරතනමිස්සකානි. යක්ඛගණසෙවිතෙති භූමිමදෙවතාහි සෙවිතෙ.

ඉති සා ද්වාදසහි ගාථාහි පරිදෙවිත්වා මහාසත්තස්ස උරෙ හත්ථං යපෙත්වා සන්තාපභාවං ඤත්වා “චන්දො ජීවතියෙව, දෙවුජ්ඣානකම්මං කත්වා ජීවිතමස්ස දස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “කිං නු ඛො ලොකපාලා නාම නත්ථී, උදාහු විජ්ජවුත්ථා, අදු මතා, තෙ මෙ පියසාමිකං න රක්ඛන්ති”ති දෙවුජ්ඣානකම්මං අකාසි. තස්සා සොකවෙගෙන සක්කස්ස ආසනං උණ්හං අහොසි. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන වෙගෙනෙව ආගන්ත්වා කුණ්ඩිකතො උදකං ගහෙත්වා මහාසත්තං ආසිඤ්චි. තාවදෙව විසං අන්තරධාසි, වණො රුහි, ඉමස්මිං යානෙ විද්ධොතිපි න පඤ්ඤාසි. මහාසත්තො සුඛිතො උට්ඨාසි. චන්දා පියසාමිකං අරොගං දිස්වා සොමනස්සජ්ජත්තා සක්කස්ස පාදෙ චන්දන්ති අනන්තරගාථමාහ –

42.

“චන්දෙ තෙ අයිරබුහ්මෙ, යො මෙ ඉච්ඡිතං පතිං වරාකියා;
අමතෙන අහිසිඤ්චි, සමාගතාස්මි පියතමෙනා”ති.

තත්ථ අමතෙනාති උදකං “අමත”න්ති මඤ්ඤමානා එවමාහ. පියතමෙනාති පියතරෙන, අයමෙව වා පායො.

සක්කො තෙසං ඔවාදමදාසි “ඉතො පට්ඨාය චන්දපබ්බතතො ඔරුය්හ මනුස්සපථං මා ගමිත්ථ, ඉධෙව වසථා”ති. එවඤ්ච පන චත්වා තෙ ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. චන්දාපි “කිං නො සාමි ඉමිනා පරිපන්ථට්ඨානෙන, එහි චන්දපබ්බතමෙව ගච්ඡාමා”ති චත්වා ඔසානගාථමාහ –

43.

“විවරාම දානි ගිරිවනනදියො, කුසුමාහිකිණ්ණසොතායො;
නානාදුම්භනායො, පියංවදා අඤ්ඤමඤ්ඤස්සා”ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න ඉදානෙව, පුඛිබ්බෙපෙසා මයි අසංභීරවිත්තා අනඤ්ඤනෙය්‍යා එවා”ති චත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, චන්දා රාහුලමාතා, චන්දකින්නරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

චන්දකින්නරීජාතකවණ්ණනා දුතියා.

උක්කා විලාවා බන්ධන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
මිත්තබන්ධකඋපාසකං ආරබ්භ කට්ඨං. සො කිර සාවත්ථියං පරිජිණ්ණස්ස කුලස්ස
පුත්තො සභායං පෙසෙත්වා අඤ්ඤතරං කුලධීතරං වාරාපෙත්වා “අත්ථි පනස්ස
උප්පන්නකිව්වං නිත්ථරණසමත්ථො මිත්තො වා සභායො වා”ති වුත්තෙ
“නත්ථි”ති වත්වා “තෙන හි මිත්තෙ තාව බන්ධතු”ති වුත්තෙ තස්මිං ඔවාදෙ යත්වා
පයමං තාව චතුහි දොවාරිකෙහි සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි, අථානුපුබ්බෙන
නගරගුත්තිකගණකමහාමත්තාදීහි සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා සෙනාපතිනාපි
උපරාජෙනාපි සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. තෙහි පන සද්ධිං එකතො හුත්වා රඤ්ඤා
සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. තතො අසිනියා මහාටෙරෙහි සද්ධිං ආනන්දත්ථෙරෙනපි
සද්ධිං එකතො හුත්වා තථාගතෙන සද්ධිං මෙත්තිං අකාසි. අථ නං සත්ථා සරණෙසු
ච සිලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි, රාජාපිස්ස ඉස්සරියමදාසි. සො මිත්තබන්ධකොයෙවාති
පාකටො ජාතො. අථස්ස රාජා මහන්තං ගෙහං දත්වා ආවාහමඬිගලං කාරෙසි.
රාජානං ආදිං කත්වා මහාජනො පණ්ණාකාරෙ පහිණි. අථස්ස හරියා රඤ්ඤා පහිනං
පණ්ණාකාරං උපරාජස්ස, උපරාජෙන පහිනං පණ්ණාකාරං සෙනාපතිස්සාති එතෙන
උපායෙන සකලනගරවාසීනො ආබන්ධන්වා ගණ්හි. සත්තමෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං
කත්වා දසබලං නිමන්තෙත්වා පඤ්චසතස්ස බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස
මහාදානං දත්වා හත්තකිව්වාචසානෙ සත්ථාරා කථිතං අනුමොදනං සුත්වා උභොපි
ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, මිත්තබන්ධකඋපාසකො
අත්තනො හරියං නිස්සාය තස්සා වචනං කත්වා සබ්බෙහි මෙත්තිං කත්වා රඤ්ඤො
සන්තිකා මහන්තං සක්කාරං ලභි, තථාගතෙන පන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා උභොපි
ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ,
හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න,
හික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො එතං මාතුගාමං නිස්සාය මහන්තං යසං සම්පත්තො, පුබ්බෙ
තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බන්තොපි පනෙස එතිස්සා වචනෙන බහුහි සද්ධිං මෙත්තිං
කත්වා පුත්තසොකතො මුත්තොයෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකච්චෙ පච්චන්තවාසීනො
යත්ථ යත්ථ බහුං මංසං ලහන්ති, තත්ථ තත්ථ ගාමං නිවාසෙත්වා අරඤ්ඤෙ වරින්වා
මිගාදයො මාරෙත්වා මංසං ආහරින්වා පුත්තදාතෙ පොසෙත්ති. තෙසං ගාමතො
අවිදුරෙ මහාජාතස්සරො අත්ථි. තස්ස දක්ඛිණපස්සෙ එකො සෙනසකුණො,
පච්ඡිමපස්සෙ එකා සෙනසකුණි, උත්තරපස්සෙ සිහො මිගරාජා, පාචිනපස්සෙ
උක්කුසසකුණරාජා වසති. ජාතස්සරමජ්ඣෙ පන උත්තරතට්ඨානෙ කච්ඡපො වසති.
තදා සෙනො සෙතිං “හරියා මෙ හොහි”ති වදති. අථ නං සා ආහ – “අත්ථි පන තෙ
කොච් මිත්තො”ති? “නත්ථි හද්දෙ”ති. අම්භාකං උප්පන්නං භයං වා දුක්ඛං වා
හරණසමත්ථං මිත්තං වා සභායං වා ලද්ධං වට්ටති, මිත්තෙ තාව ගණ්හාහිති. “කෙහි
සද්ධිං මෙත්තිං කරොමි හද්දෙ”ති? පාචිනපස්සෙ වසන්නෙන උක්කුසරාජෙන,

උත්තරපස්සෙ සිහෙන, ජාතස්සරමජ්ඣෙ කච්ඡපෙන සද්ධිං මෙත්තිං කරොහීති.
 සො තස්සා වචනං සම්පට්ඨිතීත්වා තථා අකාසි. තදා තෙ උභොපි සංවාසං
 කප්පෙත්වා තස්මිංයෙව සරෙ එකස්මිං දීපකෙ කදම්බරුක්ඛො අත්ථි සමන්තා
 උදකෙන පරික්ඛිත්තො, තස්මිං කුලාවකං කත්වා පටිවසිංසු.

තෙසං අපරභාගෙ ද්වෙ සකුණුපොතකා ජායිංසු. තෙසං පක්ඛෙසු
 අසඤ්ජානෙසුයෙව එකදිවසං තෙ ජානපදා දිවසං අරඤ්ඤෙ වරිත්වා කිඤ්චි
 අලභිත්වා ‘‘න සක්කා තුච්ඡහත්ථෙන සරං ගන්තුං, මච්ඡෙ වා කච්ඡපෙ වා
 ගණ්හිස්සාමා’’ති සරං ඔතරිත්වා තං දීපකං ගන්ත්වා තස්ස කදම්බස්ස මූලෙ
 නිපජ්ජිත්වා මකසාදිහි ඛජ්ජමානා තෙසං පලාපනත්ථාය අරණං මන්ථෙත්වා අග්ගිං
 නිබ්බත්තෙත්වා ධූමං කරිංසු. ධූමො උග්ගන්ත්වා සකුණු පහරි, සකුණුපොතකා
 විරචිංසු. ජානපදා තං සුත්වා ‘‘අම්භො, සකුණුපොතකානං සුයති සද්දො, උච්ඨෙථ
 උක්කා බන්ධථ, ජාතා සයිතුං න සක්කොම, සකුණමංසං බාදිත්වාච සයිස්සාමා’’ති
 වත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා උක්කා බන්ධිංසු. සකුණිකා තෙසං සද්දං සුත්වා ‘‘ඉමෙ
 අම්භාකං පොතකෙ බාදිතුකාමා, මයං එවරුපස්ස භයස්ස හරණත්ථාය මිත්තෙ
 ගණ්හිමිහ, සාමිකං උක්කුසරාජස්ස සන්තිකං පෙසෙස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා ‘‘ගච්ඡ,
 සාමි, පුත්තානං නො උප්පන්නභයං උක්කුසරාජස්ස ආරොවෙහී’’ති වත්වා පයමං
 ගාථමාහ –

44.

‘‘උක්කා විලාවා බන්ධන්ති දීපෙ, පජා මමං බාදිතුං පත්ථයන්ති;
 මිත්තං සභායඤ්ච වදෙහි සෙනක, ආචික්ඛ ඤාතිබ්‍යසනං දිජාන’’න්ති.

තත්ථ විලාවාති ජානපදා. දීපෙති දීපකම්හි. පජා මමන්ති මම පුත්තකෙ.
 සෙනකාති සෙනකසකුණං නාමෙනාලපති. ඤාතිබ්‍යසනන්ති පුත්තානං බ්‍යසනං.
 දිජානන්ති අම්භාකං ඤාතීනං දිජානං ඉදං බ්‍යසනං උක්කුසරාජස්ස සන්තිකං
 ගන්ත්වා ආචික්ඛාහීති වදති.

සො වෙගෙන තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වස්සිත්වා අත්තනො ආගතභාවං
 ජානාපෙත්වා කතොකාසො උපසඬ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා ‘‘කිංකාරණා ආගතොසි’’ති
 පුට්ඨො ආගතකාරණං දස්සෙත්තො දුතියං ගාථමාහ –

45.

‘‘දිජො දිජානං පවරොසි පක්ඛිම, උක්කුසරාජ සරණං තං උපෙමි;
 පජා මමං බාදිතුං පත්ථයන්ති, ලුද්දා විලාවා භව මෙ සුබ්‍යා’’ති.

තත්ථ දිජොති ත්වං දිජො වෙච දිජානං පවරො ව.

උක්කුසරාජා ‘‘සෙනක මා භායී’’ති තං අස්සාසෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

46.

“මිත්තං සභායඤ්ච කරොන්ති පණ්ඩිතා, කාලෙ අකාලෙ සුඛමෙසමානා;
කරොමි තෙ සෙනක එතමත්ථං, අරියො හි අරියස්ස කරොති කිච්ච” ති.

තත්ථ කාලෙ අකාලෙති දිවා ච රත්තිඤ්ච. අරියොති ඉධ ආචාරඅරියො
අධිප්පෙනො. ආචාරසම්පන්නො හි ආචාරසම්පන්නස්ස කිච්චං කරොතෙව,
කිමෙත්ථ කරණියන්ති වදති.

අථ නං පුච්ඡි “කිං, සම්ම, රුක්ඛං අභිරුළ්භා විලාවා” ති? න තාව අභිරුළ්භා,
උක්කායෙව බන්ධන්ති. තෙන හි ත්වං සීසං ගන්ත්වා මම සභායිකං අස්සාසෙත්වා
මමාගමනභාවං ආචික්ඛාහීති. සො තථා අකාසී. උක්කුසරාජාපි ගන්ත්වා කදම්බස්ස
අවිදුරෙ විලාවානං අභිරුහනං ඔලොකෙන්තො එකස්මිං රුක්ඛග්ගෙ නිසිදිත්වා
එකස්ස විලාවස්ස අභිරුහනකාලෙ තස්මිං කුලාවකස්ස අවිදුරං අභිරුළ්භෙ සරෙ
නිමුජ්ජිත්වා පක්ඛෙහි ව මුඛෙන ව උදකං ආහරිත්වා උක්කාය උපරි ආසිඤ්චි, සා
නිබ්බායි. විලාවා “ඉමඤ්ච සෙනකසකුණුපොතකෙ වස්ස බාදිස්සාමි” ති ඔතරිත්වා
පුන උක්කං ජාලාපෙත්වා අභිරුහිංසු. පුන සො උක්කං විජ්ඣාපෙසී. එතෙනුපායෙන
බද්ධං බද්ධං විජ්ඣාපෙන්තස්සෙවස්ස අභිසරන්තො ජාතො. සො අතිවිය කිලමි,
හෙට්ඨාඋදරෙ කිලොමකං තනුතං ගතං, අක්ඛිති රත්තානි ජාතානි. තං දිස්වා සකුණි
සාමිකං ආභ – “සාමි, අතිවිය කිලන්තො උක්කුසරාජා, එතස්ස ථොකං
විස්සමන්ත්ථාය ගන්ත්වා කච්ඡපරාජස්ස කථෙහි” ති. සො තස්සා වචනං සුත්වා
උක්කුසං උපසඬකමිත්වා ගාථාය අජ්ඣාභාසී –

47.

“යං භොති කිච්චං අනුකම්පකෙන, අරියස්ස අරියෙන කතං තයීදං;
අත්තානුරක්ඛි භව මා අඬය්හි, ලච්ඡාම පුත්තෙ තයි ජීවමානෙ” ති.

තත්ථ තයීදන්ති තයා ඉදං, අයමෙව වා පායො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා සීහනාදං නදන්තො පඤ්චමං ගාථමාභ –

48.

“තවෙව රක්ඛාවරණං කරොන්තො, සරීරහෙදාපි න සන්තසාමි;
කරොන්ති හෙකෙ සබ්බං සබ්බරො, පාණං චජන්තා සතමෙස ධම්මො” ති.

ජට්ඨං පන සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා තස්ස ගුණං වණ්ණෙන්තො ආභ –

49.

“සුදුක්කරං කම්මමකාසී, අණ්ඩජායං විහඬිගමො;
අත්ථාය කුරරො පුත්තෙ, අභිසරන්තෙ අනාගතෙ” ති.

තත්ථ කුරුරොති උක්කුසරාජා. පුත්තෙති සෙනකස්ස පුත්තෙ රක්ඛන්තො තෙසං
අත්ථාය අඛිඨරත්තෙ අනාගතෙ යාව දියඨිඨයාමා වායාමං කරොන්තො දුක්කරං
අකාසි.

සෙනොපි උක්කුසං “ථොකං විස්සමාහි, සම්මා”ති වත්වා කච්ඡපස්ස සන්තිකං
ගන්ත්වා තං උට්ඨාපෙත්වා “කිං, සම්ම, ආගතොසී”ති චුත්තො “ඵවරුපං නාම
භයං උප්පන්තං, උක්කුසරාජා පඨමයාමතො පට්ඨාය වායමන්තො කිලමි, තෙනමිහි
තව සන්තිකං ආගතො”ති වත්වා සත්තමං ගාථමාහ —

50.

“චුතාපි හෙකෙ බලිතා සකම්මුතා, මිත්තානුකම්පාය පතිට්ඨහන්ති;
පුත්තා මමට්ඨා ගතිමාගතොස්මි, අත්ථං චරෙට්ඨා මම වාරිවරා”ති.

තස්සත්ථො — සාමි, ඵකච්චෙ හි යසතො වා ධනතො වා චුතාපි සකම්මුතා
බලිතාපි මිත්තානං අනුකම්පාය පතිට්ඨහන්ති, මම ච පුත්තා අට්ඨා ආතුරා, තෙනාහං
තං ගතිං පටිසරණං කත්වා ආගතොස්මි, පුත්තානං ජීවිතදානං දදන්තො අත්ථං මෙ
වරාහි වාරිවරාති.

තං සුත්වා කච්ඡපො ඉතරං ගාථමාහ —

51.

“ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච අත්තනා ව, මිත්තං සභායඤ්ච කරොන්ති
පණ්ඩිතා;
කරොමි තෙ සෙනක ඵතමත්ථං, අරියො හි අරියස්ස කරොති කිච්ච”න්ති.

අථස්ස පුත්තො අවිදුරෙ නිපන්තො පිතු වචනං සුත්වා “මා මෙ පිතා කිලමතු,
අහං පිතු කිච්චං කරස්සාමි”ති වින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ —

52.

“අප්පොස්සුක්කො තාත තුවං නිසීද, පුත්තො පිතු වරති අත්ථවරියං;
අහං වරිස්සාමි තවෙනමත්ථං, සෙනස්ස පුත්තෙ පරිතායමානො”ති.

අථ නං පිතා ගාථාය අජ්ඣාසි —

53.

“අද්ධා හි තාත සතමෙස ධම්මො, පුත්තො පිතු යං චරෙ අත්ථවරියං;
අප්පෙව මං දිස්වාන පච්ඨිඨකායං, සෙනස්ස පුත්තා න විහෙය්‍යෙය්‍යු”න්ති.

තත්ථ සතමෙස ධම්මොති පණ්ඩිතානං ඵස ධම්මො. පුත්තාති සෙනස්ස පුත්තෙ
විලාවා න හෙය්‍යෙය්‍යුන්ති.

එවං වත්වා මහාකවිඡපො “සම්ම, මා භාගී, ත්වං පුරතො ගවිඡ, ඉදානාහං ආගමිස්සාමී”ති තං උයොයාපෙත්වා උදකෙ පතිත්වා කලලඤ්ච සෙවාලඤ්ච සංකඩ්ඪිත්වා ආදාය දීපකං ගන්ත්වා අග්ගිං විජ්ඣාපෙත්වා නිපජ්ජී. විලාවා “කිං නො සෙනපොතකෙහි, ඉමං කාලකවිඡපං පරිවත්තෙත්වා මාරෙස්සාම, අයං නො සබ්බෙසං පභොස්සතී”ති වල්ලියො උද්ධරිත්වා ජියා ගහෙත්වා නිවත්ථපිලොතිකාපි මොචෙත්වා තෙසු තෙසු යානෙසු බන්ධිත්වා කවිඡපං පරිවත්තෙතුං න සක්කොන්ති. කවිඡපො තෙ ආකඩ්ඪන්තො ගන්ත්වා ගම්භීරට්ඨානෙ උදකෙ පති. තෙපි කවිඡපලොහෙන සද්ධිංයෙව පතිත්වා උදකපුණ්ණාය කුච්ඡියා කිලන්තා නික්ඛමිත්වා “භො එකෙන නො උක්කුසෙන යාව අඩ්ඨරත්තා උක්කා විජ්ඣාපිතා, ඉදානි ඉමිනා කවිඡපෙන උදකෙ පාතෙත්වා උදකං පායෙත්වා මහොදරා කතම්භ, පුත අග්ගිං කරිත්වා අරුණෙ උග්ගතෙපි ඉමෙ සෙනකපොතකෙ බාදිස්සාමා”ති අග්ගිං කාතුං ආරභිංසු. සකුණි තෙසං කථං සුත්වා “සාමි, ඉමෙ යාය කායවි වෙලාය අම්භාකං පුත්තකෙ බාදිත්වා ගමිස්සන්ති, සභායස්ස නො සීභස්ස සන්තිකං ගවිඡාහී”ති ආහ. සො තඩ්ඛණඤ්ඤෙව සීභස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං අවෙලාය ආගතොසී”ති චුත්තෙ ආදිතො පට්ඨාය තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා එකාදසමං ගාථමාහ –

54.

“පසු මනුස්සා මිගවීරසෙට්ඨ, භයට්ටිතා සෙට්ඨමුපබ්බජන්ති;
පුත්තා මමට්ඨා ගතිමාගතොස්මි, ත්වං නොසි රාජා භව මෙ සුබායා”ති.

තත්ථ පසුති සබ්බතිරවිඡානෙ ආහ. ඉදං චුත්තං භොති – “සාමි, මිගෙසු වීරියෙන සෙට්ඨ, සබ්බලොකස්මිඤ්ඤි සබ්බෙ තිරවිඡානාපි මනුස්සාපි භයට්ටිතා භුත්වා සෙට්ඨං උපගවිඡන්ති, මම ච පුත්තා අට්ඨා ආතුරා. තස්මාහං තං ගතිං කත්වා ආගතොමිහි, ත්වං අම්භාකං රාජා සුබාය මෙ භවාහී”ති.

තං සුත්වා සීභො ගාථමාහ –

55.

“කරොමි තෙ සෙනක එතමත්ථං, ආයාමි තෙ තං දිසතං වධාය;
කථඤ්ඤි විඤ්ඤු පහු සම්පජානො, න වායමෙ අත්තජනස්ස ගුත්තියා”ති.

තත්ථ තං දිසතන්ති තං දිසසමුහං, තං තව පච්චත්ථිකගණන්ති අත්ථො. පහුති අමිත්තෙ හන්තුං සමත්ථො. සම්පජානොති මිත්තස්ස හයුජ්ජන්ති. ජානන්තො. අත්තජනස්සාති අත්තසමස්ස අඩ්ගසමානස්ස ජනස්ස, මිත්තස්සාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා “ගවිඡ ත්වං පුත්තෙ සමස්සාසෙහී”ති තං උයොයාපෙත්වා මණ්ඩණ්ණං උදකං මද්දමානො පායාසි. විලාවා තං ආගවිඡන්තං දිස්වා “කුරරෙන තාව අම්භාකං උක්කා විජ්ඣාපිතා, තථා කවිඡපෙන අම්භෙ නිවත්ථපිලොතිකානම්පි අස්සාමිකා කතා, ඉදානි පන නට්ඨම්භා, සීභො නො ජීවිතක්ඛයමෙව පාපෙස්සති”ති

මරණභයතජ්ජිතා යෙන වා තෙන වා පලායිංසු. සීහො ආගන්ත්වා රුක්ඛමුලෙ න කිඤ්චි අද්දස. අථ නං කුරුරො ව කච්ඡපො ව සෙනො ව උපසඬකමිත්වා වන්දිංසු. සො තෙසං මිත්තානිසංසං කථෙත්වා ‘‘ඉතො පටියාය මිත්තධම්මං අභින්දිත්වා අප්පමත්තා හොථා’’ති ඔවදිත්වා පක්කාමි, තෙපි සකධානානි ගතා. සෙනසකුණි අත්තනො පුත්තෙ ඔලොකෙත්වා ‘‘මිත්තෙ නිස්සාය අම්භෙහි දාරකා ලද්ධා’’ති සුඛනිසින්තසමයෙ සෙනෙන සද්ධිං සල්ලපන්ති මිත්තධම්මං පකාසමානා ඡ ගාථා අභාසි –

56.

‘‘මිත්තඤ්ච කයිරාථ සුභදයඤ්ච, අයිරඤ්ච කයිරාථ සුඛාගමාය;
නිවත්ථකොචොව සරෙහිහන්ත්වා, මොදාම පුත්තෙහි සමඬගිභුතා.

57.

‘‘සකමිත්තස්ස කම්මෙන, සභායස්සාපලායිනො;
කුජන්තමුපකුජන්ති, ලොමසා හදයඬගමං.

58.

‘‘මිත්තං සභායං අධිගම්ම පණ්ඩිතො, සො භුඤ්ජති පුත්ත පසුං ධනං වා;
අහඤ්ච පුත්තා ව පති ව මය්හං, මිත්තානුකම්පාය සමඬගිභුතා.

59.

‘‘රාජවතා සුරවතා ව අත්ථො, සම්පන්නසබ්බස්ස භවන්ති හෙනෙ;
සො මිත්තවා යසවා උග්ගතත්තො, අස්මිංධලොකෙ මොදති කාමකාමී.

60.

‘‘කරණියානි මිත්තානි, දලිද්දෙනාපි සෙනක;
පස්ස මිත්තානුකම්පාය, සමග්ගමිහා සඤ්ඤාතකෙ.

61.

‘‘සුරෙන ඛලවත්තෙන, යො මිත්තෙ කුරුතෙ දිජො;
ඵවං සො සුඛිතො හොති, යථාහං ත්වඤ්ච සෙනකා’’ති.

තත්ථ මිත්තඤ්චාති යංකිඤ්චි අත්තනො මිත්තඤ්ච සුභදයඤ්ච සුභදයසභායඤ්ච සාමිකසඬබ්බාතං අයිරඤ්ච කරොථෙව. නිවත්ථකොචොව සරෙහිහන්ත්වාති ඵත්ථ කොචොති කථචො. යථා නාම පටිමුක්කකථචො සරෙ අභිහන්ති නිවාරෙති, ඵවං මයම්පි මිත්තඛලෙන පච්චත්ථිකෙ අභිහන්ත්වා පුත්තෙහි සද්ධිං මොදාමාති වදති. සකමිත්තස්ස කම්මෙනාති සකස්ස මිත්තස්ස පරක්කමෙන. සභායස්සාපලායිනොති සභායස්ස අපලායිනො මිගරාජස්ස. ලොමසාති පක්ඛිනො අම්භාකං පුත්තකා මඤ්ච තඤ්ච කුජන්තං හදයඬගමං මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා උපකුජන්ති. සමඬගිභුතාති ඵකට්ඨානෙ ඨිතා.

රාජවතා සුරවතා ව අත්ථොති යස්ස සීහසදිසො රාජා උක්කුසකච්ඡපසදිසා ව සුරා මිත්තා හොන්ති, තෙන රාජවතා සුරවතා ව අත්ථො සක්කා පාපුණිතුං. භවන්ති හෙතෙති යො ව සම්පන්නසබ්බො පරිපුණ්ණමිත්තධම්මො, තස්ස එතෙ සභායා භවන්ති. උග්ගතක්කොති සිරිසොභග්ගෙන උග්ගතසභාවො. අස්මිංධලොකෙති ඉධලොකසඬ්ඛානෙ අස්මිං ලොකෙ මොදති. කාමකාමීති සාමිකං ආලපති. සො හි කාමෙ කාමනතො කාමකාමී නාම. සමග්ගමිහාති සමග්ගා ජාතමිහා. සඤ්ඤාතකෙති ඤාතකෙහි පුත්තෙහි සද්ධිං.

එවං සා ඡහි ගාථාහි මිත්තධම්මස්ස ගුණකථං කට්ඨෙසි. තෙ සබ්බෙපි සභායකා මිත්තධම්මං අභිත්ථිත්වා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො හරියං නිස්සාය සුඛප්පත්තො, පුබ්බෙපි සුඛප්පත්තොයෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සෙනො ව සෙතී ව ජයම්පතිකා අහෙසුං, පුත්තකච්ඡපො රාහුලො, පිතා මහාමොග්ගල්ලානො, උක්කුසො සාරිපුත්තො, සීහො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාඋක්කුසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[487] 4. උද්දාලකජාතකවණ්ණනා

බරාජිනා ජට්ඨා පඬිකදන්තාති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වාපි චතුපච්චයත්ථාය තිව්ධං කුහකවත්ථුං පුරෙසි. අථස්ස අගුණං පකාසෙන්නා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කුහනං නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති ප්‍රවිජිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි පණ්ඩිතො ඛ්‍යත්තො. සො එකදිවසං උය්‍යානකීළං ගතො එකං අභිරුපං ගණිකං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං පටිච්ච ගබ්භං පටිලභි. ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා තං ආහ – “සාමි, ගබ්භො මෙ පතිට්ඨිතො, ජාතකාලෙ නාමං කරොන්ති අස්ස කිං නාමං කරොමි”ති? සො “චණ්ණදාසියා කුච්ඡමහි නිබ්බත්තත්තා න සක්කා කුලනාමං කාතු”න්ති වින්තෙත්වා “භද්දෙ, අයං වාතසාතරුක්ඛො උද්දාලො නාම, ඉධ පටිලද්ධත්තා ‘උද්දාලකො’තිස්ස නාමං කරෙය්‍යාසි”ති වත්වා අඬ්ගුලිමුද්දිකං අදාසි. “සචෙ ධිතා හොති, ඉමාය නං පොසෙය්‍යාසි, සචෙ පුත්තො, අථ නං වයප්පත්තං මය්හං දස්සෙය්‍යාසි”ති ආහ. සා අපරභාගෙ පුත්තං විජායිත්වා “උද්දාලකො”තිස්ස නාමං අකාසි.

සො වයඡ්පත්තො මාතරං පුච්ඡි – “අම්ම, කො මෙ පිතා” ති? “පුරොහිතො තාතා” ති. “යදි එවං වෙදෙ උග්ගණ්හිස්සාමි” ති මාතු හත්ථතො මුද්දිකඤ්ච ආවරියභාගඤ්ච ගහෙත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හන්තො එකං තාපසගණං දිස්වා “ඉමෙසං සන්තිකෙ වරසිප්පං හවිස්සති, තං උග්ගණ්හිස්සාමි” ති සිප්පලොහෙන පබ්බජිත්වා තෙසං වත්තපට්ඨත්තං කත්වා “ආවරියා මං තුම්භාකං ජානනසිප්පං සික්ඛාපෙඨා” ති ආහ. තෙ අත්තනො අත්තනො ජානනනියාමෙනෙව තං සික්ඛාපෙසුං. පඤ්චන්තං තාපසසත්තං එකොපි තෙන අතිරෙකපඤ්ඤො නාහොසි, ස්වෙව තෙසං පඤ්ඤාය අග්ගො. අට්ඨස්ස තෙ සන්තිපතිත්වා ආවරියට්ඨානං අදංසු. අථ තෙ සො ආහ – “මාරිසා, තුම්භෙ නිච්චං වනමුලඵලාභාරා අරඤ්ඤෙව වසථ, මනුස්සපථං කස්මා න ගච්ඡාම” ති? “මාරිස, මනුස්සා නාම මහාදානං දත්වා අනුමොදනං කාරාපෙන්නි, ධම්මිං කථං භණාපෙන්නි, පඤ්භං පුච්ඡන්ති, මයං තෙන භයෙන තත්ථ න ගච්ඡාමා” ති. “මාරිසා, සවෙපි වක්කවත්තිරාජා හවිස්සති, මනං ගහෙත්වා කථනං නාම මය්හං භාරො, තුම්භෙ මා භායාමා” ති වත්වා තෙහි සද්ධිං වාරිකං වරමානො අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ සබ්බෙහි සද්ධිං ද්වාරගාමෙ හික්ඛාය වරි, මනුස්සා මහාදානං අදංසු. තාපසා පුනදිවසෙ නගරං පවිසිංසු මනුස්සා මහාදානං අදංසු. උද්දාලකතාපසො දානානුමොදනං කරොති, මඬගලං වදති, පඤ්භං විස්සජ්ජෙති, මනුස්සා පසිදිත්වා බහුපච්චයෙ අදංසු. සකලනගරං “පණ්ඩිතො ගණසත්ථා ධම්මිකතාපසො ආගතො” ති සඬබ්බිති, තං රඤ්ඤොපි කථයිංසු.

රාජා “කුහිං වසති” ති පුච්ඡිත්වා “උය්‍යානෙ” ති සුත්වා “සාධු අජ්ජ තෙසං දස්සනාය ගමිස්සාමි” ති ආහ. එකො පුරිසො ගන්ත්වා “රාජා කිර වො පස්සිතුං ආගච්ඡිස්සති” ති උද්දාලකස්ස කථෙසි. සොපි ඉසිගණං ආමන්තෙත්වා “මාරිසා, රාජා කිර ආගමිස්සති, ඉස්සරෙ නාම එකදිවසං ආරාධෙත්වා යාවජීවං අලං භොති” ති. “කිං පන කාතබ්බං ආවරියා” ති? සො එවමාහ – “තුම්භෙසු එකච්චෙ වග්ගුලිවතං වරන්තු, එකච්චෙ උක්කුටිකජ්ජධානමනුසුඤ්ජන්තු, එකච්චෙ කණ්ටකාපස්සයිකා හවන්තු, එකච්චෙ පඤ්චාතපං තපන්තු, එකච්චෙ උදකොරොහනකම්මං කරොන්තු, එකච්චෙ තත්ථ තත්ථ මන්තෙ සජ්ඣායන්තු” ති. තෙ තථා කරිංසු. සයං පන අට්ඨ වා දස වා පණ්ඩිතවාදිතො ගහෙත්වා මනොරමෙ ආධාරකෙ රමණීයං පොත්ථකං යපෙත්වා අත්තෙවාසිකපරිවුතො සුපඤ්ඤත්තෙ සාපස්සයෙ ආසනෙ නිසිදි. තස්මිං බණෙ රාජා පුරොහිතං ආදාය මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තෙ මිච්ඡාතපං වරන්තෙ දිස්වා “අපායභයම්භා මුත්තා” ති පසිදිත්වා උද්දාලකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසින්තො තුට්ඨමානසො පුරොහිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

62.

“බරාජිනා ජට්ඨා පඬිකදන්තා, දුම්මක්ඛරුපා යෙ මන්තං ජප්පන්ති;
කච්චින්තු තෙ මානුසකෙ පයොගෙ, ඉදං විදු පරිමුත්තා අපායා” ති.

තත්ථ බරාජිනාති සබ්බරෙහි අජිනවම්මෙහි සමන්තාගතා. පඬිකදන්තාති දන්තකට්ඨස්ස අබාදනෙන මලග්ගහිතදන්තා. දුම්මක්ඛරුපාති අනඤ්ජිතක්ඛා අමණ්ඩිතරුපා ලුබ්භඬිසාට්ඨරා. මානුසකෙ පයොගෙහි මනුස්සෙහි කත්තබ්බවීරියෙ. ඉදං විදුති ඉදං තපවරණඤ්ච මන්තසජ්ඣායනඤ්ච ජානන්තා. අපායාති කච්චි ආචරිය, ඉමෙ චතුහි අපායෙහි මුත්තාති පුච්ඡති.

තං සුත්වා පුරොහිතො “අයං රාජා අට්ඨානෙ පසන්තො, තුණ්හි භවිතුං න චට්ටති”ති චින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ —

63.

“පාපාති කම්මාති කරෙථ රාජ, බහුස්සුතො චෙ න චරෙය්‍ය ධම්මං;
සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුච්චෙ චරණං අපත්වා”ති.

තත්ථ බහුස්සුතො චෙති සචෙ මහාරාජ, “අහං බහුස්සුතොමිහි”ති පගුණවෙදොපි දසකුසලකම්මපට්ඨමමං න චරෙය්‍ය, තීහි ද්වාරෙහි පාපානෙව කරෙය්‍ය, තිට්ඨන්තු තයො වෙදා, සහස්සවෙදොපි සමානො තං බාහුසච්චං පටිච්ච අට්ඨසමාපත්තිසඬ්ඛාතං චරණං අප්පත්වා අපායදුක්ඛතො න මුච්චෙය්‍යාති.

තස්ස චචනං සුත්වා උද්දාලකො චින්තෙසි “රාජා යථා වා තථා වා ඉසිගණස්ස පසිදි, අයං පන බ්‍රාහ්මණො චරන්තං ගොණං දණ්ඨෙන පහරන්තො විය වඩ්ඪිතහත්තෙ කචචරං බිපන්තො විය කට්ඨෙසි, තෙන සද්ධිං කට්ඨෙසාමි”ති. සො තෙන සද්ධිං කට්ඨෙත්තො තතියං ගාථමාහ —

64.

“සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුච්චෙ චරණං අපත්වා;
මඤ්ඤාමි වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණඤ්ඤෙව සච්ච”න්ති.

තත්ථ අඵලාති තච වාදෙ වෙදා ච සෙසසිප්පාති ච අඵලාති ආපජ්ජන්ති, තාති කස්මා උග්ගණ්හන්ති, සීලසංයමෙන සද්ධිං චරණඤ්ඤෙව ඵකං සච්චං ආපජ්ජන්ති.

තතො පුරොහිතො චතුත්ථං ගාථමාහ —

65.

“න හෙව වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං චරණඤ්ඤෙව සච්චං;
කිත්තිඤ්ඤි පජ්ජොති අධිච්ච වෙදෙ, සන්තිං පුණාති චරණෙන දන්තො”ති.

තත්ථ න හෙවාති නාහං “වෙදා අඵලා”ති වදාමි, අපිච ඛො පන සසංයමං චරණං සච්චමෙව සභාවභූතං උත්තමං. තෙන හි සක්කා දුක්ඛා මුච්චිතුං. සන්තිං පුණාති සමාපත්තිසඬ්ඛාතෙන චරණෙන දන්තො භයසන්තිකරං නිබ්බානං පාපුණාතිති.

තං සුත්වා උද්දාලකො “න සක්කා ඉමිනා සද්ධිං පටිපක්ඛවසෙන යාතුං,
‘පුත්තො තවාහ’න්ති වුත්තෙ සිනෙහං අකරොත්තො නාම නත්ථි, පුත්තභාවමස්ස
කටෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ —

66.

“භව්වා මාතා පිතා බන්ධු, යෙන ජාතො සයෙව සො;
උද්දාලකො අහං භොතො, සොත්තියාකුලවංසකො”ති.

තත්ථ භව්වාති මාතා ව පිතා ව සෙසබන්ධු ව හරිතබ්බා නාම. යෙන පන ජාතො,
සොයෙව සො භොති. අත්තායෙව හි අත්තනො ජායති, අහඤ්ච තයාව
උද්දාලකරුක්ඛමුලෙ ජනිතො, තයා වුත්තමෙව නාමං කතං, උද්දාලකො අහං
භොති.

සො “එකංසෙන ත්වං උද්දාලකොසි”ති වුත්තෙ “ආමා”ති වත්වා “මයා තෙ
මාතු සඤ්ඤාණං දිත්තං, තං කුහි”න්ති වුත්තෙ “ඉදං බ්‍රාහ්මණා”ති මුද්දිකං තස්ස
හත්ථෙ යපෙසි. බ්‍රාහ්මණො මුද්දිකං සඤ්ජානිත්වා නිව්ඡයෙන “ත්වං
බ්‍රාහ්මණධම්මං පජානාසි”ති වත්වා බිරාහ්මණධම්මං පුච්ඡන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

67.

“කථං භො බ්‍රාහ්මණො භොති, කථං භවති කෙවලී;
කථඤ්ච පරිනිබ්බානං, ධම්මට්ඨො කිත්ති වුව්වති”ති.

උද්දාලකොපි තස්ස ආවික්ඛන්තො සත්තමං ගාථමාහ —

68.

“නිරංකත්වා අග්ගිමාදාය බ්‍රාහ්මණො, ආපො සිඤ්චං යජං උස්සෙති යුජං;
එවංකරො බ්‍රාහ්මණො භොති ඛෙමී, ධම්මෙ ධීතං තෙන අමාපයිංසු”ති.

තත්ථ නිරංකත්වා අග්ගිමාදායාති නිරන්තරං කත්වා අග්ගිං ගහෙත්වා පරිවරති.
ආපො සිඤ්චං යජං උස්සෙති යුජන්ති අභිසෙවනකකම්මං කරොත්තො සම්මාපාසං
වා වාජපෙය්‍යං වා නිරග්ගළං වා යජන්තො සුවණ්ණයුජං උස්සාපෙති. ඛෙමීති
ඛෙමජ්ජන්තො. අමාපයිංසුති තෙනෙව ව කාරණෙන ධම්මෙ ධීතං කථයිංසු.

තං සුත්වා පුරොහිතො තෙන කථිතං බ්‍රාහ්මණධම්මං ගරහන්තො අට්ඨමං
ගාථමාහ —

69.

“න සුද්ධි සෙවනෙනත්ථි, නාපි කෙවලී බ්‍රාහ්මණො;
න බන්ති නාපි සොරච්චං, නාපි සො පරිනිබ්බුතො”ති.

තත්ථ සෙවනෙනාති තෙන චුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණධම්මෙසු එකං දස්සෙත්වා සබ්බං පටික්ඛිපති. ඉදං චුත්තං හොති – “අග්ගිපරිවරණෙන වා උදකසෙවනෙන වා පසුසාතයඤ්ඤෙන වා සුද්ධි නාම නත්ථී, නාපි එත්තකෙන බ්‍රාහ්මණො කෙවලපරිපුණ්ණො හොති, න අධිවාසනඛන්ති, න සීලසොරච්චං, නාපි කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො නාම හොති” ති.

තතො නං උද්දාලකො “යදි එවං බ්‍රාහ්මණො න හොති, අථ කථං හොති” ති ප්‍රච්ඡන්තො නවමං ගාථමාහ –

70.

“කථං සො බ්‍රාහ්මණො හොති, කථං භවති කෙවලී;
කථඤ්ච පරිනිබ්බානං, ධම්මට්ඨො කිත්ති වුව්වති” ති.

පුරොහිතොපිස්ස කථෙන්නො ඉතරං ගාථමාහ –

71.

“අබ්බත්තඛන්ධු අමමො නිරාසො, නිල්ලොභපාපො භවලොභඛීණො;
එවංකරො බ්‍රාහ්මණො හොති ඛෙමී, ධම්මෙ ධීතං තෙන අමාපයිංසු” ති.

තත්ථ අබ්බත්තඛන්ධුති අක්ඛෙන්නො අඛන්ධු,
බ්බත්තචත්ථුගාමනිගමපරිග්ගහෙන වෙච
ඤාතිඛන්ධවගොත්තඛන්ධවමිත්තඛන්ධවසභායඛන්ධවසිප්පඛන්ධවපරිග්ගහෙන ච
රහිතො. අමමොති සත්තසඬ්ඛාරෙසු තණ්හාදිට්ඨිමමායනරහිතො. නිරාසොති
ලාභධනපුත්තජීවිතාසාය රහිතො. නිල්ලොභපාපොති පාපලොභච්ඡමලොහෙන
රහිතො. භවලොභඛීණොති ඛීණභවරාගො.

තතො උද්දාලකො ගාථමාහ –

72.

“ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණො වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා;
සබ්බෙසං සිතිභූතානං, අත්ථී සෙය්‍යොථ පාපියො” ති.

තත්ථ අත්ථී සෙය්‍යොථ පාපියොති එතෙ ඛත්තියාදයො සබ්බෙපි සොරච්චාදීහි
සමන්තාගතා හොන්ති, එවං භූතානං පන තෙසං අයං සෙය්‍යො, අයං පාපියොති එවං
භීනුක්කට්ඨතා අත්ථී, නත්ථීති ප්‍රච්ඡති.

අථස්ස “අරහත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය භීනුක්කට්ඨතා නාම නත්ථී” ති දස්සෙතුං
බ්‍රාහ්මණො ගාථමාහ –

73.

“බත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා වණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බතා;
සබ්බෙසං සීතිභූතානං, නත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියො” ති.

අථ නං ගරහන්තො උද්දාලකො ගාථාද්වයමාහ –

74.

“බත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා වණ්ඩාලපුක්කුසා;
සබ්බෙව සොරතා දන්තා, සබ්බෙව පරිනිබ්බතා.

75.

“සබ්බෙසං සීතිභූතානං, නත්ථි සෙය්‍යොථ පාපියො;
පනට්ඨං වරසි බ්‍රහ්මඤ්ඤං, සොත්තියාකුලවංසන” ති.

තස්සත්ථො – යදි එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතානං විසෙසො නත්ථි, එකො වණ්ණොව හොති, එවං සන්තෙ ත්වං උහතො සුජාතභාවං නාසෙන්තො පනට්ඨං වරසි බ්‍රහ්මඤ්ඤං, වණ්ඩාලසමො හොසි, සොත්තියකුලවංසනං නාසෙසීති.

අථ නං පුරොහිතො උපමාය සඤ්ඤාපෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

76.

“නානාරත්තෙහි වත්ථෙහි, විමානං භවති ඡාදිතං;
න තෙසං ඡායා වත්ථානං, සො රාගො අනුපජ්ජථ.

77.

“එවමෙව මනුස්සෙසු, යදා සුජ්ඣන්ති මාණවා;
තෙ සජාතිං පමුඤ්චන්ති, ධම්මමඤ්ඤාය සුබ්බතා” ති.

තත්ථ විමානන්ති ගෙහං වා මණ්ඩපං වා. ඡායාති තෙසං වත්ථානං ඡායා සො නානාවිධො රාගො න උපෙති, සබ්බා ඡායා එකවණ්ණොව හොන්ති. එවමෙවාති මනුස්සෙසුපි එවමෙව එකච්චෙ අඤ්ඤාණුබ්‍රාහ්මණා අකාරණෙනෙව වාතුවණ්ණෙ සුද්ධිං පඤ්ඤාපෙන්ති, එසා අත්ථිති මා ගණ්හි. යදා අරියමග්ගෙන මාණවා සුජ්ඣන්ති, තදා තෙහි පටිවිද්ධං නිබ්බානධම්මං ඡානිත්වා සුබ්බතා සීලවන්තා පණ්ඩිතපුරිසා තෙ සජාතිං මුඤ්චන්ති. නිබ්බානප්පත්තිතො පට්ඨාය හි ඡාති නාම නිරත්ථකාති.

උද්දාලකො පන පච්චාහරිතුං අසක්කොන්තො අප්පට්ඨානොව නිසීදි. අථ බ්‍රාහ්මණො රාජානං ආහ – “සබ්බෙ එතෙ, මහාරාජ, කුහකා සකලජම්බුදීපෙ කොහඤ්ඤෙනෙව නාසෙන්ති, උද්දාලකං උප්පබ්බාපෙත්වා උපපුරොහිතං කරොථ, සෙසෙ උප්පබ්බාපෙත්වා ඵලකාවුධානි දත්වා සෙවකෙ කරොථා” ති. “සාධු, ආචරියා” ති රාජා තථා කාමෙසි. තෙ රාජානං උපට්ඨහන්තාව යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුභකොයෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා උද්දාලකො කුභකභික්ඛු අහොසි, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

උද්දාලකජාතකවණ්ණනා වතූත්ථා.

[488] 5. භිසජාතකවණ්ණනා

අස්සං ගවං රජතං ජාතරූපන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පන කුසජාතකෙ (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “කිං පටිච්චා”ති වත්වා “කිලෙසං, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “භික්ඛු එවරූපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කස්මා කිලෙසං පටිච්ච උක්කණ්ඨිතොසි, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්තෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනකසඤ්ඤං සපථං කත්වා විහරිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, “මහාකඤ්චනකුමාරො”තිස්ස නාමං කරිංසු. අථස්ස පදසා විචරණකාලෙ අපරොපි පුත්තො ජායි, “උපකඤ්චනකුමාරො”තිස්ස නාමං කරිංසු. එවං පටිපාටියා සත්ත පුත්තා අහෙසුං. සබ්බකනිට්ඨා පනෙකා ධිතා, තස්සා “කඤ්චනදෙවී”ති නාමං කරිංසු. මහාකඤ්චනකුමාරො වයප්පත්තො තක්කසිලතො සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්ඨිත්වා ආගච්ඡී. අථ නං මාතාපිතරො සරාවාසෙන බන්ධිතුකාමා “අත්තනා සමානජාතියකුලතො තෙ දාරිකං ආනෙස්සාම, සරාවාසං සණ්ඨපෙහී”ති වදිංසු. “අම්මතාතා, න මය්හං සරාවාසෙනත්ථො, මය්හඤ්ඤි තයො භවා ආදිත්තා විය සප්පට්ඨයා, බන්ධනාගාරං විය පලිබුද්ධා, උක්කාරභූමි විය ජෙගුච්ඡා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, මයා සුපිනෙනපි මෙටුනධම්මො න දිට්ඨපුබ්බො, අඤ්ඤෙ වො පුත්තා අත්ථී, තෙ සරාවාසෙන නිමන්තෙථා”ති වත්වා පුනස්පුනං යාවිතොපි සභායෙ පෙසෙත්වා තෙහි යාවිතොපි න ඉච්ඡී.

අථ නං සභායා “සම්ම, කිං පන ත්වං පත්ථෙත්තො කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡසී”ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං තෙක්ඛම්මජ්ඣාසයනං ආරොවෙසි. තං සුත්වා මාතාපිතරො සෙසපුත්තෙ නිමන්තෙසුං, තෙපි න ඉච්ඡිංසු. කඤ්චනදෙවීපි න ඉච්ඡියෙව. අපරභාගෙ මාතාපිතරො කාලමකංසු. මහාකඤ්චනපණ්ඩිතො මාතාපිතුනං කත්තබ්බකිච්චං කත්වා අසීතිකොට්ඨනෙන කපණ්දධිකානං මහාදානං දත්වා ඡ භාතරො භගිනිං එකං දාසං එකං දාසිං එකං සභායකඤ්ච ආදාය මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා භිමවන්තං පාවිසි. තෙ තත්ථ එකං පදුමසරං නිස්සාය රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාභාරෙහි යාපයිංසු. තෙ අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තා එකතොව ගන්ත්වා යත්ථ එකො ඵලං වා පත්තං වා පස්සති,

තත්ථ ඉතරෙපි පක්කොසිත්වා දිට්ඨසුතාදීනි කථෙන්නා උච්චින්නි, ගාමස්ස කම්මන්තට්ඨානං විය හොති. අථ ආචරියො මහාකඤ්චනතාපසො චිත්තෙසි “අම්භාකං අසීතිකොට්ඨනං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතානං එවං ලොලුප්පචාරවසෙන ඵලාඵලත්ථාය විවරණං නාම අප්පතිරුපං, ඉතො පට්ඨාය අහමෙව ඵලාඵලං ආහරිස්සාමි”ති. සො අස්සමං පත්වා සබ්බෙපි තෙ සායන්හසමයෙ සන්නිපාතෙන්වා තමත්ථං ආරොචෙන්වා “තුම්හෙ ඉධෙව සමණධම්මං කරොන්තා අච්ඡට්ඨ, අහං ඵලාඵලං ආහරිස්සාමි”ති ආහ. අථ නං උපකඤ්චනාදයො “මයං ආචරිය, තුම්හෙ නිස්සාය පබ්බජිතා, තුම්හෙ ඉධෙව සමණධම්මං කරොට්ඨ, හගිනීපි නො ඉධෙව හොතු, දාසීපි තස්සා සන්නිකෙ අච්ඡතු, මයං අට්ඨ ජනා වාරෙන ඵලාඵලං ආහරිස්සාම, තුම්හෙ පන තයො වාරමුත්තාව හොට්ඨා”ති වත්වා පටිඤ්ඤං ගණ්හිංසු.

තතො පට්ඨාය අට්ඨසුපි ජනෙසු එකෙකො වාරෙනෙව ඵලාඵලං ආහරති. සෙසා අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලායමෙව හොන්ති, අකාරණෙන එකතො හවිතුං න ලහන්ති. වාරප්පත්තො ඵලාඵලං ආහරිත්වා එකො මාළුකො අත්ථි, තත්ථ පාසාණඵලකෙ එකාදස කොට්ඨාසෙ කත්වා සණ්ඨිසඤ්ඤං කත්වා අත්තනො කොට්ඨාසං ආදාය වසනට්ඨානං පවිසති. සෙසා සණ්ඨිසඤ්ඤාය නික්ඛමිත්වා ලොලුප්පං අකත්වා ගාරවපරිහාරෙන ගන්ත්වා අත්තනො පාපුණනකොට්ඨාසං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්ති. තෙ අපරහාගෙ හිසානි ආහරිත්වා බාදන්තා තත්තතපා සොරතපා පරමාජිනින්ද්‍රියා කසිණපරිකම්මං කරොන්තා විහරිංසු. අථ තෙසං සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කොපි ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා “කාමාධිමුත්තා නු ඛො ඉමෙ ඉසයො, නො”ති ආසඩ්ඛං කරොතියෙව. සො “ඉමෙ තාව ඉසයො පරිග්ගණ්හිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා අත්තනො ආනුභාවෙන මහාසත්තස්ස කොට්ඨාසං තයො දිවසෙ අත්තරධාපෙසි. සො පට්ඨදිවසෙ කොට්ඨාසං අදිස්වා “මම කොට්ඨාසං පමුට්ඨො භවිස්සති”ති චිත්තෙසි, දුතියදිවසෙ “මම දොසෙන භවිතබ්බං, පණාමනවසෙන මම කොට්ඨාසං න යපෙසි මඤ්ඤෙ”ති චිත්තෙසි, තතියදිවසෙ “කෙන නු ඛො කාරණෙන මය්හං කොට්ඨාසං න යපෙන්නි, සවෙ මෙ දොසො අත්ථි, බමාපෙස්සාමි”ති සායන්හසමයෙ සණ්ඨිසඤ්ඤං අදාසි.

සබ්බෙ සන්නිපතිත්වා “කෙන සණ්ඨිසඤ්ඤා දින්නා”ති ආහංසු. “මයා තාතා”ති. “කිංකාරණා ආචරියා”ති? “තාතා තතියදිවසෙ කෙන ඵලාඵලං ආහත”න්ති? තෙසු එකො උට්ඨාය “මයා ආචරියා”ති වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසෙ කරොන්තෙන තෙ මය්හං කොට්ඨාසො කතොති. “ආම, ආචරිය, ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො මෙ කතො”ති. “හියො කෙනාහත”න්ති? “මයා”ති අපරො උට්ඨාය වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසං කරොන්තො මං අනුස්සරීති. “තුම්භාකං මෙ ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො යපිතො”ති. “අජ්ජ කෙනාහත”න්ති. “මයා”ති අපරො උට්ඨාය වන්දිත්වා අට්ඨාසි. කොට්ඨාසං කරොන්තො මං අනුස්සරීති. “තුම්භාකං මෙ ජෙට්ඨකකොට්ඨාසො කතො”ති. “තාතා, අජ්ජ මය්හං කොට්ඨාසං අලහන්තස්ස තතියො දිවසො, පට්ඨදිවසෙ කොට්ඨාසං අදිස්වා ‘කොට්ඨාසං කරොන්තො මං පමුට්ඨො භවිස්සති’ති චිත්තෙසි, දුතියදිවසෙ “මම

කොව් දොසො හවිස්සති” ති වින්තෙසිං, අජ්ජ පන “සවෙ මෙ දොසො අත්ථි, බ්මාපෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා සංඝ්ඛිසඤ්ඤාය තුම්භෙ සන්තිපාතෙසිං. එතෙ භිසකොට්ඨාසෙ තුම්භෙ “කර්මිහා” ති වදට්, අහං න ලභාමි, එතෙසං ථෙතෙත්වා බාදකං ඤාතුං වට්ටති, කාමෙ පභාය පබ්බජිතානං භිසමත්තං ථෙතනං නාම අප්පතිරූපන්ති. තෙ තස්ස කථං සුත්වා “අහො සාහසිකකම්ම” න්ති සබ්බෙව උබ්බෙගජ්ජත්තා අහෙසුං.

තස්මිං අස්සමපදෙ වනජෙට්ඨකරුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතාපි ඔතරිත්වා ආගන්ත්වා තෙසංයෙව සන්තිකෙ නිසීදි. ආනෙඤ්ජකරණං කාරියමානො දුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොත්තො ආලානං භින්දිත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පට්ටියො එකො වාරණො කාලෙන කාලං ඉසිගණං වන්දති, සොපි ආගන්ත්වා එකමත්තං අට්ඨාසි. සප්පකිලාපනකො එකො වානරො අභිතුණ්ඛිකස්ස හත්ථො මුච්චිත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පට්ඨිත්වා තත්ථෙව අස්සමෙ වසති. සොපි තං දිවසං ඉසිගණං වන්දිත්වා එකමත්තං නිසීදි. සක්කො “ඉසිගණං පරිග්ගණ්භිස්සාමි” ති තෙසං සන්තිකෙ අදිස්සමානකායො අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙව බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො උපකඤ්චනතාපසො උට්ඨායාසනා බොධිසත්තං වන්දිත්වා සෙසානං අපචිති. දස්සෙත්වා “ආවරිය, අහං අඤ්ඤෙ අපට්ඨපෙත්වා අත්තානඤ්ඤෙව සොධෙතුං ලභාමි” ති පුච්ඡි. “ආම, ලභසි” ති. සො ඉසිගණමජ්ඣෙකෙ යත්වා “සවෙ තෙ මයා භිසානි බාදිතානි, එවරූපො නාම හොතු” ති සපථං කරොත්තො පයමං ගාථමාහ –

78.

“අස්සං ගවං රජතං ජාතරූපං, හරියඤ්ච සො ඉධ ලහතං මනාපං;
සුත්තෙහි දාරෙහි සමඬ්ඨි හොතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි” ති.

තත්ථ “අස්සං ගව” න්ති ඉදං “සො ‘යත්තකානි පියවත්ථුනි හොන්ති, තෙහි විජ්ජයොගෙ තත්තකානි සොකදුක්ඛානි උප්පජ්ජන්ති’ ති වත්ථුකාමෙ ගරහන්තො අහාසි” ති වෙදිතබ්බං.

තං සුත්වා ඉසිගණො “මාරිස, මා එවං කථෙට්ඨ, අතිභාරියො තෙ සපථො” ති කණ්ණෙ පිදහි. බොධිසත්තොපි නං “තාත, අතිභාරියො තෙ සපථො, න ත්වං බාදසි, තව පත්තාසනෙ නිසීදා” ති ආහ. තස්මිං පයමං සපථං කත්වා නිසින්තෙ දුතියොපි භාතා සහසා උට්ඨාය මහාසත්තං වන්දිත්වා සපථෙන අත්තානං සොධෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

79.

“මාලඤ්ච සො කාසිකචන්දනඤ්ච, ධාරෙතු පුත්තස්ස බහු භවන්තු;
කාමෙසු තිබ්බං කුරුතං අපෙක්ඛං, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි” ති.

තත්ථ තිබ්බන්ති වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු බහලං අපෙක්ඛං කරොතුති. ඉදං සො “යස්සෙතෙසු තිබ්බා අපෙක්ඛා හොන්ති, සො තෙහි විජ්ජයොගෙ මහන්තං දුක්ඛං පාපුණාති” ති දුක්ඛපට්ඨිකෙවසෙතෙව ආහ.

තස්මිං නිසින්නෙ සෙසාපි අත්තනො අත්තනො අජ්ඣාසයානුරූපෙන තං තං
ගාථං අභාසිංසු -

80.

“පහුතධඤ්ඤො කසිමා යසස්සී, පුත්තෙ ගිහී ධනිමා සබ්බකාමෙ;
වයං අපස්සං සරමාවසාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

81.

“සො ඛත්තියො හොතු පසස්භකාරී, රාජාභිරාජා බලවා යසස්සී;
ස වාතුරන්තං මහිමාවසාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

82.

“සො බ්‍රාහ්මණො හොතු අවිතරාගො, මුහුත්තනක්ඛත්තපටේසු යුත්තො;
පුප්පතු නං රට්ඨපතී යසස්සී, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

83.

“අජ්ඣායකං සබ්බසමන්තවෙදං, තපස්සිනං මඤ්ඤතු සබ්බලොකො;
පුප්පන්තු නං ජානපදා සමෙච්ච, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

84.

“චතුස්සදං ගාමවරං සමිද්ධං, දින්නඤ්ඤි සො භුඤ්ජතු වාසවෙන;
අවිතරාගො මරණං උපෙතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

85.

“සො ගාමණී හොතු සභායමජ්ඣෙ, නච්චෙහි ගීතෙහි පමොදමානො;
සො රාජතො ඛාසන මාලත්ථ කිඤ්චි, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

86.

“යං එකරාජා පට්ඨං විජෙත්වා, ඉත්ථිසභස්සාන ධූපෙතු අග්ගං;
සිමන්තිනීනං පවරා භවාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අභාසි.

87.

“ඉසීනඤ්ඤි සා සබ්බසමාගතානං, භුඤ්ජෙය්‍යා සාදුං අවිකම්පමානා;
වරාතු ලාභෙන විකත්ථමානා, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අභාසි.

88.

“ආවාසිකො හොතු මහාවිහාරෙ, නවකම්මිකො හොතු ගජඞ්ගලායං;
ආලොකසන්ධිං දිවසං කරොතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

89.

“සො බජ්ඣතු පාසසතෙහි ඡබ්භි, රම්මා වනා නියාතු රාජධානිං;

තුන්තෙහි යො හඤ්ඤතු පාවනෙහි, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

90.

“අලක්කමාලි තිප්පකණ්ණවිද්ධො, ලට්ඨිහතො සප්පමුඛං උපෙනු;
සකච්ඡන්ධො විසිඛං වරාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි”ති.

තත්ථ තතියෙන චුත්තගාථාය කසිමාති සම්පන්නකසිකම්මො. පුත්තෙ ගිහී
ධනිමා සබ්බකාමෙති පුත්තෙ ලහතු, ගිහී භොතු, සත්තවිධෙන රත්තධනෙන ධනිමා
භොතු, රූපාදිභෙදෙ සබ්බකාමෙ ලහතු. වයං අපස්සන්ති මහල්ලකකාලෙ
පබ්බජ්ජානුරූපමිපි අත්තනො වයං අපස්සන්තො පඤ්චකාමගුණසම්ඤ්ඤං සරමෙව
ආවසතුති. ඉදං යො “පඤ්චකාමගුණගිද්ධො කාමගුණවිප්පයොගෙන මහාවිනාසං
පාපුණාති”ති දස්සෙතුං කට්ඨෙසි.

චතුත්ථෙන චුත්තගාථාය රාජාභිරාජාති රාජුතං අත්තරෙ අභිරාජාති. ඉදං යො
“ඉස්සරාතං නාම ඉස්සරියෙ පරිගලිතෙ මහන්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජති”ති රජ්ජෙ
දොසං දස්සෙන්නො කට්ඨෙසි. පඤ්චමෙන චුත්තගාථාය අවිතරාගොති
පුරොහිතට්ඨානතණ්හාය සතණ්හොති. ඉදං යො “පුරොහිතස්ස පුරොහිතට්ඨානෙ
පරිගලිතෙ මහන්තං දොමනස්සං උප්පජ්ජති”ති දස්සෙතුං කට්ඨෙසි. ඡට්ඨෙන
චුත්තගාථාය තපස්සිනන්ති තපස්සිලසම්පන්නොති තං මඤ්ඤතු. ඉදං යො
“ලාභසක්කාරාපගමෙන මහන්තං දොමනස්සං උප්පජ්ජති”ති
ලාභසක්කාරගරභවසෙන කට්ඨෙසි.

සභායතාපසෙන චුත්තගාථාය චතුස්සදන්ති ආකිණ්ණමනුස්සතාය මනුස්සෙහි,
පහුතධඤ්ඤතාය ධඤ්ඤෙන, සුලභදාරුතාය දාරුහි, සම්පන්නොදකතාය
උදකෙනාති චතුහි උස්සන්තං, චතුස්සදසමන්තාගතන්ති අත්ථො. වාසවෙනාති
වාසවෙන දින්තං විය අවලං, වාසවතො ලද්ධවරානුභාවෙන එකං රාජාතං
ආරාධෙත්වා තෙන දින්තන්තිපි අත්ථො. අවිතරාගොති කද්දමෙ සුකරො විය
කාමපඬිකෙ නිමුග්ගොව හුත්වා. ඉති යොසි කාමානං ආදීනවං කට්ඨෙන්නො එවමාහ.

දාසෙන චුත්තගාථාය ගාමණීති ගාමජෙට්ඨකො. අයමිපි කාමෙ ගරහන්තොයෙව
එවමාහ. කඤ්චනදෙවියා චුත්තගාථාය යන්ති යං ඉත්ථීන්ති අත්ථො. එකරාජාති
අග්ගරාජා. ඉත්ථීසහස්සානන්ති වචනමට්ඨතාය චුත්තං, සොළසන්තං
ඉත්ථීසහස්සානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙතුති අත්ථො. සීමන්තිනීනන්ති සීමන්තධරානං
ඉත්ථීනන්ති අත්ථො. ඉති සා ඉත්ථීභාවෙ යත්වාපි දුග්ගන්ධගුප්ථරාසිං විය කාමෙ
ගරහන්තියෙව එවමාහ. දාසියා චුත්තගාථාය සබ්බසමාගතානන්ති සබ්බෙසං
සන්නිපතිතානං මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා අවිකම්පමානා අනොසක්කමානා සාදුරසං
භුඤ්ජතුති අත්ථො. දාසීනං කිර සාමිකස්ස සන්නිකෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජනං නාම
අප්පියං. ඉති සා අත්තනො අප්පියතාය එවමාහ. වරාතුති වරතු. ලාභෙන
විකත්ථමානාති ලාභභෙතු කුහනකම්මං කරොන්ති ලාභසක්කාරං උප්පාදෙන්ති
වරතුති අත්ථො. ඉමිනා සා දාසිභාවෙ ධීතාපි කිලෙසකාමවත්ථුකාමෙ ගරහති.

දෙවතාය වුත්තගාථාය ආවාසිකොති ආවාසජග්ගනකො. ගජඞ්ගලායන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තත්ථ කීර දබ්බසම්භාරා සුලභා. ආලොකසන්ධිං දිවසන්ති එකදිවසෙනෙව වාතපානං කරොතු. සො කීර දෙවපුත්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ ගජඞ්ගලනගරං නිස්සාය යොජනිකෙ ජිණ්ණමහාවිහාරෙ ආවාසිකසඞ්ඝත්ථෙරො භුත්වා ජිණ්ණවිහාරෙ නවකම්මං කරොත්තොයෙව මහාදුක්ඛං අනුභවි. තස්මා තදෙව දුක්ඛං ආරබ්භ එවමාහ. හත්ථිනා වුත්තගාථාය පාසසතෙහීති බහුහි පාසෙහි. ඡබ්භිති චතුසු පාදෙසු ගීවාය කට්ඨාගෙ වානි ඡසු යානෙසු. තුත්තෙහීති ද්විකණ්ඩකාහි දීසලට්ඨිහි. පාවනෙහීති දසපාවනෙහි අඞ්කුසෙහි වා. සො කීර අත්තනො අනුභුතදුක්ඛඤ්ඤෙව ආරබ්භ එවමාහ.

වානරෙන වුත්තගාථාය අලක්කමාලීති අහිතුණ්ඩිකෙන කණ්ඨෙ පරික්ඛිපිත්වා යපිතාය අලක්කමාලාය සමන්තාගතො. තිපුකණ්ණවිද්ධොති තිපුපිළන්ධනෙන පිළන්ධකණ්ණො. ලට්ඨිහතොති සප්පකිළං සික්ඛාපයමානො ලට්ඨියා හතො භුත්වා. එසොපි අහිතුණ්ඩිකස්ස හත්ථෙ අත්තනො අනුභුතදුක්ඛමෙව සන්ධාය එවමාහ.

එවං තෙහි තෙරසහි ජනෙහි සපථෙ කතෙ මහාසත්තො වින්තෙසි “කදාවි ඉමෙ ‘අයං අනට්ඨමෙව නට්ඨන්ති කථෙති’ ති මයි ආසඞ්කං කරෙය්‍යං, අහම්පි සපථං කරොමි” ති. අථ නං කරොත්තො වුද්දසමං ගාථමාහ –

91.

“යො වෙ අනට්ඨංව නට්ඨන්ති වාහ, කාමෙව සො ලහතං භුඤ්ජතඤ්ථ;
අගාරමජ්ඣෙ මරණං උපෙනු, යො වා භොත්තො සඞ්කති කඤ්චිදෙවා” ති.

තත්ථ භොත්තොති ආලපනං. ඉදං වුත්තං හොති – හවත්තො යො අනට්ඨෙ කොට්ඨාසෙ “නට්ඨං මෙ” ති වදති, යො වා තුම්භෙසු කඤ්චි ආසඞ්කති, සො පඤ්ච කාමගුණෙ ලහතු වෙව භුඤ්ජතු ව, රමණීයමෙව පබ්බජ්ජං අලහිත්වා අගාරමජ්ඣෙයෙව මරතුති.

එවං ඉසීහි සපථෙ කතෙ සක්කො භාගිත්වා “අහං ඉමෙ වීමංසන්තො හිසානි අන්තරධාපෙසිං. ඉමෙ ච ඡඩ්ඞිතබ්බෙළපිණ්ඩං විය කාමෙ ගරහන්තා සපථං කරොන්ති, කාමෙ ගරහකාරණං තෙ පුච්ඡිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා දිස්සමානරූපො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පුච්ඡන්තො අනන්තරං ගාථමාහ –

92.

“යදෙසමානා විචරන්ති ලොකෙ, ඉට්ඨඤ්ච කන්තඤ්ච බහුනමෙතං;
පියං මනුඤ්ඤං විධ ජීවලොකෙ, කස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙ” ති.

තත්ථ යදෙසමානානි යං වත්ථුකාමං කිලෙසකාමඤ්ච කසිගොරක්ඛාදීහි සමවිසමකම්මෙහි පරියෙසමානා සත්තා ලොකෙ විචරන්ති, එතං බහුනං

දෙවමනුස්සානං ඉට්ඨඤ්ච කන්තඤ්ච පියඤ්ච මනුඤ්ඤඤ්ච, කස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙති අත්ථො. “කාමෙ”ති ඉමිනා තං වත්ථුං සරූපතො දස්සෙති.

අටස්ස පඤ්භං විස්සජ්ජේන්තො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි -

93.

“කාමෙසු වෙ භඤ්ඤරෙ ඛජ්ඣරෙ ව, කාමෙසු දුක්ඛඤ්ච භයඤ්ච ජාතං;
කාමෙසු භූතාධිපතී පමත්තා, පාපානි කම්මානි කරොන්ති මොහා.

94.

“තෙ පාපධම්මා පසවෙත්ව පාපං, කායස්ස හෙදා නිරයං වජන්ති;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, තස්මා ඉසයො නප්පසංසන්ති කාමෙ”ති.

තත්ථ කාමෙසුති කාමහෙතු, කාමෙ නිස්සාය කායදුච්චරිතාදීනි කරොන්තිති අත්ථො. භඤ්ඤරෙති දණ්ඩාදීහි භඤ්ඤන්ති. ඛජ්ඣරෙති රජ්ජුඛන්ධනාදීහි ඛජ්ඣන්ති. දුක්ඛන්ති කායිකචෙතසිකං අසාතං දුක්ඛං. භයන්ති අත්තානුවාදාදිකං සබ්බමපි භයං. භූතාධිපතීති සක්කං ආලපති. ආදීනවන්ති එවරූපං දොසං. සො පනෙස ආදීනවො දුක්ඛක්ඛන්ධාදීහි සුත්තෙහි (ම. නි. 1.163-180) දීපෙනබ්බො.

සක්කො මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා සංවිග්ගමානසො අනන්තරං ගාථමාහ -

95.

“විමංසමානො ඉසිනො භිසානි, තීරෙ ගහෙත්වාන ථලෙ නිධෙසිං;
සුද්ධා අපාපා ඉසයො වසන්ති, එතානි තෙ බ්‍රහ්මචාරී භිසානී”ති.

තත්ථ විමංසමානොති හන්තෙ, අහං “ඉමෙ ඉසයො කාමාධිමුත්තා වා, නො වා”ති විමංසන්තො. ඉසිනොති තව මහෙසිනො සන්තකානි භිසානි. තීරෙ ගහෙත්වානානි තීරෙ නික්ඛිත්තානි ගහෙත්වා ථලෙ එකමන්තෙ නිධෙසිං. සුද්ධානි ඉදානි මයා තුම්භාකං සපථකිරියාය ඤාතං “ඉමෙ ඉසයො සුද්ධා අපාපා හුත්වා වසන්ති”ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ගාථමාහ -

96.

“න තෙ නටා නො පන කිළනෙය්‍යා, න බන්ධවා නො පන තෙ සභායා;
කිස්මිං වුපත්ථම්භ සහස්සනෙත්ත, ඉසිහි ත්වං කිළසි දෙවරාජා”ති.

තත්ථ න තෙ නටා නොති දෙවරාජ, මයං තව නටා වා කිළිතබ්බයුත්තකා වා කෙච්ඡි න හොම, නාපි තව ඤාතකා, න සභායා, අථ ත්වං කිං වා උපත්ථම්භං කත්වා කිං නිස්සාය ඉසිහි සද්ධිං කිළසිති අත්ථො.

අප්‍රේමයා සත්කෘතිය බලාපොරොත්තුවා විසඳීම ගාල්ලාහ -

97.

“ආවර්ගයා මෙසි පිතා ව මය්හං, එසා පතිට්ඨා බලිතස්ස බ්‍රහ්මෙ;
එකාපරාධං බම භූරිපඤ්ඤා, න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්ති”ති.

තත්ථ එසා පතිට්ඨාති එසා තව පාදවිජායා අප්ප මම බලිතස්ස අපරද්ධස්ස
පතිට්ඨා භොතු. කොධබලාති පණ්ඩිතා නාම බන්තිබලා භවන්ති, න කොධබලාති.

අප්‍රේමයා සත්කෘතිය දෙවරක්දෙසා බමන්වා සයං ඉසිගණං බලාපොරොත්තුවා
ඉතරං ගාල්ලාහ -

98.

“සුචාසිතං ඉසිතං එකරත්තං, යං වාසවං භූතපතිද්දසාම;
සබ්බෙව භොන්තො සුමනා භවන්තු, යං බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී භිසානී”ති.

තත්ථ සුචාසිතං ඉසිතං එකරත්තන්ති ආයස්මන්තානං ඉසිතං එකරත්තමිපි
ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ වසිතං සුචසිතමෙව. කිංකාරණා? යං වාසවං භූතපතිං අද්දසාම,
සවෙ හි මයං නගරෙ අවසිමිහ, ඉමං න අද්දසාම. භොන්තොති භවන්තො සබ්බෙසි
සුමනා භවන්තු, තුස්සන්තු, සත්කෘතිය දෙවරක්දෙසා බමන්තු. කිංකාරණා? යං
බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී භිසානී, යස්මා තුම්හාකං ආවර්ගයා භිසානී පටිලභීති.

සත්කෘතිය ඉසිගණං වන්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. ඉසිගණොපි
කුමාරාභිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා සපථං
කත්වා කිලෙසෙ පජ්ඣිංසු”ති වත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ
උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. ජාතකං සමොධානෙන්තො පුන
සත්ථා තිස්සො ගාල්ලා අභාසි -

99.

“අහඤ්ච සාරිපුත්තො ව, මොග්ගල්ලානො ව කස්සපො;
අනුරුද්ධො පුණ්ණො ආනන්දො, තදාසුං සත්ත භාතරො.

100.

“භගිනී උප්පලවණ්ණො ව, දාසී බුජ්ජුත්තරා තදා;
විත්තො ගහපති දාසො, යක්ඛො සාතාගිරො තදා.

101.

“පාලිලෙයො තදා නාගො, මධුදො සෙට්ඨවානරො;
කාළදාසී තදා සත්කෘතිය, එවං ධාරෙට්ඨ ජාතක”න්ති.

හිසජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[489] 6. සුරුච්ජාතකවණ්ණනා

මහෙසී සුරුච්චෝ හරියාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථිං උපනිස්සාය මිගාරමාතුපාසාදෙ විහරන්තො විසාබාය මහාඋපාසිකාය ලද්දො අට්ඨ වරෙ ආරබ්භ කටෙසි. සා හි එකදිවසං ජෙනවනෙ ධම්මකථං සුත්වා භගවන්තං සද්ධිං භික්ඛුසඤ්ඤා ස්වාතන්‍යාය නිමන්තෙත්වා පක්කාමි. තස්සා පන රත්තියා අව්වයෙන වාතුද්දීපිකො මහාමෙඝො පාවස්සි. භගවා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “යථා, භික්ඛවෙ, ජෙනවනෙ වස්සති, එවං චතුසු දීපෙසු වස්සති, ඔවස්සාපෙථ, භික්ඛවෙ, කායං, අයං පච්ඡිමකො වාතුද්දීපිකො මහාමෙඝො”ති වත්වා ඔවස්සාපිතකායෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං ඉද්ධිමලෙන ජෙනවනෙ අන්තරහිතො විසාබාය කොට්ඨකෙ පාතුරහොසි. උපාසිකා “අච්ඡරියං වත හො, අබ්භූතං වත හො, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා, යත්‍ර හි නාම ජාණුකමත්තෙසුපි ඔසෙසු වත්තමානෙසු කට්මත්තෙසුපි ඔසෙසු වත්තමානෙසු න හි නාම එකභික්ඛුස්සපි පාදා වා චීවරානි වා අල්ලානි භවිස්සන්ති”ති හට්ඨා උදග්ගා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤා පරිච්ඡිත්වා කතහත්තකිච්චං භගවන්තං එතදවොච “අට්ඨාහං, හන්තෙ, භගවන්තං වරානි යාවාමි”ති. “අතික්කන්තවරා ඛො, විසාබො, තථාගතා”ති. “යානි ච, හන්තෙ, කප්පියානි යානි ච අනවජ්ජානි”ති. “වදෙහි විසාබො”ති. “ඉච්ඡාමහං, හන්තෙ, භික්ඛුසඤ්ඤාය යාවජීවං වස්සිකසාට්ඨකං දාතුං, ආගන්තුකහත්තං දාතුං, ගමිකහත්තං දාතුං, ගිලානහත්තං දාතුං, ගිලානුපට්ඨාකහත්තං දාතුං, ගිලානහෙසජ්ජං දාතුං, ධුවයාගුං දාතුං, භික්ඛුනිසඤ්ඤාය යාවජීවං උදකසාට්ඨකං දාතු”න්ති.

සත්ථා “කං පන ත්වං, විසාබො, අත්ථවසං සම්පස්සමානා තථාගතං අට්ඨ වරානි යාවසී”ති පුච්ඡිත්වා තාය වරානිසංසෙ කථිතෙ “සාධු සාධු, විසාබො, සාධු ඛො ත්වං, විසාබො, ඉමං ආනිසංසං සම්පස්සමානා තථාගතං අට්ඨ වරානි යාවසී”ති වත්වා “අනුජානාමි තෙ, විසාබො, අට්ඨ වරානි”ති අට්ඨ වරෙ දත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. අටෙකදිවසං සත්ථරි පුබ්බාරාමෙ විහරන්තෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, විසාබා මහාඋපාසිකා මාතුගාමත්තභාවෙ යත්වාපි දසබලස්ස සන්තිකෙ අට්ඨ වරෙ ලහි, අහො මහාගුණා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, විසාබා ඉදානෙව මම සන්තිකා වරෙ ලහති, පුබ්බෙපෙසා ලහියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මිථිලායං සුරුච්චි නාම රාජා රජ්ජං කාරෙන්තො පුත්තං පටිලභිත්වා තස්ස “සුරුච්චිකුමාරො”ත්වෙව නාමං අකාසි. සො වයප්පත්තො “තක්කසිලායං සිජ්ජං උග්ගණ්ඨිස්සාමි”ති ගන්ත්වා නගරද්වාරෙ සාලායං නිසීදි. බාරාණසිරඤ්ඤාපි පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම තට්ථ ගන්ත්වා සුරුච්චිකුමාරස්ස නිසින්තථලකෙයෙව නිසීදි. තෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤා පුච්ඡිත්වා විස්සාසිකා හුත්වා එකතොච ආවරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආවරියභාගං දත්වා සිජ්ජං පට්ඨපෙත්වා න

විරස්සෙව නිට්ඨිතසිප්පා ආවරියං ආපුච්ඡිත්වා ථොකං මග්ගං එකතොව ගන්ත්වා ද්වෙධාපථෙ ධීතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඬ්ඨිත්වා මිත්තධම්මානුරක්ඛණත්ථං කතිකං කරිංසු “සවෙ මම පුත්තො ජායති, තව ධීතා, තව පුත්තො, මම ධීතා, තෙසං ආවාහව්වාහං කරිස්සාමා”ති. තෙසු රජ්ජං කාරෙන්තෙසු සුරුවිමහාරාජස්ස පුත්තො ජායි, “සුරුවිකුමාරො”ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. බ්‍රහ්මදත්තස්ස ධීතා ජායි, “සුමෙධා”තිස්සා නාමං කරිංසු.

සුරුවිකුමාරො වයප්පත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා ආගච්ඡි. අථ නං පිතා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චතුකාමො හුත්වා “සභායස්ස කිර මෙ බාරාණසිරඤ්ඤො ධීතා අත්ථී, තමෙවස්ස අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමි”ති තස්සා අත්ථාය බහුං පණ්ණාකාරං දත්වා අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙසං අනාගතකාලෙයෙව බාරාණසිරාජා දෙවිං පුච්ඡි “හද්දෙ, මාතුගාමස්ස නාම කිං අතිරෙකදුක්ඛ”න්ති? “සපත්තිරොසදුක්ඛං දෙවා”ති. “තෙන හි, හද්දෙ, අමිහාකං එකං ධීතරං සුමෙධාදෙවිං තම්හා දුක්ඛා මොචෙත්වා යො එතං එකිකමෙව ගණ්හිස්සති, තස්ස දස්සාමා”ති ආහ. සො තෙහි අමච්චෙහි ආගන්ත්වා තස්සා නාමෙ ගහිතෙ “තාතා, කාමං මයා පුබ්බෙ මය්හං සභායස්ස පටිඤ්ඤා කතා, ඉමං පන මයං ඉත්ථිසටාය අන්තරෙ න බිපිතුකාමා, යො එතං එකිකමෙව ගණ්හාති, තස්ස දාතුකාමම්හා”ති ආහ. තෙ රඤ්ඤො සන්තිකං පහිණිංසු. රාජා පන “අමිහාකං රජ්ජං මහන්තං, සත්තයොජනිකං මිටිලනගරං, තීණි යොජනසතානි රට්ඨපරිච්ඡෙදො, හෙට්ඨිමන්තෙන සොළස ඉත්ථිසහස්සානි ලද්ධුං වට්ටති”ති වත්වා න රොවෙසි.

සුරුවිකුමාරො පන සුමෙධාය රූපසම්පදං සුත්වා සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣිත්වා “අහං තං එකිකමෙව ගණ්හිස්සාමි, න මය්හං ඉත්ථිසටාය අත්ථො, තමෙව ආනෙත්තු”ති මාතාපිතුනං පෙසෙසි. තෙ තස්ස මනං අභින්දිත්වා බහුං ධනං පෙසෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන තං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අග්ගමහෙසිං කත්වා එකතොව අභිසිඤ්චිංසු. සො සුරුවිමහාරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො තාය සද්ධිං පියසංවාසං වසි. සා පන දස වස්සසහස්සානි තස්ස ගෙහෙ වසන්ති නෙව පුත්තං, න ධීතරං ලභි. අථ නාගරා සන්තිපතිත්වා රාජඬ්ගණෙ උපක්කොසිත්වා “කිමෙත”න්ති චුත්තෙ “රඤ්ඤො දොසො නත්ථී, වංසානුපාලකො පන වො පුත්තො න විජ්ජති, තුම්හාකං එකාව දෙවී, රාජකුලෙ ව නාම හෙට්ඨිමන්තෙන සොළසහි ඉත්ථිසහස්සෙහි භවිතබ්බං, ඉත්ථිසටං ගණ්හ, දෙව, අද්ධා තාසු පුඤ්ඤවතී පුත්තං ලභිස්සති”ති වත්වා “තාතා, කිං කථෙථ, ‘අහං අඤ්ඤං න ගණ්හිස්සාමි’ති පටිඤ්ඤං දත්වා මයා එසා ආනීතා, න සක්කා මුසාවාදං කාතුං, න මය්හං ඉත්ථිසටාය අත්ථො”ති රඤ්ඤො පටික්ඛිත්තා පක්කමිංසු.

සුමෙධා තං කථං සුත්වා “රාජා තාව සච්චවාදිතාය අඤ්ඤා ඉත්ථියො න ආනෙසි, අහමෙව පනස්ස ආනෙස්සාමි”ති රඤ්ඤො මාතුසම්මරියට්ඨානෙ යත්වා අත්තනො රුවියාව බත්තියකඤ්ඤානං සහස්සං, අමච්චකඤ්ඤානං සහස්සං, ගහපතිකඤ්ඤානං සහස්සං, සබ්බසම්මනාටකිත්ථිතං සහස්සන්ති වත්තාරි ඉත්ථිසහස්සානි ආනෙසි. තාපි දස වස්සසහස්සානි රාජකුලෙ වසිත්වා නෙව පුත්තං,

න ධීතරං ලභිංසු. එතෙනෙවුපායෙන අපරානිපි තික්ඛත්තුං වත්තාරි වත්තාරි සහස්සානි ආනෙසි. තාපි නෙව පුත්තං, න ධීතරං ලභිංසු. එත්තාවතා සොළස ඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං. වත්තාලිස වස්සසහස්සානි අතික්කමිංසු, තානි තාය එකිකාය වුත්ථෙහි දසහි සහස්සෙහි සද්ධිං පඤ්ඤාස වස්සසහස්සානි භොන්ති. අථ නාගරා සන්තිපතිත්වා පුන උපක්කොසිත්වා “කිමෙත”න්ති වුත්තෙ “දෙව, තුම්භාකං ඉත්ථියො පුත්තං පත්ථෙතුං ආණාපෙථා”ති වදිංසු. රාජා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා “තුම්භෙ පුත්තං පත්ථෙථා”ති ආහ. තා තතො පට්ඨාය පුත්තං පත්ථයමානා නානාදෙවතා නමස්සන්ති, නානාවතානි වරන්ති, පුත්තො නුප්පජ්ජතෙව. අථ රාජා සුමෙධං ආහ “හද්දෙ, ත්වම්පි පුත්තං පත්ථෙහි”ති. සා “සාධු”ති පත්තරසඋපොසථදිවසෙ අට්ඨඨගසමන්තාගතං උපොසථං සමාදාය සිරිගබ්භෙ සීලානි ආවජ්ජමානා කජ්ජියමඤ්චකෙ නිසීදි. සෙසා අජවතගොවතා හුත්වා පුත්තං අලභිත්වා උය්‍යානං අගමංසු.

සුමෙධාය සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. තදා සක්කො ආවජ්ජෙන්තො “සුමෙධා පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තමස්සා දස්සාමි, න ඛො පන සක්කා යං වා තං වා දාතුං, අනුච්ඡිකමස්සා පුත්තං උපධාරෙස්සාමි”ති උපධාරෙන්තො නළකාරදෙවපුත්තං පස්සි. සො හි පුඤ්ඤසම්පන්නො සත්තො පුරිමත්තභාවෙ බාරාණසියං වසන්තො වජ්ජකාලෙ ඛෙන්තං ගච්ඡන්තො එකං පච්චෙකඛුද්ධං දිස්වා දාසකම්මකරෙ “වපථා”ති පහිණි. සයං නිවත්තිත්වා පච්චෙකඛුද්ධං ගෙහං නෙත්වා භොජෙත්වා පුන ගඬිගාතීරං ආනෙත්වා පුත්තෙන සද්ධිං එකතො හුත්වා උදුම්බරහිත්තිපාදං නළහිත්තිකං පණ්ණසාලං කත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා වඩ්කමං කත්වා පච්චෙකඛුද්ධං තත්ථෙව තෙමාසං වසාපෙත්වා වුත්ථවස්සං ද්වෙ පිතාපුත්තා තිථිවරෙන අවිජාදෙන්වා උය්‍යාජෙසුං. එතෙනෙව නියාමෙන සත්තට්ඨ පච්චෙකඛුද්ධෙ තාය පණ්ණසාලාය වසාපෙත්වා තිථිවරානි අදංසු. “ද්වෙ පිතාපුත්තා නළකාරා හුත්වා ගඬිගාතීරෙ වෙථං උපධාරෙන්තා පච්චෙකඛුද්ධං දිස්වා එවමකංසු”තිපි වදන්තියෙව.

තෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තිත්වා ඡසු කාමාවචරසග්ගෙසු අනුලොමපට්ලොමෙන මහන්තං දෙවස්සරියං අනුභවන්තා විවරන්ති. තෙ තතො වචිත්වා උපරිදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිතුකාමා භොන්ති. සක්කො තථා ගතභාවං ඤත්වා තෙසු එකස්ස විමානද්වාරං ගන්ත්වා තං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ධීතං ආහ – “මාරිස, තයා මනුස්සලොකං ගන්තුං වට්ටති”ති. “මහාරාජ, මනුස්සලොකො නාම ජෙගුච්ඡො පටිකුලො, තත්ථ ධීතා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං පත්ථෙන්නි, තත්ථ ගන්ත්වා කිං කරිස්සාමි”ති. “මාරිස, දෙවලොකෙ පරිභුඤ්ජිතබ්බසම්පත්තිං මනුස්සලොකෙ පරිභුඤ්ජිස්සසි, පඤ්චවිසතියොජනුබ්බෙධෙ නවයොජනආයාමෙ අට්ඨයොජනවිත්ථාරෙ රතනපාසාදෙ වසිස්සසි, අධිවාසෙහි”ති. සො අධිවාසෙසි. සක්කො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා ඉසිවෙසෙන රාජ්‍යයානං ගන්ත්වා තාසං ඉත්ථිනං උපරි ආකාසෙ වඩ්කමන්තො අත්තානං දස්සෙන්වා “කස්සාහං පුත්තවරං දම්මි, කා පුත්තවරං ගණ්හිස්සති”ති ආහ. “හන්තෙ, මය්හං දෙහි, මය්හං දෙහි”ති සොළස

ඉත්ථිසහස්සානි හත්ථෙ උක්ඛිපිංසු. තතො සක්කො ආහ – “අහං සීලවතීනං පුත්තං දම්මි, තුම්භාකං කිං සීලං, කො ආචාරො” ති. තා උක්ඛිත්තහත්ථෙ සමඤ්ජිත්වා “සචෙ සීලවතියා දාතුකාමො, සුමෙධාය සන්තිකං ගච්ඡාහි” ති වදිංසු. සො ආකාසෙනෙව ගන්ත්වා තස්සා වාසාගාරෙ සිහපඤ්ජරෙ අට්ඨාසි.

අට්ඨස්සා තා ඉත්ථියො ආරොචෙසුං “ඵථ, දෙවි, සක්කො දෙවරාජා ‘තුම්භාකං පුත්තවරං දස්සාමි’ ති ආකාසෙනාගන්ත්වා සිහපඤ්ජරෙ ධීතො” ති. සා ගරුපරිහාරෙනාගන්ත්වා සිහපඤ්ජරං උග්ගාටෙත්වා “සච්චං කිර, හත්තෙ, තුම්භෙ සීලවතියා පුත්තවරං දෙථා” ති ආහ. “ආම දෙවි” ති. “තෙන හි මය්හං දෙථා” ති. “කිං පන තෙ සීලං, කථෙහි, සචෙ මෙ රුච්චති, දස්සාමි තෙ පුත්තවර” ති. සා තස්ස වචනං සුත්වා “තෙන හි සුඤ්ඤාහි” ති වත්වා අත්තනො සීලගුණං කථෙත්ති පන්නරස ගාථා අභාසි –

102.

“මහෙසී සුරුවිනො හරියා, ආනීතා පඨමං අහං;
දස වස්සසහස්සානි, යං මං සුරුවිමානයි.

103.

“සාහං බ්‍රාහ්මණ රාජානං, වෙදෙහං මිටීලග්ගහං;
නාහිජානාමි කායෙන, වාචාය උද වෙනසා;
සුරුවිං අතිමඤ්ඤිත්ථ, ආවි වා යදි වා රහො.

104.

“ඵතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ හණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

105.

“හත්තු මම සස්සු මාතා, පිතා වාපි ව සස්සුරො;
තෙ මං බ්‍රහ්මෙ විනෙතාරො, යාව අට්ඨංසු ජීවිතං.

106.

“සාහං අහිංසාරතිනී, කාමසා ධම්මචාරිනී;
සක්කච්චං තෙ උපට්ඨාසිං, රත්තින්දිවමතන්දිතා.

107.

“ඵතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ හණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

108.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, සහහරියානි බ්‍රාහ්මණ;
තාසු ඉස්සා වා කොධො වා, නාහු මය්හං කුදාවනං.

109.

“භිතෙන තාසං නන්දාමි, න ච මෙ කාචි අප්පියා;
අත්තානංවානුකම්පාමි, සදා සබ්බා සපත්තිසො.

110.

“එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

111.

“දාසෙ කම්මකරෙ පෙස්සෙ, යෙ වඤ්ඤෙ අනුජීවිනො;
පෙසෙමි සහධම්මෙන, සදා පමුදිතින්ද්‍රියා.

112.

“එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

113.

“සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ වාපි, අඤ්ඤෙ වාපි වනිබ්බකෙ;
තප්පෙමි අත්තපානෙන, සදා පයතපාණිනි.

114.

“එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා.

115.

“වාතුද්දසිං පඤ්චද්දසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං;
උපොසථං උපවසාමි, සදා සිලෙසු සංවුතා.

116.

“එතෙන සච්චවජ්ජෙන, පුත්තො උප්පජ්ජනං ඉසෙ;
මුසා මෙ භණ්ඩානාය, මුද්ධා ඵලතු සත්තධා’ති.

තත්ථ මහෙසීති අග්ගමහෙසී. සුරුවිනොති සුරුවිරඤ්ඤො. පයමන්ති
සොළසන්තං ඉත්ථිසහස්සානං සබ්බපයමං. යං මන්ති යස්මිං කාලෙ මං සුරුවි
ආනයි, තතො පට්ඨාය අහං දස වස්සසහස්සානි එකිකාව ඉමස්මිං ගෙහෙ වසිං.
අතිමඤ්ඤිත්ථාති මුහුත්තමි සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා අතිමඤ්ඤිත්ති ඉදං
අතික්කමිත්වා මඤ්ඤනං න ජානාමි න සරාමි. ඉසෙති තං ආලපති.

තෙ මන්ති සසුරො ච සස්සු වාති තෙ උභොපි මං විනෙතාරො, තෙහි විනීතා
අමිහි, තෙ මෙ යාව ජීවිංසු, තාව ඔවාදමදංසු. අභිංසාරතිනීති අභිංසාසඬ්ඛානාය රතියා

සමන්තාගතා. මයා හි කුන්ථකිපිල්ලිකොපි න හිංසිතපුබ්බො. කාමසාති
එකන්තෙනෙව. ධම්මවාරිනීති දසකුසලකම්මපටෙසු පුරෙම්. උපට්ඨාසින්නි
පාදපරිකම්මාදීනි කිව්වානි කරොන්ති උපට්ඨනිං.

සහහරියානීති මයා සහ එකසාමිකස්ස හරියභුතානි. නාහුති කිලෙසං නිස්සාය
ඉස්සාධම්මො වා කොධධම්මො වා මය්හං න භූතපුබ්බො. හිතෙනාති යං තාසං හිතං,
තෙනෙව නන්දාමි, උරෙ චුත්ථධීතරො විය තා දිස්වා තුස්සාමි. කාවීති තාසු එකාපි
මය්හං අප්පියා නාම නත්ථි, සබ්බාපි පියකායෙව. අනුකම්පාමිති මුදුවිත්තෙන සබ්බා
සොළසසහස්සාපි තා අත්තානං විය අනුකම්පාමි.

සහධම්මෙනාති නයෙන කාරණෙන යො යං කාතුං සක්කොති, තං තස්මිං
කම්මෙ පයොජෙමිති අත්ථො. පමුදිතින්ද්‍රියාති පෙසෙන්නි ච නිව්චං පමුදිතින්ද්‍රියාව
හුත්වා පෙසෙමි, “අරෙ දුට්ඨ දාස ඉදං නාම කරොහි”ති එවං කුජ්ඣිත්වා න මෙ
කොචි කත්ථවි පෙසිතපුබ්බො. පයතපාණිනීති ධොතහත්ථා පසාරිතහත්ථාව හුත්වා.
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ඤාති අට්ඨමිවාතුද්දසිපන්නරසිතං පච්චුග්ගමනානුග්ගමනවසෙන
චත්තාරො දිවසා. සදාති නිව්චකාලං පඤ්චසු සීලෙසු සංවුතා, තෙහි
පිහිතගොපිතත්තභාවාව හොමිති.

එවං තස්සා ගාථාය සතෙනපි සහස්සෙනපි චණ්ණියමානානං ගුණානං පමාණං
නාම නත්ථි, තාය පන්නරසහි ගාථාහි අත්තනො ගුණානං චණ්ණිකාලෙයෙව
සක්කො අත්තනො බහුකරණියතාය තස්සා කථං අවිච්ඡින්නිත්වා “පහුතා
අබ්භුතායෙව තෙ ගුණා”ති තං පසංසන්නො ගාථාද්වයමාහ –

117.

“සබ්බෙව තෙ ධම්මගුණා, රාජපුත්ති යසස්සිති;
සංවිජ්ජන්ති තයි හද්දෙ, යෙ ත්වං කිත්තෙසි අත්තනි.

118.

“බත්තියො ජාතිසම්පන්නො, අභිජාතො යසස්සිමා;
ධම්මරාජා විදෙහානං, පුත්තො උප්පජ්ජතෙ තවා”ති.

තත්ථ ධම්මගුණාති සභාවගුණා භූතගුණා. සංවිජ්ජන්තිති යෙ තයා චුත්තා, තෙ
සබ්බෙව තයි උපලබ්භන්ති. අභිජාතොති අතිජාතො සුද්ධජාතො. යසස්සිමාති
යසසම්පන්නෙන පරිවාරසම්පන්නෙන සමන්තාගතො. උප්පජ්ජතෙති එවරූපො
පුත්තො තව උප්පජ්ජිස්සති, මා වින්තයිති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සජාතා තං පුච්ඡන්ති ද්වෙ ගාථා අභාසි –

119.

“දුම්මි රජොජල්ලධරො, අසෙ වෙහායසං ධීතො;
මනුඤ්ඤං භාසසෙ වාචං, යං මය්හං හදයඬිගමං.

120.

“දෙවතානුසි සග්ගම්භා, ඉසි වාසි මහිද්ධිකො;
කො වාසි ත්වං අනුප්පත්තො, අත්තානං මෙ පවෙදයා”ති.

තත්ථ දුම්මිති අනඤ්ඡිතාමණ්ඩිනො සක්කො ආගච්ඡන්තො රමණීයෙන
තාපසවෙසෙන ආගතො, පබ්බජිතවෙසෙන ආගතත්තා පන සා එවමාහ. අසෙනි
අප්පට්ඨෙයා යානො. යං මය්හන්ති යං එතං මනුඤ්ඤං වාවං මය්හං භාසසි, තං
භාසමානො ත්වං දෙවතානුසි සග්ගම්භා ඉධාගතො. ඉසි වාසි මහිද්ධිකොති
යක්ඛාදිසු කො වා ත්වං අසි ඉධානුප්පත්තො, අත්තානං මෙ පවෙදය, යථාභූතං
කට්ඨෙති වදති.

සක්කො තස්සා කට්ඨන්තො ඡ ගාථා අභාසි —

121.

“යං දෙවසඬ්ඨා වන්දන්ති, සුධම්මායං සමාගතා;
සොභං සක්කො සහස්සක්ඛො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ.

122.

“ඉත්ථියො ජීවලොකස්මිං, යා හොති සමචාරිනී;
මෙධාවිනී සිලවතී, සස්සුදෙවා පතිබ්බතා.

123.

“තාදිසාය සුමෙධාය, සුවිකම්මාය නාරියා;
දෙවා දස්සනමායන්ති, මානුසියා අමානුසා.

124.

“ත්වඤ්ච හද්දෙ සුවිණ්ණෙන, පුබ්බෙ සුවරිතෙන ව;
ඉධ රාජකුලෙ ජාතා, සබ්බකාමසම්ථිති.

125.

“අයඤ්ච තෙ රාජපුත්ති, උභයත්ථ කටග්ගහො;
දෙවලොකූපපත්ති ව, කිත්ති ව ඉධ ජීවිතෙ.

126.

“විරං සුමෙධෙ සුබ්බිනී, ධම්මමත්තනි පාලය;
එසාභං තිදිවං යාමි, පියං මෙ තව දස්සන්”න්ති.

තත්ථ සහස්සක්ඛොති අත්ථසහස්සස්ස තංමුහුත්තං දස්සනවසෙන
සහස්සක්ඛො. ඉත්ථියොති ඉත්ථි. සමචාරිනීති තිහි ද්වාරෙහි සමචරියාය
සමන්තාගතා. තාදිසායාති තථාරූපාය. සුමෙධායාති සුපඤ්ඤාය. උභයත්ථ
කටග්ගහොති අයං තව ඉමස්මිඤ්ච අත්තභාවෙ අනාගතෙ ව ජයග්ගාහො. තෙසු

අනාගතෙ දෙවලොකුප්පත්ති ව ඉධ ජීවිතෙ පවත්නමානෙ කිත්ති වාති අයං උභයත්ථ කට්ඨගහො නාම. ධම්මන්ති එවං සභාවගුණං චිරං අත්තනි පාලය. එසාහන්ති එසො අහං. පියං මෙති මය්හං තව දස්සනං පියං.

දෙවලොකෙ පන මෙ කිව්වකරණියං අත්ථි, තස්මා ගච්ඡාමි, ත්වං අප්පමත්තා හොභීති තස්සා ඔවාදං දත්වා පක්කාමි. නළකාරදෙවපුත්තො පන පච්චුසකාලෙ චචිත්වා තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි, රාජා ගබ්භස්ස පරිහාරං අදාසි. සා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි, “මහාපනාදො”තිස්ස නාමං කරිංසු. උභයරට්ඨවාසිනො “සාමිපුත්තස්ස නො ධීරමුල”න්ති එකෙකං කභාපණං රාජඛගණෙ ඛිපිංසු, මහාධනරාසි අහොසි. රඤ්ඤො පටික්ඛිත්තාපි “සාමිපුත්තස්ස නො වඩ්ඪිතකාලෙ පරිබ්බයො හවිස්සති”ති අග්ගහෙත්වා ව පක්කමිංසු. කුමාරො පන මහාපරිවාරෙන වඩ්ඪිත්වා වයප්පත්තො සොළසවස්සකාලෙයෙව සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පාපුණි. රාජා පුත්තස්ස වයං ඔලොකෙත්වා දෙවිං ආහ – “හද්දෙ, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජාහිසෙකකාලො, රමණියමස්ස පාසාදං කාරෙත්වා අභිසෙකං කරිස්සාමි”ති. සා “සාධු දෙවා”ති සම්පට්චිඡි. රාජා වත්ථුච්ඡිජාචරියෙ පක්කොසාපෙත්වා “තාතා, වඩ්ඪකිං ගහෙත්වා අම්භාකං නිවෙසනතො අවිදුරෙ පුත්තස්ස මෙ පාසාදං මාපෙථ, රජ්ජෙන නං අභිසිඤ්චිස්සාමා”ති ආහ. තෙ “සාධු, දෙවා”ති භූමිප්පදෙසං වීමංසන්ති.

තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො තං කාරණං ඤාත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා “ගච්ඡ, තාත, මහාපනාදකුමාරස්ස ආයාමෙන නවයොජනිකං, විත්ථාරතො අට්ඨයොජනිකං, උබ්බෙධෙන පඤ්චවිසතියොජනිකං, රතනපාසාදං මාපෙභී”ති පෙසෙසි. සො වඩ්ඪකීවෙසෙන වඩ්ඪකීනං සන්තිකං ගන්ත්වා “කුමිහෙ පාතරාසං භුඤ්ජිත්වා එථා”ති තෙ පෙසෙත්වා දණ්ඩකෙන භූමිං පහරි, තාවදෙව චුත්තප්පකාරො සත්තභූමිකො පාසාදො උට්ඨති. මහාපනාදස්ස පාසාදමඬගලං, ඡත්තමඬගලං, ආවාහමඬගලන්ති තීණි මඬගලානි එකතොව අහෙසුං. මඬගලට්ඨානෙ උභයරට්ඨවාසිනො සන්තිපතිත්වා මඬගලච්ඡණෙන සත්ත වස්සානි චිතිනාමෙසුං. නෙව නෙ රාජා උය්‍යාපෙසි, තෙසං වත්ථාලඬකාරබාදනීයහොජනීයාදි සබ්බං රාජකුලසත්තකමෙව අහොසි. තෙ සත්තසංචච්ඡරච්චයෙන උපක්කොසිත්වා සුරුචිමහාරාජෙන “කිමෙත”න්ති පුට්ඨා “මහාරාජ, අම්භාකං මඬගලං භුඤ්ජන්තානං සත්ත වස්සානි ගතානි, කදා මඬගලස්ස ඔසානං හවිස්සති”ති ආහංසු. තතො රාජා “තාතා, පුත්තෙන මෙ එත්තකං කාලං න හසිතපුබ්බං, යදා සො හසිස්සති, තදා ගමිස්සථා”ති ආහ. අථ මහාජනො හෙරිං වරාපෙත්වා නටෙ සන්තිපාතෙසි. ඡ නටසහස්සානි සන්තිපතිත්වා සත්ත කොට්ඨාසා හුත්වා නච්චන්තා රාජානං හසාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. තස්ස කිර දීසරත්තං දිබ්බනාටකානං දිට්ඨත්තා තෙසං නච්චං අමනුඤ්ඤං අහොසි.

තදා හණ්ඩුකණ්ඩො ව පණ්ඩුකණ්ඩො වාති ද්වෙ නාටකපෙට්ඨකා “මයං රාජානං හසාපෙස්සාමා”ති රාජඛගණං පවිසිංසු. තෙසු හණ්ඩුකණ්ඩො තව රාජද්වාරෙ මහන්තං අතුලං නාම අම්බං මාපෙත්වා සුත්තගුලං ඛිපිත්වා තස්ස සාධාය

ලග්ගාපෙත්වා සුත්තෙන අතුලම්බං අභිරුහි. අතුලම්බොති කිර වෙස්සවණස්ස අම්බො. අථ තම්පි වෙස්සවණස්ස දාසා ගහෙත්වා අභිගපච්චධිගානි ඡින්දිත්වා පානෙසුං, සෙසනාටකා තානි සමොධානෙත්වා උදකෙන අභිසිඤ්චිංසු. සො පුජ්ඵපටං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච නච්චන්තොච උට්ඨහි. මහාපනාදො තම්පි දිස්වා නෙව හසි. පණ්ඩුකණ්ඩො නටො රාජධිගණෙ දාරුචිතකං කාරෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං අග්ගිං පාවිසි. තස්මිං නිබ්බුතෙ චිතකං උදකෙන අභිසිඤ්චිංසු. සො සපරිසො පුජ්ඵපටං නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච නච්චන්තොච උට්ඨහි. තම්පි දිස්වා රාජා නෙව හසි. ඉති තං හසාපෙතුං අසක්කොන්තා මනුස්සා උපද්දුතා අහෙසුං.

සක්කො තං කාරණං ඤාත්වා “ගච්ඡ, තාත, මහාපනාදං හසාපෙත්වා එහි” ති දෙවනටං පෙසෙසි. සො ආගන්ත්වා රාජධිගණෙ ආකාසෙ යත්වා උපඨස්ථානං නාම දස්සෙසි, එකොච හත්ථො, එකොච පාදො, එකං අක්ඛි, එකා දායා නච්චති වලති එන්දති, සෙසං නිච්චලමහොසි. තං දිස්වා මහාපනාදො ථොකං හසිතං අකාසි. මහාපනො පන හසන්තො හසන්තො හාසං සන්ධාරෙතුං සතිං පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො අභිගානි විස්සජ්ජෙත්වා රාජධිගණෙයෙව පති, තස්මිං කාලෙ මඨිගලං නිට්ඨිතං. සෙසමෙත්ථ “පනාදො නාම සො රාජා, යස්ස යුපො සුවණ්ණයො” ති මහාපනාදජාතකෙන වණ්ණෙනබ්බං. රාජා මහාපනාදො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, හික්ඛවෙ, විසාඛා පුබ්බෙපි මම සන්තිකා වරං ලභියෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මහාපනාදො හද්දජි අහොසි, සුමොධාදෙවී විසාඛා, විස්සකම්මො ආනන්දො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි” ති.

සුරුච්ඡාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[490] 7. පඤ්චුපොසථජාතකවණ්ණනා

අජ්ජොස්සුක්කො දානි තුවං කපොතානි ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො උපොසථිකෙ පඤ්චසතෙ උපාසකෙ ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා ධම්මසභායං චතුපරිසමජ්ඣෙ අලභිකතබ්බද්ධාසනෙ නිසිදිත්වා මුදුවිත්තෙන පරිසං ඔලොකෙත්වා “අජ්ජ උපාසකානං කථං පටිච්ච දෙසනා සමුට්ඨහිස්සති” ති ඤාත්වා උපාසකෙ ආමන්තෙත්වා “උපොසථිකත්ථ උපාසකා” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ” ති වුත්තෙ “සාධු වො කතං, උපොසථො නාමෙස පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, පොරාණකපණ්ඩිතා හි රාගාදිකිලෙසනිග්ගහත්ථං උපොසථවාසං වසිංසු” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මගධරට්ඨාදීනං තිණ්ණං රට්ඨානං අත්තරෙ අට්ඨි අහොසි. බොධිසත්තො මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො කාමෙ පහාය නික්ඛම්තිත්වා තං අට්ඨිං පටිසිත්වා අස්සමං කත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වාසං කජ්ජෙසි. තස්ස පන අස්සමස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං වෙථගහනෙ

අත්තනො හරියාය සද්ධිං කපොතසක්කුණො වසති, එකස්මිං වම්මිකෙ අහි, එකස්මිං වනගුම්බෙ සිඬිගාලො, එකස්මිං වනගුම්බෙ අවිජො. තෙ වත්තාරොපි කාලෙන කාලං ඉසිං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤති.

අටේකදිවසං කපොතො හරියාය සද්ධිං කුලාවකා නික්ඛම්ත්වා ගොවරාය පක්කාමි. තස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තිං කපොතිං එකො සෙනො ගහෙත්වා පලායි. තස්සා විරවසද්දං සුත්වා කපොතො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො තං තෙන හරියමානං පස්සි. සෙනොපි නං විරවන්තිංයෙව මාරෙත්වා බාදි. කපොතො තාය වියොගෙන රාගපරිළාහෙන පරිඬය්හමානො චිත්තෙසි “අයං රාගො මං අනිවිය කිලමෙති, න ඉදානි ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොවරාය පක්කම්ස්සාමි”ති. සො ගොවරපථං පච්ඡින්නදිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා රාගනිග්ගහාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජී.

සප්පොපි “ගොවරං පරියෙසිස්සාමි”ති වසනට්ඨානා නික්ඛම්ත්වා පච්චන්තගාමෙ ගාවීනං විවරණට්ඨානෙ ගොවරං පරියෙසති. තදා ගාමභොජකස්ස සබ්බසෙනො මඬිගලඋසභො ගොවරං ගහෙත්වා එකස්මිං වම්මිකපාදෙ ඡණ්ණුනා පතිට්ඨාය සිඬිගෙහි මත්තිකං ගණ්හන්තො කිළුති, සප්පො ගාවීනං පදසද්දෙන භීතො තං වම්මිකං පවිසිතුං පක්කන්තො. අථ නං උසභො පාදෙන අක්කමි. සො තං කුජ්ඣිත්වා ඩංසි, උසභො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. ගාමවාසිනො “උසභො කිර මතො”ති සුත්වා සබ්බෙ එකතො ආගන්ත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා තං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා ආවාටෙ නිබණ්ණිත්වා පක්කම්සු. සප්පො තෙසං ගතකාලෙ නික්ඛම්ත්වා “අහං කොඨං නිස්සාය ඉමං ජීවිතා වොරොපෙත්වා මහාජනස්ස හදයෙ සොකං පවෙසෙසිං, න දානි ඉමං කොඨං අනිග්ගහෙත්වා ගොවරාය පක්කම්ස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා නිවත්තිත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා කොඨනිග්ගහාය උපොසථං සමාදියිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජී.

සිඬිගාලොපි ගොවරං පරියෙසන්තො එකං මතහත්ථීං දිස්වා “මහා මෙ ගොවරො ලද්ධො”ති තුට්ඨො ගන්ත්වා සොණ්ඩායං ඩංසි, ථම්හෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. තත්ථ අස්සාදං අලහිත්වා දන්තෙ ඩංසි, පාසාණෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. කුච්ඡයං ඩංසි, කුසුලෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. නඬිගුට්ඨෙ ඩංසි, අයසලාකෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. වච්චමග්ගෙ ඩංසි, සතපුට්ඨෙ දට්ඨකාලො විය අහොසි. සො ලොභවසෙන බාදන්තො අන්තොකුච්ඡයං පාවිසි, තත්ථ ඡාතකාලෙ මංසං බාදති, පිපාසිතකාලෙ ලොහිතං පිවති, නිපජ්ජනකාලෙ අන්තානි ව පජ්ජාසඤ්ච අවත්ථරිත්වා නිපජ්ජී. සො “ඉධෙව මෙ අන්තපානඤ්ච සයනඤ්ච නිජ්ජන්තං, අඤ්ඤත්ථ කිං කරිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා තත්ථෙව අහිරතො බහි අනික්ඛම්ත්වා අන්තොකුච්ඡයංයෙව වසි. අපරභාගෙ වාතාතපෙන හත්ථිකුණපෙ සුක්ඛන්තෙ කරිසමග්ගො පිහිතො, සිඬිගාලො අන්තොකුච්ඡයං නිපජ්ජමානො අප්පමංසලොහිතො පණ්ඩුසරීරො හුත්වා නික්ඛමනමග්ගං න පස්සි. අටේකදිවසං අකාලමෙසො වස්සි, කරිසමග්ගො තෙමියමානො මුදු හුත්වා විවරං දස්සෙසි. සිඬිගාලො ඡද්දං දිස්වා “අතිවිරම්හි කිලන්තො, ඉමිනා ඡද්දෙන පලායිස්සාමි”ති

කරිසමග්ගං සීසෙන පහරි. තස්ස සම්බාධට්ඨානෙන වෙගෙන නික්ඛන්තස්ස සින්තසරීරස්ස සබ්බානි ලොමානි කරිසමග්ගෙ ලග්ගානි, තාලකන්දො විය නිල්ලොමසරීරො හුත්වා නික්ඛමි. සො “ලොභං නිස්සාය මයා ඉදං දුක්ඛං අනුභූතං, න දානි ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොවරං ගණ්හිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා ලොභනිග්ගහත්ථාය උපොසථං සමාදිසිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

අවිජ්ජාපි අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා අත්තිව්ජානිභූතො මල්ලරට්ඨෙ පච්චන්තගාමං ගතො. ගාමවාසිනො “අවිජ්ජා කිර ආගතො”ති ධනුදණ්ඩාදිහත්ථා නික්ඛමිත්වා තෙන පට්ටිඨං ගුම්ඛං පරිවාරෙසුං. සො මහාජනෙන පරිවාරිතභාවං ඤත්වා නික්ඛමිත්වා පලායි, පලායන්තමෙව තං ධනුහි වෙව දණ්ඩාදිහි ව පොටෙසුං. සො හින්තෙන සීසෙන ලොහිතෙන ගලන්තෙන අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා “ඉදං දුක්ඛං මම අත්තිව්ජාලොභවසෙන උප්පන්නං, න දානි ඉමං අනිග්ගහෙත්වා ගොවරං ගණ්හිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තං අස්සමං ගන්ත්වා අත්තිව්ජානිග්ගහාය උපොසථං සමාදිසිත්වා එකමන්තං නිපජ්ජි.

තාපසොපි අත්තනො ජාතිං නිස්සාය මානවසිකො හුත්වා ඤානං උප්පාදෙතුං න සක්කොති. අටෙකො පච්චෙකඛුද්ධො තස්ස මානනිස්සිතභාවං ඤත්වා “අයං න ලාමකසත්තො, බුද්ධඛිකුරො එස, ඉමස්මිංයෙව හද්දකජ්ජෙ සබ්බඤ්ඤානං පාපුණ්හස්සති, ඉමස්ස මානනිග්ගහං කත්වා සමාපත්තිනිබ්බත්තනාකාරං කරිස්සාමි”ති තස්මිං පණ්ණසාලාය නිසින්තෙයෙව උත්තරහිමවන්තනො ආගන්ත්වා තස්ස පාසාණඵලකෙ නිසිදි. සො නික්ඛමිත්වා තං අත්තනො ආසනෙ නිසින්තං දිස්වා මානනිස්සිතභාවෙන අනත්තමනො හුත්වා තං උපසඬකමිත්වා අවිජරං පහරිත්වා “තස්ස, වසල, කාලකණ්ණි, මුණ්ඩක, සමණක, කිමත්ථං මම නිසින්තඵලකෙ නිසින්තොසි”ති ආහ. අථ නං සො “සජ්ජුරිස, කස්මා මානනිස්සිතොසි, අහං පට්ටිද්ධපච්චෙකබ්බොධිඤාණො, ත්වං ඉමස්මිංයෙව හද්දකජ්ජෙ සබ්බඤ්ඤාබුද්ධො හවිස්සසි, බුද්ධඛිකුරොසි, පාරමියො පුරෙත්වා ආගතො අඤ්ඤං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා බුද්ධො හවිස්සසි, බුද්ධත්තභාවෙ යීතො සිද්ධත්ථො නාම හවිස්සසි”ති නාමඤ්ච ගොත්තඤ්ච කුලඤ්ච අග්ගසාවකාදයො ව සබ්බෙ ආවික්ඛිත්වා “කිමත්ථං ත්වං මානනිස්සිතො හුත්වා ඵරුසො භොසි, නයිදං තව අනුච්ඡවික”න්ති ඔවාදමදාසි. සො තෙන එවං චුත්තොපි නෙව නං වන්දි, න ව “කදාභං බුද්ධො හවිස්සාමි”ති ආදීනි පුච්ඡි. අථ නං පච්චෙකඛුද්ධො “තව ජාතියා මම ගුණානං මහන්තභාවං ජාන, සවෙ සක්කොසි, අහං විය ආකාසෙ විවරාහී”ති වත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා අත්තනො පාදපංසුං තස්ස ජට්ඨාමණ්ඩලෙ විකිරන්තො උත්තරහිමවන්තමෙව ගතො.

තාපසො තස්ස ගතකාලෙ සංවෙගජ්ජන්තො හුත්වා “අයං සමණො එවං ගරුසරීරො වාතමුඛෙ බිත්තතුලපිචු විය ආකාසෙ පක්ඛන්දො, අහං ජාතිමානෙන එවරුපස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස නෙව පාදෙ වන්දිං, න ව “කදාභං බුද්ධො හවිස්සාමි”ති පුච්ඡිං, ජාති නාමෙසා කිං කරිස්සති, ඉමස්මිං ලොකෙ සීලවරණමෙව මහන්තං, අයං බො පන මෙ මානො වඩ්ඪන්තො නිරයං උපනෙස්සති, න ඉදානි ඉමං මානං

අනිග්ගහෙත්වා එලාඵලත්ථාය ගමිස්සාමී''ති පණ්ණසාලං පටිසිත්වා මානනිග්ගහාය උපොසථං සමාදාය කට්ඨත්ථරිකාය නිසින්තො මහාඤ්ඤාණො කුලපුත්තො මානං නිග්ගහෙත්වා කසිණං වඩ්ඪෙත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා නික්ඛමිත්වා වඩ්ඪකමනකොටියං පාසාණඵලකෙ නිසිදි. අථ නං කපොතාදයො උපසඩ්ධකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිංසු. මහාසත්තො කපොතං පුච්ඡි ''ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු න ඉමාය වෙලාය ආගච්ඡසි, ගොවරං පරියෙසසි, කිං නු ඛො අජ්ජ උපොසථිකො ජාතොසි''ති? ''ආම හන්තෙ''ති. අථ නං ''කෙන කාරණෙනා''ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ -

127.

''අප්පොස්සුක්කො දානි තුවං කපොත, විහඩ්ගම න තව භොජනත්ථො; බුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා හවංපොසථිකො කපොතා''ති.

තත්ථ අප්පොස්සුක්කොති නිරාලයො. න තව භොජනත්ථොති කිං අජ්ජ තව භොජනෙන අත්ථො නත්ථි.

තං සුත්වා කපොතො ද්වෙ ගාථා අභාසි -

128.

''අහං පුරෙ ගිද්ධිගතො කපොතියා, අස්මිං පදෙසස්මිමුහො රමාම; අථග්ගහී සාකුණිකො කපොතිං, අකාමකො තාය විනා අභොසිං.

129.

''නානාභවා විජ්ජයොගෙන තස්සා, මනොමයං වෙදන වෙදයාමි; තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, රාගො මමං මා පුනරාගමාසි''ති.

තත්ථ රමාමාති ඉමස්මිං භූමිභාගෙ කාමරතියා රමාම. සාකුණිකොති සෙනසකුණො.

කපොතෙන අත්තනො උපොසථකම්මෙ වණ්ණිකෙ මහාසත්තො සප්පාදිසු එකෙකං පුච්ඡි. තෙපි යථාභූතං ඛ්‍යාකරිංසු -

130.

''අනුජ්ජුගාමී උරගා දුජ්චහ, දායාචුධො ඝොරවිසොසි සප්ප; බුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා හවංපොසථිකො නු දීස.

131.

''උසහො අහු ඛලවා ගාමිකස්ස, වලක්කකු වණ්ණබලූපපන්තො; සො මං අක්කමි තං කුපිතො අඩංසිං, දුක්ඛාභිතුණ්ණො මරණං උපාගා.

132.

“තතො ජනා නික්ඛමිත්වාන ගාමා, කන්දිත්වා රොදිත්වා අපක්කමිංසු;
තස්මා අභංපොසථං පාලයාමි, කොධො මමං මා පුනරාගමාසි.

133.

“මතාන මංසානි බහු සුසානෙ, මනුඤ්ඤරූපං තව භොජනෙ තං;
බුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො සිඬිගාල.

134.

“පට්ඨි කුච්ඡිං මහතො ගජස්ස, කුණපෙ රතො හත්ථිමංසෙසු ගිද්ධො;
උණ්හො ච වාතො තිබ්භො ච රස්මියො, තෙ සොසයුං තස්ස කරිසමග්ගං.

135.

“කිසො ච පණ්ඩු ච අභං හදන්තෙ, න මෙ අහු නික්ඛමනාය මග්ගො;
මහා ච මෙසො සහසා පවස්සි, සො තෙමයි තස්ස කරිසමග්ගං.

136.

“තතො අභං නික්ඛමිසං හදන්තෙ, වන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො;
තස්මා අභංපොසථං පාලයාමි, ලොහො මමං මා පුනරාගමාසි.

137.

“වම්මිකපුපස්මිං කිපිල්ලිකානි, නිප්පොථයන්තො තුවං පුරෙ වරාසි;
බුදං පිපාසං අධිවාසයන්තො, කස්මා භවංපොසථිකො නු අච්ඡ.

138.

“සකං නිකෙතං අතිභීළයානො, අත්තිව්ජනා මල්ලගාමං අගච්ඡිං;
තතො ජනා නික්ඛමිත්වාන ගාමා, කොදණ්ඩකෙන පරිපොථයිංසු මං.

139.

“සො භින්තසිසො රුහිරමක්ඛිතඬිගො, පච්චාගමාසිං සකං නිකෙතං;
තස්මා අභංපොසථං පාලයාමි, අත්තිව්ජනා මා පුනරාගමාසි”ති.

තත්ථ අනුජ්ජගාමීතිආදීහි තං ආලපති. වලක්කකුති වලමානකකුධො.
දුක්ඛාභිතුණ්ණොති සො උසහො දුක්ඛෙන අභිතුණ්ණො ආතුරො හුත්වා. බහුති
බහුති. පට්ඨිති පාට්ඨිං. රස්මියොති සුරියරස්මියො. නික්ඛමිසන්ති නික්ඛමිං.
කිපිල්ලිකානීති උපවිකායො. නිප්පොථයන්තොති බාදමානො. අතිභීළයානොති
අතිමඤ්ඤන්තො නින්දන්තො ගරහන්තො. කොදණ්ඩකෙනාති ධනුදණ්ඩකෙහි
වෙව මුග්ගරෙහි ච.

ඵචං තෙ වත්තාරොපි අත්තතො උපොසථකම්මං වණ්ණෙත්වා උට්ඨාය
මහාසත්තං වන්දිත්වා “හන්තෙ, තුම්හෙ අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමාය වෙලාය

එලාඵලත්ථාය ගච්ඡට, අජ්ජ අගන්ත්වා කස්මා උපොසථිකත්වා”ති පුච්ඡන්තා
ගාථමාහංසු –

140.

“යං නො අපුච්ඡිත්ථ තුවං භදන්තෙ, සබ්බෙව ඛ්‍යාකර්මිහ යථාපජානං;
මයම්පි පුච්ඡාම තුවං භදන්තෙ, කස්මා භවංපොසථිකො නු බ්‍රහ්මෙ”ති.

සොපි නෙසං ඛ්‍යාකාසි –

141.

“අනුපලිත්තො මම අස්සමම්හි, පච්චෙකබුද්ධො මුහුත්තං නිසීදි;
සො මං අවෙදී ගතිමාගතිඤ්ච, නාමඤ්ච ගොත්තං වරණඤ්ච සබ්බං.

142.

“එවම්පහං න වන්දි තස්ස පාදෙ, න වාපි නං මානගතෙන පුච්ඡිං;
තස්මා අහංපොසථං පාලයාමි, මානො මමං මා පුනරාගමාසි”ති.

තත්ථ යං නොති යං අත්ථං ත්වං අම්හෙ අපුච්ඡි. යථාපජානන්ති අත්තනො
පජානනනියාමෙන තං මයං ඛ්‍යාකර්මිහ. අනුපලිත්තොති සබ්බකිලෙසෙහි
අලිත්තො. සො මං අවෙදීති සො මම ඉදානි ගන්තබ්බට්ඨානඤ්ච ගතට්ඨානඤ්ච
“අනාගතෙ ත්වං එවංනාමො බුද්ධො භවිස්සසි එවංගොත්තො, එවරූපං තෙ
සීලවරණං භවිස්සති”ති එවං නාමඤ්ච ගොත්තඤ්ච වරණඤ්ච සබ්බං මං අවෙදි
ජානාපෙසි, කට්ඨෙති අත්ථො. එවම්පහං න වන්දිති එවං කට්ඨන්තස්සපි තස්ස අහං
අත්තනො මානං නිස්සාය පාදෙ න වන්දිත්ති.

එවං මහාසත්තො අත්තනො උපොසථකාරණං කට්ඨන්තො තෙ ඔවදිත්වා
උයොයාජේත්වා පණ්ණසාලං පාවිසි, ඉතරෙපි යථාට්ඨානානි අගමංසු. මහාසත්තො
අපරිභීතජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි, ඉතරෙ ව තස්සොවාදෙ යත්වා
සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං උපාසකා, උපොසථො නාමෙස
පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, උපවසිතබ්බො උපොසථවාසො”ති වත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා කපොතො අනුරුද්ධො අහොසි, අච්ඡො කස්සපො,
සිඬ්ගාලො මොග්ගල්ලානො, සජ්ජො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

පඤ්චුපොසථජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[491] 8. මහාමාරජාතකවණ්ණනා

සවෙ හි ත්‍යාගං ධනහෙතු ගාහිතොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි හික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්චං
උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡන්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “හික්ඛු අයං
නන්දිරාගො තාදිසං කිං නාම නාලොලෙස්සති, න හි සිනෙරුඋඛිබාහනකවාතො
සාමන්තෙ පුරාණපණ්ණස්ස ලජ්ජති, පුබ්බෙ සත්ත වස්සසතාති
අත්තොකිලෙසසමුදාවාරං වාරෙත්වා විහරන්තෙ විසුද්ධසත්තපෙස
ආලොලෙසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො
පච්චන්තපදෙසෙ මොරසකුණියා කුච්ඡම්භි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. ගබ්භෙ
පරිපාකගතෙ මාතා ගොවරභූමියං අණ්ඩං පාතෙත්වා පක්කාමි. අණ්ඩඤ්ච නාම මාතු
අරොගභාවෙ සති අඤ්ඤස්මිං දීඝජාතිකාදිපරිපන්ථෙ ච අවිජ්ජමානෙ න නස්සති.
තස්මා තං අණ්ඩං කණ්ණිකාරමකුලං විය සුවණ්ණවණ්ණං හුත්වා පරිණතකාලෙ
අත්තනො ධම්මතාය හිජ්ජී, සුවණ්ණවණ්ණො මොරච්ඡාපො නික්ඛමි. තස්ස ද්වෙ
අක්ඛිති ජිඤ්ඡුකාඵලසදිසාති, තුණ්ඩං පවාලවණ්ණං, තිස්සො රත්තරාජියො ගීවං
පරික්ඛිපිත්වා පිට්ඨිමජ්ඣෙකාන අගමංසු. සො වයජපත්තො හණ්ඩසකටමත්තසරිරො
අභිරුපො අහොසි. තං සබ්බෙ නීලමොරා සන්නිපතිත්වා රාජානං කත්වා
පරිවාරයිංසු.

සො එකදිවසං උදකසොණ්ඩියං පානියං පිචන්තො අත්තනො රූපසම්පත්තිං
දිස්වා විත්තෙසි “අහං සබ්බමොරෙහි අතිරෙකරූපසොහො, සවාහං ඉමෙහි සද්ධිං
මනුස්සපථෙ වසිස්සාමි, පරිපන්ථො මෙ උජ්ජජ්ජස්සති, හිමවන්තං ගන්ත්වා
එකකොච ඵාසුකට්ඨානෙ වසිස්සාමි”ති. සො රත්තිභාගෙ මොරෙසු පටිසල්ලිනෙසු
කඤ්චි අජානාපෙත්වා උජ්ජජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා තිස්සො පබ්බතරාජියො
අතික්කම්ම චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා එකස්මිං අරඤ්ඤෙ පදුමසඤ්ජන්තො
ජාතස්සරො අත්ථී, තස්ස අවිදුරෙ එකං පබ්බතං නිස්සාය යීතො
මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථී, තස්ස සාබාය නිලීයි. තස්ස පන පබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙක
මනාපා ගුහා අත්ථී. සො තත්ථ වසිතුකාමො හුත්වා තස්සා පමුබ්බෙ පබ්බතතලෙ
නිලීයි. තං පන යානං නෙව හෙට්ඨාභාගෙන අභිරුහිතුං, න උපරිභාගෙන ඔතරිතුං
සක්කා, බ්ලාලදීඝජාතිකමනුස්සහයෙහි විමුත්තං. සො “ඉදං මෙ ඵාසුකට්ඨාන”න්ති
තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ පබ්බතගුහාතො උට්ඨාය පබ්බතමත්ථකෙ
පුරත්ථාහිමුබ්බො නිසින්තො උදෙන්තං සූරියමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො
දිවාරක්ඛාවරණත්ථාය “උදෙනයං චක්ඛුමා එකරාජා”ති පරිත්තං කත්වා
ගොවරභූමියං ඔතරිත්වා ගොවරං ගහෙත්වා සායං ආගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ
පච්ඡාහිමුබ්බො නිසින්තො අත්ථඬගතං සූරියමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො
රත්තිරක්ඛාවරණත්ථාය “අපෙනයං චක්ඛුමා එකරාජා”ති පරිත්තං කත්වා
එතෙනුපායෙන වසති.

අථ නං එකදිවසං එකො ලුද්දපුත්තො අරඤ්ඤෙ විචරන්තො පබ්බතමත්ථකෙ
නිසින්තං මොරං දිස්වා අත්තනො නිවෙසනං ආගන්ත්වා මරණාසන්නකාලෙ පුත්තං.

ආහ - “තාත, චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා අරඤ්ඤෙ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො අත්ථි, සවෙ රාජා පුච්ඡති, ආචික්ඛෙය්‍යාසි” ති. අට්ඨකස්මිං දිවසෙ බාරාණසිරඤ්ඤො ඛෙමා නාම අග්ගමහෙසී පච්චුසකාලෙ සුපිනං පස්සි. එවරුපො සුපිනො අහොසි - “සුවණ්ණවණ්ණො මොරො ධම්මං දෙසෙති, සා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාති, මොරො ධම්මං දෙසෙත්වා උට්ඨාය පක්කාමි”. සා “මොරරාජා ගච්ඡති, ගණ්හං න” ත්ති වදන්තියෙව පබුජ්ඣති, පබුජ්ඣත්වා ව පන සුපිනභාවං ඤත්වා “සුපිනොති චුත්තෙ රාජා න ආදරං කරිස්සති, ‘දොහලො මෙ’ ති චුත්තෙ කරිස්සති” ති චිත්තෙත්වා දොහලිනී විය හුත්වා නිපජ්ජි. අට්ඨ නං රාජා උපසඬකමිත්වා පුච්ඡි “හද්දෙ, කිං තෙ අභාසුක” ත්ති. “දොහලො මෙ උජ්ජන්තො” ති. “කිං ඉච්ඡසි හද්දෙ” ති? “සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුං දෙවා” ති. “හද්දෙ, කුතො එවරුපං මොරං ලච්ඡාමි” ති? “දෙව, සවෙ න ලහාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථි” ති. “හද්දෙ, මා චිත්තයි, සවෙ කත්ථවි අත්ථි, ලහිස්සසි” ති රාජා නං අස්සාසෙත්වා ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසිත්තො අමච්චෙ පුච්ඡි “අම්හො, දෙවි සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුකාමා, මොරා නාම සුවණ්ණවණ්ණො භොන්ති” ති? “බ්‍රාහ්මණා ජාතිස්සන්ති දෙවා” ති.

රාජා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා එවමාහංසු “මහාරාජ ජලපෙසු මච්ඡකච්ඡපකක්කට්ඨකා, ථලපෙසු මිගා හංසා මොරා තිත්තිරා එතෙ තිරච්ඡානගතා ව මනුස්සා ව සුවණ්ණවණ්ණො භොන්තිති අම්හාකං ලක්ඛණමන්තෙසු ආගත” ත්ති. රාජා අත්තනො විජිතෙ ලුද්දපුත්තෙ සන්තිපාතෙත්වා “සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වො දිට්ඨපුබ්බො” ති පුච්ඡි. සෙසා “න දිට්ඨපුබ්බො” ති ආහංසු. යස්ස පන පිතරා ආචික්ඛිතං, සො ආහ - “මයාපි න දිට්ඨපුබ්බො, පිතා පන මෙ ‘අසුකට්ඨානෙ නාම සුවණ්ණවණ්ණො මොරො අත්ථි’ ති කට්ඨෙ” ති. අට්ඨ නං රාජා “සම්ම, මය්හඤ්ච දෙවියා ව ජීවිතං දින්නං හවිස්සති, ගන්ත්වා තං ඛන්ධිත්වා ආනෙහි” ති බහුං ධනං දත්වා උය්‍යාපෙසි. සො පුත්තදාරස්ස ධනං දත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තං දිස්වා පාසෙ ඔඩ්ඞෙත්වා “අජ්ජ ඛජ්ඣස්සති, අජ්ජ ඛජ්ඣස්සති” ති අඛජ්ඣත්වා මනො, දෙවිපි පත්ථනං අලහන්ති මතා. රාජා “තං මොරං නිස්සාය පියහරියා මෙ මතා” ති කුජ්ඣත්වා කොඨවසිකො හුත්වා “හිමවන්තෙ චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වරති, තස්ස මංසං බාදිත්වා අජරා අමරා භොන්ති” ති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබාපෙත්වා තං පට්ටං සාරමඤ්ජුසායං යපෙත්වා කාලමකාසි.

අට්ඨ අඤ්ඤො රාජා අහොසි. සො සුවණ්ණපට්ටෙ අක්ඛරානි දිස්වා “අජරො අමරො හවිස්සාමි” ති තස්ස ගහණත්ථාය එකං ලුද්දපුත්තං පෙසෙසි. සොපි තත්ථෙව මනො. එවං ඡ රාජපරිවට්ටා ගතා, ඡ ලුද්දපුත්තා හිමවන්තෙයෙව මතා. සත්තමෙන පන රඤ්ඤො පෙසිතො සත්තමො ලුද්දො “අජ්ජ අජ්ජෙවා” ති සත්ත සංචච්ඡරානි ඛජ්ඣිතුං අසක්කොන්තො චිත්තෙසි “කිං නු ඛො ඉමස්ස මොරරාජස්ස පාදෙ පාසස්ස අසඤ්චරණකාරණ” ත්ති? අට්ඨ නං පරිග්ගණ්හන්තො සායංපාතං පරිත්තං කරොන්තං දිස්වා “ඉමස්මිං යානෙ අඤ්ඤො මොරො නත්ථි, ඉමිනා බ්‍රහ්මචාරිනා හවිතබ්බං, බ්‍රහ්මචරියානුභාවෙන චෙව පරිත්තානුභාවෙන වස්ස පාදො පාසෙ න

බජ්ඣති” ති නයනො පරිග්ගහෙත්වා පච්චන්තජනපදං ගන්ත්වා එකං මොරිං
 බන්ධිත්වා යථා සා අවිජරාය පහටාය වස්සති, පාණිමිහි පහටෙ නච්චති, එවං
 සික්ඛාපෙත්වා ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පරිත්තකරණනො පුරෙතරමෙව
 පාසං ඔඬ්ඬෙත්වා අවිජරං පහරිත්වා මොරිං වස්සාපෙසි. මොරො තස්සා සද්දං සුඤ්ඤි,
 තාවදෙවස්ස සත්ත වස්සසතානි සන්තිසින්නකිලෙසො එණං කරිත්වා දණ්ඨෙත
 පහටාසිවිසො විය උට්ඨති. සො කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං
 අසක්කුණිත්වා වෙගෙන තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා පාසෙ පාදං
 පවෙසෙන්නොයෙව ආකාසා ඔතරි. සත්ත වස්සසතානි අසඤ්චරණකපාසො
 තඬ්ඨණඤ්ඤෙව සඤ්චරිත්වා පාදං බන්ධි.

අථ නං ලුද්දපුත්තො යට්ඨිඅග්ගෙ ඔලම්බන්තං දිස්වා වින්තෙසි “ඉමං
 මොරරාජං ඡ ලුද්දපුත්තා බන්ධිතුං නාසක්ඛිංසු, අහමිපි සත්ත වස්සානි නාසක්ඛිං,
 අජීජ පනෙස ඉමං මොරිං නිස්සාය කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං
 අසක්කුණිත්වා ආගමිම පාසෙ බද්ධො හෙට්ඨාසිසකො ඔලම්බති, එවරුපො මෙ
 සිලවා කිලමිතො, එවරුපං රඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය නෙතුං අයුත්තං, කිං මෙ
 රඤ්ඤො දින්නෙන සක්කාරෙන, විස්සජ්ජෙස්සාමි න”න්ති. පුන වින්තෙසි “අයං
 නාගබ්බො ථාමසම්පන්නො මයි උපසඬ්ඨකමන්තෙ ‘එස මං මාරෙතුං ආගච්ඡති’ති
 මරණභයතජ්ජිතො එන්දමානො පාදං වා පක්ඛං වා හින්දෙය්‍ය, අනුපගන්ත්වා පන
 පටිච්ඡන්තෙ යත්වා බුරුප්පෙනස්ස පාසං ඡින්දිස්සාමි, තතො සයමෙව යථාරුචියා
 ගමිස්සති”ති. සො පටිච්ඡන්තෙ යත්වා ධනුං ආරොපෙත්වා බුරුප්පං සන්නය්හිත්වා
 ආකඬ්ඨි. මොරොපි “අයං ලුද්දකො මං කිලෙසාතුරං කත්වා බද්ධභාවං ඤත්වා
 නිරාසඬ්ඨකො ආගච්ඡිස්සති, කහං නු බො සො”ති වින්තෙත්වා ඉතො විතො ව
 විලොකෙත්වා ධනුං ආරොපෙත්වා ධීතං දිස්වා “මාරෙත්වා මං ආදාය ගන්තුකාමො
 භවිස්සති”ති මඤ්ඤමානො මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා ජීවිතං යාවන්තො පයමං
 ගාථමාහ –

143.

“සවෙ හි ත්‍යාහං ධනහෙතු ගාහිතො, මා මං වධි ජීවගාහං ගහෙත්වා;
 රඤ්ඤො ව මං සම්ම උපන්නිකං නෙහි, මඤ්ඤෙ ධනං
 ලච්ඡසිනප්පරුප”න්ති.

තත්ථ සවෙ හි ත්‍යාහන්ති සවෙ හි තෙ අහං. උපන්නිකං නෙහිති උපසන්නිකං
 නෙහි. ලච්ඡසිනප්පරුපන්ති ලච්ඡසි අනප්පකරුපං.

තං සුත්වා ලුද්දපුත්තො වින්තෙසි – “මොරරාජා, ‘අයං මං විජ්ඣතුකාමතාය
 බුරුප්පං සන්නය්හි’ති මඤ්ඤති, අස්සාසෙස්සාමි න”න්ති. සො අස්සාසෙන්නො
 දුතියං ගාථමාහ –

144.

“න මෙ අයං තුය්හ වධාය අජීජ, සමාහිතො වාපධුරෙ බුරුප්පො;

පාසඤ්ච ත්‍යාගං අධිපාතයිස්සං, යථාසුඛං ගච්ඡතු මොරරාජා”ති.

තත්ථ අධිපාතයිස්සන්ති ඡන්දයිස්සං.

තතො මොරරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

145.

“යං සත්ත වස්සානි මමානුබන්ධි, රත්තින්දිවං බුජ්ජිපාසං සහන්තො;
අථ කිස්ස මං පාසවසුපතීතං, පමුත්තවෙ ඉච්ඡසි බන්ධනස්මා.

146.

“පාණාතිපාතා විරතො නුසජ්ජ, අභයං නු තෙ සබ්බභූතෙසු දින්නං;
යං මං තුවං පාසවසුපතීතං, පමුත්තවෙ ඉච්ඡසි බන්ධනස්මා”ති.

තත්ථ යන්ති යස්මා මං එත්තකං කාලං ත්වං අනුබන්ධි, තස්මා තං පුච්ඡාමි, අථ
කිස්ස මං පාසවසං උපතීතං බන්ධනස්මා පමොචෙතුං ඉච්ඡසිති අත්ථො. විරතො
නුසජ්ජාති විරතො නුසි අජ්ජ. සබ්බභූතෙසුති සබ්බසත්තානං.

ඉතො පරං —

147.

“පාණාතිපාතා විරතස්ස බුහි, අභයඤ්ච යො සබ්බභූතෙසු දෙනි;
පුච්ඡාමි තං මොරරාජෙනමත්ථං, ඉතො චූතො කිං ලහතෙ සුඛං සො.

148.

“පාණාතිපාතා විරතස්ස බුමි, අභයඤ්ච යො සබ්බභූතෙසු දෙනි;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ ලහතෙ පසංසං, සග්ගඤ්ච සො යාති සරීරහෙදා.

149.

“න සන්ති දෙවා ඉති ආහු එකෙ, ඉධෙව ජීවො විභවං උපෙනි;
තථා එලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තඤ්ච වදන්ති දානං;
තෙසං වචො අරහතං සද්දහානො, තස්මා අහං සකුණෙ බාධයාමි”ති. —

ඉමා උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙන වෙදිතබ්බා.

තත්ථ ඉති ආහු එකෙති එකච්චෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවං කථෙන්නි. තෙසං වචො
අරහතං සද්දහානොති තස්ස කිර කුලූපකා උච්ඡෙදවාදිනො නග්ගසමණකා. තෙ තං
පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණස්ස උපනිස්සයසම්පන්නම්පි සත්තං උච්ඡෙදවාදං
ගණ්හාපෙසුං. සො තෙහි සංසග්ගෙන “කුසලාකුසලං නත්ථී”ති ගහෙත්වා සකුණෙ
මාරෙති. එවං මහාසාවජ්ජා එසා අසජ්ජුරිසසෙවනා නාම. තෙයෙව අයං
“අරහන්තො”ති මඤ්ඤමානො එවමාහ.

තං සුත්ථා මහාසත්තො “තස්සෙව පරලොකස්ස අත්ථිභාවං කථෙස්සාමි”ති පාසයට්ඨියං අධොසිරො ඔලම්බමානොව ඉමං ගාථමාහ –

150.

“චන්දො ච සුරියො ච උභො සුදස්සනා, ගච්ඡන්ති ඔහාසයමන්තලික්ඛෙ;
ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස වා තෙ, කථං නු තෙ ආහු මනුස්සලොකෙ”ති.

තත්ථ ඉමස්සාති කිං නු තෙ ඉමස්ස ලොකස්ස සන්ති, උදාහු පරලොකස්සාති.
භුම්මත්ථෙව චා එතං සාමිච්චනං. කථං නු තෙති එතෙසු විමානෙසු
චන්දිමසුරියදෙවපුත්තෙ කථං නු කථෙන්නි, කිං අත්ථිති කථෙන්නි, උදාහු නත්ථිති,
කිං වා දෙවා, උදාහු මනුස්සාති?

ලුද්දපුත්තො ගාථමාහ –

151.

“චන්දො ච සුරියො ච උභො සුදස්සනා, ගච්ඡන්ති ඔහාසයමන්තලික්ඛෙ;
පරස්ස ලොකස්ස න තෙ ඉමස්ස, දෙවාති තෙ ආහු මනුස්සලොකෙ”ති.

අථ තං මහාසත්තො ආහ –

152.

“එත්ථෙව තෙ නිහතා භීතවාදා, අහෙතුකා යෙ න වදන්ති කම්මං;
තථා ඵලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තං යෙ ච වදන්ති දාන”න්ති.

තත්ථ එත්ථෙව තෙ නිහතා භීතවාදාති සථෙ චන්දිමසුරියා දෙවලොකෙ යිතා, න
මනුස්සලොකෙ, සථෙ ච තෙ දෙවා, න මනුස්සා, එත්ථෙව එත්තකෙ ඛ්‍යාකරණෙ
තෙ තච කුලූපකා භීතවාදා නිහතා භොන්ති. අහෙතුකා “විසුද්ධියා වා සංකිලෙසස්ස
වා හෙතුභූතං කම්මං නත්ථි”ති එවංවාදා. දත්තුපඤ්ඤත්තන්ති යෙ ච දානං
“බාලකෙහි පඤ්ඤත්ත”න්ති වදන්ති.

සො මහාසත්තෙ කථෙන්නෙ සල්ලක්ඛෙත්වා ගාථාද්වයමාහ –

153.

“අද්ධා හි සච්චං චචනං තවෙදං, කථංඤ්හි දානං අඵලං භවෙය්‍ය;
තථා ඵලං සුකතදුක්කටානං, දත්තුපඤ්ඤත්තඤ්ච කථං භවෙය්‍ය.

154.

“කථංකරො කින්නිකරො කිමාවරං, කිං සෙවමානො කෙන
තපොගුණෙන;
අක්ඛාහි මෙ මොරරාජෙනමත්ථං, යථා අහං නො නිරයං පතෙය්‍ය”න්ති.

තත්ථ දත්තූපඤ්ඤත්තඤ්ඤාති දානඤ්ඤ දත්තූපඤ්ඤත්තං නාම කථං භවෙය්‍යාති අත්ථො. කථංකරොති කතරකම්මං කරොන්තො. කීන්තිකරොති කෙන කාරණෙන කරොන්තො අහං නිරයං න ගච්ඡෙය්‍යං. ඉතරාති තස්සෙව වෙච්චනාති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “සවාහං ඉමං පඤ්ඤං න කට්ඨස්සාමි, මනුස්සලොකො තුච්ඡො විය කතො භවිස්සති, තට්ඨස්ස ධම්මිකානං සමණබ්‍රාහ්මණානං අත්ථිභාවං කට්ඨස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

155.

“යෙ කෙච්ඡි අත්ථි සමණා පඨබ්‍යා, කාසායවත්ථා අනගාරියා තෙ;
පාතොව පිණ්ඩාය වරන්ති කාලෙ, විකාලවරියා විරතා හි සන්තො.

156.

“තෙ තත්ථ කාලෙනුපසඬ්ඤාතිත්වා, පුච්ඡාහි යං තෙ මනසො පියං සියා;
තෙ තෙ පච්ඤන්ති යථාපජානං, ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස වත්ථ” ති.

තත්ථ සන්තොති සන්තපාපා පණ්ඩිතා පච්චෙකඬුද්ධා. යථාපජානන්ති තෙ තුස්භං අත්තතො පජානනනියාමෙන වක්ඛන්ති, කඬ්ඛං තෙ ඡින්නත්වා කට්ඨස්සන්ති. ඉමස්ස ලොකස්ස පරස්ස වත්ථන්ති ඉමිනා නාම කම්මෙන මනුස්සලොකෙ නිබ්බන්තන්ති, ඉමිනා දෙවලොකෙ, ඉමිනා නිරයාදීසුති එවං ඉමස්ස ව පරස්ස ව ලොකස්ස අත්ථං ආචික්ඛිස්සන්ති, තෙ පුච්ඡාති.

එවඤ්ඤා පන වත්වා නිරයභයෙන තජ්ජෙසි. සො පන පූරිතපාරමි පච්චෙකබ්බොධිසත්තො සූරියරස්මිසම්ඵස්සං ඔලොකෙන්වා යිතං පරිණතපදුමං විය පරිපාකගතඤ්ඤාණො විචරති. සො තස්ස ධම්මකථං සුණන්තො යිතපදෙනෙව යිතො සඩ්ධාරෙ පරිග්ගණන්තිත්වා තිලක්ඛණං සම්මසන්තො පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣා. තස්ස පටිවෙධො ව මහාසත්තස්ස පාසතො මොක්ඛො ව එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. පච්චෙකඬුද්ධො සබ්බකිලෙසෙ පදාලෙන්වා භවපරියන්තෙ යිතොව උදානං උදානන්තො ගාථමාහ -

157.

“තචංව ජිණ්ණං උරගො පුරාණං, පණ්ඩුපලාසං හරිතො දුමොව;
එසප්පහිතො මම ලුද්දභාවො, ජහාමහං ලුද්දකභාවමජ්ජා” ති.

තස්සත්ථො - යථා ජිණ්ණං පුරාණං තචං උරගො ජහති, යථා ව හරිතො සම්පජ්ජමානනිලපත්තො දුමො කත්ථවි යිතං පණ්ඩුපලාසං ජහති, එවං අහම්පි අජ්ජ ලුද්දභාවං දාරුණභාවං ජහිත්වා යිතො, සො දානි එස පහිතො මම ලුද්දභාවො, සාධු වත ජහාමහං ලුද්දකභාවමජ්ජාති. ජහාමහන්ති පජහිං අහන්ති අත්ථො.

සො ඉමං උදානං උදානෙන්වා “අහං තාව සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි මුත්තො, නිවෙසනෙ පන මෙ බන්ධිත්වා යපිතා බහු සකුණා අත්ථි, තෙ කථං

මොවෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා මහාසත්තං පුච්ඡි - “මොරරාජ, නිවෙසනෙ මෙ ඛු සකුණා ඛද්ධා අත්ථි, තෙ කථං මොවෙස්සාමි” ති? පච්චෙකඛුද්ධතොපි සබ්බඤ්ඤාබොධිසත්තානඤ්ඤෙව උපායපරිගහඤ්ඤාණං මහන්තතරං හොති, තෙන නං ආහ “යං වො මග්ගෙන කිලෙසෙ ඛණ්ඩෙත්වා පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං පටිවිද්ධං, තං ආරබ්භ සච්චකිරියං කරොථ, සකලජම්බුදීපෙ ඛන්ධනගතො සත්තො නාම න භවිස්සති” ති. සො බොධිසත්තෙන දින්නනයද්වාරෙ යත්වා සච්චකිරියං කරොන්තො ගාථමාහ -

158.

“යෙ වාපි මෙ සකුණා අත්ථි ඛද්ධා, සතානිනෙකානි නිවෙසනස්මිං;
තෙසම්පහං ජීවිතමජ්ජ දම්මි, මොක්ඛඤ්ඤෙ තෙ පත්තා සකං නිකෙත” ති.

තත්ථ මොක්ඛඤ්ඤෙ තෙ පත්තාති ස්වාහං මොක්ඛං පත්තො පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා යිතො, තෙ සත්තෙ ජීවිතදානෙන අනුකම්පාමි, එතෙන සච්චෙන. සකං නිකෙතන්ති සබ්බෙපි තෙ සත්තා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්තුති වදති.

අථස්ස සච්චකිරියාසමකාලමෙව සබ්බෙ ඛන්ධනා මුච්චිත්වා තුට්ඨිරවං රචන්තා සකට්ඨානමෙව අගමිංසු. තස්මිං ඛණෙ තෙසං තෙසං ගෙහෙසු බ්ලාලෙ ආදිං කත්වා සකලජම්බුදීපෙ ඛන්ධනගතො සත්තො නාම නාහොසි. පච්චෙකඛුද්ධො භත්ථං උක්ඛිපිත්වා සිසං පරාමසි. තාවදෙව ගිහිලිඬගං අන්තරධාසි, පබ්බජිතලිඬගං පාතුරහොසි. සො සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරො විය ආකප්පසම්පන්නො අට්ඨපරික්ඛාරධරො හුත්වා “ත්වමෙව මම පතිට්ඨා අහොසි” ති මොරරාජස්ස අඤ්ජලිං පග්ගස්ස පදක්ඛිණං කත්වා ආකාසෙ උජ්ජනිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. මොරරාජාපි යට්ඨිඅග්ගතො උජ්ජනිත්වා ගොවරං ගහෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගතො. ඉදානි ලුද්දස්ස සත්ත වස්සානි පාසහත්ථස්ස වරිත්වාපි මොරරාජානං නිස්සාය දුක්ඛා මුත්තභාවං පකාසෙන්නො සත්ථා ඔසානගාථමාහ -

159.

“ලුද්දො වරී පාසහත්ථො අරඤ්ඤෙ, බාධෙතු මොරාධිපතිං යසස්සිං;
ඛන්ධිත්වා මොරාධිපතිං යසස්සිං, දුක්ඛා ස පමුච්චි යථාහං පමුත්තො” ති.

තත්ථ බාධෙතුති මාරෙතුං, අයමෙව වා පායො. ඛන්ධිත්වාති ඛන්ධිත්වා යිතස්ස ධම්මකථං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො හුත්වාති අත්ථො. යථාහන්ති යථා අහං සයම්භුඤ්ඤාණෙන මුත්තො, එවමෙව සොපි මුත්තොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පාපුණි. තදා මොරරාජා අහමෙව අහොසින්ති.

මහාමොරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

යදෙසමානා විවර්මිහානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ද්වෙ
මහල්ලකත්ථෙරෙ ආරබ්භ කථෙසි. මහාකොසලො කිර රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස
ධිතරං දෙන්තො ධිතු න්හානියමුලත්ථාය කාසිගාමං අදාසි. පසෙනදි රාජා
අජාතසත්තුනා පිතරි මාරිතෙ තං ගාමං අවිජින්දි. තෙසු තස්සත්ථාය යුජ්ඣන්තෙසු
පඨමං අජාතසත්තුස්ස ජයො අහොසි. කොසලරාජා පරාජයජ්ජන්තො අමච්චෙ පුච්ඡි
“කෙන නු බො උපායෙන අජාතසත්තුං ගණ්හෙය්‍යාමා”ති. මහාරාජ, හික්ඛු නාම
මන්තකුසලා භොන්ති, වරපුරිසෙ පෙසෙත්වා විහාරෙ හික්ඛුනං කථං පරිග්ගණ්හිතුං
වට්ටති. රාජා “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා “එථ, තුම්හෙ විහාරං ගන්ත්වා පටිච්ඡන්තා
හුත්වා හදන්තානං කථං පරිග්ගණ්හවා”ති වරපුරිසෙ පයොජෙසි. ජෙනවනෙපි බහු
රාජපුරිසා පබ්බජිතා භොන්ති. තෙසු ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරපච්චන්තෙ
පණ්ණසාලායං වසන්ති, එකො ධනුග්ගහනිස්සත්ථෙරො නාම, එකො
මන්තිදත්තත්ථෙරො නාම. තෙ සබ්බරත්තිං සුපිත්වා පච්චුසකාලෙ පබුජ්ඣංසු.

තෙසු ධනුග්ගහනිස්සත්ථෙරො අග්ගිං ජාලෙත්වා ආහ “හන්තෙ,
මන්තිදත්තත්ථෙරා”ති. “කිං හන්තෙ”ති. “නිද්දායථ තුම්හෙ”ති. “න නිද්දායාමි,
කිං කාතබ්බ”න්ති? “හන්තෙ, ලාලකො වතායං කොසලරාජා
වාට්මත්තභොජනමෙව භුඤ්ජිතුං ජානාති”ති. “අථ කිං හන්තෙ”ති. “අත්තනො
කුච්ඡිමිහි පාණකමත්තෙන අජාතසත්තුනා පරාජිතො රාජා”ති. “කින්ති පන
හන්තෙ කාතුං වට්ටති”ති? “හන්තෙ, මන්තිදත්තත්ථෙර යුද්ධං නාම
සකට්ඨ්භවක්කඛ්ඪ්භපදුමඛ්ඪ්භවසෙන තිව්ධං. තෙසු භාගිනෙය්‍යාං අජාතසත්තුං
ගණ්හන්තෙන සකට්ඨ්භං කත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති, අසුකස්මිං නාම
පබ්බතකණ්ණෙ ද්විසු පස්සෙසු සුරපුරිසෙ යපෙත්වා පුරතො බලං දස්සෙත්වා
අන්තො පට්ටියභාවං ඤත්වා නදිත්වා වග්ගිත්වා කුමිනෙ පට්ටියමච්ඡං විය
අන්තොමුට්ඨියං කත්වා ව නං ගහෙතුං සක්කා”ති.

පයොජිතපුරිසා තං කථං සුත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා මහනියා සෙනාය
ගන්ත්වා තථා කත්වා අජාතසත්තුං ගහෙත්වා සඬ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධිත්වා
කතිපාහං නිමිමදං කත්වා “පුන එවරුපං මා කරි”ති අස්සාසෙත්වා මොචෙත්වා
ධිතරං වජිරකුමාරිං නාම තස්ස දත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන විස්සජ්ජෙසි.
“කොසලරඤ්ඤො ධනුග්ගහනිස්සත්ථෙරස්ස සංවිධානෙන අජාතසත්තු ගහිතො”ති
හික්ඛුනං අන්තරෙ කථා සමුට්ඨහි, ධම්මසභායම්පි තමෙව කථං සමුට්ඨාපෙසුං.
සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති
පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි
ධනුග්ගහනිස්සො යුද්ධසංවිධානෙ ජෙකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිනගරස්ස ද්වාරගාමවාසී එකො වඩ්ඪකී දාරුඅත්ථාය අරඤ්ඤං
ගන්ත්වා ආවාටෙ පතීතං එකං සුකරපොතකං දිස්වා ආනෙත්වා
“තව්ෂසුකරො”තිස්ස නාමං කත්වා පොසෙසි. සො තස්ස උපකාරකො අහොසි.

තුණ්ඩෙන රුක්කෙ පරිවත්තෙන්වා දෙනි, දායාය වෙයෙත්වා කාළසුත්තං කඩ්ඞති,
මුඛෙන ඩංසිත්වා වාසිනිබාදනමුග්ගරෙ ආහරති. සො චුඩ්ඞිප්පත්තො මහාබලො
මහාසරිරො අහොසි. අථ වඩ්ඞකී තස්මිං පුත්තපෙමං පච්චුපට්ඨාපෙන්වා “ඉමං ඉධ
වසන්තං කොච්ඡෙව හිංසෙය්‍යා”ති අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. සො චිත්තෙසි “අහං
ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ එකකොච වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ඤාතකෙ පරියෙසිත්වා තෙහි
පරිචුතො වසිස්සාමි”ති. සො වනසට්ඨාය සුකරෙ පරියෙසන්තො බහු සුකරෙ දිස්වා
තුස්සිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

160.

“යදෙසමානා විවරිම්භ, පබ්බතානි වනානි ව;
අන්වෙසං විවරිං ඤාතී, තෙමෙ අධිගතා මයා.

161.

“බහුඤ්චිදං මූලඵලං, භක්ඛො වායං අනප්පකො;
රම්මා විමා ගිරීනජ්ජො, ථාසුවාසො භවිස්සති.

162.

“ඉධෙවාහං වසිස්සාමි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
අප්පොස්සුක්කො නිරාසඬිකී, අසොකො අකුතොභයො”ති.

තත්ථ යදෙසමානානි යං ඤාතිගණං පරියෙසන්තා මයං විවරිම්භ. අන්වෙසන්ති
විරං වත අන්වෙසන්තො විවරිං. තෙමෙති තෙ ඉමෙ. භක්ඛොති ස්වෙව
වනමූලඵලසඬ්ඛාතො භක්ඛො. අප්පොස්සුක්කොති අනුස්සුක්කො හුත්වා.

සුකරා තස්ස වචනං සුත්වා චතුත්ථං ගාථමාහංසු –

163.

“අඤ්ඤම්පි ලෙණං පරියෙස, සත්තු නො ඉධ විජ්ජති;
සො තච්ඡ සුකරෙ හන්ති, ඉධාගන්ත්වා වරං වර”න්ති.

තත්ථ තච්ඡානි තං නාමෙනාලපන්ති. වරං වරන්ති සුකරෙ හනන්තො ථූලමංසං
වරං වරඤ්ඤෙව හනති.

ඉතො පරං උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙන වෙදිතබ්බා –

164.

“කො නුම්භාකං ඉධ සත්තු, කො ඤාතී සුසමාගතෙ;
දුප්පට්ඨංසෙ පට්ඨංසෙති, තං මෙ අක්ඛාථ පුච්ඡිතා.

165.

“උද්ධග්ගරාජී මිගරාජා, බලී දායාචුධො මිගො;

සො තච්ඡ සුකරෙ හන්ති, ඉධාගන්ත්වා වරං වරං.

166.

“න නො දායා න විජ්ජන්ති, බලං කායෙ සමොහිතං;
සබ්බෙ සමග්ගා භුත්වාන, වසං කාහාම එකකං.

167.

“හදයඬිගමං කණ්ණසුඛං, වාවං භාසසි තච්ඡක;
යොපි යුද්ධෙ පලායෙය්‍ය, තම්පි පච්ඡා හනාමසෙ”ති.

තත්ථ කො නුම්භාකන්ති අහං තුම්හෙ දිස්වාච “ඉමෙ සුකරා අප්පමංසලොහිතා,
භයෙන තෙසං භවිතබ්බ”න්ති චින්තෙසිං, තස්මා මෙ ආචික්ඛට්ඨ, කො නු අම්භාකං
ඉධ සත්තු. උද්ධග්ගරාජීති උද්ධග්ගාහි සරිරරාජීහි සමන්තාගතො. ඛයග්ගං
සන්ධායෙවමාහංසු. යොපිති යො අම්භාකං අන්තරෙ එකොපි පලායිස්සති, තම්පි
මයං පච්ඡා හනිස්සාමාති.

තච්ඡසුකරො සබ්බෙ සුකරෙ එකචින්තෙ කත්වා පුච්ඡී “කාය වෙලාය ඛයග්ගෙසො
ආගමිස්සති”ති. අප්ප පාතොච එකං ගහෙත්වා ගතො, ස්වෙ පාතොච ආගමිස්සතිති.
සො යුද්ධකුසලො “ඉමස්මිං යානෙ ධීතෙන සක්කා ජෙතු”න්ති භූමිසිසං පජානාති,
තස්මා එකං පදෙසං සල්ලක්ඛෙත්වා රත්තිමෙව සුකරෙ ගොචරං ගාහාපෙත්වා
බලවපච්චුසතො පට්ඨාය “යුද්ධං නාම සකටබ්බාහාදිවසෙන තිව්ධං හොති”ති වත්වා
පදුමබ්බුහං සංවිදහති. මජ්ඣෙකෙ යානෙ ඛීරපිචකෙ සුකරපොතකෙ යපෙසි. තෙ
පරිවාරෙත්වා තෙසං මාතරො, තා පරිවාරෙත්වා වඤ්ඤා සුකරියො, තාසං
අනන්තරා සුකරපොතකෙ, තෙසං අනන්තරා මකුලදායෙ තරුණසුකරෙ, තෙසං
අනන්තරා මහාදායෙ, තෙසං අනන්තරා ජිණ්ණසුකරෙ, තතො තත්ථ තත්ථ
දසවග්ගං වීසතිවග්ගං තිංසවග්ගඤ්ච කත්වා බලගුම්ඛං යපෙසි. අත්තනො අත්ථාය
එකං ආවාටං, ඛයග්ගස්ස පතනත්ථාය එකං සුප්පසණ්ඨානං පබ්භාරං කත්වා
බණ්ණාපෙසි. ද්විත්තං ආවාටානං අත්තරෙ අත්තනො වසනත්ථාය පීඨකං කාරෙසි.
සො ථාමසම්පන්නෙ යොධසුකරෙ ගහෙත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ සුකරෙ
අස්සාසෙන්නො විචරි. තස්සෙවං කරොන්තස්සෙව සුරියො උග්ගච්ඡති.

අථ ඛයග්ගරාජා කුටජට්ඨස්ස අස්සමපදා නික්ඛමිත්වා පබ්බතතලෙ අට්ඨාසි. තං
දිස්වා සුකරා “ආගතො නො හන්තෙ වෙරි”ති වදිංසු. මා භායථ, යං යං එස
කරොති, තං සබ්බං සරික්ඛා භුත්වා කරොථාති. ඛයග්ගෙසො සරිරං විධුනිත්වා
ඔසක්කන්තො විය පස්සාවමකාසි, සුකරාපි තට්ඨෙව කරිංසු. ඛයග්ගෙසො සුකරෙ
ඔලොකෙත්වා මහානදං නදි, තෙපි තට්ඨෙව කරිංසු. සො තෙසං කිරියං දිස්වා
චින්තෙසි “න ඉමෙ පුබ්බසදිසා, අප්ප මය්හං පටිසත්තුනො භුත්වා වග්ගවග්ගා ධීතා,
සංවිදහකො තෙසං සෙනානායකොපි අත්ථී, අප්ප මයා එතෙසං සන්තිකං ගත්තුං න
වට්ඨති”ති මරණභයතප්පිතො නිවත්තිත්වා කුටජට්ඨස්ස සන්තිකං ගතො. අථ නං
සො තුච්ඡහත්ථං දිස්වා නවමං ගාථමාහ –

168.

“පාණාතිපාතා විරතො නු අජ්ජ, අභයං නු තෙ සබ්බභූතෙසු දින්නං;
දායා නු තෙ මිගවධාය න සන්නි, යො සඤ්ඤාපත්තො කපණොව ඤායසී”ති.

තත්ථ සඤ්ඤාපත්තොති යො ත්වං සුකරසඤ්ඤාපත්තො භුත්වා කිඤ්චි ගොවරං
අලභිත්වා කපණො විය ඤායසීති.

අථ ඛයග්ගෙසා තිස්සො ගාථා අභාසි -

169.

“න මෙ දායා න විජ්ජන්ති, බලං කායෙ සමොහිතං;
ඤාතී ව දිස්වාන සාමග්ගී එකතො, තස්මා ව ඤායාමි වනම්හි එකකො.

170.

“ඉමස්සුදං යන්ති දිසොදිසං පුරෙ, භයට්ඨිකා ලෙණගවෙසිනො පුට්ඨ;
තෙ දානි සඤ්ඤාමිම වසන්ති එකතො, යත්ථට්ඨිකා දුප්පසහජ්ජ තෙ මයා.

171.

“පරිණායකසම්පන්නා, සහිතා එකවාදිනො;
තෙ මං සමග්ගා හිංසෙය්‍යුං, තස්මා නෙසං න පත්ථයෙ”ති.

තත්ථ සාමග්ගී එකතොති සහිතා භුත්වා එකතො යිතෙ. ඉමස්සුදන්ති ඉමෙ සුදං
මයා අක්ඛන්ති උම්මිලෙන්වා ඔලොකිතමත්තවා පුබ්බෙ දිසොදිසං ගච්ඡන්ති. පුට්ඨති
විසුං විසුං. යත්ථට්ඨිකාති යස්මිං භූමිභාගෙ යිතා. පරිණායකසම්පන්නාති
සෙනානායකෙන සම්පන්නා. තස්මා නෙසං න පත්ථයෙති තෙන කාරණෙන
එතෙසං න පත්ථෙමි.

තං සුත්වා කුට්ඨට්ඨො තස්ස උස්සාහං ජනයන්තො ගාථමාහ -

172.

“එකොව ඉන්ද්‍රො අසුරෙ ජිනාති, එකොව සෙනො හන්ති දිජෙ පසය්හ;
එකොව ඛයග්ගෙ මිගසඤ්ඤාපත්තො, වරං වරං හන්ති බලඤ්ඤි තාදිස”න්ති.

තත්ථ මිගසඤ්ඤාපත්තොති මිගගණපත්තො භුත්වා වරං වරං මිගං හන්ති. බලඤ්ඤි
තාදිසන්ති තාදිසඤ්ඤි තස්ස බලං.

අථ ඛයග්ගෙසා ගාථමාහ -

173.

“න හෙව ඉන්ද්‍රො න සෙනො, නපි ඛයග්ගෙ මිගාධිපො;
සමග්ගෙ සහිතෙ ඤාතී, න ඛයග්ගෙ කුරුතෙ වසෙ”ති.

තත්ථ ඛ්‍යාතියෙති ඛ්‍යාතියසදියෙස භුත්වා සරීරවිධුනනාදීනි කත්වා යීතෙ වසෙ න කුරුතෙ, අත්තනො වසෙ වත්තාපෙතුං න සක්කොතීති අත්ථො.

පුන ජට්ඨො තං උස්සාහෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි -

174.

“කුම්භීලකා සකුණකා, සඬ්ඝිනො ගණවාරිනො;
සම්මොදගානා එකජ්ඣං, උජ්ජනන්ති ඩයන්ති ව.

175.

“තෙසඤ්ච ඩයමානානං, එකෙන්ථ අපසක්කති;
තඤ්ච සෙනො නිතාලෙති, වෙය්‍යග්ඝියෙව සා ගතී” ති.

තත්ථ කුම්භීලකාති එවංනාමකා බුද්දකසකුණා. උජ්ජනන්තීති ගොවරං වරන්තා උජ්ජනන්ති. ඩයන්ති වාති ගොවරං ගහෙන්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. එකෙන්ථ අපසක්කතීති එකො එතෙසු ඔසක්කිත්වා වා එකපස්සෙන වා විසුං ගච්ඡති. නිතාලෙතීති පහරිත්වා ගණ්භාති. වෙය්‍යග්ඝියෙව සා ගතීති ඛ්‍යාතියානං එසාති වෙය්‍යග්ඝි, සමග්ගානං ගච්ඡන්තානම්පි එසා එවරූපා ගති ඛ්‍යාතියානං ගතියෙව නාම භොති. න හි සක්කා සබ්බෙහි එකතොව ගන්තුං, තස්මා යො එවං තත්ථ එකො ගච්ඡති, තං ගණ්භාති.

එවඤ්ච පන වත්වා “ඛ්‍යාතියරාජ ත්වං අත්තනො බලං න ජානාසි, මා භාසි, කෙවලං ත්වං නදිත්වා පක්ඛන්ද, ද්වෙ එකතො ගච්ඡන්තා නාම න හවිස්සන්ති” ති උස්සාහෙසි. සො තථා අකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ -

176.

“උස්සාහිතො ජට්ඨෙන, ලුද්දෙනාමිසවක්ඛුනා;
දායී දායීසු පක්ඛන්ති, මඤ්ඤමානො යථා පුරෙ” ති.

තත්ථ දායීති සයං දායාවුධො ඉතරෙසු දායාවුධෙසු පක්ඛන්දි. යථා පුරෙති යථා පුබ්බෙ මඤ්ඤති, තථෙව මඤ්ඤමානො.

සො කිර ගන්ත්වා පබ්බතතලෙ තාව අට්ඨාසි. සුකරා “පුනාගතො සාමි, වොරො” ති තච්ඡස්ස ආරොවෙසුං. සො “මා භායථා” ති තෙ අස්සාසෙන්වා උට්ඨාය ද්වින්නං ආවාටානං අත්තරෙ පීඨකාය අට්ඨාසි. ඛ්‍යාතියො වෙගං ජනෙන්වා තච්ඡසුකරං සන්ධාය පක්ඛන්දි. තච්ඡසුකරො පරිවත්තිත්වා පච්ඡාමුඛො පුරිමආවාටෙ පති. ඛ්‍යාතියො ව වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා සුප්පපබ්භාරෙ ආවාටෙ පතිත්වා පුඤ්ජකිතොව අට්ඨාසි. තච්ඡසුකරො වෙගෙන උට්ඨාය තස්ස අත්තරසත්ථිමිහි දායං ඔතාරෙන්වා යාව හදයා ථාලෙන්වා මංසං බාදිත්වා මුඛෙන ඩංසිත්වා බහිආවාටෙ පාතෙන්වා “ගණ්භථිමං දාස” න්ති ආහ. පඨමාගතා එකවාරමෙව තුණ්ඩොතාරණමත්තං ලභිංසු, පච්ඡා ආගතා අලභිත්වා

“බ්‍යග්ගමංසං නාම කීදිස” න්ති වදිංසු. තච්ඡසුකරො ආවාටා උත්තරිත්වා සුකරෙ ඔලොකෙන්වා “කිං නු බො න තුස්සථා” ති ආහ. “සාමී, එකො තාව බ්‍යග්ගො ගහිතො, අඤ්ඤො පනෙකො දසබ්‍යග්ගග්ගසනකො අත්ථී” ති? “කො නාමෙසො” ති? “බ්‍යග්ගෙන ආහතාහතමංසං බාදකො කුටජට්ටිලො” ති. “තෙන හි එථ, ගණ්හිස්සාම න” න්ති තෙනි සද්ධිං වෙගෙන පක්ඛන්දි.

ජට්ටිලො “බ්‍යග්ගො විරායතී” ති තස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො බහු සුකරෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “ඉමෙ බ්‍යග්ගං මාරෙත්වා මම මාරණත්ථාය ආගච්ඡන්ති මඤ්ඤෙ” ති පලායිත්වා එකං උදුම්බරරුක්ඛං අභිරුහි. සුකරා “එස රුක්ඛං ආරුළුහො” ති වදිංසු. “කිං රුක්ඛං” න්ති. “උදුම්බරරුක්ඛං” න්ති. “තෙන හි මා වින්තයිත්ථ, ඉදානි නං ගණ්හිස්සාමා” ති තරුණසුකරෙ පක්කොසිත්වා රුක්ඛමූලතා පංසුං අපබ්‍යුහාපෙසි, සුකරීහි මුඛපුරං උදකං ආහරාපෙසි, මහාදායසුකරෙහි සමන්තා මූලානි ඡින්දාපෙසි. එකං උජුකං ඔතිණ්ණමූලමෙව අට්ඨාසි. තතො සෙසසුකරෙ “තුම්හෙ අපෙථා” ති උස්සාරෙත්වා ජණ්ණකෙනි පතිට්ඨහිත්වා දායාය මූලං පහරි, එරසුනා පහටං විය ඡිජ්ජිත්වා ගතං. රුක්ඛො පරිවත්තිත්වා පති. තං කුටජට්ටිලං පතන්තමෙව සම්පට්ඨිත්වා මංසං හක්ඛෙසුං. තං අච්ඡරියං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා ගාථමාහ –

177.

“සාධු සම්බහුලා ඤාතී, අපි රුක්ඛා අරඤ්ඤජා;
සුකරෙහි සමග්ගෙහි, බ්‍යග්ගො එකායනෙ හතො” ති.

තත්ථ එකායනෙ හතොති එකගමනස්මිංයෙව හතො.

උභින්නං පන නෙසං හතභාවං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

178.

“බ්‍රාහ්මණඤ්ඤෙව බ්‍යග්ගඤ්ඤෙව, උභො හන්ත්වාන සුකරා;
ආනන්දිතො පමුදිතා, මහානාදං පනාදිසු” න්ති.

පුන තච්ඡසුකරො තෙ පුච්ඡි “අඤ්ඤෙපි වො අමිත්තා අත්ථී” ති? සුකරා “නත්ථී, සාමී” ති වත්වා “තං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං කරිස්සාමා” ති උදකං පරියෙසන්තා ජට්ටිස්ස පානියසඬ්ඛං දිස්වා තං දක්ඛිණාවට්ටං සඬ්ඛරතනං පුරෙත්වා උදකං අභිහරිත්වා තච්ඡසුකරං උදුම්බරරුක්ඛමූලෙයෙව අභිසිඤ්චිංසු. අභිසෙකඋදකං ආසිත්තං, සුකරිමෙවස්ස අග්ගමහෙසිං කරිංසු. තතො පට්ඨාය උදුම්බරහද්දපියෙ නිසිදාපෙත්වා දක්ඛිණාවට්ටසඬ්ඛෙන අභිසෙකකරණං පවත්තං. තම්පි අත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

179.

“තෙ සු උදුම්බරමූලස්මිං, සුකරා සුසමාගතා;
තච්ඡකං අභිසිඤ්චිංසු, ත්වං නො රාජාසි ඉස්සරො” ති.

තත්ථ තෙ සුති තෙ සුකරා, සු-කාරො නිපාතමත්තං. උදුම්බරමූලස්මිත්ති
උදුම්බරස්ස මූලෙ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි
ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො යුද්ධසංවිදහනෙ ඡෙකොයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – ‘‘තදා කුටජට්ටලො දෙවදත්තො අහොසි, තච්ඡසුකරො
ධනුග්ගහතිස්සො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තච්ඡසුකරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[493] 10. මහාවාණිජජාතකවණ්ණනා

වාණිජා සමිතිං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සාවත්ථිවාසිනො
වාණිජෙ ආරබ්භ කටෙසි. තෙ කිර වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තා සත්ථු මහාදානං දත්වා
සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාය ‘‘භන්තෙ, සවෙ අරොගා ආගමීස්සාම, පුන
තුම්භාකං පාදෙ වන්දිස්සාමා’’ති වත්වා පඤ්චමත්තෙහි සකට්ඨකෙහි නික්ඛමිත්වා
කන්තාරං පත්වා මග්ගං අසල්ලක්ඛෙත්වා මග්ගමූල්භා නිරුද්ධෙ නිරාහාරෙ
අරඤ්ඤෙ විවරන්තා එකං නාගපරිග්ගහිතං නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා සකට්ඨානි
මොචෙත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසිදිංසු. තෙ තස්ස උදකතින්තානි විය නිලානි සිනිද්ධානි
පත්තානි උදකපුණ්ණා විය ව සාධා දිස්වා වින්තයිංසු ‘‘ඉමස්මිං රුක්ඛෙ උදකං
සඤ්චරන්තං විය පඤ්ඤායති, ඉමස්ස පුරිමසාධං ඡින්දාම, පානීයං නො දස්සති’’ති.
අටෙකො රුක්ඛං අභිරුහිත්වා සාධං ඡින්දි, තතො තාලක්ඛන්ධප්පමාණා උදකධාරා
පවත්ති. තෙ තත්ථ න්භත්වා පිචිත්වා ව දක්ඛිණසාධං ඡින්දිංසු, තතො
නානග්ගරසහොජනං නික්ඛමී. තං භුඤ්ජිත්වා පච්ඡිමසාධං ඡින්දිංසු, තතො
අලඬකතඉත්ථියො නික්ඛමීංසු. තාහි සද්ධිං අභිරමිත්වා උත්තරසාධං ඡින්දිංසු,
තතො සත්ත රතනානි නික්ඛමීංසු. තානි ගහෙත්වා පඤ්ච සකට්ඨකානි පූරෙත්වා
සාවත්ථිං පච්චාගන්ත්වා ධනං ගොපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා
සත්ථාරං වන්දිත්වා පූජෙත්වා එකමත්තං නිසින්තා ධම්මකථං සුත්වා නිමන්තෙත්වා
පුනදිවසෙ මහාදානං දත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමස්මිං දානෙ අම්භාකං ධනදායිකාය
රුක්ඛදෙවතාය පත්තිං දෙමා’’ති පත්තිං අදංසු. සත්ථා නිට්ඨිතහත්තකිච්චො
‘‘කතරුක්ඛදෙවතාය පත්තිං දෙමා’’ති පුච්ඡී. වාණිජා නිග්‍රොධරුක්ඛෙ ධනස්ස
ලද්ධාකාරං තථාගතස්සාරොචෙසුං. සත්ථා ‘‘තුම්භෙ තාව මත්තඤ්ඤාය
තණ්භාවසිකා අහුත්වා ධනං ලහිත්ථ, පුබ්බෙ පන අමත්තඤ්ඤාය තණ්භාවසිකා
ධනඤ්ච ජීවිතඤ්ච විජහිංසු’’ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිනගරෙ තදෙව පන කන්තාරං ස්වෙව නිග්‍රොධො. වාණිජා
මග්ගමූල්භා හුත්වා තමෙව නිග්‍රොධං පස්සිංසු. තමත්ථං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා
කටෙත්තො ඉමා ගාථා ආහ –

180.

‘‘වාණිජා සමිතිං කත්වා, නානාරට්ඨතො ආගතා;

ධනාහරා පක්කමිංසු, එකං කත්වාන ගාමණිං.

181.

“නෙ තං කන්තාරමාගමිම, අප්පහක්ඛං අනොදකං;
මහානිග්‍රොධමද්දක්ඛුං, සීතච්ඡායං මනොරමං.

182.

“නෙ ව තත්ථ නිසිදිත්වා, තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායයා;
වාණිජා සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා.

183.

“අල්ලායතෙ අයං රුක්ඛො, අපි වාරිව සන්දති;
ඉඬ්ඝස්ස පුරිමං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

184.

“සා ව ඡින්තාව පග්ගරි, අච්ඡං වාරිං අනාවිලං;
නෙ තත්ථ න්හත්වා පිචිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

185.

“දුතියං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඬ්ඝස්ස දක්ඛිණං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

186.

“සා ව ඡින්තාව පග්ගරි, සාලිමංසොදනං බහුං;
අප්පොදවණ්ණෙ කුම්මාසෙ, සිඬ්ඟිං විදලසුපියො.

187.

“නෙ තත්ථ භුත්වා බාදිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා;
තතියං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඬ්ඝස්ස පච්ඡිමං සාඛං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

188.

“සා ව ඡින්තාව පග්ගරි, නාරියො සමලඬ්ඝකතා;
විචිත්‍රවත්ථාහරණා, ආමුත්තමණ්ණකුණ්ඩලා.

189.

“අපි සු වාණිජා එකා, නාරියො පණ්ණවීසති;
සමන්තා පරිවාරිංසු, තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායයා;
නෙ තාහි පරිවාරෙත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

190.

“වතුත්ථං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඬ්ඝස්ස උත්තරං සාබං, මයං ඡින්දාම වාණිජා.

191.

“සා ව ඡින්තාව පග්ගරි, මුත්තා වෙළරියා බහු;
රජතං ජාතරූපඤ්ච, කුත්තියො පටියානි ව.

192.

“කාසිකානි ව වත්ථානි, උද්දියානි ව කම්බලා;
තෙ තත්ථ භාරෙ බන්ධිත්වා, යාවතිච්ඡිංසු වාණිජා.

193.

“පඤ්චමං සමචින්තෙසුං, බාලා මොහෙන පාරුතා;
ඉඬ්ඝස්ස මූලං ඡින්දාම, අපි භියො ලභාමසෙ.

194.

“අට්ඨාසි සත්ථවාහො, යාවමානො කතඤ්ජලී;
නිග්‍රොධො කිං පරජ්ඣකි, වාණිජා හද්දමත්ථු තෙ.

195.

“වාරිදා පුරිමා සාබා, අන්තපානඤ්ච දක්ඛිණා;
නාරිදා පච්ඡිමා සාබා, සබ්බකාමෙ ව උත්තරා;
නිග්‍රොධො කිං පරජ්ඣකි, වාණිජා හද්දමත්ථු තෙ.

196.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසිදෙයා සයෙයා වා;
න තස්ස සාබං හඤ්ජෙයා, මිත්තදුබ්බො හි පාපකො.

197.

“තෙ ව තස්සානාදිසිත්වා, එකස්ස වචනං බහු;
නිසිතාහි කුඨාරිහි, මූලතො නං උපක්කමු”න්ති.

තත්ථ සමීතිං කත්වාති බාරාණසියං සමාගමං කත්වා, බහු එකතො හුත්වාති අත්ථො. පක්කමිංසුති පඤ්චහි සකට්ඨතෙහි බාරාණසෙයාකං භණ්ඩං ආදාය පක්කමිංසු. ගාමණීන්ති එකං පඤ්ඤවත්තතරං සත්ථවාහං කත්වා. ඡායයාති ඡායාය. අල්ලායතෙති උදකහරිතො විය අල්ලො හුත්වා පඤ්ඤායති. ඡින්තාව පග්ගරිති එකො රුක්ඛාරොහනකුසලො අභිරුහිත්වා තං ඡින්දි, සා ඡින්තමත්තාව පග්ගරිති දස්සෙති. පරතොපි එසෙව නයො.

අප්පොදවණ්ණෙ කුම්මාසෙති අප්පොදකපායාසසදිසෙ කුම්මාසෙ. සිඬ්ඟිත්ති සිඬ්ඟිවෙරාදිකං උත්තරිහඬ්ගං. විදලසුපියොති මුග්ගසුපාදයො. වාණිජා එකාති

එකෙකස්ස වාණිජස්ස යත්තකා වාණිජා, තෙසු එකෙකස්ස එකෙකාව, සත්ථවාහස්ස පන සන්තිකෙ පඤ්චවිසතීති අත්ථො. පරිවාරිංසුති පරිවාරෙසුං. තාහි පන සද්ධිංයෙව නාගානුභාවෙන සාණිවිතානසයනාදීති පග්ගරිංසු.

කුත්තියොති හත්ථත්ථරාදයො. පටියානිවාති උණ්ණාමයපච්චත්ථරණාති. “සෙතකම්බලාති” තිපි වදන්තියෙව. උද්දියානි ව කම්බලාති උද්දියානි නාම කම්බලා අත්ථි. තෙ තත්ථ භාරෙ ඛන්ධිත්ථාති යාවතකං ඉච්ඡිංසු, තාවතකං ගහෙත්ථා පඤ්ච සකට්ඨතාති පුරෙත්ථාති අත්ථො. වාණිජා හද්දමත්ථු තෙති එකෙකං වාණිජං ආලපන්තො “හද්දං තෙ අත්ථු” ති ආහ. අන්තපානඤ්ඤාති අන්තඤ්ඤා පානඤ්ඤා අදාසි. සබ්බකාමෙ වාති සබ්බකාමෙ ව අදාසි. මිත්තදුබ්බො හීති මිත්තානං දුබ්බනපුරිසො හි පාපකො ලාමකො නාම. අනාදිසිත්ථාති තස්ස වචනං අග්ගහෙත්ථා. උපක්කමුන්ති මොභාව ඡින්දිතුං ආරහිංසු.

අථ නෙ ඡින්දනත්ථාය රුක්ඛං උපගතෙ දිස්වා නාගරාජා චින්තෙසි “අහං එතෙසං පිපාසිතානං පානීයං දාපෙසිං, තතො දිබ්බභොජනං, තතො සයනාදීති වෙව පරිවාරිකා ව නාරියො, තතො පඤ්චසතසකට්ඨරං රතනං, ඉදානි පනිමෙ “රුක්ඛං මූලතො ඡින්දිස්සාමා” ති වදන්ති, අතිවිය ලුද්ධා ඉමෙ, යථෙත්ථා සත්ථවාහං අවසෙසෙ මාරතුං වට්ටති” ති. සො “එත්තකා සන්තද්ධියොධා නික්ඛමන්තු, එත්තකා ධනුග්ගහා, එත්තකා වම්මිනො” ති සෙතං විවාරෙසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ගාථමාහ —

198.

“තතො නාගා නික්ඛමිංසු, සන්තද්ධා පණ්ණවිසති;
ධනුග්ගහානං තිසතා, ඡසහස්සා ව වම්මිනො” ති.

තත්ථ සන්තද්ධාති සුවණ්ණරජතාදිවම්මකච්චිකා. ධනුග්ගහානං තිසතාති මෙණ්ඩවිසාණධනුග්ගහානං තිණි සතාති. වම්මිනොති බෙට්ඨකඵලකහත්ථා ඡසහස්සා.

199.

“එතෙ හනථ ඛන්ධථ, මා වො මුඤ්ඤිත්ථ ජීවිතං;
යථෙත්ථා සත්ථවාහංව, සබ්බෙ හස්මං කරොථ නෙ” ති. — අයං
නාගරාජෙන වුත්තගාථා;

තත්ථ මා වො මුඤ්ඤිත්ථ ජීවිතන්ති කස්සපි එකස්සපි ජීවිතං මා මුඤ්ඤිත්ථ.

නාගා තථා කත්ථා අත්ථරණාදීති පඤ්චසු සකට්ඨතෙසු ආරොපෙත්ථා සත්ථවාහං ගහෙත්ථා සයං තාති සකට්ඨාති පාපෙත්තා බාරාණසිං ගන්ත්ථා සබ්බං ධනං තස්ස ගෙහෙ පටිසාමෙත්ථා තං ආපුච්ඡිත්ථා අත්තතො නාගහවනමෙව ගතා. තමත්ථං විදිත්ථා සත්ථා ඔවාදවසෙන ගාථාද්වයමාහ —

200.

“තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො;
ලොභස්ස න වසං ගච්ඡෙ, භනෙය්‍යාරිසකං මනං.

201.

“ඵවමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හා දුක්ඛස්ස සම්භවං;
චිත්තණ්හො අනාදානො, සතො හික්ඛු පරිබ්බපෙ”ති.

තත්ථ තස්මාති යස්මා ලොභවසිකා මහාවිනාසං පත්තා, සත්ථවාහො උත්තමසම්පත්තිං, තස්මා. භනෙය්‍යාරිසකං මනන්ති අත්තො උප්පජ්ජමානානං නානාවිධානං ලොභසත්තුනං සන්තකං මනං, ලොභසම්පයුත්තචිත්තං භනෙය්‍යාති අත්ථො. ඵවමාදීනවන්ති ඵවං ලොභෙ ආදීනවං ජානිත්වා. තණ්හා දුක්ඛස්ස සම්භවන්ති ජාතිආදිදුක්ඛස්ස තණ්හා සම්භවො, තතො එතං දුක්ඛං නිබ්බත්තති, ඵවං තණ්හාව දුක්ඛස්ස සම්භවං ඤත්වා චිත්තණ්හො තණ්හාආදානෙන අනාදානො මග්ගෙන ආගතාය සතියා සතො හුත්වා හික්ඛු පරිබ්බපෙ ඉරියෙථ වත්තෙථාති අරහත්තෙන දෙසනාය කුටං ගණ්හි.

ඉමඤ්ච පන ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ඵවං උපාසකා පුබ්බෙ ලොභවසිකා වාණිජා මහාවිනාසං පත්තා, තස්මා ලොභවසිකෙන න භවිතබ්බ”න්ති වත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙන තෙ වාණිජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. තදා නාගරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, සත්ථවාහො පන අහමෙව අහොසින්ති.

මහාවාණිජජාතකවණ්ණනා දසමා.

[494] 11. සාධිතජාතකවණ්ණනා

අබ්භුතො වත ලොකස්මින්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උපොසථිකෙ උපාසකෙ ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා “උපාසකා පොරාණකපණ්ඩිතා අත්තනො උපොසථකම්මං නිස්සාය මනුස්සසරිරොනෙව දෙවලොකං ගන්ත්වා විරං වසිංසු”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ මිටීලායං සාධිතො නාම රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙ වාති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඨිගලං කත්වා මහාදානං පවත්තෙසි, දෙවසිකං ඡ සතසහස්සාති වයකරණං ගච්ඡන්ති, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති, උපොසථං උපවසති. රට්ඨවාසිනොපි තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා මතමනා දෙවනගරෙයෙව නිබ්බත්තිංසු. සුධම්මදෙවසහං පුරෙත්වා නිසින්තා දෙවා රඤ්ඤො සීලාදිගුණමෙව වණ්ණයන්ති. තං සුත්වා සෙසදෙවාපි රාජානං දට්ඨුකාමා අහෙසුං. සක්කො දෙවරාජා තෙසං මනං විදිත්වා ආහ – “සාධිතරාජානං දට්ඨුකාමත්ථා”ති. “ආම දෙවා”ති. සො මාතලිං ආණාපෙසි “ගච්ඡ ත්වං වෙජයන්තරථං යොජෙත්වා

සාධිතරාජානං ආනෙහි” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා රථං යොජෙත්වා විදෙහරට්ඨං අගමාසි, තදා පුණ්ණමදිවසො හොති. මාතලි මනුස්සානං සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සරද්ධාරෙසු සුඛකථාය නිසින්තකාලෙ චන්දමණ්ඩලෙන සද්ධිං රථං පෙසෙසි. මනුස්සා “ද්වෙ චන්දා උට්ඨිතා” ති වදන්තා පුන චන්දමණ්ඩලං ඔභාය රථං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “නායං චන්දො, රථො එසො, දෙවපුත්තො පඤ්ඤායති, කස්සෙස එතං මනොමයසින්ධවයුත්තං දිබ්බරථං ආනෙති, න අඤ්ඤස්ස, අම්භාකං රඤ්ඤො භවිස්සති, රාජා හි නො ධම්මිකො ධම්මරාජා” ති සොමනස්සජාතා භුත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්හ යිතා පයමං ගාථමාහංසු –

202.

“අබ්භුතො වත ලොකස්මිං, උප්පජ්ජී ලොමහංසනො;
දිබ්බො රථො පාතුරහු, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො” ති.

තස්සත්ථො – අබ්භුතො වතෙස අම්භාකං රාජා, ලොකස්මිං ලොමහංසනො උප්පජ්ජී, යස්ස දිබ්බො රථො පාතුරහොසි වෙදෙහස්ස යසස්සිනොති.

මාතලිපිළි තං රථං ආනෙත්වා මනුස්සෙසු ගන්ධමාලාදීහි පුප්පන්තෙසු තික්ඛත්තුං නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා රථං නිවත්තෙත්වා පච්ඡාභාගෙන සිහපඤ්ජරඋම්මාරෙ යපෙත්වා ආරොහණසජ්ජං කත්වා අට්ඨාසි. තං දිවසං රාජාපි දානසාලායො ඔලොකෙත්වා “ඉමිනා නියාමෙන දානං දෙවා” ති ආණාපෙත්වා උපොසථං සමාදිශිත්වා දිවසං විනිනාමෙත්වා අමච්චගණපරිවුතො අලඬිකතමහාතලෙ පාචිනසිහපඤ්ජරාහිමුඛො ධම්මයුත්තං කට්ඨන්තො නිසින්තො හොති. අථ නං මාතලි රථාහිරුහනත්ථං නිමන්තෙත්වා ආදාය අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ඉමා ගාථා අභාසි –

203.

“දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො, මාතලි දෙවසාරථී;
නිමන්තයිත්ථ රාජානං, වෙදෙහං මිටීලග්ගහං.

204.

“එහිමං රථමාරුශ්භ, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
දෙවා දස්සනකාමා තෙ, තාවතිංසා සඉන්දකා;
සරමානා හි තෙ දෙවා, සුධම්මායං සමච්ඡරෙ.

205.

“තතො ව රාජා සාධිනො, වෙදෙහො මිටීලග්ගහො;
සහස්සයුත්තමාරුශ්භ, අගා දෙවාන සන්තිකෙ;
තං දෙවා පටිනන්දිංසු, දිස්වා රාජානමාගතං.

206.

“ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;

නිසිද දානි රාජීසි, දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ.

207.

“සක්කොපි පටිනන්දිත්ථ, වෙදෙහං මිටිලග්ගහං;
නිමන්තයිත්ථ කාමෙහි, ආසනෙන ව වාසවො.

208.

“සාධු බොසි අනුප්පත්තො, ආවාසං වසවත්තිනං;
වස දෙවෙසු රාජීසි, සබ්බකාමසමිද්ධිසු;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, භුඤ්ජ කාමෙ අමානුසෙ” ති.

තත්ථ සමච්ඡරෙති අච්ඡන්ති. අගා දෙවන සන්තිකෙති දෙවනං සන්තිකං අගමාසි. තස්මිඤ්චි රථං අභිරුහිත්වා යීතෙ රථො ආකාසං පක්ඛන්දි, සො මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව අන්තරධායි. මාතලි රාජානං දෙවලොකං නෙසි. තං දිස්වා දෙවතා ව සක්කො ව හට්ඨතුට්ඨා පච්චුග්ගමනං කත්වා පටිසන්ථාරං කරිංසු. තමත්ථං දස්සෙතුං “තං දෙවා” තිආදි චුත්තං. තත්ථ පටිනන්දිංසුති පුනප්පුනං නන්දිංසු. ආසනෙන වාති රාජානං ආලිඬගිත්වා “ඉධ නිසිදා” ති අත්තනො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙන ව කාමෙහි ව නිමන්තෙසි, උපඩ්ඨරජ්ජං දත්වා එකාසනෙ නිසිදාපෙසිති අත්ථො.

තත්ථ සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා දසයොජනසහස්සං දෙවනගරං අඩ්ඨති යා ව අච්ඡරාකොට්ඨො වෙජයන්තපාසාදඤ්ච මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දින්නං සම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස මනුස්සගණනාය සත්ත වස්සසතාති අතික්කන්තාති. තෙනත්තභාවෙන දෙවලොකෙ වසනකං පුඤ්ඤං ඛිණං, අනභිරති උප්පන්නා, තස්මා සක්කෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො ගාථමාහ –

209.

“අහං පුරෙ සග්ගගතො රමාමි, නච්චෙහි ගීතෙහි ව වාදිතෙහි;
සො දානි අජ්ජ න රමාමි සග්ගෙ, ආයුං නු ඛිණො මරණං නු සන්තිකෙ;
උදාහු මුළුභොස්මි ජනින්දසෙට්ඨා” ති.

තත්ථ ආයුං නු ඛිණොති කිං නු මම සරසෙන ජීවිතින්ද්‍රියං ඛිණං, උදාහු උපච්ඡෙදකකම්මවසෙන මරණං සන්තිකෙ ජාතන්ති පුච්ඡති. ජනින්දසෙට්ඨාති ජනින්දානං දෙවනං සෙට්ඨ.

අථ නං සක්කො ආහ –

210.

“න තායු ඛිණං මරණඤ්ච දුරෙ, න වාපි මුළුභො නරචිරසෙට්ඨ;
තුය්හඤ්ච පුඤ්ඤාති පරිත්තකාති, යෙසං විපාකං ඉධ වෙදයිත්ථො.

211.

“වස දෙවානුභාවෙන, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, භුඤ්ජ කාමෙ අමානුසෙ” ති.

තත්ථ “පරිත්තකානී” ති ඉදං තෙන අත්තභාවෙන දෙවලොකෙ විපාකදායකානි
පුඤ්ඤානි සන්ධාය චුත්තං, ඉතරානි පනස්ස පුඤ්ඤානි පථවියං පංසු විය
අප්පමාණානි. වස දෙවානුභාවෙනාති අහං තෙ අත්තනො පුඤ්ඤානි මජ්ඣේ
භිත්තිත්වා දස්සාමි, මමානුභාවෙන වසාති තං සමස්සාසෙන්තො ආහ.

අථ නං පටික්ඛිපන්තො මහාසත්තො ආහ –

212.

“යථා යාවිතකං යානං, යථා යාවිතකං ධනං;
ඵචංසම්පදමෙවෙනං, යං පරතො දානපථිවයා.

213.

“න වාහමෙනම්චිජාමි, යං පරතො දානපථිවයා;
සයංකතානි පුඤ්ඤානි, තං මෙ ආවෙණිකං ධනං.

214.

“සොහං ගන්ත්වා මනුස්සෙසු, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමවරියාය, සංයමෙන දමෙන ව;
යං කත්වා සුඛිතො හොති, න ච පච්ඡානුතප්පති” ති.

තත්ථ යං පරතො දානපථිවයාති යං පරෙන දින්නත්තා ලබ්භති, තං
යාවිතකසදිසමෙව හොති. යාවිතකඤ්චි තුට්ඨකාලෙ දෙන්ති, අතුට්ඨකාලෙ
අච්ඡින්නත්තිවා ගණ්හන්තීති වදති. සමවරියායාති කායාදිභි පාපස්ස අකරණෙන.
සංයමෙනාති සීලසංයමෙන. දමෙනාති ඉන්ද්‍රියදමනෙන. යං කත්වාති යං කරිත්වා
සුඛිතො වෙව හොති න ච පච්ඡානුතප්පති, තථාරූපමෙව කම්මං කරිස්සාමිති.

අථස්ස වචනං සුත්වා සක්කො මාතලිං ආණාපෙසි “ගච්ඡ, තාත, සාධිතරාජානං
මිට්ඨං තෙත්වා උය්‍යානෙ ඔතාරෙහි” ති. සො තථා අකාසි. රාජා උය්‍යානෙ
වඩ්ඤ්ඤාමි. අථ නං උය්‍යානපාලො දිස්වා පුච්ඡිත්වා ගන්ත්වා නාරදරඤ්ඤො
ආරොවෙසි. සො රඤ්ඤො ආගතභාවං සුත්වා “ත්ථං පුරතො ගන්ත්වා උය්‍යානං
සප්පෙත්වා තස්ස ච මය්හඤ්ච ද්වෙ ආසනානි පඤ්ඤාපෙහි” ති උය්‍යානපාලං
උය්‍යාපෙසි. සො තථා අකාසි. අථ නං රාජා පුච්ඡ “කස්ස ද්වෙ ආසනානි
පඤ්ඤාපෙසි” ති? “ඵකං තුම්භාකං, ඵකං අම්භාකං රඤ්ඤො” ති. අථ නං රාජා
“කො අඤ්ඤො සත්තො මම සන්තිකෙ ආසනෙ නිසිදිස්සති” ති වත්වා ඵකස්මිං
නිසිදිත්වා ඵකස්මිං පාදෙ යිපෙසි. නාරදරාජා ආගන්ත්වා තස්ස පාදෙ වන්දිත්වා
ඵකමන්තං නිසිදි. සො කිරස්ස සත්තමො පනත්තා. තදා කිර වස්සසතායුකකාලොව

හොති. මහාසත්තො පන අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන එත්තකං කාලං වීතිනාමෙසි.
සො නාරදං හත්ථෙ ගහෙත්වා උයානෙන විවරන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි -

215.

“ඉමානි තානි ඛේත්තානි, ඉමං නික්ඛං සුකුණ්ඩලං;
ඉමා තා හරිතානුපා, ඉමා නජ්ජො සවන්තියො.

216.

“ඉමා තා පොක්ඛරණී රම්මා, චක්කවාකපකුජ්ඣා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ජන්තා, පදුමුප්පලකෙහි ව;
යස්සිමානි මමායිංසු, කිං නු තෙ දිසතං ගතා.

217.

“තානිධ ඛේත්තානි සො භූමිභාගො, තෙයෙව ආරාමවනුපචාරා;
තමෙව මය්හං ජනතං අපස්සතො, සුඤ්ඤංව මෙ නාරද බායතෙ දිසා”ති.

තත්ථ ඛේත්තානීති භූමිභාගෙ සන්ධායාහ. ඉමං නික්ඛන්ති ඉමං තාදිසමෙව
උදකනිද්ධමනං. සුකුණ්ඩලන්ති සොහනෙන මුසලපවෙසනකුණ්ඩලෙන
සමන්තාගතං. හරිතානුපාති උදකනිද්ධමනස්ස උභොසු පස්සෙසු
හරිතතිණසඤ්ජන්තා අනුපභූමියො. යස්සිමානි මමායිංසුති තාත නාරද, යෙ මම
උපට්ඨාකා ව ඔරොධා ව ඉමස්මිං උයානෙන මහන්තෙන යසෙන මයා සද්ධිං
විවරන්තා ඉමානි යානානි මමායිංසු පියායිංසු, කතරං නු තෙ දිසතං ගතා, කත්ථ තෙ
පෙසිතා. තානිධ ඛේත්තානීති ඉමස්මිං උයානෙන තානෙව එතානි
උපරොපනකවිරුහනට්ඨානානි. තෙයෙව ආරාමවනුපචාරාති ඉමෙ තෙයෙව
ආරාමවනුපචාරා, විහාරභූමියොති අත්ථො.

අථ නං නාරදො ආහ - “දෙව, තුම්භාකං දෙවලොකගතානං ඉදානි සත්ත
වස්සසතානි, අහං වො සත්තමො පනත්තා, තුම්භාකං උපට්ඨාකා ව ඔරොධා ව
මරණමුඛං පත්තා, ඉදං වො අත්තනො සන්තකං රජ්ජං, අනුභවථ න”න්ති. රාජා
“තාත නාරද, නාහං ඉධාගච්ඡන්තො රජ්ජත්ථාය ආගතො, පුඤ්ඤකරණත්ථායමිහි
ආගතො, අහං පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමි”ති වත්වා ගාථා ආහ -

218.

“දිට්ඨා මයා විමානානි, ඔභාසෙන්නා චතුද්දිසා;
සම්මුඛා දෙවරාජස්ස, තිදසානඤ්ච සම්මුඛා.

219.

“චුත්ථං මෙ භවතං දිබ්බං, භුත්තා කාමා අමානුසා;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, සබ්බකාමසමිද්ධිසු.

220.

“සොහං එතාදිසං හිත්වා, පුඤ්ඤායමිහි ඉධාගතො;
ධම්මමෙව වරිස්සාමි, නාහං රජ්ජෙන අත්ථිකො.

221.

“අදණ්ඩාවචරං මග්ගං, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං;
තං මග්ගං පටිපජ්ජිස්සං, යෙන ගච්ඡන්ති සුඛබ්බා”ති.

තත්ථ චුත්ථං මෙ භවනං දිබ්‍යන්ති වෙජ්‍යන්තං සන්ධාය ආහ. සොහං
එතාදිසන්ති තාත නාරද, සොහං බුද්ධඤ්ඤාණෙන අපරිච්ඡින්නදනීයං එවරුපං
කාමගුණසම්පත්තිං පභාය පුඤ්ඤකරණත්ථාය ඉධාගතො. අදණ්ඩාවචරන්ති
අදණ්ඩෙහි නික්ඛිත්තදණ්ඩහත්ථෙහි අවචරිතබ්බං සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරං
අට්ඨච්ඡිකං මග්ගං. සුඛබ්බාති යෙන මග්ගෙන සුඛබ්බා සබ්බඤ්ඤබුද්ධා ගච්ඡන්ති,
අහමි අගතපුබ්බං දිසං ගන්තුං බොධිතලෙ නිසිදිත්වා තමෙව මග්ගං
පටිපජ්ජිස්සාමිති.

එවං බොධිසත්තො ඉමා ගාථායො සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණෙන සඬ්ඛිපිත්වා
කට්ඨෙසි. නාරදො පුනපි ආහ – “රජ්ජං, දෙව, අනුසාසා”ති. “තාත, න මෙ
රජ්ජෙනත්ථො, සත්ත වස්සසතාති විගතං දානං සත්තාහෙනෙව දාතුකාමමිහි”ති.
නාරදො “සාධු”ති තස්ස වචනං සම්පට්ච්ඡිත්වා මහාදානං පටියාදෙසි. රාජා
සත්තාහං දානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙයෙව
නිබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං වසිතබ්බයුත්තකං උපොසථකම්මං
නාමා”ති දස්සෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි,
සච්චපරියොසානෙ උපොසථිකෙසු උපාසකෙසු කෙචි සොතාපත්තිඵලෙ, කෙචි
සකදාගාමිඵලෙ, කෙචි අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තදා නාරදරාජා සාරිපුත්තො
අහොසි, මාතලි ආනන්දො, සක්කො අනුරුද්ධො, සාධිනරාජා පන අහමෙව
අහොසින්ති.

සාධිනජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[495] 12. දසබ්‍රාහ්මණජාතකවණ්ණනා

රාජා අවොච විධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ ආදිත්තජාතකෙ (ජා. 1.8.69 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව.
රාජා කිර තං දානං දදන්තො සත්ථාරං ජෙට්ඨකං කත්වා පඤ්ච භික්ඛුසතාති
විචිතිත්වා ගණ්හිත්වා මහාබ්ණාසවානංයෙව අදාසි. අට්ඨස්ස ගුණකථං කට්ඨන්තා
“ආවුසො, රාජා අසදිසදානං දදන්තො විචිතිත්වා මහජ්ඵලට්ඨානෙ අදාසි”ති
ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ,
එතරහි කථාය සන්නිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “අනච්ඡරියං,
භික්ඛවෙ, යං කොසලරාජා මාදිසස්ස බුද්ධස්ස උපට්ඨාකො හුත්වා විවෙය්‍යදානං

දෙති, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙපි විවේයාදානං අදංසු’ති වත්වා
අතිතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරටියෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ යුධිට්ඨිලගොත්තො කොරබොයා නාම
රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස විධුරො නාම අමච්චො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසති.
රාජා සකලජම්බුදීපං බොහෙත්වා මහාදානං දෙති. තං ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තෙසු
එකොපි පඤ්චසීලමත්තං රක්ඛන්තො නාම නත්ථි, සබ්බෙ දුස්සීලාව, දානං රාජානං
න තොසෙති. රාජා “විවේයාදානං මහජ්ඵල”න්ති සීලවන්තානං දාතුකාමො හුත්වා
චින්තෙසි “විධුරපණ්ඩිතෙන සද්ධිං මන්තයිස්සාමි”ති. සො තං උපට්ඨානං ආගතං
ආසනෙන නිසිදාපෙත්වා පඤ්භං පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා
උපට්ඨගාමාහ —

222.

“රාජා අවොච විධුරං, ධම්මකාමො යුධිට්ඨිලො”ති;
පරතො රඤ්ඤො ච විධුරස්ස ච වචනපට්ඨවනං හොති —

“බ්‍රාහ්මණෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

223.

“විරතෙ මෙට්ඨනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු හොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

224.

“දුල්ලහා බ්‍රාහ්මණා දෙව, සීලවන්තො බහුස්සුතා;
විරතා මෙට්ඨනා ධම්මා, යෙ තෙ භුඤ්ජෙය්‍යු හොජනං.

225.

“දස බලු මහාරාජ, යා තා බ්‍රාහ්මණජාතියො;
තෙසං විහඬිගං විවයං, විත්ථාරොන සුණොහි මෙ.

226.

“පසිබ්බකෙ ගහෙත්වාන, පුණ්ණෙ මූලස්ස සංවුතෙ;
ඔසධිකායො ගන්ථෙත්ති, න්හාපයන්ති ජපන්ති ච.

227.

“තිකිච්ඡකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

228.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;

අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

229.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

230.

“කිඨ්ඛිණිකායො ගහෙත්වා, සොසෙන්නි පුරතොපි තෙ;
පෙසනානිපි ගච්ඡන්ති, රථවරියාසු සික්ඛරෙ.

231.

“පරිවාරකසමා රාජ, තෙපි වුව්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

232.

“අපෙතා තෙ ව බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුව්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

233.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

234.

“කමණ්ඩලුං ගහෙත්වාන, වඨ්ඨකදණ්ඩඤ්ච බ්‍රාහ්මණා;
පච්චුපෙස්සන්ති රාජානො, ගාමෙසු නිගමෙසු ව;
තාදින්නෙ වුට්ඨහිස්සාම, ගාමමිහි වා වනමිහි වා.

235.

“නිග්ගාහකසමා රාජ, තෙපි වුව්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

236.

“අපෙතා තෙ ව බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුව්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

237.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

238.

“පරුළුභකච්ඡනබලොමා, පඬිකදන්තා රජස්සිරා;
ඔකිණ්ණා රජරෙණ්ණි, යාවකා විවරන්ති තෙ.

239.

“බාණ්ණසාතසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

240.

“අපෙතා තෙ ව බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

241.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

242.

“හරිතකං ආමලකං, අම්බං ජම්බුං විහිතකං;
ලබ්‍රජං දන්තපොණානි, බෙලුවා බදරානි ව.

243.

“රාජායතනං උච්ඡ්‍රප්පටං, ධුමනෙත්තං මධුඅඤ්ජනං;
උච්චාවචානි පණියානි, විපණෙත්ති ජනාධිප.

244.

“වාණිජකසමා රාජ, තෙපි වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

245.

“අපෙතා තෙ ව බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුච්චන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

246.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

247.

“කසිවාණිජ්ජං කාරෙත්ති, පොසයන්ති අපෙළකෙ;
කුමාරියො පචෙච්ඡන්ති, විවාහන්තාවහන්ති ව.

248.

“සමා අම්බට්ඨවෙස්සෙහි, තෙපි වුව්වන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

249.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුව්වන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

250.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යා භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඣලං.

251.

“නික්ඛිත්තභික්ඛං භුඤ්ජන්ති, ගාමෙස්වෙකෙ පුරොහිතා;
බහු තෙ පරිපුච්ඡන්ති, අණ්ඩච්ඡෙදා නිලඤ්ජකා.

252.

“පසුපි තත්ථ භඤ්ඤන්ති, මහිංසා සුකරා අජා;
ගොසාතකසමා රාජ, තෙපි වුව්වන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

253.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුව්වන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

254.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යා භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහජ්ඣලං.

255.

“අසිවම්මං ගහෙත්වාන, බග්ගං පග්ගස්භ බ්‍රාහ්මණා;
වෙස්සපට්ඨෙසු තිට්ඨන්ති, සත්ථං අබ්බාහයන්තිපි.

256.

“සමා ගොපනිසාදෙහි, තෙපි වුව්වන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

257.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)

න තෙ වුවුවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

258.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

259.

“අරඤ්ඤෙ කුට්ඨං කත්වා, කුට්ඨානි කාරයන්ති තෙ;
සසබ්බ්‍ලාමෙ බාධෙන්ති, ආගොධා මච්ඡකච්ඡපං.

260.

“තෙ ලුද්දකසමා රාජ, තෙපි වුවුවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

261.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුවුවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

262.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

263.

“අඤ්ඤෙ ධනස්ස කාමා හි, හෙට්ඨාමඤ්ඤෙ පසක්කිතා;
රාජානො උපරි න්භායන්ති, සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ.

264.

“මලමජ්ජකසමා රාජ, තෙපි වුවුවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ.

265.

“අපෙතා තෙ ච බ්‍රහ්මඤ්ඤා, (ඉති රාජා කොරබොයා)
න තෙ වුවුවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
අඤ්ඤෙ විධුර පරියෙස, සීලවන්තෙ බහුස්සුතෙ.

266.

“විරතෙ මෙථුනා ධම්මා, යෙ මෙ භුඤ්ජෙය්‍යු භොජනං;
දක්ඛිණං සම්ම දස්සාම, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං”න්ති.

තත්ථ සීලවත්තෙති මග්ගෙනාගතසීලෙ. බහුස්සුතෙති පටිවෙධබහුස්සුතෙ.
 දක්ඛිණන්ති දානං. යෙ තෙති යෙ ධම්මිකා සමණාබ්‍රාහ්මණා තච දානං භුඤ්ජෙය්‍යං,
 තෙ දුල්ලභා. බ්‍රාහ්මණජාතියොති බ්‍රාහ්මණකුලානි. තෙසං විහඬිගං විවයන්ති තෙසං
 බ්‍රාහ්මණානං විහඬිගං මම පඤ්ඤාය විචිතභාවං විත්ථාරෙන සුභොති. සංවුතෙති
 බද්ධමුඛෙ. ඔසධිකායො ගන්ථෙත්තීති “ඉදං ඉමස්ස රොගස්ස හෙසජ්ජං, ඉදං
 ඉමස්ස රොගස්ස හෙසජ්ජ”න්ති එවං සිලොකෙ බන්ධිත්වා මනුස්සානං දෙන්ති.
 න්භාපයන්තීති න්භාපනං නාම කරොන්ති. ජපන්ති වානි භූතවිජ්ජං පරිවත්තෙන්ති.
 තිකිච්ඡකසමාති වෙජ්ජසදිසා. තෙපි වුව්වන්තීති තෙපි “බ්‍රාහ්මණා වා මයං,
 අබ්‍රාහ්මණා වා”ති අජානිත්වා වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙන්තා වොහාරෙන
 “බ්‍රාහ්මණා”ති වුව්වන්ති. අක්ඛාතා තෙති ඉමෙ තෙ මයා වෙජ්ජබ්‍රාහ්මණා නාම
 අක්ඛාතා. නිපතාමසෙති වදෙහි දානි, කිං තාදිසෙ බ්‍රාහ්මණෙ නිපතාම,
 නිමන්තනත්ථාය උපසඬකමාම, අත්ථි තෙ එතෙහි අත්ථොති පුච්ඡති. බ්‍රහ්මඤ්ඤාති
 බ්‍රාහ්මණධම්මතො. න තෙ වුව්වන්තීති තෙ බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණා නාම න
 වුව්වන්ති.

කිඬිකිණිකායොති මහාරාජ, අපරෙපි බ්‍රාහ්මණා අත්තනො බ්‍රාහ්මණධම්මං
 ඡඩ්ඬෙත්වා ජීවිකත්ථාය රාජරාජමහාමත්තානං පුරතො කංසතාලෙ ගහෙන්වා
 වාදෙන්තා ගායන්තා ගච්ඡන්ති. පෙසනානිපීති දාසකම්මකරා විය පෙසනානිපි
 ගච්ඡන්ති. රථවරියාසුති රථසිජ්ජං සික්ඛන්ති. පරිවාරකසමාති දාසකම්මකරසදිසා.
 වඩ්ඬකදණ්ඩන්ති වඩ්ඬකදණ්ඩකට්ඨං. පච්චුපෙස්සන්ති රාජානොති රාජරාජමහාමත්තෙ
 පටිච්ච ආගම්ම සන්ධාය උපසෙවන්ති. ගාමෙසු නිගමෙසු වාති තෙසං
 නිවෙසනද්වාරෙ නිසීදන්ති. නිග්ගහකසමාති නිග්ගහකාරකෙහි
 බලිසාධකරාජපුරිසෙහි සමා. යථා තෙ පුරිසා “අග්ගහෙන්වා න ගම්ස්සාමා”ති
 නිග්ගහං කත්වා ගණ්හන්තියෙව, තථා “ගාමෙ වා වනෙ වා අලද්ධා මරන්තාපි න
 වුට්ඨහිස්සාමා”ති උපවසන්ති. තෙපිති තෙපි බලිසාධකසදිසා පාපධම්මා.

රජරෙණුහීති රජෙහි ව පංසුහි ව ඔකිණ්ණා. යාවකාති ධනයාවකා.
 බාණුසාතසමාති මලිතසර්වතාය ඤාමබ්‍රෙත්තෙ බාණුසාතකෙහි භූමිං බණිත්වා
 ඤාමබාණුකඋද්ධරණකමනුස්සෙහි සමානා, “අග්ගහෙන්වා න ගම්ස්සාමා”ති
 නිව්වලභාවෙන ධීතත්තා නිබණ්ණිත්වා යපිතවතිබාණුකා වියාතිපි අත්ථො. තෙපිති
 තෙපි තථා ලද්ධං ධනං වඩ්ඬියා පයොජෙත්වා පුත තථෙව ධීතත්තා දුස්සීලා
 බ්‍රාහ්මණා.

උච්ඡුපුටන්ති උච්ඡුඤ්ඤෙව ඵාණිතපුටඤ්ඤෙව. මධුඅඤ්ජනන්ති මධුඤ්ඤෙව
 අඤ්ජනඤ්ඤෙව. උච්චාවචානීති මහග්ගඅප්පග්ගසානි. පණියානීති හණ්ඩානි.
 විපණෙත්තීති වික්කිණන්ති. තෙපිති තෙපි ඉමානි එත්තකානි වික්කිණිත්වා
 ජීවිකකප්පකා වාණිජකබ්‍රාහ්මණා. පොසයන්තීති ගොරසවික්කයෙන
 ජීවිකකප්පනත්ථං පොසෙන්ති. පවෙච්ඡන්තීති අත්තනො ධීතරො
 හිරඤ්ඤසුචණ්ණං ගහෙන්වා පරෙසං දෙන්ති. තෙ එවං පරෙසං දදමානා විවාහන්ති
 නාම, අත්තනො පුත්තානං අත්ථාය ගණ්හමානා ආවාහන්ති නාම.

අම්බට්ටියවෙස්සෙහි කුටුම්භිකෙහි වෙව ගහපතීහි ව සමා, තෙපි වොහාරවසෙන
“බ්‍රාහ්මණා” ති වුවිවන්ති.

නික්ඛිත්තභික්ඛන්ති ගාමපුරොහිතා හුත්වා අත්තනො අත්ථාය නිබද්ධභික්ඛං.
බහු තෙති බහු ජනා එතෙ ගාමපුරොහිතෙ නක්ඛත්තමුහුත්තමඛිගලානි පුච්ඡන්ති.
අණ්ඩවිජේදා නිලඤ්ජකාති හතිං ගහෙත්වා බලිබද්දානං අණ්ඩවිජේදකා වෙව
තිසුලාදිඅඬිකකරණෙන ලඤ්ජකා ව, ලක්ඛණකාරකාති අත්ථො. තත්ථාති තෙසං
ගාමපුරොහිතානං ගෙහෙසු මංසවික්කිණනත්ථං එතෙ පසුආදයොපි හඤ්ඤන්ති.
තෙපිති තෙපි ගොසාතකසමා බ්‍රාහ්මණාති වුවිවන්ති.

අසිවම්මන්ති අසිලට්ඨිඤ්ඤවෙව කණ්ඩවාරණඤ්ඤව. වෙස්සපට්ඨෙසුති වාණිජානං
ගමනමග්ගෙසු. සත්ථං අබ්බාහයන්තිති සත්ථවාහානං හත්ථතො සතම්පි සහස්සම්පි
ගහෙත්වා සත්ථෙ වොරාට්ටිං අතිබාහෙත්ති. ගොපනිසාදෙහිති ගොපාලකෙහි වෙව
නිසාදෙහි ව ගාමසාතකවොරෙහි සමාති වුත්තං. තෙපිති තෙපි එවරුපා බ්‍රාහ්මණාති
වුවිවන්ති. කුටානි කාරයන්ති තෙති කුටපාසාදීනි රොපෙත්ති. සසබ්බොරෙති සසෙ
වෙව බිලොරෙ ව. එතෙන ඵලවරෙ මීගෙ දස්සෙති. ආගොධා මච්ඡකච්ඡපන්ති
ඵලජෙසු තාව ආගොධතො මහන්තෙ ව බුද්දකෙ ව පාණයො බාධෙත්ති මාරෙත්ති,
ජලජෙසු මච්ඡකච්ඡපෙ. තෙපිති තෙපි ලුද්දකසමා බ්‍රාහ්මණාති වුවිවන්ති.

අඤ්ඤෙ ධනස්ස කාමා හීති අපරෙ බ්‍රාහ්මණා ධනං පත්ථෙත්තා.
හෙට්ඨාමඤ්ඤවෙ පසක්කිතාති “කලිපවාහකම්මං කාරෙස්සාමා” ති රතනමයං මඤ්ඤං
කාරෙත්වා තස්ස හෙට්ඨා නිපන්නා අච්ඡන්ති. අථ තෙසං සොමයාගෙ උපට්ඨිතෙ
රාජානො උපරි නභායන්ති, තෙ කිර සොමයාගෙ නිට්ඨිතෙ ආගන්ත්වා තස්මිං
මඤ්ඤවෙ නිසීදන්ති. අථ තෙ අඤ්ඤෙ බ්‍රාහ්මණා “කලිං පවාහෙස්සාමා” ති
නභාපෙත්ති. රතනමඤ්ඤො වෙව රඤ්ඤො රාජාලඬිකාරො ව සබ්බො
හෙට්ඨාමඤ්ඤවෙ නිපන්නස්සෙව හොති. තෙපිති තෙපි මලමජ්ජකෙහි නභාපිතෙහි
සදිසා බ්‍රාහ්මණාති වුවිවන්ති.

එවඤ්චිමෙ වොහාරමත්තබ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙත්වා ඉදානි පරමත්ථබ්‍රාහ්මණෙ
දස්සෙත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

267.

“අත්ථි බො බ්‍රාහ්මණා දෙව, සීලවන්තො බහුස්සුතා;
විරතා මෙට්ඨනා ධම්මා, යෙ තෙ භුඤ්ජෙය්‍යු හොජනං.

268.

“එකඤ්ඤව හත්තං භුඤ්ජන්ති, න ව මජ්ජං පිවන්ති තෙ;
අක්ඛාතා තෙ මහාරාජ, තාදිසෙ නිපතාමසෙ” ති.

තත්ථ සීලවන්තොති අරියසීලෙන සමන්තාගතා. බහුස්සුතාති පටිවෙධබාහුසච්චෙන සමන්තාගතා. තාදිසෙති එවරුපෙ බාහිතපාපෙ පටිවෙකබුද්ධබ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තනත්ථාය උපසඩ්ධමාමාති.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා පුච්ඡී ‘‘සම්ම විදුර, එවරුපා අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා බ්‍රාහ්මණා කහං වසන්ති’’ති? උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ, මහාරාජාති. ‘‘තෙන හි, පණ්ඩිත, තච බලෙන මය්හං තෙ බ්‍රාහ්මණෙ පරියෙසා’’ති තුට්ඨමානසො ගාථමාහ –

269.

‘‘එතෙ ඛො බ්‍රාහ්මණා විදුර, සීසවන්තො බහුස්සුතා;
එතෙ විදුර පරියෙස, බිජ්ජඤ්ච නෙ නිමන්තයා’’ති.

මහාසත්තො ‘‘සාධු’’ති තස්ස වචනං සම්පට්චින්නවා ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, නගරං අලඬිකාරාපෙත්වා සබ්බෙ නගරවාසීනො දානං දත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සමාදින්නසීලා භොන්තු’’ති හෙරිං වරාපෙත්වා ‘‘තුම්හෙපි සද්ධිං පරිජනෙන උපොසථං සමාදියථා’’ති වත්වා සයං පාතොව භුඤ්ජිත්වා උපොසථං සමාදාය සායන්හසමයෙ ජාතිපුප්ඵපුණ්ණං සුවණ්ණසමුග්ගං ආහරාපෙත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං පඤ්චපතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා පටිවෙකබුද්ධානං ගුණෙ අනුස්සරිත්වා වන්දිත්වා ‘‘උත්තරහිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරවාසීනො පඤ්චසතා පටිවෙකබුද්ධා ස්වෙ අම්භාකං හික්ඛං ගණ්හන්තු’’ති නිමන්තෙත්වා ආකාසෙ අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. තදා තත්ථ පඤ්චසතා පටිවෙකබුද්ධා වසන්ති, පුප්ඵාති ගන්ත්වා තෙසං උපරි පතිංසු. තෙ ආවජ්ජෙන්නා තං කාරණං ඤත්වා ‘‘මාරිසා, විදුරපණ්ඩිතෙන නිමන්තිතම්හ, න ඛො පනෙස ඉත්තරසත්තො, බුද්ධඬකුරො එස, ඉමස්මිංයෙව කජ්ජෙ බුද්ධො භවිස්සති, කරිස්සාමස්ස සඩ්ගහ’’න්ති නිමන්තනං අධිවාසයිංසු. මහාසත්තො පුප්ඵානං අනාගමනසඤ්ඤාය අධිවාසිතභාවං ඤත්වා ‘‘මහාරාජ, ස්වෙ පටිවෙකබුද්ධා ආගමිස්සන්ති, සක්කාරසම්මානං කරොහි’’ති ආහ. රාජා පුනදිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා මහාතලෙ මහාරහාති ආසනාති පඤ්ඤපෙසි. පටිවෙකබුද්ධා අනොතත්තදහෙ කතසර්වපටිජග්ගතා වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා රාජඩගණෙ ඔතරිංසු. රාජා ච ඛොධිසත්තො ච පසන්නමානසා තෙසං හත්ථතො පත්තාති ගහෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිච්ඡිංසු. හත්තකිච්චපරියොසානෙ ච පුනදිවසත්ථායාති එවං සත්ත දිවසෙ නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ අදංසු. තෙ අනුමොදනං කත්වා ආකාසෙන තත්ථෙව ගතා, පරික්ඛාරාපි තෙහි සද්ධිංයෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘‘අනච්ඡරියං, හික්ඛවෙ, කොසලරඤ්ඤො මම උපට්ඨාකස්ස සතො විවෙය්‍යාදානං දාතුං, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙපි බුද්ධෙ දානං අදංසුයෙවා’’ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, විදුරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

[496] 13. භික්ඛාපරම්පරජාතකවණ්ණනා

සුබ්‍රමාලරූපං දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සද්ධො අහොසි පසන්තො, තථාගතස්ස වෙව සඬ්ඝස්ස ච නිබද්ධං මහාසක්කාරං කරොති. අටෙකදිවසං වින්තෙසි “අහං බුද්ධරතනස්ස වෙව සඬ්ඝරතනස්ස ච පණීනාති බාදනීයභොජනීයාති වෙව සුබ්‍රමචත්ථාති ච දෙන්තො නිව්චං මහාසක්කාරං කරොමි, ඉදානි ධම්මරතනස්සපි කරිස්සාමි, කථං නු ඛො තස්ස සක්කාරං කරොන්තෙන කත්තබ්බං”න්ති. සො බහුනි ගන්ධමාලාදීනි ආදාය ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුච්ඡී “අහං, භන්තෙ, ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කත්තුකාමොමිති, කථං නු ඛො තස්ස සක්කාරං කරොන්තෙන කත්තබ්බං”න්ති. අථ නං සත්ථා ආහ – “සවෙ ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කත්තුකාමො, ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස ආනන්දස්ස සක්කාරං කරොහි”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා ථෙරං නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ මහන්තෙන සක්කාරෙන අත්තනො ගෙහං නෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා ගන්ධමාලාදීනි පුජෙත්වා නානග්ගරසභොජනං දත්වා මහග්ගෙ නිව්චරප්පභොනකෙ සාටකෙ අදාසි. ථෙරොපි “අයං සක්කාරො ධම්මරතනස්ස කතො, න මය්හං අනුච්ඡවිකො, අග්ගසාවකස්ස ධම්මසෙනාපතිස්ස අනුච්ඡවිකො”ති වින්තෙත්වා පිණ්ඩපාතඤ්ච වත්ථාති ච විහාරං හරිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අදාසි. සොපි “අයං සක්කාරො ධම්මරතනස්ස කතො, එකන්තෙන ධම්මස්සාමිතො සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව අනුච්ඡවිකො”ති වින්තෙත්වා දසබලස්ස අදාසි. සත්ථා අත්තනො උත්තරිතරං අදිස්වා පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජී, වීචරසාටකෙ අග්ගහෙසි.

භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, අසුකො නාම කුටුම්භිකො ‘ධම්මරතනස්ස සක්කාරං කරොමි’ති ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස ආනන්දත්ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො ‘නායං මය්හං අනුච්ඡවිකො’ති ධම්මසෙනාපතිතො අදාසි, සොපි ‘නායං මය්හං අනුච්ඡවිකො’ති තථාගතස්ස අදාසි. තථාගතො අඤ්ඤං උත්තරිතරං අපස්සන්තො අත්තනො ධම්මස්සාමිතාය ‘මය්හමෙවෙසො අනුච්ඡවිකො’ති තං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජී, වීචරසාටකෙපි ගණ්ඨි, එවං සො පිණ්ඩපාතො යථානුච්ඡවිකතාය ධම්මස්සාමිතොව පාදමූලං ගතො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පිණ්ඩපාතො පරම්පරා යථානුච්ඡවිකං ගච්ඡති, පුබ්බෙපි අනුප්පන්තෙ බුද්ධෙ අගමාසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො අගතිගමනං පභාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. එවං සන්තෙපිස්ස විනිච්ඡයො සුඤ්ඤො විය අහොසි. රාජා අත්තනො අගුණගවෙසකො හුත්වා අත්තොනිවෙසනාදීනි පරිග්ගණ්හන්තො අත්තෙපුරෙ ච අත්තොනගරෙ ච ද්වාරගාමෙසු ච අත්තනො අගුණං කටෙන්නං අදිස්වා “ජනපදෙ ගවෙසිස්සාමි”ති අමච්චානං රජ්ජං

නියායාදෙන්වා පුරොහිතෙන සද්ධිං අඤ්ඤාතකචෙසෙනෙව කාසිරට්ඨෙ වරන්තො කඤ්චි අගුණං කථෙන්නං අදිස්වා පච්චන්තෙ එකං නිගමං පත්වා බහිද්වාරසාලායං නිසිදි. තස්මිං බණෙන නිගමවාසී අසිතිකොට්ඨිහවො කුටුම්භිකො මහන්තෙන පරිවාරෙන න්භානතිත්ථං ගච්ඡන්තො සාලායං නිසින්නං සුවණ්ණවණ්ණං සුමුමාලසරිරං රාජානං දිස්වා උප්පන්නසිනෙහො සාලං පවිසිත්වා පටිසන්ථාරං කර්වා “ඉධෙව භොථා” ති වත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නානග්ගරසභොජනං සම්පාදෙන්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන හත්තභාජනානි ගාභාපෙත්වා අගමාසි. තස්මිං බණෙන හිමවන්තවාසී පඤ්චාහිඤ්ඤො තාපසො ආගන්ත්වා තත්ථෙව නිසිදි. නන්දමූලකපබ්භාරතො පච්චෙකඛුද්ධොපි ආගන්ත්වා තත්ථෙව නිසිදි.

කුටුම්භිකො රඤ්ඤො හත්ථධොවනඋදකං දත්වා නානග්ගරසෙහි සුපබ්බාඤ්ජනෙහි හත්තපාතිං සජ්ජෙත්වා රඤ්ඤො උපනෙසි. රාජා නං ගහෙත්වා පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. බ්‍රාහ්මණො ගහෙත්වා තාපසස්ස අදාසි. තාපසො පච්චෙකඛුද්ධස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වාමහත්ථෙව හත්තපාතිං, දක්ඛිණහත්ථෙව කමණ්ඩලං ගහෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පත්තෙ හත්තං පක්ඛිපි. සො කඤ්චි අනිමන්තෙත්වා අනාපුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජී. තස්ස හත්තකිච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො චිත්තෙසි “මයා රඤ්ඤො හත්තං දින්නං, රඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණස්ස, බ්‍රාහ්මණෙන තාපසස්ස, තාපසෙන පච්චෙකඛුද්ධස්ස, පච්චෙකඛුද්ධො කඤ්චි අනාපුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජී, කිං නු ඛො ඉමෙසං එත්තකං දානකාරණං, කිං ඉමස්ස කඤ්චි අනාපුච්ඡිත්වා ව භුඤ්ජනකාරණං, අනුපුබ්බෙන තෙ පුච්ඡස්සාමි” ති. සො එකෙකං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා පුච්ඡී. තෙපිස්ස කථෙසුං -

270.

“සුමුමාලරූපං දිස්වා, රට්ඨා විවනමාගතං;
කුටාගාරවරූපෙනං, මහාසයනමුපාසිතං.

271.

“තස්ස තෙ පෙමකෙනාහං, අදාසිං වඩ්ඪමොදනං;
සාලිනං විචිතං හත්තං, සුචිං මංසුපසෙවනං.

272.

“තං ත්වං හත්තං පටිග්ගය්හ, බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසයි;
අත්තානං අනසිත්වාන, කොයං ධම්මො නමත්ථු තෙ.

273.

“ආවරියො බ්‍රාහ්මණො මය්හං, කිච්චාකිච්චෙසු බ්‍යාවටො;
ගරු ව ආමන්තනීයො ව, දාතුමරහාමි භොජනං.

274.

“බ්‍රාහ්මණං දානි පුච්ඡාමි, ගොතමං රාජපුජිතං;
රාජා තෙ හත්තං පාදාසි, සුචිං මංසුපසෙවනං.

275.

“තං ත්වං භත්තං පටිග්ගය්හ, ඉසිස්ස භොජනං අදා;
අබ්බත්තඤ්ඤාසි දානස්ස, කොයං ධම්මො නමත්ථු තෙ.

276.

“භරාමි පුත්තදාරෙ ව, සරෙසු ගධිතො අහං;
භුඤ්ජෙ මානුසකෙ කාමෙ, අනුසාසාමි රාජිනො.

277.

“ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනො, විරරත්තං තපස්සිනො;
වුඩ්ඨස්ස භාවිත්තස්ස, දාතුමරහාමි භොජනං.

278.

“ඉසිඤ්ච දානි පුච්ඡාමි, කිසං ධමනිසන්ථනං;
පරුජ්ඣකච්ඡනබ්ලොමං, පඬිකදන්තං රජස්සිරං.

279.

“එකො අරඤ්ඤෙ විහරසි, නාවකඬ්ඬසි ජීවිතං;
භික්ඛු කෙන තයා සෙය්‍යො, යස්ස ත්වං භොජනං අදා.

280.

“බණ්ණන්තාලුකලම්බානි, බ්ලාලිතක්කලානි ව;
ධුනං සාමාකනීවාරං, සඬ්ඝාරියං පසාරියං.

281.

“සාකං භිසං මධුං මංසං, බදරාමලකානි ව;
තානි ආහරිත්වා භුඤ්ජාමි, අත්ථි මෙ සො පරිග්ගහො.

282.

“පචන්තො අපචන්තස්ස, අමමස්ස සකිඤ්චනො;
අනාදානස්ස සාදානො, දාතුමරහාමි භොජනං.

283.

“භික්ඛුඤ්ච දානි පුච්ඡාමි, තුණ්හිමාසීන සුඛිබ්බං;
ඉසි තෙ භත්තං පාදාසි, සුචිං මංසුපසෙවනං.

284.

“තං ත්වං භත්තං පටිග්ගය්හ, තුණ්හි භුඤ්ජසි එකකො;
නාඤ්ඤං කඤ්චි නිමන්තෙසි, කොයං ධම්මො නමත්ථු තෙ.

285.

“න පවාමි න පාවෙමි, න ඡිත්ථාමි න ඡෙදයෙ;
තං මං අකිඤ්චනං ඤත්වා, සබ්බපාපෙහි ආරතං.

286.

“වාමෙන භික්ඛමාදාය, දක්ඛිණෙන කමණ්ඩලං;
ඉසි මෙ භත්තං පාදාසි, සුචිං මංසුපසෙවනං.

287.

“එතෙ හි දාතුමරහන්ති, සමමා සපරිග්ගහා;
පච්චතීකමහං මඤ්ඤෙ, යො දාතාරං නිමන්තයෙ”ති.

තත්ථ චිවනන්ති නිරුද්ධකාරඤ්ඤසදිසං ඉමං පච්චන්තං ආගතං.
කුටාගාරවරුපෙනන්ති කුටාගාරවරෙන උපගතං, එකං වරකුටාගාරවාසිනන්ති
අත්ථො. මහාසයනමුපාසිතන්ති තත්ථෙව සුපඤ්ඤත්තං සිරිසයනං උපාසිතං. තස්ස
තෙති එවරුපං තං දිස්වා අහං පෙමමකාසිං, තස්ස තෙ පෙමකෙන. වඩ්ඪමොදනන්ති
උත්තමොදනං. චිවිතන්ති අපගතඛණ්ඩකාළකෙහි චිවිතතණ්ඩුලෙහි කතං. අදාසයීති
අදාසි. අත්තානන්ති අත්තනා, අයමෙව වා පායො. අනසිත්වානාති අභුඤ්ජිත්වා.
කොයං ධම්මොති මහාරාජ, කො එස තුම්භාකං සභාවො. නමත්ථු තෙති නමො තව
අත්ථු, යො ත්වං අත්තනා අභුඤ්ජිත්වා පරස්ස අදාසි.

ආචරියොති කුටුම්භික එස මය්හං ආචාරසික්ඛාපකො ආචරියො. ඛ්‍යාවටොති
උස්සුකො. ආමන්තනීයොති ආමන්තෙතබ්බයුත්තකො මයා දින්නං භත්තං ගහෙතුං
අනුරුපො. දාතුමරහාමිති “අහං එවරුපස්ස ආචරියස්ස භොජනං දාතුං අරහාමි”ති
රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස ගුණං වණ්ණෙසි. අබ්බන්තඤ්ඤාසීති නාහං දානස්ස බ්‍රහ්මඤ්ඤාසීති,
මයි දින්නං මහජ්ජලං න භොතිති එවං අත්තනං දානස්ස අබ්බන්තං ජානාසි මඤ්ඤති.
අනුසාසාමිති අත්තනො අත්ථං පහාය රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසාමි.

එවං අත්තනො අගුණං කට්ඨන්වා ආරඤ්ඤිකස්සාති ඉසිනො ගුණං කට්ඨෙසි.
ඉසිනොති සිලාදිගුණපරියෙසකස්ස. තපස්සිනොති තපනිස්සිතස්ස. වුඩ්ඪස්සාති
පණ්ඩිතස්ස ගුණවුඩ්ඪස්ස. නාවකච්චිසීති සයං දුල්ලභභොජනො හුත්වා එවරුපං
භොජනං අඤ්ඤස්ස දෙසි, කිං අත්තනො ජීවිතං න කච්චෙසි. භික්ඛු කෙනාති අයං
භික්ඛු කතරෙන ගුණෙන තයා සෙට්ඨතරො.

බණන්තාලුකලම්බානීති බණන්තො ආලුනි වෙව තාලකන්දානි ව.
බිලාලිතක්කලානි වාති බිලාලිකන්දතක්කලකන්දානි ව. ධුනං සාමාකනීවාරන්ති
සාමාකඤ්ච නීවාරඤ්ච ධුනිත්වා. සඬ්ඝාරියං පසාරියන්ති එතෙ සාමාකනීවාරෙ
ධුනන්තො සඬ්ඝාරෙත්වා පුන සුක්ඛාපිතෙ පසාරෙත්වා සුජපෙන පජ්ඨොටෙන්වා
කොට්ටෙන්වා තණ්ඩුලෙ ආදාය පචිත්වා භුඤ්ජාමිති වදති. සාකන්ති යං කිඤ්චි
සුපෙය්‍යපණ්ණං. මංසන්ති සිහඛ්‍යග්ග්‍යවිසාසාදිමංසං. තානි ආහරිත්වාති තානි
සාකාදීනි ආහරිත්වා. අමමස්සාති තණ්හාදිට්ඨිමමන්තරහිතස්ස. සකිඤ්චනොති

සපලිබෝධය. අනාදානස්සාති නිග්ගහණස්ස. දාතුමරහාමීති එවරුපස්ස
පච්චෙකඛුද්ධස්ස අත්තනා ලද්ධභොජනං දාතුං අරහාමි.

තුණ්හිමාසීනන්ති කිඤ්චි අවත්වා නිසින්නං. අකිඤ්චනන්ති රාගකිඤ්චනාදිහි
රහිතං. ආරතන්ති විරතං සබ්බපාපාති පහාය යිතං. කමණ්ඩලුන්ති කුණ්ඩිකං. එතෙ
හීති එතෙ රාජාදයො තයො ජනාති හත්ථං පසාරෙත්වා තෙ නිද්දිසන්තො එවමාහ.
දාතුමරහන්තීති මාදිසස්ස දාතුං අරහන්ති. පච්චනීකන්ති පච්චනීකපටිපදං. දායකස්ස
හි නිමන්තනං එකවිසතියා අනෙසනාසු අඤ්ඤතරාය පිණ්ඩපාතපරියෙසනාය
ජීවිකකප්පනසඬාතා මිච්ඡාජීවපටිපත්ති නාම භොති.

තස්ස වචනං සුත්වා කුටුම්භිකො අත්තමනො ද්වෙ ඔසානගාථා අභාසි –

288.

“අත්ථාය වත මෙ අජ්ජ, ඉධාගච්ඡි රටෙසභො;
සොහං අජ්ජ පජානාමි, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

289.

“රටියෙසු ගිද්ධා රාජානො, කිච්චාකිච්චෙසු බ්‍රාහ්මණා;
ඉසි මූලඵලෙ ගිද්ධා, විජ්ජමුත්තා ච භික්ඛවො” ති.

තත්ථ රටෙසභොති රාජානං සන්ධායාහ. කිච්චාකිච්චෙසුති රඤ්ඤො
කිච්චකරණියෙසු. භික්ඛවොති පච්චෙකඛුද්ධා භික්ඛවො පන සබ්බභවෙහි
විජ්ජමුත්තා.

පච්චෙකඛුද්ධො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො, තථා තාපසො.
රාජා පන කතිපාහං තස්ස සන්තිකෙ වසිත්වා බාරාණසිමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පිණ්ඩපාතො
යථානුව්ඡවිකං ගච්ඡති, පුබ්බෙපි ගතොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි –
“තදා කුටුම්භිකො ධම්මරතනස්ස සක්කාරකාරකො කුටුම්භිකො අභොසි, රාජා
ආනන්දො, පුරොහිතො සාරිපුත්තො, හිමවන්තතාපසො පන අභමෙව
අභොසි” ති.

භික්ඛාපරම්පරජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

ජාතකුද්දානං –

කෙදාරං චන්දකින්තරී, උක්කුසුද්දාලභිසකං;
සුරුචි පඤ්චුපොසථං, මහාමොරඤ්ච තච්ඡකං.

මහාවාණිජ සාධිනං, දසබ්‍රාහ්මණජාතකං;

භික්ඛාපරම්පරාපි ව, තෙරසානි පකිණ්ණකෙ.

පකිණ්ණකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. වීසතිනිපාතො

[497] 1. මාතඨගජාතකවණ්ණනා

කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උදෙනා
නාම වංසරාජානං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්ඤි කාලෙ ආයස්මා
පිණ්ඩොලභාරද්වාජො ජෙනවනතො ආකාසෙන ගන්ත්වා යෙභුය්‍යෙන කොසම්බියං
උදෙනස්ස රඤ්ඤො උය්‍යානං දිවාචිහාරාය ගච්ඡති. ථෙරො කිර පුරිමහවෙ රජ්ජං
කාරෙන්තො දීඝමද්ධානං තස්මිං උය්‍යානෙ මහාපරිවාරො සම්පත්තිං අනුභවි. සො
තෙන පුබ්බාවිණ්ණෙන යෙභුය්‍යෙන තත්ථෙව දිවාචිහාරං නිසිදිත්වා
එලසමාපත්තිසුඛෙන චිතිනාමෙති. තස්මිං එකදිවසං තත්ථ ගන්ත්වා
සුපුප්ඵිතසාලමූලෙ නිසින්තෙ උදෙනො සත්තාහං මහාපානං පිවිත්වා “උය්‍යානකීළං
කිළිස්සාමි”ති මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා මඬගලසිලාපට්ටෙ
අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා අඬකෙ නිපන්තො සුරාමදමත්තතාය නිද්දං ඔක්කමි.
ගායන්තා නිසින්තිත්ථියො තුරියානි ඡඩ්ඛෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා පුප්ඵලාදීනි
විචිනන්තියො ථෙරං දිස්වා ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසිදිංසු. ථෙරො තාසං ධම්මකථං
කටෙන්තො නිසිදි. ඉතරාපි ඉත්ථි අඬකං වාලෙන්වා රාජානං පබ්බොධෙත්වා “කුභිං
තා වසලියො ගතා”ති චුත්තෙ “එකං සමණං පරිවාරෙන්වා නිසින්තා”ති ආහ. සො
කුද්ධො ගන්ත්වා ථෙරං අක්කොසිත්වා පරිභාසිත්වා “හන්දාහං, තං සමණං
තම්බකිපිල්ලකෙහි බාදාපෙස්සාමි”ති කොධවසෙන ථෙරස්ස සරීරෙ
තම්බකිපිල්ලකපුටං භින්දාපෙසි. ථෙරො ආකාසෙ යත්වා තස්සොවාදං දත්වා
ජෙනවනෙ ගන්ධකුට්ඨ්වාරෙයෙව ඔතරිත්වා තථාගතෙන “කුතො ආගතොසි”ති
පුටියො ථෙරො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා “න බො, භාරද්වාජ, උදෙනො
ඉදානෙව පබ්බජිතෙ විහෙයෙති, පුබ්බෙපි විහෙයෙසියෙවා”ති වත්වා තෙන යාචිතො
අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තදා මහාසත්තො
බහිනගරෙ වණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්ති, “මාතඨගො”තිස්ස නාමං කරිංසු.
අපරභාගෙ විඤ්ඤුතං පත්තො “මාතඨගපණ්ඩිතො”ති පාකටො අහොසි. තදා
බාරාණසිසෙට්ඨිතො ධීතා දිට්ඨමඬගලිකා නාම එකමාසද්වෙමාසවාරෙන
මහාපරිවාරා උය්‍යානං කීළිතුං ගච්ඡති. අථෙකදිවසං මහාසත්තො කෙනවි කම්මෙන
නගරං පවිසන්තො අන්තරද්වාරෙ දිට්ඨමඬගලිකං දිස්වා එකමන්තං අපගන්ත්වා
අල්ලිසිත්වා අටියාසි. දිට්ඨමඬගලිකා සාණියා අන්තරෙන ඔලොකෙන්ති තං දිස්වා
“කො එසො”ති පුච්ඡිත්වා “වණ්ඩාලො අය්‍යො”ති චුත්තෙ “අදිට්ඨපුබ්බයුත්තකං
වත පස්සාමි”ති ගන්ධොදකෙන අක්ඛිති ධොවිත්වා තතො නිවත්ති. තාය සද්ධිං
නික්ඛන්තජනො “අරෙ, දුට්ඨ වණ්ඩාල, අජ්ජ තං නිස්සාය අම්භාකං අමුලකං

සුරාහත්තං නට්ඨ” න්ති කොධාහිභූතො මාතඨගපණ්ඩිතං හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව පොථෙත්වා විසඤ්ඤං කත්වා පක්කාමි. සො මුහුත්තං චිතිනාමෙත්වා පටිලද්ධසඤ්ඤො වින්තෙසි “දිට්ඨමඨගලිකාය පරිජනො මං නිද්දොසං අකාරණෙන පොථෙසි, දිට්ඨමඨගලිකං ලභිත්වා උට්ඨහිස්සාමි, නො අලභිත්වා” ති අධිට්ඨාය ගන්ත්වා තස්සා පිතු නිවෙසනද්වාරෙ නිපජ්ජි. සො “කෙන කාරණෙන නිපන්නොසි” ති චුත්තෙ “අඤ්ඤං කාරණං නත්ථි, දිට්ඨමඨගලිකාය මෙ අත්ථො” ති ආහ. එකො දිවසො අතීතො, තථා දුතියො, තතියො, චතුත්ථො, පඤ්චමො, ඡට්ඨො ව. බොධිසත්තානං අධිට්ඨානං නාම සමිජ්ඣති, තස්මා සත්තමෙ දිවසෙ දිට්ඨමඨගලිකං නිහරිත්වා තස්ස අදංසු.

අථ නං සා “උට්ඨෙහි, සාමි, තුම්භාකං ගෙහං ගච්ඡාමා” ති ආහ. හද්දෙ, තව පරිජනෙනමහි සුපොථිතො දුබ්බලො, මං උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා ආදාය ගච්ඡාහිති. සා තථා කත්වා නගරවාසීනං පස්සන්තානඤ්ඤෙව නගරා නික්ඛමිත්වා චණ්ඩාලගාමකං ගතා. අථ නං මහාසත්තො ජාතිසම්භෙදවිතික්කමං අකත්වා ච කතිපාහං ගෙහෙ වසාපෙත්වා වින්තෙසි “අහමෙනං ලාභග්ගයසග්ගජ්ජත්තං කරොන්තො පබ්බජිත්වා ච කාතුං සක්ඛිස්සාමි, න ඉතරථා” ති. අථ නං ආමන්තෙත්වා ‘හද්දෙ, මයි අරඤ්ඤතො කිඤ්චි අනාහරන්තෙ අම්භාකං ජීවිකා නජ්ජවත්තති, යාව මමාගමනා මා උක්කණ්ඨි, අහං අරඤ්ඤං ගමිස්සාමි” ති වත්වා ගෙහවාසිනොපි “ඉමං මා පමජ්ජිත්ථා” ති ඔවදිත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අජ්ජමන්තො සත්තමෙ දිවසෙ අට්ඨ සමාපත්තියො ව පඤ්ච අභිඤ්ඤායො ව උජ්ජාදෙත්වා “ඉදානි දිට්ඨමඨගලිකාය අවස්සයො හවිතුං සක්ඛිස්සාමි” ති ඉද්ධියා ගන්ත්වා චණ්ඩාලගාමද්වාරෙ ඔතරිත්වා දිට්ඨමඨගලිකාය ගෙහද්වාරං අගමාසි. සා තස්සාගමනං සුත්වා ගෙහතො නික්ඛමිත්වා “සාමි, කස්මා මං අනාථං කත්වා පබ්බජිතොසි” ති පරිදෙවි. අථ නං “හද්දෙ, මා වින්තයි, තව පොරාණකයසතො ඉදානි මහන්තතරං යසං කරිස්සාමි, අපිව බො පන ‘න මය්හං මාතඨගපණ්ඩිතො සාමිකො, මහාබ්‍රහ්මා මෙ සාමිකො’ ති එත්තකං පරිසමජ්ඣෙවත්තුං සක්ඛිස්සාමි” ති ආහ. “ආම, සාමි, සක්ඛිස්සාමි” ති. “තෙන හි ‘ඉදානි තෙ සාමිකො කුහින්ති පුට්ඨා ‘බ්‍රහ්මලොකං ගතො’ ති වත්වා ‘කදා ආගමිස්සති’ ති චුත්තෙ ‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ පුණ්ණමායං වන්දං හින්දිත්වා ආගමිස්සති’ ති වදෙය්‍යාසි” ති නං වත්වා මහාසත්තො හිමවන්තමෙව ගතො.

දිට්ඨමඨගලිකාපි බාරාණසියං මහාජනස්ස මජ්ඣෙකෙ තෙසු තෙසු යානෙසු තථා කථෙසි. මහාජනො “අහො මහාබ්‍රහ්මා සමානො දිට්ඨමඨගලිකං න ගච්ඡති, එවමෙනං හවිස්සති” ති සද්දහි. බොධිසත්තොපි පුණ්ණමදිවසෙ වන්දස්ස ගගනමජ්ඣෙකෙ ධීතකාලෙ බ්‍රහ්මත්තභාවං මාපෙත්වා සකලං කාසිරට්ඨං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරඤ්ච එකොභාසං කත්වා වන්දමණ්ඩලං හින්දිත්වා ඔතරිත්වා බාරාණසියා උපරුපරි තික්ඛත්තුං පරිබ්භමිත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානො චණ්ඩාලගාමකාහිමුබ්බො අහොසි. බ්‍රහ්මහත්තා සන්නිපතිත්වා චණ්ඩාලගාමකං ගන්ත්වා දිට්ඨමඨගලිකාය ගෙහං සුද්ධවත්ථෙහි ඡාදෙත්වා භූමිං චතුජ්ජාතියගන්ධෙහි ඔපුඤ්ජිත්වා පුජ්ජාති විකිරිත්වා ධූමං දත්වා

වෙලවිතානං පසාරෙත්වා මහාසයනං පඤ්ඤපෙත්වා ගන්ධනෙලෙහි දීපං ඡාලෙත්වා ද්වාරෙ රජතපට්ටවණ්ණවාලුකං ඔකිරිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධජෙ ඛන්ධිංසු. එවං අලඬිකතෙ ගෙහෙ මහාසත්තො ඔතරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා ථොකං සයනපිටියෙ නිසිදි.

තදා දිට්ඨමඬගලිකා උතුනී හොති. අථස්සා අඬගුට්ඨකොන නාහිං පරාමසි, කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. අථ නං මහාසත්තො ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, ගබ්භො තෙ පතිට්ඨිතො, ත්වං පුත්තං විජායිස්සසි, ත්වම්පි පුත්තොපි තෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා භවිස්සථ, තච පාදධොවනඋදකං සකලජම්බුදීපෙ රාජුතං අභිසෙකොදකං භවිස්සති, නභානොදකං පන තෙ අමනොසධං භවිස්සති, යෙ තං සීසෙ ආසිඤ්චිස්සන්ති, තෙ සබ්බරොගෙහි මුච්චිස්සන්ති, කාලකණ්ණිං පරිවජ්ජෙස්සන්ති, තච පාදපිටියෙ සීසං යපෙත්වා වන්දන්තා සහස්සං දස්සන්ති, සොතපථෙ යත්වා වන්දන්තා සතං දස්සන්ති, චක්ඛුපථෙ යත්වා වන්දන්තා එකං කභාපණං දත්වා වන්දිස්සන්ති, අප්පමත්තා හොහී”ති නං ඔවදිත්වා ගෙහා නික්ඛමිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව උප්පතිත්වා වන්දමණ්ඩලං පාවිසි. බ්‍රහ්මහත්තා සන්නිපතිත්වා යීතකාව රත්තිං චිතිනාමෙත්වා පාතොව දිට්ඨමඬගලිකං සුවණ්ණසිවිකං ආරොපෙත්වා සීසෙන උක්ඛිපිත්වා නගරං පවිසිංසු. “මහාබ්‍රහ්මහරියා”ති තං උපසඬකමිත්වා මහාජනො ගන්ධමාලාදීහි පූජෙසි. පාදපිටියෙ සීසං යපෙත්වා වන්දිතුං ලහන්තා සහස්සත්ථවිකං දෙන්ති, සොතපථෙ යත්වා වන්දිතුං ලහන්තා සතං දෙන්ති, චක්ඛුපථෙ යත්වා වන්දිතුං ලහන්තා එකං කභාපණං දෙන්ති. එවං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං තං ගෙහත්වා විවරන්තා අට්ඨාරසකොට්ඨනං ලභිංසු.

අථ නං නගරං පරිහරිත්වා ආනෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සාණිං පරික්ඛිපිත්වා මහාසයනං පඤ්ඤපෙත්වා මහන්තෙන සිරිසොහග්ගෙන තත්ථ වසාපෙසුං. මණ්ඩපසන්නිකෙයෙව සත්තද්වාරකොට්ඨං සත්තභූමිකං පාසාදං කාතුං ආරහිංසු, මහන්තං නවකම්මං අහොසි. දිට්ඨමඬගලිකා මණ්ඩපෙයෙව පුත්තං විජායි. අථස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතිත්වා මණ්ඩපෙ ජාතත්තා “මණ්ඩබ්‍යකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. පාසාදො පන දසහි මාසෙහි නිට්ඨිතො. තතො පට්ඨාය සා මහන්තෙන යසෙන තස්මිං වසති, මණ්ඩබ්‍යකුමාරොපි මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති. තස්ස සත්තට්ඨවස්සකාලෙයෙව ජම්බුදීපතලෙ උත්තමාවරියා සන්නිපතිංසු. තෙ තං තයො වෙදෙ උග්ගණ්භාපෙසුං. සො සොළසවස්සකාලතො පට්ඨාය බ්‍රාහ්මණානං හත්තං පට්ඨපෙසි, නිබද්ධං සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි භුඤ්ජන්ති. චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ බ්‍රාහ්මණානං දානං දෙති.

අථෙකස්මිං මහාමහදිවසෙ ගෙහෙ බහුං පායාසං පට්ඨාදෙසුං. සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ නිසිදිත්වා සුවණ්ණරසවණ්ණෙන නවසප්ථිනා පක්කමුඬණ්ඩසක්ඛරාහි ව අභිසඬ්ඛනං පායාසං පරිභුඤ්ජන්ති. කුමාරොපි සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතො සුවණ්ණපාදුකා ආරුග්ග හත්ථෙත කඤ්චනදණ්ඩං ගෙහත්වා “ඉධ සජ්ජිං දෙථ, ඉධ මුදු”න්ති විවාරෙත්තො වරති.

තස්මිං ඛණේ මාතඨගපණ්ඩිතො හිමවන්තෙ අස්සමපදෙ නිසින්තො “කා නු බො දිට්ඨමභිගලිකාය පුත්තස්ස පවත්ති” ති ඔලොකෙන්තො තස්ස අතිත්ථෙ පක්ඛන්දභාවං දිස්වා “අජ්ජෙව ගන්ත්වා මාණවං දමෙන්වා යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං හොති, තත්ථ දානං දාපෙන්වා ආගමිස්සාමි” ති වින්තෙන්වා ආකාසෙන අනොතත්තදහං ගන්ත්වා මුඛධොවනාදීනි කත්වා මනොසිලාතලෙ යීතො රත්තදුපට්ඨං නිවාසෙන්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා පංසුකුලසඬ්ඝාටිං පාරුපිත්වා මත්තිකාපත්තං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ දානග්ගෙයෙව ඔතරිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. මණ්ඩබ්බො කුමාරො ඉතො විතො ච ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා “එවංචිරුපො සඬ්ඝාරයක්ඛසදිසො අයං පබ්බජිතො ඉමං යානං ආගච්ඡන්තො කුතො නු බො ආගච්ඡති” ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පයිමං ගාථමාහ –

1.

“කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාවකොච;
සඬ්ඝාරචොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨෙ, කො රෙ තුවං හොසි
අදක්ඛිණෙයො” ති.

තත්ථ දුම්මවාසීති අනඤ්ජිතඅමණ්ඩිතසට්ඨසඬ්ඝාටිකපිලොතිකවසනො. ඔතල්ලකොති ලාමකො ඔලම්බවිලම්බනන්තකධරො වා. පංසුපිසාවකොවාති සඬ්ඝාරට්ඨානෙ පිසාවකො විය. සඬ්ඝාරචොළන්ති සඬ්ඝාරට්ඨානෙ ලද්ධපිලොතිකං. පටිමුඤ්චාති පටිමුඤ්චිත්වා. අදක්ඛිණෙයොති ත්වං අදක්ඛිණෙයො ඉමෙසං පරමදක්ඛිණෙයොනං නිසින්තට්ඨානං එකො හුත්වා කුතො ආගතො.

තං සුත්වා මහාසත්තො මුදුවිත්තෙන්තෙව තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

2.

“අන්නං තවෙදං පකතං යසස්සි, තං බජ්ජරෙ භුඤ්ජරෙ පියාසරෙ ව;
ජානාසි මං ත්වං පරදත්තුපජීවිං, උත්තිට්ඨපිණ්ඩං ලහතං සපාකො” ති.

තත්ථ පකතන්ති පටියත්තං. යසස්සිති පරිවාරසම්පන්න. තං බජ්ජරෙති තං බජ්ජන්ති ච භුඤ්ජන්ති ච පිචන්ති ච. කිංකාරණා මය්හං කුජ්ඣසි? උත්තිට්ඨපිණ්ඩන්ති උපතිට්ඨිත්වා ලහිතබ්බපිණ්ඩං, උට්ඨාය යීතෙහි වා දීයමානං හෙට්ඨා යත්වා ලහිතබ්බපිණ්ඩං. ලහතං සපාකොති සපාකො චණ්ඩාලොපි ලහතු. ජාතිසම්පන්නා හි යත්ථ කත්ථවි ලහන්ති, සපාකචණ්ඩාලස්ස පන කො දෙති, දුල්ලහපිණ්ඩො අහං, තස්මා මෙ ජීවිතපවත්තනත්ථං භොජනං දාපෙහි, කුමාරාති.

තතො මණ්ඩබ්බො ගාථමාහ –

3.

“අන්තං මමෙදං පකතං බ්‍රාහ්මණානං, අත්තත්ථාය සද්දහතො මමෙදං;
අපෙහි එත්තො කිම්ධට්ඨිතොසි, න මාදිසා තුම්භං දදන්ති ජම්මා”ති.

තත්ථ අත්තත්ථායාති අත්තතො වඩ්ඪිඅත්ථාය. අපෙහි එත්තොති ඉමම්භා යානා
අපගච්ඡ. න මාදිසාති මාදිසා ජාතිසම්පන්නානං උදිච්චබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙනති, න
තුශ්භං වණ්ඩාලස්ස, ගච්ඡ, ජම්මාති.

තතො මහාසත්තො ගාථමාහ —

4.

“ථලෙ ව නින්නෙ ව වපන්ති ඛිජං, අනුපබ්බන්තෙ ඵලමාසමානා;
එතාය සද්ධාය දදාහි දානං, අප්පෙව ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍ය”ති.

තස්සත්ථො — කුමාර, සස්සඵලං ආසිසමානා තීසුපි බ්බන්තෙසු ඛිජං වපන්ති.
තත්ථ අතිවුට්ඨිකාලෙ ථලෙ සස්සං සම්පජ්ජති, නින්නෙ පුතිකං හොති,
අනුපබ්බන්තෙ නදිඤ්ච තළාකඤ්ච නිස්සාය කතං ඔසෙන වුශ්භති. මන්දවුට්ඨිකාලෙ
ථලෙ බ්බන්තෙ විපජ්ජති, නින්නෙ ථොකං සම්පජ්ජති, අනුපබ්බන්තෙ සම්පජ්ජතෙව.
සමවුට්ඨිකාලෙ ථලෙ බ්බන්තෙ ථොකං සම්පජ්ජති, ඉතරෙසු සම්පජ්ජතෙව. තස්මා
යථා ඵලමාසිසමානා තීසුපි බ්බන්තෙසු වපන්ති, තථා ත්වම්පි එතාය ඵලසද්ධාය
ආගතාගතානං සබ්බෙසංයෙව දානං දෙහි, අප්පෙව නාම එවං දදන්තො
දක්ඛිණෙය්‍ය ආරාධෙය්‍යාසි ලභෙය්‍යාසිති.

තතො මණ්ඩබ්බො ගාථමාහ —

5.

“බ්බන්තාති මය්භං විදිතාති ලොකෙ, යෙසාහං ඛිජාති පතිට්ඨපෙමි;
යෙ බ්‍රාහ්මණා ජාතිමන්තූපපන්නා, තානිධ බ්බන්තාති සුපෙසලාති”ති.

තත්ථ යෙසාහන්ති යෙසු අහං. ජාතිමන්තූපපන්නාති ජාතියා ව මන්තෙහි ව
උපපන්නා.

තතො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

6.

“ජාතිමදො ව අතිමානිතා ව, ලොහො ව දොසො ව මදො ව මොහො;
එතෙ අගුණා යෙසු ව සන්ති සබ්බෙ, තානිධ බ්බන්තාති අපෙසලාති.

7.

“ජාතිමදො ව අතිමානිතා ව, ලොහො ව දොසො ව මදො ව මොහො;
එතෙ අගුණා යෙසු න සන්ති සබ්බෙ, තානිධ බ්බන්තාති සුපෙසලාති”ති.

තත්ථ ජාතිමදොති “අහමස්මි ජාතිසම්පන්නෝ”ති එවං උප්පන්නමානෝ.
අතිමානිකා වාති “අඤ්ඤො මයා සද්ධිං ජාතිආදීහි සදියො නත්ථී”ති අතික්කම්ම
පවත්තමානෝ. ලොභාදයො ලුබ්භනදුස්සනමප්පනමුය්භනමත්තාව. අපෙසලානීති
එවරුපා පුග්ගලා ආසිවිසහරිතා විය වම්මිකා අප්පියසීලා හොන්ති. එවරුපානං
දින්නං න මහප්ඵලං හොති, තස්මා මා එතෙසං සුපෙසලබ්බෙත්තභාවං මඤ්ඤිත්ථ. න
හි ජාතිමත්තා සග්ගදායකා. යෙ පන ජාතිමානාදිරහිතා අරියා, තානි බ්බෙත්තානි
සුපෙසලානි, තෙසු දින්නං මහප්ඵලං, තෙ සග්ගදායකා හොන්තිති.

ඉති සො මහාසත්තෙ පුනප්පුනං කථෙන්නෙ කුප්ඤ්ඤිත්වා “අයං අතිවිය බහුං
විප්පලපති, කුහිං ගතා ඉමෙ දොචාරිකා, නයිමං චණ්ඩාලං නීහරන්ති”ති ගාථමාහ –

8.

“ක්වෙත්ථ ගතා උපජොතියො ව, උපජ්ඣායො අථ වා ගණ්ඩකුච්ඡි;
ඉමස්ස දණ්ඩඤ්ඤි වධඤ්ඤි දත්වා, ගලෙ ගහෙත්වා බලයාථ ජම්ම”න්ති.

තත්ථ ක්වෙත්ථ ගතාති ඉමෙසු තිසු ද්වාරෙසු යපිතා උපජොතියො ව
උපජ්ඣායො ව ගණ්ඩකුච්ඡි වාති තයො දොචාරිකා කුහිං ගතාති අත්ථො.

තෙපි තස්ස වචනං සුත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා වන්දිත්වා “කිං කරොම දෙවා”ති
ආහංසු. “අයං වො ජම්මො චණ්ඩාලො දිට්ඨො”ති? “න පස්සාම දෙව, කුතොචි
ආගතභාවං න ජානාමා”ති. “කො වෙස මායාකාරො වා විජ්ජාධරො වා භවිස්සති,
ඉදානි කිං තිට්ඨා”ති. “කිං කරොම දෙවා”ති? “ඉමස්ස මුඛමෙව පොථෙත්වා
හින්දන්තා දණ්ඩවෙච්චපෙසිකාහි පිට්ඨිවම්මං උප්පාටෙන්නා වධඤ්ඤි දත්වා ගලෙ
ගහෙත්වා එතං ජම්මං බලයාථ, ඉතො නීහරං”ති.

මහාසත්තො තෙසු අත්තනො සන්තිකං අනාගතෙස්වෙව උප්පතිත්වා ආකාසෙ
ධීතො ගාථමාහ –

9.

“ගිරිං නබ්බෙන බණ්ඩි, අයො දන්තෙහි බාදසි;
ජාතවෙදං පදහසි, යො ඉසිං පරිභාසසි”ති.

තත්ථ ජාතවෙදං පදහසිති අග්ගිං ගිලිතුං වායමසි.

ඉමඤ්ඤි පන ගාථං වත්වා මහාසත්තො පස්සන්තස්සෙව මාණවස්ස ව
බ්‍රාහ්මණානඤ්ඤි ආකාසෙ පක්ඛන්දි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

10.

“ඉදං වත්වාන මාතඬිගො, ඉසි සච්චපරක්කමො;
අන්තලික්ඛස්මිං පක්කාමි, බ්‍රාහ්මණානං උදික්ඛත”න්ති.

තත්ථ සච්චපරක්කමොති සභාවපරක්කමො.

සො පාචිනදිසාහිමුබ්බො ගන්ත්වා එකාය වීරියා ඔතරිත්වා “පදවළඤ්ජං පඤ්ඤායතු”ති අධිට්ඨාය පාචිනද්වාරසමිපෙ පිණ්ඩාය වරන්තො මිස්සකහත්තං සංකඩ්ඪිත්වා එකිස්සං සාලායං නිසිදිත්වා මිස්සකහත්තං පරිභුඤ්ජී. නගරදෙවතා “අයං අම්භාකං අයාං විහෙයෙත්වා කපෙති”ති අසහමානා ආගමිංසු. අථස්ස ජෙට්ඨකායක්ඛො මණ්ඩබ්බාස්ස ගීවං ගහෙත්වා පරිවත්තෙසි, සෙසදෙවතා සෙසබ්බාහ්මණානං ගීවං ගණ්හිත්වා පරිවත්තෙසුං. බොධිසත්තෙ මුද්දවිත්තතාය පන “තස්ස පුත්තො”ති නං න මාරොන්ති, කෙවලං කිලමෙත්තියෙව. මණ්ඩබ්බාස්ස සීසං පරිවත්තිත්වා පිට්ඨිපස්සාහිමුබ්බං ජාතං, හත්ථපාදා උජුකා ථද්ධාව අට්ඨංසු, අක්ඛිති කාලකතස්සෙව පරිවත්තිංසු. සො ථද්ධසරීරොව නිපජ්ජී, සෙසබ්බාහ්මණා මුබ්බෙන බෙළං වමන්තා අපරාපරං පරිවත්තන්ති. මාණවා “අයො, පුත්තස්ස තෙ කිං ජාත”න්ති දිට්ඨමඬිගලිකාය ආරොවයිංසු. සා වෙගෙන ගන්ත්වා පුත්තං දිස්වා “කිමෙත”න්ති වත්වා ගාථමාහ –

11.

“ආවෙල්ලිතං පිට්ඨිතො උත්තමඬිගං, බාහුං පසාරෙති අකම්මනෙයාං;
සෙනානි අක්ඛිති යථා මතස්ස, කො මෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව”න්ති.

තත්ථ ආවෙල්ලිතන්ති පරිවත්තිතං.

අථස්සා තස්මිං යානෙ ධීතජනො ආරොවෙතුං ගාථමාහ –

12.

“ඉධාගමා සමණො දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාවකොව;
සඬිකාරවොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨෙ, සො තෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව”න්ති.

සා තං සුත්ථාව වීන්තෙසි “අඤ්ඤස්සෙතං බලං නත්ථී, නිස්සංසයං මාතඬිගපණ්ඩිතො හවිස්සති, සම්පන්නමෙත්තාභාවනො බො පන ධීරො න එත්තකං ජනං කිලමෙත්වා ගමිස්සති, කතරං නු බො දිසං ගතො හවිස්සති”ති. තතො පුච්ඡන්ති ගාථමාහ –

13.

“කතමං දිසං අගමා භූරිපඤ්ඤො, අක්ඛාථ මෙ මාණවා එතමත්ථං;
ගන්ත්වාන තං පටිකරෙමු අච්චයං, අජපෙව නං පුත්ත ලභෙමු ජීවිත”න්ති.

තත්ථ ගන්ත්වානාති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා. තං පටිකරෙමු අච්චයන්ති තං අච්චයං පටිකරිස්සාම දෙසෙස්සාම, බමාපෙස්සාම නන්ති. පුත්ත ලභෙමු ජීවිතන්ති අජපෙව නාම පුත්තස්ස ජීවිතං ලභෙය්‍යාම.

අථස්සා තත්ථ ධීතා මාණවා කපෙන්නා ගාථමාහංසු –

14.

“වෙහායසං අගමා භූරිපඤ්ඤා, පඨද්ධුනො පන්තරසෙව චන්දො;
අපි වාපි සො පුරිමදිසං අගච්ඡි, සච්චප්පට්ඨඤ්ඤා ඉසි සාධුරුපො”ති.

තත්ථ පඨද්ධුනොති ආකාසපථසඛිබ්බාතස්ස අද්ධුනො මජ්ඣෙකෙ යිතො
පන්තරසෙ චන්දො විය. අපි වාපි සොති අපිව බො පන සො පුරත්ථිමං දිසං ගතො.

සා තෙසං වචනං සුත්වා “මම සාමිකං උපධාරෙස්සාමි”ති
සුවණ්ණකලසසුවණ්ණසරකානි ගාභාපෙත්වා දාසිගණපරිවුතා තෙන පදවළඤ්ජස්ස
අධිට්ඨිතට්ඨානං පත්වා තෙනානුසාරෙන ගච්ඡන්ති තස්මිං පීඨිකාය නිසිදිත්වා
භුඤ්ජමානෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා චන්දිත්වා අට්ඨාසි. සො තං දිස්වා ටොකං
ඔදනං පත්තෙ යපෙසි. දිට්ඨමභිගලිකා සුවණ්ණකලසෙන තස්ස උදකං අදාසි. සො
තත්ථෙව හත්ථං ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. අථ නං සා “කෙන මෙ පුත්තස්ස සො
විජ්ජකාරො කතො”ති පුච්ඡන්ති ගාථමාහ –

15.

“ආවෙල්ලිතං පිට්ඨිතො උත්තමභිගං, බාහුං පසාරෙති අකම්මනෙයාං;
සෙතානි අක්ඛිති යථා මතස්ස, කො මෙ ඉමං පුත්තමකාසි එව”න්ති.

තතො පරා තෙසං වචනපට්චවනගාථා හොන්ති –

16.

“යක්ඛා හවෙ සන්ති මහානුභාවා, අන්වාගතා ඉසයො සාධුරුපා;
තෙ දුට්ඨචිත්තං කුපිතං විදිත්වා, යක්ඛා හි තෙ පුත්තමකංසු එවං.

17.

“යක්ඛා ච මෙ පුත්තමකංසු එවං, ත්වඤ්ඤෙව මෙ මා කුද්ධො බ්‍රහ්මචාරි;
තුම්හෙව පාදෙ සරණං ගතාස්මි, අන්වාගතා පුත්තසොකෙන භික්ඛු.

18.

“තදෙව හි එතරහි ච මය්හං, මනොපදොසො න මමත්ථි කොචි;
පුත්තො ච තෙ වෙදමදෙන මත්තො, අත්ථං න ජානාති අධිච්ච වෙදෙ.

19.

“අද්ධා හවෙ භික්ඛු මුහුත්තකෙන, සම්මුය්හතෙව පුරිසස්ස සඤ්ඤා;
එකාපරාධං බම භූරිපඤ්ඤ, න පණ්ඩිතා කොධබලා හවන්ති”ති.

තත්ථ යක්ඛානි නගරපරිග්ගාහකයක්ඛා. අන්වාගතානි අනු ආගතා, ඉසයො
සාධුරුපා ගුණසම්පන්නානි එවං ජානමානානි අත්ථො. තෙති තෙ ඉසිනං ගුණං
ඤ්ඤත්වා තච පුත්තං දුට්ඨචිත්තං කුපිතචිත්තං විදිත්වා. ත්වඤ්ඤෙව මෙති සවෙ යක්ඛා
කුපිතා එවමකංසු, කරොන්තු, දෙවතා නාම පානීයඋච්චිකමත්තෙන සන්තප්පෙතුං.

සක්කා, තස්මාහං තෙසං න භායාමි, කෙවලං ත්වඤ්ඤෙව මෙ පුත්තස්ස මා කුප්ඤ්ඤි. අන්වාගතාති ආගතාස්මි. භික්ඛුති මහාසත්තං ආලපන්තී පුත්තස්ස ජීවිතදානං යාවති. තදෙව භීති දිට්ඨමඬිගලිකෙ තදා තව පුත්තස්ස මං අක්කොසනකාලෙ ව මය්හං මනොපදොසො නත්ථි, එතරහි ව තයි යාවමානායපි මම තස්මිං මනොපදොසො නත්ථියෙව. වෙදමදෙනාති “තයො වෙදා මෙ උග්ගහිතා”ති මදෙන. අධිච්චාති වෙදෙ උග්ගහෙත්වාපි අත්ථානත්ථං න ජානාති. මුහුත්තකෙනාති යං කිඤ්චි උග්ගහෙත්වා මුහුත්තකෙනෙව.

එවං තාය බමාපියමානො මහාසත්තො “තෙන හි එතෙසං යක්ඛානං පලායනත්ථාය අමනොසධං දස්සාමි”ති වත්වා ගාථමාහ —

20.

“ඉදඤ්ච මය්හං උත්තිට්ඨපිණ්ඩං, තව මණ්ඩබ්බො භුඤ්ජතු අප්පපඤ්ඤා; යක්ඛා ව තෙ නං න විහෙය්‍යෙය්‍යං, පුත්තො ව තෙ හෙස්සති සො අරොගො”ති.

තත්ථ උත්තිට්ඨපිණ්ඩන්ති උච්ඡිට්ඨකපිණ්ඩං, “උච්ඡිට්ඨපිණ්ඩ”න්තිපි පාඨො.

සා මහාසත්තස්ස වචනං සුත්වා “දෙට්, සාමි, අමනොසධං”න්ති සුවණ්ණසරකං උපනාමෙසි. මහාසත්තො උච්ඡිට්ඨකකඤ්ජිකං තත්ථ ආසිඤ්චිත්වා “පය්මඤ්ඤෙව ඉතො උපඬ්ඨං තව පුත්තස්ස මුඛෙ ඔසිඤ්චිත්වා සෙසං වාටියං උදකෙන මිස්සෙත්වා සෙසබ්බාහ්මණානං මුඛෙ ඔසිඤ්චෙහි, සබ්බෙහි නිරොගා භවිස්සන්ති”ති වත්වා උප්පතිත්වා හිමවන්තමෙව ගතො. සාපි තං සරකං සීසෙනාදාය “අමනොසධං මෙ ලද්ධං”න්ති වදන්ති නිවෙසනං ගන්ත්වා පය්මං පුත්තස්ස මුඛෙ කඤ්ජිකං ඔසිඤ්චි, යක්ඛො පලායි. ඉතරො පංසුං පුඤ්ජන්තො උට්ඨාය “අම්ම කිමෙත”න්ති ආහ. තයා කතං ත්වමෙව ජානිස්සසි. එහි, තාත, තව දක්ඛිණෙය්‍යානං තෙසං විප්පකාරං පස්සාති. සො තෙ දිස්වා විප්පට්ඨාරී අහොසි. අථ නං මාතා “තාත මණ්ඩබ්බා, ත්වං බාලො දානස්ස මහජ්ඣලට්ඨානං න ජානාසි, දක්ඛිණෙය්‍යා නාම එවරූපා න හොන්ති, මාතඬිගපණ්ඩිතසදිසාව හොන්ති, ඉතො පට්ඨාය මා එතෙසං දුස්සීලානං දානමදාසි, සීලවන්තානං දෙහි”ති වත්වා ආහ —

21.

“මණ්ඩබ්බා බාලොසි පරිත්තපඤ්ඤො, යො පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමකොච්චොසි; මහක්කසාවෙසු දදාසි දානං, කිලිට්ඨකම්මෙසු අසඤ්ඤතෙසු.

22.

“ජට්ඨා ව කෙසා අජිනා නිවත්ථා, ජරුදපානංව මුඛං පරුළ්භං; පජං ඉමං පස්සථ දුම්මරූපං, න ජට්ඨිනං තායති අප්පපඤ්ඤං.

23.

“යෙසං රාගො ව දොසො ව, අවිජ්ජා ව විරාජිතා;
බිණාසවා අරහන්තො, තෙසු දින්නං මහජ්ජල”න්ති.

තත්ථ මහක්කසාවෙසුති මහාකසාවෙසු මහත්තෙහි රාගකසාවාදීහි
සමන්තාගතෙසු. ජටා ව කෙසාති තාත මණ්ඩබ්බා, තව දක්ඛිණෙයොසු එකච්චානං
කෙසා ජටා කත්වා බද්ධා. අජිනා නිවත්ථාති සමුරානි අජිනවම්මානි නිවත්ථා.
ජරුදපානං වාති තිණගහනෙන ජිණ්ණකූපො විය මුඛං දීඝමස්සුතාය පරුළ්භං. පජං
ඉමන්ති ඉමං එවරුපං අනඤ්ඡිතාමණ්ඩිතලුඛවෙසං පජං පස්සථ. න ජටාජිනන්ති
එතං ජටාජිනං ඉමං අජ්ජපඤ්ඤං පජං තායිතුං න සක්කොති,
සීලපඤ්ඤාණතපොකම්මානෙන ඉමෙසං සත්තානං පතිට්ඨා හොන්ති. යෙසන්ති
යස්මා යෙසං එතෙ රජ්ජනදුස්සනමුය්හනසභාවා රාගාදයො අට්ඨවත්ථුකා ව අවිජ්ජා
විරාජිතා විගතා, විගතත්තායෙව ව එතෙසං කිලෙසානං යෙ බිණාසවා අරහන්තො,
තෙසු දින්නං මහජ්ජලං, තස්මා ත්වං, තාත, ඉතො පට්ඨාය එවරුපානං දුස්සීලානං
අදත්වා යෙ ලොකෙ අට්ඨසමාපත්තිලාභිතො පඤ්චාභිඤ්ඤා
ධම්මිකසමණබ්බාහමණා ව පච්චෙකබුද්ධා ව සන්ති, තෙසං දානං දෙහි. එහි, තාත,
තව කුලුපකෙ අමනොසධං පායෙත්වා අරොගෙ කර්ස්සාමාති වත්වා
උච්ඡිට්ඨකඤ්ඡිකං ගාභාපෙත්වා උදකචාටියං පක්ඛිපිත්වා සොළසන්තං
බ්බාහමණසහස්සානං මුඛෙසු ආසිඤ්චාපෙසි.

එකෙකො පංසුං පුඤ්ජන්තොව උට්ඨති. අථ නෙ බ්බාහමණා “ඉමෙහි
චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං ජිත”න්ති අබ්බාහමණෙ කරිංසු. තෙ ලජ්ජිතා බාරාණසිතො
නික්ඛම්ත්වා මජ්ඣරට්ඨං ගන්ත්වා මජ්ඣරඤ්ඤො සන්තිකෙ වසිංසු, මණ්ඩබ්බො
පන තත්ථෙව වසි. තදා චෙත්තවතීනගරං උපනිස්සාය චෙත්තවතීනදීතීරෙ
ජාතිමන්තො නාමෙකො බ්බාහමණො පබ්බජිතො ජාතිං නිස්සාය මහන්තං
මානමකාසි. මහාසත්තො “එතස්ස මානං හින්දිස්සාමි”ති තං යානං ගන්ත්වා තස්ස
සන්තිකෙ උපරිසොතෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං දන්තකට්ඨං බාදිත්වා “ඉමං
දන්තකට්ඨං ජාතිමන්තස්ස ජටාසු ලග්ගතු”ති අධිට්ඨාය නදියං පාතෙසි. තං තස්ස
උදකං ආවමන්තස්ස ජටාසු ලග්ගි. සො තං දිස්වා “තස්ස වසලා”ති වත්වා
“කුතො අයං කාලකණ්ණි ආගතො, උපධාරෙස්සාමි න”න්ති උද්ධංසොතං
ගච්ජන්තො මහාසත්තං දිස්වා “කිංජාතිකොසි”ති පුච්ඡි. “චණ්ඩාලොස්මි”ති.
“තයා නදියා දන්තකට්ඨං පාතිත”න්ති? “ආම, මයා”ති. “තස්ස, වසල, චණ්ඩාල
කාලකණ්ණි මා ඉධ වසි, හෙට්ඨාසොතෙ වසාහි”ති වත්වා හෙට්ඨාසොතෙ
වසන්තෙනපි තෙන පාතිතෙ දන්තකට්ඨෙ පටිසොතං ආගන්ත්වා ජටාසු ලග්ගන්තෙ
සො “තස්ස වසල, සචෙ ඉධ වසිස්සසි, සත්තමෙ දිවසෙ සත්තධා මුද්ධා
එලිස්සති”ති ආහ.

මහාසත්තො “සවාහං එතස්ස කුජ්ඣිස්සාමි, සීලං මෙ අරක්ඛිතං භවිස්සති,
උපායෙනෙවස්ස මානං හින්දිස්සාමි”ති සත්තමෙ දිවසෙ සුරියුග්ගමනං නිවාරෙසි.
මනුස්සා උබ්බාළ්භා ජාතිමන්තං තාපසං උපසඬකම්ත්වා “හන්තෙ, තුම්හෙ
සුරියුග්ගමනං න දෙථා”ති පුච්ඡිංසු. සො ආහ – “න මෙ තං කම්මං, නදීතීරෙ

පනෙකො වණ්ඩාලො වසති, තස්සෙතං කම්මං භවිස්සති” ති. මනුස්සා මහාසත්තං උපසඬකම්ත්වා “තුම්හෙ, භන්තෙ, සුරියුග්ගමනං න දෙථා” ති ප්‍රච්ඡිංසු. “ආමාචුසො” ති. “කිංකාරණා” ති. “තුම්හාකං කුලුපකො තාපසො මං නිරපරාධං අභිසපි, තස්මිං ආගන්ත්වා බමාපනත්ථාය මම පාදෙසු පතිතෙ සුරියං විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති. තෙ ගන්ත්වා තං කඩ්ඪන්තා ආනෙත්වා මහාසත්තස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා බමාපෙත්වා ආහංසු “සුරියං විස්සජ්ජෙථ භන්තෙ” ති. “න සක්කා විස්සජ්ජෙතුං, සවාහං විස්සජ්ජෙස්සාමි, ඉමස්ස සත්තධා මුද්ධා ඵලිස්සති” ති. “අථ, භන්තෙ, කිං කරොමා” ති? සො “මත්තිකාපිණ්ඩං ආහරථා” ති ආහරාපෙත්වා “ඉමං තාපසස්ස සීසෙ යිපෙත්වා තාපසං ඔතාරෙත්වා උදකෙ යිපෙථා” ති යිපාපෙත්වා සුරියං විස්සජ්ජෙසි. සුරියරස්මිහි පහටමත්තෙ මත්තිකාපිණ්ඩො සත්තධා හිජ්ජි, තාපසො උදකෙ නිමුජ්ජි.

මහාසත්තො තං දමෙත්වා “කහං නු ඛො දානි සොළස බ්‍රාහ්මණසහස්සානි වසන්ති” ති උපධාරෙත්තො “මජ්ඣිමනිකායෙ සන්තිකෙ” ති ඤත්වා “තෙ දමෙස්සාමි” ති ඉද්ධියා ගන්ත්වා නගරසාමන්තෙ ඔතරිත්වා පත්තං ආදාය නගරෙ පිණ්ඩාය වරි. බ්‍රාහ්මණා තං දිස්වා “අයං ඉධ එකං ද්වෙ දිවසෙ වසන්තොපි අම්හෙ අජ්ජතිට්ඨෙ කරිස්සති” ති වෙගෙන ගන්ත්වා “මහාරාජ, මායාකාරො එකො විජ්ජාධරො වොරො ආගතො, ගණ්භාපෙථ න” ත්ති රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිජි. මහාසත්තොපි මිස්සකහත්තං ආදාය අඤ්ඤතරං කුට්ටං නිස්සාය පිට්ඨිකාය නිසින්නො භුඤ්ජති. අථ නං අඤ්ඤවිහිතකං ආහාරං පරිභුඤ්ජමානමෙව රඤ්ඤො පහිතපුරිසා අසිනා ගිවං පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසුං. සො කාලං කත්වා බිරහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ ඛොධිසත්තො කොණ්ඩදමකො අහොසි. සො තෙනෙව පරතන්තියුත්තභාවෙන ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. දෙවතා කුජ්ඣිත්වා සකලමෙව මජ්ඣරට්ඨං උණ්භං කුක්කුළවස්සං වස්සාපෙත්වා රට්ඨං අරට්ඨමකංසු. තෙන චුත්තං -

“උපහච්ච මනං මජ්ඣො, මාතඬගස්මිං යසස්සිනෙ;
සපාරිසජ්ජො උච්ඡින්නො, මජ්ඣාරඤ්ඤං තදා අහු” ති. (ජා. 2.19.96);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න ඉදානෙව, පුබ්බෙපි උදෙනො පබ්බජිතෙ විහෙයෙසියෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා මණ්ඩබොයා උදෙනො අහොසි, මාතඬගපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

මාතඬගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[498] 2. චිත්තසම්භූතජාතකවණ්ණනා

සබ්බං නරානං සඵලං සුවිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පියසංවාසෙ ද්වෙ සද්ධිවිහාරිකෙ හික්ඛු ආරබ්භ කටෙසි. තෙ කිර අඤ්ඤමඤ්ඤං අජ්ජට්ඨිහත්තහොගා පරමවිස්සාසිකා අහෙසුං,

පිණ්ඩාය වරන්තාපි එකතොව ගවිජන්ති, එකතොව ආගවිජන්ති, විනා භවිතුං න සක්කොන්ති. ධම්මසභායං භික්ඛු තෙසංයෙව විස්සාසං වණ්ණයමානා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡන්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “අතච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං එකස්මිං අත්තභාවෙ විස්සාසිකත්තං, පොරාණකපණ්ඩිතා තීණි වත්තාරි භවන්තරානි ගවිජන්තාපි මිත්තභාවං න විජහිංසුයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අවන්තිරට්ඨෙ උජ්ජෙනියං අවන්තිමහාරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා උජ්ජෙනියා ඛහි වණ්ඩාලගාමකො අහොසි. මහාසත්තො තත්ථ නිබ්බන්ති, අපරොපි සත්තො තස්සෙව මාතුච්ඡාපුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති. තෙසු එකො විත්තො නාම අහොසි, එකො සම්භූතො නාම. තෙ උහොපි වයජ්ජත්තා වණ්ඩාලවංසධොවනං නාම සිජ්ජං උග්ගණ්හිත්වා එකදිවසං “උජ්ජෙනීනගරද්වාරෙ සිජ්ජං දස්සෙස්සාමා” ති එකො උත්තරද්වාරෙ සිජ්ජං දස්සෙසි, එකො පාචීනද්වාරෙ. තස්මිඤ්ච නගරෙ ද්වෙ දිට්ඨමඬගලිකායො අහෙසුං, එකා සෙට්ඨිධිතා, එකා පුරොහිතධිතා. තා බහුබාදනීයභොජනීයමාලාගන්ධාදීනි ගාභාපෙත්වා “උය්‍යානකීළං කීළිස්සාමා” ති එකා උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමි, එකා පාචීනද්වාරෙන. තා තෙ වණ්ඩාලපුත්තෙ සිජ්ජං දස්සෙන්නෙ දිස්වා “කෙ එතෙ” ති පුච්ඡන්වා “වණ්ඩාලපුත්තා” ති සුත්වා “අපස්සිතබ්බයුත්තකං වත පස්සිමිහා” ති ගන්ධොදකෙන අක්ඛිති ධොවිත්වා නිවත්තිංසු. මහාජනො “අරෙ දුට්ඨවණ්ඩාල, තුම්හෙ නිස්සාය මයං අමුලකානි සුරාහත්තාදීනි න ලහිමිහා” ති තෙ උහොපි භාතිකෙ පොථෙත්වා අන්‍යත්‍යසනං පාපෙසි.

තෙ පටිලද්ධසඤ්ඤා උට්ඨාය අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සන්තිකං ගවිජන්තා එකස්මිං යානෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස තං දුක්ඛුජ්ජත්තිං ආරොචෙත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා “කින්නි කරිස්සාමා” ති මන්තෙත්වා “ඉමං අම්භාකං ජාතිං නිස්සාය දුක්ඛං උජ්ජන්තං, වණ්ඩාලකම්මං කාතුං න සක්ඛිස්සාම, ජාතිං පටිච්ඡාදෙත්වා බ්‍රාහ්මණමාණවචණ්ණෙන තක්කසිලං ගන්ත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හිස්සාමා” ති සන්තිට්ඨානං කත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මන්තෙවාසිකා හුත්වා දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං පට්ඨපෙසුං. ජම්බුදීපතලෙ “ද්වෙ කිර වණ්ඩාලා ජාතිං පටිච්ඡාදෙත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හන්ති” ති සුයිත්ථ. තෙසු විත්තපණ්ඩිතස්ස සිජ්ජං නිට්ඨිතං, සම්භූතස්ස න තාව නිට්ඨාති.

අථෙකදිවසං එකො ගාමවාසී “බ්‍රාහ්මණවාචනකං කරිස්සාමි” ති ආවරියං නිමන්තෙසි. තමෙව රත්තිං දෙවො වස්සිත්වා මග්ගෙ කන්දරාදීනි පුරෙසි. ආවරියො පාතොව විත්තපණ්ඩිතං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, අහං ගන්තුං න සක්ඛිස්සාමි, ත්වං මාණුවෙහි සද්ධිං ගන්තා මඬගලං වත්වා තුම්හෙහි ලද්ධං භුඤ්ජිත්වා අම්හෙහි ලද්ධං ආහරා” ති පෙසෙසි. සො “සාධු” ති මාණවකෙ ගහෙත්වා ගතො. යාව මාණවා න්භායන්ති වෙව මුඛානි ව ධොවන්ති, තාව මනුස්සා පායාසං වඩ්ඪෙත්වා නිබ්බාතුති යපෙසුං. මාණවා තස්මිං අනිබ්බුතෙයෙව ආගන්ත්වා නිසීදිංසු. මනුස්සා දක්ඛිණොදකං දත්වා තෙසං පුරතො පාතියො යපෙසුං. සම්භූතො ලුද්ධධාතුකො විය

හුත්වා “සීතලො” ති සඤ්ඤාය පායාසපිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙ යපෙසි, සො තස්ස ආදිත්තඅයොගුලො විය මුඛං දහි. සො කම්පමානො සතිං අනුපට්ඨාපෙත්වා විත්තපණ්ඩිතං ඔලොකෙත්වා වණ්ඩාලභාසාය එව “ඛඵ ඛඵ” ති ආහ. සොපි තථෙව සතිං අනුපට්ඨාපෙත්වා වණ්ඩාලභාසාය එව “නිග්ගල නිග්ගලො” ති ආහ. මාණවා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකෙත්වා “කිං භාසා නාමෙසා” ති වදිංසු. විත්තපණ්ඩිතො මඬිගලං අභාසි. මාණවා ඛහි නික්ඛමිත්වා වග්ගවග්ගා හුත්වා තත්ථ තත්ථ නිසිදිත්වා භාසං සොධෙන්නා “වණ්ඩාලභාසා” ති ඤත්වා “අරෙ දුට්ඨවණ්ඩාලා, එත්තකං කාලං ‘බ්‍රාහ්මණාමිහා’ ති වත්වා වඤ්චයිත්වා” ති උභොපි තෙ පොථයිංසු. අථෙකො සජ්ජුරිසො “අපෙඨා” ති වාරෙත්වා “අයං තුම්භාකං ජාතියා දොසො, ගච්ඡට්ඨ කත්ථවි දෙසෙව පබ්බජිත්වා ජීවට්ඨා” ති තෙ උභො උය්‍යාපෙසි. මාණවා තෙසං වණ්ඩාලභාවං ආචරියස්ස ආරොචෙසුං.

තෙපි අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව තතො චචිත්වා තෙරඤ්ජරාය තීරෙ මිගියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිංසු. තෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය එකතොව විවරන්ති, විනා භවිතුං න සක්කොන්ති. තෙ එකදිවසං ගොවරං ගහෙත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ සීසෙන සීසං, සිඬිගෙන සිඬිගං, තුණ්ඛෙන තුණ්ඩං අල්ලියාපෙත්වා රොමන්ථයමානෙ යීතෙ දිස්වා එකො ලුද්දකො සත්තිං බිපිත්වා එකජ්ජහාරෙතෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. තතො චචිත්වා නම්මදානදීතීරෙ උක්කුසයොනියං නිබ්බත්තිංසු. තත්‍රාපි වුද්ධිජ්ජත්තෙ ගොවරං ගහෙත්වා සීසෙන සීසං, තුණ්ඛෙන තුණ්ඩං අල්ලියාපෙත්වා යීතෙ දිස්වා එකො යට්ඨිලුද්දකො එකජ්ජහාරෙතෙව බන්ධිත්වා වධි. තතො පන චචිත්වා විත්තපණ්ඩිතො කොසම්බියං පුරොහිතස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සම්භූතපණ්ඩිතො උත්තරපඤ්චාලරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙ නාමග්ගහණදිවසතො පට්ඨාය අත්තතො ජාතිං අනුස්සරිංසු. තෙසු සම්භූතපණ්ඩිතො නිරන්තරං සරිතුං අසක්කොන්තො චතුත්ථං වණ්ඩාලජාතිමෙව අනුස්සරති, විත්තපණ්ඩිතො පටිපාටියා වතස්සොපි ජාතියො. සො සොළසවස්සකාලෙ නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා ඤානසුඛෙන චිත්තාමෙත්තො වසි. සම්භූතපණ්ඩිතොපි පිතු අවිවයෙන ඡත්තං උස්සාපෙත්වා ඡත්තමඬිගලදිවසෙයෙව මහාජනමජ්ඣෙ මඬිගලගීතං කත්වා උදානවසෙන ද්වෙ ගාථා අභාසි. තං සුත්වා “අම්භාකං රඤ්ඤො මඬිගලගීත” න්ති ඔරොධාපි ගන්ධබ්බාපි තමෙව ගීතං ගායන්ති. අනුක්කමෙතෙව “රඤ්ඤො පියගීත” න්ති සබ්බෙපි නගරවාසීනො මනුස්සා තමෙව ගායන්ති.

විත්තපණ්ඩිතොපි හිමවන්තපදෙසෙ වසන්තොයෙව “කිං නු ඛො මම භාතිකෙන සම්භූතෙන ඡත්තං ලද්ධං, උදාහු න වා” ති උපධාරෙත්තො ලද්ධභාවං ඤත්වා “නවරජ්ජං තාව ඉදානි ගන්ත්වාපි ඛොධෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, මහල්ලකකාලෙ නං උපසඬ්ඤමිත්වා ධම්මං කථෙත්වා පබ්බාපෙස්සාමි” ති විත්තෙත්වා පණ්ණාස වස්සානි අගන්ත්වා රඤ්ඤො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිතකාලෙ ඉද්ධියා ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඬිගලසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපට්ඨා විය නිසිදි.

තස්මිං බණෙ එකො දාරකො තං ගීතං ගායන්තො දාරුනි උද්ධරති. විත්තපණ්ඩිතො තං පක්කොසි. සො ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ – “ත්වං පාතොව පට්ඨාය ඉමමෙව ගීතං ගායසි, කිං අඤ්ඤං න ජානාසී”ති. “භන්තෙ, අඤ්ඤානිපි බහුනි ජානාමි, ඉමානි පන ද්වෙ රඤ්ඤො පියගීතානි, තස්මා ඉමානෙව ගායාමි”ති. “අත්ථි පන රඤ්ඤො ගීතස්ස පටිගීතං ගායන්තො”ති? “නත්ථි භන්තෙ”ති. “සක්ඛස්සපි පන ත්වං පටිගීතං ගායතු”ත්ති? “ජානන්තො සක්ඛස්සාමි”ති. “තෙන හි ත්වං රඤ්ඤො ද්විසු ගීතෙසු ගායිතෙසු ඉදං තතියං කත්වා ගායස්සු”ති ගීතංදත්වා “ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ගායිස්සසි, රාජා තෙ පසිදිත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දස්සති”ති උයොපෙසි.

සො සීසං මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තානං අලඬිකාරාපෙත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා “එකො කිර දාරකො තුම්හෙහි සද්ධිං පටිගීතං ගායිස්සති”ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා “ආගච්ඡතු”ති චුත්තෙ ගන්ත්වා වන්දිත්වා “ත්වං කිර, තාත, පටිගීතං ගායිස්සසී”ති පුට්ඨො “ආම, දෙව, සබ්බං රාජපරිසං සන්තිපාතෙථා”ති සන්තිපතිතාය පරිසාය රාජානං ආහ “තුම්හෙ තාව, දෙව, තුම්හාකං ගීතං ගායථ, අථාහං පටිගීතං ගායිස්සාමි”ති. රාජා ගාථාද්වයමාහ –

24.

“සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුතා කිඤ්චන මොසමත්ථි;
පස්සාමි සම්භූතං මහානුභාවං, සකම්මුතා පුඤ්ඤඵලපපන්නං.

25.

“සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුතා කිඤ්චන මොසමත්ථි;
කච්චිත්තු විත්තස්සපි එවමෙවං, ඉද්ධො මනො තස්ස යථාපි මය්හ”ත්ති.

තත්ථ න කම්මුතා කිඤ්චන මොසමත්ථිති සුකතදුක්කටෙසු කම්මෙසු කිඤ්චන එකකම්මමි මොසං නාම නත්ථි, නිජ්ඵලං න හොති, විපාකං දත්වා නස්සතිති අපරාපරියවෙදනියකම්මං සන්ධායාහ. සම්භූතන්ති අත්තානං වදති, පස්සාමහං ආයස්මන්තං සම්භූතං සකෙන කම්මෙන පුඤ්ඤඵලපපන්නං, සකම්මං නිස්සාය පුඤ්ඤඵලෙන උපපන්නං තං පස්සාමිති අත්ථො. කච්චිත්තු විත්තස්සපිති මයඤ්ඤි ද්වෙපි ජනා එකතො හුත්වා න චිරං සීලං රක්ඛිමහ, අහං තාව තස්ස ඵලෙන මහන්තං යසං පත්තො, කච්චි තු ඛො මෙ භාතිකස්ස විත්තස්සපි එවමෙව මනො ඉද්ධො සමිද්ධොති.

තස්ස ගීතාවසානෙ දාරකො ගායන්තො තතියං ගාථමාහ –

26.

“සබ්බං නරානං සඵලං සුචිණ්ණං, න කම්මුතා කිඤ්චන මොසමත්ථි;
විත්තමිපි ජානාහි තථෙව දෙව, ඉද්ධො මනො තස්ස යථාපි තුය්හ”ත්ති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

27.

“භවං නු චිත්තො සුතමඤ්ඤතො තෙ, උදාහු තෙ කොචි නං එතදක්ඛා;
ගාථා සුගීතා න මමත්ථී කඬ්ඛා, දදාමී තෙ ගාමවරං සතඤ්චා” ති.

තත්ථ සුතමඤ්ඤතො තෙති අහං සම්භූතස්ස භාතා චිත්තො නාමාති වදන්තස්ස
චිත්තස්සෙව නු තෙ සන්තිකා සුතන්ති අත්ථො. කොචි නන්ති උදාහු මයා සම්භූතස්ස
රඤ්ඤො භාතා චිත්තො දිට්ඨොති කොචි තෙ එතමත්ථං ආචික්ඛි. සුගීතාති
සබ්බථාපි අයං ගාථා සුගීතා, නත්ථෙත්ථ මම කඬ්ඛා. ගාමවරං සතඤ්චාති
ගාමවරානං තෙ සතං දදාමීති වදති.

තතො දාරකො පඤ්චමං ගාථමාහ —

28.

“න වාහං චිත්තො සුතමඤ්ඤතො මෙ, ඉසී ව මෙ එතමත්ථං අසංසි;
ගන්ත්වාන රඤ්ඤො පටිගාහී ගාථං, අපි තෙ වරං අත්තමනො දදෙය්‍යා” ති.

තත්ථ එතමත්ථන්ති තුම්භාකං උය්‍යානෙ නිසින්තො එකො ඉසී මය්‍යං
එතමත්ථං ආචික්ඛි.

තං සුත්වා රාජා “සො මම භාතා චිත්තො භවිස්සති, ඉදානෙව නං ගන්ත්වා
පස්සිස්සාමී” ති පුරිසෙ ආණ්‍ධාපෙන්තො ගාථාද්වයමාහ —

29.

“යොපෙන්නු වෙ රාජරථෙ, සුකතෙ චිත්තසිබ්බතෙ;
කච්ඡං නාගානං බන්ධථ, ගීවෙය්‍යං පටිමුඤ්චථ.

30.

“ආහඤ්ඤන්තු හෙරිමුදිඬගසඬ්ඛෙ, සීසානි යානානි ව යොජයන්තු;
අජ්ජෙවහං අස්සමං තං ගමිස්සං, යත්ථෙව දක්ඛිස්සමිසිං නිසින්ත” න්ති.

තත්ථ ආහඤ්ඤන්තූති ආහනන්තු. අස්සමං තන්ති තං අස්සමං.

සො එවං වත්වා රථං අභිරුය්‍ය සීසං ගන්ත්වා උය්‍යානද්වාරෙ රථං යපෙත්වා
චිත්තපණ්ඩිතං උපසඬ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො තුට්ඨමානසො
අට්ඨමං ගාථමාහ —

31.

“සුලද්ධලාභො වත මෙ අභොසී, ගාථා සුගීතා පරිසාය මජ්ඣකු;
ස්වාහං ඉසීං සීලවතුපපන්නං, දිස්වා පතීතො සුමනොභමස්මී” ති.

තස්සත්ථො – සුලද්ධලාභො වත මය්හං ඡත්තමඛිගලදිවසෙ පරිසාය මජ්ඣෙකි
ගීතගාථා සුගීතාව අහොසි, ස්වාහං අජ්ජ සීලවතසම්පන්නං ඉසිං දිස්වා
පීතිසොමනස්සජ්ජත්තො ජාතොති.

සො චිත්තපණ්ඩිතස්ස දිට්ඨිකාලතො පට්ඨාය සොමනස්සජ්ජත්තො
“හාතිකස්ස මෙ පල්ලඛිකං අත්ථරථා” තිආදීනි ආණාපෙන්නො නවමං ගාථමාහ –

32.

“ආසනං උදකං පජ්ජං, පටිග්ගණ්හාතු නො හවං;
අග්ගෙ හවන්තං පුච්ඡාම, අග්ගං කුරුතු නො හව” ති.

තත්ථ අග්ගෙති අතිරීතො දාතබ්බයුත්තකස්මිං අග්ගෙ හවන්තං ආපුච්ඡාම.
කුරුතු නොති ඉමං නො අග්ගං හවං පටිග්ගණ්හාතු.

එවං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා රජ්ජං මජ්ඣෙකි හින්දිත්වා දෙන්නො ඉතරං
ගාථමාහ –

33.

“රම්මඤ්ච නෙ ආවසථං කරොන්තු, නාරිගණෙහි පරිවාරයස්සු;
කරොහි ඔකාසමනුග්ගහාය, උභොපිමං ඉස්සරියං කරොමා” ති.

තත්ථ ඉමං ඉස්සරියන්ති කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ රජ්ජං මජ්ඣෙකි
හින්දිත්වා ද්වෙපි ජනා කරොම අනුභවාම.

තස්ස තං වචනං සුත්වා චිත්තපණ්ඩිතො ධම්මං දෙසෙන්නො ඡ ගාථා අහාසි –

34.

“දිස්වා එලං දුච්චරිතස්ස රාජ, අත්ථො සුචිණ්ණස්ස මහාවිපාකං;
අත්තානමෙව පටිසංයමිස්සං, න පත්ථයෙ පුත්ත පසුං ධනං වා.

35.

“දසෙවිමා වස්සදසා, මච්චානං ඉධ ජීවිතං;
අපත්තඤ්ඤෙව තං ඔධිං, නලො ඡින්නොව සුස්සති.

36.

“තත්ථ කා නන්දි කා බිඬ්ඛා, කා රතී කා ධනෙසනා;
කිං මෙ පුත්තෙහි දාරෙහි, රාජ මුත්තොස්මි බන්ධනා.

37.

“සොහං එවං පජානාමි, මච්චු මෙ නජ්ජමජ්ජති;
අත්තකෙනාධිපන්නස්ස, කා රතී කා ධනෙසනා.

38.

“ජාති නරානං අධමා ජනිතද, වණ්ඩාලයොනි ද්විපදාකනිට්ඨා;
සකෙහි කම්මෙහි සුපාපකෙහි, වණ්ඩාලගබ්භෙ අවසිම්භ පුබ්බෙ.

39.

“වණ්ඩාලාහුම්භ අවන්තිසු, මිගා නෙරඤ්ජරං පති;
උක්කුසා නම්මදාතීරෙ, තාප්ප බ්‍රාහ්මණඛත්තියා” ති.

තත්ථ දුච්චරිතස්සාති මහාරාජ, ත්වං සුචරිතස්සෙව ඵලං ජානාසි, අහං පන
දුච්චරිතස්සපි ඵලං පස්සාමියෙව. මයඤ්ඤි උභො දුච්චරිතස්ස ඵලෙන ඉතො
චතුත්ථෙ අත්තභාවෙ වණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තා. තත්ථ න චිරං සීලං රක්ඛිත්වා
තස්ස ඵලෙන ත්වං ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තො, අහං බ්‍රාහ්මණකුලෙ, ඵවාහං
දුච්චරිතස්ස ව ඵලං සුචිණ්ණස්ස ව මහාවිපාකං දිස්වා අත්තානාමෙව සීලසංයමෙන
පටිසංයමිස්සං, පුත්තං වා පසුං වා ධනං වා න පත්ථෙමි.

දසෙවිමා වස්සදසාති මහාරාජ, මන්දදසකං බිඬ්ඛාදසකං වණ්ණදසකං බලදසකං
පඤ්ඤාදසකං භානිදසකං පබ්භාරදසකං වඩ්ඤ්ඤාදසකං මොවුහදසකං සයනදසකන්ති
ඉමෙසඤ්ඤි දසන්තං දසකානං වසෙන දසෙව වස්සදසා ඉමෙසං මච්චානං ඉධ
මනුස්සලොකෙ ජීවිතං. තයිදං න නියමෙන සබ්බා ඵව ඵතා දසා පාපුණාති, අථ බො
අප්පත්තඤ්ඤෙව තං ඔධිං නලො ඡින්නොව සුස්සති. යෙපි සකලං වස්සසතං
ජීවන්ති, තෙසම්පි මන්දදසකෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා විච්ඡින්නදිත්වා ආතපෙ
බිත්තනලො විය තත්ථෙව සුස්සන්ති අත්තරධායන්ති, තං ඔධිං අතික්කමිත්වා
බිඬ්ඛාදසකං න පාපුණන්ති, තථා බිට්ඨාදසකාදීසු පවත්තා වණ්ණදසකාදීති.

තත්ථාති තස්මිං ඵවං සුස්සමානෙ ජීවිතෙ කා පඤ්ඤා කාමගුණ නිස්සාය
අභිනන්දී, කා කායකිලාදිවසෙන බිඬ්ඛා, කා සොමනස්සවසෙන රති, කා ධනෙසනා,
කිං මෙ පුත්තෙහි, කිං දාරෙහි, මුත්තොස්මි තම්භා පුත්තදාරබන්ධනාති අත්ථො.
අත්තකෙනාධිපත්තස්සාති ජීවිතන්තකරෙන මච්චුනා අභිභූතස්ස. ද්විපදාකනිට්ඨාති
ද්විපදානං අත්තරෙ ලාමකා. අවසිම්භාති ද්වෙපි මයං වසිම්භ.

වණ්ඩාලාහුම්භාති මහාරාජ, ඉතො පුබ්බෙ චතුත්ථං ජාතිං අවන්තිරට්ඨෙ
උජ්ජෙනිනගරෙ වණ්ඩාලා අහුම්භ, තතො චචිත්වා නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරෙ
උභොපි මිගා අහුම්භ. තත්ථ ද්වෙපි අම්භෙ ඵකස්මිං රුක්ඛමුලෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤං
නිස්සාය යිතෙ ඵකො ලුද්දකො ඵකෙනෙව සත්තිපභාරෙන ජීවිතා වොරොපෙසි,
තතො චචිත්වා නම්මදානදීතීරෙ කුරු අහුම්භ. තත්‍රාපි නො නිස්සාය යිතෙ ඵකො
නෙසාදො ඵකප්පභාරෙනෙව බන්ධිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි, තතො චචිත්වා තෙ
මයං අප්ප බ්‍රාහ්මණඛත්තියා ජාතා. අහං කොසම්බියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො,
ත්වං ඉධ රාජා ජාතොති.

එවමස්ස අතීතෙ ලාමකජාතියො පකාසෙත්වා ඉදානි ඉමිස්සාපි ජාතියා
ආයුසඛිධාරපරිත්තතං දස්සෙත්වා පුඤ්ඤෙසු උස්සාහං ජනෙත්තො වතස්සො ගාථා
අභාසි -

40.

“උපතීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරුපතීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාකායං, මාකාසි කම්මානි දුක්ඛද්‍රයානි.

41.

“උපතීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරුපතීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාකායං, මාකාසි කම්මානි දුක්ඛප්ඵලානි.

42.

“උපතීයති ජීවිතමප්පමායු, ජරුපතීතස්ස න සන්ති තාණා;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාකායං, මාකාසි කම්මානි රජස්සිරානි.

43.

“උපතීයති ජීවිතමප්පමායු, වණ්ණං ජරා හන්ති නරස්ස ජියාතො;
කරොහි පඤ්චාල මමෙත වාකායං, මාකාසි කම්මං නිරයුපපත්තියා”ති.

තත්ථ උපතීයතීති මහාරාජ, ඉදං ජීවිතං මරණං උපගච්ඡති. ඉදඤ්ඤි ඉමෙසං
සත්තානං අප්පමායු සරසපරිත්තතායපි යිතිපරිත්තතායපි පරිත්තකං, සූරියුග්ගමනෙ
තිණග්ගෙ උස්සාවඛිත්දුසදිසං. න සන්ති තාණානි න හි ජරාය මරණං උපතීතස්ස
පුත්තාදයො තාණා නාම භොන්ති. මමෙත වාකායන්ති මම එතං වචනං. මාකාසීති මා
රුපාදිකාමගුණහෙතු පමාදං ආපජ්ජිත්වා නිරයාදීසු දුක්ඛවඩ්ඪිනානි කම්මානි කරි.
දුක්ඛප්ඵලානීති දුක්ඛවිපාකානි. රජස්සිරානීති කිලෙසරජෙන ඔකිණ්ණසීසානි.
වණ්ණන්ති ජීර්මානස්ස නරස්ස සරීරවණ්ණං ජරා හන්ති. නිරයුපපත්තියානි
නිරස්සාදෙ නිරයෙ උප්පජ්ජනත්ථාය.

එවං මහාසත්තෙ කථෙත්තෙ රාජා තුස්සිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි -

44.

“අද්ධා හි සච්චං වචනං තවෙනං, යථා ඉසී භාසසි එවමෙනං;
කාමා ව මෙ සන්ති අනප්පරුපා, තෙ දුච්චජා මාදිසකෙන හික්ඛු.

45.

“නාගො යථා පඬිකමජ්ඣෙකො ඛාසන්තො, පස්සං ථලං නාහිසම්භොති
ගන්තුං;
එවම්පහං කාමපඬිකෙ ඛාසන්තො, න හික්ඛුතො මග්ගමනුබ්බජාමි.

46.

“යථාපි මාතා ච පිතා ච පුත්‍රිතං, අනුසාසරෙ කින්නි සුඛී භවෙය්‍යා;
එවම්පි මං ත්වං අනුසාස හත්තෙ, යථා චිරං පෙච්ච සුඛී භවෙය්‍යා” න්ති.

තත්ථ අනප්පරුපාති අපරිත්තජාතිකා බහු අපරිමිතා. තෙ දුච්චජා මාදිසකෙනාති
භාතික, ත්වං කිලෙසෙ පභාය ධීතො, අහං පන කාමපඬිකෙ නිමුග්ගො, තස්මා
මාදිසකෙන තෙ කාමා දුච්චජා. “නාගො යථා” ති ඉමිනා අත්තනො කාමපඬිකෙ
නිමුග්ගභාවස්ස උපමං දස්සෙති. තත්ථ බ්‍යසන්තොති විසන්තො අනුපවිට්ඨො
අයමෙව වා පායො. මග්ගන්ති තුම්භාකං ඔවාදානුසාසනීමග්ගං නානුබ්බජාමී
පබ්බජිතුං න සක්කොමී, ඉධෙව පන මෙ ධීතස්ස ඔවාදං දෙථාති. අනුසාසරෙති
අනුසාසන්ති.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

47.

“නො වෙ තුවං උස්සහසෙ ජනිත්ද, කාමෙ ඉමෙ මානුසකෙ පභාතුං;
ධම්මිං බලිං පට්ඨපයස්සු රාජ, අධම්මකාරො තච මාහු රට්ඨෙ.

48.

“දුතා විධාවන්තු දිසා චතස්සො, නිමන්තකා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
තෙ අන්තපානෙන උපට්ඨහස්සු, චත්ථෙන සෙනාසනපච්චයෙන ව.

49.

“අන්තෙන පානෙන පසන්තවිත්තො, සන්තප්පය සමණබ්‍රාහ්මණෙ ව;
දත්ථා ව භුත්ථා ව යථානුභාවං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි යානං.

50.

“සවෙ ව තං රාජ මදො සහෙය්‍යා, නාරිගණෙහි පරිවාරයන්තං;
ඉමමෙව ගාථං මනසි කරොහි, භාසෙසි වෙනං පරිසාය මජ්ඣෙ.

51.

“අබ්භොකාසසයො ජන්තු, වජන්තයා ධීරපායිතො;
පරිකිණ්ණො සුවානෙහි, ස්වාඡ්ඡ රාජාති වුච්චති” ති.

තත්ථ උස්සහසෙති උස්සහසි. ධම්මිං බලින්ති ධම්මෙන සමෙන අනතිරිත්තං
බලිං ගණ්භාති අත්ථො. අධම්මකාරොති පොරාණකරාජුහි යපිතං විනිච්ඡයධම්මං
හින්දිත්ථා පවත්තා අධම්මකිරියා. නිමන්තකාති ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණෙ
නිමන්තෙත්ථා පක්කොසකා. යථානුභාවන්ති යථාබලං යථාසත්තිං. ඉමමෙව
ගාථන්ති ඉදානි චත්තබ්බං සන්ධායාහ. තත්‍රායං අධිප්පායො – “මහාරාජ, සවෙ තං
මදො අභිභවෙය්‍යා, සවෙ තෙ නාරිගණපරිවුතස්ස රූපාදයො වා කාමගුණෙ රජ්ජසුඛං
වා ආරබ්භ මානො උප්පජ්ජෙය්‍යා, අථෙවං වින්තෙය්‍යාසි ‘අහං පුරෙ
වණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තො ජන්තස්ස තිණකුට්මත්තස්සපි අභාවා

අබ්භොකාසසයො අභොසිං, තදා හි මෙ මාතා චණ්ඩාලී අරඤ්ඤං දාරුපණ්ණාදීනං
 අත්ථාය ගච්ඡන්ති මං කුක්කුරගණස්ස මජ්ඣෙ අබ්භොකාසෙ නිපජ්ජාපෙත්වා
 අත්තනො ධීරං පායෙත්වා ගච්ඡති, සොහං කුක්කුරෙහි පරිවාරිතො තෙහියෙව සද්ධිං
 සුනඛියා ධීරං පිටිත්වා වඩ්ඪිතො, එවං නිවජ්චවො හුත්වා අජ්ජ රාජා නාම ජාතො’ති.
 ‘ඉති ඛො, ත්වං මහාරාජ, ඉමිනා අත්ථෙත අත්තානං ඔවදන්තො යො සො පුබ්බෙ
 අබ්භොකාසසයො ජන්තු අරඤ්ඤෙ වජන්තියා චණ්ඩාලියා ඉතො විතො ව
 අනුසඤ්චරන්තියා සුනඛියා ව ධීරං පායිතො සුනඛෙහි පරිකිණ්ණො වඩ්ඪිතො, සො
 අජ්ජ රාජාති වුච්චති’ති ඉමං ගාථං භාසෙය්‍යාසි’ති.

එවං මහාසත්තො තස්ස ඔවාදං දත්වා “දින්නො තෙ මයා ඔවාදො, ඉදානි ත්වං
 පබ්බජ වා මා වා, අත්තනාව අත්තනො කම්මස්ස විපාකං පටිසෙවිස්සති”ති වත්වා
 ආකාසෙ උජ්ජන්තිවා තස්ස මත්ථකෙ පාදරජං පාතෙන්තො හිමවන්තමෙව ගතො.
 රාජාපි තං දිස්වා උජ්ජන්තසංවෙගො ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං දත්වා බලකායං
 නිවත්තෙන්වා හිමවන්තාහිමුඛො පායාසි. මහාසත්තො තස්සාගමනං ඤත්වා
 ඉසිගණපරිවුතො ආගන්ත්වා තං ආදාය ගන්ත්වා පබ්බාජෙන්වා කසිණපරිකම්මං
 ආචික්ඛි. සො ඤානාහිඤ්ඤං නිබ්බන්තෙසි. ඉති තෙ උභොපි බ්‍රහ්මලොකූපගා
 අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, හික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා තීණි
 වත්තාරි භවත්තරානි ගච්ඡන්තාපි දළ්භවිස්සාසාව අහෙසු”න්ති වත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි – “තදා සම්භූතපණ්ඩිතො ආනන්දො අභොසි, විත්තපණ්ඩිතො පන
 අහමෙව අභොසි”න්ති.

විත්තසම්භූතජාතකචණ්ණනා දුතියා

[499] 3. සිව්ජාතකචණ්ණනා

දුරෙ අපස්සං ථෙරොවාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං
 ආරබ්භ කථෙසි. තං අට්ඨකනිපාතෙ සිව්ජාතකෙ විත්ථාරිතමෙව. තදා පන රාජා
 සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ දත්වා අනුමොදනං යාචි, සත්ථා අකත්වාච
 පක්කාමි. රාජා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා “කස්මා, භන්තෙ, අනුමොදනං න
 කරිත්වා”ති ආහ. සත්ථා “අපරිසුද්ධා, මහාරාජ, පරිසා”ති වත්වා “න වෙ කදරියා
 දෙවලොකං වජන්ති”ති (ධ. ප. 177) ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. රාජා පසිදිත්වා
 සතසහස්සග්ගසනකෙන සීවෙය්‍යකෙන උත්තරාසඬිගෙන තථාගතං පූජෙන්වා නගරං
 පාචිසි. පුනදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, කොසලරාජා
 අසදිසදානං දත්වා තාදිසෙනපි දානෙන අතිත්තො දසබලෙන ධම්මෙ දෙසිතෙ පුන
 සතසහස්සග්ගසනකං සීවෙය්‍යකවත්ථං අදාසි, යාව අතිත්තො වන ආවුසො දානෙන
 රාජා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා ‘ඉමාය නාමා’ති වුත්තෙ “හික්ඛවෙ, බාහිරභණ්ඩං
 නාම සුදින්නං, පොරාණකපණ්ඩිතා සකලජම්බුදීපං උත්තඬිගලං කත්වා දෙවසිකං

ජසතසහස්සපරිච්චාගෙන දානං දදමානාපි බාහිරදානෙන අතිත්තා ‘පියස්ස දාතා පියං ලහති’ති සම්පත්තයාවකානං අක්ඛිති උප්පාටෙත්වා අදංසුයෙවා’ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ සිවිරට්ඨෙ අරිට්ඨපුරුෂාගරෙ සිවිමහාරාජෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ මහාසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, “සිවිකුමාරො”තිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා උග්ගහිතසිප්පො ආගන්ත්වා පිතු සිප්පං දස්සෙත්වා උපරජ්ජං ලහිත්වා අපරහාගෙ පිතු අව්චයෙන රාජා හුත්වා අගතිගමනං පහාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා චතුසු ද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙ වාති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ජසතසහස්සපරිච්චාගෙන මහාදානං පවත්තෙසි. අට්ඨමියං චාතුද්දසියං පන්තරසියඤ්ච නිච්චං දානසාලං ගන්ත්වා දානං ඔලොකෙසි. සො එකදා පුණ්ණමදිවසෙ පාතොව සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසින්නො අත්තනා දින්නදානං ආවජ්ජෙත්තො බාහිරවත්ථුං අත්තනා අදින්නං නාම අදිස්වා “මයා බාහිරවත්ථු අදින්නං නාම නත්ථී, න මං බාහිරදානං තොසෙති, අහං අජ්ඣත්තිකදානං දාතුකාමො, අහො වත අජ්ජ මම දානසාලං ගතකාලෙ කොච්ඡෙව යාවකො බාහිරවත්ථුං අයාචිත්වා අජ්ඣත්තිකස්ස නාමං ගණ්භෙය්‍ය, සවෙ හි මෙ කොච්චි හදයමංසස්ස නාමං ගණ්භෙය්‍ය, කණුයෙන උරං පහරිත්වා පසන්නඋදකතො සනාළං පදුමං උද්ධරන්තො විය ලොහිතබිත්ථුනි පභ්ඝරන්තං හදයං නිහරිත්වා දස්සාමි. සවෙ සරිරමංසස්ස නාමං ගණ්භෙය්‍ය, අවලෙඛනසත්ථකෙන තෙලසිඬගං ලිඛන්තො විය සරිරමංසං ඔතාරෙත්වා දස්සාමි. සවෙ ලොහිතස්ස නාමං ගණ්භෙය්‍ය, යන්නමුඛෙ පක්ඛන්දිත්වා උපනීතං භාජනං පුරෙත්වා ලොහිතං දස්සාමි. සවෙ වා පන කොච්චි ‘ගෙහෙ මෙ කම්මං නප්පවත්තති, ගෙහෙ මෙ දාසකම්මං කරොහී’ති වදෙය්‍ය, රාජවෙසං අපනෙත්වා බහි යත්වා අත්තානං සාවෙත්වා දාසකම්මං කරිස්සාමි. සවෙ මෙ කොච්චි අක්ඛිතො නාමං ගණ්භෙය්‍ය, තාලම්ඤ්ජං නිහරන්තො විය අක්ඛිති උප්පාටෙත්වා දස්සාමි”ති වින්තෙසි.

ඉති සො –

“යංකිඤ්චි මානුසං දානං, අදින්නං මෙ න විජ්ජති;
යොපි යාවෙය්‍ය මං චක්ඛුං, දදෙය්‍යං අවිකම්පිතො”ති. (වරියා. 1.52) –

වින්තෙත්වා සොළසහි ගන්ධොදකසට්ඨි න්භාසිත්වා සබ්බාලඬකාරපටිමණ්ඩිතො නානග්ගරසභාජනං භුඤ්ජිත්වා අලඬකතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො දානග්ගං අගමාසි. සක්කො තස්ස අජ්ඣාසයං විදිත්වා “සිවිරාජා ‘අජ්ජ සම්පත්තයාවකානං චක්ඛුනි උප්පාටෙත්වා දස්සාමි’ති වින්තෙසි, සක්ඛිස්සති නු ඛො දාතුං, උදාහු තො”ති තස්ස විමංසනත්ථාය ජරාපත්තො අන්ධබ්‍රාහ්මණො විය හුත්වා රඤ්ඤො දානග්ගගමනකාලෙ එකස්මිං උන්නතජප්පදෙසෙ හත්ථං පසාරෙත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා අට්ඨාසි. රාජා තදහිමුඛං වාරණං පෙසෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, කිං වදෙසී”ති පුච්ඡි. අථ නං සක්කො “මහාරාජ, තව දානජ්ඣාසයං නිස්සාය සමුග්ගතෙන

කිත්තිසොසෙන සකලලොකසන්නිවාසො නිරන්තරං ඵ්‍රටො, අභං අන්ධො, ත්වං ද්විවක්ඛකො” ති වත්වා වක්ඛං යාවන්තො පයමං ගාථමාහ –

52.

“දුරෙ අපස්සං ඵෙරොව, වක්ඛං යාවිතුමාගතො;
එකනෙත්තා භවිස්සාම, වක්ඛං මෙ දෙහි යාවිතො” ති.

තත්ථ දුරෙති ඉතො දුරෙ වසන්තො. ඵෙරොති ජරාජිණ්ණඵෙරො.
එකනෙත්තාති එකං නෙත්තං මය්හං දෙහි, එවං ද්වෙපි එකෙකනෙත්තා
භවිස්සාමාති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “ඉදානෙවාහං පාසාදෙ නිසින්තො වින්තෙත්වා
ආගතො, අහො මෙ ලාහො, අජ්ජෙව මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්ණස්සති,
අදින්නපුබ්බං දානං දස්සාමි” ති තුට්ඨමානසො දුතියං ගාථමාහ –

53.

“කෙනානුසිට්ඨො ඉධ මාගතොසි, වනිබ්බක වක්ඛපථානි යාවිතුං;
සුදුවච්ඡං යාවසි උත්තමඤ්ඣං, යමාහු නෙත්තං පුරිසෙන ‘දුවච්ඡ’න්ති.

තත්ථ වනිබ්බකාති තං ආලපති. වක්ඛපථානීති වක්ඛනමෙතං නාමං. යමාහුති
යං පණ්ඩිතා “දුවච්ඡ”න්ති කථෙන්නි.

ඉතො පරං උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනසෙනෙව වෙදිතබ්බා –

54.

“යමාහු දෙවෙසු සුජම්පතීති, මසවාති නං ආහු මනුස්සලොකෙ;
තෙනානුසිට්ඨො ඉධ මාගතොස්මි, වනිබ්බකො වක්ඛපථානි යාවිතුං.

55.

“වනිබ්බතො මය්හ වනිං අනුත්තරං, දදාහි තෙ වක්ඛපථානි යාවිතො;
දදාහි මෙ වක්ඛපථං අනුත්තරං, යමාහු නෙත්තං පුරිසෙන දුවච්ඡං.

56.

“යෙන අත්ථෙත ආගච්ඡි, යමත්ථමහිපත්ථයං;
තෙ තෙ ඉජ්ඣන්තු සඬ්කප්පා, ලභ වක්ඛනි බ්‍රාහ්මණ.

57.

“එකං තෙ යාවමානස්ස, උභයානි දදාමහං;
ස වක්ඛමා ගච්ඡ ජනස්ස පෙක්ඛතො, යදිච්ඡසෙ ත්වං තදතෙ
සමිජ්ඣතු” ති.

තත්ථ චනිබ්බතොති යාවන්තස්ස. චනින්ති යාවනං. තෙ තෙති තෙ තව තස්ස අත්ථස්ස සඬිකප්පා. ස චක්ඛුමාති සො ත්වං මම චක්ඛුහි චක්ඛුමා හුත්වා. යදිච්ඡසෙ ත්වං තදනෙ සමිජ්ඣතුති යං ත්වං මම සන්තිකා ඉච්ඡසි, තං තෙ සමිජ්ඣතුති.

රාජා එත්තකං කට්ඨේවා “ඉධෙව මයා අක්ඛීනි උප්පාටේවා දාතුං අසාරුප්ප”න්ති චින්තෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ආදාය අන්තෙපුරං ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසිදිත්වා සිටිකං නාම වෙජ්ජං පක්කොසාපෙත්වා “අක්ඛිං මෙ සොධෙහි”ති ආහ. “අම්භාකං කිර රාජා අක්ඛීනි උප්පාටේවා බ්‍රාහ්මණස්ස දාතුකාමො”ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. අථ සෙනාපතිආදයො රාජවල්ලභා ච නාගරා ච ඔරොධා ච සබ්බෙ සන්තිපතිත්වා රාජානං වාරෙන්තා තිස්සො ගාථා අවොචුං –

58.

“මා නො දෙව අදා චක්ඛුං, මා නො සබ්බෙ පරාකරි;
ධනං දෙහි මහාරාජ, මුත්තා වෙඵරියා බහු.

59.

“යුත්තෙ දෙව රටේ දෙහි, ආජාතියෙ චලඬිකතෙ;
නාගෙ දෙහි මහාරාජ, හෙමකප්පනවාසසෙ.

60.

“යථා තං සිවයො සබ්බෙ, සයොග්ගා සරථා සදා;
සමන්තා පරිකිරෙය්‍යුං, එවං දෙහි රටේසභා”ති.

තත්ථ පරාකරීති පරිච්චජි. අක්ඛීසු හි දිත්තෙසු රජ්ජං ත්වං න කාරෙස්සසි, අඤ්ඤා රාජා හවිස්සති, එවං තයා මයං පරිච්චත්තා නාම හවිස්සාමාති අධිප්පායෙනෙවමාහංසු. පරිකිරෙය්‍යුන්ති පරිවාරෙය්‍යුං. එවං දෙහිති යථා තං අවිකල්පක්ඛුං සිවයො පරිවාරෙය්‍යුං, එවං බාහිරධනමෙවස්ස දෙහි, මා අක්ඛීනි. අක්ඛීසු හි දිත්තෙසු න තං සිවයො පරිවාරෙස්සන්තිති.

අථ රාජා තිස්සො ගාථා අහාසි –

61.

“යො වෙ දස්සන්ති චත්ථාන, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
භූමාං සො පතිතං පාසං, ගීවායං පටිමුඤ්චති.

62.

“යො වෙ දස්සන්ති චත්ථානං, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
පාපා පාපතරො හොති, සම්පත්තො යමසාධනං.

63.

“යඤ්ඤි යාවෙ තඤ්ඤි දදෙ, යං න යාවෙ න තං දදෙ;

ස්වාහං තමෙව දස්සාමි, යං මං යාවති බ්‍රාහ්මණෝ” ති.

තත්ථ පටිමුඤ්චතීති පවෙසෙති. පාපා පාපතරොති ලාමකාපි ලාමකතරො නාම භොති. සම්පත්තො යමසාධනන්ති යමස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානං උස්සදනිරයං එස පත්තොයෙව නාම භොති. යඤ්චි යාවෙති යං යාවකො යාවෙය්‍ය, දායකොපි තමෙව දදෙය්‍ය, න අයාචිතං, අයඤ්ච බ්‍රාහ්මණෝ මං චක්ඛුං යාවති, න මුත්තාදිකං ධනං, තදෙවස්සාහං දස්සාමිති වදති.

අථ නං අමච්චා “කිං පත්ථෙත්වා චක්ඛුනි දෙසි” ති පුච්ඡන්තා ගාථමාහංසු –

64.

“ආයුං නු චණ්ණං නු සුඛං ඛලං නු, කිං පත්ථයානො නු ජනිත්ද දෙසි;
කථඤ්චි රාජා සිවිතං අනුත්තරො, චක්ඛුනි දජ්ජා පරලොකහෙතු” ති.

තත්ථ පරලොකහෙතුති මහාරාජ, කථං නාම තුම්භාදිසො පණ්ඩිතපුරිසො සන්දිට්ඨිකං ඉස්සරියං පහාය පරලොකහෙතු චක්ඛුනි දදෙය්‍යාති.

අථ නෙසං කථෙත්තො රාජා ගාථමාහ –

65.

“න වාහමෙතං යසසා දදාමි, න පුත්තම්ච්ඡෙ න ධනං න රට්ඨං;
සතඤ්ච ධම්මො වරිතො පුරාණො, ඉච්චෙව දානෙ රමනෙ මනො මමා” ති.

තත්ථ න වාහන්ති න වෙ අහං. යසසාති දිබ්බස්ස වා මානුසස්ස වා යසස්ස කාරණා. න පුත්තම්ච්ඡෙති ඉමස්ස චක්ඛුදානස්ස එලෙන නෙවාහං පුත්තං ඉච්ඡාමි, න ධනං න රට්ඨං, අපිච සතං පණ්ඩිතානං සබ්බඤ්ඤාබොධිසත්තානං එස ආචිණ්ණො සමාචිණ්ණො පොරාණකමග්ගො, යදිදං පාරමිපුරණං නාම. න හි පාරමියො අපුරෙත්වා බොධිපල්ලඛිකෙ සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණිතුං සමත්ථො නාම අත්ථි, අහඤ්ච පාරමියො පුරෙත්වා බුද්ධො භවිතුකාමො. ඉච්චෙව දානෙ රමනෙ මනො මමාති ඉමිනා කාරණෙන මම මනො දානෙයෙව නිරතොති වදති.

සම්මාසම්බුද්ධොපි ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස වරියාපිටකං දෙසෙන්නො “මය්‍හං ද්විති චක්ඛුනිපි සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණමෙව පියතර” න්ති දීපෙතුං ආහ –

“න මෙ දෙස්සා උභො චක්ඛු, අත්තානං මෙ න දෙස්සියං;
සබ්බඤ්ඤාතං පියං මය්‍හං, තස්මා චක්ඛුං අදාසහ” න්ති. (වරියා. 1.66);

මහාසත්තස්ස පන කථං සුත්වා අමච්චෙසු අස්පට්ඨාණෙසු ධීනෙසු මහාසත්තො සිවිකං වෙජ්ජං ගාථාය අජ්ඣාසාසි –

66.

“සබා ව මිත්තො ව මමාසි සිවික, සුසික්ඛිතො සාධු කරොහි මෙ වචො;
උද්ධරිත්වා චක්ඛුනි මම ජිගීසතො, හත්ථෙසු යපෙහි වනිබ්බකස්සා” ති.

තස්සත්ථො – සම්ම සිවික, ත්වං මය්හං සභායො ව මිත්තො ව චෙජ්ජසිජ්පෙ
වාසි සුසික්ඛිතො, සාධු මෙ වචනං කරොහි. මම ජිගීසතො උපධාරෙන්තස්ස
ඔලොකෙන්තස්සෙව තාලමිඤ්ජං විය මෙ අක්ඛිනි උද්ධරිත්වා ඉමස්ස යාවකස්ස
හත්ථෙසු යපෙහිති.

අථ නං සිවිකො ආහ “චක්ඛුදානං නාම භාරියං, උපධාරෙහි, දෙවා” ති. සිවික,
උපධාරිතං මයා, ත්වං මා පපඤ්චං කරොහි, මා මයා සද්ධිං බහුං කථෙහිති. සො
චින්තෙසි “අයුත්තං මාදිසස්ස සුසික්ඛිතස්ස චෙජ්ජසිජ් රඤ්ඤො අක්ඛිසු
සත්ථපාතන” ති. සො නානාභෙසජ්ජානි සංසිත්වා භෙසජ්ජවුණ්ණෙන නිලුප්පලං
පරිභාවෙත්වා දක්ඛිණක්ඛිං උපසිඨසාපෙසි, අක්ඛි පරිවත්ති, දුක්ඛවෙදනා උජ්ජපජී.
“සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජ, පටිපාකතිකකරණං මය්හං භාරො” ති. “අලඤ්ඤි තාත මා
පපඤ්චං කරී” ති. සො පරිභාවෙත්වා පුන උපසිඨසාපෙසි, අක්ඛි අක්ඛිකූපතො මුච්චි,
බලවතරා වෙදනා උදපාදි. “සල්ලක්ඛෙහි මහාරාජ, සක්කොමහං පටිපාකතිකං
කාතු” ති. “මා පපඤ්චං කරී” ති. සො තතියවාරෙ බරතරං පරිභාවෙත්වා
උපනාමෙසි. අක්ඛි ඔසධබලෙන පරිබහමිත්වා අක්ඛිකූපතො නික්ඛමිත්වා
න්භාරුසුත්තකෙන ඔලම්බමානං අට්ඨාසි. සල්ලක්ඛෙහි නරින්ද, පුන
පාකතිකකරණං මය්හං බලන්ති. මා පපඤ්චං කරීති. අධිමත්තා වෙදනා උදපාදි,
ලොහිතං පග්ගරි, නිවත්ථසාටකා ලොහිතෙන තෙමිංසු. ඔරොධා ව අමච්චා ව
රඤ්ඤො පාදමුලෙ පතිත්වා “දෙව අක්ඛිනි මා දෙහී” ති මහාපරිදෙවං පරිදෙවිංසු.

රාජා වෙදනං අධිවාසෙත්වා “තාත, මා පපඤ්චං කරී” ති ආහ. සො “සාධු,
දෙවා” ති වාමහත්ථෙන අක්ඛිං ධාරෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන සත්ථකං ආදාය
අක්ඛිසුත්තකං ජින්දිත්වා අක්ඛිං ගහෙත්වා මහාසත්තස්ස හත්ථෙ යපෙසි. සො
වාමක්ඛිනා දක්ඛිණක්ඛිං ඔලොකෙත්වා වෙදනං අධිවාසෙත්වා “එහි බිරාග්මණා” ති
බ්‍රාහ්මණං පක්කොසිත්වා “මම ඉතො අක්ඛිතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණක්ඛිමෙව පියතරං, තස්ස මෙ ඉදං පච්චයො
භොතු” ති වත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අක්ඛිං අදාසි. සො තං උක්ඛිපිත්වා අත්තනො
අක්ඛිමිහි යපෙසි. තං තස්සානුභාවෙන විකසිතනිලුප්පලං විය හුත්වා පතිට්ඨාසි.
මහාසත්තො වාමක්ඛිනා තස්ස තං අක්ඛිං දිස්වා “අභො, සුදින්නං මයා
අක්ඛිදාන” ති අත්තො සමුග්ගතාය පිනියා නිරන්තරං ඵුටො හුත්වා ඉතරමපි
අක්ඛිං අදාසි. සක්කො තමපි අත්තනො අක්ඛිමිහි යපෙත්වා රාජනිවෙසනා
නික්ඛමිත්වා මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව නගරා නික්ඛමිත්වා දෙවලොකමෙව
ගතො. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා දියඨ්ඨගාට්ඨාහ –

67.

“වොදිතො සිවිරාජෙන, සිවිකො වචනංකරො;

රඤ්ඤා චක්ඛුනුද්ධරිත්වා, බ්‍රාහ්මණස්සපනාමයි;
සචක්ඛු බ්‍රාහ්මණො ආසි, අන්ධො රාජා උපාවිසි''ති.

රඤ්ඤා න විරස්සෙව අක්ඛිති රුහිංසු, රුහමානානි ච ආවාටභාවං අප්පත්වා
කම්බලගෙණ්ඩුකෙන විය උග්ගතෙන මංසපිණ්ඩෙන පුරෙත්වා විත්තකම්මරූපස්ස
විය අක්ඛිති අහෙසුං, වෙදනා පච්ඡිජ්ජි. අථ මහාසත්තො කතිපාහං පාසාදෙ වසිත්වා
“කිං අන්ධස්ස රජ්ජෙන, අමච්චානං රජ්ජං නිය්‍යාදෙන්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා
පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සාමි”ති වින්තෙන්වා අමච්චෙව පක්කොසාපෙන්වා
තෙසං තමත්ථං ආරොචෙන්වා “එකො මුඛධොවනාදිදායකො කප්පියකාරකොව
මය්‍යං සන්තිකෙ භවිස්සති, සරීරකිච්චට්ඨානෙසුපි මෙ රජ්ජකං බන්ධං”ති වත්වා
සාරථී. ආමන්තෙන්වා “රථං යොජෙහි”ති ආහ. අමච්චා පනස්ස රථෙන ගත්තුං
අදත්වා සුවණ්ණසිවිකාය නං තෙන්වා පොක්ඛරණීතීරෙ නිසිදාපෙන්වා ආරක්ඛං
සංවිධාය පටික්කමිංසු. රාජා පල්ලඬකෙන නිසින්නො අත්තනො දානං ආවජ්ජෙසි.
තස්මිං බණ්ණ සක්කස්ස ආසනං උණ්හං අහොසි. සො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං
දිස්වා “මහාරාජස්ස වරං දත්වා චක්ඛුං පටිපාකතිකං කරිස්සාමි”ති වින්තෙන්වා
තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස අවිදුරෙ අපරාපරං වඩිකමි. තමත්ථං පකාසෙන්තො
සත්ථා ඉමා ගාථා ආහ -

68.

“තතො සො කතිපාහස්ස, උපරුල්ලෙහෙසු චක්ඛුසු;
සුතං ආමන්තයි රාජා, සිවීනං රට්ඨවඩ්ඪනො.

69.

“යොජෙහි සාරථී යානං, යුත්තඤ්ච පටිවෙදය;
උය්‍යානභූමිං ගච්ඡාම, පොක්ඛරඤ්ඤො වනානි ව.

70.

“සො ව පොක්ඛරණීතීරෙ, පල්ලඬකෙන උපාවිසි;
තස්ස සක්කො පාතුරහු, දෙවරාජා සුජම්පති”ති.

සක්කොපි මහාසත්තෙන පදසද්දං සුත්වා “කො එසො”ති පුට්ඨො ගාථමාහ -

71.

“සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
වරං වරස්සු රාජීසි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි”ති. -

එවං චුත්තෙ රාජා ගාථමාහ -

72.

“පහුතං මෙ ධනං සක්ක, බලං කොසො චනප්පකො;
අන්ධස්ස මෙ සතො දානි, මරණඤ්ඤෙව රුච්චති”ති.

තත්ථ මරණඤ්ඤෙව රුච්චතීති දෙවරාජ, ඉදානි මය්භං අන්ධභාවෙන මරණමෙව රුච්චති, තං මෙ දෙහීති.

අථ නං සක්කො ආහ ‘‘සිවිරාජ, කිං පන ත්වං මරිතුකාමො හුත්වා මරණං රොවෙසි, උදාහු අන්ධභාවෙනා’’ති? ‘‘අන්ධභාවෙන දෙවා’’ති. ‘‘මහාරාජ, දානං නාම න කෙවලං සම්පරායත්ථමෙව දීයති, දිට්ඨධම්මත්ථායපි පච්චයො හොති, ත්වඤ්ච එකං චක්ඛුං යාවිතො ද්වෙ අදාසි, තෙන සච්චකිරියං කරොහී’’ති කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ආහ –

73.

‘‘යානි සච්චානි ද්විපදින්ද, තානි භාසස්සු ඛත්තිය;
සච්චං තෙ භණ්ඩානස්ස, පුන චක්ඛු භවිස්සති’’ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො ‘‘සක්ක, සවෙසි මම චක්ඛුං දාතුකාමො, අඤ්ඤං උපායං මා කරි, මම දානනිස්සන්දෙනෙව මෙ චක්ඛු උප්පජ්ජතු’’ති වත්වා සක්කෙන ‘‘මහාරාජ, අහං සක්කො දෙවරාජාපි න පරෙසං චක්ඛුං දාතුං සක්කොමි, තයා දින්තදානස්ස එලෙනෙව තෙ චක්ඛු උප්පජ්ජිස්සති’’ති වුත්තෙ ‘‘තෙන හි මයා දානං සුදින්ත’’ත්ති වත්වා සච්චකිරියං කරොන්තො ගාථමාහ –

74.

‘‘යෙ මං යාවිතුමායන්ති, නානාගොත්තා වනිබ්බකා;
යොපි මං යාවතෙ තත්ථ, සොපි මෙ මනසො පියො;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, චක්ඛු මෙ උපපජ්ජථා’’ති.

තත්ථ යෙ මන්ති යෙ මං යාවිතුං ආගච්ඡන්ති, තෙසු යාවකෙසු ආගච්ඡන්තෙසු යොපි මං යාවතෙ, සොපි මෙ මනසො පියො. එතෙනානි සවෙ මම සබ්බෙපි යාවකා පියා, සච්චමෙවෙනං මයා වුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන එකං මෙ චක්ඛු උපපජ්ජථ උපපජ්ජතුති ආහ.

අථස්ස වචනානන්තරමෙව පටමං චක්ඛු උදපාදි. තතො දුතියස්ස උප්පජ්ජනත්ථාය ගාථාද්වයමාහ –

75.

‘‘යං මං සො යාවිතුං ආගා, දෙහි චක්ඛුන්ති බ්‍රාහ්මණො;
තස්ස චක්ඛුනි පාදාසිං, බ්‍රාහ්මණස්ස වනිබ්බතො.

76.

‘‘හියොයා මං ආවිසි පීති, සොමනස්සඤ්චනජ්ජකං;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, දුතියං මෙ උපපජ්ජථා’’ති.

තත්ථ යං මන්ති යො මං යාවති. සොති සො චක්ඛුචිකලො බ්‍රාහ්මණො “දෙහි මෙ චක්ඛු”න්ති යාවිතුං ආගතො. චතිබ්බතොති යාවන්තස්ස. හියොයා මං ආවිසීති බ්‍රාහ්මණස්ස චක්ඛුති දත්වා අන්ධකාලතො පටියාය තස්මිං අන්ධකාලෙ තථාරූපං වෙදනං අගණෙත්වා “අහො සුදින්නං මෙ දාන”න්ති පච්චවෙක්ඛන්තං මං හියොයා අතිරෙකතරා පිති ආවිසි, මම හදයං පට්ඨා, සොමනස්සඤ්ච මම අනන්තං අපරිමාණං උප්පජ්ජි. එතෙනාති සවෙ මම තදා අනප්පකං පිතිසොමනස්සං උප්පන්නං, සච්චමෙවෙනං මයා චුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන දුතියමිපි චක්ඛු උපපජ්ජතුති ආහ.

තඬ්ඛණඤ්ඤෙව දුතියමිපි චක්ඛු උදපාදි. තාති පනස්ස චක්ඛුති නෙව පාකතිකාති, න දිබ්බාති. සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස හි දින්නං චක්ඛුං පුන පාකතිකං කාතුං න සක්කා, උපහතචත්ථුනො ච දිබ්බචක්ඛු නාම න උප්පජ්ජති, තාති පනස්ස සච්චපාරමිතානුභාවෙන සම්භූතාති චක්ඛුතීති චුත්තාති. තෙසං උප්පත්තිසමකාලමෙව සක්කානුභාවෙන සබ්බා රාජපරිසා සන්නිපතිතාව අහෙසුං. අපස්ස සක්කො මහාජනමජ්ඣෙයෙව ථුතිං කරොන්තො ගාථාද්වයමාහ —

77.

“ධම්මෙන භාසිතා ගාථා, සිව්තං රට්ඨවඩ්ඪන;
එතාති තච නෙත්තාති, දිබ්බාති පට්ඨස්සරෙ.

78.

“තිරොකුට්ඨං තිරොසෙලං, සමතිග්ගස්භ පබ්බතං;
සමන්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්තු තෙ”ති.

තත්ථ ධම්මෙන භාසිතාති මහාරාජ, ඉමා තෙ ගාථා ධම්මෙන සභාවෙනෙව භාසිතා. දිබ්බාතීති දිබ්බානුභාවයුත්තාති. පට්ඨස්සරෙති පට්ඨස්සන්ති. තිරොකුට්ඨන්ති මහාරාජ, ඉමාති තෙ චක්ඛුති දෙවතානං චක්ඛුති විය පරකුට්ඨං පරසෙලං යංකිඤ්චි පබ්බතමිපි සමතිග්ගස්භ අතික්කමිත්වා සමන්තා දස දිසා යොජනසතං රූපදස්සනං අනුභොන්තු සාධෙත්තුති අත්ථො.

ඉති සො ආකාසෙ යත්වා මහාජනමජ්ඣෙය ඉමා ගාථා භාසිත්වා “අප්පමන්තො භොහී”ති මහාසත්තං ඔවදිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. මහාසත්තොපි මහාජනපරිච්ඡතො මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරං පවිසිත්වා සුවන්දකං පාසාදං අභිරුහි. තෙන චක්ඛුනං පටිලද්ධභාවො සකලසිවිරට්ඨෙය පාකටො ජාතො. අපස්ස දස්සනත්ථං සකලරට්ඨවාසිනො බහුං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගමිංසු. මහාසත්තො “ඉමස්මිං මහාජනසන්නිපාතෙ මම දානං චණ්ණයිස්සාමි”ති රාජද්වාරෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සමුස්සිතසෙනච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසින්නො නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා සබ්බසෙනියො සන්නිපාතෙත්වා “අම්හො, සිවිරට්ඨවාසිනො ඉමාති මෙ දිබ්බචක්ඛුති දිස්වා ඉතො පටියාය දානං අදත්වා මා භුඤ්ජා”ති ධම්මං දෙසෙන්නො චතස්සො ගාථා අභාසි —

79.

“කො නිධ විත්තං න දදෙය්‍ය යාවිතො, අපි විසිටියං සුපියම්පි අත්තනො;
තදිඬිස සබ්බෙ සිවයො සමාගතා, දිබ්බානි නොත්තානි මමජ්ජ පස්සට්.

80.

“තිරොකුට්ටං තිරොසෙලං, සමතිග්ගය්හ පබ්බතං;
සමත්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්ති මෙ.

81.

“න වාගමත්තා පරමත්ථි කිඤ්චි, මච්චානං ඉධ ජීවිතෙ;
දත්ථාන මානුසං චක්ඛුං, ලද්ධං මෙ චක්ඛුං අමානුසං.

82.

“එතම්පි දිස්වා සිවයො, දෙට්ඨ දානානි භුඤ්ජට්;
දත්ථා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනිත්ථිතා සග්ගමුපෙට්ඨ යාන”න්ති.

තත්ථ කොනිධානි කො නු ඉධ. අපි විසිටියන්ති උත්තමම්පි සමානං.
වාගමත්තානි වාගපමාණතො අඤ්ඤං වරං නාම නත්ථි. ඉධ ජීවිතෙති ඉමස්මිං
ජීවලොකෙ. “ඉධ ජීවත”න්තිපි පායො, ඉමස්මිං ලොකෙ ජීවමානානන්ති අත්ථො.
අමානුසන්ති දිබ්බචක්ඛු මයා ලද්ධං, ඉමිනා කාරණෙන වෙදිතබ්බමෙන “වාගතො
උත්තමං නාම නත්ථි”ති. එතම්පි දිස්වානි එතං මයා ලද්ධං දිබ්බචක්ඛුං දිස්වාපි.

ඉති ඉමාහි චතුහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා තතො පටියාය අන්වද්ධමාසං
පන්තරසුපොසට්ඨෙසු මහාජනං සන්තිපාතාපෙත්වා නිව්චං ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං
දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං පුරෙන්නොව
අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා
බාහිරදානෙන අසන්තුටියා සම්පත්තයාවකානං අත්තනො චක්ඛුනි උප්පාටෙත්වා
අදංසු”ති වත්ථා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
සිවිකවෙජ්ජො ආනන්දො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, සෙසපරිසා
බුද්ධපරිසා, සිවිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සිවිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[500] 4. සිරිමන්තජාතකවණ්ණනා

83-103. පඤ්ඤායුපෙතං සිරියා විහිනන්ති අයං සිරිමන්තපඤ්ඤො මහාඋමඬිගෙ
(ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි හවිස්සති.

සිරිමන්තජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

එතෙ යුථා පතියන්තිති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස ජීවිතපරිච්චාගං ආරබ්භ කටෙසි. සො පනස්ස ජීවිතපරිච්චාගො අසීතිනිපාතෙ චූළභංසජාතකෙ (ජා. 2.21.1 ආදයො) ධනපාලදමනෙ ආචි භවිස්සති. එවං තෙනායස්මතා සත්ථු අත්ථාය ජීවිතෙ පරිච්චන්තෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, ආයස්මා ආනන්දො සෙක්ඛපටිසම්භිදප්පන්තො හුන්වා දසබලස්සත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡන්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බෙමා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි. තදා බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි සොහග්ගප්පන්තො. කනිට්ඨොපිස්ස විත්තමිගො නාම සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි, කනිට්ඨහගිනිපිස්ස සුත්තා නාම සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි. මහාසත්තො පන රොහණො නාම මිගරාජා අහොසි. සො භිමවන්තෙ ද්වෙ පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා තතියාය අන්තරෙ රොහණං නාම සරං නිස්සාය අසීතිමිගසභස්සපරිච්චාරො වාසං කප්පෙසි. සො අන්ධෙ ජිණ්ණො මාතෘපිතරො පොසෙසි. අටෙකො බාරාණසිතො අවිදුරෙ නෙසාදගාමවාසී නෙසාදපුත්තො භිමවන්තං පටිට්ඨො මහාසත්තං දිස්වා අත්තනො ගාමං ආගන්ත්වා අපරභාගෙ කාලං කරොන්තො පුත්තස්සාරොවෙසි “තාත, අම්භාකං කම්මභූමියං අසුකස්මිං නාම යානෙ සුවණ්ණවණ්ණො මිගො වසති, සවෙ රාජා පුච්ඡෙය්‍යා, කටෙය්‍යාසී”ති.

අටෙකදිවසං බෙමා දෙවී පච්චුසකාලෙ සුපිනං අද්දස. එවරුපො සුපිනො අහොසි – සුවණ්ණවණ්ණො මිගො ආගන්ත්වා කඤ්චනපියෙ නිසිදිත්වා සුවණ්ණකිඬිකිණිකං ආකොටෙන්තො විය මධුරස්සරෙන දෙවියා ධම්මං දෙසෙති, සා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුණාති. මිගො ධම්මකථාය අනිට්ඨිතාය එව උට්ඨාය ගච්ඡති, සා “මගං ගණ්භථ ගණ්භථා”ති වදන්තියෙව පබුජ්ඣි. පරිචාරිකායො තස්සා සද්දං සුත්වා “පිහිතද්වාරවාතපානං ගෙහං වාතස්සපි ඔකාසො නත්ථී, අය්‍යා, ඉමාය වෙලාය මිගං ගණ්භාපෙති”ති අවහසිංසු. සා තස්මිං බණෙ “සුපිනො අය”න්ති ඤත්වා වින්තෙසි “සුපිනොති චුත්තෙ රාජා අනාදරො භවිස්සති, ‘දොහලො උප්පන්නො’ති චුත්තෙ පන ආදරෙන පරියෙසිස්සති, සුවණ්ණවණ්ණස්ස මිගස්ස ධම්මකථං සුණිස්සාමි”ති. සා ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජී. රාජා ආගන්ත්වා “භද්දෙ, කිං තෙ අථාසුක”න්ති පුච්ඡී. “දෙව, අඤ්ඤං නත්ථී, දොහලො පන මෙ උප්පන්නො”ති. “කිං ඉච්ඡසි දෙවී”ති? “සුවණ්ණවණ්ණස්ස ධම්මිකමිගස්ස ධම්මං සොතුකාමා දෙවා”ති. “භද්දෙ, යං නත්ථී, තත්ථ තෙ දොහලො උප්පන්නො, සුවණ්ණවණ්ණො නාම මිගොයෙව නත්ථී”ති. සො “සවෙ න ලභාමි, ඉධෙව මෙ මරණ”න්ති රඤ්ඤො පිට්ඨිං දත්වා නිපජ්ජී.

රාජා “සචෙ අත්ථි, ලභිස්සසී” ති පරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා මොරජාතකෙ (ජා. 1.2.17 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව අමච්චෙ ව බ්‍රාහ්මණෙ ව පුච්ඡිත්වා “සුචණ්ණචණ්ණා මිගා නාම භොන්ති” ති සුත්වා ලුද්දකෙ සන්තිපාතෙත්වා “ඵවරූපො මිගො කෙන දිට්ඨො, කෙන සුතො” ති පුච්ඡිත්වා තෙන නෙසාදපුත්තෙන පිතු සන්තිකා සුතනියාමෙන කථිතෙ “සම්ම, තස්ස තෙ මිගස්ස ආනිතකාලෙ මහන්තං සක්කාරං කරස්සාමි, ගච්ඡ ආනෙහි න” ත්ති වත්වා පරිබ්බයං දත්වා තං පෙසෙසි. සොපි “සවාහං, දෙව, තං ආනෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, වම්මමස්ස ආනෙස්සාමි, තං ආනෙතුං අසක්කොන්තො ලොමානිපිස්ස ආනෙස්සාමි, තුම්හෙ මා වින්තයිත්වා” ති වත්වා අත්තනො නිවෙසනං ගන්ත්වා පුත්තදාරස්ස පරිබ්බයං දත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තං මිගරාජානං දිස්වා “කස්මිං නු බො යානෙ පාසං ඔඩ්ඨෙත්වා ඉමං මිගරාජානං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමි” ති විමංසන්තො පානියතිත්ථෙ ඔකාසං පස්සි. සො දුළ්භං වම්මයොත්තං වට්ටෙත්වා මහාසත්තස්ස පානියපිවනට්ඨානෙ යට්ඨිපාසං ඔඩ්ඨෙසි.

පුනදිවසෙ මහාසත්තො අසිනියා මිගසහස්සෙහි සද්ධිං ගොචරං වරිත්වා “පකතිතිත්ථෙයෙව පානියං පිච්ඡිස්සාමි” ති තත්ථ ගන්ත්වා ඔතරන්තොයෙව පාසෙ බජ්ඣති. සො “සවාහං ඉදානෙව බද්ධරවං රචිස්සාමි, ඤාතිගණා පානියං අපිච්ඡිත්වා භිතා පලායිස්සන්ති” ති වින්තෙත්වා යට්ඨියං අල්ලිසිත්වා අත්තනො වසෙ වන්තෙත්වා පානියං පිවන්තො විය අහොසි. අථ අසිනියා මිගසහස්සානං පානියං පිච්ඡිත්වා උත්තරිත්වා යිතකාලෙ “පාසං ඡින්දිස්සාමි” ති තික්ඛන්තුං ආකඩ්ඪි. පයමචාරෙ වම්මං ඡිජ්ජි, දුතියවාරෙ මංසං ඡිජ්ජි, තතියවාරෙ න්භාරුං ඡින්දිත්වා පාසො අට්ඨිං ආහච්ච අට්ඨාසි. සො ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො බද්ධරවං රචි, මිගගණා භාගිත්වා තිහි සටාහි පලායිංසු. විත්තමිගො තිණ්ණමපි සටානං අත්තරෙ මහාසත්තං අදිස්වා “ඉදං භයං උප්පජ්ජමානං මම භාතු උප්පන්නං භවිස්සති” ති වින්තෙත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බද්ධං පස්සි. අථ නං මහාසත්තො දිස්වා “භාතික, මා ඉධ තිට්ඨ, සාසඬ්ඣකං ඉදං යාන” ත්ති වත්වා උයොයාජෙත්තො පයමං ගාථමාහ —

104.

“එතෙ යුථා පතියන්ති, භිතා මරණස්ස විත්තක;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඩ්ඪි, ජීවිස්සන්ති තයා සභා” ති.

තත්ථ එතෙති වක්ඛුපථං අතික්කමිත්වා දුරගතෙ සන්ධායාහ. පතියන්තිති පතිගච්ඡන්ති, පලායන්තිති අත්ථො. විත්තකාති තං ආලපති. තයා සභාති ත්වං එතෙසං මම යානෙ යත්වා රාජා භොහි, එතෙ තයා සද්ධිං ජීවිස්සන්තිති.

තතො උභින්නමපි තිස්සො එකන්තරිකගාථායො භොන්ති —

105.

“නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;

න නං අහං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිතං.

106.

“තෙ හි නුන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඬ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහ.

107.

“නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න නං බද්ධං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිතං”න්ති.

තත්ථ රොහණාති මහාසත්තං නාමෙනාලපති. අවකස්සති කඬ්ඪයති,
සොකෙන වා කඬ්ඪියති. තෙ හි නුනාති තෙ අම්මාකං මාතාපිතරො එකංසෙනෙව
ද්විසුප්පි අම්මෙහසු ඉධ මනෙසු අපරිණායකා හුත්වා අප්පට්ඨග්ගියමානා සුස්සිත්වා
මරිස්සන්ති, තස්මා භාතික චිත්තක, ගච්ඡ තුවං, තයා සහ තෙ ජීවිස්සන්තිති අත්ථො.
ඉධ හිස්සාමිති ඉමස්මිංයෙව යානෙ ජීවිතං ජහිස්සාමිති.

ඉති වත්වා බොධිසත්තස්ස දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය තං සන්ධාරෙත්වා
අස්සාසෙත්තො අට්ඨාසි. සුත්තාපි මිගපොතිකා පලායිත්වා මිගානං අන්තරෙ උභො
භාතිකෙ අපස්සන්ති “ඉදං භයං මම භාතිකානං උප්පන්නං භවිස්සති”ති
නිවත්තිත්වා තෙසං සන්තිකං ආගතා. නං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා මහාසත්තො පඤ්චමං
ගාථමාහ —

108.

“ගච්ඡ භීරු පලායස්සු, කුට්ඨෙ බද්ධොස්මි ආයසෙ;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඬ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහා”ති.

තත්ථ භීරුති මාතුගාමො නාම අප්පමත්තකෙනපි භායති, තෙන නං එවං
ආලපති. කුට්ඨෙති පට්චින්නපාසෙ. ආයසෙති සො හි අන්තොඋදකෙ අයක්ඛන්ධං
කොට්ටෙත්වා තත්ථ සාරදාරුං යට්ඨිං බන්ධිත්වා ඔඩ්ඪිතො, තස්මා එවමාහ. තයා
සහාති තෙ අසිතිසහස්සා මිගා තයා සද්ධිං ජීවිස්සන්තිති.

තතො පරං පුරිමනයෙනෙව තිස්සො ගාථා භොන්ති —

109.

“නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න නං අහං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිතං.

110.

“තෙ හි නුන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
ගච්ඡ තුවම්පි මාකඬ්ඛි, ජීවිස්සන්ති තයා සහ.

111.

“නාහං රොහණ ගච්ඡාමි, හදයං මෙ අවකස්සති;
න තං බද්ධං ජහිස්සාමි, ඉධ හිස්සාමි ජීවිත” ති.

තත්ථ තෙ හි නුනාති ඉධාපි මාතාපිතරොයෙව සන්ධායාහ.

සාපි තථෙව පටික්ඛිපිත්වා මහාසත්තස්ස වාමපස්සං නිස්සාය අස්සාසයමානා
අට්ඨාසි. ලුද්දොපි තෙ මිගෙ පලායන්තෙ දිස්වා බද්ධරවඤ්ච සුත්වා “බද්ධො
හවිස්සති මිගරාජා” ති දළ්භං කච්ඡං බන්ධිත්වා මිගමාරණසත්තිං ආදාය
වෙගෙනාගච්ඡි. මහාසත්තො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා නවමං ගාථමාහ –

112.

“අයං සො ලුද්දකො එති, ලුද්දරූපො සභාවුධො;
යො නො වධිස්සති අජ්ජ, උසුනා සත්තියා අපි” ති.

තත්ථ ලුද්දරූපොති දාරුණජාතිකො. සත්තියා අපිති සත්තියාපි නො පහරිත්වා
වධිස්සති, තස්මා යාව සො නාගච්ඡති, තාව පලායථාති.

තං දිස්වාපි චිත්තමිගො න පලායි. සුතනා පන සකභාවෙන සණ්ඨාතුං
අසක්කොන්ති මරණභයහීනා ථොකං පලායිත්වා – “අහං ද්වෙ භාතිකෙ පභාය කුහිං
පලායිස්සාමි” ති අත්තනො ජීවිතං ජහිත්වා නලාටෙන මච්චුං ආදාය පුනාගන්ත්වා
භාතු වාමපස්සෙ අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා දසමං ගාථමාහ –

113.

“සා මුහුත්තං පලායිත්වා, භයට්ඨා භයතජ්ජිතා;
සුදුක්කරං අකරා හීරු, මරණායුපනිවත්තථා” ති.

තත්ථ මරණායුපනිවත්තථාති මරණත්ථාය උපනිවත්ති.

ලුද්දොපි ආගන්ත්වා තෙ තයො ජනෙ එකතො ධීතෙ දිස්වා මෙත්තචිත්තං
උජ්ජාදෙත්වා එකකුච්ඡියං නිබ්බත්තභාතරො විය තෙ මඤ්ඤමානො චිත්තෙසි
“මිගරාජා, තාව පාසෙ බද්ධො, ඉමෙ පන ද්වෙ ජනා හිරොත්තජ්ජබන්ධනෙන
බද්ධා, කිං නු බො ඉමෙ එතස්ස භොන්ති” ති? අථ නං පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

114.

“කිං නු තෙමෙ මිගා භොන්ති, මුත්තා බද්ධං උපාසරෙ;
න තං වජීතුමිච්ඡන්ති, ජීවිතස්සපි කාරණා” ති.

තත්ථ කිං නු තෙමෙති කිං නු තෙ ඉමෙ. උපාසරෙති උපාසන්ති.

අථස්ස බොධිසත්තො ආචික්ඛි –

115.

“භාතරො භොන්ති මෙ ලුද්ද, සොදරියා එකමාතුකා;
න මං වජිතුමිච්ඡන්ති, ජීවිතස්සපි කාරණා” ති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා භියොයාසොමත්තාය මුදුවිත්තො අභොසි.
විත්තමිගරාජා තස්ස මුදුවිත්තභාවං ඤත්වා “සම්ම ලුද්දක, මා ත්වං එතං මිගරාජානං
‘මිගමත්තොයෙවා’ ති මඤ්ඤිත්ථ, අයඤ්ඨි අසීතියා මිගසහස්සානං රාජා
සීලාවාරසම්පන්නො සබ්බසත්තෙසු මුදුවිත්තො මහාපඤ්ඤො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ
මාතාපිතරො පොසෙති. සචෙ ත්වං එවරූපං ධම්මිකං මිගං මාරෙසි, එතං
මාරෙන්නො මාතාපිතරො ච නො මඤ්ච හගිනිඤ්ච මෙති අම්භෙ පඤ්චපි ජනෙ
මාරෙසියෙව. මය්හං පන භාතු ජීවිතං දෙන්නො පඤ්චන්තමිපි ජනානං
ජීවිතදායකොසි” ති වත්වා ගාථමාහ -

116.

“තෙ හි නුන මරිස්සන්ති, අන්ධා අපරිණායකා;
පඤ්චන්තං ජීවිතං දෙහි, භාතරං මුඤ්ච ලුද්දකා” ති.

සො තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නවිත්තො “මා භායි සාමී” ති වත්වා
අනන්තරං ගාථමාහ -

117.

“සො වො අහං පමොක්ඛාමි, මාතාපෙත්තිහරං මිගං;
නන්දන්තු මාතාපිතරො, මුත්තං දිස්වා මහාමිග” ති.

තත්ථ වොති නිපාතමත්තං. මුත්තන්ති බන්ධනා මුත්තං පස්සිත්වා.

එවඤ්ච පන වත්වා විත්තෙසි “රඤ්ඤා දින්නයසො මය්හං කිං කරිස්සති,
සවාහං ඉමං මිගරාජානං වධිස්සාමි, අයං වා මෙ පථවි හිජ්ජිත්වා විවරං දස්සති, අසනි
වා මෙ මත්ථකෙ පතිස්සති, විස්සජ්ජෙස්සාමි න” ති. සො මහාසත්තං
උපසඬ්ඛමිත්වා යට්ඨිං පාතෙත්වා වම්මයොත්තං ඡිත්තදිත්වා මිගරාජානං ආලිඬ්ඨිත්වා
උදකපරියන්තෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුදුවිත්තෙන සණ්ඨං පාසා මොචෙත්වා න්භාරූහි
න්භාරූ, මංසෙන මංසං, වම්මෙන වම්මං සමොධානෙත්වා උදකෙන ලොහිතං
ධොවිත්වා මෙත්තවිත්තෙන පුනප්පුනං පරිමජ්ජී. තස්ස මෙත්තානුභාවෙනෙව
මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන ච සබ්බානි න්භාරූමංසවම්මානි සන්ධිසිංසු, පාදො
සඤ්ජන්තජ්ච සඤ්ජන්තලොමො අභොසි, අසුකට්ඨානෙ බද්ධො අභොසිතිපි න
පඤ්ඤායි. මහාසත්තො සුඛජ්ජන්තො හුත්වා අට්ඨාසි. තං දිස්වා විත්තමිගො
සොමනස්සජාතො ලුද්දස්ස අනුමොදනං කරොන්නො ගාථමාහ -

118.

“එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා මහාමිග” ති.

අප මහාසත්තෝ “කිං නු බො එස ලුද්දො මං ගණ්හන්තො අත්තනො කාමෙන ගණ්හි, උදාහු අඤ්ඤස්ස ආණත්තියා” ති වින්තෙත්වා ගහිතකාරණං පුච්ඡී. ලුද්දපුත්තො ආහ – “සාමි, න මය්හං තුම්හෙහි කම්මං අත්ථී, රඤ්ඤො පන අග්ගමහෙසී බෙමා නාම තුම්හාකං ධම්මකථං සොතුකාමා, තදත්ථාය රඤ්ඤො ආණත්තියා ත්වං මයා ගහිතො” ති. සම්ම, එවං සන්තෙ මං විස්සජ්ජෙත්තො අතිදුක්කරං කරොසි, එහි මං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙහි, දෙවියා ධම්මං කට්ඨස්සාමිති. සාමි, රාජානො නාම කක්ඛළා, කො ජානාති, කිං හවිස්සති, මය්හං රඤ්ඤො දින්නයසෙන කම්මං නත්ථී, ගච්ඡ ත්වං යථාසුඛන්ති. පුන මහාසත්තො “ඉමිනා මං විස්සජ්ජෙත්තෙන අතිදුක්කරං කතං, යසපට්ඨාහස්ස උපායමස්ස කර්ස්සාමි” ති වින්තෙත්වා “සම්ම, පිට්ඨිං තාව මෙ හත්ථෙන පරිමජ්ජා” ති ආහ. “සො පරිමජ්ජී, හත්ථො සුවණ්ණවණ්ණෙහි ලොමෙහි පූරි”. “සාමි, ඉමෙහි ලොමෙහි කිං කාරොමි” ති. “සම්ම, ඉමානි හරිත්වා රඤ්ඤො ච දෙවියා ච දස්සෙත්වා ‘ඉමානි තස්ස සුවණ්ණවණ්ණමිගස්ස ලොමානි’ ති වත්වා මම යානෙ යත්වා ඉමානි ගාථාහි දෙවියා ධම්මං දෙසෙහි, තං සුත්ථායෙව චස්සා දොහළො පටිප්පස්සමිහිස්සති” ති. “ධම්මං චර මහාරාජා” ති දස ධම්මචරියගාථා උග්ගණ්හාපෙත්වා පඤ්ච සීලානි දත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා උය්‍යාපෙසී. ලුද්දපුත්තො මහාසත්තං ආචරියට්ඨානෙ යපෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු යානෙසු වන්දිත්වා ලොමානි පදුමිනිපත්තෙන ගහෙත්වා පක්කාමි. තෙපි තයො ජනා ථොකං අනුගන්ත්වා මුඛෙන ගොචරඤ්ච පානියඤ්ච ගහෙත්වා මානාපිතුනං සන්තිකං ගමිසු. මානාපිතරො “තාත රොහණ, ත්වං කිර පාසෙ බද්ධො කථං මුත්තොසි” ති පුච්ඡන්තා ගාථමාහංසු –

119.

“කථං ත්වං පමොක්ඛො ආසි, උපනීතස්මි ජීවිතෙ;
කථං පුත්ත අමොවෙසි, කුටපාසම්හ ලුද්දකො” ති.

තත්ථ උපනීතස්මිති තව ජීවිතෙ මරණසන්තිකං උපනීතෙ කථං පමොක්ඛො ආසි.

තං සුත්ථා බොධිසත්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

120.

“හණං කණ්ණසුඛං වාවං, හදයඬිගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතාහි වාවාහි, චිත්තකො මං අමොචයි.

121.

“හණං කණ්ණසුඛං වාවං, හදයඬිගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතාහි වාවාහි, සුතනා මං අමොචයි.

122.

“සුත්වා කණ්ණසුබං වාවං, හදයඬිගං හදයස්සිතං;
සුභාසිතානි සුත්වාන, ලුද්දකො මං අමොවයි” ති.

තත්ථ භණන්ති භණන්තො. හදයඬිගන්ති හදයඬිගමං. දුතියගාථාය භණන්ති
භණමානා. සුත්වානි සො ඉමෙසං උභින්නං වාවං සුත්වා.

අථස්ස මාතෘපිතරො අනුමොදන්තා ආභංසු –

123.

“එවං ආනන්දිතො නොතු, සහ දාරෙහි ලුද්දකො;
යථා මයජ්ජ නන්දාම, දිස්වා රොහණමාගත” ති.

ලුද්දොපි අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රාජානං චන්දිත්වා
එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා රාජා ගාථමාහ –

124.

“නනු ත්වං අවච ලුද්ද, ‘මිගචම්මානි ආහරිං’;
අථ කෙන නු චණ්ණෙන, මිගචම්මානි නාහරි” ති.

තත්ථ මිගචම්මානීති මිගං වා චම්මං වා. ආහරිත්ති ආහරිස්සාමි. ඉදං චුත්තං
හොති – අම්මො ලුද්ද, නනු ත්වං එවං අවච “මිගං ආනොතුං අසක්කොන්තො චම්මං
ආහරිස්සාමි, තං අසක්කොන්තො ලොමානී” ති, සො ත්වං කෙන කාරණෙන නෙව
මිගං, න මිගචම්මං ආහරීති?

තං සුත්වා ලුද්දො ගාථමාහ –

125.

“ආගමා චෙව හත්ථත්ථං, කුට්ඨාසඤ්ච සො මිගො;
අඛජ්ඣි තං මිගරාජං, තඤ්ච මුත්තා උපාසරෙ.

126.

“තස්ස මෙ අහු සංචෙගො, අඛ්භුතො ලොමහංසනො;
ඉමඤ්චාහං මිගං හඤ්ඤෙ, අජ්ජ හිස්සාමි ජීවිත” ති.

තත්ථ ආගමානි මහාරාජ, සො මිගො මම හත්ථත්ථං හත්ථපාසඤ්චෙව මයා
ඔඬිඬිතං කුට්ඨාසඤ්ච ආගතො, තස්මිඤ්ච කුට්ඨාසෙ අඛජ්ඣි. තඤ්ච මුත්තා
උපාසරෙති තඤ්ච ඛද්ධං අපරෙ මුත්තා අඛද්ධාව ද්වෙ මිගා අස්සාසෙන්තා තං
නිස්සාය අට්ඨංසු. අඛ්භුතොති පුබ්බෙ අභුතපුබ්බො. ඉමඤ්චාහන්ති අථ මෙ
සංචිග්ගස්ස එතදහොසි “සචෙ අහං ඉමං මිගං හනිස්සාමි, අජ්ජෙව ඉමස්මිංයෙව
යානෙ ජීවිතං ජහිස්සාමි” ති.

තං සුත්වා රාජා ආහ -

127.

“කිදිසා තෙ මිගා ලුද්ද, කිදිසා ධම්මිකා මිගා;
කථංවණ්ණා කථංසිලා, බාළ්භං බො තෙ පසංසසි”ති.

ඉදං සො රාජා විම්භයවසෙන පුනඡ්ඡුතං පුච්ඡති. තං සුත්වා ලුද්දො ගාථමාහ -

128.

“ඔදාතසිඬිගා සුච්චාලා, ජාතරූපතච්ඡපමා;
පාදා ලොහිතකා තෙසං, අඤ්ජිතක්ඛා මනොරමා”ති.

තත්ථ ඔදාතසිඬිගාති රජතදාමසදිසසිඬිගා. සුච්චාලාති වාමරිවාලසදිසෙන සුචිනා වාලෙන සමන්තාගතා. ලොහිතකාති රත්තනබා පවාලසදිසා. පාදාති බුරපරියන්තා. අඤ්ජිතක්ඛාති අඤ්ජිතෙහි විය විසුද්ධපඤ්චපසාදෙහි අක්ඛිති සමන්තාගතා.

ඉති සො කථෙන්නොව මහාසත්තස්ස සුවණ්ණවණ්ණාති ලොමාති රඤ්ඤො හත්ථෙ යපෙත්වා තෙසං මිගානං සරීරවණ්ණං පකාසෙන්නො ගාථමාහ -

129.

“ඵදිසා තෙ මිගා දෙව, ඵදිසා ධම්මිකා මිගා;
මාතාපෙත්තිහරා දෙව, න තෙ සො අභිහාරිතු”න්ති.

තත්ථ මාතාපෙත්තිහරාති ජිණ්ණෙ අන්ධෙ මාතාපිතරො පොසෙන්නි, ඵතාදිසා තෙසං ධම්මිකතා. න තෙ සො අභිහාරිතුන්ති සො මිගරාජා න සක්කා කෙනවි තව පණ්ණාකාරත්ථාය අභිහරිතුන්ති අත්ථො. “අභිහාරයි”න්තිපි පාඨො, සො අහං තං තෙ පණ්ණාකාරත්ථාය නාභිහාරයිං න ආහරින්නි අත්ථො.

ඉති සො මහාසත්තස්ස ච චිත්තමිගස්ස ච සුතනාය මිගපොතිකාය ච ගුණං කථෙත්වා “මහාරාජ, අහං තෙන මිගරඤ්ඤා ‘අත්තනො ලොමාති දස්සෙත්වා මම යානෙ යත්වා දසහි රාජධම්මවරියගාථාහි දෙවියා ධම්මං කථෙය්‍යාසි’ති උග්ගණ්භාපිතො ආණන්තො”ති ආහ. තං සුත්වා රාජා නං න්භාපෙත්වා අහතවත්ථාති නිවාසෙත්වා සත්තරතනබ්බිතෙ පල්ලඬිකෙ නිසිදාපෙත්වා සයං දෙවියා සද්ධිං නිවාසනෙ ඵකමන්තං නිසිදිත්වා තං අඤ්ජලිං පග්ගස්භ යාවති. සො ධම්මං දෙසෙන්නො ආහ -

“ධම්මං වර මහාරාජ, මාතාපිතුසු බත්තිය;
ඉධ ධම්මං වරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං වර මහාරාජ, පුත්තදාරෙසු බත්තිය;
ඉධ ධම්මං වරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, මිත්තාමච්චෙසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, වාහනෙසු බලෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, ගාමෙසු නිගමෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, රට්ඨෙසු ජනපදෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, සමණාභිමණෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, මිගපක්ඛිසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, ධම්මො විණ්ණො සුඛාවහො;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

“ධම්මං චර මහාරාජ, සඉන්දා දෙවා සබ්බමකා;
සුචිණ්ණෙන දිවං පත්තා, මා ධම්මං රාජ පාමදො”ති. (ජා. 2.18.114-123);

ඉති නෙසාදපුත්තො මහාසත්තෙන දෙසිතනියාමෙන ආකාසගඬිගං
ඔනාරෙත්තො විය බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි
පවත්තෙසි. ධම්මකථං සුත්වායෙව දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සමිහි. රාජා තුස්සිත්වා
ලුද්දපුත්තං මහත්තෙන යසෙන සන්තප්පෙත්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

130.

“දම්මි නික්ඛසතං ලුද්ද, ථුලඤ්ච මණිකුණ්ඩලං;
චතුස්සදඤ්ච පල්ලඬ්ඤං, උමාපුප්ඵසරිත්තිහං.

131.

“ද්දවෙ ව සාදිසියො හරියා, උසහඤ්ච ගවං සතං;
ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සං, බහුකාරො මෙසි ලුද්දක.

132.

“කසිවාණිජ්ජා ඉණදානං, උච්ඡාවරියා ව ලුද්දක;
ඵතෙන දාරං පොසෙහි, මා පාපං අකරි පුනා”ති.

තත්ථ චූලන්ති මහග්ගං මණ්ඩුණ්ඩලපසාධනඤ්ච තෙ දම්මි. චතුස්සදන්ති චතුරුස්සදං, චතුරස්සිසකන්ති අත්ථො. උමාපුප්ඵසරින්තිහන්ති නීලපච්චත්ථරණත්තා උමාපුප්ඵසදිසාය නිභාය ඔභාසෙන සමන්තාගතං, කාලවණ්ණදාරුසාරමයං වා. සාදිසියොති අඤ්ඤමඤ්ඤං රූපෙන ච භොගෙන ච සදිසා. උසහඤ්ච ගවං සතන්ති උසහං ජෙට්ඨකං කත්වා ගවං සතඤ්ච තෙ දම්මි. කාරෙස්සන්ති දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නො ධම්මෙනෙව රජ්ජං කාරෙස්සාමි. බහුකාරො මෙසීති සුවණ්ණවණ්ණස්ස මිගරඤ්ඤො යානෙ යත්වා ධම්මස්ස දෙසිතත්තා ත්වං මම බහුපකාරො, මිගරාජෙන චුත්තනියාමෙනෙව තෙ අහං පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨාපිතො. කසිවාණ්ණප්පාති සම්ම ලුද්දක, අහම්පි මිගරාජානං අදිස්වා තස්ස වචනමෙව සුත්වා පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨිතො, ත්වම්පි ඉතො පට්ඨාය සිලවා භොහි, යාති තාති කසිවාණ්ණප්පාති ඉණ්දානං උඤ්ජාවරියාති ආජීවමුබාති, එතෙනෙව සම්මාආජීවෙන තව පුත්තදාරං පොසෙහි, මා පුත පාපං කරිති.

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා “න මෙ සරාවාසෙනත්ථො, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාථ දෙවා”ති අනුජානාපෙත්වා රඤ්ඤො දින්නධනං පුත්තදාරස්ස දත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි. රාජාපි මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි, තස්ස ඔවාදො වස්සසහස්සං පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං හික්ඛවෙ පුබ්බෙපි මමත්ථාය ආනන්දෙන ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දො ඡන්තො අභොසි, රාජා සාරිපුත්තො, දෙවී බෙමා හික්ඛුනී, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, සුතනා උප්පලවණ්ණො, චිත්තමිගො ආනන්දො, අසීති මිගසහස්සාති සාකියගණො, රොහණො මිගරාජා පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

රොහණමිගජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[502] 6. චූළහංසජාතකවණ්ණනා

එතෙ හංසා පක්කමන්තීති ඉදං සත්ථා වෙළච්චනෙ විහරන්තො ආනන්දථෙරස්ස ජීවිතපරිච්චාගමෙව ආරබ්භ කථෙසි. තදාපි හි ධම්මසභායං ථෙරස්ස ගුණකථං කථෙන්නෙසු හික්ඛුසු සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දෙන මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බහුපුත්තකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. බෙමා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අභොසි. තදා මහාසත්තො සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා නචුතිහංසසහස්සපරිවුතො චිත්තකුටෙ වසි. තදාපි දෙවී චුත්තනයෙනෙව සුපිනං දිස්වා රඤ්ඤො සුවණ්ණවණ්ණහංසස්ස ධම්මදෙසනාසවනදොහළං ආරොවෙසි. රාජාපි අමච්චෙ පුච්ඡිත්වා “සුවණ්ණවණ්ණහංසා නාම චිත්තකුටපබ්බතෙ

වසන්ති” ති ව සුත්වා බෙමං නාම සරං කාරෙත්වා නානප්පකාරානි නිවාපධස්සානි රොපාපෙත්වා චතුසු කණ්ණෙසු දෙවසිකං අභයසොසනං සොසාපෙසි, එකස්ථ ලුද්දපුත්තං භංසානං ගභණත්ථාය පයොපෙසි. තස්ස පයොජිතාකාරො ව, තෙන තත්ථ සකුණානං උපපරික්ඛිතභාවො ව, සුවණ්ණභංසානං ආගතකාලෙ රස්දෙඤා ආරොචෙත්වා පාසානං ඔඩ්ඛිතනියාමො ව, මහාසත්තස්ස පාසෙ බද්ධනියාමො ව, සුමුඛස්ස භංසසෙනාපනිතො තිසු භංසසටාසු තං අදිස්වා නිවත්තනස්ථ සබ්බං මහාභංසජාතකෙ (ජා. 2.21.89 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධාපි මහාසත්තො යට්ඨිපාසෙ බජ්ඣිත්වා පාසයට්ඨියං ඔලම්බන්තොයෙව ගීවං පසාරෙත්වා භංසානං ගතමග්ගං ඔලොකෙන්තො සුමුඛං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “ආගතකාලෙ නං විමංසිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තස්මිං ආගතෙ තිස්සො ගාථා අභාසි –

133.

“එතෙ භංසා පක්කමන්ති, වක්කඬ්ඨා භයමෙරිතා;
භරිත්තව හෙමවණ්ණ, කාමං සුමුඛ පක්කම.

134.

“ඔභාය මං ඤාතිගණා, එකං පාසවසං ගතං;
අනපෙක්ඛමානා ගච්ඡන්ති, කිං එකො අවභියාසි.

135.

“පතෙව පතතං සෙට්ඨ, නත්ථි බද්ධෙ සභායතා;
මා අනිසාය භාපෙසි, කාමං සුමුඛ පක්කමා” ති.

තත්ථ භයමෙරිතානි භයෙරිතා භයතප්පිතා භයවලිතා. භරිත්තව හෙමවණ්ණානි ද්විතීයි වචනෙහි තමෙවාලපති. කාමන්ති සුවණ්ණත්තව, සුවණ්ණවණ්ණ, සුන්දරමුඛ එකංසෙන පක්කමාහියෙව, කිං තෙ ඉධාගමනෙනානි වදති. ඔභායානි මං ජහිත්වා උප්පතිතා. අනපෙක්ඛමානානි තෙ මම ඤාතකා මයි අනපෙක්ඛාව ගච්ඡන්ති. පතෙවානි උප්පතෙව. මා අනිසායානි ඉතො ගන්ත්වා පත්තබ්බාය නිද්දක්ඛභාවාය වීරියං මා භාපෙසි.

තතො සුමුඛො පඬිකපිට්ඨෙ නිසීදිත්වා ගාථමාහ –

136.

“නාහං දුක්ඛපරෙතොති, ධතරට්ඨි තුවං ජහෙ;
ජීවිතං මරණං වා මෙ, තයා සද්ධිං භවිස්සති” ති.

තත්ථ දුක්ඛපරෙතොති මහාරාජ, “ත්වං මරණදුක්ඛපරෙතො” ති එත්තකෙනෙව නාහං තං ජහාමි.

එවං සුමුඛෙන සිහනාදෙ කථිතෙ ධතරට්ඨියො ගාථමාහ –

137.

“එතදරියස්ස කලාණං, යං ත්වං සුමුඛ භාසසි;
තඤ්ච වීමංසමානොහං, පතතෙනං අවස්සජි”න්ති.

තත්ථ එතදරියස්සාති යං ත්වං “නාහං තං ජහෙ”ති භාසසි, එතං
ආචාරසම්පන්නස්ස අරියස්ස කලාණං උත්තමචචනං. පතතෙනන්ති අහඤ්ච න තං
විස්සජ්ජෙතුකාමොච එවං අචචං, අථ ඛො තං වීමංසමානො “පතතු”ති එතං චචනං
අවස්සජිං, ගච්ඡාති තං අවොචන්ති අත්ථො.

එවං තෙසං කථෙන්නානඤ්ඤෙව ලුද්දපුත්තො දණ්ඩමාදාය වෙගෙනාගතො.
සුමුඛො ධතරට්ඨං අස්සාසෙත්වා තස්සාහිමුඛො ගන්ත්වා අපචිතිං දස්සෙත්වා
හංසරඤ්ඤො ගුණෙ කථෙසි. තාවදෙව ලුද්දො මුදුවිත්තො අහොසි. සො තස්ස
මුදුවිත්තකං ඤත්වා පුන ගන්ත්වා හංසරාජමෙව අස්සාසෙන්නො අට්ඨාසි. ලුද්දොපි
හංසරාජානං උපසඬකමිත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

138.

“අපදෙන පදං යාති, අන්තලික්ඛවරො දිජො;
ආරා පාසං න බුජ්ඣති ත්වං, හංසානං පවරුත්තමා”න්ති.

තත්ථ අපදෙන පදන්ති මහාරාජ, තුම්භාදිසො අන්තලික්ඛවරො දිජො අපදෙ
ආකාසෙ පදං කත්වා යාති. න බුජ්ඣති ත්වන්ති සො ත්වං එවරුපො දුරතොච ඉමං
පාසං න බුජ්ඣති න ජානීති පුච්ඡති.

මහාසත්තො ආහ –

139.

“යදා පරාභවො හොති, පොසො ජීවිතසඬ්ඛයෙ;
අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣති”න්ති.

තත්ථ යදා පරාභවොති සම්ම ලුද්දපුත්ත, යදා පරාභවො අවුඩ්ඪි විනාසො
සම්පත්තො හොති, අථ පොසො ජීවිතසඬ්ඛයෙ පත්තෙ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච පත්වාපි
න ජානාතීති අත්ථො.

ලුද්දො හංසරඤ්ඤො කථං අභිනන්දිත්වා සුමුඛෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො
තිස්සො ගාථා අභාසි –

140.

“එතෙ හංසා පක්කමන්ති, චක්කඩගා භයමෙරිතා;
හරිත්තව හෙමවණ්ණ, ත්වඤ්ඤෙව අවහියාසි.

141.

“එතෙ භුත්වා ව පිවිත්වා ව, පක්කමන්ති විහඩ්ගමා;
අනපෙක්ඛමානා වක්කඩ්ගා, ත්වඤ්ඤෙවෙකො උපාසසි.

142.

“කිං නු ත්‍යායං දිජො හොති, මුත්තො ඛද්ධං උපාසසි;
ඔභාය සක්කුණා යන්ති, කිං එකො අවහියාසි”ති.

තත්ථ ත්වඤ්ඤෙවෙති ත්වමෙව ඔහියාසිති පුච්ඡති. උපාසසිති පයිරුපාසසි.

සුමුඛො ආහ –

143.

“රාජා මෙ සො දිජො මිත්තො, සබ්බා පාණසමො ව මෙ;
නෙව නං විජහිස්සාමි, යාව කාලස්ස පරියාය”න්ති.

තත්ථ යාව කාලස්ස පරියායන්ති ලුද්දපුත්ත, යාව ජීවිතකාලස්ස පරියොසානං
අහං එතං න විජහිස්සාමියෙව.

තං සුත්වා ලුද්දො පසන්නවිත්තො හුත්වා “සවාහං එවං සීලසම්පන්නෙසු
ඉමෙසු අපරජ්ඣස්සාමි, පථවිපි මෙ විවරං දදෙය්‍ය, කිං මෙ රඤ්ඤො සන්තිකා
ලද්ධෙන ධනෙන, විස්සජ්ජෙස්සාමි න”න්ති විත්තෙත්වා ගාමමාහ –

144.

“යො ව ත්වං සබ්බො හෙතු, පාණං චජිතුමිච්ඡසි;
සො තෙ සභායං මුඤ්චාමි, හොතු රාජා තවානුගො”ති.

තත්ථ යො ව ත්වන්ති යො නාම ත්වං. සොති සො අහං. තවානුගොති එස
හංසරාජා තව වසං අනුගතො හොතු, තයා සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසතු.

එවඤ්ච පන වත්වා ධතරට්ඨං යට්ඨිපාසතො ඔතාරෙත්වා සරතීරං නෙත්වා පාසං
මුඤ්චිත්වා මුදුවිත්තෙන ලොහිතං ධොවිත්වා න්හාරුආදීනි පටිපාදෙසි. තස්ස
මුදුවිත්තත්‍යාය මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන ව තාවදෙව පාදො සච්ඡවි අහොසි,
ඛද්ධට්ඨානම්පි න පඤ්ඤායි. සුමුඛො බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා තුට්ඨවිත්තො
අනුමොදනං කරොන්තො ගාමමාහ –

145.

“එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා දිජාධිප”න්ති.

තං සුත්වා ලුද්දො “ගච්ඡථ, සාමි”ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො “කිං පන ත්වං
සම්ම, මං අත්තතො අත්ථාය ඛන්ධි, උදාහු අඤ්ඤස්ස ආණත්තියා”ති පුච්ඡිත්වා

තෙන තස්මිං කාරණෙ ආරොචිතෙ “කිං නු ඛො මෙ ඉතොව චිත්තකූටං ගන්තුං සෙය්‍යො, උදාහු නගර”න්ති විමංසන්තො “මයි නගරං ගතෙ ලුද්දපුත්තො ධනං ලභිස්සති, දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සම්භිස්සති, සුමුඛස්ස මිත්තධම්මො පාකටො භවිස්සති, තථා මම ඤාණඛලං, බෙමඤ්ච සරං අභයදක්ඛිණං කත්වා ලභිස්සාමි, තස්මා නගරමෙව ගන්තුං සෙය්‍යො”ති සන්නිට්ඨානං කත්වා “ලුද්ද, ත්වං අම්භෙ කාපේනාදාය රඤ්ඤො සන්නිකං නෙහි, සචෙ නො රාජා විස්සජ්ජේතුකාමො භවිස්සති, විස්සජ්ජේස්සති”ති ආහ. රාජානො නාම සාමි, කක්ඛළා, ගච්ඡං තුම්හෙති. මයං තාදිසං ලුද්දම්පි මුදුකං කරිම්හ, රඤ්ඤො ආරාධනෙ අම්භාකං භාරො, නෙහියෙව නො, සම්මාති. සො තථා අකාසි. රාජා භංසෙ දිස්වාච සොමනස්සජාතො හුත්වා ද්වෙපි භංසෙ කඤ්චනපීඨෙ නිසිදාපෙත්වා මධුලාපේ බාදාපෙත්වා මධුරොදකං පායෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස ධම්මකථං ආයාචි. භංසරාජා තස්ස සොතුකාමතං විදිත්වා පයමං තාව පටිසන්ථාරමකාසි. තත්ත්වා භංසස්ස ච රඤ්ඤො ච චචනපට්චනගාථායො භොන්ති –

146.

“කච්චිත්තු භොතො කුසලං, කච්චි භොතො අනාමයං;
කච්චි රට්ඨමිදං ජීතං, ධම්මෙන මනුසාසසි.

147.

“කුසලං චෙව මෙ භංස, අථො භංස අනාමයං;
අථො රට්ඨමිදං ජීතං, ධම්මෙන මනුසාසහං.

148.

“කච්චි භොතො අමච්චෙසු, දොසො කොචි න විජ්ජති;
කච්චි ආරා අමිත්තා තෙ, ඡායා දක්ඛිණතොරිච.

149.

“අථොපි මෙ අමච්චෙසු, දොසො කොචි න විජ්ජති;
අථො ආරා අමිත්තා මෙ, ඡායා දක්ඛිණතොරිච.

150.

“කච්චි තෙ සාදිසි හරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
පුත්තරූපයසුපෙතා, තච ඡන්දවසානුගා.

151.

“අථො මෙ සාදිසි හරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
පුත්තරූපයසුපෙතා, මම ඡන්දවසානුගා.

152.

“කච්චි තෙ බහවො පුත්තා, සුජාතා රට්ඨවඩ්ඨන;
පඤ්ඤාපචෙන සම්පන්නා, සම්මොදන්ති තතො තතො.

153.

“සතමෙකො ව මෙ පුත්තා, ධනරට්ඨ මයා සුතා;
තෙසං ත්වං කිච්චමක්ඛාහි, නාවරුප්ඤ්ඤානි තෙ වචො” ති.

තත්ථ කුසලන්ති ආරොග්‍යං, ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. ඒතන්ති කච්චි තෙ ඉදං රට්ඨං ඒතං සුභික්ඛං, ධම්මෙන ව නං අනුසාසස්සිති පුච්ඡති. දොසොති අපරාධො. ඡායා දක්ඛිණතොරිවාති යථා නාම දක්ඛිණදිසාහිමුඛා ඡායා න වඩ්ඪති, එවං තෙ කච්චි අමිත්තා න වඩ්ඪන්තිති වදති. සාදිසීති ඡාතිගොත්තකුලපදෙසෙහි සමානා. එවරුපා හි අතිවාරිති න හොති. අස්සවාති වචනපටිග්ගාහිකා. පුත්තරුපයසුපෙතාති පුත්තෙහි ව රුපෙන ව යසෙන ව උපෙනා. පඤ්ඤාප්චෙතාති පඤ්ඤාවෙගෙන පඤ්ඤං ජවාපෙත්වා තාති තාති කිච්චාති පරිච්ඡන්දිතුං සමත්ථාති පුච්ඡති. සම්මොදන්ති තතො තතොති යත්ථ යත්ථ නියුත්තා හොන්ති, තතො තතො සම්මොදන්තෙව, න විරුප්ඤ්ඤානිති පුච්ඡති. මයා සුතාති මයා විස්සුතා. මඤ්ඤි ලොකො “බහුපුත්තරාජා” ති වදති, ඉති තෙ මං නිස්සාය විස්සුතා පාකටා ඡාතාති මයා සුතා නාම හොන්තිති වදති. තෙසං ත්වං කිච්චමක්ඛාහි තෙසං මම පුත්තානං “ඉදං නාම කරොන්තු” ති ත්වං කිච්චමක්ඛාහි, න තෙ වචනං අවරුප්ඤ්ඤානි, ඔවාදං තෙසං දෙහිති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

තං සුත්වා මහාසත්තො තස්ස ඔවාදං දෙන්තො පඤ්ච ගාථා අභාසි -

154.

“උපපන්නොපි වෙ හොති, ඡාතියා විනයෙන වා;
අථ පච්ඡා කුරුතෙ යොගං, කිච්ඡෙ ආපාසු සීදති.

155.

“තස්ස සංභීරපඤ්ඤස්ස, විචරො ඡායතෙ මහා;
රත්තිමන්ධොව රුපානි, ථුලානි මනුපස්සති.

156.

“අසාරෙ සාරයොගඤ්ඤා, මතිං න ත්වෙව වින්දති;
සරහොව ගිරිදුග්ගස්මිං, අන්තරායෙව සීදති.

157.

“භීතජච්චොපි වෙ හොති, උට්ඨාතා ධිතිමා නරො;
ආචාරසීලසම්පන්නො, නිසෙ අග්ගීව භාසති.

158.

“එතං මෙ උපමං කත්වා, පුත්තෙ විජ්ජාසු වාවය;
සංවිරුළුහෙථ මෙධාවී, ඛෙත්තෙ ඛිජංව වුට්ඨියා” ති.

තත්ථ විනයයෙනාති ආචාරෙන. පච්ඡා කුරුතෙ යොගන්ති යො වෙ සික්ඛිතබ්බසික්ඛාසු දහරකාලෙ යොගං වීරියං අකත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ කරොති, එවරුපො පච්ඡා තථාරුපෙ දුක්ඛෙ වා ආපදාසු වා උප්පන්නාසු සීදති, අත්තානං උද්ධරිතුං න සක්කොති. තස්ස සංභීරපඤ්ඤස්සාති තස්ස අසික්ඛිතත්තා තතො තතො හරිතබ්බපඤ්ඤස්ස නිව්චං වලබුද්ධිනො. විවරොති භොගාදීනං ඡිද්දං, පරිහානීති අත්ථො. රත්තිමන්ධොති රත්තන්ධො. ඉදං චුත්තං හොති – “යථා රත්තන්ධො රත්තිකාණො රත්තිං වන්දොභාසාදීහි ථුලරුපානෙව පස්සති, සුබ්බමානි පස්සිතුං න සක්කොති, එවං අසික්ඛිතො සංභීරපඤ්ඤො කිස්මිඤ්චිදෙව හයෙ උප්පන්නෙ සුබ්බමානි කිව්චානි පස්සිතුං න සක්කොති, ඔළාරිකෙයෙව පස්සති, තස්මා තව පුත්තෙ දහරකාලෙයෙව සික්ඛාපෙතුං වට්ටති” ති.

අසාරෙති නිස්සාරෙ ලොකායතවෙදසමයෙ. සාරයොගඤ්ඤාති සාරයුත්තො එස සමයොති මඤ්ඤමානො. මතිං න ත්වෙව වින්දතීති බහුං සික්ඛිත්වාපි පඤ්ඤං න ලහතියෙව. ගිරිදුග්ගස්මිත්ති සො එවරුපො යථා නාම සරහො අත්තනො වසනට්ඨානං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ විසමම්පි සමන්ති මඤ්ඤමානො ගිරිදුග්ගෙ වෙගෙනාගච්ඡන්තො නරකපපාතං පතිත්වා අන්තරායෙව සීදති, ආවාසං න පාපුණාති, එවමෙතං අසාරං ලොකායතවෙදසමයං සාරසඤ්ඤාය උග්ගහෙත්වා මහාවිනාසං පාපුණාති. තස්මා තව පුත්තෙ අත්ථනිස්සිතෙසු වඩ්ඪිආවහෙසු කිව්චෙසු යොජෙත්වා සික්ඛාපෙහීති. නිසෙ අග්ගිවාති මහාරාජ, භීනජාතිකොපි උට්ඨානාදිගුණසම්පන්නො රත්තිං අග්ගික්ඛන්ධො විය ඔභාසති. එතං මෙති එතං මයා චුත්තං රත්තන්ධඤ්ච අග්ගික්ඛන්ධඤ්ච උපමං කත්වා තව පුත්තෙ විජ්ජාසු වාචය, සික්ඛිතබ්බයුත්තාසු සික්ඛාසු යොජෙහි. එවං යුත්තො හි යථා සුඛෙන්තෙ සුචුට්ඨියා බීජං සංවිරුහති, තථෙව මෙධාවී සංවිරුහති, යසෙන ව භොගෙහි ව වඩ්ඪතීති.

එවං මහාසත්තො සබ්බරත්තිං රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි, දෙවියා දොහළො පටිප්පස්සම්හි. මහාසත්තො අරුණුග්ගමනවෙලායමෙව රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨපෙත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා සද්ධිං සුමුඛෙන උත්තරසීහපඤ්ජරෙන නික්ඛමිත්වා විත්තකුට්මෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, හික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි ඉමිනා මමත්ථාය ජීවිතං පරිච්චත්තමෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දො ඡන්තො අහොසි, රාජා සාරිපුත්තො, දෙවී බෙමාහික්ඛුනී, හංසපරිසා සාකියගණො, සුමුඛො ආනන්දො, හංසරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

චූළහංසජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[503] 7. සත්තිගුම්භජාතකවණ්ණනා

මිගලුද්දො මහාරාජාති ඉදං සත්ථා මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තෙන හි සීලාය පවිද්ධාය හගවතො පාදෙ

සකලිකාය බතෙ බලවවෙදනා උප්පජ්ජී. තථාගතස්ස දස්සනත්ථාය බහු භික්ඛු සන්තිපතිංසු. අථ භගවා පරිසං සන්තිපතිතං දිස්වා “භික්ඛවෙ, ඉදං සෙනාසනං අතිසම්බාධං, සන්තිපාතො මහා භවිස්සති, මං මඤ්චසිවිකාය මද්දකුච්ඡිං නෙථා” ති ආහ. භික්ඛු තථා කරිංසු. ජීවකො තථාගතස්ස පාදං ඵාසුකං අකාසි. භික්ඛු සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නාව කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො සයම්පි පාපො, පරිසාපිස්ස පාපා, ඉති සො පාපො පාපපරිවාරොව විහරති” ති. සත්ථා “කිං කථෙථ, භික්ඛවෙ” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉදං නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පාපො පාපපරිවාරොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. මහාසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ සිම්බලිවනෙ එකස්ස සුවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ද්වෙ භාතරො අහෙසුං. තස්ස පන පබ්බතස්ස උපරිවාතෙ වොරගාමකො අහොසි පඤ්චන්තං වොරසතානං නිවාසො, අධොවාතෙ අස්සමො පඤ්චන්තං ඉසිසතානං නිවාසො. තෙසං සුවපොතකානං පක්ඛනික්ඛමනකාලෙ වාතමණ්ඩලිකා උදපාදි. තාය පහටො එකො සුවපොතකො වොරගාමකෙ වොරානං ආවුධන්තරෙ පතීතො, තස්ස තත්ථ පතිතත්තා “සත්තිගුම්බො” ත්වෙව නාමං කරිංසු. එකො අස්සමෙ වාලුකතලෙ පුප්ඵන්තරෙ පති, තස්ස තත්ථ පතිතත්තා “පුප්ඵකො” ත්වෙව නාමං කරිංසු. සත්තිගුම්බො වොරානං අන්තරෙ වඩ්ඪිතො, පුප්ඵකො ඉසිනං.

අට්ඨකදිවසං රාජා සබ්බාලභිකාරපටිමණ්ඩිතො රථවරං අභිරුහිත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන මීගවධාය නගරතො නාතිදුරෙ සුපුප්ඵිතඵලිතං රමණීයං උපගුම්බවනං ගන්ත්වා “යස්ස පස්සෙන මීගො පලායති, තස්සෙව ගීවා” ති වත්වා රථා ඔරුය්හ පටිවිජාදෙත්වා දින්තෙ කොට්ඨකෙ ධනුං ආදාය අට්ඨාසි. පුරිසෙහි මීගානං උට්ඨාපනත්ථාය වනගුම්බෙසු පොථියමානෙසු එකො එණිමීගො උට්ඨාය ගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො රඤ්ඤො ධීතට්ඨානස්සෙව විචිත්තතං දිස්වා තදභිමුඛො පක්ඛන්දිත්වා පලායි. අමච්චා “කස්ස පස්සෙන මීගො පලායිතො” ති ප්‍රච්ඡන්තා “රඤ්ඤො පස්සෙනා” ති ඤත්වා රඤ්ඤො සද්ධිං කෙළිං කරිංසු. රාජා අස්මිමානෙන තෙසං කෙළිං අසහන්තො “ඉදානි තං මීගං ගහෙස්සාමි” ති රථං ආරුය්හ “සීසං පෙසෙහි” ති සාරථීං ආණාපෙත්වා මීගෙන ගතමග්ගං පටිපජ්ජී. රථං වෙගෙන ගච්ඡන්තං පරිසා අනුබන්ධිතුං නාසක්ඛි. රාජා සාරථීදුතියො යාව මජ්ඣන්තිකා ගන්ත්වා තං මීගං අදිස්වා නිවත්තන්තො තස්ස වොරගාමස්ස සන්තිකෙ රමණීයං කන්දරං දිස්වා රථා ඔරුය්හ න්හත්වා ව පිචිත්වා ව පච්චුත්තරි. අථස්ස සාරථී රථස්ස උත්තරත්ථරණං ඔතාරෙත්වා සයනං රුක්ඛච්ඡායාය පඤ්ඤපෙසි, සො තත්ථ නිපජ්ජී. සාරථීපි තස්ස පාදෙ සම්බාහන්තො නිසීදි. රාජා අන්තරන්තරා නිද්දායති වෙව පබුජ්ඣති ව.

වොරගාමවාසිතො වොරාපි රඤ්ඤො ආරක්ඛණත්ථාය අරඤ්ඤමෙව පවිසිංසු. වොරගාමකෙ සත්තිගුම්බො වෙව භත්තරන්ධකො පතිකොලම්බො නාමෙකො පුරිසො වාති ද්වෙව ඔභිසිංසු. තස්මිං බණ්ණ සත්තිගුම්බො ගාමකා නික්ඛමිත්වා

රාජානං දිස්වා “ඉමං නිද්දායමානමෙව මාරෙත්වා ආහරණානි ගහෙස්සාමා” ති
වින්තෙත්වා පතිකොලම්බස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං කාරණං ආරොචෙසි. තමත්ථං
පකාසෙත්තො සත්ථා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

159.

“මිගලුද්දො මහාරාජා, පඤ්චාලානං රථෙසහො;
නික්ඛන්තො සහ සෙනාය, ඔගණො වනමාගමා.

160.

“තත්ථද්දසා අරඤ්ඤස්මිං, තක්කරානං කුට්ඨං කතං;
තස්සා කුටියා නික්ඛම්ම, සුචො ලුද්දානි භාසති.

161.

“සම්පන්නවාහනො පොසො, යුචා සම්මට්ඨකුණ්ඩලො;
සොහති ලොහිතුණ්භීසො, දිවා සුරියොව භාසති.

162.

“මජ්ඣන්තිකෙ සම්පතිකෙ, සුත්තො රාජා සසාරථී;
හන්දස්සාහරණං සබ්බං, ගණ්භාම සාහසා මයං.

163.

“නිසිඨෙපි රහොදානි, සුත්තො රාජා සසාරථී;
ආදාය වත්ථං මණ්කුණ්ඩලඤ්ච, හන්ත්වාන සාබාහි අවත්ථරාමා” ති.

තත්ථ මිගලුද්දොති ලුද්දො විය මිගානං ගවෙසනතො “මිගලුද්දො” ති වුත්තො.
ඔගණොති ගණා ඔහීනො පරිහීනො හුත්වා. තක්කරානං කුට්ඨං කතන්ති සො රාජා
තත්ථ අරඤ්ඤෙ වොරානං වසනත්ථාය කතං ගාමකං අද්දස. තස්සාති තතො
වොරකුටිතො. ලුද්දානි භාසතීති පතිකොලම්බෙන සද්ධිං දාරුණානි වචනානි
කථෙති. සම්පන්නවාහනොති සම්පන්නඅස්සවාහනො. ලොහිතුණ්භීසොති රත්තෙන
උණ්භීසපට්ටෙන සමන්තාගතො. සම්පතිකෙති සම්පති ඉදානි, එවරුපෙ
ධීතමජ්ඣන්තිකකාලෙති අත්ථො. සාහසාති සාහසෙන පසස්භාකාරං කත්වා
ගණ්භාමානි වදති. නිසිඨෙපි රහොදානීති නිසිඨෙපි ඉදානිපි රහො. ඉදං වදති – යථා
නිසිඨෙ අඩ්ඨරත්තසමයෙ මනුස්සා කිලන්තා සයන්ති, රහො නාම හොති, ඉදානි
ධීතමජ්ඣන්තිකෙපි කාලෙ තථෙවාති. හන්ත්වානාති රාජානං මාරෙත්වා
වත්ථාහරණානිස්ස ගහෙත්වා අථ නං පාදෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪීත්වා එකමන්තෙ සාබාහි
පටිච්ඡාදෙමාති.

ඉති සො වෙගෙන සකිං නික්ඛමති, සකිං පතිකොලම්බස්ස සන්තිකං ගච්ඡති.
සො තස්ස වචනං සුත්වා නික්ඛමීත්වා ඔලොකෙත්තො රාජභාවං ඤත්වා හීනො
ගාථමාහ –

164.

“කින්නු උම්මත්තරුපොව, සත්තිගුම්බ පහාසසි;
දුරාසදා හි රාජානො, අග්ගි පජ්ජලිතො යථා”ති.

අථ නං සුචො ගාථාය අජ්ඣාතාසි –

165.

“අථ ත්වං පතිකොලම්බ, මත්තො ථුල්ලානි ගජ්ජසි;
මාතරි මය්හ නග්ගාය, කින්නු ත්වං විජ්ගුච්ඡසෙ”ති.

තත්ථ අථ ත්වත්ති නනු ත්වං. මත්තොති වොරානං උච්ඡිට්ඨසුරං ලහිත්වා තාය
මත්තො හුත්වා පුබ්බෙ මහාගජ්ජිතානි ගජ්ජසි. මාතරිති වොරජෙට්ඨකස්ස හරියං
සන්ධායාහ. සා කිර තදා සාබාහඬිගං නිවාසෙත්වා වරති. විජ්ගුච්ඡසෙති මම මාතරි
නග්ගාය කින්නු ත්වං ඉදානි වොරකම්මං ජිගුච්ඡසි, කාතුං න ඉච්ඡසිති.

රාජා පබුජ්ඣත්වා තස්ස තෙන සද්ධිං මනුස්සභාසාය කට්ඨන්තස්ස වචනං
සුත්වා “සජ්ජට්ඨයං ඉදං යාන”න්ති සාරථීං උට්ඨාපෙන්නො ගාථමාහ –

166.

“උට්ඨෙහි සම්ම තරමානො, රථං යොජෙහි සාරථී;
සකුණො මෙ න රුච්චති, අඤ්ඤං ගච්ඡාම අස්සම”න්ති.

සොපි සීසං උට්ඨෙහිත්වා රථං යොජෙත්වා ගාථමාහ –

167.

“යුත්තො රථො මහාරාජ, යුත්තො ච බලවාහනො;
අධිතිට්ඨ මහාරාජ, අඤ්ඤං ගච්ඡාම අස්සම”න්ති.

තත්ථ බලවාහනොති බලවවාහනො, මහාථාමඅස්සසම්පන්නොති අත්ථො.
අධිතිට්ඨාති අභිරුහ.

අභිරුල්භමත්තෙයෙව ච තස්මිං සිත්ඨවා වාතවෙගෙන පක්ඛන්දිංසු.
සත්තිගුම්බො රථං ගච්ඡන්තං දිස්වා සංවෙගජ්ජත්තො ද්වෙ ගාථා අහාසි –

168.

“කො නුමෙව ගතා සබ්බෙ, යෙ අස්මිං පරිවාරකා;
එස ගච්ඡති පඤ්චාලො, මුත්තො තෙසං අදස්සනා.

169.

“කොදණ්ඩකානි ගණ්හථ, සත්තියො තොමරානි ච;
එස ගච්ඡති පඤ්චාලො, මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවත”න්ති.

තත්ථ කො නුමෙති කුභිං නු ඉමෙ. අස්මින්ති ඉමස්මිං අස්සමෙ. පරිවාරකාති වොරා. අදස්සනාති එතෙසං වොරානං අදස්සනෙන මුත්තො එස ගච්ඡතිති, එතෙසං හත්ථනො මුත්තො හුත්වා එස අදස්සනං ගච්ඡතිතිපි අත්ථො. කොදණ්ඩකානීති ධනුනි. ජීවතන්ති තුම්භාකං ජීවන්තානං මා මුඤ්චිත්ථ, ආවුධහත්ථා ධාවිත්ථා ගණ්හථ තන්ති.

එවං තස්ස විරචිත්ථා අපරාපරං ධාවන්තස්සෙව රාජා ඉසීනං අස්සමං පත්තො. තස්මිං ඛණෙ ඉසයො එලාඵලත්ථාය ගතා. එකො පුජ්ඵකසුචොව අස්සමපදෙ ධීතො හොති. සො රාජානං දිස්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා පටිසන්ථාරමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා චතස්සො ගාථා අභාසි –

170.

“අථාපරො පටිනන්දිත්ථ, සුචො ලොභිතතුණ්ඩකො;
ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
ඉස්සරොසි අනුජ්ජත්තො, යං ඉධත්ථී පච්චෙය.

171.

“තිණ්ඩුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
එලානි බුද්දකජ්ජානි, භුඤ්ජ රාජ වරං වරං.

172.

“ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආහතං ගිරිගඬ්භරා;
තතො පිච මහාරාජ, සචෙ ත්ථං අභිකඩ්ඛසි.

173.

“අරඤ්ඤං උඤ්ජාය ගතා, යෙ අස්මිං පරිවාරකා;
සයං උට්ඨාය ගණ්හවිහො, හත්ථා මෙ නත්ථී දාතචෙ” ති.

තත්ථ පටිනන්දිත්ථාති රාජානං දිස්වාච තුස්සි. ලොභිතතුණ්ඩකොති රත්තතුණ්ඩො සොහග්ගජ්ජත්තො. මධුකෙති මධුකඵලානි. කාසුමාරියොති එවංනාමකානි එලානි, කාරඵලානි චා. තතො පිචාති තතො පානීයමාළතො ගහෙන්වා පානීයං පිච. යෙ අස්මිං පරිවාරකාති මහාරාජ, යෙ ඉමස්මිං අස්සමෙ විචරණකා ඉසයො, තෙ අරඤ්ඤං උඤ්ජාය ගතා. ගණ්හවිහොති එලාඵලානි ගණ්හථ. දාතචෙති දාතුං.

රාජා තස්ස පටිසන්ථාරෙ පසිදිත්ථා ගාථාද්වයමාහ –

174.

“භද්දකො චතයං පක්ඛි, දිජො පරමධම්මිකො;
අථෙසො ඉතරො පක්ඛි, සුචො ලුද්දානි භාසති.

175.

“එතං හතථ ඛන්ධථ, මා වො මුඤ්චිත්ථ ජීවතං’;
ඉච්චෙවං විලපන්තස්ස, සොත්ථිං පත්තොස්මි අස්සම” ති.

තත්ථ ඉතරොති වොරකුටියං සුවකො. ඉච්චෙවන්ති අහං පන තස්ස එවං
විලපන්තස්සෙව ඉමං අස්සමං සොත්ථිනා පත්තො.

රඤ්ඤො කථං සුත්වා පුජ්ථකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

176.

“භාතරොස්ම මහාරාජ, සොදරියා එකමාතුකා;
එකරුක්ඛස්මිං සංවඨ්ඨා, නානාබේත්තගතා උභො.

177.

“සත්තිගුම්ඛො ව වොරානං, අහඤ්ච ඉසීනං ඉධ;
අසනං සො, සනං අහං, තෙන ධම්මෙන නො විනා” ති.

තත්ථ භාතරොස්මාති මහාරාජ, සො ව අහඤ්ච උභො භාතරො භොම.
වොරානන්ති සො වොරානං සන්තිකෙ සංවඨ්ඨො, අහං ඉසීනං සන්තිකෙ. අසනං
සො, සනං අහන්ති සො අසාධුනං දුස්සීලානං සන්තිකං උපගතො, අහං සාධුනං
සීලවන්තානං. තෙන ධම්මෙන නො විනාති මහාරාජ, තං සත්තිගුම්ඛං වොරා
වොරධම්මෙන වොරකිරියාය විනෙසුං, මං ඉසයො ඉසිධම්මෙන ඉසිසීලාවාරෙන,
තස්මා සොපි තෙන වොරධම්මෙන නො විනා භොති, අහම්පි ඉසිධම්මෙන නො
විනා භොමිති.

ඉදානි තං ධම්මං විහජන්තො ගාථාද්වයමාහ –

178.

“තත්ථ වධො ව ඛන්ධො ව, නිකතී වඤ්චනානි ව;
ආලොපා සාහසාකාරා, තානි සො තත්ථ සික්ඛති.

179.

“ඉධ සච්චඤ්ච ධම්මො ව, අභිංසා සංයමො දමො;
ආසනුදකදායීනං, අභිකෙ වද්ධොස්මි භාරධා” ති.

තත්ථ නිකතීති පතිරුපකෙන වඤ්චනා. වඤ්චනානීති උජුකවඤ්චනානෙව.
ආලොපාති දිවා ගාමසාතා. සාහසාකාරාති ගෙහං පටිසිත්වා මරණෙන තජ්ජේත්වා
සාහසිකකම්මකරණානි. සච්චන්ති සභාවො. ධම්මොති සුවරිතධම්මො. අභිංසාති
මෙත්තාපුබ්බහාගො. සංයමොති සීලසංයමො. දමොති ඉන්ද්‍රියදමනං.
ආසනුදකදායීනන්ති අබ්භාගතානං ආසනඤ්ච උදකඤ්ච දානසීලානං. භාරධාති
රාජානං ආලපති.

ඉදානි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි -

180.

“යං යඤ්ඤි රාජ භජති, සන්තං වා යදි වා අසං;
සිලවන්තං විසිලං වා, වසං තස්සෙව ගච්ඡති.

181.

“යාදිසං කුරුතෙ මිත්තං, යාදිසං චූපසෙවති;
සොපි තාදිසකො භොති, සභවාසො හි තාදිසො.

182.

“සෙවමානො සෙවමානං, සම්ඵුට්ඨො සම්ඵුසං පරං;
සරො දිද්ධො කලාපංව, අලිත්තමුපලිම්පති;
උපලෙපහයා ධිරො, නෙව පාපසඛා සියා.

183.

“පුතිමච්ඡං කුසග්ගෙන, යො නරො උපනස්භති;
කුසාපි පුති වායන්ති, එවං බාලුපසෙවනා.

184.

“තගරඤ්ච පලාසෙන, යො නරො උපනස්භති;
පත්තාපි සුරහි වායන්ති, එවං ධිරුපසෙවනා.

185.

“තස්මා පත්තපුට්ඨස්සෙව, ඤත්වා සම්පාකමත්තනො;
අසන්තෙ නොපසෙවෙය්‍ය, සන්තෙ සෙවෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
අසන්තො නිරයං නෙත්ති, සන්තො පාපෙන්ති සුග්ගති” ත්ති.

තත්ථ සන්තං වා යදි වා අසන්ති සප්පුරිසං වා අසප්පුරිසං වා. සෙවමානො සෙවමානන්ති සෙවියමානො ආචරියො සෙවමානං අන්තෙවාසිකං. සම්ඵුට්ඨොති අන්තෙවාසිනා වා ඵුට්ඨො ආචරියො. සම්ඵුසං පරන්ති පරං ආචරියං සම්ඵුසන්තො අන්තෙවාසි වා. අලිත්තන්ති තං අන්තෙවාසිකං පාපධම්මෙන අලිත්තං සො ආචරියො විසද්ද්ධො සරො සෙසං සරකලාපං විය ලිම්පති. එවං බාලුපසෙවනාති බාලුපසෙවී හි පුතිමච්ඡං උපනස්භනකුසග්ගං විය භොති, පාපකම්මං අකරොත්තොපි අවණ්ණං අකිත්තිං ලභති. ධිරුපසෙවනාති ධිරුපසෙවී පුග්ගලො තගරාදිගන්ධජාතිපලිවේදනපත්තං විය භොති, පණ්ඩිතො භවිතුං අසක්කොත්තොපි කල්‍යාණමිත්තසෙවී ගුණකිත්තිං ලභති. පත්තපුට්ඨස්සෙවති දුග්ගන්ධසුගන්ධපලිවේදනපණ්ණස්සෙව. සම්පාකමත්තනොති කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගවසෙන අත්තනො පරිපාකං පරිභාවනං ඤත්වාති අත්ථො. පාපෙන්ති සුග්ගතින්ති සන්තො සම්මාදිට්ඨිකා අත්තනං නිස්සිතෙ සන්තෙ සග්ගමෙව පාපෙන්තිති දෙසනං යථානුසන්ධිමෙව පාපෙසි.

රාජා තස්ස ධම්මකථාය පසිදි, ඉසිගණොපි ආගතො. රාජා ඉසයො වන්දිත්වා “හන්තෙ, මං අනුකම්පමානා මම වසනටියානෙ වසවා” ති වත්වා තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා සුවානං අභයං අදාසි. ඉසයොපි තත්ථ අගමංසු. රාජා ඉසිගණං උය්‍යානෙ වසාපෙන්නො යාවජීවං උපට්ඨන්තිවා සග්ගපුරං පුරෙසි. අථස්ස පුත්තොපි ඡත්තං උස්සාපෙන්නො ඉසිගණං පටිජග්ගියෙවාති තස්මිං කුලපරිවට්ටෙ සත්ත රාජානො ඉසිගණස්ස දානං පවත්තයිංසු. මහාසත්තො අරඤ්ඤෙ වසන්නොයෙව යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො පාපො පාපපරිවාරොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සත්තිගුම්මො දෙවදත්තො අහොසි, වොරා දෙවදත්තපරිසා, රාජා ආනන්දො, ඉසිගණා බුද්ධපරිසා, පුජ්ඨකසුචො පන අහමෙව අහොසි” ති.

සත්තිගුම්මජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[504] 8. හල්ලාතියජාතකවණ්ණනා

හල්ලාතියො නාම අහොසි රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්සා කිර එකදිවසං රඤ්ඤා සද්ධිං සයනං නිස්සාය කලහො අහොසි. රාජා කුජ්ඣත්වා නං න ඔලොකෙසි. සා වින්තෙසි “නනු තථාගතො රඤ්ඤො මයි කුද්ධභාවං න ජානාති” ති. සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා රඤ්ඤො ගෙහද්වාරං ගතො. රාජා පව්වුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා සත්ථාරං පාසාදං ආරොපෙත්වා පටිපාටියා භික්ඛුසඬ්ඨං නිසිදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණිතෙනාභාරෙන පරිවිසිත්වා හත්තකිව්වාචසානෙ එකමන්තං නිසිදි. සත්ථා “කිං නු බො, මහාරාජ, මල්ලිකා න පඤ්ඤායති” ති ප්‍රවිජිත්වා “අත්තනො සුබ්බදමත්තතායා” ති වුත්තෙ “නනු, මහාරාජ, ත්වං පුබ්බෙ කින්තරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එකරත්තිං කින්තරියා විනා හුත්වා සත්ත වස්සසතාති පරිදෙවමානො විවරී” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං හල්ලාතියො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙන්නො “අඬ්ඨාරපක්කම්මගමංසං බාදිස්සාමී” ති රජ්ජං අමච්චානං නිය්‍යාදෙත්වා සන්නද්ධපඤ්ඤාචුට්ඨො සුසික්ඛිතකොලෙය්‍යකසුණ්ඛගණපරිවුතො නගරා නික්ඛමිත්වා භිමවන්තං පවිසිත්වා අනුගඬ්ඨං ගන්ත්වා උපරි අභිරුහිතුං අසක්කොන්නො එකං ගඬ්ඨං ඔතිණ්ණනදිං දිස්වා තදනුසාරෙන ගච්ඡන්තො මිගසුකරාදයො වධිත්වා අඬ්ඨාරපක්කමංසං බාදන්තො උච්චට්ඨානං අභිරුහි. තත්ථ රමණියා නදිකා පරිපුණ්ණකාලෙ ටනපමාණොදකා හුත්වා සන්දති, අඤ්ඤදා ජණ්ණකපමාණොදකා හොති. තත්ථ නානප්පකාරකා මච්ඡකච්ඡපා විවරන්ති. උදකපරියන්තෙ රජතපට්ටවණ්ණවාලුකා උභොසු තීරෙසු නානාපුජ්ඨඵලහරිතවිනම්මා රුක්ඛා පුජ්ඨඵලරසමත්තෙහි නානාවිභව්ගමහමරගණොහි සම්පරිකිණ්ණා විවිධමිගසඬ්ඨසනිසෙවිතා සිතච්ඡායා.

එවං රමණීයාය හෙමවතනදියා තීරෙ ද්වෙ කින්නරා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලිඬිගිත්වා පරිවුම්බිත්වා නානප්පකාරෙහි පරිදෙවන්තා රොදන්ති.

රාජා තස්සා නදියා තීරෙන ගන්ධමාදනං අභිරුහන්තො තෙ කින්නරෙ දිස්වා “කිං නු ඛො එතෙ එවං පරිදෙවන්ති, පුච්ඡිස්සාමි නෙ” ති වින්නෙත්වා සුනඛෙ ඔලොකෙත්වා අවිජරං පහරි. සුසික්ඛිතකොලෙයාකසුනඛා නාය සඤ්ඤාය ගුම්ඛං පවිසිත්වා උරෙන නිපජ්ජිංසු. සො තෙසං පටිසල්ලීනභාවං ඤත්වා ධනුකලාපඤ්ඤෙව සෙසාවුධානි ව රුක්ඛං නිස්සාය යපෙත්වා පදසද්දං අකරොන්තො සණ්කං තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා “කිංකාරණා තුම්භෙ රොද්වා” ති කින්නරෙ පුච්ඡි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා තිස්සො ගාථා අභාසි –

186.

“හල්ලාතියො නාම අභොසි රාජා, රට්ඨං පභාය මිගවං අචාරි සො;
අගමා ගිරිවරං ගන්ධමාදනං, සුපුජ්ජිතං කිම්පුරිසානුචිණ්ණං.

187.

“සාළුරසඬ්ඨසඤ්ඤව නිසෙධයිත්වා, ධනුං කලාපඤ්ඤව සො නික්ඛිපිත්වා;
උපාගමි වචනං වත්තුකාමො, යත්ථට්ඨිතා කිම්පුරිසා අහෙසුං.

188.

“භිමච්චයෙ හෙමවතාය තීරෙ, කිම්ධට්ඨිතා මන්තයවිහො අභිණ්ණං;
පුච්ඡාමි වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කථං වො ජානන්ති මනුස්සලොකෙ” ති.

තත්ථ සාළුරසඬ්ඨසන්ති සුනඛගණං. භිමච්චයෙති වතුන්තං හෙමන්තමාසානං අතික්කමෙ. හෙමවතායාති ඉම්ඤ්සා හෙමවතාය නදියා තීරෙ.

රඤ්ඤො වචනං සුත්වා කින්නරො තුණ්හි අභොසි, කින්නරී පන රඤ්ඤා සද්ධිං සල්ලපි –

189.

“මල්ලං ගිරිං පණ්ඩරකං තිකුට්ඨං, සිතොදකා අනුච්චරාම නජ්ජො;
මිගා මනුස්සාව නිභාසවණ්ණා, ජානන්ති නො කිම්පුරිසාති ලුද්දා” ති.

තත්ථ මල්ලං ගිරින්ති සම්ම ලුද්දක, මයං ඉමං මල්ලගිරිඤ්ඤව පණ්ඩරකඤ්ඤව තිකුට්ඨඤ්ඤව ඉමා ව නජ්ජො අනුච්චරාම. “මාලාගිරි” න්තිපි පායො. නිභාසවණ්ණාති නිභාසමානවණ්ණා, දිස්සමානසරීරාති අත්ථො.

තතො රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

190.

“සුකිච්ඡරූපං පරිදෙවයවිහො, ආලිඬිගිතො වාසි පියො පියාය;

ප්‍රවීණම් වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිම්ඨ වනෙ රොදථ අප්පතීතා.

191.

“සුකිච්ඡරුපං පරිදෙවයවිහො, ආලිඬ්භිතො වාසි පියො පියාය;
ප්‍රවීණම් වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිම්ඨ වනෙ විලපථ අප්පතීතා.

192.

“සුකිච්ඡරුපං පරිදෙවයවිහො, ආලිඬ්භිතො වාසි පියො පියාය;
ප්‍රවීණම් වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කිම්ඨ වනෙ සොවථ අප්පතීතා”ති.

තත්ථ සුකිච්ඡරුපන්ති සුට්ඨ දුක්ඛප්පත්තා විය හුත්වා. ආලිඬ්භිතො වාසි පියො පියායාති තයා පියාය තව පියො ආලිඬ්භිතො ව ආසි. “ආලිඬ්භියො වාසි”තිපි පායො, අයමෙවත්ථො. කිම්ඨ වනෙති කිංකාරණා ඉධ වනෙ අන්තරන්තරා ආලිඬ්භිත්වා පරිවුම්බිත්වා පියකථං කථෙත්වා පුන අප්පතීතා රොදථාති.

තතො පරා උභින්නම්පි ආලාපසල්ලාපගාථා හොන්ති –

193.

“මයෙකරත්තං විජ්ජවසිම්භ ලුද්ද, අකාමකා අඤ්ඤමඤ්ඤං සරත්තා;
තමෙකරත්තං අනුතප්පමානා, සොවාම ‘සා රත්ති පුනං න හොස්සති’.

194.

“යමෙකරත්තං අනුතප්පමෙතං, ධනංව නට්ඨං පිතරංව පෙතං;
ප්‍රවීණම් වො මානුසදෙහවණ්ණෙ, කථං විනා වාසමකප්පයිත්ථ.

195.

“යම්මං නදිං පස්සසි සීසසොතං, නානාදුම්ච්ඡාදනං සෙලකුලං;
තං මෙ පියො උත්තරි වස්සකාලෙ, මමඤ්ච මඤ්ඤං අනුබන්ධතීති.

196.

“අහඤ්ච අඬිකොලකමොචිනාමි, අතිමුත්තකං සත්තලියොථිකඤ්ච;
‘පියො ව මෙ හෙහිති මාලහාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අප්ඤ්ඤපෙස්සං’.

197.

“අහඤ්චිදං කුරවකමොචිනාමි, උද්දාලකා පාටලිසින්ධුවාරකා;
‘පියො ව මෙ හෙහිති මාලහාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අප්ඤ්ඤපෙස්සං’.

198.

“අහඤ්ච සාලස්ස සුපුප්ඵිතස්ස, ඔවෙය්‍ය පුප්ඵානි කරොමි මාලං;
‘පියො ව මෙ හෙහිති මාලහාරී, අහඤ්ච නං මාලිනී අප්ඤ්ඤපෙස්සං’.

199.

“අහඤ්ච සාලස්ස සුපුප්ඵිතස්ස, ඔවෙය්‍ය පුප්ඵානි කරොමි භාරං;
ඉදඤ්ච නො හෙහිති සන්ථරත්ථං, යත්ථජ්ජිමං විහරිස්සාම රත්තිං.

200.

“අහඤ්ච බො අගථං චන්දනඤ්ච, සිලාය පිංසාමි පමත්තරුපා;
‘පියො ච මෙ හෙහිති රොසිතඬගො, අහඤ්ච නං රොසිතා අජ්ඣාපෙස්සං’.

201.

“අථාගමා සලිලං සීඝ්‍රසොතං, නුදං සාලෙ සලලෙ කණ්ණිකාමරො;
ආපුරථ තෙන මුහුත්තකෙන, සායං නදී ආසි මයා සුදුත්තරා.

202.

“උභොසු තීරෙසු මයං තදා ඨිතා, සම්පස්සන්තා උභයො අඤ්ඤමඤ්ඤං;
සකිම්පි රොදාම සකිං හසාම, කිච්ඡෙන නො ආගමා සංවරී සා.

203.

“පාතොච බො උග්ගතෙ සූරියම්හි, චතුක්කං නදිං උත්තරියාන ලුද්ද;
ආලිඬගියා අඤ්ඤමඤ්ඤං මයං උභො, සකිම්පි රොදාම සකිං හසාම.

204.

“තිහුනකං සත්ත සතානි ලුද්ද, යම්ඨ මයං විජ්ජවසිම්හ පුබ්බෙ;
චස්සෙකිමං ජීවිතං භූමිපාල, කො නිධ කන්තාය විනා චසෙය්‍ය.

205.

“ආයුඤ්ච වො කිච්ඡකො නු සම්ම, සවෙපි ජානාථ වදෙථ ආයුං;
අනුස්සවා වුඬ්ඨතො ආගමා වා, අක්ඛාථ මෙතං අවිකම්පමානා.

206.

“ආයුඤ්ච නො වස්සසහස්සං ලුද්ද, න චන්තරා පාපකො අත්ථී රොගො;
අජ්ජඤ්ච දුක්ඛං සුඛමෙව හියොයා, අවිතරාගා විජ්ජාම ජීවිත”න්ති.

තත්ථ මයෙකරත්තන්ති මයං එකරත්තං. විජ්ජවසිම්හානි විජ්ජයුත්තා හුත්වා
වසිම්හ. අනුතජ්ජමානානි “අනිච්ඡමානානං නො එකරත්තො අතීතො”ති තං
එකරත්තං අනුචිත්තයමානා. පුනං න හෙස්සතීති පුන න හවිස්සති නාගම්ස්සතීති
සොවාම. ධනංච නට්ඨං පිතරංච පෙතන්ති ධනං වා නට්ඨං පිතරං වා මාතරං
වාපෙතං කාලකතං කිං නු බො තුම්හෙ චිත්තයමානා කෙන කාරණෙන තං
එකරත්තං විනා වාසං අකජ්ජයිත්ථ, ඉදං මෙ ආචික්ඛොති පුච්ඡති. යම්මන්ති යං
ඉමං. සෙලකුලන්ති ද්විත්තං සෙලානං අන්තරෙ සන්දමානං. වස්සකාලෙති එකස්ස
මෙසස්ස උට්ඨාය වස්සනකාලෙ. අම්භාකඤ්ඤි ඉමස්මිං ව්‍යාසණ්ඨෙ රතිවසෙන

වරන්තානං එකො මෙසො උට්ඨහි. අථ මෙ පියසාමිකො කින්නරොමං. “පච්ඡතො ආගච්ඡති” ති මඤ්ඤමානො එතං නදිං උත්තරීති ආහ.

අහඤ්චාති අහං පනෙතස්ස පරතීරං ගතභාවං අජානන්ති සුපුප්ඵිතාති අඬිකොලකාදීනි පුප්ඵානි ඔවිනාමි. තත්ථ සත්තලියොථිකඤ්චාති කුන්දාලපුප්ඵඤ්ච සුවණ්ණයොථිකඤ්ච ඔවිනන්ති පන “පියො ව මෙ මාලහාරි භවිස්සති, අහඤ්ච නං මාලිනී හුත්වා අජ්ඣුපෙස්ස”න්ති ඉමිනා කාරණෙන ඔවිනාමි. උද්දාලකා පාටලිසිත්ථුවාරකාති තෙපි මයා ඔවිතායෙවාති වදති. ඔවෙය්‍යාති ඔවිනිත්වා. අගඵං වන්දනඤ්චාති කාළාගඵඤ්ච රත්තවන්දනඤ්ච. රොසිතඬිගොති විලිත්තසරීරො. රොසිතාති විලිත්තා හුත්වා. අජ්ඣුපෙස්සන්ති සයනෙ උපගමිස්සාමි. නුදං සාලෙ සලලෙ කණ්ණිකාරොති එතාති මයා ඔවිනිත්වා තීරෙ ය්‍පිතාති පුප්ඵානි නුදන්තං භරන්තං. සුදුත්තරාති තස්සා හි ඔරිමතීරෙ ධීතකාලෙයෙව නදියා උදකං ආගතං, තඬිඛණඤ්ඤෙව සුරියො අත්ථඬිගතො, විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්ති, කින්නරා නාම උදකභීරුකා හොන්ති, ඉති සා ඔතරිතුං න විසහි. තෙනාහ “සායං නදී ආසි මයා සුදුත්තරා”ති.

සම්පස්සන්තාති විජ්ජුලතානිච්ඡරණකාලෙ පස්සන්තා. රොදාමාති අන්ධකාරකාලෙ අපස්සන්තා රොදාම, විජ්ජුලතානිච්ඡරණකාලෙ පස්සන්තා භසාම. සංවරීති රත්ති. චතුක්කන්ති තුව්ඡං. උත්තරියානාති උත්තරිත්වා. තීහුනකන්ති තීහි ඌනානි සත්ත වස්සසතාති. යමිධ මයන්ති යං කාලං ඉධ මයං විජ්ජවසිම්භ, සො ඉතො තීහි ඌනකානි සත්ත වස්සසතාති හොන්තිති වදති. වස්සෙකීමන්ති වස්සං එකං ඉමං, තුම්භාකං එකමෙව වස්සසතං ඉමං ජීවිතන්ති වදති. කො නිධාති එවං පරිත්තකෙ ජීවිතෙ කො නු ඉධ කන්තාය විනා භවෙය්‍ය, අයුත්තං තව පියභරියාය විනා භවිතුන්ති දීපෙති.

කීවතකො නුති රාජා කින්නරියා වචනං සුත්වා “ඉමෙසං ආයුප්පමාණං පුච්ඡස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “තුම්භාකං කිත්තකො ආයු”ති පුච්ඡති. අනුස්සවාති සවෙ වො කස්සවි වදන්තස්ස වා සුතං, මාතාපිතුනං වා වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං සන්තිකා ආගමො අත්ථී, අථ මෙ තතො අනුස්සවා වුඩ්ඪිතො ආගමා වා එතං අවිකම්පමානා අක්ඛාථ. න වන්තරාති අම්භාකං වස්සසහස්සං ආයු, අන්තරා ව නො පාපකො ජීවිතන්තරායකරො රොගොපි නත්ථී. අවිතරාගාති අඤ්ඤමඤ්ඤං අවිගතපෙමාව හුත්වා.

තං සුත්වා රාජා “ඉමෙ හි නාම තිරච්ඡානගතා හුත්වා එකරත්තිං විජ්ජයොගෙන සත්ත වස්සසතාති රොදන්තා විවරන්ති, අහං පන තියොජනසතිකෙ රජ්ජෙ මහාසම්පත්තිං පහාය අරඤ්ඤෙ විවරාමි, අහො අකිච්චකාරිම්හි”ති තතොව නිවත්තො බාරාණසිං ගන්ත්වා “කිං තෙ, මහාරාජ, හිමවන්තෙ අච්ඡරියං දිට්ඨ”න්ති අමච්චෙහි පුට්ඨො සබ්බං ආරොචෙත්වා තතො පට්ඨාය දානානි දදන්තො හොගෙ භුඤ්ඡී. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා –

207.

“ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, හල්ලානියො ඉත්තරං ජීවිතන්ති;
නිවත්තථ න මිගවං අවරි, අදාසි දානානි අභුඤ්ජි හොගෙ” ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා පුන ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

208.

“ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, සම්මොදථ මා කලහං අකත්ථ;
මා වො තපි අත්තකම්මාපරාධො, යථාපි තෙ කිම්පුරිසෙකරත්තං.

209.

“ඉදඤ්ච සුත්වාන අමානුසානං, සම්මොදථ මා විවාදං අකත්ථ;
මා වො තපි අත්තකම්මාපරාධො, යථාපි තෙ කිම්පුරිසෙකරත්තං” න්ති.

තත්ථ අමානුසානන්ති කින්නරානං. අත්තකම්මාපරාධොති අත්තනො
කම්මදොසො. කිම්පුරිසෙකරත්තන්ති යථා තෙ කිම්පුරිසෙ ඵකරත්තිං කතො
අත්තනො කම්මදොසො තපි, තථා තුම්හෙපි මා තපිති අත්ථො.

මල්ලිකා දෙවී තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං
පග්ගෙහි දසබලස්ස ථුතිං කරොන්ති ඔසානගාථමාහ –

210.

“විවිධං අධිමනා සුඤ්ඤාමහං, වචනපථං තව අත්ථසංහිතං;
මුඤ්චං ගිරං නුදසෙව මෙ දරං, සමණ සුඛාවහ ජීව මෙ වීර” න්ති.

තත්ථ විවිධං අධිමනා සුඤ්ඤාමහන්ති හන්තෙ, තුම්හෙහි විවිධෙහි
නානාකාරණෙහි අලඬිකරිත්වා දෙසිතං ධම්මදෙසනං අහං අධිමනා පසන්නචිත්තා
හුත්වා සුඤ්ඤාමි. වචනපථන්ති තං තුම්හෙහි වුත්තං විවිධවචනං. මුඤ්චං ගිරං
නුදසෙව මෙ දරන්ති කණ්ණසුඛං මධුරං ගිරං මුඤ්චන්තො මම හදයෙ සොකදරථං
නුදසියෙව හරසියෙව. සමණ සුඛාවහ ජීව මෙ වීරන්ති හන්තෙ බුද්ධසමණ,
දිබ්බමානුසලොකියලොකුත්තරසුඛාවහ මම සාමි ධම්මරාජ, වීරං ජීවාති.

කොසලරාජා තතො පට්ඨාය තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කින්නරො
කොසලරාජා අහොසි, කින්නරී මල්ලිකා දෙවී, හල්ලානියරාජා අහමෙව
අහොසි” න්ති.

හල්ලානියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[505] 9. සොමනස්සජාතකවණ්ණනා

කො තං හිංසති හෙයෙනිති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම වධාය පරිසක්කියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ රෙණු නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා මහාරක්ඛිතො නාම තාපසො පඤ්චසතතාපසපරිවාරො හිමවන්තෙ චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය වාරිකං වරන්තො උත්තරපඤ්චාලනගරං පත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිත්වා සපරිසො පිණ්ඩාය වරන්තො රාජද්වාරං පාපුණි. රාජා ඉසිගණං දිස්වා ඉරියාපටෙ පසන්තො අලඬකතමහානලෙ නිසිදාපෙත්වා පණිතෙනාහාරෙන පරිවිසිත්වා “හන්තෙ, ඉමං වස්සාරත්තං මම උය්‍යානෙයෙව වසං”ති වත්වා තෙහි සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා වසනට්ඨානානි කාරෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා වන්දිත්වා නික්ඛමි. තතො පට්ඨාය සබ්බෙපි තෙ රාජනිවෙසනෙ භුඤ්ජන්ති. රාජා පන අපුත්තකො පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තා නුප්පජ්ජන්ති. වස්සාරත්තච්චයෙන මහාරක්ඛිතො “ඉදානි හිමවන්තො රමණියො, තත්ථෙව ගමිස්සාමා”ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා රඤ්ඤා කතසක්කාරසම්මානො නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ මජ්ඣන්තිකසමයෙ මග්ගා ඔක්කම්ම එකස්ස සන්දච්ඡායස්ස රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා තරුණතිණපිට්ඨෙ සපරිවාරො නිසිදි.

තාපසා කථං සමුට්ඨාපෙසුං “රාජගෙහෙ වංසානුරක්ඛිතො පුත්තො නත්ථී, සාධු වතස්ස සවෙ රාජා පුත්තං ලභෙය්‍ය, පවෙණි සට්ඨෙයං”ති. මහාරක්ඛිතො තෙසං කථං සුත්වා “භවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු නො”ති උපධාරෙන්තො “භවිස්සති”ති ඤත්වා එවමාහ “මා භොන්තො චිත්තයිත්ථ, අජ්ජ පච්චුසකාලෙ එකො දෙවපුත්තො චචිත්වා රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සති”ති. තං සුත්වා එකො කුට්ඨෙලො “ඉදානි රාජකුලපකො භවිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා තාපසානං ගමනකාලෙ ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජිත්වා “එහි ගච්ඡාමා”ති වුත්තො “න සක්කොමි”ති ආහ. මහාරක්ඛිතො තස්ස නිපන්නකාරණං ඤත්වා “යදා සක්කොසි, තදා ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති වත්වා ඉසිගණං ආදාය හිමවන්තමෙව ගතො. කුහකොපි නිවත්තිත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා “මහාරක්ඛිතස්ස උපට්ඨාකතාපසො ආගතො”ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා රඤ්ඤො වෙගෙන පක්කොසාපිතො පාසාදං අභිරුය්‍හ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි. රාජා කුහකං තාපසං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ඉසිනං ආරොග්‍යං පුච්ඡිත්වා “හන්තෙ, අතිබිජ්ජං නිවත්තිත්ථ, වෙගෙන කෙනත්ථෙතාගතත්ථා”ති ආහ. “ආම, මහාරාජ, ඉසිගණො සුඛනිසින්නො ‘සාධු වතස්ස, සවෙ රඤ්ඤො පවෙණිපාලකො පුත්තො උප්පජ්ජෙය්‍යා’ති කථං සමුට්ඨාපෙසි. අහං කථං සුත්වා ‘භවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු නො’ති දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො ‘මහිද්ධිකො දෙවපුත්තො චචිත්වා අග්ගමහෙසියා සුඛම්මාය කුච්ඡිමහි නිබ්බත්තිස්සති’ති දිස්වා ‘අජානන්තා ගබ්භං නාසෙය්‍යුං, ආචික්ඛිස්සාමි නෙස’”න්ති තුම්භාකං කථනත්ථාය ආගතො. කථිතං තෙ මයා, ගච්ඡාමහං, මහාරාජාති. රාජා “හන්තෙ, න සක්කා ගන්තු”න්ති හට්ඨකුට්ඨො පසන්නචිත්තො කුහකතාපසං උය්‍යානං නෙත්වා

වසනට්ඨානං සංවිදහිත්වා අදාසි. සො තතො පට්ඨාය රාජකුලෙ භුඤ්ජන්තො වසති,
“දිබ්බවක්ඛුකො”ත්ථෙවස්ස නාමං අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තාවතිංසභවනා වචිත්වා තත්ථ පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාතස්ස වස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “සොමනස්සකුමාරො”ත්ථෙව නාමං කරිංසු. සො කුමාරපරිභාරෙන වඩ්ඪති. කුහකතාපසොපි උය්‍යානස්ස එකස්මිං පස්සෙ නානප්පකාරං සුපෙය්‍යසාකඤ්ච වල්ලිඵලානි ව රොපෙත්වා පණ්ණිකානං හත්ථෙ වික්කිණන්තො ධනං සණ්ඨපෙසි. බොධිසත්තස්ස සත්තවස්සිකකාලෙ රඤ්ඤො පච්චන්තො කුප්පි. “දිබ්බවක්ඛුතාපසං මා පමජ්ජි”ති කුමාරං පටිච්ඡාපෙත්වා “පච්චන්තං වූපසමෙස්සාමි”ති ගතො. අපෙකදිවසං කුමාරො “ජට්ටං පස්සිස්සාමි”ති උය්‍යානං ගන්ත්වා කුටජට්ටං එකං ගණ්ඨිකකාසාවං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ද්වෙ උදකසටෙ ගහෙත්වා සාකච්ඡස්මිං උදකං ආසිඤ්චන්තං දිස්වා “අයං කුටජට්ටො අත්තතො සමණධම්මං අකත්වා පණ්ණිකකම්මං කරොති”ති ඤත්වා “කිං කරොසි පණ්ණිකගහපතිකා”ති තං ලජ්ජාපෙත්වා අවන්දිත්වාච නික්ඛමි. කුටජට්ටො “අයං ඉදානෙව ඵවරුපො පච්චාමිත්තො, කො ජානාති කිං කරිස්සති, ඉදානෙව නං නාසෙතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා රඤ්ඤො ආගමනකාලෙ පාසාණඵලකං එකමන්තං බිපිත්වා පානීයසටං හින්දිත්වා පණ්ණසාලාය තිණානි විකිරිත්වා සරිරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සසිසං පාරුපිත්වා මහාදුක්ඛප්පත්තො විය මඤ්චෙ නිපජ්ජි. රාජා ආගන්ත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං අපවිසිත්වාච “මම සාමකං දිබ්බවක්ඛුකං පස්සිස්සාමි”ති පණ්ණසාලද්වාරං ගන්ත්වා තං විප්පකාරං දිස්වා “කිං නු බො එත”න්ති අත්තො පවිසිත්වා තං නිපන්තකං දිස්වා පාදෙ පරිමජ්ජන්තො පඨමං ගාථමාහ –

211.

“කො තං හිංසති හෙයෙති, කිං දුම්මනො සොවසි අප්පතීනො;
කස්සජ්ජ මාතාපිතරො රුදන්තු, ක්වජ්ජ සෙතු නිහතො පට්ඨායා”ති.

තත්ථ හිංසතීති පහරති. හෙයෙතීති අක්කොසති. ක්වජ්ජ සෙතූති කො අප්ප සයතු.

තං සුත්වා කුටජට්ටො නිත්ථුනන්තො උට්ඨාය දුතියං ගාථමාහ –

212.

“තුට්ඨොස්මි දෙව තව දස්සනෙන, විරස්සං පස්සාමි තං භූමිපාල;
අහිංසකො රෙණුමනුප්පවිස්ස, පුත්තෙන තෙ හෙය්යිතොස්මි දෙවා”ති.

ඉතො පරා උත්තානසම්බන්ධගාථා පාළිනයෙනෙව වෙදිතබ්බා –

213.

“ආයන්තු දොචාරිකා බග්ගබන්ධා, කාසාවියා යන්තු අන්තෙපුරන්තං;

හත්තවාන තං සොමනස්සං කුමාරං, ඡෙත්වාන සීසං වරමාහරන්තු.

214.

“පෙසිතා රාජිනො දුතා, කුමාරං එතදබ්බුං;
ඉස්සරෙන විතිණ්ණොසි, වධං පත්තොසි ඛත්තිය.

215.

“ස රාජපුත්තො පරිදෙවයන්තො, දසඬුලිං අඤ්ජලිං පග්ගහෙන්වා;
අහම්පි ඉච්ඡාමි ජනිත්ද දට්ඨුං, ජීවං මං නෙත්වා පටිදස්සයෙථ.

216.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, රඤ්ඤො පුත්තං අදස්සයුං;
පුත්තො ච පිතරං දිස්වා, දුරතොචජ්ඣකාසථ.

217.

“ආගච්ඡුං දොචාරිකා ඛග්ගඛන්ධා, කාසාවියා හන්තු මමං ජනිත්ද;
අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථං, අපරාධො කො නිධ මමජ්ජ අත්ථී”ති.

තත්ථ අභිංසකොති අහං කස්සචි අභිංසකො සීලාචාරසම්පන්නො.
රෙණුමනුප්පවිස්සාති මහාරාජ රෙණු, අහං තච පුත්තෙන මහාපරිවාරෙන
අනුපවිසිත්වා “අරෙ කුටතාපස, කස්මා ත්වං ඉධ වසසී”ති වත්වා පාසාණඵලකං
බිපිත්වා සං භිත්තිත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච කොට්ටෙන්තෙන විහෙයිතොස්මිති
එවං සො අභූතමෙව භූතං විය කත්වා රාජානං සද්දහාපෙසි. ආයන්තුති ගච්ඡන්තු.
“මම සාම්මිහි විජ්ජට්ඨන්තකාලතො පට්ඨාය මයිපි සො න ලජ්ජස්සති”ති
කුජ්ඣත්වා තස්ස වධං ආණාපෙන්තො එවමාහ. කාසාවියාති වොරසාතකා. තෙපි
එරසුහත්ථා අත්තතො විධානෙන ගච්ඡන්තුති වදති. වරන්ති වරං සීසං උත්තමසීසං
ජිත්තිත්වා ආහරන්තු.

රාජිනොති හික්ඛවෙ, රඤ්ඤො සන්තිකා දුතා රඤ්ඤො පෙසිතා වෙගෙන
ගන්ත්වා මාතරා අලඬකරිත්වා අත්තතො අඬකෙ නිසිදාපිතං කුමාරං පරිවාරෙන්වා
එතදවොචුං. ඉස්සරෙනාති රඤ්ඤො. විතිණ්ණොසිති පරිච්චත්තොසි. ස රාජපුත්තොති
හික්ඛවෙ, තෙසං වචනං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො මාතු අඬකතො උට්ඨාය සො
රාජපුත්තො. පටිදස්සයෙථාති දස්සෙථ. තස්සාති හික්ඛවෙ, තෙ දුතා කුමාරස්ස තං
වචනං සුත්වා මාරෙතුං අවිසහන්තා ගොණං විය නං රජ්ජයා පරිකඩ්ඪන්තා නෙත්වා
රඤ්ඤො දස්සයුං. කුමාරෙ පන නියමානෙ දාසිගණපරිවුතා සද්ධිං ඔරොධෙහි
සුධම්මාපි දෙවී නාගරාපි “මයං නිරපරාධං කුමාරං මාරෙතුං න දස්සාමා”ති තෙන
සද්ධිංයෙව අගමංසු. ආගච්ඡන්ති තුම්භාකං ආණාය මම සන්තිකං ආගමිංසු. හන්තුං
මමන්ති මං මාරෙතුං. කො නිධාති කො නු ඉධ මම අපරාධො, යෙන මං ත්වං
මාරෙසිති පුච්ඡි.

රාජා “භවග්ගං අතිනීවං, තව දොසො අතිමහත්තො” ති තස්ස දොසං කථෙන්නො ගාථමාහ –

218.

“සායඤ්ච පාතො උදකං සජාති, අග්ගිං සදා පාරිවරතප්පමත්තො;
තං තාදිසං සංයතං බ්‍රහ්මචාරිං, කස්මා තුවං බුඞ්ගහප්පති” ති.

තත්ථ උදකං සජාතීති උදකොරොහණකම්මං කරොති. තං තාදිසන්ති තං තථාරූපං මම සාමිං දිබ්බචක්ඛුතාපසං කස්මා ත්වං ගහපතිවාදෙන සමුදාවරසීති වදති.

තතො කුමාරො “දෙව, මය්හං ගහපතිඤ්ඤෙව ‘ගහපති’ ති වදන්තස්ස කො දොසො” ති වත්වා ගාථමාහ –

219.

“තාලා ව මූලා ව ඵලා ව දෙව, පරිග්ගහා විවිධා සන්තිමස්ස;
තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තො, තස්මා අහං බුඞ්ගහප්පති” ති.

තත්ථ මූලාති මූලකාදිමූලාති. ඵලාති නානාවිධාති වල්ලිඵලාති. තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තොති තෙ එස තව කුලූපකතාපසො පණ්ණිකකම්මං කරොන්නො නිසිදිත්වා රක්ඛති, වතිං කත්වා ගොපයති අප්පමත්තො, තෙන කාරණෙන සො තව බ්‍රාහ්මණො ගහපති නාම හොති.

ඉති නං අහම්පි “ගහපති” ති කථෙසිං. සවෙ න සද්දහසි, චතුසු ද්වාරෙසු පණ්ණිකෙ පුච්ඡාපෙහීති. රාජා පුච්ඡාපෙසි. තෙ “ආම, මයං ඉමස්ස හත්ථතො පණ්ණඤ්ච ඵලාඵලාති ව කිණාමා” ති ආහංසු. පණ්ණචත්ථුම්පි උපධාරාපෙත්වා පච්චක්ඛමකාසි. පණ්ණසාලම්පිස්ස පවිසිත්වා කුමාරස්ස පුරිසා පණ්ණචක්කයලද්ධං කහාපණමාසකහණ්ඩිකං නීහරිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා මහාසත්තස්ස නිද්දොසභාවං ඤත්වා ගාථමාහ –

220.

“සච්චං බො එතං වදසි කුමාර, පරිග්ගහා විවිධා සන්තිමස්ස;
තෙ රක්ඛති ගොපයතප්පමත්තො, ස බ්‍රාහ්මණො ගහපති තෙන හොති” ති.

තතො මහාසත්තො චින්තෙසි “ඵවරූපස්ස බාලස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ වාසතො හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිතුං වරං, පරිසමජ්ඣෙයෙවස්ස දොසං ආවිකත්වා ආපුච්ඡිත්වා අප්පෙව නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති. සො පරිසාය නමක්කාරං කත්වා ගාථමාහ –

221.

“සුණන්තු මය්හං පරිසා සමාගතා, සනෙගමා ජානපදා ව සබ්බෙ;

බාලායං බාලස්ස වචො නිසම්ම, අහෙනුනා සාතයතෙ මං ජනින්දො’’ති.

තත්ථ බාලායං බාලස්සාති අයං රාජා සයං බාලො ඉමස්ස බාලස්ස කුට්ඨලස්ස වචනං සුත්වා අහෙනුනාව මං සාතයතෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා පිතරං වන්දිත්වා අත්තානං පබ්බජ්ජාය අනුජානාපෙන්නො ඉතරං ගාථමාහ —

222.

‘‘දළ්භස්මි මූලෙ විසටෙ විරුළ්භෙ, දුන්නික්කයො වෙච් පසාධජානො;
වන්දාමි පාදානි තව ජනින්ද, අනුජාන මං පබ්බජ්ජස්සාමි දෙවා’’ති.

තත්ථ විසටෙති විසාලෙ මහන්නෙ ජාතෙ. දුන්නික්කයොති දුන්නික්කඬ්ඨියො.

තතො පරා රඤ්ඤො ච පුත්තස්ස ච වචනපටිවචනගාථා භොන්ති —

223.

‘‘භුඤ්ජස්සු භොගෙ විපුලෙ කුමාර, සබ්බඤ්ච තෙ ඉස්සරියං දදාමි;
අජ්ජෙව ත්වං කුරුනං භොහි රාජා, මා පබ්බජී පබ්බජ්ජා හි දුක්ඛා.

224.

‘‘කින්නුධ දෙව තවමත්ථි භොගා, පුබ්බෙවහං දෙවලොකෙ රමිස්සං;
රූපෙහි සද්දෙහි අපො රසෙහි, ගන්ධෙහි එස්සෙහි මනොරමෙහි.

225.

‘‘භුත්තා ච මෙ භොගා තිදිවස්මිං දෙව, පරිවාරිතො අච්ඡරානං ගණෙන;
තුවඤ්ච බාලං පරනෙය්‍යං විදිත්වා, න තාදිසෙ රාජකුලෙ වසෙය්‍යං.

226.

‘‘සවාහං බාලො පරනෙය්‍යො අස්මි, එකාපරාධං බම පුත්ත මය්හං;
පුනපි වෙ එදිසකං භවෙය්‍ය, යථාමතිං සොමනස්ස කරොහි’’ති.

තත්ථ දුක්ඛාති තාත, පබ්බජ්ජා නාම පරපටිබද්ධජීවිකත්තා දුක්ඛා, මා පබ්බජී, රාජා භොහිති තං යාචි. කින්නුධ දෙවොති දෙව, යෙ තව භොගා, තෙසු කිං නාම භුඤ්ජිතබ්බං අත්ථි. පරිවාරිතොති පරිවාරිතො, අයමෙව වා පායො. තස්ස කිර ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි, තස්මා එවමාහ. පරනෙය්‍යන්ති අන්ධං විය යට්ඨියා පරෙන නෙතබ්බං. තාදිසෙති තාදිසස්ස රඤ්ඤො සන්නිකෙ න පණ්ඩිතෙන වසිතබ්බං, මයා අත්තනො ඤාණබලෙන අජ්ජ ජීවිතං ලද්ධං, නාහං තව සන්නිකෙ වසිස්සාමිති ඤාපෙතුං එවමාහ. යථාමතින්ති සවෙ පුන මය්හං එවරූපො දොසො භොති, අථ ත්වං යථාඅජ්ඣාසයං කරොහිති පුත්තං බමාපෙසි.

මහාසත්තො රාජානං ඔවදන්තො අට්ඨ ගාථා අභාසි -

227.

“අනිසම්ම කතං කම්මං, අනවත්ථාය චිත්තිතං;
හෙසජ්ජස්සෙව වෙහඬිගො, විපාකො හොති පාපකො.

228.

“නිසම්ම ච කතං කම්මං, සම්මාවත්ථාය චිත්තිතං;
හෙසජ්ජස්සෙව සම්පත්ති, විපාකො හොති භද්‍රකො.

229.

“අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධතො තං න සාධු.

230.

“නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරිතො රාජ, යසො කිත්ති ච වඩ්ඪති.

231.

“නිසම්ම දණ්ඩං පණ්ණයෙය්‍ය ඉස්සරො, වෙගා කතං තප්පති භූමිපාල;
සම්මාපණ්ඩි ච නරස්ස අත්ථා, අනානුතප්පා තෙ භවන්ති පච්ඡා.

232.

“අනානුතප්පානි හි යෙ කරොන්ති, විහජ්ජ කම්මායතනානි ලොකෙ;
විඤ්ඤප්පසත්ථානි සුබ්‍රද්‍රයානි, භවන්ති බුද්ධානුමතානි තානි.

233.

“ආගච්ඡුං දොචාරිකා බග්ගබන්ධා, කාසාවියා භන්තු මමං ජනිත්ථ;
මාතුඤ්ඤ අභිකස්මිමහං නිසින්තො, ආකඩ්ඪිතො සහසා තෙහි දෙව.

234.

“කට්ඨකඤ්ඤි සම්බාධං සුකිච්ඡං පත්තො, මධුරම්පි යං ජීවිතං ලද්ධ රාජ;
කිච්ඡෙනහං අජ්ජ වධා පමුත්තො, පබ්බජ්ජමෙවාහිමනොභමස්මි” ති.

තත්ථ අනිසම්මානි අනොලොකෙන්වා අනුපධාරෙන්වා. අනවත්ථාය චිත්තිතන්ති අනවත්ථපෙන්වා අතුලෙන්වා අතීරෙන්වා චිත්තිතං. විපාකො හොති පාපකොති තස්ස හි යථා නාම හෙසජ්ජස්ස වෙහඬිගො විපත්ති, එවමෙවං විපාකො හොති පාපකො. අසඤ්ඤතොති කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සිලො. තං න සාධුති තං තස්ස කොධනං න සාධු. නානිසම්මානි අනිසාමෙන්වා කිඤ්චි කම්මං න කරෙය්‍ය. පණ්ණයෙය්‍යානි පට්ඨපෙය්‍ය පවත්තෙය්‍ය. වෙගානි වෙගෙන සහසා. සම්මාපණ්ඩි වානි යොනිසො යපිතෙන විත්තෙන කතා නරස්ස අත්ථා පච්ඡා අනානුතප්පා භවන්තිති

අත්ථො. විහජ්ජාති “ඉමානි කාතුං යුත්තානි, ඉමානි අයුත්තානී” ති එවං පඤ්ඤාය විහජ්ජිවා. කම්මායතනානීති කම්මානි. බුද්ධානුමතානීති පණ්ඩිතෙහි අනුමතානි අනවජ්ජානි භොන්ති. කට්ඨකන්ති දෙව, කට්ඨකං සම්බාධං සුකිච්ඡං මරණභයං පත්තොම්හි. ලද්ධානි අත්තනො ඤාණබලෙන ලභිත්වා. පබ්බජ්ජමෙවාහිමනොහමස්මීති පබ්බජ්ජාහිමුඛවිත්තොයෙවස්මි.

එවං මහාසත්තෙන ධම්මෙ දෙසිතෙ රාජා දෙවිං ආමන්තෙත්වා ගාථමාහ —

235.

“පුත්තො තවායං තරුණො සුධම්මෙ, අනුකම්පකො සොමනස්සො කුමාරො;

තං යාවමානො න ලභාමි ස්වජ්ජ, අරහස්සි නං යාවිතවෙ තුවම්භි” ති.

තත්ථ යාවිතවෙති යාවිතුං.

සා පබ්බජ්ජායමෙව උයොජෙත්ති ගාථමාහ —

236.

“රමස්සු භික්ඛාවරියාය පුත්ත, නිසම්ම ධම්මෙසු පරිබ්බජස්සු;

සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, අනින්දිතො බ්‍රහ්මමුපෙති යාන” ති.

තත්ථ නිසම්මානි පබ්බජන්තො ච නිසාමෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකානං පබ්බජ්ජං පභාය සම්මාදිට්ඨියුත්තං නියානිකපබ්බජ්ජං පබ්බජ.

අථ රාජා ගාථමාහ —

237.

“අච්ඡෙරරූපං චත යාදිසඤ්ච, දුක්ඛිතං මං දුක්ඛාපයසෙ සුධම්මෙ;

යාවස්සු පුත්තං ඉති වුච්චමානා, භියොවා උස්සාභයසෙ කුමාර” ති.

තත්ථ යාදිසඤ්චානි යාදිසං ඉදං ත්වං චදෙසි, තං අච්ඡරියරූපං චත. දුක්ඛිතන්ති පකතියාපි මං දුක්ඛිතං භියොවා දුක්ඛාපයසි.

පුත දෙවී ගාථමාහ —

238.

“යෙ විජ්ජමුත්තා අනවජ්ජභොගිනො, පරිනිබ්බුතා ලොකම්මං චරන්ති;

තමරියමග්ගං පටිපජ්ජමානං, න උස්සහෙ වාරයිතුං කුමාර” ති.

තත්ථ විජ්ජමුත්තානි රාගාදීහි විජ්ජමුත්තා. පරිනිබ්බුතානි කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතා. තමරියමග්ගන්ති තං තෙසං බුද්ධාදීනං අරියානං සන්තකං මග්ගං පටිපජ්ජමානං මම පුත්තං වාරොතුං න උස්සහාමි දෙවානි.

තස්සා වචනං සුත්වා රාජා ඔසානගාථමාහ —

239.

“අද්ධා භවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානචින්තිනො;
යෙසායං සුත්වාන සුභාසිතානි, අප්පොස්සුක්කා චිතසොකා සුධම්මා”ති.

තත්ථ බහුයානචින්තිනොති බහුකාරණචින්තිනො. යෙසායන්ති යෙසං අයං.
සොමනස්සකුමාරස්සෙව හි සා සුභාසිතං සුත්වා අප්පොස්සුක්කා ජානා, රාජාපි
තදෙව සන්ධායාහ.

මහාසත්තො මාතෘපිතරො වන්දිත්වා “සවෙ මය්හං දොසො අත්ථී, බම්මා”ති
මහාජනස්ස අඤ්ජලිං කත්වා හිමවන්තාහිමුබ්බො ගන්ත්වා මනුස්සෙසු නිවත්තෙසු
මනුස්සවණ්ණෙනාගන්ත්වා දෙවතාහි සත්ත පබ්බතරාජියො අතික්කම්ත්වා
හිමවන්තං නීතො විස්සකම්මුතා නිම්මිතාය පණ්ණසාලාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. තං
තත්ථ යාව සොළසවස්සකාලා රාජකුලපරිවාරිකවෙසෙන දෙවතායෙව උපට්ඨහිංසු.
කුට්ඨලිමිපි මහාජනො පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. මහාසත්තො
ක්කානාහිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ඵවං, හික්ඛවෙ, පුබ්බෙපෙස මය්හං වධාය
පරිසක්කියෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා කුභකො දෙවදත්තො
අහොසි, මාතා මහාමායා, මහාරක්ඛිතො සාරිපුත්තො, සොමනස්සකුමාරො පත
අහමෙව අහොසි”න්ති.

සොමනස්සජාතකවණ්ණනා නවමා.

[506] 10. වම්පෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

කා නු විජ්ජුරිවාහාසිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං
ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා “සාධු වො කතං උපාසකා උපොසථවාසං
වසන්තෙහි, පොරාණකපණ්ඩිතා නාගසම්පත්තිං පහාය උපොසථවාසං
වසිංසුයෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අභිගරට්ඨෙ අභිගෙ ව මගධරට්ඨෙ මගධෙ ව රජ්ජං කාරෙන්තෙ
අභිගමගධරට්ඨානං අන්තරෙ වම්පා නාම නදී, තත්ථ නාගභවනං අහොසි.
වම්පෙය්‍යො නාම නාගරාජා රජ්ජං කාරෙසි. කදාපි මගධරාජා අභිගරට්ඨං ගණ්භාති,
කදාපි අභිගරාජා මගධරට්ඨං. අටෙකදිවසං මගධරාජා අභිගෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා
යුද්ධපරාජිතො අස්සං ආරුය්හ පලායන්තො අභිගරඤ්ඤො යොධෙහි අනුබද්ධො
පුණ්ණං වම්පානදිං පත්වා “පරහත්ථෙ මරණතො නදිං පවිසිත්වා මතං සෙය්‍යො”ති
අස්සෙනෙව සද්ධිං නදිං ඔතරි. තදා වම්පෙය්‍යො නාගරාජා අන්තොදකෙ
රතනමණ්ඩපං නිම්මිනිත්වා මහාපරිවාරො මහාපානං පිවති. අස්සො රඤ්ඤො සද්ධිං
උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා නාගරඤ්ඤො පුරතො ඔතරි. නාගරාජා අලඬකතපටියත්තං

රාජානං දිස්වා සිනෙහං උප්පාදෙන්වා ආසනා උට්ඨාය “මා භායි, මහාරාජා” ති
 රාජානං අත්තනො පල්ලඬකෙ නිසිදාපෙන්වා උදකෙ නිමුග්ගකාරණං පුච්ඡි. රාජා
 යථාභූතං කථෙසි. අථ නං “මා භායි, මහාරාජ, අහං තං ද්විත්තං රට්ඨානං සාමිකං
 කර්ස්සාමි” ති අස්සාසෙන්වා සත්තාහං මහත්තං යසං අනුභවිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ
 මගධරාජෙන සද්ධිං නාගභවනා නික්ඛමි. මගධරාජා නාගරාජස්සානුභාවෙන
 අඬගරාජානං ගහෙන්වා ජීවිතා වොරොපෙන්වා ද්විසු රට්ඨෙසු රජ්ජං කාරෙසි. තතො
 පට්ඨාය රඤ්ඤො ච නාගරාජස්ස ච විස්සාසො ටීරො අභොසි. රාජා අනුසංචචිජරං
 වම්පානදීතීරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙන්වා මහත්තෙන පරිච්චාගෙන නාගරඤ්ඤො
 ඛලිකම්මං කරොති. සොපි මහත්තෙන පරිචාරෙන නාගභවනා නික්ඛමිත්වා
 ඛලිකම්මං සම්පට්චිජති. මහාජනො නාගරඤ්ඤො සම්පත්තිං ඔලොකෙති.

තදා බොධිසත්තො දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තො රාජපරිසාය සද්ධිං නදීතීරං
 ගන්ත්වා තං නාගරාජස්ස සම්පත්තිං දිස්වා ලොහං උප්පාදෙන්වා තං පත්ථයමානො
 දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා වම්පෙය්‍යනාගරාජස්ස කාලකිරියතො සත්තමෙ දිවසෙ
 වචිත්වා තස්ස වසනපාසාදෙ සිරිගබ්භෙ සිරිසයනපිට්ඨෙ නිබ්බත්ති. සරීරං
 සුමනදාමවණ්ණං මහත්තං අභොසි. සො තං දිස්වා විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා “මයා
 කතකුසලනිස්සන්දෙන ඡසු කාමසග්ගෙසු ඉස්සරියං කොට්ඨෙ පටිසාමිතං ධඤ්ඤං
 විය අභොසි. ස්වාහං ඉමිස්සා තිරච්ඡානයොනියා පටිසන්ධිං ගණ්හිං, කිං මෙ
 ජීවිතෙනා” ති මරණාය විත්තං උප්පාදෙසි. අථ නං සුමනා නාම නාගමාණචිකා දිස්වා
 “මහානුභාවො සත්තො නිබ්බත්තො භවිස්සති” ති සෙසනාගමාණචිකානං සඤ්ඤං
 අදාසි, සබ්බා නානාතුරියභත්ථා ආගන්ත්වා තස්ස උපහාරං කරිංසු. තස්ස තං
 නාගභවනං සක්කභවනං විය අභොසි, මරණවිත්තං පටිජ්ජස්සමිහි, සජ්ජසරීරං
 විජහිත්වා සබ්බාලඬකාරපටිමණ්ඩිතො සයනපිට්ඨෙ නිසිදි. අථස්ස තතො පට්ඨාය
 යසො මහා අභොසි.

සො තත්ථ නාගරජ්ජං කාරෙන්තො අපරභාගෙ විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා “කිං මෙ
 ඉමාය තිරච්ඡානයොනියා, උපොසථවාසං වසිත්වා ඉතො මුච්චිත්වා මනුස්සපථං
 ගන්ත්වා සච්චානි පටිච්ඡ්ඤිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කර්ස්සාමි” ති වින්තෙන්වා තතො
 පට්ඨාය තස්මිංයෙව පාසාදෙ උපොසථකම්මං කරොති. අලඬකතනාගමාණචිකා
 තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්ති, යෙභුය්‍යෙතස්ස සීලං හිජ්ජති. සො තතො පට්ඨාය පාසාදා
 නික්ඛමිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡති. තා තත්‍රාපි ගච්ඡන්ති, උපොසථො හිජ්ජතෙව. සො
 වින්තෙසි “මයා ඉතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා මනුස්සලොකං ගන්ත්වා
 උපොසථවාසං වසිතුං වට්ටති” ති. සො තතො පට්ඨාය උපොසථදිවසෙසු නාගභවනා
 නික්ඛමිත්වා එකස්ස පච්චන්තගාමස්ස අවිදුරෙ මහාමග්ගසමීපෙ වම්මිකමත්ථකෙ
 “මම වම්මාදිහි අත්ථිකා ගණ්හන්තු, මං කීළාසජ්ජං වා කාතුකාමා කරොන්තු” ති
 සරීරං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙන්වා භොගෙ ආභුජිත්වා නිපන්තො උපොසථවාසං වසති.
 මහාමග්ගෙන ගච්ඡන්තා ච ආගච්ඡන්තා ච තං දිස්වා ගන්ධාදිහි පුපෙන්වා
 පක්කමන්ති. පච්චන්තගාමවාසිනො ගන්ත්වා “මහානුභාවො නාගරාජා” ති තස්ස
 උපරි මණ්ඩපං කරිත්වා සමන්තා වාලුකං ඔකිරිත්වා ගන්ධාදිහි පුජයිංසු. තතො

පටියාය මනුස්සා මහාසත්තෙ පසිදිත්වා පුජං කත්වා පුත්තං පත්ථෙත්ති, ධීතරං පත්ථෙත්ති.

මහාසත්තොපි උපොසථකම්මං කරොන්තො වාතුද්දසිපන්නරසිසු වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජිත්වා පාටිපදෙ නාගභවනං ගච්ඡති. තස්සෙවං උපොසථං කරොන්තස්ස අද්ධා චිතිවත්තො. එකදිවසං සුමනා අග්ගමහෙසී ආහ “දෙව, ත්වං මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථං උපවසසි, මනුස්සලොකො ව සාසඬකො සප්පට්ඨයො, සවෙ තෙ භයං උජ්ජජ්ජෙය්‍ය, අථ මයං යෙන නිමිත්තෙන ජානෙය්‍යාම, තං නො ආචික්ඛාහී” ති. අථ නං මහාසත්තො මඬගලපොක්ඛරණියා තීරං නෙත්වා “සවෙ මං හද්දෙ, කොචි පහරිත්වා කිලමෙස්සති, ඉමිස්සා පොක්ඛරණියා උදකං ආචිලං භවිස්සති, සවෙ සුපණ්ණො ගහෙස්සති, උදකං පක්කුථිස්සති, සවෙ අභිතුණ්ඨිකො ගණ්ඨිස්සති, උදකං ලොහිතවණ්ණං භවිස්සති” ති ආහ. එවං තස්සා තිණි නිමිත්තානි ආචික්ඛිත්වා වාතුද්දසිඋපොසථං අධිටියාය නාගභවනා නික්ඛමිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජි සරීරසොභාය වම්මිකං සොභයමානො. සරීරඤ්ඨිස්ස රජතදාමං විය සෙනං අහොසි මත්ථකො රත්තකම්බලගෙණ්ඨුකො විය. ඉමස්මිං පන ජාතකෙ ඛොධිසත්තස්ස සරීරං නඬගලසිසපමාණං අහොසි, භූරිදත්තජාතකෙ (ජා. 2.22.784 ආදයො) ඌරුජ්ජමාණං, සඬඛපාලජාතකෙ (ජා. 2.17.143 ආදයො) එකදොණිකනාවපමාණං.

තදා එකො ඛාරාණසිවාසී මාණවො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ අලම්පායනමන්තං උග්ගණ්ඨිත්වා තෙන මග්ගෙන අත්තනො ගෙන ගච්ඡන්තො මහාසත්තං දිස්වා “ඉමං සප්පං ගහෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු කීළාපෙන්නො ධනං උජ්ජාදෙස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා දිබ්බොසධානි ගහෙත්වා දිබ්බමන්තං පරිවත්තෙන්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. දිබ්බමන්තසුතකාලතො පටියාය මහාසත්තස්ස කණ්ණෙසු අයසලාකපචෙසනකාලො විය ජාතො, මත්ථකො සිඛරෙන අභිමත්ථියමානො විය ජාතො. සො “කො නු ඛො එසො” ති හොගන්තරතො සීසං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙන්තො අභිතුණ්ඨිකං දිස්වා චිත්තෙසි “මම වියං මහන්තං, සවාහං කුජ්ඣිත්වා නාසවාතං විස්සජ්ජෙස්සාමි, එතස්ස සරීරං හස්මමුට්ඨි විය විජ්ජකිරිස්සති, අථ මෙ සීලං ඛණ්ඩං භවිස්සති, න දානි තං ඔලොකෙස්සාමි” ති. සො අක්ඛිති නිමිමිලෙන්වා සීසං හොගන්තරෙ යපෙසි.

අභිතුණ්ඨිකො බ්‍රාහ්මණො ඔසධං බාදිත්වා මන්තං පරිවත්තෙන්වා බෙළං මහාසත්තස්ස සරීරෙ ඔපි, ඔසධානඤ්ච මන්තස්ස වානුභාවෙන බෙළෙන ඵුට්ඨඵුට්ඨටියානෙ ඵොටානං උට්ඨානකාලො විය ජාතො. අථ නං සො නඬගුට්ඨෙ ගහෙත්වා කඬ්ඨිත්වා දිසසො නිපජ්ජාපෙත්වා අජ්ජදෙන දණ්ඨෙන උජ්ජිළෙන්තො දුබ්බලං කත්වා සීසං දළ්භං ගහෙත්වා නිජ්ජිළි, මහාසත්තස්ස මුඛං විවරි. අථස්ස මුඛෙ බෙළං ඔපිත්වා ඔසධමන්තං කත්වා දන්තෙ හින්දි, මුඛං ලොහිතස්ස පූරි. මහාසත්තො අත්තනො සීලහෙදභයෙන එවරුපං දුක්ඛං අධිවාසෙන්තො අක්ඛිති උමිමිලෙන්වා ඔලොකනමත්තමිපි නාකරි. සොපි “නාගරාජානං දුබ්බලං

කරිස්සාමි” ති නඩගුට්ඨතො පට්ඨායස්ස අට්ඨිති වුණ්ණයමානො විය සකලසරීරං මද්දිත්වා පට්ටකවෙයනං නාම වෙයෙසි, තත්තමජ්ජිතං නාම මජ්ජි, නඩගුට්ඨං ගහෙත්වා දුස්සපොථිමං නාම පොථෙසි. මහාසත්තස්ස සකලසරීරං ලොහිතමක්ඛිතං අහොසි. සො මහාවෙදනං අධිවාසෙසි.

අථස්ස දුබ්බලභාවං ඤාත්වා වල්ලීහි පෙළං කරිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා පච්චන්තගාමං නෙත්වා මහාජනමජ්ඣෙකි කීළාපෙසි. නීලාදීසු වණ්ණෙසු වට්ටවතුරස්සාදීසු සණ්ඨානෙසු අණුංථුලාදීසු පමාණෙසු යං යං බ්‍රාහ්මණො ඉච්ඡති, මහාසත්තො තංතදෙව කත්වා නච්චති, එණසතං එණසහස්සමිපි කරොතියෙව. මහාජනො පසිදිත්වා බහුං ධනං අදාසි. එකදිවසමෙව කහාපණසහස්සඤ්චෙව සහස්සග්ගිසනකෙ ව පරික්ඛාරෙ ලහි. බ්‍රාහ්මණො ආදිතොව සහස්සං ලහිත්වා “විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති වින්තෙසි, තං පන ධනං ලහිත්වා “පච්චන්තගාමෙයෙව තාව මෙ එත්තකං ධනං ලද්ධං, රාජරාජමහාමච්චානං සන්තිකෙ බහුං ධනං ලහිස්සාමි” ති සකටඤ්ච සුඛයානකඤ්ච ගහෙත්වා සකටෙ පරික්ඛාරෙ යපෙත්වා සුඛයානකෙ නිසින්තො මහත්තෙන පරිවාරෙන මහාසත්තං ගාමනිගමාදීසු කීළාපෙත්තො “බාරාණසියං උග්ගසෙනරඤ්ඤො සන්තිකෙ කීළාපෙත්වා විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති අගමාසි. සො මණ්ඩුකෙ මාරෙත්වා නාගරඤ්ඤො දෙති. නාගරාජා “පුනප්පුනං එස මං නිස්සාය මාරෙස්සති” ති න බාදති. අථස්ස මධුලාපෙ අදාසි. මහාසත්තො “සවාහං භොජනං ගණ්හිස්සාමි, අන්තොපෙළාය එව මරණං හවිස්සති” ති තෙපි න බාදති. බ්‍රාහ්මණො මාසමත්තෙන බාරාණසිං පත්වා ද්වාරගාමෙසු කීළාපෙත්තො බහුං ධනං ලහි.

රාජාපි නං පක්කොසාපෙත්වා “අම්මාකං කීළාපෙහි” ති ආහ. “සාධු, දෙව, ස්වෙ පන්තරසෙ තුම්මාකං කීළාපෙස්සාමි” ති. රාජා “ස්වෙ නාගරාජා රාජඨගණෙ නච්චිස්සති, මහාජනො සන්තිපතිත්වා පස්සතු” ති හෙරිං වරාපෙත්වා පුනදිවසෙ රාජඨගණං අලඬිකාරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙසි. සො රතනපෙළාය මහාසත්තං නෙත්වා විචිත්තත්ථරෙ පෙළං යපෙත්වා නිසිදි. රාජාපි පාසාදා ඔරුය්හ මහාජනපරිවුතො රාජාසනෙ නිසිදි. බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං නීහරිත්වා නච්චාපෙසි. මහාජනො සකහාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො වෙලුක්ඛෙපසහස්සං පවත්තෙති. බොධිසත්තස්ස උපරි සත්තරතනවස්සං වස්සති. තස්ස ගහිතස්ස මාසො සම්පූරි. එත්තකං කාලං නිරාහාරොව අහොසි. සුමනා “අතිවිරායති මෙ පියසාමිකො, ඉදානිස්ස ඉධ අනාගච්ඡන්තස්ස මාසො සම්පුණ්ණො, කිං නු බො කාරණ” ත්ති ගන්ත්වා පොක්ඛරණං ඔලොකෙත්ති ලොහිතවණ්ණං උදකං දිස්වා “අහිතුණ්ඨිකෙන ගහිතො හවිස්සති” ති ඤාත්වා නාගහවනා නික්ඛමිත්වා වම්මිකසන්තිකං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස ගහිතට්ඨානඤ්ච කිලමිතට්ඨානඤ්ච දිස්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා තං පවත්ති. සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජඨගණෙ පරිසමජ්ඣෙකි ආකාසෙ රොදමානා අට්ඨාසි. මහාසත්තො නච්චන්තොව ආකාසං ඔලොකෙත්වා තං දිස්වා ලජ්ජිතො පෙළං පච්ඡිත්වා නිපජ්ජි. රාජා තස්ස පෙළං පවිට්ඨකාලෙ “කිං නු බො කාරණ” ත්ති ඉතො විතො ව ඔලොකෙත්තො තං ආකාසෙ ධීතං දිස්වා පයමං ගාථමාහ –

240.

“කා නු විජ්ජුරිවාහාසි, ඔසධි විය තාරකා;
දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බි, න තං මඤ්ඤාමි මානුසි”න්ති.

තත්ථ න තං මඤ්ඤාමි මානුසින්ති අහං තං මානුසීති න මඤ්ඤාමි, තයා එකාය
දෙවතාය ගන්ධබ්බියා වා භවිතුං වට්ටතීති වදති.

ඉදානි තෙසං වචනපටිවචනගාථා භොන්ති –

241.

“නමහි දෙවී න ගන්ධබ්බි, න මහාරාජ මානුසි;
නාගකඤ්ඤාස්මි හද්දන්තෙ, අත්ථෙන්නමහි ඉධාගතා.

242.

“විබ්භන්තචිත්තා කුපිතින්ද්‍රියාසි, නෙත්තෙහි තෙ වාරිගණා සවන්ති;
කිං තෙ නට්ඨං කිං පන පත්ථයානා, ඉධාගතා නාරි තදිඬ්ඝ බ්‍රහ්මි.

243.

“යමුග්ගතෙජො උරගොති වාහු, නාගොති නං ආහු ජනා ජනින්ද;
තමග්ගහි පුරිසො ජීවිකත්ථො, තං බන්ධනා මුඤ්ඤ පති මමෙසො.

244.

“කථං න්වයං බලවිරියුපපන්නො, හත්ථත්තමාගච්ඡි වනිබ්බකස්ස;
අක්ඛාහි මෙ නාගකඤ්ඤෙ තමත්ථං, කථං විජානෙමු ගහීතනාගං.

245.

“නගරමපි නාගො හස්මං කරෙය්‍ය, තථා හි සො බලවිරියුපපන්නො;
ධම්මඤ්ඤ වානො අපවායමානො, තස්මා පරක්කම්ම තපො කරොතී”ති.

තත්ථ අත්ථෙන්නමහීති අහං එකං කාරණං පටිච්ච ඉධාගතා. කුපිතින්ද්‍රියාති
කිලන්තින්ද්‍රියා. වාරිගණාති අස්සුබ්බන්දුසට්ඨා. උරගොති වාහුති උරගොති වායං
මහාජනො කථෙසි. තමග්ගහි පුරිසොති අයං පුරිසො තං නාගරාජානං ජීවිකත්ථාය
අග්ගහෙසි. වනිබ්බකස්සාති ඉමස්ස වනිබ්බකස්ස කථං නු එස මහානුභාවො
සමානො හත්ථත්තං ආගතොති පුච්ඡති. ධම්මඤ්ඤාති පඤ්චස්සිලධම්මං.
උපොසථවාසධම්මඤ්ඤ වග්ගං කරොන්නො විහරති, තස්මා ඉමිනා පුරිසෙන
ගහිතොසි “සවාහං ඉමස්ස උපරි නාසවාහං විස්සජ්ජෙස්සාමි, හස්මමුට්ඨි විය
විකිරිස්සති, එවං මෙ සීලං හිජ්ජිස්සති”ති සීලභෙදභයා පරක්කම්ම තං දුක්ඛං
අධිවාසෙත්වා තපො කරොති, වීරියමෙව කරොතීති ආහ.

රාජා “කහං පනෙසො ඉමිනා ගහිතො”ති පුච්ඡි. අථස්ස සා ආචික්ඛන්ති
ගාථමාහ –

246.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිඤ්ච රාජ, චතුප්පට්ඨ සම්මති නාගරාජා;
තමග්ගහී පුරිසො ජීවිකත්ථො, තං ඛන්ධනා මුඤ්ච පතී මමෙසො” ති.

තත්ථ චතුප්පට්ඨ චතුක්කමග්ගස්ස ආසන්නට්ඨානෙ එකස්මිං වම්මිකෙ
චතුරභිගසමන්තාගතං අධිට්ඨානං අධිට්ඨහිත්වා උපොසථවාසං වසන්තො
නිපජ්ජතීති අත්ථො. තං ඛන්ධනාති තං එවං ධම්මිකං ගුණවන්තං නාගරාජානං
එතස්ස ධනං දත්වා පෙළඛන්ධනා පමුඤ්ච.

එවඤ්ච පන වත්වා පුනපි තං යාවන්තී ද්වෙ ගාථා අභාසි –

247.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
වාරිගෙහසයා නාරි, තාපි තං සරණං ගතා.

248.

“ධම්මෙන මොවෙහි අසාහසෙන, ගාමෙන නික්ඛෙන ගවං සතෙන;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො වරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු ඛන්ධනස්මා” ති.

තත්ථ සොළසිත්ථිසහස්සානීති මා ත්වං එස යො වා සො වා දලිද්දනාගොති
මඤ්ඤිත්ථ. එතස්ස හි එත්තකා සබ්බාලභිකාරපටිමණ්ඩිතා ඉත්ථියොව, සෙසා
සම්පත්ති අපරිමාණාති දස්සෙති. වාරිගෙහසයාති උදකච්ඡදනං උදකගබ්භං කත්වා
තත්ථ සයනසීලා. ඔස්සට්ඨකායොති නිස්සට්ඨකායො භුත්වා. වරාතුති වරතු.

අථ නං රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි –

249.

“ධම්මෙන මොවෙහි අසාහසෙන, ගාමෙන නික්ඛෙන ගවං සතෙන;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො වරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු ඛන්ධනස්මා.

250.

“දම්මි නික්ඛසතං ලුද්ද, පුලඤ්ච මණිකුණ්ඩලං;
චතුස්සදඤ්ච පල්ලභිකං, උමාපුප්ඵසරිත්තිහං.

251.

“ද්වෙ ව සාදිසියො හරියා, උසහඤ්ච ගවං සතං;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො වරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්චතු ඛන්ධනස්මා” ති.

තත්ථ ලුද්දාති රාජා උරගං මොවෙතුං අහිතුණ්ඩිකං ආමන්තෙත්වා තස්ස
දාතබ්බං දෙය්‍යධම්මං දස්සෙන්නො එවමාහ. ගාථා පන හෙට්ඨා චුත්තත්ථායෙව.

අප්ප භංගං ලුඤ්ඤා ආහං -

252.

“විනාපි දානා තච චචනං ජනිත්ථ, මුඤ්ඤෙමු නං උරගං ඛන්ධනස්මා;
ඔස්සට්ඨකායො උරගො චරාතු, පුඤ්ඤත්ථිකො මුඤ්ඤතු ඛන්ධනස්මා” ති.

තත්ථ තච චචනන්ති මහාරාජ, විනාපි දානෙන තච චචනමෙව අම්භාකං ගරු.
මුඤ්ඤෙමු නන්ති මුඤ්ඤිස්සාමි එතන්ති වදති.

එවඤ්ඤා පන චත්ථා මහාසත්තං පෙළනො නිහරි. නාගරාජා නික්ඛමිත්ථා
පුජ්ජන්තරං පටිසිත්ථා තං අත්තභාවං විජහිත්ථා මාණවකචණ්ණෙන
අලඬකතසරිරො හුත්ථා පටචිං භිත්ඤන්තො විය නික්ඛන්තො අට්ඨාසි. සුමනා
ආකාසනො ඔතරිත්ථා තස්ස සන්තිකෙ යීතා. නාගරාජා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස රාජානං
නමස්සමානො අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

253.

“මුත්තො චම්පෙය්‍යකො නාගො, රාජානං එතදබ්බි;
නමො තෙ කාසිරාජත්ථු, නමො තෙ කාසිවඩ්ඪන;
අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමි, පස්සෙය්‍යං මෙ නිවෙසනං.

254.

“අද්ධා හි දුබ්බිස්සසමෙතමාහු, යං මානුසො විස්සසෙ අමානුසමිහි;
සචෙ ව මං යාවසි එතමත්ථං, දක්ඛෙමු තෙ නාග නිවෙසනානි” ති.

තත්ථ පස්සෙය්‍යං මෙ නිවෙසනන්ති මම නිවෙසනං චම්පෙය්‍යනාගභවනං
රමණීයං පස්සිතබ්බයුත්තකං. තං තෙ අහං දස්සෙතුකාමො, තං සබලවාහනො ත්ථං
ආගන්ත්ථා පස්ස, නරින්දාති වදති. දුබ්බිස්සසන්ති දුට්ඨස්සාසනීයං. සචෙ වාති සචෙ
මං යාවසි, පස්සෙය්‍යාම තෙ නිවෙසනානි, අපි ව ඛො පන තං න සද්දහාමිති වදති.

අප්ප භංගං සද්දහාපෙතුං සපථං කරොන්තො මහාසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි -

255.

“සචෙපි වාතො ගිරිමාවහෙය්‍ය, චන්දො ච සුරියො ච ඡමා පතෙය්‍යුං;
සබ්බා ච නජ්ජො පටිසොතං චජෙය්‍යුං, න ත්වෙවහං රාජ මුසා භණෙය්‍යං.

256.

“නහං එලෙය්‍ය උදධිපි සුස්සෙ, සංවට්ටයෙ භුතධරා වසුන්ධරා;
සිලුවචයො මෙරු සමුලමුජ්ජතෙ, න ත්වෙවහං රාජ මුසා භණෙය්‍යං” ති.

තත්ථ සංවට්ඨයෙ භූතධරා වසුන්ධරාති අයං භූතධරාති ව වසුන්ධරාති ව සඬ්ඛං ගතා මහාපථවී කිලඤ්ජං විය සංවට්ඨෙය්‍ය. සමුලමුජ්ජතෙති එවං මහාසිනෙරුපබ්බතො සමුලො උට්ඨාය පුරාණපණ්ණං විය ආකාසෙ පක්ඛන්දෙය්‍ය.

සො මහාසත්තෙන එවං වුත්තෙපි අසද්දහන්තො –

257.

“අද්ධා හි දුබ්බිස්සසමෙනමාහු, යං මානුසො විස්සසෙ අමානුසමිහි; සචෙ ව මං යාවසි එතමත්ථං, දක්ඛෙමු තෙ නාග නිවෙසනාති” ති. –

පුනපි තමෙව ගාථං වත්වා “ත්ථං මයා කතගුණං ජාතිතුං අරහසි, සද්දහිතුං පන යුත්තභාවං වා අයුත්තභාවං වා අහං ජාතිස්සාමි” ති පකාසෙන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

258.

“තුමහෙ ඛොත්ථ ඝොරවිසා උළාරා, මහාතෙජා ඛිජ්ජකොපි ව හොථ; මංකාරණා ඛන්ධනස්මා පමුත්තො, අරහසි නො ජාතිතුයෙ කතාති” ති.

තත්ථ උළාරාති උළාරවිසා. ජාතිතුයෙති ජාතිතුං.

අථ නං සද්දහාපෙතුං පුන සපථං කරොන්තො මහාසත්තො ගාථමාහ –

259.

“සො පච්චතං නිරයෙ ඝොරරූපෙ, මා කායිකං සාතමලත්ථ කිඤ්චි; පෙළාය ඛද්ධො මරණං උපෙතු, යො තාදිසං කම්මකතං න ජානෙ” ති.

තත්ථ පච්චතන්ති පච්චතු. කම්මකතන්ති කතකම්මං එවං ගුණකාරකං තුම්භාදිසං යො න ජානාති, සො එවරූපො හොතුති වදති.

අථස්ස රාජා සද්දහිත්වා ථුතිං කරොන්තො ගාථමාහ –

260.

“සච්චජ්ජට්ඨඤ්ඤා තච මෙස හොතු, අක්කොධනො හොහි අනුපනාහි; සබ්බඤ්ච තෙ නාගකුලං සුපණ්ණා, අග්ගිංව ගිම්හෙසු විචජ්ජයන්තු” ති.

තත්ථ තච මෙස හොතුති තච එසා පට්ඨඤ්ඤා සච්චා හොතු. අග්ගිංව ගිම්හෙසු විචජ්ජයන්තුති යථා මනුස්සා ගිම්හකාලෙ සන්තාපං අනිච්ඡන්තා ජලමානං අග්ගිං විචජ්ජෙන්නි, එවං විචජ්ජෙන්නු දුරතොව පරිහරන්තු.

මහාසත්තොපි රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

261.

“අනුකම්පසි නාගකුලං ජනින්ද, මාතා යථා සුජ්ජියං එකපුත්තං;

අහඤ්ච තෙ නාගකුලෙන සද්ධිං, කාහාමි වෙය්‍යාවට්ඨං උළාර” නිති.

තං සුත්වා රාජා නාගභවනං ගන්තුකාමො සෙනං ගමනසජ්ජං කාතුං
ආණාපෙන්නො ගාථමාහ –

262.

“යොජෙන්නු වෙ රාජරටෙ සුවිත්තෙ, කම්බොජකෙ අස්සතරෙ සුදන්නෙ;
නාගෙ ච යොජෙන්නු සුවණ්ණකප්පනෙ, දක්ඛෙමු නාගස්ස
නිවෙසනානි” නි.

තත්ථ කම්බොජකෙ අස්සතරෙ සුදන්නෙති සුසික්ඛිතෙ කම්බොජරට්ඨසම්භවෙ
අස්සතරෙ යොජෙන්නු.

ඉතරා අභිසම්බුද්ධගාථා –

263.

“හෙරි මුද්දිඬගා පණවා ච සඬ්ඛා, අවජ්ජයිංසු උග්ගසෙනස්ස රඤ්ඤො;
පායාසි රාජා බහු සොහමානො, පුරක්ඛනො නාරිගණස්ස මජ්ඣෙ” නි.

තත්ථ බහු සොහමානොති භික්ඛවෙ, බාරාණසිරාජා සොළසභි නාරිසහස්සෙහි
පුරක්ඛනො පරිවාරිතො තස්ස නාරිගණස්ස මජ්ඣෙ බාරාණසිතො නාගභවනං
ගච්ඡන්තො අතිවිය සොහමානො පායාසි.

තස්ස නගරා නික්ඛන්තකාලෙයෙව මහාසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙන
නාගභවනං සබ්බරතනමයං පාකාරඤ්ච ද්වාරට්ටාලකෙ ච දිස්සමානරූපෙ කත්වා
නාගභවනගාමීං මග්ගං අලඬකතපටියත්තං මාපෙසි. රාජා සපරිසො තෙන මග්ගෙන
නාගභවනං පටිසිත්වා රමණීයං භූමිභාගඤ්ච පාසාදෙ ච අද්දස. තමත්ථං
පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

264.

“සුවණ්ණචිතකං භූමිං, අද්දක්ඛි කාසිවඩ්ඪනො;
සොවණ්ණමයපාසාදෙ, වෙළිරියඵලකත්ථතෙ.

265.

“ස රාජා පාවිසි බ්‍යම්භං, වම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං;
ආදිච්චවණ්ණසන්තිහං, කංසවිජ්ජුපහස්සරං.

266.

“නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තං, නානාගන්ධසමීරිතං;
සො පාවෙක්ඛි කාසිරාජා, වම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං.

267.

“පව්වියස්මිං කාසිරඤ්ඤා, වම්පෙය්‍යස්ස නිවෙසනං;
දිබ්බා තූරියා පවජ්ජිංසු, නාගකඤ්ඤා ච නච්චිසුං.

268.

“තං නාගකඤ්ඤා චරිතං ගණෙන, අන්චාරුහී කාසිරාජා පසන්තො;
නිසීදි සොවණ්ණමයමිහි පියෙ, සාපස්සයෙ චන්දනසාරලිත්තෙ” ති.

තත්ථ සුවණ්ණචිතකන්ති සුවණ්ණවාලුකාය සන්ථතං. බ්‍යම්භන්ති
අලඬිකතනාගභවනං. වම්පෙය්‍යස්සාති නාගභවනං පවිසිත්වා වම්පෙය්‍යනාගරාජස්ස
නිවෙසනං පාවිසි. කංසව්ජ්ජුපහස්සරන්ති මෙසමුබ්බෙ සඤ්චරණසුවණ්ණච්ජ්ජු විය
ඔභාසමානං. නානාගන්ධසමීරිතන්ති නානාවිධෙහි දිබ්බගන්ධෙහි අනුසඤ්චරිතං.
චරිතං ගණෙනාති තං නිවෙසනං නාගකඤ්ඤාගණෙන චරිතං අනුසඤ්චරිතං.
චන්දනසාරලිත්තෙති දිබ්බසාරචන්දනෙන අනුලිත්තෙ.

තත්ථ නිසින්තමත්තස්සෙවස්ස නානග්ගරසං දිබ්බභොජනං උපනාමෙසුං, තථා
සොළසන්තං ඉත්ථිසහස්සානං සෙසරාජපරියාය ච. සො සත්තාභමත්තං සපරිසො
දිබ්බන්තපානාදීනි පරිභුඤ්ජිත්වා දිබ්බෙහි කාමගුණෙහි අභිරමිත්වා සුබසයනෙ
නිසින්තො මහාසත්තස්ස යසං වණ්ණෙත්වා “නාගරාජ, ත්වං ඵ්චරුපං සම්පත්තිං
පභාය මනුස්සලොකෙ වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජිත්වා කස්මා උපොසථවාසං වසී” ති
ප්‍රච්ඡි. සොපිස්ස කට්ඨෙ. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

269.

“සො තත්ථ භුත්වා ච අථො රමිත්වා, වම්පෙය්‍යකං කාසිරාජා අචොච;
විමානසෙට්ඨානි ඉමානි තුය්හං, ආදිච්චවණ්ණානි පහස්සරානි;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

270.

“තා කම්බුකායුරධරා සුවත්ථා, වට්ඨගුලී තම්බතලුපපන්තා;
පග්ගය්හ පායෙන්ති අනොමවණ්ණා, නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ;
කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

271.

“නජ්ජො ච තෙමා පුටුලොමමච්ඡා, ආටාසකුන්තාහිරුදා සුතිත්ථා;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

272.

“කොඤ්චා මයුරා දිවියා ච භංසා, වග්ගුස්සරා කොකිලා සම්පතන්ති;
නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

273.

“අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා;

නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

274.

“ඉමා ච තෙ පොක්ඛරඤ්ඤො සමන්තතො, දිබ්බා ච ගන්ධා සතතං
පවායන්ති;

නෙතාදිසං අත්ථි මනුස්සලොකෙ, කිං පත්ථයං නාග තපො කරොසි.

275.

“න පුත්තහෙතු න ධනස්ස හෙතු, න ආයුනො වාපි ජනිත්ද හෙතු;
මනුස්සයොනිං අභිපත්ථයානො, තස්මා පරක්කම්ම තපො කරොමි” ති.

තත්ථ තාති සොළසසහස්සනාගකඤ්ඤායො සන්ධායාහ. කම්බුකායුරධරාති
සුවණ්ණාහරණධරා. වට්ටඬගුලීති පවාලඬකුරසදිසවට්ටඬගුලී. තම්බතලුපපන්තාති
අභිරත්තෙහි හත්ථපාදතලෙහි සමන්තාගතා. පායෙන්තීති දිබ්බපානං උක්ඛිපිත්වා තං
පායෙන්ති. පුටුලොමමච්ඡාති පුටුලපත්තෙහි නානාමච්ඡෙහි සමන්තාගතා.
ආටාසකුන්තාභිරුදාති ආටාසඬබාතෙහි සකුණෙහි අභිරුදා. සුතිත්ථාති සුන්දරතිත්ථා.
දිවියා ච හංසාති දිබ්බහංසා ච. සම්පතන්තීති මනුඤ්ඤරවං රචන්තා රුක්ඛතො
රුක්ඛං සම්පතන්ති. දිබ්බා ච ගන්ධාති තාසු පොක්ඛරණ්ණසු සතතං දිබ්බගන්ධා
වායන්ති. අභිපත්ථයානොති පත්ථයන්තො විචරාමි. තස්මාති තෙන කාරණෙන
පරක්කම්ම වීරියං පග්ගහෙත්වා තපො කරොමි, උපොසථං උපවසාමිති.

එවං චුත්තෙ රාජා ආහ –

276.

“ත්ථං ලොහිතක්ඛො විහතන්තරංසො, අලඬකතො කප්පිතකෙසමස්සු;
සුරොසිතො ලොහිතචන්දනෙන, ගන්ධබ්බරාජාව දිසා පභාසසි.

277.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, සබ්බෙහි කාමෙහි සමඬගිභූතො;
පුච්ඡාමි තං නාගරාජෙනමත්ථං, සෙයොයා ඉතො කෙන
මනුස්සලොකො” ති.

තත්ථ සුරොසිතොති සුවිලිත්තො.

අථස්ස ආචික්ඛන්තො නාගරාජා ආහ –

278.

“ජනිත්ද නාඤ්ඤත්ව මනුස්සලොකා, සුද්ධිව සංවිජ්ජති සංයමො වා;
අහඤ්ච ලද්ධාන මනුස්සයොනිං, කාභාමි ජාතිමරණස්ස අන්ත” ති.

තත්ථ සුද්ධි වානි මහාරාජ, අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සලොකා අමතමහානිබ්බානසඬ්ඛාතා සුද්ධි වා සීලසංයමො වා නත්ථි. අන්තන්ති මනුස්සයොනිං ලද්ධා ජාතිමරණස්ස අන්තං කරිස්සාමිති තපො කරොමිති.

තං සුත්වා රාජා ආහ -

279.

“අද්ධා භවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානවින්තිනො; නාරියො ච දිස්වාන තුවඤ්ච නාග, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති.

තත්ථ නාරියො වානි ඉමා තච නාගකඤ්ඤායො ච තුවඤ්ච දිස්වා බහුනි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමිති වදති.

අථ නං නාගරාජා ආහ -

280.

“අද්ධා භවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානවින්තිනො; නාරියො ච දිස්වාන මමඤ්ච රාජ, කරොහි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති.

තත්ථ කරොහීති කරෙය්‍යාසී, මහාරාජානි.

එවං චුත්තෙ උග්ගසෙනො ගන්තුකාමො හුත්වා “නාගරාජ, චිරං වසිමහ, ගමිස්සාමා” ති ආපුච්ඡි. අථ නං මහාසත්තො “තෙන හි මහාරාජ, යාවදිච්ඡකං ධනං ගණ්හාහි” ති ධනං දස්සෙන්තො ආහ -

281.

“ඉදඤ්ච මෙ ජාතරූපං පහුතං, රාසී සුවණ්ණස්ස ච තාලමත්තා; ඉතො හරිත්වාන සුවණ්ණසරානි, කරස්සු රූපියපාකාරං කරොන්තු.

282.

“මුත්තා ච වාහසහස්සානි පඤ්ච, වෙළුරියමිස්සානි ඉතො හරිත්වා; අන්තෙපුරෙ භූමියං සන්ථරන්තු, නික්කද්දමා හෙහිති නිරජා ව.

283.

“එතාදිසං ආවස රාජසෙට්ඨ, විමානසෙට්ඨං බහු සොහමානං; බාරාණසිං නගරං ඉද්ධං ථීතං, රජ්ජඤ්ච කාරෙහි අනොමපඤ්ඤා” ති.

තත්ථ රාසීති තෙසු තෙසු යානෙසු තාලපමාණා රාසියො. සුවණ්ණසරානීති සුවණ්ණගෙහානි. නික්කද්දමානි එවං තෙ අන්තෙපුරෙ භූමි නික්කද්දමා ච නිරජා ච භවිස්සති. එතාදිසන්ති එවරූපං සුවණ්ණමයං රජතපාකාරං.

මුත්තාවෙළුරියසන්ථතභූමිභාගං. ඵිතන්ති ඵිතං බාරාණසිනගරඤ්ච ආවස.
අනොමපඤ්ඤාති අලාමකපඤ්ඤා.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා අධිවාසෙසි. අථ මහාසත්තො නාගභවනෙ හෙරිං
වරාපෙසි “සබ්බා රාජපරිසා යාවදිච්ඡකං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං ධනං
ගණ්හන්තු”ති. රඤ්ඤො ච අනෙකෙහි සකට්ඨතෙහි ධනං පෙසෙසි. රාජා
මහත්තෙන යසෙන නාගභවනා නික්ඛමිත්වා බාරාණසිමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය
කිර පම්බුදිපතලං සහිරඤ්ඤං ජාතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං පොරාණකපණ්ඩිතා නාගසම්පත්තිං
පභාය උපොසථවාසං වසිංසු”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
අභිතුණ්ඩිකො දෙවදත්තො අහොසි, සුමනා රාහුලමාතා, උග්ගසෙනො සාරිපුත්තො,
වම්පෙය්‍යනාගරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වම්පෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දසමා.

[507] 11. මහාපලොභනජාතකවණ්ණනා

බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වානාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො විසුද්ධසංකිලෙසං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා “හික්ඛු මාතුගාමො
නාමෙස විසුද්ධසත්තෙසි සංකිලිට්ඨෙ කරොති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියන්ති චූළපලොභනෙ (ජා. 1.3.37 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව
අතීතවත්ථු විත්ථාරිතබ්බං. තදා පන මහාසත්තො බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වා
කාසිරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, අනිත්ථිගන්ධකුමාරො නාම අහොසි.
ඉත්ථිතං හත්ථෙ න සණ්ඨාති, පුරිසවෙසෙන නං ටඤ්ඤං පායෙන්ති, කුමානාගාරෙ
වසති, ඉත්ථියො න පස්සති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා වතස්සො ගාථා අභාසි –

284.

“බ්‍රහ්මලොකා වචිත්වාන, දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො;
රඤ්ඤො පුත්තො උදපාදි, සබ්බකාමසම්ඤ්ඤා.

285.

“කාමා වා කාමසඤ්ඤා වා, බ්‍රහ්මලොකෙ න විජ්ජති;
ස්වාස්සු තායෙව සඤ්ඤාය, කාමෙහි විජ්ඣවිජ්ජ.

286.

“තස්ස වන්තෙපුරෙ ආසි, කුමානාගාරං සුමාපිතං;
සො තත්ථ පටිසල්ලිතො, එකො රහසි කුමායථ.

287.

“ස රාජා පරිදෙවෙසි, පුත්තසොකෙන අට්ටිනො;
එකපුත්තො වයං මය්හං, න ච කාමානි භුඤ්ජති” ති.

තත්ථ සබ්බකාමසමිද්ධිසුති සබ්බකාමානං සමිද්ධිසු සමපත්තිසු ධීතස්ස
රඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා එකො දෙවපුත්තො නිබ්බත්ති. ස්වාස්සුති සො කුමාරො.
තායෙවාති තාය බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිතාය ඤානසඤ්ඤාය එව. සුමාපිතන්ති
පිතරා සුට්ඨු මනාපං කත්වා මාපිතං. රහසි ඤායථාති මාතුගාමං අපස්සන්තො වසි.
පරිදෙවෙසිති විලපි.

පඤ්චමා රඤ්ඤො පරිදෙවනගාථා –

288.

“කො නු ඛිවෙත්ථ උපායො සො, කො වා ජානාති කිඤ්චනං;
යො මෙ පුත්තං පලොභෙය්‍ය, යථා කාමානි පත්ථයෙ” ති.

තත්ථ කො නු ඛිවෙත්ථ උපායොති කො නු ඛො එත්ථ එතස්ස කාමානං
භුඤ්ජනඋපායො. “කො නු ඛො ඉධුපායො සො” තිපි පායො, අට්ඨකථායං පන
“කො නු ඛො එතං උපවසිත්වා උපලාපනකාරණං ජානාති” ති වුත්තං. කො වා
ජානාති කිඤ්චනන්ති කො වා එතස්ස පලිබොධකාරණං ජානාතීති අත්ථො.

තතො පරං දියඬිසගාථා අභිසම්බුද්ධගාථා –

289.

“අහු කුමාරී තත්ථෙව, වණ්ණරූපසමාහිතා;
කුසලා නච්චගීතස්ස, වාදිතෙ ව පදක්ඛිණා.

290.

“සා තත්ථ උපසඬ්ඨකම්ම, රාජානං එතදබ්බවි” ති;

තත්ථ අහුති භික්ඛවෙ, තත්ථෙව අත්තෙපුරෙ වුළුනාටකානං අත්තරෙ එකා
තරුණකුමාරිකා අභොසි. පදක්ඛිණාති සුසික්ඛිතා.

“අහං ඛො නං පලොභෙය්‍යං, සවෙ භත්තා භවිස්සති” ති. –

උපඬ්ඨගාථා කුමාරිකාය වුත්තා.

තත්ථ සවෙ භත්තාති සවෙ එස මය්හං පති භවිස්සතීති.

291.

“තං තථාවාදිතිං රාජා, කුමාරිං එතදබ්බවි;
ත්ථඤ්ඤෙව නං පලොභෙහි, තච භත්තා භවිස්සතීති.

තත්ථ තව භත්තාති තවෙස පති භවිස්සති, ත්වඤ්ඤෙව තස්ස අග්ගමහෙසී
භවිස්සසී, ගච්ඡ නං පලොභෙහි, කාමරසං ජානාපෙහීති.

එවං වත්වා රාජා “ඉමිස්සා කිර ඔකාසං කරොන්තු”ති කුමාරස්ස උපට්ඨාකානං
පෙසෙසී. සා පච්චුසකාලෙ වීණං ආදාය ගන්ත්වා කුමාරස්ස සයනගබ්භස්ස ඛහි
අවිදුරෙ යත්වා අග්ගනාඛෙහි වීණං වාදෙන්තී මධුරසරෙන ගායිත්වා තං පලොභෙසී.
තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

292.

“සා ව අන්තෙපුරං ගන්ත්වා, බහුං කාමුපසංහිතං;
හදයඬිගමා පෙමනීයා, චිත්තා ගාථා අභාසථ.

293.

“තස්සා ව ගායමානාය, සද්දං සුත්වාන නාරියා;
කාමච්ඡන්දස්ස උප්පජ්ජී, ජනං සො පරිපුච්ඡථ.

294.

“කස්සෙසො සද්දො කො වා සො, භණති උච්චාවචං බහුං;
හදයඬිගමං පෙමනීයං, අහො කණ්ණසුඛං මම.

295.

“එසා බො පමදා දෙව, බිඬිඬා එසා අනජ්ජිකා;
සවෙ ත්වං කාමෙ භුඤ්ජෙය්‍යා, හිංසො හිංසො ඡාදෙය්‍යා තං.

296.

“ඉඬිස ආගච්ඡතොරෙන, අවිදුරමිහි ගායතු;
අස්සමස්ස සමීපමිහි, සන්තිකෙ මය්හ ගායතු.

297.

“තිරොකුට්ටමිහි ගායිත්වා, කුමාරාගාරමිහි පාවිසී;
ඛන්ධි නං අනුපුබ්බෙන, ආරඤ්ඤමිව කුඤ්ජරං.

298.

“තස්ස කාමරසං ඤත්වා, ඉස්සාධම්මො අජායථ;
‘අහමෙව කාමෙ භුඤ්ජෙය්‍යං, මා අඤ්ඤො පුරිසො අහු’.

299.

“තතො අසිං ගහෙත්වාන, පුරිසෙ හන්තුං උපක්කමී;
අහමෙවෙකො භුඤ්ජිස්සං, මා අඤ්ඤො පුරිසො සියා.

300.

“තතො ජානපදා සබ්බෙ, වික්කන්දිංසු සමාගතා;
සුත්තො ත්‍යායං මහාරාජ, ජනං හෙයෙත්‍යද්දසකං.

301.

“තඤ්ච රාජා විවාහෙසි, සම්භා රට්ඨා ච ඛත්තියො;
යාවතා විජිතං මය්හං, න තෙ චත්ථබ්බ තාවදෙ.

302.

“තතො සො හරියමාදාය, සමුද්දං උපසඬ්ඛමි;
පණ්ණසාලං කරිත්වාන, චනමුඤ්ජාය පාවිසි.

303.

“අටෙත්ථ ඉසි මාගච්ඡි, සමුද්දං උපරුපරි;
සො තස්ස ගෙහං පාවෙක්ඛි, හත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙ.

304.

“තඤ්ච හරියා පලොහෙසි, පස්ස යාව සුදාරුණං;
චුතො සො බ්‍රහ්මචරියම්භා, ඉද්ධියා පරිභායථ.

305.

“රාජපුත්තො ච උඤ්ජාතො, චනමුලථලං බහුං;
සායං කාෂේන ආදාය, අස්සමං උපසඬ්ඛමි.

306.

“ඉසි ච ඛත්තියං දිස්වා, සමුද්දං උපසඬ්ඛමි;
‘වෙහායසං ගමිස්ස’න්ති, සිද්ධතෙ සො මහණ්ණවෙ.

307.

“ඛත්තියො ච ඉසිං දිස්වා, සිද්ධමානං මහණ්ණවෙ;
තස්සෙව අනුකම්පාය, ඉමා ගාථා අභාසථ.

308.

“අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිං, සයං ආගම්ම ඉද්ධියා;
මිස්සිභාවිත්ථියා ගන්ත්වා, සංසිද්ධි මහණ්ණවෙ.

309.

“ආචට්ටනී මහාමායා, බ්‍රහ්මචරියවිකොපනා;
සිද්ධන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිචජ්ජයෙ.

310.

“අනලා මුද්දසම්භාසා, දුප්පුරා තා නදීසමා;

සිදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

311.

“යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොව සං යානං, බිජ්ජං අනුදහන්ති තං.

312.

“බත්තිසස්ස වචො සුත්වා, ඉසිස්ස නිබ්බිදා අහු;
ලද්ධා පොරාණකං මග්ගං, ගච්ඡතෙ සො විභායසං.

313.

“බත්තියො ව ඉසිං දිස්වා, ගච්ඡමානං විභායසං;
සංවෙගං අලභී ධීරො, පබ්බජ්ජං සමරොචයි.

314.

“තතො සො පබ්බජිත්වාන, කාමරාගං විරාජයි;
කාමරාගං විරාජෙත්වා, බ්‍රාහ්මලොකූපගො අහු”ති.

තත්ථ අත්තෙපුරන්ති කුමාරස්ස වසනට්ඨානං. බහුන්ති බහුං නානප්පකාරං.
කාමුපසංහිතන්ති කාමනිස්සිතං ගීතං පවත්තයමානා. කාමච්ඡන්දස්සාති අස්ස
අනිත්ථිගන්ධකුමාරස්ස කාමච්ඡන්දො උජ්ජජ්ජී. ජනන්ති අත්තතො සන්තිකාවචරං
පරිවාරිකජනං. උච්චාවචන්ති උග්ගතඤ්ච අනුග්ගතඤ්ච. භුඤ්ජෙය්‍යාති සචෙ
භුඤ්ජෙය්‍යාසි. ඡාදෙය්‍යා තන්ති එතෙ කාමා නාම තච රුච්චෙය්‍යා. සො “පමදා”ති
වචනං සුත්වා තුණ්හි අහොසි. ඉතරා පුනදිවසෙපි ගායි. එවං කුමාරො
පට්ඨද්ධවිත්තො හුත්වා තස්සා ආගමනං රොචෙන්තො පරිවාරිකෙ ආමන්තෙත්වා
“ඉඬ්ඝා”ති ගාථමාහ.

තිරොකුට්ටමිහීති සයනගබ්භකුට්ටස්ස බහි. මා අඤ්ඤොති අඤ්ඤො කාමෙ
පරිභුඤ්ජන්තො පුරිසො නාම මා සියා. හන්තුං උපක්කමීති අන්තරවිථිං ඔතරිත්වා
මාරතුං ආරහි. විකන්දිංසුති කුමාරෙන කතිපයෙසු පුරිසෙසු පහතෙසු පුරිසා
පලායිත්වා ගෙහාති පවිසිංසු. සො පුරිසෙ අලහන්තො ටොකං විස්සමි. තස්මිං බණ්ණ
රාජඬ්ගණෙ සන්තිපතිත්වා උපක්කොසිංසු. ජනං හෙයෙත්‍යදුසකන්ති නිරපරාධං
ජනං හෙයෙති, තං ගණ්භාපෙථාති වදිංසු. රාජා උපායෙන කුමාරං ගණ්භාපෙත්වා
“ඉමස්ස කිං කත්තබ්බ”න්ති පුච්ඡී. “දෙව, අඤ්ඤං නත්ථී, ඉමං පන කුමාරං තාය
කුමාරිකාය සද්ධිං රට්ඨා පබ්බාපෙතුං වට්ටති”ති චුත්තෙ තථා අකාසි. තමත්ථං
පකාසෙන්තො සත්ථා “තඤ්චා”තිආදිමාහ. තත්ථ විවාහෙසීති පබ්බාපෙසි. න තෙ
වත්ථබ්බ කාවදෙති යත්තකං මය්හං විජිතං, තත්තකෙ තයා න වත්ථබ්බං.
උඤ්ජායාති ඵලාඵලත්ථාය.

තස්මිං පන වනං පට්ටියෙ ඉතරා යං තත්ථ පටිතබ්බයුත්තකං අත්ථී, තං පටිත්වා
තස්සාගමනං ඔලොකෙන්ති පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ

එකදිවසං අන්තර්දීපකවාසී එකො ඉද්ධිමන්තතාපසො අස්සමපදතො නික්ඛමිත්වා මණ්ඩලකං විය උදකං මද්දමානොව ආකාසෙ උප්පතිත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තො පණ්ණසාලාය උපරිභාගං පත්වා ධූමං දිස්වා “ඉමස්මිං යානෙ මනුස්සා වසන්ති මඤ්ඤෙ”ති පණ්ණසාලද්වාරෙ ඔතරි. සා තං දිස්වා නිසීදාපෙත්වා පට්ඨද්ධවිත්තා හුත්වා ඉත්ථිකුත්තං දස්සෙත්වා තෙන සද්ධිං අනාචාරං අවරි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා “අට්ඨත්ථා”ති ආදිමාහ. තත්ථ ඉසි මාගච්ඡීති ඉසි ආගච්ඡී. සමුද්දං උපරුපරීති සමුද්දස්ස මත්ථකමත්ථකෙන. පස්ස යාව සුදාරුණන්ති පස්සථ, භික්ඛවෙ, තාය කුමාරිකාය යාව සුදාරුණං කම්මං කතන්ති අත්ථො.

සායන්ති සායන්භසමයෙ. දිස්වාති තං විජ්ඣතුං අසක්කොන්තො සකලදිවසං තත්ථෙව හුත්වා සායන්භසමයෙ රාජපුත්තං ආගතං දිස්වා පලායිතුං “වෙභායසං ගමිස්ස”න්ති උප්පතනාකාරං කරොන්තො පතිත්වා මහණ්ණවෙ සිද්ධි. ඉසිං දිස්වාති අනුබන්ධමානො ගන්ත්වා පස්සිත්වා. අනුකම්පායාති සවායං භූමියා ආගතො අභවිස්ස, පලායිත්වා අරඤ්ඤං පටිසෙය්‍ය, ආකාසෙන ආගතො භවිස්සති, තස්මා සමුද්දෙ පතිතොපි උප්පතනාකාරමෙව කරොතිති අනුකම්පං උප්පාදෙත්වා තස්සෙව අනුකම්පාය අභාසථ. තාසං පන ගාථානං අත්ථො තිකනිපාතෙ චුත්තොයෙව. නිබ්බිදා අහුති කාමෙසු නිබ්බෙදො ජාතො. පොරාණකං මග්ගන්ති පුබ්බෙ අධිගතං ඤානවිසෙසං. පබ්බජිත්වානාති තං ඉත්ථිං මනුස්සාවාසං නෙත්වා නිවත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කාමරාගං විරාජයි, විරාජෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, මාතුගාමං පටිච්ච විසුද්ධසත්තාපි සංකිලිස්සන්ති”ති වත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පත්තො. තදා අනිත්ථිගන්ධකුමාරො අභමෙව අහොසිත්ති.

මහාපලොභනජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[508] 12. පඤ්චපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

315-336. පඤ්චපණ්ඩිතජාතකං මහාඋමඨගෙ ආචි භවිස්සති.

පඤ්චපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

[509] 13. භත්ථිපාලජාතකවණ්ණනා

වීරස්සං වත පස්සාමාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොරුකම සිදු වූයේ එහි නිසාම රාජා අහෝසි. තස්ස පුරොහිතො දහරකාලතො පටියාය පියසභායො. තෙ උභොපි අපුත්තකා අහෙසුං. තෙ එකදිවසං සුඛසයනෙ නිසින්නා මන්තයිංසු “අම්භාකං ඉස්සරියං මහන්නං, පුත්තො වා ධීනා වා නත්ථි, කිං නු බො කත්තබ්බ”න්ති. තතො රාජා පුරොහිතං ආහ – “සම්ම, සචෙ තච ගෙහෙ පුත්තො ජායිස්සති, මම රජ්ජස්ස සාමිකො භවිස්සති, සචෙ මම පුත්තො ජායිස්සති, තච ගෙහෙ භොගානං සාමිකො භවිස්සති”ති. එවං උභොපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං සඬකරිංසු.

අපේකදිවසං පුරොහිතො භොගගාමං ගන්නවා ආගමනකාලෙ දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසන්නො බහිනගරෙ එකං බහුපුත්තිකං නාම දුග්ගතිත්ථිං පස්සි. තස්සා සත්ත පුත්තා සබ්බෙව අරොගා, එකො පවනභාජනකපල්ලං ගණ්ඨි, එකො සයනකටසාරකං, එකො පුරතො ගච්ඡති, එකො පච්ඡතො, එකො අඬගුලිං ගණ්ඨි, එකො අඬකෙ නිසින්නො, එකො බත්ථෙ. අප්ප නං පුරොහිතො පුච්ඡ “භද්දෙ, ඉමෙසං දාරකානං පිතා කුභි”න්ති? “සාමි, ඉමෙසං පිතා නාම නිබ්බේධො නත්ථි”ති. “එවරූපෙ සත්ත පුත්තෙ කින්නි කත්වා අලත්ථා”ති? සා අඤ්ඤං ගහණං අපස්සන්ති නගරද්වාරෙ ධීනං නිග්‍රොධරුක්ඛං දස්සෙත්වා “සාමි එතස්මිං නිග්‍රොධෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය සන්නිකෙ පත්ථෙත්වා ලභිං, එතාය මෙ පුත්තා දින්නා”ති ආහ. පුරොහිතො “තෙන හි ගච්ඡ ත්ව”න්ති රථා ඔරුය්හ නිග්‍රොධමූලං ගන්නවා සාඛාය ගහෙත්වා වාලෙත්වා “අම්භො දෙවතෙ, ත්වං රඤ්ඤො සන්නිකා කිං නාම න ලභසි, රාජා තෙ අනුසංචච්ඡරං සහස්සං විස්සජ්ජෙත්වා බලිකම්මං කරොති, තස්ස පුත්තං න දෙසි, එතාය දුග්ගතිත්ථියා තච කො උපකාරො කතො, යෙනස්සා සත්ත පුත්තෙ අදාසි. සචෙ අම්භාකං රඤ්ඤො පුත්තං න දෙසි, ඉතො තං සත්තමෙ දිවසෙ සමූලං ඡින්නාපෙත්වා බණ්ඩාබණ්ඩිකං කාරෙස්සාමි”ති රුක්ඛදෙවතං තජ්ජෙත්වා පක්කාමි. සො එතෙන නියාමෙනෙව පුනදිවසෙපිති පටිපාටියා ඡ දිවසෙ කපෙසි. ඡට්ඨෙ පන දිවසෙ සාඛාය ගහෙත්වා “රුක්ඛදෙවතෙ අජ්ජෙකරත්තිමත්තකමෙව සෙසං, සචෙ මෙ රඤ්ඤො පුත්තං න දෙසි, ස්වෙ තං නිට්ඨාපෙස්සාමි”ති ආහ.

රුක්ඛදෙවතා ආවජ්ජෙත්වා තං කාරණං තථතො ඤත්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො පුත්තං අලහන්නො මම විමානං නාසෙස්සති, කෙන නු බො උපායෙන තස්ස පුත්තං දාතුං වට්ටති”ති චතුන්නං මහාරාජානං සන්නිකං ගන්නවා තමත්ථං ආරොචෙසි. තෙ “මයං තස්ස පුත්තං දාතුං න සක්ඛිස්සාමා”ති වදිංසු. අට්ඨවිසතියක්ඛසෙනාපතීනං සන්නිකං අගමාසි, තෙපි තපෙවාහංසු. සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො සන්නිකං ගන්නවා කපෙසි. සොපි “ලභිස්සති නු බො රාජා අනුච්ඡවිකෙ පුත්තෙ, උදාහු තො”ති උපධාරෙන්නො පුඤ්ඤවත්තෙ චත්තාරො දෙවපුත්තෙ පස්සි. තෙ කීර පුරිමභවෙ බොරුකම සිදු වූයේ පෙසකාරා හුත්වා තෙන කම්මෙන ලද්ධකං පඤ්චකොට්ඨාසං කත්වා චත්තාරො කොට්ඨාසෙ පරිභුඤ්ජිංසු. පඤ්චමං ගහෙත්වා එකතොව දානං අදංසු. තෙ තතො වුතා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිංසු, තතො යාමභවනෙති එවං අනුලොමපටිලොමං ඡසු දෙවලොකෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්නා විවරන්ති. තදා පන තෙසං තාවතිංසභවනතො චිත්තවා යාමභවනං ගමනවාරො භොති. සක්කො තෙසං සන්නිකං ගන්නවා පක්කොසිත්වා “මාරිසා, තුම්භෙහි මනුස්සලොකං ගත්තුං

වට්ටනි, එසුකාරීරඤ්ඤා අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්තවා” ති ආහ. තෙ තස්ස වචනං සුත්වා “සාධු දෙව, ගමිස්සාම, න පනම්හාකං රාජකුලෙනත්ථො, පුරොහිතස්ස ගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා දහරකාලෙයෙව කාමෙ පභාය පබ්බජිස්සාමා” ති වදිංසු. සක්කො “සාධු” ති තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ආගන්ත්වා රුක්ඛදෙවතාය තමත්ථං ආරොවෙසි. සා තුට්ඨමානසා සක්කං වන්දිත්වා අත්තනො විමානමෙව ගතා.

පුරොහිතොපි පුනදිවසෙ බලවපුරිසෙ සන්නිපාතාපෙත්වා වාසිඵරසුආදීනි ගාභාපෙත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා රුක්ඛසාධාය ගහෙත්වා “අම්හො දෙවතෙ, අජ්ජ මය්හං තං යාවන්තස්ස සත්තමො දිවසො, ඉදානි තෙ නිට්ඨානකාලො” ති ආහ. තතො රුක්ඛදෙවතා මහත්තෙනානුභාවෙන බන්ධවිවරතො නික්ඛමිත්වා මධුරසරෙන තං ආමන්තෙත්වා ‘බ්‍රාහ්මණ, තිට්ඨතු එකො පුත්තො, වත්තාරො තෙ පුත්තෙ දස්සාමි” ති ආහ. “මම පුත්තෙනත්ථො නත්ථි, අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තං දෙහි” ති. “තුය්හංයෙව දෙමි” ති. “තෙන හි මම ද්වෙ, රඤ්ඤො ද්වෙ දෙහි” ති. “රඤ්ඤො න දෙමි, වත්තාරොපි තුය්හමෙව දමිමි, තයා ව ලද්ධමත්තාව භවිස්සන්ති, අගාරෙ පන අට්ඨත්වා දහරකාලෙයෙව පබ්බජිස්සන්ති” ති. “ත්ථං මෙ කෙවලං පුත්තෙ දෙහි, අපබ්බජනකාරණං පන අම්හාකං භාරො” ති. සා තස්ස පුත්තවරං දත්වා අත්තනො භවනං පාවිසි. තතො පට්ඨාය දෙවතාය සක්කාරො මහා අහොසි.

ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො වට්ඨත්වා පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “හත්ථිපාලො” ති නාමං කත්වා අපබ්බජනත්ථාය හත්ථිගොපකෙ පටිච්ඡාපෙසුං. සො තෙසං සන්නිකෙ වඩ්ඪති. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ දුතියො වට්ඨත්වා අස්සා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්ති, තස්සපි ජාතකාලෙ “අස්සපාලො” ති නාමං කරිංසු. සො අස්සගොපකානං සන්නිකෙ වඩ්ඪති. තතියස්ස ජාතකාලෙ “ගොපාලො” ති නාමං කරිංසු. සො ගොපාලෙහි සද්ධිං වඩ්ඪති. චතුත්ථස්ස ජාතකාලෙ “අජපාලො” ති නාමං කරිංසු. සො අජපාලෙහි සද්ධිං වඩ්ඪති. තෙ වුඩ්ඪිමත්ථාය සොහග්ගජ්ජත්තා අහෙසුං.

අථ තෙසං පබ්බජිතහයෙන රඤ්ඤො විජිතා පබ්බජිතෙ නිහරිංසු. සකලකාසිරට්ඨෙ එකපබ්බජිතොපි නාහොසි. තෙ කුමාරා අතිඵරුසා අහෙසුං, යාය දිසාය ගච්ඡන්ති, තාය ආහරියමානං පණ්ණාකාරං විලුම්පන්ති. හත්ථිපාලස්ස සොළසවස්සකාලෙ කායසම්පත්තිං දිස්වා රාජා ව පුරොහිතො ව “කුමාරා මහල්ලකා ජාතා, ඡත්තුස්සාපනසමයො, තෙසං කිං නු බො කාතබ්බ” ත්ති මන්තෙත්වා “එතෙ අභිසිත්තකාලතො පට්ඨාය අතිස්සරා භවිස්සන්ති, තතො තතො පබ්බජිතා ආගමිස්සන්ති, තෙ දිස්වා පබ්බජිස්සන්ති, එතෙසං පබ්බජිතකාලෙ ජනපදො උල්ලොලො භවිස්සති, වීමංසිස්සාම තාව තෙ, පච්ඡා අභිසිඤ්චිස්සාමා” ති වින්තෙත්වා උහොපි ඉසිවෙසං ගහෙත්වා හික්ඛං වරන්තා හත්ථිපාලස්ස කුමාරස්ස නිවෙසනද්වාරං අගමංසු. කුමාරො තෙ දිස්වා ව තුට්ඨො පසන්තො උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

337.

“විරස්සං වත පස්සාම, බ්‍රාහ්මණං දෙවවණ්ණිනං;
මහාජටං බාරිධරං, පඬිකදන්තං රජස්සිරං.

338.

“විරස්සං වත පස්සාම, ඉසිං ධම්මගුණෙ රතං;
කාසායවත්ථවසනං, වාකචීරං පටිච්ඡදං.

339.

“ආසනං උදකං පජ්ජං, පටිගණ්භාතු නො භවං;
අග්ගෙ භවන්තං පුච්ඡාම, අග්ගං කුරුතු නො භව”න්ති.

තත්ථ බ්‍රාහ්මණන්ති බාහිතපාපබ්‍රාහ්මණං. දෙවවණ්ණිනන්ති සෙට්ඨවණ්ණිනං
සොරතපං පරමතික්ඛිත්ථියං පබ්බජිතභාවං උපගතන්ති අත්ථො. බාරිධරන්ති
බාරිභාරධරං. ඉසින්ති සීලක්ඛන්ධාදයො පරියෙසින්වා යීතං. ධම්මගුණෙ රතන්ති
සුවරිතකොට්ඨාසෙ අභිරතං. “ආසන”න්ති ඉදං තෙසං නිසිදනත්ථාය ආසනං
පඤ්ඤපෙත්වා ගන්ධොදකඤ්ච පාදබ්භඤ්ජනඤ්ච උපනෙත්වා ආහ. අග්ගෙති ඉමෙ
සබ්බෙපි ආසනාදයො අග්ගෙ භවන්තං පුච්ඡාම. කුරුතු නොති ඉමෙ නො අග්ගෙ
භවං පටිගණ්භතුති.

එවං සො තෙසු එකෙකං වාරොනාහ. අථ නං පුරොහිතො ආහ – “තාත
හත්ථිපාල ත්වං අම්හෙ ‘කෙ ඉමෙ’ති මඤ්ඤමානො එවං කටෙසී”ති.
“හෙමවන්තකා ඉසයො”ති. “න මයං, තාත, ඉසයො, එස රාජා එසුකාරී, අහං තෙ
පිතා පරොහිතො”ති. “අථ කස්මා ඉසිවෙසං ගණ්භිත්ථා”ති? “තච
විමංසනත්ථායා”ති. “මම කිං විමංසමා”ති? “සචෙ අම්හෙ දිස්වා න පබ්බජිස්සසි,
අථ තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුං ආගතාමිහා”ති. “තාත න මෙ රජ්ජෙනත්ථො,
පබ්බජිස්සාමහන්ති. අථ නං පිතා ‘තාත හත්ථිපාල, නායං කාලො පබ්බජ්ජායා’ති
වත්ථා යථාජ්ඣාසයං අනුසාසන්තො චතුත්ථගාථමාහ –

340.

“අධිච්ච වෙදෙ පරියෙස විත්තං, පුත්තෙ ගෙහෙ තාත පතිට්ඨපෙත්වා;
ගන්ධෙ රසෙ පච්චනුභුයා සබ්බං, අරඤ්ඤං සාධු මුනි සො පසත්ථො”ති.

තත්ථ අධිච්චාති සජ්ඣායින්වා. පුත්තෙති ඡත්තං උස්සාපෙත්වා නාටකෙ
වාරොන උපට්ඨාපෙත්වා පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිත්වා තෙ පුත්තෙ ගෙහෙ
පතිට්ඨාපෙත්වාති අත්ථො. සබ්බන්ති එතෙ ච ගන්ධරසෙ සෙසඤ්ච සබ්බං
චත්ථුකාමං අනුභවිත්වා. අරඤ්ඤං සාධු මුනි සො පසත්ථොති පච්ඡා
මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිතස්ස අරඤ්ඤං සාධු ලද්ධකං හොති. යො එවරුපෙ කාලෙ
පබ්බජති, සො මුනි බුද්ධාදීහි අරියෙහි පසත්ථොති වදති.

තතො හත්ථිපාලො ගාථමාහ –

341.

“වෙදා න සච්චා න ව චිත්තලාභො, න පුත්තලාභෙන ජරං විහන්ති;
ගන්ධෙ රසෙ මුච්චනමාහු සන්තො, සකම්මුනා හොති ඵලූපපත්ති” ති.

තත්ථ න සච්චාති යං සග්ගඤ්ච මග්ගඤ්ච වදන්ති, න තං සාධෙත්ති, තුච්ඡා
නිස්සාරා නිජ්චලා. න ව චිත්තලාභොති ධනලාභොපි පඤ්චසාධාරණත්තා සබ්බො
එකසභාවො න හොති. ජරන්ති තාත, ජරං වා බ්‍යාධිමරණං වා න කොචි
පුත්තලාභෙන පටිබාහිතුං සමත්ථො නාම අත්ථී. දුක්ඛමූලා හෙතෙ උපධයො.
ගන්ධෙ රසෙති ගන්ධෙ ව රසෙ ව සෙසෙසු ආරම්මණෙසු ව මුච්චනං මුත්තිමෙව
බුද්ධාදයො පණ්ඩිතා කථෙත්ති. සකම්මුනාති අත්තනා කතකම්මෙනෙව සත්තානං
ඵලූපපත්ති ඵලනිජ්චත්ති හොති. කම්මස්සකා හි, තාත, සත්තාති.

කුමාරස්ස වචනං සුත්ථා රාජා ගාථමාහ —

342.

“අද්ධා හි සච්චං වචනං තවෙනං, සකම්මුනා හොති ඵලූපපත්ති;
ජීණ්ණා ව මාතාපිතරො තථිමෙ, පස්සෙය්‍යුං තං වස්සසනං අරොග” ති.

තත්ථ වස්සසනං අරොගන්ති එතෙ වස්සසනං අරොගං තං පස්සෙය්‍යුං, ත්වම්පි
වස්සසනං ජීවන්තො මාතාපිතරො පොසස්සුති වදති.

තං සුත්ථා කුමාරො “දෙව, ත්වං කිං නාමෙතං වදසී” ති වත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි

343.

“යස්සස්ස සක්ඛි මරණෙන රාජ, ජරාය මෙත්ති නරවීරසෙට්ඨ;
යො වාපි ජඤ්ඤා න මරිස්සං කදාචි, පස්සෙය්‍යුං තං වස්සසනං අරොගං.

344.

“යථාපි නාවං පුරිසො දකම්හි, එරෙති වෙ නං උපනෙති තීරං;
එවම්පි බ්‍යාධි සතතං ජරා ව, උපනෙති මච්චං වසමන්තකස්සා” ති.

තත්ථ සක්ඛිති මිත්තධම්මො. මරණෙනාති දත්තො මතො මිත්තො මතොති
සම්මුතිමරණෙන. ජරායාති පාකට්ඨරාය වා සද්ධිං යස්ස මෙත්ති භවෙය්‍ය, යස්සෙතං
මරණඤ්ච ජරා ව මිත්තභාවෙන නාගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. එරෙති වෙ නන්ති
මහාරාජ, යථා නාම පුරිසො නදීතිත්ථෙ උදකම්හි නාවං යපෙත්ථා පරතීරගාමී ජනං
ආරොපෙත්ථා සවෙ අරිත්තෙන උජ්ජිලෙන්තො ජියෙන කඩ්ඞන්තො වාලෙති
සට්ඨෙති, අථ තං පරතීරං නෙති. එවං බ්‍යාධි ජරා ව නිච්චං අන්තකස්ස මච්චුනො
වසං උපනෙතියෙවාති.

එවං ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතසංඛාරස්ස පරිත්තභාවං දස්සෙත්වා “මහාරාජ, තුම්හෙ තිට්ඨං, තුම්හෙහි සද්ධිං කථයන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති, අප්පමත්තා භොවා” ති ඔවාදං දත්වා රාජානඤ්ච පිතරඤ්ච චන්දිත්වා අත්තනො පරිවාරකෙ ගහෙත්වා බාරාණසියං රජ්ජං පභාය “පබ්බජිස්සාමි” ති නගරතො නික්බමි. “පබ්බජ්ජා නාමෙසා සොහනා භවිස්සති” ති හත්ථිපාලකුමාරොන සද්ධිං මහාජනො නික්බමි. යොජනිකා පරිසා අභොසි. සො තාය පරිසාය සද්ධිං ගඬගාය තීරං පත්වා ගඬගාය උදකං ඔලොකෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා ඤානානි නිබ්බත්තෙත්වා චිත්තෙසි “අයං සමාගමො මහා භවිස්සති, මම තයො කනිට්ඨභාතරො මාතාපිතරො රාජා දෙවිති සබ්බෙ සපරිසා පබ්බජිස්සන්ති, බාරාණසි සුඤ්ඤා භවිස්සති, යාව එතෙසං ආගමනා ඉධෙව භවිස්සාමි” ති. සො තත්ථෙව මහාජනස්ස ඔවාදං දෙන්නො නිසිදි.

පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච චිත්තයිංසු “හත්ථිපාලකුමාරො තාව ‘රජ්ජං පභාය මහාජනං ආදාය පබ්බජිස්සාමි’ ති ගන්ත්වා ගඬගානීරෙ නිසින්තො, අස්සපාලං විමංසිත්වා අභිසිඤ්චිස්සාමා” ති. තෙ ඉසිවෙසෙනෙව තස්සපි ගෙහද්වාරං අගමංසු. සොපි තෙ දිස්වා පසන්නමානසො උපසංකම්ත්වා “විරස්සං චත පස්සාමා” තිආදිති වදන්තො තථෙව පටිපජ්ජි. තෙපි තං තථෙව චත්වා අත්තනො ආගතකාරණං කථයිංසු. සො “මම භාතිකෙ හත්ථිපාලකුමාරෙ සන්තෙ කථං පය්මතරං මය්හමෙව සෙතච්ඡත්තං පාපුණාති” ති පුච්ඡිත්වා “තාත, භාතා, තෙ ‘න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමි’ ති චත්වා නික්බන්තො” ති චුත්තෙ “කහං පනෙසො ඉදානී” ති චත්වා “ගඬගානීරෙ නිසින්තො” ති චුත්තෙ “තාත, මම භාතරා ඡඩ්ඪිතබ්බෙලෙන කම්මං නත්ථි, බාලා හි පරිත්තකපඤ්ඤා සත්තා එතං කිලෙසං ජහිතුං න සක්කොන්ති, අහං පන ජහිස්සාමි” ති රඤ්ඤො ච පිතු ච ධම්මං දෙසෙන්නො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

345.

“පඬකො ච කාමා පලිපො ච කාමා, මනොහරා දුත්තරා මච්චුධෙය්‍යා;
එතස්මිං පඬකෙ පලිපෙ බ්‍යසන්නා, භීතත්තරුපා න තරන්ති පාරං.

346.

“අයං පුරෙ ලුද්දමකාසි කම්මං, ස්වායං ගහිතො න හි මොක්ඛිතො මෙ;
ඔරුන්ධියා නං පරිරක්ඛිස්සාමි, මායං පුන ලුද්දමකාසි කම්ම” න්ති.

තත්ථ පඬකොති යො කොචි කද්දමො. පලිපොති සුඛුමවාලුකමිස්සො සංඝකද්දමො. තත්ථ කාමා ලග්ගාපනවසෙන පඬකො නාම, ඔසිදාපනවසෙන පලිපො නාමාති චුත්තා. දුත්තරාති දුරතික්කමා. මච්චුධෙය්‍යාති මච්චුතො අධිට්ඨානා. එතෙසු හි ලග්ගා වෙව අනුපවිට්ඨා ච සත්තා උත්තරිතුං අසක්කොන්තා දුක්ඛක්ඛන්ධපරියායෙ චුත්තප්පකාරං දුක්ඛඤ්චෙව මරණඤ්ච පාපුණන්ති. තෙනාහ – “එතස්මිං පඬකෙ පලිපෙ බ්‍යසන්නා භීතත්තරුපා න තරන්ති පාරං” න්ති. තත්ථ බ්‍යසන්නාති සන්නා. “විසන්නා” තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. භීතත්තරුපාති භීතචිත්තසභාවා. න තරන්ති පාරන්ති නිබ්බානපාරං ගන්තුං න සක්කොන්ති.

අයන්ති මහාරාජ, අයං මමත්තභාවො පුබ්බෙ අස්සගොපකෙහි සද්ධිං
 වඩ්ඪන්තො මහාජනස්ස විලුම්පනවිහෙය්නාදිවසෙන ඛන්තං ලුද්දං සාහසිකකම්මං
 අකාසි. ස්වායං ගභීතොති සො අයං තස්ස කම්මස්ස විපාකො මයා ගහිතො. න හි
 මොක්ඛිතො මෙති සංසාරවට්ටෙ සති න හි මොක්ඛො ඉතො අකුසලඵලතො මම
 අත්ථි. ඔරුන්ධියා නං පරිරක්ඛිස්සාමිති ඉදානි නං කායවච්ඡිමනොද්චාරානි
 පිදහන්තො ඔරුන්ධිත්වා පරිරක්ඛිස්සාමි. කිංකාරණා? මායං පුන ලුද්දමකාසි කම්මං.
 අහඤ්ඤි ඉතො පට්ඨාය පාපං අකත්වා කල්‍යාණමෙව කරිස්සාමි.

එවං අස්සපාලකුමාරො ද්විති ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා “තිට්ඨං තුම්හෙ,
 තුම්හෙහි සද්ධිං කට්ඨන්තමෙව මං ඛ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති”ති ඔවාදං
 දත්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා හත්ථිපාලකුමාරස්සෙව සන්තිකං
 ගතො. සො තස්ස ආකාසෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා “භාතික, අයං සමාගමො
 මහා භවිස්සති, ඉධෙව තාව භොමා”ති ආහ. ඉතරොපි “සාධු”ති සම්පට්ඨි.
 පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච තෙනෙවුපායෙන ගොපාලකුමාරස්ස නිවෙසනං
 ගන්ත්වා තෙනපි තට්ඨෙව පටිනන්දිත්වා අත්තනො ආගමනකාරණං ආවික්ඛිංසු.
 සොපි අස්සපාලකුමාරො විය පටික්ඛිපිත්වා “අහං චිරතො පට්ඨාය පබ්බජිතුකාමො
 වනෙ නට්ඨගොණං විය පබ්බජ්ජං උපධාරෙන්තො විවරාමි, තෙන මෙ
 නට්ඨගොණස්ස පදං විය භාතිකානං ගතමග්ගො දිට්ඨො, ස්වාහං තෙනෙව මග්ගෙන
 ගමිස්සාමි”ති වත්වා ගාථමාහ —

347.

“ගවංච නට්ඨං පුරිසො යථා වනෙ, අන්වෙසති රාජ අපස්සමානො;
 එවං නට්ඨො එසුකාරි මමත්ථො, සොහං කථං න ගවෙසෙය්‍යං රාජා”ති.

තත්ථ එසුකාරිති රාජානං ආලපති. මමත්ථොති වනෙ ගොණො විය මම
 පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතො අත්ථො නට්ඨො. සොහන්ති සො අහං අජ්ජ පබ්බජිතානං
 මග්ගං දිස්වා කථං පබ්බජ්ජං න ගවෙසෙය්‍යං, මම භාතිකානං ගතමග්ගමෙව
 ගමිස්සාමි නරින්දාති.

අථ නං “තාත ගොපාල, එකාහං ද්විහං ආගමෙහි, අම්හෙ සමස්සාසෙත්වා පච්ඡා
 පබ්බජිස්සාමි”ති වදිංසු. සො “මහාරාජ, අජ්ජ කත්තබ්බකම්මං ‘ස්වෙ කරිස්සාමි’ති
 න වත්තබ්බං, කල්‍යාණකම්මං නාම අජ්ජෙව කත්තබ්බ”න්ති වත්වා ඉතරං ගාථමාහ
 —

348.

“භියොති භියාති පොසො, පරෙති පරිභායති;
 අනාගතං නෙතමත්ථිති ඤත්වා, උජ්ජන්තජන්දං කො පනුදෙය්‍ය ධිරො”ති.

තත්ථ භියොති ස්වෙති අත්ථො. පරෙති පුනදිවසෙ. ඉදං චුත්තං භොති — “යො
 මහාරාජ, අජ්ජ කත්තබ්බං කම්මං ‘ස්වෙ’ති, ස්වෙ කත්තබ්බං කම්මං ‘පරෙ’ති වත්වා

න කරොති, සො තතො පරිභායති, න තං කම්මං කාතුං සක්කොති” ති. එවං ගොපාලො හද්දෙකරත්තසුත්තං (ම. නි. 3.272 ආදයො) නාම කට්ඨෙ. ස්වායමත්ථො හද්දෙකරත්තසුත්තෙන කට්ඨෙත්ථො. අනාගතං නෙතමත්ථීති යං අනාගතං, තං “නෙතං අත්ථී” ති ඤාත්වා උප්පන්නං කුසලච්ඡන්දං කො පණ්ඩිතො පනුදෙය්‍ය හරෙය්‍ය.

එවං ගොපාලකුමාරො ද්විති ගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා “තිට්ඨං තුම්හෙ, තුම්හෙහි සද්ධිං කට්ඨන්තමෙව මං ඛ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති” ති යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ද්වින්නං භාතිකානං සන්නිකං ගතො. හත්ථිපාලො තස්සෙති ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ රාජා ච පුරොහිතො ච තෙනෙවුපායෙන අප්පාලකුමාරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තෙනපි තට්ඨෙ පටිනන්දිත්වා අත්තනො ආගමනකාරණං ආචික්ඛිත්වා “ඡත්තං තෙ උස්සාපෙස්සාමා” ති වදිංසු. කුමාරො ආහ – “මය්හං භාතිකා කුහි” ත්ති? තෙ “අම්භාකං රජ්ජෙනත්ථො නත්ථී” ති සෙතච්ඡත්තං පභාය තියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ගඬිගාතීරෙ නිසින්නාති. නාහං මම භාතිකෙහි ඡඩ්ඨිතබ්බෙලං සීසෙනාදාය විචරිස්සාමි, අහමිපි පබ්බජිස්සාමිති. තාත, ත්ථං තාච දහරො, අම්භාකං හත්ථභාරො, වයප්පත්තකාලෙ පබ්බජිස්සාමිති. අථ නෙ කුමාරො “කිං තුම්හෙ කට්ඨං, නනු ඉමෙ සත්තා දහරකාලෙපි මහල්ලකකාලෙපි මරන්තියෙව, ‘අයං දහරකාලෙ මරිස්සති, අයං මහල්ලකකාලෙ’ ති කස්සච හත්ථෙ වා පාදෙ වා නිමිත්තං නත්ථී, අහං මම මරණකාලං න ජානාමි, තස්මා ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමි” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

349.

“පස්සාමි වොහං දහරං කුමාරිං, මත්තුපමං කෙතකපුප්ඵනෙත්තං;
අභුත්තභොගෙ පයමෙ වයස්මිං, ආදාය මච්චු වජනෙ කුමාරිං.

350.

“යුචා සුජාතො සුමුඛො සුදස්සනො, සාමො කුසුම්භපරිකිණ්ණමස්සු;
හිත්වාන කාමෙ පටිකච්ච ගෙහං, අනුජාන මං පබ්බජිස්සාමි දෙවා” ති.

තත්ථ වොති නිපාතමත්තං, පස්සාමිච්චෙවාති අත්ථො. මත්තුපමන්ති භාසභාසවිලාසෙහි මත්තං විය වරන්ති. කෙතකපුප්ඵනෙත්තන්ති කෙතකපුප්ඵපත්තං විය පුට්ඨලායතනෙත්තං. අභුත්තභොගෙහි එවං උත්තමරූපධරං කුමාරිං පයමෙවයෙ වත්තමානං අභුත්තභොගමෙව මාතාපිතුනං උපරි මහන්නං සොකං පාතෙත්වා මච්චු ගහෙත්වාච ගච්ඡති. සුජාතොති සුසණ්ඨිතො. සුමුඛොති කඤ්චනාදාසපුණ්ණවන්දසදිසමුඛො. සුදස්සනොති උත්තමරූපධාරිතාය සම්පන්නදස්සනො. සාමොති සුවණ්ණසාමො. කුසුම්භපරිකිණ්ණමස්සුති සන්නිසින්නට්ඨෙන සුමුමට්ඨෙන ච තරුණකුසුම්භකෙසරසදිසපරිකිණ්ණමස්සු. ඉමිනා එවරූපොපි කුමාරො මච්චුවසං ගච්ඡති. තථාච්චධම්මෙ හි සිනෙරුං උප්පාතෙත්තො විය නික්කරුණො මච්චු ආදාය ගච්ඡන්ති දස්සෙති. හිත්වාන කාමෙ පටිකච්ච ගෙහං, අනුජාන මං පබ්බජිස්සාමි දෙවාති දෙව, පුත්තදාරඛන්ධනස්මිඤ්ඤි

උප්පන්නෙ තං ඛන්ධනං දුච්ඡෙදනීයං භොති, තෙනාහං පුරෙතරඤ්ඤෙව කාමෙ ව ගෙහඤ්ඤෙව හිත්වා ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමි, අනුජාන, මන්ති.

එවඤ්ඤෙව පන වත්වා “තිට්ඨං තුම්හෙ, තුම්හෙහි සද්ධිං කට්ඨන්තමෙව මං බ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති”ති තෙ උභොපි වන්දිත්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා නික්ඛමිත්වා ගඬගාතීරමෙව අගමාසි. හත්ථිපාලො තස්සපි ආකාසෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා “සමාගමො මහා භවිස්සති”ති තත්ථෙව නිසිදි. පුනදිවසෙ පුරොහිතො පල්ලඬකවරමජ්ඣගතො නිසිදිත්වා වින්තෙසි “මම පුත්තා පබ්බජිතා, ඉදානාහං එකකොව මනුස්සබ්‍රාහ්මණකො ජාතොමිහි, අහමිපි පබ්බජිස්සාමි”ති. සො බ්‍රාහ්මණියා සද්ධිං මන්තෙන්තො ගාථමාහ –

351.

“සාබාහි රුක්ඛො ලහතෙ සමඤ්ඤං, පහීනසාබං පන බ්‍රාහ්මණ; පහීනපුත්තස්ස මමජ්ජ භොති, වාසෙට්ඨි හික්ඛාවරියාය කාලො”ති.

තත්ථ ලහතෙ සමඤ්ඤන්ති රුක්ඛොති වොහාරං ලහති. වාසෙට්ඨිති බ්‍රාහ්මණං ආලපති. හික්ඛාවරියායාති මය්හමිපි පබ්බජිජාය කාලො, පුත්තානං සන්තිකමෙව ගමිස්සාමිති.

සො එවං වත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙසි, සට්ඨි බ්‍රාහ්මණසහස්සානි සන්තිපතිංසු. අථ නෙ ආහ – “තුම්හෙ කිං කරිස්සං”ති තුම්හෙ පන ආවරියාති. “අහං මම පුත්තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි”ති. “න තුම්හාකමෙව නිරයො උණ්හො, මයමිපි පබ්බජිස්සාමා”ති. සො අසිතිකොට්ඨනං බ්‍රාහ්මණියා නියායාදෙන්වා යොජනිකං බ්‍රාහ්මණපරිසං ආදාය නික්ඛමිත්වා පුත්තානං සන්තිකඤ්ඤෙව ගතො. හත්ථිපාලො තායපි පරිසාය ආකාසෙ යත්වා ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ බ්‍රාහ්මණී වින්තෙසි “මම වත්තාරො පුත්තා සෙනච්ඡන්තං පභාය ‘පබ්බජිස්සාමා’ති ගතා, බ්‍රාහ්මණොපි පුරොහිතට්ඨානෙන සද්ධිං අසිතිකොට්ඨනං ඡඩ්ඛෙන්වා පුත්තානඤ්ඤෙව සන්තිකං ගතො, අහමෙව එකා කිං කරිස්සාමි, පුත්තානං ගතමග්ගෙනෙව ගමිස්සාමි”ති. සා අතීතං උදාහරණං ආහරන්ති උදානගාථමාහ –

352.

“අසස්මි කොඤ්ඤාව යථා හිමච්චයෙ, කතානි ජාලානි පදාලිය හංසා; ගච්ඡන්ති පුත්තා ව පතී ව මය්හං, සාහං කථං නානුච්ඡෙ පජාන”න්ති.

තත්ථ අසස්මි කොඤ්ඤාව යථාති යථෙව ආකාසෙ කොඤ්ඤවසකුණා අසජ්ජමානා ගච්ඡන්ති. හිමච්චයෙති වස්සානච්චයෙ. කතානි ජාලානි පදාලිය හංසාති අතීතෙ කිර ඡන්තවුතිසහස්සා සුචණ්ණහංසාවස්සාරත්තපභොනකං සාලිං කඤ්ඤනගුභායං නික්ඛිපිත්වා වස්සහයෙන බහි අනික්ඛමිත්වා වතුමාසං තත්ථ වසන්ති. අථ නෙසං උණ්ණනාහි නාම මක්කටකො ගුහාද්වාරෙ ජාලං බන්ධති. හංසා ද්වින්තං තරුණහංසානං ද්විගුණං වට්ටං දෙන්ති. තෙ ථාමසම්පන්නතාය තං ජාලං ඡින්නිත්වා

පුරතො ගවිජන්ති, සෙසා තෙසං ගතමග්ගෙන ගවිජන්ති. සා තමත්ථං පකාසෙන්ති එවමාහ. ඉදං චුත්තං හොති – යථෙව ආකාසෙ කොඤ්චසකුණා අසජ්ජමානා ගවිජන්ති, තථා හිමච්චයෙ වස්සානාතික්කමෙ ද්වෙ තරුණහංසා කතානි ජාලානි පදාලෙන්වා ගවිජන්ති, අථ තෙසං ගතමග්ගෙන ඉතරෙ හංසා. ඉදානි පන මම පුත්තා තරුණහංසා ජාලං විය කාමජාලං ඡින්දිත්වා ගතා, මයාපි තෙසං ගතමග්ගෙන ගන්තබ්බන්ති ඉමිනාධිජ්ජායෙන “ගවිජන්ති පුත්තා ව පතී ව මය්හං, සාහං කථං නානුවපෙ පජාන”න්ති ආහ.

ඉති සා “කථං අහං එවං පජානන්ති න පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජිස්සාමි යෙවා”ති සන්නිට්ඨානං කත්වා බ්‍රාහ්මණියො පක්කොසාපෙන්වා එවමාහ “තුම්හෙ කිං කරිස්සථා”ති? “තුම්හෙ පන අයො”ති. “අහං පබ්බජිස්සාමි”ති. “මයමපි පබ්බජිස්සාමා”ති. සා තං විහවං ඡඩ්ඛෙන්වා යොජනිකං පරිසං ගහෙන්වා පුත්තානං සන්නිකමෙව ගතා. හත්ථිපාලො තායපි පරිසාය ආකාසෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. පුනදිවසෙ රාජා “කුහිං පුරොහිතො”ති පුච්ඡි. “දෙව, පුරොහිතො ව බ්‍රාහ්මණී ව සබ්බං ධනං ඡඩ්ඛෙන්වා ද්වියොජනිකං පරිසං ගහෙන්වා පුත්තානං සන්නිකං ගතා”ති. රාජා “අසාමිකං ධනං අම්භාකං පාපුණාති”ති තස්ස ගෙහතො ධනං ආහරාපෙසි. අථස්ස අග්ගමහෙසි “රාජා කිං කරොති”ති පුච්ඡිත්වා “පුරොහිතස්ස ගෙහතො ධනං ආහරාපෙති”ති චුත්තෙ “පුරොහිතො කුහි”න්ති වත්වා “සපජාපතිකො පබ්බජ්ජත්ථාය නික්ඛන්තො”ති සුත්වා “අයං රාජා බ්‍රාහ්මණො ව බ්‍රාහ්මණියා ව චතුරි පුත්තෙහි ව ජහිතං උක්කාරං මොහෙන මුළ්භො අත්තනො සරං ආහරාපෙති, උපමාය නං බොධෙස්සාමි”ති සුනතො මංසං ආහරාපෙන්වා රාජඩගණෙ රාසිං කාරෙන්වා උපුමග්ගං විස්සජ්ජෙන්වා ජාලං පරික්ඛිපාපෙසි. ගිජ්ඣා දුරතොව දිස්වා තස්සත්ථාය ඔතරිංසු. තත්ථ සජ්ජඤ්ඤා ජාලං පසාරිතං ඤත්වා අතිහාරිකා හුත්වා “උජුකං උජ්ජතිතුං න සක්ඛිස්සාමා”ති අත්තනා බාදිතමංසං ඡඩ්ඛෙන්වා වම්ඨත්වා ජාලං අනල්ලිසිත්වා උජුකමෙව උජ්ජතිත්වා ගමිංසු. අත්ඨබ්බාලා පන තෙහි ඡඩ්ඛිතං වම්ඨං බාදිත්වා භාරියා හුත්වා උජුකං උජ්ජතිතුං අසක්කොන්තා ආගන්ත්වා ජාලෙ බජ්ඣංසු. අථෙකං ගිජ්ඣං ආනෙත්වා දෙවියා දස්සයිංසු. සා තං ආදාය රඤ්ඤො සන්නිකං ගන්ත්වා “එථ තාව, මහාරාජ, රාජඩගණෙ එකං කිරියං පස්සිස්සාමා”ති සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා “ඉමෙ ගිජ්ඣෙ ඔලොකෙහි මහාරාජා”ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

353.

“එතෙ භුත්වා වම්ඨත්වා ව, පක්කමන්ති විහඩ්ගමා;
යෙ ව භුත්වා න වමිංසු, තෙ මෙ හත්ථත්තමාගතා.

354.

“අවමි බ්‍රාහ්මණො කාමෙ, සො ත්වං පච්චාවම්ඨස්සයි;
වත්තාදො පුරිසො රාජ, න සො හොති පසංසියො”ති.

තත්ථ භුත්වා වමිත්වා වාති මංසං බාදිත්වා වමිත්වා ව. පච්චාචම්ඝසසීති පටිභුඤ්ඡිස්සසී. වන්තාදොති පරස්ස වමිතබාදකො. න පසංසියොති සො තණ්හාවසිකො බාලො බුද්ධාදීහි පණ්ඩිතෙහි පසංසිතබ්බො න හොති.

තං සුත්වා රාජා විජ්ජට්ඨාරී අහොසි, තයො භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨන්සු. සො “අජ්ජෙව රජ්ජං පහාය මම පබ්බජිතුං වට්ටති” ති උජ්ජන්තසංවෙගො දෙවියා ථුතිං කරොන්තො ගාථමාහ —

355.

“පඬිකෙ ව පොසං පලිපෙ බ්‍යසන්තං, බලී යථා දුබ්බලමුද්ධරෙය්‍ය;
එවම්පි මං ත්වං උදතාරි හොති, පඤ්චාලි ගාථාහි සුභාසිතාහි” ති.

තත්ථ බ්‍යසන්තන්ති නිමුග්ගං, “විසන්ත”න්තිපි පායො. උද්ධරෙය්‍යාති කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා උක්ඛිපිත්වා ථලෙ යපෙය්‍ය. උදතාරීති කාමපඬිකතො උත්තාරයි. “උදතාසී” තිපි පායො, අයමෙවත්ථො. “උද්ධට්ඨාසී” තිපි පායො, උද්ධරීති අත්ථො. පඤ්චාලීති පඤ්චාලරාජධිතෙ.

එවඤ්ච පන වත්වා තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පබ්බජිතුකාමො භුත්වා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ — “තුම්හෙ කිං කරිස්සථා” ති තුම්හෙ පන, දෙවාති? “අහං හත්ථිපාලස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි” ති. “මයම්පි පබ්බජිස්සාම, දෙවා” ති. රාජා ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං ඡඩ්ඨෙත්වා “අත්ථිකා සෙතච්ඡන්තං උස්සාපෙත්තු” ති අමච්චිවරිචුතො තියොජනිකං පරිසං ගහෙත්වා කුමාරස්සෙව සන්තිකං ගතො. හත්ථිපාලො තස්සාපි පරිසාය ආකාසෙ නිසින්නො ධම්මං දෙසෙසී. සත්ථා රඤ්ඤො පබ්බජිතභාවං පකාසෙන්නො ගාථමාහ —

356.

“ඉදං වත්වා මහාරාජා, එසුකාරී දිසම්පති;
රට්ඨං භිත්වාන පබ්බජී, නාගො ඡෙත්වාච බන්ධන” ති.

පුනදිවසෙ නගරෙ ඔභීනජනො සන්තිපතිත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා දෙවියා ආරොචෙත්වා නිවෙසනං පවිසිත්වා දෙවිං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො ගාථමාහ.

357.

“රාජා ව පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, රට්ඨං පහාය නරවීරසෙට්ඨො;
තුචම්පි නො හොහි යථෙව රාජා, අම්හෙහි ගුත්තා අනුසාස රජ්ජ” ති.

තත්ථ අනුසාසාති අම්හෙහි ගුත්තා භුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙහි.

සා මහාජනස්ස කථං සුත්වා සෙසගාථා අහාසි —

358.

“රාජා ව පබ්බජ්ජමරොවයිත්ථ, රට්ඨං පභාය නරචිරසෙට්ඨො;
අහම්පි එකා වරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි මනොරමානි.

359.

“රාජා ව පබ්බජ්ජමරොවයිත්ථ, රට්ඨං පභාය නරචිරසෙට්ඨො;
අහම්පි එකා වරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි.

360.

“අව්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා වරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි මනොරමානි.

361.

“අව්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා වරිස්සාමි ලොකෙ, හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි.

362.

“අව්චෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියො, වයොගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති;
අහම්පි එකා වරිස්සාමි ලොකෙ, සිතිභූතා සබ්බමතිච්ච සඬග”න්ති.

තත්ථ එකානි පුත්තධිතුකිලෙසසම්බාධෙනි මුච්චිත්වා ඉමස්මිං ලොකෙ එකිකාව
වරිස්සාමි. කාමානීති රූපාදයො කාමගුණො. යතොධිකානීති යෙන යෙන ඔධිනා
ධීතානි, තෙන තෙන ධීතානෙව ජහිස්සාමි, න කිඤ්චි ආමසිස්සාමිති අත්ථො.
අව්චෙන්ති කාලානි පුබ්බණ්ණාදයො කාලා අතික්කමන්ති. තරයන්තීති අතුච්ඡා
හුත්වා ආයුසඬබාරං ඛෙපයමානා බාදයමානා ගච්ඡන්ති. වයොගුණානි
පඨමවයාදයො තයො, මන්දදසකාදයො වා දස කොට්ඨාසා. අනුපුබ්බං ජහන්තීති
උපරුපරිකොට්ඨාසං අප්පත්වා තත්ථ තත්ථෙව නිරුජ්ඣන්ති. සිතිභූතානි
උණ්හකාරකෙ උණ්හසභාවෙ කිලෙසෙ පභාය සීතලා හුත්වා. සබ්බමතිච්ච සඬගන්ති
රාගසඬගාදිකං සබ්බසඬගං අතික්කමිත්වා එකා වරිස්සාමි, හත්ථිපාලකුමාරස්ස
සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමිති.

ඉති සා ඉමාහි ගාථාහි මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා අමච්චහරියායො
පක්කොසාපෙත්වා ආහ – “තුම්හෙ කිං කරිස්සවා”ති තුම්හෙ පන අයොති? “අහං
පබ්බජිස්සාමි”ති. “මයම්පි පබ්බජිස්සාමා”ති. සා “සාධු”ති රාජනිවෙසනෙ
සුචණ්ණකොට්ඨාගාරාදීනි විවරාපෙත්වා “අසුකට්ඨානෙ ව අසුකට්ඨානෙ ව
මහානිධි නිදහිත”න්ති සුචණ්ණපට්ටෙ ලිබාපෙත්වා “දින්නඤ්ඤෙව, අත්ථිකා
හරන්තු”ති වත්වා සුචණ්ණපට්ටං මහාතලෙ ථම්මෙ ඛන්ධාපෙත්වා නගරෙ හෙරිං
වරාපෙත්වා මහාසම්පත්තිං ඡඩ්ඛෙත්වා නගරා නික්ඛමි. තස්මිං ඛණෙ සකලනගරං
සඬබුහි. “රාජා ව කිර දෙවී ව රජ්ජං පභාය ‘පබ්බජිස්සාමා’ති නික්ඛමන්ති, මයං ඉධ
කිං කරිස්සාමා”ති තතො තතො මනුස්සා යථාපුරිතානෙව ගෙහානි ඡඩ්ඛෙත්වා
පුත්තෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු. සබ්බාපණා පසාරිතනියාමෙනෙව ධීතා,

නිවන්තිත්වා ඔලොකෙන්තො නාම නාහොසි. සකලනගරං තුව්ඡං අහොසි, දෙවීචි
තියොජනිකං පරිසං ගහෙන්වා තත්ථෙව ගතා. හත්ථිපාලො තස්සාපි පරිසාය
ආකාසෙ නිසින්තො ධම්මං දෙසෙන්වා ද්වාදසයොජනිකං පරිසං ගහෙන්වා
හිමවන්තාහිමුබො පායාසි. “හත්ථිපාලකුමාරො කිර ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං
තුව්ඡං කත්වා ‘පබ්බජ්ජස්සාමි’ති මහාජනං ආදාය හිමවන්තං ගච්ඡති, කිමඤ්ච පන
මය”න්ති සකලකාසිරට්ඨං සඬුහි. අපරහාගෙ පරිසා තිංසයොජනිකා අහෙසුං, සො
තාය පරිසාය සද්ධිං හිමවන්තං පාවිසි.

සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා “හත්ථිපාලකුමාරො
මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, සමාගමො මහා හවිස්සති, වසනට්ඨානං ලද්ධං
වට්ටති”ති විස්සකම්මං ආණාපෙසි “ගච්ඡ, ආයාමතො ඡත්තිංසයොජනං,
චිත්ථාරතො පන්තරසයොජනං අස්සමං මාපෙත්වා පබ්බජ්ජපරික්ඛාරො
සම්පාදෙහි”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා ගඬගාතීරෙ රමණීයෙ භූමිභාගෙ
චුත්තජපමාණං අස්සමපදං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාසු
කට්ඨත්ථරණපණ්ණත්ථරණආසනාදීනි පඤ්ඤපෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජ්ජපරික්ඛාරො
මාපෙසි. එකෙකිස්සා පණ්ණසාලාය ද්වාරෙ එකෙකො වඩ්ඤමො
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානපරිච්ඡින්නො කතසුධාපරිකම්මො ආලම්බනඵලකො, තෙසු
තෙසු යානෙසු නානාවණ්ණසුරහිකුසුමසඤ්ජන්තා පුජ්ඵගච්ඡා, එකෙකස්ස
වඩ්ඤමස්ස කොටියං එකෙකො උදකහරිතො කූපො, තස්ස සන්තිකෙ එකෙකො
ඵලරුක්ඛො, සො එකොව සබ්බඵලානි ඵලති. ඉදං සබ්බං දෙවතානුභාවෙන අහොසි.
විස්සකම්මො අස්සමපදං මාපෙත්වා පණ්ණසාලාසු පබ්බජ්ජපරික්ඛාරො යපෙත්වා
“යෙ කෙච්ඡි පබ්බජ්ජකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරො ගණ්හන්තු”ති ජාතිහිඩ්ගුලකෙන
හිත්තියා අක්ඛරානි ලිඛිත්වා අත්තතො ආනුභාවෙන හෙරවසද්දෙ මිගපක්ඛී
දුද්දසිකෙ අමනුස්සෙ ච පටික්කමාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

හත්ථිපාලකුමාරො එකපදිකමග්ගෙන සක්කදත්තියං අස්සමං පවිසිත්වා
අක්ඛරානි දිස්වා “සක්කෙන මම මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛන්තභාවො ඤාතො
හවිස්සති”ති ද්වාරං විවරිත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජලිඬං ගහෙන්වා
නික්ඛමිත්වා වඩ්ඤමං ඔතරිත්වා කතිපයෙ වාරෙ අපරාපරං වඩ්ඤමිත්වා
සෙසජනකායං පබ්බාපෙත්වා අස්සමපදං විවාරෙන්තො තරුණපුත්තානං ඉත්ථිනං
මජ්ඣට්ඨානෙ පණ්ණසාලං අදාසි. තතො අනන්තරං මහල්ලකිත්ථිනං, තතො
අනන්තරං මජ්ඣමිත්ථිනං, සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා පන පුරිසානං අදාසි. අථෙකො
රාජා “බාරාණසියං කිර රාජා නත්ථි”ති ආගන්ත්වා අලඬකතපටියත්තං නගරං
ඔලොකෙන්වා රාජනිවෙසනං ආරුය්හ තත්ථ තත්ථ රතනරාසිං දිස්වා “ඵවරුපං
නගරං පහාය පබ්බජ්ජකාලතො පට්ඨාය පබ්බජ්ජා නාමෙසා උළාරා හවිස්සති”ති
සුරාසොණ්ඨෙ මග්ගං පුච්ඡිත්වා හත්ථිපාලස්ස සන්තිකං පායාසි. හත්ථිපාලො තස්ස
වනන්තරං ආගතභාවං ඤත්වා පටිමග්ගං ගන්ත්වා ආකාසෙ නිසින්තො පරිසාය
ධම්මං දෙසෙන්වා අස්සමපදං නෙත්වා සබ්බපරිසං පබ්බාපෙසි. එතෙනුපායෙන
අඤ්ඤෙපි ඡ රාජානො පබ්බජීංසු. සත්ත රාජානො හොගෙ ඡඩ්ඬයිංසු,
ඡත්තිංසයොජනිකො අස්සමො නිරන්තරො පරිපුරි. යො කාමචිතක්කාදීසු

අඤ්ඤතරං විතක්කෙති, මහාපුරිසො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා
 බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාඤ්ඤෙව කසිණභාවනාඤ්ඤෙව ආවික්ඛති. තෙ යෙභුයොන
 ඤානාභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්වා තීඝු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා බ්‍රහ්මලොකෙ
 නිබ්බත්තිංසු. තතියකොට්ඨාසං තිධා කත්වා එකො කොට්ඨාසො බ්‍රහ්මලොකෙ
 නිබ්බත්ති, එකො ඡසු කාමසග්ගෙසු, එකො ඉසීනං පාරිවරියං කත්වා
 මනුස්සලොකෙ තීඝු කුලසම්පත්තීසු නිබ්බත්ති. එවං හත්ථිපාලස්ස සාසනං
 අපගතනිරයතිරවිජානායොනිපෙත්තිවිසයාසුරකායං අහොසි.

ඉමස්මිං තම්බපණ්ණිදීපෙ පථවිවාලකධම්මගුත්තත්ථෙරො, කට්ඨකන්ධකාරවාසී
 චූස්සදෙවත්ථෙරො, උපරිමණ්ඩලවාසී මහාසඬ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරො,
 මලයමහාදෙවත්ථෙරො, අභයගිරිවාසී මහාදෙවත්ථෙරො, ගාමන්තපඬ්භාරවාසී
 මහාසිවත්ථෙරො, කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො කුද්දාලසමාගමෙ
 මුග්ගපක්ඛසමාගමෙ චූළසුතසොමසමාගමෙ අයොසරපණ්ඩිතසමාගමෙ
 හත්ථිපාලසමාගමෙ ච සබ්බපච්ඡා නික්ඛන්තපුරිසා අහෙසුං. තෙනෙවාහ භගවා –

“අභිත්ථරෙථ කල්‍යාණෙ, පාපා චිත්තං නිවාරයෙ;
 දන්ධඤ්ඨි කරොතො පුඤ්ඤං, පාපස්මිං රමතෙ මනො”ති. (ධ. ප. 116);

තස්මා කල්‍යාණං තුරිතතුරිතෙනෙව කාතබ්බන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො
 මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 එසුකාරී රාජා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, දෙවී මහාමායා, පුරොහිතො කස්සපො,
 බ්‍රාහ්මණී හද්දකාපිලානී, අජපාලො අනුරුද්ධො, ගොපාලො මොග්ගල්ලානො,
 අස්සපාලො සාරිපුත්තො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, හත්ථිපාලො පන අහමෙව
 අහොසි”න්ති.

හත්ථිපාලජාතකවණ්ණනා තෙරසමා.

[510] 14. අයොසරජාතකවණ්ණනා

යමෙකරත්තිං පට්ඨන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
 මහාභිනික්ඛමනාඤ්ඤෙව ආරබ්භ කථෙසි. තදාපි හි සො “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො
 අග්ගමහෙසී ගබ්භං පටිලභිත්වා ලද්ධගබ්භපරිහාරා පරිණතගබ්භා
 පච්චුසසමනන්තරෙ පුත්තං විජායි. තස්සා පුරිමත්තභාවෙ එකා සපත්තිකා “තච
 ජාතං ජාතං පජං බාදිතුං ලභිස්සාමි”ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සා කිර සයං වඤ්ඤා
 හුත්වා පුත්තමාතුකොධෙන තං පත්ථනං කත්වා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති. ඉතරා
 රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී හුත්වා ඉමං පුත්තං විජායි. සා යක්ඛිනී තදා ඔකාසං ලභිත්වා

දෙවියා පස්සන්තියාව බිහව්වරුපා හුන්වා ආගන්ත්වා තං දාරකං ගහෙන්වා පලායි. දෙවි “යක්බිනී මෙ පුත්තං ගහෙන්වා පලායි” ති මහාසද්දෙන විරවි. ඉතරාපි දාරකං මූලකන්දං විය මුරුං මුරුං කරොන්ති බාදිත්වා දෙවියා හත්ථවිකාරාදීහි හෙරවං පකාසෙන්වා තජ්ජෙන්වා පක්කාමි. රාජා තං වචනං සුත්වා “කිං සක්කා යක්බිනියා කාතු”න්ති තුණ්හි අහොසි. පුත දෙවියා විජායනකාලෙ දළ්භං ආරක්ඛමකාසි. දෙවි පුත්තං පුත විජායි. යක්බිනී ආගන්ත්වා තම්පි බාදිත්වා ගතා. තතියවාරෙ තස්සා කුච්ඡියං මහාසත්තො පටිසන්ධිං ගණ්හි. රාජා මහාජනං සන්තිපාතෙන්වා “දෙවියා ජාතං ජාතං පජං එකා යක්බිනී බාදති, කිං නු බො කාතබ්බ”න්ති පුච්ඡි. අට්ටකො “යක්බා නාම තාලපණ්ණස්ස භායන්ති, දෙවියා හත්ථපාදෙසු තාලපණ්ණං බන්ධිතුං වට්ටති” ති ආහ. අට්ටකො “අයොසරස්ස භායන්ති, අයොසරං කාතුං වට්ටති” ති ආහ. රාජා “සාධු” ති අත්තතො විජිතෙ කම්මාගෙරෙ සන්තිපාතෙන්වා “අයොසරං කරොථා” ති ආණාපෙන්වා ආයුත්තකෙ අදාසි. අන්තොනගරෙයෙව රමණියෙ භූමිභාගෙ ගෙහං පට්ඨපෙසුං, ථම්මෙ ආදිං කත්වා සබ්බගෙහසම්භාරා අයොමයාව අහෙසුං, නවහි මාසෙහි අයොමයං මහන්තං චතුරස්සසාලං නිට්ඨානං අගමාසි. තං නිව්චං පජ්ජලිතපදීපමෙව හොති.

රාජා දෙවියා ගබ්හපරිපාකං ඤත්වා අයොසරං අලඬිකාරාපෙන්වා තං ආදාය අයොසරං පාවිසි. සා තත්ථ ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි, “අයොසරකුමාරො” ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. තං ධාතීනං දත්වා මහන්තං ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා රාජා දෙවිං ආදාය නගරං පදක්ඛිණං කත්වා අලඬිකතපාසාදනලමෙව අභිරුහි. යක්බිනීපි උදකචාරං ගන්ත්වා වෙස්සවණස්ස උදකං වහන්ති ජීවිතක්ඛයං පත්තා. මහාසත්තො අයොසරෙයෙව වඩ්ඪිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො තත්ථෙව සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හි. රාජා “කො මෙ පුත්තස්ස වයස්පදෙසො” ති අමච්චෙ පුච්ඡිත්වා “සොළසවස්සො, දෙව, සුරො ථාමසම්පන්නො යක්ඛසහස්සම්පි පට්ඨාහිතුං සමත්ථො” ති සුත්වා “රජ්ජමස්ස දස්සාමි, සකලනගරං අලඬිකරිත්වා අයොසරතො තං නීහරිත්වා ආනෙථා” ති ආහ. අමච්චා “සාධු, දෙවා” ති ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං අලඬිකරිත්වා සබ්බාලඬිකාරවිභූසිතං මඩ්ගලචාරණං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා කුමාරං අලඬිකාරාපෙන්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසීදාපෙන්වා “දෙව, කුලසන්නකං අලඬිකතනගරං පදක්ඛිණං කත්වා පිතරං කාසිරාජානං වන්දථ, අජ්ජෙව සෙනවිජන්තං ලහිස්සථා” ති ආහංසු.

මහාසත්තො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො ආරාමරාමණෙයාකවනපොක්ඛරණ්භූමිරාමණෙයාකපාසාදරාමණෙයාකාදීනි දිස්වා වින්තෙසි “මම පිතා මං එත්තකං කාලං බන්ධනාගාරෙ වසාපෙසි. එවරුපං අලඬිකතනගරං දට්ඨුං නාදාසි, කො නු බො මය්හං දොසො” ති අමච්චෙ පුච්ඡි. “දෙව, නත්ථි තුම්භාකං දොසො, තුම්භාකං පන ද්වෙභාතිකෙ එකා යක්බිනී බාදි, තෙන වො පිතා අයොසරෙ වසාපෙසි, අයොසරෙන ජීවිතං තුම්භාකං ලද්ධ”න්ති. සො තෙසං වචනං සුත්වා වින්තෙසි “අහං දස මාසෙ ලොහකුම්භිනිරයෙ විය ව ගුප්තරයෙ විය ව මාතුකුච්ඡිමිහි වසිත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය සොළස වස්සානි එතස්මිං බන්ධනාගාරෙ වසිං, බහි ඔලොකෙතුම්පි න ලහිං,

උස්සදනිරයෙ බිත්තො විය අහොසිං, යක්ඛිනියා හත්ථතො මුත්තොපි පනාහං නෙව
 අජරො, න අමරො හොමි, කිං මෙ රජ්ජෙන, රජ්ජෙ ධීතකාලතො පටියාය
 දුන්නික්ඛමනං හොති, අජ්ජෙව මම පිතරං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා හිමවන්තං
 පටිසිත්වා පබ්බජ්ජාමි”ති. සො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රාජකුලං පටිසිත්වා
 රාජානං වන්දිත්වා අටියාසි.

රාජා තස්ස සරීරසොහං ඔලොකෙත්වා බලවසිනෙහෙන අමච්චෙ ඔලොකෙසි.
 තෙ “කිං කරොම, දෙවා”ති වදිංසු. පුත්තං මෙ රතනරාසිමිහි යපෙත්වා තීහි
 සඬ්ඛෙහි අභිසිඤ්චිත්වා කඤ්චනමාලං සෙනච්ඡත්තං උස්සාපෙථාති. මහාසත්තො
 පිතරං වන්දිත්වා “න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, අහං පබ්බජ්ජාමි, පබ්බජ්ජං මෙ
 අනුජානාමා”ති ආහ. තාත රජ්ජං පටික්ඛිපිත්වා කිංකාරණා පබ්බජ්ජසසිති. “දෙව
 අහං මාතුකුච්ඡිමිහි දස මාසෙ ගුප්තරයෙ විය වසිත්වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තො
 යක්ඛිනිහයෙන සොළස වස්සාති බන්ධනාගාරෙ වසන්තො බහි ඔලොකෙතුමිපි න
 අලහිං, උස්සදනිරයෙ බිත්තො විය අහොසිං, යක්ඛිනියා හත්ථතො මුත්තොමිහිතිපි
 අජරො අමරො න හොමි. මච්චු නාමෙස න සක්කා කෙනචි ජිනිතුං, භවෙ
 උක්කණ්ඨිතොමිහි, යාව මෙ බ්‍යාධිජරාමරණාති නාගච්ඡන්ති, තාවදෙව පබ්බජ්ජිත්වා
 ධම්මං වරිස්සාමි, අලං මෙ රජ්ජෙන, අනුජානාම මං, දෙවා”ති වත්වා පිතු ධම්මං
 දෙසෙත්තො ආහ —

363.

“යමෙකරත්තිං පයමං, ගබ්භෙ වසති මාණවො;
 අබ්භුට්ඨිතොව සො යාති, ස ගච්ඡං න නිවත්තති.

364.

“න යුජ්ඣමානා න බලෙනවස්සිතා, නරා න ජීරන්ති න වාපි මීයරෙ;
 සබ්බං හිදං ජාතිජරායුපද්දුතං, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

365.

“චතුරඬ්ඨිතිං සෙනං සුභිංසරූපං, ජයන්ති රට්ඨාධිපතී පසය්හ;
 න මච්චුනො ජයිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

366.

“හත්ථිහි අස්සෙහි රථෙහි පත්තිහි, පරිවාරිතා මුච්චරෙ එකච්චෙය්‍යා;
 න මච්චුනො මුච්චිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

367.

“හත්ථිහි අස්සෙහි රථෙහි පත්තිහි, සුරා පහඤ්ජන්ති පඨංසයන්ති;
 න මච්චුනො හඤ්ජිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

368.

“මත්තා ගජා හින්තගළා පහින්තා, නගරාති මද්දන්ති ජනං හනන්ති;

න මච්චුනො මද්දිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

369.

“ඉස්සාසිනො කතහත්ථාපි වීරා, දුරෙපාතී අක්ඛණවෙධිනොපි;
න මච්චුනො විජ්ඣිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

370.

“සරානි ඛියන්ති සසෙලකානනා, සබ්බං හිදං ඛියති දීපමන්තරං;
සබ්බං හිදං හඤ්ජරෙ කාලපරියායං, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

371.

“සබ්බෙසමෙවඤ්ඤි නරාන නාරිනං, වලාවලං පාණභුනොධ ජීවිතං;
පටොව ධුත්තස්ස, දුමොව කුලජො, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

372.

“දුමජ්ඣලානෙව පතන්ති මාණවා, දහරා ව වුද්ධා ව සරීරහෙදා;
නාරියො නරා මජ්ඣිමපොරිසා ව, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

373.

“නායං වයො තාරකරාජසන්නිහො, යදබ්හතීතං ගතමෙව දානි තං;
ජිණ්ණස්ස හී නත්ථි රතී කුතො සුඛං, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

374.

“යක්ඛා පිසාවා අථවාපි පෙනා, කුපිතා තෙ අස්සසන්ති මනුස්සෙ;
න මච්චුනො අස්සසිතුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

375.

“යක්ඛෙ පිසාවෙ අථවාපි පෙනෙ, කුපිතෙපි තෙ නිජ්ඣපනං කරොන්ති;
න මච්චුනො නිජ්ඣපනං කරොන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

376.

“අපරාධකෙ දුසකෙ හෙය්කෙ ව, රාජානො දණ්ඩෙන්ති විදිත්ථාන දොසං;
න මච්චුනො දණ්ඩයිතුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

377.

“අපරාධකා දුසකා හෙය්කා ව, ලහන්ති තෙ රාජිනො නිජ්ඣපෙතුං;
න මච්චුනො නිජ්ඣපනං කරොන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

378.

“න ඛත්තියොති න ව බ්‍රාහ්මණොති, න අභිසකා බලවා තෙජවාපි;
න මච්චුරාජස්ස අපෙක්ඛමත්ථි, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

379.

“සීහා ව බියග්‍යා ව අලොපි දීපියො, පසය්හ බාදන්ති විජ්ඣන්දමානං;
න මච්චුනො බාදිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

380.

“මායාකාරා රඬිගමජ්ඣෙ කරොන්තා, මොහෙන්ති චක්ඛුති ජනස්ස
තාවදෙ;
න මච්චුනො මොහයිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

381.

“ආසීවිසා කුපිතා උග්ගතෙජා, ඩංසන්ති මාරෙන්නිපි තෙ මනුස්සෙ;
න මච්චුනො ඩංසිතුමුස්සහන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

382.

“ආසීවිසා කුපිතා යං ඩංසන්ති, තිකිච්ඡකා තෙස විසං හනන්ති;
න මච්චුනො දට්ඨවිසං හනන්ති, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

383.

“ධම්මන්තරී චෙත්තරණී ව හොජො, විසානි හන්ත්වාන භුජඬිගමානං;
සුය්‍යන්ති තෙ කාලකතා තට්ඨව, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

384.

“විජ්ජාධරා ඝොරමධියමානා, අදස්සනං ඔසධෙහි වජන්ති;
න මච්චුරාජස්ස වජන්තදස්සනං, තං මෙ මතී හොති වරාමි ධම්මං.

385.

“ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං, ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති;
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණො, න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී.

386.

“න හි ධම්මො අධම්මො ව, උහො සමච්ඡාකිනො;
අධම්මො නිරයං නෙති, ධම්මො පාපෙති සුග්ගති”න්ති.

තත්ථ යමෙකරත්තින්ති යෙභුයොන සත්තා මාතුකුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං
ගණ්හන්තා රත්තියංයෙව ගණ්හන්ති, තස්මා එවමාහ. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – යං
එකරත්තිං වා දිවා වා පයමමෙව පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා මාතුකුච්ඡසඬ්ඛාතො ගබ්භො
වසති. මාණුවොති සත්තො කලලභාවෙන පතිට්ඨාති. අබ්භුට්ඨිතොව සො යාතීති
සො මාණුවො යථා නාම වලාභකසඬ්ඛාතො අබ්භො උට්ඨිතො නිබ්බත්තො
වායුචෙගාහතො පටිගච්ඡති, තට්ඨව –

“පයමං කලලං හොති, කලලා හොති අබ්බුදං;

අබ්බුදා ජායතෙ පෙසි, පෙසි නිබ්බත්තති සනො;
සනා පසාබා ජායන්ති, කෙසා ලොමා නබාපි ව.

“යඤ්චස්ස භුඤ්ජති මාතා, අන්තං පානඤ්ච භොජනං;
තෙන සො තත්ථ යාපෙති, මාතුකුච්ඡිගතො නරොති. (සං. නි. 1.235);

ඉමං මාතුකුච්ඡියං කලලාදිභාවං, මාතුකුච්ඡිතො ව නික්ඛන්තො
මන්දදසකාදිභාවං ආපජ්ජමානො සත්තං සමිතං ගච්ඡති. ස ගච්ජං න නිවත්තතිති
සවායං එවං ගච්ඡන්තො පුන අබ්බුදුතො කලලභාවං, පෙසිආදිතො වා
අබ්බුදාදිභාවං, බිඬ්ඛාදසකතො මන්දදසකභාවං, වණ්ණදසකාදිතො වා
බිඬ්ඛාදසකාදිභාවං පාපුණිතුං න නිවත්තති. යථා පන සො වලාභකො වාතවෙගෙන
සංවුණ්ණියමානො “අහං අසුකට්ඨානෙ නාම උට්ඨිතො පුන නිවත්තිත්වා තත්ථෙව
ගන්ත්වා පකතිභාවෙන යස්සාමි” ති න ලහති, යං දිසං ගතං, තං ගතමෙව, යං
අන්තරහිතං, තං අන්තරහිතමෙව භොති, තථා සොපි කලලාදිභාවෙන ගච්ඡමානො
ගච්ඡතෙව, තස්මිං තස්මිං කොට්ඨාසෙ සඬ්ඛාරා පුරිමානං පුරිමානං පච්චයා හුත්වා
පච්ඡතො අනිවත්තිත්වා තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති, ජරාකාලෙ සඬ්ඛාරා “අම්හෙහි
එස පුබ්බෙ යුවා ථාමසම්පන්නො කතො, පුන නං නිවත්තිත්වා තත්ථෙව
කරිස්සාමා” ති න ලහන්ති, තත්ථ තත්ථෙව අන්තරධායන්තිති දස්සෙති.

න යුජ්ඣමානාති උභතො බ්‍රහ්මභූතෙ සඬ්ඛාතෙ යුජ්ඣන්තා. න බලෙනවස්සිතාති
න කායබලෙන වා යොධබලෙන වා උපගතා සමන්තාගතා. න ජීරන්තිති පුරිම-න-
කාරං ආහරිත්වා එවරුපාපි නරා න ජීරන්ති න වාපි න මීයරෙති අත්ථො
වෙදිතබ්බො. සබ්බං භිදන්ති මහාරාජ, සබ්බමෙව ඉදං පාණමණ්ඩලං මහායන්තෙන
පිළියමානා උච්ඡුසට්ඨා විය ජාතියා ව ජරාය ව උපද්දුතං නිව්චං පිළිතං. තං මෙ මති
භොතිති තෙන කාරණෙන මම “පබ්බජිත්වා ධම්මං වරාමි” ති මති භොති චිත්තං
උජ්ජජ්ජති.

චතුරඬ්ඛිනිත්ති හත්ථිආදීහි චතුරඬ්ඛිගෙහි සමන්තාගතං. සෙනං සුභිංසරුපන්ති
සුට්ඨු භිංසනකජාතිකං සෙනං. ජයන්තිති කදාචි එකච්චෙ රාජානො අත්තනො
සෙනාය ජයන්ති. න මච්චුනොති තෙපි රාජානො මහාසෙනස්ස මච්චුනො සෙනං
ජයිතුං න උස්සහන්ති, න ඛ්‍යාධිජරාමරණාති මද්දිතුං සක්කොන්ති. මුච්චරෙ
එකච්චෙය්‍යාති එතෙහි හත්ථිආදීහි පරිවාරිතා එකච්චෙ පච්චාමිත්තානං හත්ථතො
මුච්චන්ති, මච්චුනො පන සන්තිකා මුච්චිතුං න සක්කොන්ති. පහඤ්ජන්තිති එතෙහි
හත්ථිආදීහි පච්චත්ථිකරාජුතං නගරාති පහඤ්ජන්ති. පඨංසයන්තිති මහාජනං
ධංසෙන්නා පඨංසෙන්නා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්නි. න මච්චුනොති තෙපි මරණකාලෙ
පත්තෙ මච්චුනො හඤ්ජිතුං න සක්කොන්ති.

භින්නගලා පභින්නාති තිසු යානෙසු පභින්නා හුත්වා මදං ගලන්තා,
පග්ගරිතමදාති අත්ථො. න මච්චුනොති තෙපි මහාමච්චුං මද්දිතුං න සක්කොන්ති.
ඉස්සාසිනොති ඉස්සාසා ධනුග්ගහා. කතහත්ථාති සුසික්ඛිතා. දුරෙපාතිති සරං දුරෙ

පාතෙකුං සමත්ථා. අක්ඛණවෙධිනොති අවිරද්ධවෙධිනො, විජ්ජුආලොකෙන විජ්ඣනසමත්ථා වා. සරාතීති අනොතත්තාදීනි මහාසරානි බියන්ති යෙව. සසෙලකානනාති සපබ්බතවනසංඝ්ඛා මහාපථවීපි බියති. සබ්බං හිදන්ති සබ්බමිදං සඬ්ඛාරගතං දීසමන්තරං යත්වා බියතෙව. කප්පුටියානග්ගිං පත්වා මහාසිනෙරුපි අග්ගිමුඛෙ මධුසිත්ථකං විය විලියතෙව, අණුමත්තොපි සඬ්ඛාරො යාතුං න සක්කොති. කාලපරියායන්ති කාලපරියායං නස්සනකාලවාරං පත්වා සබ්බං හඤ්ජරෙ, සබ්බං සඬ්ඛාරගතං හිජ්ජතෙව. තස්ස පකාසනත්ථං සත්තසුරියසුත්තං (අ. නි. 7.66) ආහරිතබ්බං.

වලාවලන්ති වඤ්චලං සකභාවෙන යාතුං අසමත්ථං නානාභාවචිනාභාවසභාවමෙව. පාණභුනොධ ජීවිතන්ති ඉධ ලොකෙ ඉමෙසං පාණභුතානං ජීවිතං. පටොව ධුත්තස්ස, දුමොව කුලජොති සුරධුත්තො හි සුරං දිස්වාව උදරෙ බද්ධං සාටකං දත්වා පිවතෙව, නදීකුලෙ ජාතදුමොව කුලෙ ලුප්පමානෙ ලුප්පති, යථා එස පටො ව දුමො ව වඤ්චලො, එවං සත්තානං ජීවිතං, දෙව්ති. දුමප්ඵලානෙවාති යථා පක්කානි ඵලානි වාතාහතානි දුමග්ගතො භූමියං පතන්ති, තටෙවීමෙ මාණවා ජරාවාතාහතා ජීවිතා ගලිත්වා මරණපථවියං පතන්ති. දහරාති අන්තමසො කලලභාවෙ යිතාපි. මජ්ඣිමපොරිසාති නාරිනරානං මජ්ඣෙ යිතා උභතොබ්‍යඤ්ජනකනපුංසකා.

තාරකරාජසන්තිහොති යථා තාරකරාජා කාළපක්ඛෙ බීණො, පුන ජුණ්භපක්ඛෙ පුරති, න එවං සත්තානං වයො. සත්තානඤ්චි යං අබ්භතීතං, ගතමෙව දානි තං, න තස්ස පුනාගමනං අත්ථි. කුතො සුඛන්ති ජරාජිණ්ණස්ස කාමගුණෙසු රතිපි නත්ථි, තෙ පටිච්ච උප්පජ්ජනකසුඛං කුතොයෙව. යක්ඛාති මහිද්ධිකා යක්ඛා. පිසාවාති පංසුපිසාවකා. පෙතාති පෙත්තිවිසයිකා. අස්සසන්තීති අස්සාසවාතෙන උපහනන්ති, ආවිසන්තීති වා අත්ථො. න මච්චුනොති මච්චුං පන තෙපි අස්සාසෙන උපහනිතුං වා ආවිසිතුං වා න සක්කොන්ති. නිජ්ඣපනං කරොන්තීති බලිකම්මවසෙන බමාපෙත්ති පසාදෙන්ති. අපරාධකෙති රාජාපරාධකාරකෙ. දුසකෙති රජ්ජදුසකෙ. හෙය්කෙති සන්ධිවිජෙදාදීහි ලොකවිහෙය්කෙ. රාජානොති රාජානො. විදිත්වාන දොසන්ති දොසං ජානිත්වා යථානුරූපෙන දණ්ඨෙන දණ්ඨෙත්තීති අත්ථො. න මච්චුනොති තෙපි මච්චුං දණ්ඨයිතුං න සක්කොන්ති.

නිජ්ඣපෙතුන්ති සක්ඛිහි අත්තනො නිරපරාධභාවං පකාසෙත්වා පසාදෙතුං. න අඩ්ඨකා බලවා තෙජවාපීති “ඉමෙ අඩ්ඨා, අයං කායබලඤ්ඤාණබලාදීහි බලවා, අයං තෙජවා” ති එවමිපි න පච්චුරාජස්ස අපෙක්ඛං අත්ථි, එකස්මිමිපි සත්තෙ අපෙක්ඛං පෙමං සිනෙහො නත්ථි, සබ්බමෙව අහිමද්දන්ති දස්සෙති. පසය්භාති බලක්කාරෙන අහිභවිත්වා. න මච්චුනොති තෙපි මච්චුං බාදිතුං න සක්කොන්ති. කරොන්තාති මායං කරොන්තා. මොහෙන්තීති අභූතං භූතං කත්වා දස්සෙන්තා මොහෙන්ති. උග්ගතෙජාති උග්ගතෙන විසතෙපෙන සමන්තාගතා. තිකිච්ජකාති විසවෙජ්ජා. ධම්මන්තරී වෙත්තරණී ව භොජොති එතෙ එවංනාමකා වෙජ්ජා. භොරමධියමානාති

සොරං නාම විජ්ජං අධියන්තා. ඔසධෙහීති සොරං වා ගන්ධාරිං වා විජ්ජං සාවෙන්වා ඔසධං ආදාය තෙනි ඔසධෙහි පච්චන්ටීකානං අදස්සනං වජන්ති.

ධම්මොති සුචරිතධම්මො. රක්ඛතීති යෙන රක්ඛිතො, තං පටිරක්ඛති. සුඛන්ති ඡස්ස කාමසග්ගෙස්ස සුඛං ආවහති. පාපෙතීති පටිසන්ධිවසෙන උපනෙති.

එවං මහාසත්තො චතුර්විසතිශා ගාථාහි පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා “මහාරාජ, තුම්හාකං රජ්ජං තුම්හාකමෙව හොතු, න මය්හං ඉමිනා අත්ථො, තුම්හෙහි පන සද්ධිං කට්ඨන්තමෙව මං ඛ්‍යාධිජරාමරණානි උපගච්ඡන්ති, තිට්ඨං, තුම්හෙ” ති වත්වා අයදාමං ඡින්දිත්වා මත්තහත්ථි විය කඤ්චනපඤ්ජරං ඡින්දිත්වා සීහපොතකො විය කාමෙ පහාය මාතෘපිතරො වන්දිත්වා නික්ඛමි. අථස්ස පිතා “මමපි රජ්ජෙනත්ථො නත්ථි” ති රජ්ජං පහාය තෙන සද්ධිඤ්ඤෙව නික්ඛමි, තස්මිං නික්ඛන්තෙ දෙවිපි අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයොපිති සකලනගරවාසීනො ගෙහානි ඡඩ්ඛෙන්වා නික්ඛමිංසු. සමාගමො මහා අහොසි, පරිසා ද්වාදසයොජනිකා ජාතා. තං ආදාය මහාසත්තො හිමවන්තං පාවිසි. සක්කො තස්ස නික්ඛන්තභාවං ඤාත්වා විස්සකම්මං පෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනාශාමං සත්තයොජනවිත්ථාරං අස්සමපදං කාරෙසි. සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදාපෙසි. ඉතො පරං මහාසත්තස්ස පබ්බජ්ජා ව ඔවාදදානඤ්ච බ්‍රහ්මලොකපරායණතා ව පරිසාය අනපායගමනීයතා ව සබ්බා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙස්සුං, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, අයොසරපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි” ති.

අයොසරජාතකවණ්ණනා වුද්දසමා.

ජාතකුද්දානං –

මාතඬිගො චිත්තසම්භූතො, සිවි සිරි ව රොහණං;
හංසො සත්තිගුම්බො හල්ලා, සොමනස්සං වම්පෙයාකං.

පලොහං පඤ්චපණ්ඩිතං, හත්ථිපාලං අයොසරං;
වීසතියම්හි ජාතකා, චතුද්දසෙව සඩ්ඨිතා.

වීසතිනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(චතුත්ථො භාගො නිට්ඨිතො)

නමො තස්ස හගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(පඤ්චමො භාගො)

16. තිංසනිපාතො

[151] 1. කිංඡන්දජාතකවණ්ණනා

කිංඡන්දො කිම්බිජ්ජායොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං ආරබ්භ කට්ඨෙයි. එකදිවසඤ්ඤි සත්ථා බහු උපාසකෙ ව උපාසිකායො ව උපොසථිකෙ ධම්මස්සවනත්ථාය ආගන්ත්වා ධම්මසභායං නිසින්තෙ “උපොසථිකාත්ථ උපාසකා”ති පුච්ඡන්වා “ආම, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “සාධු වො කතං උපොසථං කරොන්තෙහි, පොරාණකා උපඩ්ඪුපොසථකම්මස්ස නිස්සන්දෙන මහන්තං යසං පටිලභිංසු”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්නො සද්ධො අහොසි දානසීලඋපොසථකම්මෙසු අප්පමන්තො. සො සෙසෙපි අමච්චාදයො දානාදීසු සමාදපෙයි. පුරොහිතො පනස්ස පරපිට්ඨිමංසිකො ලඤ්ජබාදකො කුට්ඨිනිච්ඡයිකො අහොසි. රාජා උපොසථදිවසෙ අමච්චාදයො පක්කොසාපෙත්වා “උපොසථිකා හොථා”ති ආහ. පුරොහිතො උපොසථං න සමාදියි. අථ නං දිවා ලඤ්ජං ගහෙත්වා කුට්ඨිමං කත්වා උපට්ඨානං ආගතං රාජා “තුම්හෙ උපොසථිකා”ති අමච්චෙ පුච්ඡන්තො “ත්ථම්පි ආවරිය උපොසථිකො”ති පුච්ඡි. සො “ආමා”ති මුසාවාදං කත්වා පාසාදා ඔතරි. අථ නං එකො අමච්චො “නනු තුම්හෙ න උපොසථිකා”ති වොදෙයි. සො ආහ – “අහං වෙලායමෙව භුඤ්ජිං, ගෙහං පන ගන්ත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සායං න භුඤ්ජිස්සාමි, රත්තිං සීලං රක්ඛිස්සාමි, එවං මෙ උපඩ්ඪුපොසථකම්මං හවිස්සති”ති? “සාධු, ආවරියා”ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා තථා අකාසි. පුනෙකදිවසං තස්මිං විනිච්ඡයෙ නිසින්තෙ අඤ්ඤතරා සීලවතී ඉත්ථි අඩ්ඨං කරොන්ති සරං ගන්තුං අලභමානා “උපොසථකම්මං නාතික්කම්ස්සාමි”ති උපකට්ඨෙ කාලෙ මුඛං වික්ඛාලෙතුං ආරහි. තස්මිං ඛණෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සුපක්කානං අම්බඵලානං අම්බපිණ්ඩි ආහරිසින්ථ. සො තස්සා උපොසථිකභාවං ඤත්වා “ඉමානි බාදිත්වා උපොසථිකා හොහි”ති අදාසි. සා තථා අකාසි. එත්තකං බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මං.

සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා හිමවන්තපදෙසෙ කොසිකිගඬිගාය තීරෙ තියොජනිකෙ අම්බවනෙ රමණීයෙ භූමිභාගෙ සොහග්ගප්පත්තෙ කනකවිමානෙ අලඬිකතසිරිසයනෙ සුත්තප්පබුද්ධො විය නිබ්බත්ති අලඬිකතපටියන්තො උත්තමරූපධරො සොළසසහස්සදෙවකඤ්ඤාපරිවාරො. සො රත්තිඤ්ඤෙව තං

සිරිසම්පත්තිං අනුභොති. වෙමානිකපෙතභාවෙන භිස්ස කම්මසරික්ඛකො විපාකො අහොසි, තස්මා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ අම්බවනං පටිසති, පටිට්ඨක්ඛණෙයෙවස්ස දිබ්බත්තභාවො අන්තරධායති, අසීතිහත්ථතාලක්ඛන්ධජ්ජමාණො අත්තභාවො නිබ්බත්තති, සකලසරීරං ඤායති, සුපුප්ඵිතකිංසුකො විය හොති. ද්විසු භත්ථෙසු එකෙකාව අඬුලි, තත්ථ මහාකුද්දාලජ්ජමාණා නබා හොන්ති. තෙහි නබෙහි අත්තනො පිට්ඨිමංසං ඵාලෙත්වා උජ්ජාටෙත්වා බාදන්තො වෙදනාජ්ජන්තො මහාරවං රවන්තො දුක්ඛං අනුභොති. සුරියෙ අත්ථඬගතෙ තං සරීරං අන්තරධායති, දිබ්බසරීරං නිබ්බත්තති, අලඬකතපටියත්තා දිබ්බනාටකිත්ථියො නානාතුරියානි ගහෙත්වා පටිචාරෙත්ති. සො මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තො රමණියෙ අම්බවනෙ දිබ්බපාසාදං අභිරුහති. ඉති සො උපොසථිකාය ඉත්ථියා අම්බඵලදානස්ස නිස්සන්දෙන තියොජනිකං අම්බවනං පටිලහති, ලඤ්ජං ගහෙත්වා කුටඬිඬකරණනිස්සන්දෙන පන පිට්ඨිමංසං උජ්ජාටෙත්වා බාදති, උපඬුපොසථස්ස නිස්සන්දෙන රත්තිං සම්පත්තිං අනුභොති, සොළසසහස්සනාටකිත්ථිහි පටිවුතො පටිචාරෙසි.

තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා කාමෙසු දොසං දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අධොගඬගාය රමණියෙ භූමිපදෙසෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා උඤ්ජාවරියාය යාපෙන්නො විහාසි. අපේකදිවසං තම්භා අම්බවනා මහාසංජ්ජමාණං අම්බපක්කං ගඬගාය පතිත්වා සොතෙන වුය්භමානං තස්ස තාපසස්ස පරිභොගතිත්ථාහිමුඛං අගමාසි. සො මුඛං ධොවන්තො තං මජ්ඣෙ නදියා ආගච්ඡන්තං දිස්වා උදකං තරන්තො ගන්ත්වා ආදාය අස්සමපදං ආහරිත්වා අග්‍රාගාරෙ යාපෙත්වා සත්ථකෙන ඵාලෙත්වා යාපනමත්තං බාදිත්වා සෙසං කදලිපණ්ණෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා පුනප්පුනං දිවසෙ දිවසෙ යාව පරික්ඛයා බාදි. තස්මිං පන ඛිණෙ අඤ්ඤං ඵලාඵලං බාදිතුං නාසක්ඛි, රසතණ්භාය බජ්ඣිත්වා “තමෙව අම්බපක්කං බාදිස්සාමි” ති නදීතීරං ගන්ත්වා නදිං ඔලොකෙන්නො “අම්බං අලහිත්වා න උට්ඨහිස්සාමි” ති සන්තිට්ඨානං කත්වා නිසීදි. සො තත්ථ නිරාභාරො එකමපි දිවසං, ද්වෙපි, තිණි, චතු, පඤ්ච, ඡ දිවසානි වාතාතපෙන පරිසුස්සන්තො අම්බං ඔලොකෙන්නො නිසීදි. අථ සත්තමෙ දිවසෙ නදීදෙවතා ආවජ්ජමානා තං කාරණං ඤත්වා “අයං තාපසො තණ්භාවසිකො හුත්වා සත්තාහං නිරාභාරො ගඬගං ඔලොකෙන්නො නිසීදි, ඉමස්ස අම්බපක්කං අදාතුං න යුත්තං, අලහන්තො මරිස්සති, දස්සාමි තස්සා” ති ආගන්ත්වා ගඬගාය උපරි ආකාසෙ යත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්ති පයමං ගාථමාහ –

1.

“කිංඡන්දො කිමධිජ්ජායො, එකො සම්මසි සම්මති;
කිංපත්ථයානො කිං එසං, කෙන අත්ථෙත ව්‍රාහ්මණා” ති.

තත්ථ ඡන්දොති අජ්ඣාසයො. අධිජ්ජායොති චිත්තං. සම්මසිති අච්ඡසි. සම්මතීති ගිම්හෙ. එසන්ති එසන්තො. ව්‍රාහ්මණාති පබ්බජිතත්තා තාපසං ආලපති. ඉදං වුත්තං හොති – ව්‍රාහ්මණ, ත්වං කිං අධිජ්ජායො කිං චිත්තෙන්තො කිං

පත්ථෙන්නො කිං ගවෙසන්නො කෙනත්ථෙන ඉමස්මිං ගඬිගාතීරෙ ගඬිගං
ඔලොකෙන්නො නිසින්නොති.

තං සුත්වා තාපසො නව ගාථා අභාසි –

2.

“යථා මහා වාරිධරො, කුම්භො සුපරිණාභවා;
තපුපමං අම්බපක්කං, චණ්ණගන්ධරසුත්තමං.

3.

“තං වුය්හමානං සොතෙන, දිස්වානාමලමජ්ඣිමෙ;
පාණිහි නං ගහෙත්වාන, අග්‍රායතනමාහරිං.

4.

“තතො කදලිපත්තෙසු, නික්ඛිපිත්වා සයං අහං;
සත්ථෙන නං විකප්පෙත්වා, බුජ්ජිපාසං අභාසි මෙ.

5.

“සොහං අපෙතදරථො, ඛ්‍යන්තීභූතො දුබ්බකම්මො;
අස්සාදං නාධිගච්ඡාමි, එලෙස්වඤ්ඤෙසු කෙසුචි.

6.

“සොසෙත්වා නුන මරණං, තං මමං ආවහිස්සති;
අම්බං යස්ස ඵලං සාදු, මධුරග්ගං මනොරමං;
යමුද්ධරිං වුය්හමානං, උදධිස්මා මහණ්ණවෙ.

7.

“අක්ඛාතං තෙ මයා සබ්බං, යස්මා උපවසාමහං;
රම්මං පති නිසින්නොස්මි, පුටුලොමායුතා පුටු.

8.

“ත්වඤ්ච ඛො මෙව අක්ඛාහි, අත්තානමපලායිති;
කා වා ත්වමසි කල්‍යාණි, කිස්ස වා ත්වං සුමජ්ඣිමෙ.

9.

“රුජ්ජපට්ඨපලිමට්ඨිව, ඛ්‍යග්ඝිව ගිරිසානුජා;
යා සන්ති නාරියො දෙවෙසු, දෙවානං පරිවාරිකා.

10.

“යා ව මනුස්සලොකස්මිං, රූපෙනාත්වාගතිත්ථියො;
රූපෙන තෙ සදිසි නත්ථි, දෙවෙසු ගන්ධබ්බමනුස්සලොකෙ;

පුටියාසි මෙ වාරුපුබ්බභිගි, බුහි නාමඤ්ච බන්ධවෙ’ ති.

තත්ථ වාරිධරො කුම්භොති උදකසටො. සුපරිණාහවාති සුසංඝායානො.
වණ්ණගන්ධරසුත්තමන්ති වණ්ණගන්ධරසෙහි උත්තමං. දිස්වානාති දිස්වා.
අමලමජ්ඣිමෙති නිම්මලමජ්ඣෙ. දෙවනං ආලපන්නො ඵවමාහ. පාණිහිති
හත්ථෙහි. අග්‍රායතනමාහරිත්ති අත්තනො අග්ගිභුතසාලං ආහරිං. විකප්පෙත්වාති
විච්ඡිත්තදිත්වා. “විකන්තෙත්වා” තිපි පාඨො. “බාදි” ත්ති පාඨසෙසො. අහාසි මෙති
තං ජීවිහග්ගෙ යපිතමත්තමෙව සත්ත රසහරණසහස්සාති ඵරිත්වා මම බුද්ඤ්ච
පිපාසඤ්ච හරි. අපෙතදරටොති විගතකායචිත්තදරටො. සුධාහොජනං භුත්තස්ස විය
හි තස්ස සබ්බදරථං අපහරි. බ්‍යන්තිභූතොති තස්ස අම්බපක්කස්ස විගතන්තො
ජානො, පරික්ඛිණඅම්බපක්කො භුත්වාති අත්ථො. දුබ්බකමොති දුක්ඛෙන අසාතෙන
කායක්ඛමෙන වෙව චිත්තක්ඛමෙන ව සමන්තාගතො. අඤ්ඤෙසු පන
කදලිපනසාදිසු ඵලෙසු පරිත්තකම්පි අස්සාදං නාධිගච්ඡාමි, සබ්බාති මෙ ජීවිහාය
යපිතමත්තාති තිත්තකානෙව සම්පජ්ජන්තිති දීපෙති.

සොසෙත්වාති නිරාහාරතාය සොසෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා. තං මමන්ති තං මම.
යස්සාති යං අස්ස, අහොසිති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – යං ඵලං මම සාදු අහොසි,
යමහං ගම්භිරෙ පුටුලඋදකක්ඛන්ධසඬ්ඛාතෙ මහණ්ණවෙ වුස්භමානං තතො
උදධිස්මා උද්ධරිං, තං අම්බං මම මරණං ආවහිස්සතිති මඤ්ඤාමි, මය්හං තං
අලහන්තස්ස ජීවිතං නප්පවත්තිස්සතිති. උපවසාමිති බුජ්ජිපාසාහි උපගතො වසාමි.
රම්මං පති නිසින්තොස්මිති රමණියං නදිං පති අහං නිසින්තො. පුටුලොමායුතා
පුටුති අයං නදි පුටුලොමෙහි මච්ඡෙහි ආයුතා පුටු විපුලා, අපි නාම මෙ ඉතො
සොත්ථි භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. අපලායිතීති අපලායිත්වා මම සම්මුඛෙ යිතෙති තං
දෙවනං ආලපති. “අපලායිතී” තිපි පාඨො, පලාසරහිතෙ අනවජ්ජසරීරෙති අත්ථො.
කිස්ස වාති කිස්ස වා කාරණා ඉධාගතාසීති පුච්ඡති.

රූපපට්ඨපලිමට්ඨිවාති සුට්ඨ පරිමජ්ජිතකඤ්චනපට්ඨසදිසි. බ්‍යග්ඝිවාති
ලීලාවිලාසෙන තරුණබ්‍යග්ගපොතිකා විය. දෙවානන්ති ඡන්තං කාමාවචරදෙවානං.
යා ව මනුස්සලොකස්මිත්ති යා ව මනුස්සලොකෙ. රූපෙනාත්වාගතිත්ථියොති
රූපෙන අත්වාගතා ඉත්ථියො නත්ථිති අත්තනො සම්භාවනාය ඵවමාහ. තච
රූපසදිසාය නාම න භවිතබ්බන්ති හිස්ස අධිප්පායො. ගන්ධබ්බමනුස්සලොකෙති
මූලගන්ධාදිනිස්සිතෙසු ගන්ධබ්බෙසු ව මනුස්සලොකෙ ව. වාරුපුබ්බභිගිති වාරුතා
පුබ්බභිගෙන උරුලක්ඛණෙන සමන්තාගතෙ. නාමඤ්ච බන්ධවෙති අත්තනො
නාමගොත්තඤ්ච බන්ධවෙ ව මය්හං අක්ඛාහිති වදති.

තතො දෙවධිතා අට්ඨ ගාථා අහාසි –

11.

“යං ත්වං පති නිසින්තොසි, රම්මං බ්‍රාහ්මණ කොසිකිං;
සාහං භුසාලයාචුත්ථා, වරචාරිවහොසසා.

12.

“නානාදුමගණාකිණිණා, බහුකා ගිරිකන්දරා;
මමෙව පමුබා හොන්නි, අභිසන්දන්ති පාවුසෙ.

13.

“අපො බහු වනතොදා, නීලවාරිවහින්ධරා;
බහුකා නාගචිත්තොදා, අභිසන්දන්ති වාරිනා.

14.

“තා අම්බජම්බුලබුජා, නීපා තාලා චුදුම්බරා;
බහුනි එලජාතානි, ආවහන්ති අභිණිහසො.

15.

“යං කිඤ්චි උභතො තීරෙ, එලං පතති අම්බුනි;
අසංසයං තං සොතස්ස, එලං හොති වසානුගං.

16.

“එතදඤ්ඤාය මෙධාවි, පුපුපඤ්ඤ සුණොහි මෙ;
මා රොවය මහිසඬගං, පටිසෙධ ජනාධිප.

17.

“න වාහං වඬිඬවං මඤ්ඤෙ, යං ත්වං රට්ඨාහිවඬිඬන;
ආවෙය්‍යමානො රාජීසි, මරණං අභිකඬිබසි.

18.

“තස්ස ජානන්ති පිතරො, ගන්ධබ්බා ව සදෙවකා;
යෙ වාපි ඉසයො ලොකෙ, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො;
අසංසයං තෙපි ජානන්ති, පට්ඨභූතා යසස්සිනො” ති.

තත්ථ කොසිකින්නි යං ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, රම්මං කොසිකිං ගඬගං පති නිසින්තො.
භුසාලයාවුත්ථානි භූසෙ වණ්ඩසොතෙ ආලයො යස්ස විමානස්ස, තස්මිං අධිවත්ථා,
ගඬගට්ඨකවිමානවාසිනිති අත්ථො. වරවාරිවහොසසානි වරවාරිවහෙන ඔසෙන
සමන්තාගතා. පමුබානි තා වුත්තජ්ජකාරා ගිරිකන්දරා මං පමුබං කරොන්ති, අහං
තාසං පාමොක්ඛා හොමිති දස්සෙති. අභිසන්දන්තිති සන්දන්ති පවත්තන්ති, තතො
තතො ආගන්ත්වා මං කොසිකිගඬගං පවිසන්තිති අත්ථො. වනතොදානි න කෙවලං
කන්දරාව, අථ බො බහු වනතොදා තම්හා තම්හා වනම්හා උදකානිපි මං බහුනි
පවිසන්ති. නීලවාරිවහින්ධරානි මණ්ඩණිකොන නීලවාරිනා යුත්තෙ
උදකක්ඛන්ධසඬබාතෙ වහෙ ධාරයන්තියො. නාගචිත්තොදානි නාගානං
චිත්තිකාරෙන ධනසඬබාතෙන වා උදකෙන සමන්තාගතා. වාරිනානි එවරූපා හි බහු
නදියො මං වාරිනාව අභිසන්දන්ති පුරෙන්නිති දස්සෙති.

තානි තා නදියො. ආවහන්තීති එතානි අම්බාදීනි ආකඨස්සන්ති. සබ්බානි හි එතානි උපයොගත්තේ පච්චත්තව්වනානි. අථ වා තානි උපයොගබ්බව්වනං. ආවහන්තීති ඉමානි අම්බාදීනි තා නදියො ආගච්ඡන්ති, උපගච්ඡන්ති අත්ථො, එවං උපගතානි පන මම සොතං පවිසන්තීති අධිප්පායො. සොතස්සානි යං උභතො තීරෙ ජාතරුක්ඛෙහි එලං මම අම්බුනි පතති, සබ්බං තං මම සොතස්සෙව වසානුගං හොති. නත්තේත්ථ සංසයොති එවං අම්බපක්කස්ස නදියොතෙන ආගමනකාරණං කථෙසි.

මෙධාවි පුච්ඡඤ්ඤාති උභයං ආලපනමෙව. මා රොවයාති එවං තණ්හාහිසඨගං මා රොවය. පටිසෙධාති පටිසෙධෙහි නන්ති රාජානං ඔවදති. වඩ්ඨවන්ති පඤ්ඤාවඩ්ඨභාවං පණ්ඩිතභාවං. රට්ඨාහිවඩ්ඨනාති රට්ඨස්ස අභිවඩ්ඨන. ආවෙය්‍යමානොති මංසලොහිතෙහි ආවියන්තො වඩ්ඨන්තො, තරුණොව හුත්වාති අත්ථො. රාජීසීති තං ආලපති. ඉදං චුත්තං හොති – යං ත්වං නිරාභාරතාය සුස්සමානො තරුණොව සමානො අම්බලොහෙන මරණං අභිකඨබ්බෙසි, න වෙ අහං තව ඉමං පණ්ඩිතභාවං මඤ්ඤාමිති.

තස්සානි යො පුග්ගලො තණ්හාවසිකො හොති, තස්ස තණ්හාවසිකභාවං “පිතරො” ති සඨං ගතා බ්‍රහ්මානො ව සද්ධිං කාමාවචරදෙවෙහි ගන්ධබ්බා ව චුත්තජ්ජකාරා දිබ්බවක්ඛුකා ඉසයො ව අසංසයං ජානන්ති. අනච්ඡරියඤ්ඤෙතං, යං තෙ ඉද්ධිමන්තො ජානෙය්‍යං, “අසුකො හි නාම තණ්හාවසිකො හොති” ති. පුන තෙසං භාසමානානං වචනං සුත්වා යෙපි තෙසං පට්ඨභූතා යසස්සිතො පරිවාරකා, තෙපි ජානන්ති. පාපකම්මං කරොන්තස්ස හි රහො නාම නත්තීති තාපසස්ස සංවෙගං උජ්ජාදෙන්ති එවමාහ.

තතො තාපසො වතස්සො ගාථා අභාසි –

19.

“එවං විදිත්වා විදු සබ්බධම්මං, විද්ධංසනං වචනං ජීවිතස්ස;
න වීයතී තස්ස නරස්ස පාපං, සවෙ න වෙනෙති වධාය තස්ස.

20.

“ඉසිපුගසමඤ්ඤාතෙ, එවං ලොකායා විදිතා සති;
අනරියපරිසම්භාසෙ, පාපකම්මං ජීගීසසි.

21.

“සවෙ අහං මරිස්සාමි, තීරෙ තෙ පුච්ඡසුස්සොණි;
අසංසයං තං අසිලොකො, මයි පෙනෙ ආගමිස්සති.

22.

“තස්මා හි පාපකං කම්මං, රක්ඛස්සෙව සුමජ්ඣිමෙ;
මා තං සබ්බො ජනො පච්ඡා, පකුට්ඨායි මයි මතෙ” ති.

තත්ථ එවං විදිත්වාති යථා අහං සීලඤ්ච අනිච්චතඤ්ච ඡානාමි, එවං ඡානිත්වා
 ධීතස්ස. විදුති විදුතො. සබ්බධම්මන්ති සබ්බං සුවරිතධම්මං. තිව්ධඤ්චි සුවරිතං ඉධ
 සබ්බධම්මොති අධිජ්ජෙනං. විද්ධංසනන්ති භඩ්ගං. චචනන්ති චුතිං. ජීවිතස්සාති
 ආයුතො. ඉදං චුත්තං හොති – එවං විදිත්වා ධීතස්ස පණ්ඩිතස්ස සබ්බං සුවරිතධම්මං.
 ජීවිතස්ස ච අනිච්චතං ඡානන්තස්ස එවරූපස්ස නරස්ස පාපං න වියති න වඩ්ඪති.
 සචෙ න චෙතෙති වධාය තස්සාති තස්ස සබ්බං ගතස්ස පරපුග්ගලස්ස වධාය න
 චෙතෙති න පකජ්ජෙති, නෙව පරපුග්ගලං වධාය චෙතෙති, නාපි පරසන්තකං
 විනාසෙති, අහඤ්ච කස්සචි වධාය අචෙතෙත්වා කෙවලං අම්බපක්කෙ ආසඬ්ගං
 කත්වා ගඬ්ගං ඔලොකෙන්නො නිසින්තො, ත්වං මය්හං කිං නාම අකුසලං පස්සසීති.

ඉසිපුගසමඤ්ඤාතෙති ඉසිගණෙන සුට්ඨු අඤ්ඤාතෙ ඉසිනං සම්මතෙ. එවං
 ලොකායාති ත්වං නාම පාපපවාහනෙන ලොකස්ස හිතාති එවං විදිතා. සතීති සති
 සොහනෙ උත්තමෙති ආලපනමෙනං. අනරියපරිසම්භාසෙති “තස්ස ඡානන්ති
 පිතරො” තිආදිකාය අසුන්දරාය පරිභාසාය සමන්තාගතෙ. ජීගීසසීති මයි පාපෙ
 අසංවිජ්ජන්තෙපි මං එවං පරිභාසන්ති ච පරමරණං අජ්ඣුපෙක්ඛන්ති ච අත්තනො
 පාපකම්මං ගවෙසසි උජ්ජාදෙසි. තීරෙ තෙති තච ගඬ්ගාතීරෙ. පුටුසුස්සොණීති
 පුටුලාය සුන්දරාය සොණියා සමන්තාගතෙ. පෙනෙති අම්බපක්කං අලහිත්වා
 පරලොකං ගතෙ, මතෙති අත්ථො. පකුට්ඨායීති අක්කොසි ගරහි නින්දි.
 “පක්චත්ථාසී” තිපි පාඨො.

තං සුත්වා දෙවධීතා පඤ්ච ගාථා අභාසි –

23.

“අඤ්ඤාතමෙනං අවිසය්හසාහි, අත්තානමම්බඤ්ච දදාමි තෙ තං;
 යො දුබ්බජෙ කාමගුණෙ පභාය, සන්තිඤ්ච ධම්මඤ්ච අධිට්ඨිතොසි.

24.

“යො හිත්වා පුබ්බසඤ්ඤොගං, පච්ඡාසංයොජනෙ ධීතො;
 අධම්මඤ්චෙව චරති, පාපඤ්චස්ස පවඩ්ඪති.

25.

“එහි තං පාපයිස්සාමි, කාමං අප්පොස්සුකො භව;
 උපනායාමි සීතස්මිං, විහරාහි අනුස්සුකො.

26.

“තං පුප්ඵරසමත්තෙහි, චක්කඬ්ගෙහි අරින්දම;
 කොඤ්චා මයුරා දිවියා, කොලට්ඨිමධුසාළිකා;
 කුජිතා භංසපුගෙහි, කොකිලෙත්ථ පබොධරෙ.

27.

“අම්බෙත්ථ විජ්ජසාබග්ගා, පලාලබලසන්තිහා;

කොසම්බසලලා නිපා, පක්කතාලවිලම්බිනෝ’ ති.

තත්ථ අඤ්ඤාතමෙතන්ති ‘‘ගරහා තෙ භවිස්සතිති වදන්තො අම්බපක්කත්ථාය වදසී’’ති එතං කාරණං මයා අඤ්ඤාතං. අවිසස්භසාහීති රාජානො නාම දුස්සභං සහන්ති, තෙන නං ආලපන්ති එවමාහ. අත්තානන්ති තං ආලිඬගිත්වා අම්බවනං නයන්ති අත්තානඤ්ච තෙ දදාමි තඤ්ච අම්බං. කාමගුණෙති කඤ්චනමාලාසෙතච්ඡත්තපටිමණ්ඩිනෙ චත්ථුකාමෙ. සන්තිඤ්ච ධම්මඤ්චාති දුස්සීලාචුපසමෙන සන්තිසඩ්ධාතං සීලඤ්චෙව සුවරිතධම්මඤ්ච. අධිට්ඨිතොසිති යො ත්වං ඉමෙ ගුණෙ උපගතො, එතෙසු වා පතිට්ඨිතොති අත්ථො.

පුබ්බසඤ්ඤාගන්ති පුරිමබන්ධනං. පච්ඡාසංයොජනෙති පච්ඡිමබන්ධනෙ. ඉදං චුත්තං හොති – අම්මො තාපස යො මහන්තං රජ්ජසිරිවිහවං පභාය අම්බපක්කමත්තෙ රසතණ්භාය බජ්ඣත්වා වාතාතපං අගණෙත්වා නදීතීරෙ සුස්සමානො නිසීදති, සො මහාසමුද්දං තරිත්වා වෙලන්තෙ සංසීදනපුග්ගලසදියො. යො පුග්ගලො රසතණ්භාවසිකො අධම්මඤ්චෙව වරති, රසතණ්භාවසෙන කරියමානං පාපඤ්චස්ස පවඩ්ඪතීති. ඉති සා තාපසං ගරහන්ති එවමාහ.

කාමං අප්පොස්සුකො භවාති එකංසෙනෙව අම්බපක්කෙ නිරාලයො හොති. සීතස්මිත්ති සීතලෙ අම්බවනෙ. තන්ති එවං වදමානාව දෙවතා තාපසං ආලිඬගිත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්තා තියොජනිකං දිබ්බඅම්බවනං දිස්වා සකුණසද්දඤ්ච සුත්වා තාපසස්ස ආචික්ඛන්ති ‘‘ත’’න්ති එවමාහ. පුප්ඵරසමත්තෙහීති පුප්ඵරසෙන මත්තෙහි. වක්කඬගෙහීති වඬකගීවෙහි සකුණෙහි අභිනාදිතන්ති අත්ථො. ඉදානි තෙ සකුණෙ ආචික්ඛන්ති ‘‘කොඤ්චා’’තිආදිමාහ. තත්ථ දිවියාති දිබ්බා. කොලට්ඨිමධුසාලිකාති කොලට්ඨිසකුණා ව නාම සුවණ්ණසාලිකා සකුණා ව. එතෙ දිබ්බසකුණා එත්ථ වසන්තීති දස්සෙති. කුප්පා හංසපුගෙහීති හංසගණෙහි උපකුප්පා විරවසඩ්ඪිතා. කොකිලෙත්ථ පබොධරෙති එත්ථ අම්බවනෙ කොකිලා වස්සන්තියො අත්තානං පබොධෙන්ති ඤාපෙත්ති. අම්බෙත්ථාති අම්බා එත්ථ. විජ්ජසාබග්ගාති එලභාරෙන ඔනම්මසාබග්ගා. පලාලබලසන්තිහාති පුප්ඵසන්තිවයෙන සාලිපලාලබලසදියා. පක්කතාලවිලම්බිනොති පක්කතාලඵලවිලම්බිනො. එවරූපා රුක්ඛා ව එත්ථ අත්ථිති අම්බවනං වණ්ණෙති.

වණ්ණයිත්වා ව පන තාපසං තත්ථ ඔතාරෙත්වා ‘‘ඉමස්මිං අම්බවනෙ අම්බානි බාදන්තො අත්තනො තණ්හං පුරෙහී’’ති වත්වා පක්කාමි. තාපසො අම්බානි බාදිත්වා තණ්හං පුරෙත්වා විස්සමිත්වා අම්බවනෙ විවරන්තො තං පෙතං දුක්ඛං අනුභවන්තං දිස්වා කිඤ්චි වත්තුං නාසක්ඛි. සුරියෙ පන අත්ථඬගතෙ තං නාටකිත්ථිපරිවාරිතං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානං දිස්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

28.

‘‘මාලී කිරිටි කායුරි, අඬගදි වන්දනුස්සදො;

රත්තිං ත්වං පරිවාරෙසි, දිවා වෙදෙසි වෙදනං.

29.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, යා තෙමා පරිවාරිකා;
එවං මහානුභාවොසි, අබ්භූතො ලොමහංසනො.

30.

“කිං කම්මකරී පුබ්බෙ, පාපං අත්තදුඛාවහං;
යං කරත්වා මනුස්සෙසු, පිට්ඨිමංසානි බාදසි”ති.

තත්ථ මාලිති දිබ්බමාලාධරො. කිරිටිති දිබ්බවෙය්නධරො. කායුරීති
දිබ්බාහරණපටිමණ්ඩිනො. අඛිගදීති දිබ්බඛිගදසමන්තාගතො. වන්දනුස්සදොති
දිබ්බවන්දනවිලිත්තො. පරිවාරෙසිති ඉන්ද්‍රියානි දිබ්බවිසයෙසු වාරෙසි. දිවාති දිවා
පන මහාදුක්ඛං අනුභොසි. යා තෙමාති යා තෙ ඉමා. අබ්භූතොති මනුස්සලොකෙ
අභූතපුබ්බො. ලොමහංසනොති යෙ තං පස්සන්ති, තෙසං ලොමානි හංසන්ති.
පුබ්බෙති පුරිමහවෙ. අත්තදුඛාවහන්ති අත්තනො දුක්ඛාවහං. මනුස්සෙසුති යං
මනුස්සලොකෙ කත්වා ඉදානි අත්තනො පිට්ඨිමංසානි බාදසිති පුච්ඡති.

පෙනො තං සඤ්ජානිත්වා “තුම්හෙ මං න සඤ්ජානාථ, අහං තුම්හාකං
පුරොහිතො අභොසිං, ඉදං මෙ රත්තිං සුඛානුභවනං තුම්හෙ නිස්සාය කතස්ස
උපඛිච්ඡපොසථස්ස නිස්සන්දෙන ලද්ධං, දිවා දුක්ඛානුභවනං පන මයා පකතස්ස
පාපස්සෙව නිස්සන්දෙන. අහඤ්චි තුම්හෙහි විනිච්ඡයෙ යපිතො කුට්ඨිං කරත්වා
ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරපිට්ඨිමංසිකො හුත්වා තස්ස දිවා කතස්ස කම්මස්ස
නිස්සන්දෙන ඉදං දුක්ඛං අනුභවාමි”ති වත්වා ගාථාද්වයමාහ –

31.

“අජ්ඣෙකානානි පටිග්ගය්හ, කාමෙසු ගධිතො අහං;
අවරිං දීඝමද්ධානං, පරෙසං අහිතායහං.

32.

“යො පිට්ඨිමංසිකො හොති, එවං උක්කච්ච බාදති;
යථාහං අජ්ජ බාදාමි, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො”ති.

තත්ථ අජ්ඣෙකානීති වෙදෙ. පටිග්ගය්හානි පටිග්ගහෙත්වා අධිශිත්වා. අවරින්ති
පටිපජ්ජිං. අහිතායහන්ති අහිතාය අත්ථනාසනාය අහං. යො පිට්ඨිමංසිකොති යො
පුග්ගලො පරෙසං පිට්ඨිමංසබාදකො පිසුණො හොති. උක්කච්චාති උක්කන්තිත්වා.

ඉදඤ්ච පන වත්වා තාපසං පුච්ඡි – “තුම්හෙ කථං ඉධාගතා”ති. තාපසො සබ්බං
විත්ථාරෙන කථෙසි. “ඉදානි පන, හන්තෙ, ඉධෙව වසිස්සථ, ගම්ස්සථා”ති. “න
වසිස්සාමි, අස්සමපදංයෙව ගම්ස්සාමි”ති. පෙනො “සාධු, හන්තෙ, අහං වො
නිබද්ධං අම්බපක්කෙන උපට්ඨහිස්සාමි”ති වත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන

අස්සමපදෙයෙව ඔතාරෙත්වා “අනුක්කණ්ඨා ඉධෙව වසථා” ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ගතො. තතො පටියාය නිබද්ධං අමිඛපක්කෙන උපට්ඨති. තාපසො තං පරිභුඤ්ජන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා ක්කානාහිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා උපාසකානං ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙච් සොනාපන්නා අහෙසුං, කෙච් සකදාගාමීනො, කෙච් අනාගාමීනො. තදා දෙවධීතා උජ්ජලවණ්ණො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

කිංජන්දජාතකවණ්ණනා පට්ඨමා.

[512] 2. කුම්භජාතකවණ්ණනා

කො පාතුරාසීති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො විසාඛාය සභායිකා සුරාපීතා පඤ්චසතා ඉත්ථියො ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිර සුරාජණෙ සඬුට්ඨෙය තා පඤ්චසතා ඉත්ථියො සාමිකානං ඡණෙ කීළමානානං තික්ඛසුරං පටියාදෙන්වා “ඡණං කීළස්සාමා” ති සබ්බාපි විසාඛාය සන්තිකං ගන්ත්වා “සභායිකෙ ඡණං කීළස්සාමා” ති වත්වා “අයං සුරාජණො, න අහං සුරං පිච්ඡස්සාමී” ති වුත්තෙ – “තුම්භෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස දානං දෙට්, මයං ඡණං කරිස්සාමා” ති ආහංසු. සා “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා තා උයොපෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්වා බහුං ගන්ධමාලං ආදාය සායන්හසමයෙ ධම්මකථං සොතුං තාහි පරිවුතා ඡෙතවනං අගමාසි. තා පනිත්ථියො සුරං පිච්චානාව තාය සද්ධිං ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ යත්වා සුරං පිච්චවා ව තාය සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං අගමංසු. විසාඛා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි, ඉතරාසු එකච්චා සත්ථු සන්තිකෙයෙව නච්චිංසු, එකච්චා ගායිංසු, එකච්චා හත්ථකුක්කුච්චපාදකුක්කුච්චානි, එකච්චා කලහං අකංසු.

සත්ථා තාසං සංවෙගජනනත්ථාය හමුකලොමතො රංසි විස්සජ්ජෙසි, අන්ධකාරනිමිසා අහොසි. තා භීතා අහෙසුං මරණභයතජ්ජිතා, තෙන තාසං සුරා ජීරි. සත්ථා නිසින්තපල්ලඬකෙ අන්තරහිතො සිනෙරුමුද්ධනි යත්වා උණ්ණලොමතො රංසි විස්සජ්ජෙසි, වන්දසුරියසහස්සුග්ගමනං විය අහොසි. සත්ථා තත්ථ ධීතොව තාසං සංවෙගජනනත්ථාය –

“කො නු භාසො කිමානන්දො, නිච්චං පජ්ජලිතෙ සති;
අන්ධකාරෙන ඔනද්ධා, පදීපං න ගවෙසථා” ති. (ධ. ප. 146) –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ තා පඤ්චසතාපි සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨන්තිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා ගන්ධකුට්ඨායාය බුද්ධාසනෙ නිසීදි. අථ නං විසාඛා වන්දිත්වා, “හන්තෙ, ඉදං භිරොත්තජ්ජහෙදකං සුරාපානං නාම කදා උජ්ජන්ත” ත්ති ප්‍රච්ඡි. සො තස්සා ආචික්ඛන්තො අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමයක් බ්‍රහ්මදේවතෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ එකො කාසිරට්ටියාවාසී සුරො නාම වනවරකො භණ්ඩපරියෙසනත්ථාය භිමවන්තං අගමාසි. තත්ථෙකො රුක්ඛො උග්ගන්ත්වා පොරිසමත්තෙ යානෙ තිධාකප්පො අහොසි. තස්ස තිණ්ණං කප්පානං අන්තරෙ වාට්ඨපමාණො ආවාටො අහොසි. සො දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන පූරිතො, තං පරිවාරෙත්වා භරිතකී ආමලකී මරිචගච්ඡො ච අහොසි, තෙසං පක්කානි එලානි ඡිජ්ජිත්වා තත්ථ පතන්ති. තස්සාවිදුරෙ සයංජාතසාලි ජාතො, තතො සුවකා සාලිසීසානි ආහරිත්වා තස්මිං රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා බාදන්ති. තෙසං බාදමානානං සාලිපි තණ්ඩුලාපි තත්ථ පතන්ති. ඉති තං උදකං සූරියසන්තාපෙන පච්චමානං රසං ලොභිතවණ්ණං අහොසි. නිදාසසමයෙ පිපාසිතා සකුණගණා ආගන්ත්වා තං පිචිත්වා මත්තා පරිවත්තිත්වා රුක්ඛමූලෙ පතිංසු, තස්මිං ථොකං නිද්දායිත්වා විකුජමානා පක්කමන්ති. රුක්ඛසුනබමක්කටාදීසුපි එසෙව නයො. වනවරකො තං දිස්වා “සවෙ ඉදං විසං භවෙය්‍ය, ඉමෙ මරෙය්‍යං, ඉමෙ පන ථොකං නිද්දායිත්වා යථාසුඛං ගච්ඡන්ති, නයිදං විසං”න්ති සයං පිචිත්වා මත්තො හුත්වා මංසං බාදිතුකාමො අහොසි. තතො අග්ගිං කත්වා රුක්ඛමූලෙ පතීතෙ තිත්තිරකුක්කටාදයො මාරෙත්වා මංසං අඬගාරෙ පචිත්වා එකෙන භත්ථෙත නච්චන්තො එකෙන මංසං බාදන්තො එකාභද්වීහං තත්ථෙව අහොසි.

තතො පන අවිදුරෙ එකො වරුණො නාම තාපසො වසති. වනවරකො අඤ්ඤදාපි තස්ස සන්තිකං ගච්ඡති. අට්ඨස්ස එතදහොසි – “ඉදං පානං තාපසෙන සද්ධිං පිච්ඡසාමී”ති. සො එකං වෙළුනාලිකං පූරෙත්වා පක්කමංසෙන සද්ධිං ආහරිත්වා පණ්ණසාලං ගන්ත්වා, “භන්තෙ, ඉමං පිච්චා”ති වත්වා උභොපි මංසං බාදන්තා පිච්චු. ඉති පූරෙන ච වරුණෙන ච දිට්ඨත්තා තස්ස පානස්ස “සුරා”ති ච “වරුණා”ති ච නාමං ජාතං. තෙ උභොපි “අත්ථෙසො උපායො”ති වෙළුනාලියො පූරෙත්වා කාපේනාදාය පච්චන්තනගරං ගන්ත්වා “පානකාරකා නාම ආගතා”ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙසු. රාජා නෙ පක්කොසාපෙසි, තෙ තස්ස පානං උපනෙසු. රාජා ද්වෙ තයො වාරෙ පිචිත්වා මජ්ඣ, තස්ස තං එකාභද්වීහමත්තමෙව අහොසි. අථ නෙ “අඤ්ඤමපි අත්ථී”ති පුච්ඡී. “අත්ථී, දෙවා”ති. “කුභි”න්ති? “භිමවන්තෙ දෙවා”ති. “තෙන භි ආනෙථා”ති. තෙ ගන්ත්වා එකද්වෙ වාරෙ ආනෙත්වා “නිබද්ධං ගන්තුං න සක්ඛිස්සාමා”ති සම්භාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස තචං ආදිං කත්වා සබ්බසම්භාරෙ පක්ඛිපිත්වා නගරෙ සුරං කරිංසු. නාගරා සුරං පිචිත්වා පමාදං ආපන්නා දුග්ගතා අහෙසු, නගරං සුඤ්ඤං විය අහොසි, තෙන පානකාරකා තතො පලායිත්වා බොහෝමයක් ගන්ත්වා “පානකාරකා ආගතා”ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙසු. රාජා නෙ පක්කොසාපෙත්වා පරිබ්බයං අදාසි. තෙ තත්ථාපි සුරං අකංසු, තමපි නගරං තථෙව විනස්සි, තතො පලායිත්වා සාකෙතං, සාකෙතතො සාවත්ථීං අගමංසු.

තදා සාවත්ථීයං සබ්බමිත්තො නාම රාජා අහොසි. සො තෙසං සඬගහං කත්වා “කෙන වො අත්ථො”ති පුච්ඡිත්වා “සම්භාරමූලෙන වෙච සාලිපිට්ඨෙන ච පඤ්චභි වාට්ඨතෙහි වා”ති චුත්තෙ සබ්බං දාපෙසි. තෙ පඤ්චසු වාට්ඨතෙසු සුරං සණ්ඨාපෙත්වා මුසිකභයෙන වාට්ඨකණ්ටාය එකෙකාය වාටියා සන්තිකෙ

එකෙකුට බිලාරං බන්ධිංසු. තෙ පවිච්ඡන්වා උත්තරණකාලෙ වාටිකුච්ඡිසු පග්ගරන්තං සුරං පිච්ඡන්වා මත්තා නිද්දායිංසු. මුසිකා ආගන්ත්වා තෙසං කණ්ණනාසිකදායීකනභිගුට්ඨෙ බාදිත්වා අගමංසු. “බිලාරා සුරං පිච්ඡන්වා මතා”ති ආයුත්තකපුරිසා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “විසකාරකා එතෙ භවිස්සන්ති”ති තෙසං ද්විත්තමපි ජනානං සීසානි ඡින්දාපෙසි. තෙ “සුරං දෙව, මධුරං දෙවා”ති විරවන්තාව මරිංසු. රාජා තෙ මාරාපෙත්වා “වාටියො භින්දලා”ති ආණාපෙසි. බිලාරාපි සුරාය ජිණ්ණාය උට්ඨන්තිවා කිලන්තා විවරිංසු, තෙ දිස්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “සවෙ විසං අස්ස, එතෙ මරෙය්සං, මධුරෙනෙව භවිතබ්බං, පිච්ඡාමි න”න්ති නගරං අලඬිකාරාපෙත්වා රාජඬිගණෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා අලඬිකතමණ්ඩපෙ සමුස්සිතසෙනච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬිකෙ නිසිදිත්වා අමච්චගණපරිවුතො සුරං පාතුං ආරහි.

තදා සක්කො දෙවරාජා “කෙ නු බො මාතුපට්ඨානාදීසු අප්පමත්තා තිණි සුවරිතානි පුරන්ති”ති ලොකං වොලොකෙන්තො තං රාජානං සුරං පාතුං නිසින්නං දිස්වා “සවායං සුරං පිච්ඡස්සති, සකලජම්බුදීපො නස්සිස්සති. යථා න පිච්ඡස්සති, තථා නං කරිස්සාමි”ති එකං සුරාපුණ්ණං කුම්භං භත්ථතලෙ ධපෙත්වා බ්‍රාහ්මණවෙසෙනාගන්ත්වා රඤ්ඤො සම්මුඛට්ඨානෙ ආකාසෙ යත්වා “ඉමං කුම්භං කිණාථ, ඉමං කුම්භං කිණාථා”ති ආහ. සබ්බමිත්තරාජා තං තථා වදන්තං ආකාසෙ යීතං දිස්වා “කුතො නු බො බ්‍රාහ්මණො ආගච්ඡති”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි -

33.

“කො පාතුරාසී තිදිවා නහම්හි, ඔභාසයං සංවරිං චන්දිමාව;
ගත්තෙහි තෙ රස්මියො නිච්ඡරන්ති, සතෙරතා විජ්ජුරිවන්තලික්ඛෙ.

34.

“සො ඡින්තවාතං කමසී අසම්හි, වෙභායසං ගච්ඡසි තිට්ඨසී ව;
ඉද්ධි නු තෙ වත්ථුකතා සුභාවිතා, අනද්ධගුනං අපි දෙවතානං.

35.

“වෙභායසං ගම්මමාගම්ම තිට්ඨසී, කුම්භං කිණාථාති යමෙතමත්ථං;
කො වා තුවං කිස්ස වා තාය කුම්භො, අක්ඛාහි මෙ බ්‍රාහ්මණ
එතමත්ථ”න්ති.

තත්ථ කො පාතුරාසීති කුතො පාතුභූතොසි, කුතො ආගතොසීති අත්ථො. තිදිවා නහම්හිති කිං තාවතිංසභවතා ආගන්ත්වා ඉධ නහම්හි ආකාසෙ පාකටො ජාතොසීති ප්‍රච්ඡති. සංවරින්නි රත්තිං. සතෙරතාති එවංනාමිකා. සොති සො ත්වං. ඡින්තවාතන්ති වලාභකොපි තාව වාතෙන කමති, තස්ස පන සොපි වාතො නත්ථි, තෙනෙවමාහ. කමසීති පවත්තෙසි. අසම්හිති අප්පට්ඨෙ ආකාසෙ. වත්ථුකතාති වත්ථු විය පතිට්ඨා විය කතා. අනද්ධගුනං අපි දෙවතානන්ති යා පදසා අද්ධානං අගමනෙන

අනද්ධගුණං දෙවතානං ඉද්ධි, සා අපි තව සුභාවිතාති පුච්ඡති. වෙහායසං ගම්මමාගම්මාති ආකාසෙ පවත්තං පදවිතිහාරං පටිච්ච නිස්සාය. “තිට්ඨසී” ති ඉමස්ස “කො වා තුව” න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, එවං තිට්ඨමානො කො වා ත්වන්ති අත්ථො. යමෙකමත්ථන්ති යං එතං වදසී. ඉමස්ස “කිස්ස වා තාය” න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, යං එතං කුම්භං කිණාථාති වදසී, කිස්ස වා තෙ අයං කුම්භොති අත්ථො.

තතො සක්කො “තෙන හි සුණාහී” ති වත්වා සුරාය දොසෙ දස්සෙන්නො ආහ —

36.

“න සප්පිකුම්භො නපි තෙලකුම්භො, න ඵාණිතස්ස න මධුස්ස කුම්භො; කුම්භස්ස වජ්ජාති අනප්පකාති, දොසෙ බහු කුම්භගතෙ සුණාථ.

37.

“ගලෙයා යං පිත්ථා පතෙ පපාතං, සොබ්භං ගුහං වන්දනියොළිගල්ලං; බහුමිපි භුඤ්ජෙයා අහොජනෙයාං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

38.

“යං පිත්ථා චිත්තස්මිං අනෙසමානො, ආහිණ්ඩතී ගොරිව හක්ඛසාදී; අනාථමානො උපගායති නච්චති ව, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

39.

“යං වෙ පිච්ඡිත්ථා අවෙලොව නග්ගො, වරෙයා ගාමෙ විසිබන්තරාති; සම්මුල්භවිත්තො අතිවෙලසායී, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

40.

“යං පිත්ථා උට්ඨාය පවෙධමානො, සීසඤ්ච බාහුඤ්ච පචාලයන්නො; සො නච්චතී දාරුකටල්ලකොව, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

41.

“යං වෙ පිච්ඡිත්ථා අග්ගිද්ධිසා සයන්ති, අථො සිගාලෙහිපි බාදිතාසෙ; බන්ධං වධං භොගජාතිඤ්චුපෙන්නි, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

42.

“යං පිත්ථා භාසෙයා අභාසනෙයාං, සභායමාසීනො අපෙතවත්ථො; සම්මක්ඛිතො වන්තගතො බාසන්නො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

43.

“යං වෙ පිච්ඡිත්ථා උක්කට්ඨො ආවිලක්ඛො, මමෙව සබ්බපථවීති මඤ්ඤ; න මෙ සමො වාතුරන්නොපි රාජා, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

44.

“මානාතිමානා කලහානි පෙසුණි, දුබ්බණ්ණිනි නග්ගයිනි පලායිනි;
වොරාන ධුත්තාන ගතී නිකෙතො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

45.

“ඉද්ධානි ජීතානි කුලානි අස්සු, අනෙකසාහස්සධනානි ලොකෙ;
උච්ඡින්නදායජ්ජකතානිමාය, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

46.

“ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං, ඛේතං ගවං යත්ථ විනාසයන්ති;
උච්ඡෙදනී විත්තගතං කුලානං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

47.

“යං වෙ පිත්වා දිත්තරූපොව පොසො, අක්කොසති මාතරං පිතරඤ්ච;
සස්සුම්පි ගණ්භෙයා අටොපි සුණ්භං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

48.

“යං වෙ පිත්වා දිත්තරූපාව නාරි, අක්කොසති සස්සුරං සාමිකඤ්ච;
දාසම්පි ගණ්භෙ පරිවාරිකම්පි, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

49.

“යං වෙ පිවිත්වාන භනෙයා පොසො, ධම්මෙ ධීතං සමණං බ්‍රාහ්මණං වා;
ගච්ඡෙ අපායම්පි තතොනිදානං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

50.

“යං වෙ පිවිත්වා දුච්චරිතං වරන්ති, කායෙන වාචාය ව චෙතසා ව;
නිරයං වජන්ති දුච්චරිතං වරිත්වා, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

51.

“යං යාවමානා න ලහන්ති පුබ්බෙ, බහුං භිරඤ්ඤම්පි පරිච්චජන්තා;
සො තං පිවිත්වා අලිකං භණාති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

52.

“යං වෙ පිත්වා පෙසනෙ පෙසියන්තො, අවිවායිකෙ කරණියම්භි ජාතෙ;
අත්ථම්පි සො නප්පජානාති චුත්තො, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

53.

“භිරිමනාපි අභිරිකභාවං, පාතූං කරොන්ති මදනාය මත්තා;
ධීරාපි සන්තා බහුකං භණන්ති, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

54.

“යං වෙ පිත්වා එකචුපා සයන්ති, අනාසකා ථණ්ඩිලදුක්ඛසෙයාං;

දුබ්බණ්ණියං ආයසකායඤ්චුපෙන්නි, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

55.

“යං වෙ පිත්වා පත්තබ්බන්ධා සයන්ති, ගාවො කුට්භතාව න හි වාරුණියා;
වෙගො නරෙන සුසභොරිව, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

56.

“යං මනුස්සා විචජ්ජන්ති, සජ්ජං සොරවිසම්ච;
තං ලොකෙ විසසමානං, කො නරො පාතුමරහති.

57.

“යං වෙ පිත්වා අන්ධකවෙණ්ඩපුත්තා, සමුද්දතීරෙ පරිවාරයන්තා;
උපක්කමුං මුසලෙහි අඤ්ඤාමඤ්ඤං, තස්සා පුණ්ණං කුම්භමිමං කිණාථ.

58.

“යං වෙ පිත්වා පුබ්බදෙවා පමත්තා, තිදිවා වුතා සස්සතියා සමායා;
තං තාදිසං මජ්ජමිමං නිරත්ථකං, ජානං මහාරාජ කථං පිවෙය්‍ය.

59.

“නයිමස්මිං කුම්භස්මිං දධි වා මධු වා, එවං අභිඤ්ඤාය කිණාහි රාජ;
එවඤ්ඤිමං කුම්භගතා මයා තෙ, අක්ඛාතරූපං තව සබ්බමිත්තා’ ති.

තත්ථ වජ්ජානීති ආදීනවා. ගලෙය්‍යාති ගච්ඡන්තො පදෙ පදෙ පරිවත්තෙය්‍ය. යං පිත්වා පතෙති යං පිවිත්වා පතෙය්‍ය. සොබ්භන්ති ආවාටං. වන්දනියොලිගල්ලන්ති වන්දනිකඤ්ච ඔලිගල්ලඤ්ච. අභොජනෙය්‍යන්ති භුඤ්ජිතුං අයුත්තං. අනෙසමානොති අනිස්සරො. ගොරිවාති ගොණො විය. භක්ඛසාදීති පුරාණකසට්ඨාදකො, යථා සො තත්ථ තත්ථ භක්ඛසං පරියෙසන්තො ආභිණ්ඩති, එවං ආභිණ්ඩතීති අත්ථො. අනාටමානොති නිරවස්සයො අනාටො විය. උපගායතීති අඤ්ඤං ගායන්තං දිස්වා උපගන්ත්වා ගායති. අවෙලොවාති අවෙලකො විය. විසිබන්තරානීති අන්තරවිටීයො. අතිවෙලසායීති අතිවිරම්පි නිද්දං ඔක්කමෙය්‍ය. “අතිවෙලවාරි” තිපි පායො, අතිවෙලවාරි හුත්වා වරෙය්‍යාති අත්ථො.

දාරුකටල්ලකො වාති දාරුමයයන්තරූපකං විය. භොගජානිඤ්චුපෙන්නීති භොගජානිඤ්ච උපෙන්නි, පාණාතිපාතාදීති කත්වා දණ්ඩපිළිතා ධනජානිඤ්ච අඤ්ඤාඤ්ච වධබන්ධනාදිදුක්ඛං පාපුණන්තීති අත්ථො. වන්තගතොති අත්තනො වන්තස්මිං ගතො. බ්‍යසන්තොති බ්‍යසනාපන්තො. “විසන්තො” තිපි පායො, තස්මිං වන්තෙ ඔසන්තොති අත්ථො. උක්කට්ඨොති අහං මහායොධො, කො මයා සදිසො අත්ථීති එවං උක්කංසගතො හුත්වා. ආවිලක්ඛොති රත්තක්ඛො. සබ්බපථවීති සබ්බා පථවී. “සබ්බපුච්චි” තිපි පායො. වාතුරන්තොති වතුසමුද්දපරියන්තාය පථවියා ඉස්සරො. මානාතිමානාති මානකාරිකා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. ගතීති

නිබ්බන්ති. නිකේතොති නිවාසො. තස්සා පුණ්ණන්ති යා එවරුපා, තස්සා පුණ්ණං. ඉද්ධානීති සමිද්ධානි. ඵිතානීති වත්ථාලඬිකාරකප්පහණ්ඩෙහි පුප්ඵිතානි. උච්ඡින්නදායප්පකතානීති උච්ඡින්නදායාදානි නිද්ධනානි කතානි. යත්ථ විනාසයන්තීති යං නිස්සාය යත්ථ පතිට්ඨිතා, එවං බහුමිපි ධනධස්සද්ධාදිසාපතෙය්‍යං නාසයන්ති, කපණා හොන්ති.

දිත්තරුපොති දප්පිතරුපො. ගණ්ඨෙය්‍යාති හරියසස්සද්ධාය කිලෙසවසෙන හත්ථෙ ගණ්ඨෙය්‍ය. දාසමිපි ගණ්ඨෙහි අත්තනො දාසමිපි කිලෙසවසෙන “සාමිකො මෙ”ති ගණ්ඨෙය්‍ය. පිච්ඡිත්තානාති පිච්ඡිත්තා. දුච්චරිතං වරිත්තානි එවං තීහි ද්වාරෙහි දසවිධමිපි අකුසලං කත්වා. යං යාවමානාති යං පුරිසං පුබ්බෙ සුරං අපිචන්තං බහුං හිරස්සද්ධං පරිච්චජන්තා මුසාවාදං කරොහීති යාවමානා න ලහන්ති. පිත්තානි පිච්ඡිත්තා ධීතො. නප්පජානාති චුත්තොති “කෙනට්ඨෙත ආගතොසි”ති චුත්තො සාසනස්ස දුග්ගහිතත්තා තං අත්ථං න ජානාති. හිරිමනාපිති හිරියුත්තචිත්තාපි. එකථුපාති සුකරපොතකා විය හීනජව්වෙහිපි සද්ධිං එකරාසි හුත්වා. අනාසකාති නිරාහාරා. ටණ්ඩිලදුක්ඛසෙය්‍යන්ති භූමියං දුක්ඛසෙය්‍යං සයන්ති. ආයසකාන්ති ගරහං.

පත්තබන්ධාති පතිතක්ඛන්ධා. කුට්ඨතාවාති ගීවාය බද්ධෙන කුට්ඨෙන හතා ගාවො විය, යථා තා තිණං අබාදන්තියො පානීයං අපිචන්තියො සයන්ති, තථා සයන්තීති අත්ථො. සොරවිසම්මාති සොරවිසං විය. විසසමානන්ති විසසදිසං. අන්ධකවෙණ්ඩපුත්තාති දස භාතිකරාජානො. උපක්කමුන්ති පහරිංසු. පුබ්බදෙවොති අසුරා. තිදිවොති තාවතිංසදෙවලොකා. සස්සනියාති සස්සතා, දීඝායුකභාවෙන නිච්චසම්මතා දෙවලොකාති අත්ථො. සමායාති සද්ධිං අසුරමායාහි. ජානන්ති එවං “නිරත්ථකං එත”න්ති ජානන්තො තුම්භාදිසො පණ්ඩිතො පුරිසො කථං පිවෙය්‍ය. කුම්භගතා මයාති කුම්භගතං මයා, අයමෙව වා පායො. අක්ඛාතරුපන්ති සභාවතො අක්ඛාතං.

තං සුත්වා රාජා සුරාය ආදීනවං සුත්වා තුට්ඨො සක්කස්ස ථුතිං කරොන්තො ද්වෙ ගථා අභාසි –

60.

“න මෙ පිතා වා අථවාපි මාතා, එතාදිසා යාදිසකො තුවංසි;
හිතානුකම්පි පරමත්ථකාමො, සොහං කරිස්සං වචනං තවජ්ජ.

61.

“දදාමි තෙ ගාමවරානි පස්සව, දාසිසතං සත්ත ගවංසතානි;
ආපස්සද්ධයුත්තෙ ව රථෙ දස ඉමෙ, ආවරියො හොසි මමත්ථකාමො”ති.

තත්ථ ගාමවරානීති, බ්‍රාහ්මණ, ආවරියස්ස නාම ආවරියභාගො ඉච්ඡිතබ්බො, සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ සතසහස්සුට්ඨානකෙ තුය්හං පස්සව ගාමෙ දදාමිති වදති. දස ඉමෙති ඉමෙ දස පුරතො ධීතෙ කස්සවනවිචිත්තෙ රථෙ දස්සෙන්නො එවමාහ.

තං සුත්වා සක්කො දෙවත්තභාවං දස්සෙත්වා අත්තානං ජානාපෙන්නො
ආකාසෙ යත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

62.

“තවෙව දාසීසතමත්ථු රාජ, ගාමා ව ගාවො ව තවෙව භොන්තු;
ආජඤ්ඤයුත්තා ව රථා තවෙව, සක්කොභමස්මි තිදසානමිත්ථො.

63.

“මංසොදනං සප්පිපායාසං භුඤ්ජ, බාදස්සු ව ත්වං මධුමාසපුච්චෙ;
එවං තුවං ධම්මරතො ජනිත්ථ, අනිත්ථිතො සග්ගමුපෙහි යාන” ත්ති.

තත්ථ එවං තුවං ධම්මරතොති එවං ත්වං නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජන්තො
සුරාපානා විරතො තිණි දුච්චරිතානි පහාය තිව්ධසුචරිතධම්මරතො හුත්වා කෙනවි
අනිත්ථිතො සග්ගට්ඨානං උපෙහීති.

ඉති සක්කො තස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සොපි සුරං අපිච්චිත්වා
සුරාභාජනානි හින්දාපෙත්වා සීලං සමාදාය දානං දත්වා සග්ගපරායණො අභාසි.
ජම්බුදීපෙහි අනුක්කමෙන සුරාපානං වෙසුල්ලප්පත්තං ජාතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා
ආනන්දො අභාසි, සක්කො පන අභමෙව අභාසි” ත්ති.

කුම්භජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[513] 3. ජයද්දිසජාතකවණ්ණනා

වීරස්සං වත මෙනි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකහික්ඛුං
ආරඬ්භ කටෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු සාමජාතකසද්දිසං (ජා. 2.22.296 ආදයො). තදා
පන සත්ථා “පොරාණකපණ්ඩිතා කඤ්චනමාලං සෙතච්ඡත්තං පහාය මාතාපිතරො
පොසෙසු” ත්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා අභාසි.
තස්ස අග්ගමහෙසී ගඬ්භං පටිලහිත්වා පුත්තං විජායි. තස්සා පුරිමහවෙ එකා
සපත්තිකා කුජ්ඣිත්වා “තුය්හං ජාතං ජාතං පජං බාදිතුං සමත්ථා හවිස්සාමි” ති
පත්ථනං යපෙත්වා යක්ඛිනී අභාසි. සා තදා ඔකාසං ලහිත්වා තස්සා පස්සන්තියාව
තං අල්ලමංසපෙසිවණ්ණං කුමාරකං ගහෙත්වා මුරුමුරායන්ති බාදිත්වා පක්කාමි.
දුතියවාලෙපි තට්ථ අකාසි. තතියවාලෙ පන තස්සා පසුතිසරං පට්ටියකාලෙ ගෙහං
පරිවාලෙත්වා ගාල්භං ආරක්ඛං අකංසු. විජාතදිවසෙ යක්ඛිනී ආගන්ත්වා පුන දාරකං
අග්ගමහෙසී. දෙවි “යක්ඛිනී” ති මහාසද්දමකාසි. ආවුධහත්ථා පුරිසා ආගන්ත්වා
දෙවියා දින්නසඤ්ඤාය යක්ඛිනීං අනුබන්ධංසු. සා බාදිතුං ඔකාසං අලහන්ති තතො
පලායිත්වා උදකනිද්ධමනං පාවිසි. දාරකො මාතුසඤ්ඤාය තස්සා ථනං මුබ්බෙන

ගණ්ඨි. සා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙන්වා තතො පලායිත්වා සුසානං ගන්ත්වා දාරකං
 පාසාණලෙණෙ යපෙත්වා පටිජග්ගි. අපස්ස අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානස්ස
 මනුස්සමංසං ආහරිත්වා අදාසි. උභොපි මනුස්සමංසං බාදිත්වා තත්ථ වසිංසු. දාරකො
 අත්තනො මනුස්සභාවං න ජානාති ‘‘යක්ඛිනිපුත්තොස්මි’’ති සඤ්ඤාය. සො
 අත්තභාවං ජහිත්වා අත්තරධායිතුං න සක්කොති. අපස්ස සා අත්තරධානත්ථාය
 එකං මූලං අදාසි. සො මූලානුභාවෙන අත්තරධායිත්වා මනුස්සමංසං බාදන්තො
 විවරති. යක්ඛිනී වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස වෙය්‍යාවච්චත්ථාය ගතා තත්ථෙව
 කාලමකාසි. දෙවීපි චතුත්ථවාරෙ අඤ්ඤං පුත්තං විජායි. සො යක්ඛිනියා මුත්තත්තා
 අරොගො අහොසි. පච්චාමිත්තං යක්ඛිනිං ජිනිත්වා ජාතත්තා
 ‘‘ජයද්දිසකුමාරො’’තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්ති.
 පත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා රජ්ජමනුසාසි.

තදා බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමිහි නිබ්බත්ති,
 ‘‘අලීනසත්තුකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො
 උග්ගහිතසබ්බසිප්පො උපරාජා අහොසි. සොපි යක්ඛිනිපුත්තො අපරභාගෙ
 පමාදෙන තං මූලං නාසෙත්වා අත්තරධායිතුං අසක්කොන්තො දිස්සමානරූපොව
 සුසානෙ මනුස්සමංසං බාදි. මනුස්සා තං දිස්වා භීතා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො
 උපක්කොසිංසු ‘‘දෙව එකො යක්ඛො දිස්සමානරූපො සුසානෙ මනුස්සමංසං බාදති,
 සො අනුක්කමෙන නගරං පවිසිත්වා මනුස්සෙ මාරෙත්වා බාදිස්සති, තං ගාභාපෙතුං
 වට්ටති’’ති. රාජා ‘‘සාධු’’ති පටිස්සුණිත්වා ‘‘ගණ්ඨථ න’’න්ති ආණාපෙසි.
 බලකායො ගන්ත්වා සුසානං පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. යක්ඛිනිපුත්තො නග්ගො
 උබ්බිග්ගරූපො මරණභයභීතො විරවන්තො මනුස්සානං අත්තරං පක්ඛන්දි.
 මනුස්සා ‘‘යක්ඛො’’ති මරණභයභීතා ද්විධා හිප්පිංසු. සොපි තතො පලායිත්වා
 අරඤ්ඤං පාවිසි, න පුත මනුස්සපථං ආගච්ඡි. සො එකං මහාවත්තනිඅට්ටිං නිස්සාය
 මග්ගපටිපත්තෙසු මනුස්සෙසු එකෙකං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මාරෙත්වා
 බාදන්තො එකස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ වාසං කප්පෙසි.

අටෙකො සත්ථවාහබ්‍රාහ්මණො අට්ඨිපාලානං සහස්සං දත්වා පඤ්චහි
 සකට්ඨකෙහි තං මග්ගං පටිපජ්ජි. මනුස්සයක්ඛො විරවන්තො පක්ඛන්දි, භීතා
 මනුස්සා උරෙන නිපජ්ජිංසු. සො බ්‍රාහ්මණං ගහෙත්වා පලායන්තො බාණුනා පාදෙ
 විද්ධො අට්ඨිපාලෙසු අනුබන්ධන්තෙසු බ්‍රාහ්මණං ඡඩ්ඛෙත්වා අත්තනො
 වසනට්ඨානරුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජි. තස්ස තත්ථ නිපන්තස්ස සත්තමෙ දිවසෙ
 ජයද්දිසරාජා මීගවධං ආණාපෙත්වා නගරා නික්ඛමි. තං නගරා
 නික්ඛන්තමත්තමෙව තක්කසිලවාසී නන්දො නාම මාතුපොසකබ්‍රාහ්මණො
 වතස්සො සතාරහගාථායො ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං අද්දස. රාජා ‘‘නිවත්තිත්වා
 සුණ්ඤ්ඤාමි’’ති තස්ස නිවාසගෙහං දාපෙත්වා මීගවං ගන්ත්වා ‘‘යස්ස පස්සෙන
 මීගො පලායති, තස්සෙව ගීවා’’ති ආහ. අටෙකො පසදමීගො උට්ඨහිත්වා රඤ්ඤො
 අභිමුඛො ගන්ත්වා පලායි. අමච්චා පරිභාසං කරිංසු. රාජා බග්ගං ගහෙත්වා තං
 අනුබන්ධිත්වා තියොජනමත්ථකෙ පත්වා බග්ගෙන පහරිත්වා ද්වෙ බණ්ඩානි
 කරිත්වා කාපෙනාදාය ආගච්ඡන්තො මනුස්සයක්ඛස්ස නිපන්තට්ඨානං පත්වා

දබ්බතිණෙසු නිසිදිත්වා ටොකං විස්සමිත්වා ගන්තුං ආරභි. අථ නං සො උට්ඨාය
“තිට්ඨ කුභිං ගච්ඡසි, භක්ඛොසි මෙ”ති හත්ථෙ ගහෙත්වා පයමං ගාථමාහ –

64.

“විරස්සං චත මෙ උදපාදි අජ්ජ, භක්ඛො මහා සත්තමිහත්තකාලෙ;
කුතොසි කොවාසි තදිඨස චූභි, ආචික්ඛ ජාතිං විදිතො යථාසි”ති.

තත්ථ භක්ඛො මහාති මහාභක්ඛො. සත්තමිහත්තකාලෙති පාටිපදතො පට්ඨාය
නිරාභාරස්ස සත්තමියං භත්තකාලෙ. කුතොසිති කුතො ආගතොසිති.

රාජා යක්ඛං දිස්වා භිතො උග්ගත්ථමිහං පත්වා පලායිතුං නාසක්ඛි, සතිං පන
පච්චුපට්ඨාපෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

65.

“පඤ්චාලරාජා මිගවං පච්චියො, ජයද්දිසො නාම යදිස්සුතො තෙ;
චරාමි කච්ඡාති චනාති වාහං, පසදං ඉමං බාද මමජ්ජ මුඤ්චා”ති.

තත්ථ මිගවං පච්චියොති මිගවධාය රට්ඨා නික්ඛන්තො. කච්ඡාතීති
පබ්බතපස්සාති. පසදන්ති පසදමිගං.

තං සුත්වා යක්ඛො තතියං ගාථමාහ –

66.

“සෙනෙව ත්වං පණ්ණි සස්සමානො, මමෙස භක්ඛො පසදො යං වදෙසි;
තං බාදියාන පසදං ජිසඤ්ඤං, බාදිස්සං පච්ඡා න විලාපකාලො”ති.

තත්ථ සෙනෙවාති මම සත්තකෙනෙව. පණ්ණිති වොහරසි අත්තානං
වික්කිණාසි. සස්සමානොති විහිංසයමානො. තං බාදියානාති තං පයමං බාදිත්වා.
ජිසඤ්ඤන්ති සසිතුකාමො. බාදිස්සන්ති එතං පච්ඡා බාදිස්සාමි. න විලාපකාලොති
මා විලපි. නායං විලාපකාලොති වදති.

තං සුත්වා රාජා නන්දබ්‍රාහ්මණං සරිත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

67.

“න චත්ථි මොක්ඛො මම නික්කයෙන, ගන්ත්වාන පච්ඡාගමනාය පණ්ණෙ;
තං සඬගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛි පුනරාවජ්ජස”න්ති.

තත්ථ න චත්ථිති න වෙ මය්හං නික්කයෙන විමොක්ඛො අත්ථි. ගන්ත්වානාති
එවං සන්තෙ අජ්ජ ඉමං මිගමංසං බාදිත්වා මම නගරං ගන්ත්වා. පණ්ණෙති
පගෙයෙව, ස්වෙව පාතරාසකාලෙ පච්චාගමනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්භාහිති
අධිප්පායො. තං සඬගරන්ති මයා “ධනං තෙ දස්සාමි”ති බ්‍රාහ්මණස්ස සඬගරො

කතො, තං තස්ස දත්වා ඉමං මයා වුත්තං සච්චං අනුරක්ඛන්තො අහං පුන ආගමිස්සාමිති අත්ථො.

තං සුත්වා යක්ඛො පඤ්චමං ගාථමාහ —

68.

“කිං කම්මජාතං අනුතප්පතෙ ත්වං, පත්තං සමීපං මරණස්ස රාජ;
ආචික්ඛ මෙ තං අපි සක්කුණෙමු, අනුජානිතුං ආගමනාය පණ්ඨෙ”ති.

තත්ථ කම්මමෙව කම්මජාතං. අනුතප්පතෙති තං අනුතප්පති. පත්තන්ති උපගතං. අපි සක්කුණෙමුති අපි නාම තං තව සොකකාරණං සුත්වා පාතොව ආගමනාය තං අනුජානිතුං සක්කුණෙය්‍යාමාති අත්ථො.

රාජා තං කාරණං කථෙන්නො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

69.

“කතා මයා බ්‍රාහ්මණස්ස ධනාසා, තං සඬගරං පටිමුක්කං න මුත්තං;
තං සඬගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛි පුනරාවජ්ජස්ස”ති.

තත්ථ පටිමුක්කං න මුත්තන්ති චතස්සො සතාරහා ගාථා සුත්වා “ධනං තෙ දස්සාමි”ති පටිඤ්ඤාය මයා අත්තති පටිමුඤ්චිත්වා යපිතං, න පන තං මුත්තං ධනස්ස අදින්නන්තා.

තං සුත්වා යක්ඛො සත්තමං ගාථමාහ —

70.

“යා තෙ කතා බ්‍රාහ්මණස්ස ධනාසා, තං සඬගරං පටිමුක්කං න මුත්තං;
තං සඬගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛි පුනරාවජ්ජස්ස”ති.

තත්ථ පුනරාවජ්ජස්සති පුන ආගච්ඡස්ස.

ඵවඤ්ච පන චත්වා රාජානං විස්සජ්ජෙසි. සො තෙන විස්සට්ඨො “ත්වං මා චිත්තයි, අහං පාතොව ආගමිස්සාමි”ති චත්වා මග්ගනිමිත්තානි සල්ලක්ඛෙන්නො අත්තනො ඛලකායං උපගන්ත්වා ඛලකායපරිවුතො නගරං පවිසිත්වා නන්දබ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා තා ගාථා සුත්වා චත්තාරි සහස්සානි දත්වා යානං ආරොපෙත්වා “ඉමං තක්කසිලමෙව නෙථා”ති මනුස්සෙ දත්වා බ්‍රාහ්මණං උය්‍යාපෙත්වා දුතියදිවසෙ පටිගන්තුකාමො භුත්වා පුත්තං ආමන්තෙත්වා අනුසාසි. තමත්ථං දීපෙන්නො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

71.

“මුත්තොව සො පොරිසාදස්ස හත්ථා, ගන්ත්වා සකං මන්දිරං කාමකාමී;
තං සඨගරං බ්‍රාහ්මණස්සප්පදාය, ආමන්තයි පුත්තමලීනසත්තුං.

72.

“අජ්ජෙව රජ්ජං අභිසිඤ්චයස්සු, ධම්මං චර සෙසු පරෙසු වාපි;
අධම්මකාරො ච තෙ මාහු රට්ඨෙ, ගච්ඡාමහං පොරිසාදස්ස ඤත්තෙ”ති.

තත්ථ අලීනසත්තුන්ති එවංනාමකං කුමාරං. පාළියං පන “අරිනසත්තු”න්ති ලිඛිතං. අජ්ජෙව රජ්ජන්ති පුත්ත රජ්ජං තෙ දම්මි, ත්වං අජ්ජෙව මුද්ධනි අභිසෙකං අභිසිඤ්චයස්සු. ඤත්තෙති අභ්‍යාසෙ, සන්තිකෙති අත්ථො.

තං සුත්වා කුමාරො දසමං ගාථමාහ —

73.

“කිං කම්ම කුබ්බං තව දෙව පාව, නාරාධයි තං තදිච්ඡාමි සොතුං;
යමජ්ජ රජ්ජමිහි උදස්සයෙ තුවං, රජ්ජමිහි නිච්ඡෙය්‍යං, තයා විනාහ”න්ති.

තත්ථ කුබ්බන්ති කරොන්තො. යමජ්ජාති යෙන අනාරාධකම්මෙන අජ්ජ මං රජ්ජමිහි ත්වං උදස්සයෙ උස්සාපෙසි පතිට්ඨාපෙසි, තං මෙ ආචික්ඛ, අහඤ්චි තයා විනා රජ්ජමිහි න ඉච්ඡාමිති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා අනන්තරං ගාථමාහ —

74.

“න කම්මුනා වා වචසාව තාත, අපරාධිනොහං තුවියං සරාමි;
සන්ධිඤ්ච කත්වා පුරිසාදකෙන, සච්චානුරක්ඛි පුනාහං ගමිස්ස”න්ති.

තත්ථ අපරාධිනොති අපරාධං ඉතො. තුවියන්ති තව සන්තකං. ඉදං චුත්තං හොති — තාත, අහං ඉතො තව කම්මතො වා තව වචනතො වා කිඤ්චි මම අජ්ජියං අපරාධං න සරාමිති. සන්ධිඤ්ච කත්වාති මං පන මිගවං ගතං එකො යක්ඛො “බාදිස්සාමි”ති ගණ්චි. අථාහං බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මකථං සුත්වා තස්ස සක්කාරං කත්වා “ස්වෙ තව පාතරාසකාලෙ ආගමිස්සාමි”ති තෙන පුරිසාදකෙන සන්ධිං සච්චං කත්වා ආගතො, තස්මා තං සච්චං අනුරක්ඛන්තො පුන තත්ථ ගමිස්සාමි, ත්වං රජ්ජං කාරෙහිති වදති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාහ —

75.

“අහං ගමිස්සාමි ඉධෙව හොහි, නත්ථි තතො ජීවතො විජ්ජමොක්ඛො;
ස්වෙ තුවං ගච්ඡසියෙව රාජ, අහමිහි ගච්ඡාමි උභො න හොමා”ති.

තත්ථ ඉධෙවාති ත්වං ඉධෙව හොති. තතොති තස්ස සන්තිකා ජීවන්තස්ස මොක්ඛො නාම නත්ථී. උහොති එවං සන්තෙ උහොපි න භවිස්සාම.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

76.

“අද්ධා හි තාත සතානෙස ධම්මො, මරණා ව මෙ දුක්ඛතරං තදස්ස;
කම්මාසපාදො තං යදා පචිත්වා, පසය්හ ඛාදෙ හිදා රුක්ඛසුලෙ” ති.

තස්සත්ථො – අද්ධා එකංසෙන එස, තාත, සතානං පණ්ඩිතානං ධම්මො සභාවො, යුත්තං ත්වං වදසී, අපි ව ඛො පන මය්හං මරණතොපෙනං දුක්ඛතරං අස්ස, යදා තං සො කම්මාසපාදො. හිදා රුක්ඛසුලෙති තිබ්ණරුක්ඛසුලෙ හිත්වා පචිත්වා පසය්හ ඛලක්කාරෙන ඛාදෙය්‍යාති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාහ –

77.

“පාණෙන තෙ පාණමහං නිමිස්සං, මා ත්වං අගා පොරිසාදස්ස ඤත්තෙ;
එවඤ්ච තෙ පාණමහං නිමිස්සං, තස්මා මතං ජීවිතස්ස වණ්ණෙමි” ති.

තත්ථ නිමිස්සන්ති අහං ඉධෙව තව පාණෙන මම පාණං පරිවත්තෙස්සං.
තස්මාති යස්මා එතං පාණං තව පාණෙනාහං නිමිස්සං, තස්මා තව ජීවිතස්සත්ථාය මම මරණං වණ්ණෙමි මරණමෙව වරෙමි, ඉච්ඡාමිති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා පුත්තස්ස ඛලං ජානන්තො “සාධු තාත, ගච්ඡාහි” ති සම්පට්ඨිඡ.
සො මාතාපිතරො වන්දිත්වා නගරමිහා නික්ඛමි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා උපඩ්ඨගාථමාහ –

78.

“තතො භවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, වන්දිත්වා මාතු ව පිතු ව පාදෙ” ති.

තත්ථ පාදෙති පාදෙ වන්දිත්වා නික්ඛන්තොති අත්ථො;

අථස්ස මාතාපිතරොපි භගිනීපි භරියාපි අමච්චපරිජනෙහි සද්ධිංයෙව නික්ඛමිංසු.
සො නගරා නික්ඛමිත්වා පිතරං මග්ගං පුච්ඡිත්වා සුට්ඨු වචන්ථපෙත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා සෙසානං ඔවාදං දත්වා අච්ඡමිහිතො කෙසරසීහො විය මග්ගං ආරුය්හ යක්ඛාවාසං පායාසී. තං ගච්ඡන්තං දිස්වා මාතා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්ති පථවියං පති. පිතා ඛාහා පග්ගය්හ මහන්තෙන සද්දෙන කන්දි. තමපි අත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා –

“දුබ්බිස්ස මාතා නිපතා පථබ්‍යා, පිතාස්ස පග්ගය්හ භුජානි කන්දති” ති. –

උපඩ්ඪගාථං වත්වා තස්ස පිතරා පයුත්තං ආසීසවාදං අභිවාදනවාදං මාතරා
හගිනීහරියාහි ව කතං සච්චකිරියං පකාසෙන්නො අපරාපි වතස්සො ගාථා අභාසි -

79.

“තං ගච්ඡන්තං තාව පිතා විදිත්වා, පරම්මුඛො වන්දති පඤ්ඡලිකො;
සොමො ව රාජා වරුණො ව රාජා, පජාපතී වන්දිමා සුරියො ව;
එතෙන ගුත්තො පුරිසාදකම්භා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි තාත.

80.

“යං දණ්ඩකිරඤ්ඤො ගතස්ස මාතා, රාමස්සකාසි සොත්ථානං සුගුත්තා;
තං තෙ අහං සොත්ථානං කරොමි, එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා;
අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි පුත්ත.

81.

“ආචී රහො වාපි මනොපදොසං, නාහං සරෙ ජාතු මලීනසත්තෙ;
එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි භාතික.

82.

“යස්මා ව මෙ අනධිමනොසි සාමී, න වාපි මෙ මනසා අජ්ජියොසි;
එතෙන සච්චෙන සරන්තු දෙවා, අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි පච්චෙහි සාමී” ති.

තත්ථ පරම්මුඛොති අයං මෙ පුත්තො පරම්මුඛො මාතාපිතරො වන්දිත්වා
ගච්ඡති, ඉති එතං පරම්මුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා විදිත්වා. පඤ්ඡලිකොති තස්මිං කාලෙ
සිරසි අඤ්ඡලිං යපෙත්වා වන්දති දෙවතා නමස්සති. පුරිසාදකම්භාති පුරිසාදස්ස
සන්තිකා තෙන අනුඤ්ඤාතො සොත්ථිනා පච්චෙහි.

රාමස්සකාසීති රාමස්ස අකාසි. එකො කිර බාරාණසිවාසී රාමො නාම
මාතුපොසකො මාතාපිතරො පටිජග්ගන්තො වොහාරත්ථාය ගතො
දණ්ඩකිරඤ්ඤො විජිතෙ කුම්භවතීනගරං ගන්ත්වා නවවිධෙන වස්සෙන
සකලරට්ඨෙ විනාසියමානෙ මාතාපිතූනං ගුණං සරි. අථ නං මාතුපට්ඨානකම්මස්ස
එලෙන දෙවතා සොත්ථිනා ආනයිත්වා මාතු අදංසු. තං කාරණං සුතවසෙනාහරිත්වා
එවමාහ. සොත්ථානන්ති සොත්ථිභාවං. තං පන කිඤ්චාපි දෙවතා කරිංසු,
මාතුපට්ඨානං නිස්සාය නිබ්බත්තත්තා පන මාතා අකාසීති වුත්තං. තං තෙ අහන්ති
අහම්පි තෙ තමෙව සොත්ථානං කරොමි, මං නිස්සාය තමෙව තව සොත්ථිභාවො
භොතුති අත්ථො. අථ වා කරොමීති ඉච්ඡාමි. එතෙන සච්චෙනාති සච්ච දෙවතාහි
තස්ස සොත්ථිනා ආනීතභාවො සච්චො, එතෙන සච්චෙන මමපි පුත්තං සරන්තු
දෙවා, රාමං විය තම්පි ආහරිත්වා මම දස්සන්තුති අත්ථො. අනුඤ්ඤාතොති
පොරිසාදෙන “ගච්ඡා”ති අනුඤ්ඤාතො දෙවතානං ආනුභාවෙන සොත්ථි
පටිආගච්ඡ පුත්තාති වදති.

ජාතු මලිනසත්තෙති ජාතු එකංසෙන අලිනසත්තෙ මම භාතිකෙ අභං සම්මුඛා
වා පරම්මුඛා වා මනොපදොසං න සරාමි, න මයා තම්හි මනොපදොසො
කතපුබ්බොති එවමස්ස කනිට්ඨා සච්චමකාසි. යස්මා ච මෙ අනධිමනොසි, සාමීති
මම, සාමි අලිනසත්තු යස්මා ත්වං අනධිමනොසි, මං අභිභවිත්වා අතික්කමිත්වා
අඤ්ඤං මනෙන න පත්ථෙසි. න වාපි මෙ මනසා අප්පියොසීති මය්හමිපි ච මනසා
ත්වං අප්පියො න භොසි, අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසාව මයන්ති එවමස්ස අග්ගමභෙසි
සච්චමකාසි.

කුමාරොපි පිතරා අක්ඛාතනයෙන රක්ඛවාසමග්ගං පටිපජ්ජී. යක්ඛොපි
“ඛත්තියා නාම ඛුමායා භොන්ති, කො ජානාති, කිං භවිස්සතී”ති රුක්ඛං
අභිරුහිත්වා රඤ්ඤො ආගමනං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. සො කුමාරං ආගච්ඡන්තං
දිස්වා “පිතරං නිවත්තෙන්වා පුත්තො ආගතො භවිස්සති, නත්ථි මෙ භය”න්ති
ඔතරිත්වා තස්ස පිට්ඨිං දස්සෙන්තො නිසීදි. සො ආගන්ත්වා තස්ස පුරතො අට්ඨාසි.
අථ යක්ඛො ගාථමාභ –

83.

“බ්‍රහ්ම උජු වාරුමුඛො කුතොසි, න මං පජානාසි වනෙ වසන්තං;
ලුද්දං මං ඤත්වා ‘පුරිසාදකො’සි, කො සොත්ථිමාජානම්ධාවජෙය්‍යා”ති.

තත්ථ කො සොත්ථිමාජානම්ධාවජෙය්‍යාති කුමාර කො නාම පුරිසො අත්තනො
සොත්ථිභාවං ජානන්තො ඉච්ඡන්තො ඉධාගච්ඡෙය්‍ය, ත්වං අජානන්තො ආගතො
මඤ්ඤති.

තං සුත්වා කුමාරො ගාථමාභ –

84.

“ජානාමි ලුද්ද පුරිසාදකො ත්වං, න තං න ජානාමි වනෙ වසන්තං;
අභඤ්ච පුත්තොස්මි ජයද්දිසස්ස, මමජ්ජ ඛාද පිතුනො පමොක්ඛා”ති.

තත්ථ පමොක්ඛාති පමොක්ඛහෙතු අභං පිතු ජීවිතං දත්වා ඉධාගතො, තස්මා තං
මුඤ්ච, මං ඛාදාහීති අත්ථො.

තනො යක්ඛො ගාථමාභ –

85.

“ජානාමි පුත්තොති ජයද්දිසස්ස, තථා හි වො මුඛවණ්ණො උභින්නං;
සුදුක්කරඤ්ඤව කතං තවෙදං, යො මත්තුමිච්ඡෙ පිතුනො පමොක්ඛා”ති.

තත්ථ තථා හි වොති තාදිසො වො තුම්භාකං. උභින්නමිපි සදිසොච
මුඛවණ්ණො භොතීති අත්ථො. කතං තවෙදන්ති ඉදං තච කම්මං සුදුක්කරං.

තනො කුමාරො ගාථමාහ –

86.

“න දුක්කරං කිඤ්චි මහෙත්ථ මඤ්ඤෙ, යො මත්තුමිච්ඡෙ පිතුනො
පමොක්ඛා;
මාතු ව හෙතු පරලොක ගන්ත්වා, සුබෙන සග්ගෙන ව සම්පයුත්තො” ති.

තත්ථ කිඤ්චි මහෙත්ථ මඤ්ඤෙති කිඤ්චි අහං එත්ථ න මඤ්ඤාමි. ඉදං වුත්තං
හොති – යක්ඛ යො පුග්ගලො පිතු වා පමොක්ඛත්ථාය මාතු වා හෙතු පරලොකං
ගන්ත්වා සුබෙන සග්ගෙන නිබ්බත්තනකසුබෙන සම්පයුත්තො භවිතුං මත්තුමිච්ඡෙ
මරිතුං ඉච්ඡති, තස්මා අහං එත්ථ මාතාපිතුනං අත්ථාය ජීවිතපරිච්චාගෙ කිඤ්චි
දුක්කරං න මඤ්ඤාමිති.

තං සුත්වා යක්ඛො “කුමාර, මරණස්ස අභයානකසත්තො නාම නත්ථි, ත්වං
කස්මා න භායසී” ති පුච්ඡි. සො තස්ස කටෙන්නො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

87.

“අභඤ්ච ඛො අත්තනො පාපකිරියං, ආචී රහො වාපි සරෙ න ජාතු;
සඬ්ඛාතජාතිමරණොභමස්මි, යටෙව මෙ ඉධ තථා පරත්ථ.

88.

“බාදජ්ජ මං දානි මහානුභාව, කරස්සු කිච්චානි ඉමං සරීරං;
රුක්ඛස්ස වා තෙ පපතාමි අග්ගා, ඡාදයමානො මය්හං ත්වමදෙසි
මංස” ති.

තත්ථ සරෙ න ජාතුති එකංසෙනෙව න සරාමි. සඬ්ඛාතජාතිමරණොභමස්මිති
අහං ඤාණෙන සුපරිච්ඡින්නජාතිමරණො, ජාතසත්තො අමරණධම්මො නාම
නත්ථිති ජානාමි. යටෙව මෙ ඉධානි යටෙව මම ඉධ, තථා පරලොකෙ, යථා ව
පරලොකෙ, තථා ඉධාපි මරණතො මුත්ති නාම නත්ථිති ඉදම්පි මම ඤාණෙන
සුපරිච්ඡින්නං. කරස්සු කිච්චානීති ඉමිනා සරීරෙන කත්තබ්බකිච්චානි කර, ඉමං තෙ
මයා නිස්සට්ඨං සරීරං. ඡාදයමානො මය්හං ත්වමදෙසි මංසන්ති මයි රුක්ඛග්ගා
පතිත්වා මතෙ මම සරීරතො ත්වං ඡාදයමානො රොචයමානො යං යං ඉච්ඡසි, තං තං
මංසං අදෙසි, බාදෙය්‍යාසිති අත්ථො.

යක්ඛො තස්ස වචනං සුත්වා භීතො හුත්වා “න සක්කා ඉමස්ස මංසං බාදිතුං,
උපායෙන නං පලාපෙස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

89.

“ඉදඤ්ච තෙ රුච්චති රාජපුත්ත, වජෙසි පාණං පිතුනො පමොක්ඛා;
තස්මා හි සො ත්වං තරමානරූපො, සම්භඤ්ජ කට්ඨානි ජලෙහි අග්ගි” ති.

තත්ථ ජලෙනීති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සාරදාරුනි ආහරිත්වා අග්ගිං ජාලෙන්වා නිද්ධුමෙ අඬිගාමෙ කර, තත්ථ තෙ මංසං පවිත්වා බාදිස්සාමීති දීපෙති.

සො තථා කත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තං කාරණං පකාසෙන්තො සත්ථා ඉතරං ගාථමාහ —

90.

“තතො භවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, දාරුං සමාහරිත්වා මහන්තමග්ගිං;
සන්තිපයිත්වා පටිවෙදයිත්ථ, ආදීපිතො දානි මහායමග්ගි”ති.

යක්ඛො අග්ගිං කත්වා ආගතං කුමාරං ඔලොකෙන්වා “අයං පුරිසසීහො,
මරණාපිස්ස භයං නත්ථී, මයා එත්තකං කාලං එවං නිබ්භයො නාම න
දිට්ඨපුබ්බො”ති ලොමහංසජාතො කුමාරං පුනඡ්ඡුතං ඔලොකෙන්තො නිසීදි.
කුමාරො තස්ස කිරියං දිස්වා ගාථමාහ —

91.

“බාදජ්ජ මං දානි පසස්භකාරි, කිං මං මුහුං පෙක්ඛසි භට්ඨලොමො;
තථා තථා තුය්හමහං කරොමි, යථා යථා මං ඡාදයමානො අදෙසි”ති.

තත්ථ මුහුන්ති පුනඡ්ඡුතං. තථා තථා තුය්හමහන්ති අහං තුය්හං තථා තථා වචනං
කරොමි, ඉදානි කිං කරිස්සාමි, යථා යථා මං ඡාදයමානො රොචයමානො අදෙසි
බාදිස්සසි, තස්මා බාදජ්ජ මන්ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා යක්ඛො ගාථමාහ —

92.

“කො තාදිසං අරහති බාදිතායෙ, ධම්මෙ ධීතං සච්චවාදිං වදඤ්ඤං;
මුද්ධාපි තස්ස විඵලෙයා සත්තධා, යො තාදිසං සච්චවාදිං අදෙය්‍යා”ති.

තං සුත්වා කුමාරො “සවෙ මං න බාදිතුකාමොසි, අථ කස්මා දාරුනි
භඤ්ජාපෙත්වා අග්ගිං කාරෙසි”ති වත්වා “පලායිස්සති නු බො, නොති තච
පරිග්ගණ්හනත්ථායා”ති චුත්තෙ “ත්ථං ඉදානි මං කථං පරිග්ගණ්හිස්සසි, යොහං
තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බන්තො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අත්තානං පරිග්ගණ්හිතුං
නාදාසි”න්ති වත්වා ආහ —

93.

“ඉදඤ්ඤි සො බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤමානො, සසො අවාසෙසි සකෙ සරීරෙ;
තෙනෙව සො චන්දිමා දෙවපුත්තො, සසත්ථුතො කාමදුහජ්ජ යක්ඛා”ති.

තස්සත්ථො — ඉදඤ්ඤි සො සසපණ්ඩිතො “බ්‍රාහ්මණො එසො”ති බ්‍රාහ්මණං
මඤ්ඤමානො “අජ්ජ ඉමං සරීරං බාදිත්වා ඉධෙව වසා”ති එවං සකෙ සරීරෙ

අත්තනො සරීරං දාතුං අවාසෙසි, වසාපෙසිති අත්ථො. සරීරඤ්චස්ස භක්ඛත්ථාය අදාසි. සක්කො පබ්බතරසං පිළෙත්වා ආදාය චන්දමණ්ඩලෙ සසලක්ඛණං අකාසි. තනො පට්ඨාය තෙනෙව සසලක්ඛණෙන සො චන්දිමා දෙවපුත්තො “සසි සසි”ති එවං සසත්ථුතො ලොකස්ස කාමදුගො පෙමවඩ්ඪනො අජ්ජ යක්ඛ විරොචති. කප්පට්ඨියඤ්ඤෙනං පාටිභාරියන්ති.

තං සුත්වා යක්ඛො කුමාරං විස්සජ්ජෙන්තො ගාථමාහ —

94.

“චන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො, විරොචනෙ පන්තරසෙව භාණුමා;
එවං තුවං පොරිසාදා පමුත්තො, විරොච කප්පිලෙ මහානුභාව;
ආමොදයං පිතරං මාතරඤ්ච, සබ්බො ච තෙ නන්දතු ඤාතිපක්ඛො”ති.

තත්ථ භාණුමාති සුරියො. ඉදං වුත්තං හොති — යථා පන්තරසෙ රාහුමුඛා මුත්තො චන්දො වා භාණුමා වා විරොචති, එවං ත්වම්පි මම සන්තිකා මුත්තො කපිලරට්ඨෙ විරොච මහානුභාවාති. නන්දතුති තුස්සතු.

ගච්ඡ මහාවීරාති මහාසත්තං උය්‍යාපෙසි. සොපි තං නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්ච සීලානි දත්වා “යක්ඛො නු ඛො එස, නො”ති පරිග්ගණ්හන්තො “යක්ඛානං අක්ඛිති රත්තානි හොන්ති අනිම්මිසානි ච, ඡායා න පඤ්ඤායති, අච්ඡම්භිතා හොන්ති. නායං යක්ඛො, මනුස්සො එසො. මය්හං පිතු කිර තයො භාතරො යක්ඛිනියා ගහිතා. තෙසු එතාය ද්වෙ ඛදිතා භවිස්සන්ති, එකො පුත්තසිනෙහෙන පටිපග්ගිතො භවිස්සති, ඉමිනා තෙන භවිතබ්බං, ඉමං නෙත්වා මය්හං පිතු ආචික්ඛිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “එහි අම්හො, න ත්වං යක්ඛො, පිතු මෙ ජෙට්ඨභාතිකොසි, එහි මයා සද්ධිං ගන්ත්වා කුලසන්තකෙ රජ්ජෙ ඡත්තං උස්සාපෙහි”ති වත්වා ඉතරෙන “නාහං මනුස්සො”ති වුත්තෙ “න ත්වං මය්හං සද්දහසි, අත්ථි පන සො, යස්ස සද්දහසි”ති පුච්ඡිත්වා “අත්ථි අසුකට්ඨානෙ දිබ්බවක්ඛකතාපසො”ති වුත්තෙ තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. තාපසො තෙ දිස්වා ච “කිං කරොන්තා පිතාපුත්තා අරඤ්ඤෙ වරථා”ති වත්වා තෙසං ඤාතිභාවං කට්ඨෙ. පොරිසාදො තස්ස සද්දහිත්වා “තාත, ත්වං ගච්ඡ, අහං එකස්මිඤ්ඤෙව අත්තභාවෙ ද්විධා ඡාතො, න මෙ රජ්ජෙන්නත්ථො, පබ්බජිස්සාමහ”න්ති තාපසස්ස සන්තිකෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. අථ නං කුමාරො චන්දිත්වා නගරං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා —

95.

“තනො භවෙ ධිතිමා රාජපුත්තො, කතඤ්ජලී පරියාය පොරිසාදං;
අනුඤ්ඤාතො සොත්ථි සුඛි අරොගො, පච්චාගමා කපිලමලීනසත්තා”ති. —

ගාථං වත්වා තස්ස නගරං ගතස්ස නෙගමාදිහි කතකිරියං දස්සෙන්තො ඔසානගාථමාහ —

“තං නෙගමා ජානපදා ව සබ්බෙ, හත්ථාරොහා රජිකා පත්තිකා ව;
නමස්සමානා පඤ්ඡලිකා උපාගමුං, නමත්ථු තෙ දුක්කරකාරකොසී” ති.

රාජා “කුමාරො කිර ආගතො” ති සුත්වා පච්චුග්ගමනං අකාසී. කුමාරො මහාජනපරිවාරො ගන්ත්වා රාජානං වන්දි. අථ නං සො පුච්ඡි – “තාත, කථං තාදිසා පොරිසාදා මුත්තොසී” ති. “තාත, නායං යක්ඛො, තුම්භාකං ජෙට්ඨහාතිකො, එස මය්හං පෙත්තෙය්‍යො” ති සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “තුම්භෙහි මම පෙත්තෙය්‍යං දට්ඨුං වට්ටති” ති ආහ. රාජා තඬ්ඬණඤ්ඤෙව හෙරිං වරාපෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තාපසානං සන්තිකං අගමාසී. මහාතාපසො තස්ස යක්ඛිනියා ආනෙත්වා අබාදිත්වා පොසිතකාරණඤ්ඤෙව යක්ඛාභාවකාරණඤ්ඤෙව තෙසං ඤාතිභාවඤ්ඤෙව සබ්බං විත්ථාරතො කට්ඨෙසී. රාජා “එහි, භාතික, රජ්ජං කාරෙහි” ති ආහ. “අලං මහාරාජා” ති. “තෙන හි එථ උය්‍යානෙ වසිස්සථ, අහං වො වතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමි” ති? “න ආගච්ඡාමි මහාරාජා” ති. රාජා තෙසං අස්සමපදතො අවිදුරෙ එකං පබ්බතන්තරං බන්ධිත්වා මහන්තං තළාකං කාරෙත්වා කෙදාතෙර සම්පාදෙත්වා මහඬ්ඬකුලසහස්සං ආනෙත්වා මහාගාමං නිවාසෙත්වා තාපසානං හික්ඛාවාරං පට්ඨපෙසී. සො ගාමො වුළකම්මාසදම්මනිගමො නාම ජාතො. සුතසොමමහාසත්තෙන පොරිසාදස්ස දම්තපදෙසො පන මහාකම්මාසදම්මනිගමොති වෙදිතබ්බො.

සත්ථා ඉදං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසී, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකත්ථෙරො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, තාපසො සාරිපුත්තො, පොරිසාදො අඬ්ඬලිමාලො, කනිට්ඨා උප්පලවණ්ණො, අග්ගමහෙසී රාහුලමාතා, අලීනසත්තුකුමාරො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

ජයද්දිසජාතකවණ්ණනා තතියා.

[514] 4. ඡද්දන්තජාතකවණ්ණනා

කිං නු සොචසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දහරහික්ඛුනිං ආරබ්භ කට්ඨෙසී. සා කිර සාවත්ථියං කුලධිතා සරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා එකදිවසං හික්ඛුනීහි සද්ධිං ධම්මසවනාය ගන්ත්වා අලඬ්ඬකතධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙත්තස්ස දසබ්බස්ස අපරිමාණපුඤ්ඤපභාවාහිනිබ්බත්තං. උත්තමරූපසම්පත්තියුත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා “පරිච්ඡණ්ණපුබ්බා නු බො මෙ භවස්මිං විවරන්තියා ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස පාදපරිවාරිකා” ති විත්තෙසී. අථස්සා තඬ්ඬණඤ්ඤෙව ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි – “ඡද්දන්තවාරණකාලෙ අහං ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස පාදපරිවාරිකා භූතපුබ්බා” ති. අථස්සා සරන්තියා මහන්තං පිතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජි. සා පිතිවෙගෙන මහාහසිතං හසිත්වා පුන විත්තෙසී – “පාදපරිවාරිකා නාම සාමිකානං හිතජ්ඣාසයා අප්පකා, අහිතජ්ඣාසයාව බහුතරා,

හිතඡ්ඤාසයා නු බො අහං ඉමස්ස මහාපුරිසස්ස අහොසිං, අහිතඡ්ඤාසයා’ ති. සා අනුස්සරමානා “අහං අප්පමත්තකං දොසං හදයෙ යපෙත්වා විසරතනසතිකං ඡද්දන්තමහාගජිස්සරං සොනුත්තරං නාම නෙසාදං පෙසෙත්වා විසපිතසල්ලෙන විඡ්ඤාපෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි” ත්ති අද්දස. අට්ඨස්සා සොකො උදපාදි, හදයං උණ්භං අහොසි, සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්ති අස්සසිත්වා පස්සසිත්වා මහාසද්දෙන පරොදි. තං දිස්වා සත්ථා සිතං පාතු කරිත්වා “කො නු බො, හන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා” ති හික්ඛුසඬ්ඝෙන පුට්ඨො “හික්ඛවෙ, අයං දහරහික්ඛුති පුබ්බෙ මයි කතං අපරාධං සරිත්වා රොදති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ හිමවන්තපදෙසෙ ඡද්දන්තදහං උපනිස්සාය අට්ඨසහස්සා හත්ථිනාගා වසිංසු ඉද්ධිමන්තා වෙහාසඬ්ගමා. තදා බොධිසත්තො ඡෙට්ඨකචාරණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සො සබ්බසෙතො අහොසි රත්තමුඛපාදො. සො අපරභාගෙ වුද්ධිප්පත්තො අට්ඨාසිතිහත්ථුබ්බෙබො අහොසි විසරතනසතායාමො. අට්ඨපණ්ණාසහත්ථාය රජතදාමසදිසාය සොණ්ඩාය සමන්තාගතො. දන්තා පනස්ස පරික්ඛෙපතො පන්තරසහත්ථා අහෙසුං දීඝතො තිංසහත්ථා ඡබ්බණ්ණරංසිහි සමන්තාගතා. සො අට්ඨන්තං නාගසහස්සානං ඡෙට්ඨකො අහොසි, පඤ්චසතෙ පච්චෙකඛුද්ධෙ පුපෙසි. තස්ස ද්වෙ අග්ගමහෙසියො අහෙසුං – වුළුසුහද්දා, මහාසුහද්දා වාති. නාගරාජා අට්ඨනාගසහස්සපරිවාරො කඤ්චනගුහායං වසති. සො පන ඡද්දන්තදහො ආයාමතො ව විත්ථාරතො ව පණ්ණාසයොජතො හොති. තස්ස මජ්ඣෙ ද්වාදසයොජනප්පමාණෙ යානෙ සෙවාලො වා පණ්ණං වා නත්ථි, මණ්ණික්ඛන්ධවණ්ණඋදකමෙව සන්තිට්ඨති, තදනන්තරං යොජනවිත්ථතං සුද්ධං කල්ලභාරවනං, තං උදකං පරික්ඛිපිත්වා යීතං, තදනන්තරං යොජනවිත්ථතමෙව සුද්ධං නීලුප්පලවනං තං පරික්ඛිපිත්වා යීතං, තතො යොජනයොජනවිත්ථතානෙව රත්තුප්පලසෙතුප්පලරත්තපදුමසෙතපදුමකුමුදවනාති පුරිමං පුරිමං පරික්ඛිපිත්වා යීතාති. ඉමෙසං පන සත්තන්තං වනානං අනන්තරං සබ්බෙසම්පි තෙසං කල්ලභාරාදිවනානං වසෙන ඔම්ස්සකවනං යොජනවිත්ථතමෙව තාති පරික්ඛිපිත්වා යීතං. තදනන්තරං නාගානං කට්ඨපමාණෙ උදකෙ යොජනවිත්ථතමෙව රත්තසාලිවනං, තදනන්තරං උදකපරියන්තෙ යොජනවිත්ථතමෙව නීලපිතලොහිතඔදාතසුරහිසුබ්බකුසුමසමාකිණ්ණං බුද්දකගච්ඡවනං, ඉති ඉමානි දස වනානි යොජනවිත්ථතානෙව. තතො බුද්දකරාජමාසමහාරාජමාසමුග්ගවනං, තදනන්තරං තිපුසඵලාලුකලාබුකුම්භණ්ඩවල්ලිවනාති, තතො පුගරුක්ඛප්පමාණං උච්ඡුචනං, තතො හත්ථිදන්තප්පමාණඵලං කදලිවනං, තතො සාලවනං, තදනන්තරං වාට්ඨපමාණඵලං පනසවනං, තතො මධුරඵලං විඤ්චවනං, තතො අම්බවනං, තතො කපිට්ඨවනං, තතො ඔම්ස්සකො මහාවනසණ්ඩො, තතො වෙළුවනං, අයමස්ස තස්මිං කාලෙ සම්පත්ති. සංයුත්තට්ඨකථායං පන ඉදානි පවත්තමානසම්පත්තියෙව කථිතා.

වෙළුවනං පන පරික්ඛිපිත්වා සත්ත පබ්බතා යීතා. තෙසං බාහිරන්තතො පට්ඨාය පට්ඨො වුළුකාලපබ්බතො නාම, දුතියො මහාකාලපබ්බතො නාම, තතො උදකපබ්බතො නාම, තතො වන්දිමපස්සපබ්බතො නාම, තතො සූරියපස්සපබ්බතො

නාම, තතො මණිපස්සපබ්බතො නාම, සත්තමො සුවණ්ණපස්සපබ්බතො නාම. සො උබ්බෙධතො සත්තයොජනිකො ඡද්දන්තදහං පරික්ඛිපිත්වා පත්තස්ස මුඛවට්ඨි විය යිතො. තස්ස අබ්භන්තරිමං පස්සං සුවණ්ණවණ්ණං, තතො නික්ඛන්තෙන ඔහාසෙන ඡද්දන්තදහො සමුග්ගතබාලසූරියො විය හොති. බාහිරපබ්බතෙසු පන එකො උබ්බෙධතො ඡයොජනිකො, එකො පඤ්ච, එකො චත්තාරි, එකො තීණි, එකො ද්වෙ, එකො යොජනිකො, එවං සත්තපබ්බතපරික්ඛිත්තස්ස පන තස්ස දහස්ස පුබ්බුත්තරකණ්ණෙ උදකවාතප්පහරණොකාසෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි. තස්ස බන්ධො පරික්ඛෙපතො පඤ්චයොජනිකො, උබ්බෙධතො සත්තයොජනිකො, චතුසු දිසාසු චතස්සො සාබා ඡයොජනිකා, උද්ධං උග්ගතසාබාපි ඡයොජනිකාව, ඉති සො මූලතො පට්ඨාය උබ්බෙධෙන තෙරසයොජනිකො, සාබානං ඔරිමන්තතො යාව පාරිමන්තා ද්වාදසයොජනිකො, අට්ඨති පාරොහසහස්සෙහි පටිමණ්ඩිතො මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය විලාසමානො තිට්ඨති. ඡද්දන්තදහස්ස පන පච්ඡිමදිසාහාගෙ සුවණ්ණපස්සපබ්බතෙ ද්වාදසයොජනිකා කඤ්චනගුහා තිට්ඨති. ඡද්දන්තො නාම නාගරාජා චස්සාරත්තෙ හෙමන්තෙ අට්ඨසහස්සනාගපරිවුතො කඤ්චනගුහායං වසති. ගිම්හකාලෙ උදකවාතං සම්පට්ඨිෂ්මානො මහානිග්‍රොධමූලෙ පාරොහන්තරෙ තිට්ඨති.

අථස්ස එකදිවසං ‘‘මහාසාලවනං පුජ්ඪිත’’න්ති තරුණනාගා ආගන්ත්වා ආරොවයිංසු. සො සපරිවාරො ‘‘සාලකිළං කිළිස්සාමි’’ති සාලවනං ගන්ත්වා එකං සුපුජ්ඪිතං සාලරුක්ඛං කුම්භෙන පහරි. තදා චූළසුභද්දා පටිවාතපස්සෙ යිතා, තස්සා සරීරෙ සුක්ඛදණ්ඩකමිස්සකානි පුරාණපණ්ණානි චෙව තම්බකිපිල්ලිකානි ච පතිංසු. මහාසුභද්දා අධොවාතපස්සෙ යිතා, තස්සා සරීරෙ පුජ්ඪරෙණුකිඤ්ජක්ඛපත්තානි පතිංසු. චූළසුභද්දා ‘‘අයං නාගරාජා අත්තතො පියහරියාය උපරි පුජ්ඪරෙණුකිඤ්ජක්ඛපත්තානි පාතෙසි, මම සරීරෙ සුක්ඛදණ්ඩකමිස්සානි පුරාණපණ්ණානි චෙව තම්බකිපිල්ලිකානි ච පාතෙසි, හොතු, කාතබ්බං ජානිස්සාමි’’ති මහාසත්තෙ වෙරං බන්ධි.

අපරම්පි දිවසං නාගරාජා සපරිවාරො න්භානත්ථාය ඡද්දන්තදහං ඔතරි. අථ ද්වෙ තරුණනාගා සොණ්ඩාහි උසිරකලාපෙ ගහෙන්වා කෙලාසකූටං මජ්ජන්තා විය න්භාපෙසුං. තස්මිං න්භන්වා උත්තිණ්ණෙ ද්වෙ කරෙණුයො න්භාපෙසුං. තාපි උත්තරිත්වා මහාසත්තස්ස සන්තිකෙ අට්ඨංසු. තතො අට්ඨසහස්සනාගාසරං ඔතරිත්වා උදකකිළං කිළිත්වා සරතො නානාපුජ්ඪානි ආහරිත්වා රජතථූපං අලඬිකරොන්තා විය මහාසත්තං අලඬිකරිත්වා පච්ඡා ද්වෙ කරෙණුයො අලඬිකරිංසු. අටෙකො හත්ථි සරෙ විවරන්තො සත්තුද්දයං නාම මහාපදුමං ලහිත්වා ආහරිත්වා මහාසත්තස්ස අදාසි. සො තං සොණ්ඩාය ගහෙන්වා රෙණුං කුම්භෙ ඔකිරිත්වා ජෙට්ඨකාය මහාසුභද්දාය අදාසි. තං දිස්වා ඉතරා ‘‘ඉදම්පි සත්තුද්දයං මහාපදුමං අත්තතො පියහරියාය එව අදාසි, න මය්හ’’න්ති පුනපි තස්මිං වෙරං බන්ධි.

අටෙකදිවසං බොධිසත්තෙ මධුරඵලානි චෙව භිසමුලාලානි ච පොක්ඛරමධුනා යොජෙත්වා පඤ්චසතෙ පච්චෙකඛුද්ධෙ හොජෙත්තෙ චූළසුභද්දා අත්තනා

ලද්ධඵලාඵලං පච්චෙකඛුද්ධානං දත්වා “හත්තෙ, ඉතො චචිත්වා මද්දරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සුභද්දා නාම රාජකඤ්ඤා හුත්වා වයප්පත්තා බාරාණසිරඤ්ඤා අග්ගමහෙසිභාවං පත්වා තස්ස පියා මනාපා තං අත්තනො රුචිං කාරෙතුං සමත්ථා හුත්වා තස්ස ආචික්ඛිත්වා එකං ලුද්දකං පෙසෙත්වා ඉමං හත්ථිං විසපිතෙන සල්ලෙන විජ්ඣාපෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ඡබ්බණ්ණරංසිං විස්සජ්ජෙත්තෙ යමකදන්තෙ ආහරාපෙතුං සමත්ථා හොමී”ති පත්ථනං යපෙසි. සා තතො පට්ඨාය ගොවරං අග්ගහෙත්වා සුස්සිත්වා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා මද්දරට්ඨෙ රාජඅග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති, සුභද්දාතිස්සා නාමං කරිංසු. අථ නං වයප්පත්තං බාරාණසිරඤ්ඤා අදංසු. සා තස්ස පියා අහොසි මනාපා, සොළසන්තං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨිකා හුත්වා ඡාතිස්සරඤ්ඤාණඤ්ච පටිලභි. සා චින්තෙසි – “සමිද්ධා මෙ පත්ථනා, ඉදානි තස්ස නාගස්ස යමකදන්තෙ ආහරාපෙස්සාමී”ති. තතො සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා කිලිට්ඨවත්ථං නිවාසෙත්වා ගිලානාකාරං දස්සෙත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජි. රාජා “කුභිං සුභද්දා”ති වත්වා “ගිලානා”ති සුත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසිදිත්වා තස්සා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො පයමං ගාථමාහ –

97.

“කිං නු සොචසිනුවච්චිගි, පණ්ඩුසි වරචණ්ණිනි;
මිලායසි විසාලක්ඛි, මාලාව පරිමද්දිතා”ති.

තත්ථ අනුවච්චිගිති කඤ්චනසන්නිභසරීරෙ. මාලාව පරිමද්දිතාති හත්ථෙහි පරිමද්දිතා පද්මමාලා විය.

තං සුත්වා සා ඉතරං ගාථමාහ –

98.

“දොහළො මෙ මහාරාජ, සුපිනන්තෙනුපජ්ඣගා;
න සො සුලභරූපොව, යාදිසො මම දොහළො”ති.

තත්ථ න සොති යාදිසො මම සුපිනන්තෙනුපජ්ඣගා සුපිනෙ පස්සන්තියා මයා දිට්ඨො දොහළො, සො සුලභරූපො විය න හොති, දුල්ලහො සො, මය්භං පන තං අලභන්තියා ජීවිතං නත්ථිති අවච.

තං සුත්වා රාජා ගාථමාහ –

99.

“යෙ කෙචි මානුසා කාමා, ඉධ ලොකමිහි නන්දනෙ;
සබ්බෙ තෙ පවුරා මය්භං, අභං තෙ දමිමි දොහළු”න්ති.

තත්ථ පවුරාති බහු සුලභා.

තං සුත්වා දෙවී, “මහාරාජ, දුල්ලහො මම දොහළො, න තං ඉදානි කට්ඨමි,
යාවත්තකා පන තෙ විජිතෙ ලුද්දා, තෙ සබ්බෙ සන්තිපාතෙට්, තෙසං මජ්ඣෙ
කට්ඨස්සාමි”ති දිපෙන්ති අනන්තරං ගාථමාහ —

100.

“ලුද්දා දෙව සමායන්තු, යෙ කෙවි විජිතෙ තව;
එතෙසං අහමක්ඛිස්සං, යාදිසො මම දොහළො”ති.

රාජා “සාධු”ති සිරිගබ්භා නික්ඛමිත්වා “යාවතිකා තියොජනසතිකෙ
කාසිකරට්ඨෙ ලුද්දා, තෙසං සන්තිපාතත්ථාය හෙරිං වරාපෙථා”ති අමච්චෙ
ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. නචිරස්සෙව කාසිරට්ඨවාසිනො ලුද්දා යථාබලං
පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගන්ත්වා ආගතභාවං රඤ්ඤො ආරොවාපෙසුං. තෙ
සබ්බෙපි සට්ඨිසහස්සමත්තා අහෙසුං. රාජා තෙසං ආගතභාවං ඤත්වා වාතපාන
ධීනො හත්ථං පසාරෙත්වා තෙසං ආගතභාවං දෙවියා කට්ඨන්තො ආහ —

101.

“ඉමෙ තෙ ලුද්දකා දෙවි, කතහත්ථා විසාරදා;
වනඤ්ඤ ව මිගඤ්ඤ ව, මමත්ථෙච වත්තජීවිතා”ති.

තත්ථ ඉමෙ තෙති යෙ ත්වං සන්තිපාතාපෙසි, ඉමෙ තෙ. කතහත්ථාති
විජ්ඣානජෙදනෙසු කතහත්ථා කුසලා සුසික්ඛිතා. විසාරදාති නිබ්භයා. වනඤ්ඤ ව
මිගඤ්ඤ වාති වනානි ව මිගෙ ව ජානන්ති. මමත්ථෙති සබ්බෙපි වෙතෙ මමත්ථෙ
වත්තජීවිතා, යමහං ඉච්ඡාමි, තං කරොන්තිති.

තං සුත්වා දෙවී තෙ ආමන්තෙත්වා ඉතරං ගාථමාහ —

102.

“ලුද්දපුත්තා නිසාමෙට්, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
ඡබ්බිසාණං ගජං සෙතං, අද්දසං සුපිනෙ අහං;
තස්ස දන්තෙහි මෙ අත්ථො, අලාභෙ නත්ථි ජීවිත”න්ති.

තත්ථ නිසාමෙථාති සුණාථ. ඡබ්බිසාණන්ති ඡබ්බණ්ණවිසාණං.

තං සුත්වා ලුද්දපුත්තා ආහංසු —

103.

“න නො පිතුනං න පිතාමහානං, දිට්ඨො සුතො කුඤ්ජරො ඡබ්බිසාණො;
යමද්දසා සුපිනෙ රාජපුත්තී, අක්ඛාහි නො යාදිසො හත්ථිනාගො”ති.

තත්ථ පිතුනන්ති කරණත්ථෙ සාමිවචනං. ඉදං චුත්තං හොති — දෙවී නෙව
අම්භාකං පිතුහි, න පිතාමහෙහි ඵ්වරුපො කුඤ්ජරො දිට්ඨපුබ්බො, පගෙව අම්හෙහි,

තස්මා අත්තනා දිට්ඨලක්ඛණවසෙන අක්ඛාහි නො, යාදිසො තයා දිට්ඨො
හත්ථිනාගොති.

අනත්තරගාථාපි තෙහෙව චුත්තා –

104.

“දිසා චතස්සො විදිසා චතස්සො, උද්ධං අධො දස දිසා ඉමායො;
කතමං දිසං තිට්ඨති නාගරාජා, යමද්දසා සුපිනෙ ඡබ්බිසාණ” ති.

තත්ථ දිසාති දිසාසු. කතමන්ති එතාසු දිසාසු කතමාය දිසායාති.

එවං චුත්තෙ සුභද්දා සබ්බෙ ලුද්දෙ ඔලොකෙන්වා තෙසං අත්තරෙ පත්ථට්ඨාදං
හත්තපුටසදිසජඬ්ඨං මහාජාණකං මහාථාසුකං බහලමස්සුතම්බදායීකං
නිබ්බිද්ධපිඬ්ගලං දුස්සණ්ඨානං බිහව්ඡං සබ්බෙසං මත්ථකමත්ථකෙන
පඤ්ඤායමානං මහාසත්තස්ස පුබ්බවෙරිං සොනුත්තරං නාම නෙසාදං දිස්වා “එස
මම වචනං කාතුං සක්ඛිස්සති” ති රාජානං අනුජානාපෙත්වා තං ආදාය
සත්තභූමිකපාසාදස්ස උපරිමතලං ආරුය්හ උත්තරස්භපඤ්ජරං විවරිත්වා
උත්තරහිමවත්තාහිමුඛං හත්ථං පසාරෙත්වා චතස්සො ගාථා අභාසි –

105.

“ඉතො උජුං උත්තරියං දිසායං, අතික්කම්ම සො සත්ත ගිරි බ්‍රහ්මන්තෙ;
සුවණ්ණපස්සො නාම ගිරි උළාරො, සුපුජ්ඣිතො කිම්පුරිසානුචිණ්ණො.

106.

“ආරුය්හ සෙලං භවනං කින්තරානං, ඔලොකය පබ්බතපාදමූලං;
අථ දක්ඛස්මි මෙසසමානවණ්ණං, නිග්‍රොධරාජං අට්ඨසභස්සපාදං.

107.

“තත්ථච්ඡති කුඤ්ජරො ඡබ්බිසාණො, සබ්බසෙනො දුජ්ජසහො පරෙහි;
රක්ඛන්ති නං අට්ඨසභස්සනාගා, රීසාදන්තා වාතජවජ්ජහාරිනො.

108.

“තිට්ඨන්ති තෙ තුමූලං පස්සසන්තා, කුජ්ජන්ති වාතස්සපි එරිතස්ස;
මනුස්සභූතං පන තත්ථ දිස්වා, හස්මං කරෙය්‍යං නාස්ස රජොපි තස්සා” ති.

තත්ථ ඉතොති ඉමම්භා යානා. උත්තරියන්ති උත්තරාය. උළාරොති මහා
ඉතරෙහි ඡහි පබ්බතෙහි උච්චතරො. ඔලොකයාති ආලොකෙය්‍යාසි. තත්ථච්ඡති
තස්මිං නිග්‍රොධමූලෙ ගිම්හසමයෙ උදකවාතං සම්පට්ච්ඡන්තො තිට්ඨති. දුජ්ජසහොති
අඤ්ඤෙ තං උපගන්ත්වා පසය්හකාරං කාතුං සමත්ථා නාම නත්ථීති දුජ්ජසහො
පරෙහි. රීසාදන්තාති රථිසාය සමානදන්තා. වාතජවජ්ජහාරිනොති වාතජවෙන
ගන්ත්වා පච්චාමිත්තෙ පහරණසීලා එවරූපා අට්ඨසභස්සනාගා නාගරාජානං

රක්කන්ති. කුමුලන්ති හිංසනකං මහාසද්දානුබන්ධං අස්සාසං මුඤ්චන්තා තිට්ඨන්ති. එරිතස්සාති වාතපහරිතස්ස යං සද්දානුබන්ධං එරිතං වලනං කම්පනං, තස්සපි කුප්පන්ති, එවංඵරුසා තෙ නාගා. නාස්සාති තස්ස නාසවාතෙන විද්ධංසෙත්වා හස්මං කතස්ස තස්ස රජොපි න භවෙය්‍යාති.

තං සුත්වා සොනුත්තරො මරණභයභීතො ආහ -

109.

“ඛහු හිමෙ රාජකුලමිහි සන්ති, පිළන්ධනා ජාතරූපස්ස දෙවි;
මුත්තා මණි වෙළුරියාමයා ව, කිං කාහසි දන්තපිළන්ධනෙන;
මාරෙතුකාමා කුඤ්ජරං ඡබ්බිසාණං, උදාහු සාතෙස්සසි ලුද්දපුත්තෙ” ති.

තත්ථ පිළන්ධනාති ආහරණාති. වෙළුරියාමයාති වෙළුරියමයාති. සාතෙස්සසිති උදාහු පිළන්ධනාපදෙසෙන ලුද්දපුත්තෙ සාතාපෙතුකාමාසිති පුච්ඡති.

තතො දෙවී ගාථමාහ -

110.

“සා ඉස්සිතා දුක්ඛිතා වස්මි ලුද්ද, උද්ධඤ්ච සුස්සාමි අනුස්සරන්ති;
කරොහි මෙ ලුද්දක එතමත්ථං, දස්සාමි තෙ ගාමවරානි පඤ්චා” ති.

තත්ථ සාති සා අහං. අනුස්සරන්තීති තෙන වාරණෙන පුරෙ මයි කතං වෙරං අනුස්සරමානා. දස්සාමි තෙති එතස්මිං තෙ අත්ථෙ නිජ්ඵාදිතෙ සංවච්ඡරෙ සතසහස්සුට්ඨානකෙ පඤ්ච ගාමවරෙ දදාමීති.

එවඤ්ච පන වත්වා “සම්ම ලුද්දපුත්ත අහං ‘එතං ඡද්දන්තහත්ථිං මාරාපෙත්වා යමකදන්තෙ ආහරාපෙතුං සමත්ථා හොමී’ ති පුබ්බෙ පච්චෙකඤ්ඤාධානං දානං දත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසිං, මයා සුපිනන්තෙන දිට්ඨං නාම නත්ථි, සා පන මයා පත්ථිතපත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාසිති, ත්වං ගච්ඡන්තො මා භායී” ති තං සමස්සාසෙත්වා පෙසෙසි. සො “සාධු, අයො” ති තස්සා වචනං සම්පට්ඨිත්වා “තෙන හි මෙ පාකටං කත්වා තස්ස වසනට්ඨානං කටෙහි” ති පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ -

111.

“කත්ථච්ඡති කත්ථ මුපෙති යානං, වීථිස්ස කා න්භානගතස්ස හොති;
කථඤ්ඤි සො න්භායති නාගරාජා, කථං විජානෙමු ගතිං ගපස්සා” ති.

තත්ථ කත්ථච්ඡති කත්ථ වසති. කත්ථ මුපෙති කත්ථ උපෙති, කත්ථ තිට්ඨති අත්ථො. වීථිස්ස කාති තස්ස න්භානගතස්ස කා වීථි හොති, කතරමග්ගෙන සො ගච්ඡති. කථං විජානෙමු ගතින්ති තයා අකථිතෙ මයං කථං තස්ස නාගරාජස්ස ගතිං විජානිස්සාම, තස්මා කටෙහි නොති අත්ථො.

තනො සා ජාතිස්සරඤාණෙන පච්චක්ඛතො දිට්ඨට්ඨානං තස්ස ආච්චක්ඛන්ති
ද්වෙ ගාථා අභාසි -

112.

“තත්ථෙව සා පොක්ඛරණී අදුරෙ, රම්මා සුනිත්ථා ව මහොදිකා ව;
සම්පුජ්ජිතා භමරගණානුච්ඡිණා, එත්ථ හි සො න්භායති නාගරාජා.

113.

“සීසං නභාතුජ්ජලමාලහාරී, සබ්බසෙනො පුණ්ඩරීකත්තවඩ්ඪි;
ආමොදමානො ගච්ඡති සන්තිකෙතං, පුරක්ඛත්ථා මහෙසිං සබ්බහද්ද්”න්ති.

තත්ථ තත්ථෙව්වාති තස්ස වසනට්ඨානෙනයෙව. පොක්ඛරණීති ඡද්දන්තදහං
සන්ධායාහ. සම්පුජ්ජිතාති දුට්ඨෙහි කුමුදෙහි තිව්ධෙහි උජ්ජලෙහි පඤ්චවණ්ණෙනහි ව
පදුමෙහි සමන්තතො පුජ්ජිතා. එත්ථ හි සොති සො නාගරාජා එත්ථ ඡද්දන්තදහෙ
න්භායති. උජ්ජලමාලහාරීති උජ්ජලාදීනං ජලජට්ඨජානං පුජ්ජානං මාලං
ධාරෙන්තො. පුණ්ඩරීකත්තවඩ්ඪිති පුණ්ඩරීකසදිසතවෙන ඔදාතෙන අඩ්ඨගෙන
සමන්තාගතො. ආමොදමානොති ආමොදිතපමොදිතො. සන්තිකෙතන්ති අත්තනො
වසනට්ඨානං. පුරක්ඛත්ථාති සබ්බහද්දං නාම මහෙසිං පුරතො කත්ථා අට්ඨති
නාගසහස්සෙහි පරිවුතො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡතිති.

තං සුත්ථා සොනුත්තරො “සාධු අය්‍යෙ, අහං තං වාරණං මාරෙන්ථා තස්ස
දන්තෙ ආහරිස්සාමී”ති සම්පට්චිජ්. අට්ඨස්ස සා තුට්ඨා සහස්සං දත්ථා “ගෙහං තාව
ගච්ඡ, ඉතො සත්තාහච්චයෙන තත්ථ ගමිස්සසී”ති තං උය්‍යාපෙත්ථා කම්මාරෙ
පක්කොසාපෙත්ථා “තාතා අම්භාකං වාසිඵරසු-කුද්දාල-නිබ්බදන-
මුට්ඨිකවෙළුගුම්බවිජ්ජදන-සත්ථ-තිණ්ණායන-අසිලොහදණ්ඩකකවබාණුක-
අයසිඬ්ඨසාටකෙහි අත්ථො, සබ්බං සීසං කත්ථා ආහරථා”ති ආණාපෙත්ථා
වම්මකාරෙ පක්කොසාපෙත්ථා “තාතා අම්භාකං කුම්භභාරගාහිතං වම්මහස්තං
කාතුං වට්ටති, වම්මයොත්තවරත්තහත්ථිපාදඋපාහනවම්මජත්තෙහිසි තො අත්ථො,
සබ්බං සීසං කත්ථා ආහරථා”ති ආණාපෙසි. තෙ උහොපි සබ්බාති තාති සීසං කත්ථා
ආහරිත්ථා අදංසු. සා තස්ස පාටෙය්‍යං සංවිදහිත්ථා අරණ්ණසහිතං ආදිං කත්ථා සබ්බං
උපකරණඤ්ච බද්ධසත්තුමාදිං කත්ථා පාටෙය්‍යඤ්ච වම්මහස්තායං පක්ඛිසි, තං
සබ්බමිසි කුම්භභාරමත්තං අහොසි.

සොනුත්තරොපි අත්තනො පරිවච්ඡං කත්ථා සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්ථා දෙවිං
වන්දිත්ථා අට්ඨාසි. අට්ඨ නං සා “නිට්ඨිතං තෙ සම්ම සබ්බුපකරණං, ඉමං තාව
පසිබ්බකං ගණ්භා”ති ආහ. සො පන මහාථාමො පඤ්චන්තං හත්ථිනං බලං ධාරෙති,
තස්මා තම්බුලපසිබ්බකං විය උක්ඛිසිත්ථා උපකච්ඡන්තරෙ යපෙත්ථා රිත්තහත්ථො
විය අට්ඨාසි. සුභද්දා ලුද්දස්ස පුත්තදාරානං පරිබ්බයං දත්ථා රඤ්ඤො ආච්චක්ඛිත්ථා
සොනුත්තරං උය්‍යාපෙසි. සොපි රාජානඤ්ච දෙවිඤ්ච වන්දිත්ථා රාජනිවෙසනා
ඔරුය්හ රටෙ යත්ථා මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්ථා

ගාමනිගමජනපදපරම්පරාය පව්වන්තං පත්වා ජානපදෙ නිවත්තෙන්වා
පව්වන්තවාසිහි සද්ධිං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මනුස්සපථං අතික්කම්ම
පව්වන්තවාසිනොපි නිවත්තෙන්වා එකකොව ගච්ඡන්තො තිංසයොජනං පත්වා
පයමං දබ්බගහනං කාසගහනං තිණගහනං තුලසිගහනං සරගහනං
තිරිච්ඡගහනන්ති ඡ ගහනානි, කණ්ටකවෙළුම්බගහනානි වෙන්තගහනං
ඔමිස්සකගහනං නළගහනං සරගහනසද්ධිං උරගෙනපි දුබ්බිනිවිජ්ඣං සනවනගහනං
රුක්ඛගහනං වෙළුම්බගහනං අපරම්පි වෙළුම්බගහනං කලලගහනං උදකගහනං
පබ්බතගහනන්ති අට්ඨාරස ගහනානි පටිපාටියා පත්වා දබ්බගහනාදීනි අසිතෙන
ලායිත්වා තුලසිගහනාදීනි වෙළුම්බවිජ්ජෙනසත්ථෙන ඡින්දිත්වා රුක්ඛෙ ඵරසුනා
කොට්ටෙන්වා අතිමහත්තෙ රුක්ඛෙ නිබාදනෙන විජ්ඣිත්වා මග්ගං කරොන්තො
වෙළුම්බෙන නිස්සෙණිං කත්වා වෙළුම්බං ආරුය්හ වෙළුම්බං ඡින්දිත්වා අපරස්ස
වෙළුම්බස්ස උපරි පාතෙන්වා වෙළුම්බමත්ථකෙන ගන්ත්වා කලලගහනෙ
සුක්ඛරුක්ඛපදරං අත්ථරිත්වා තෙන ගන්ත්වා අපරං අත්ථරිත්වා ඉතරං උක්ඛිපිත්වා
පුන පුරතො අත්ථරන්තො තං අතික්කම්මිත්වා උදකගහනෙ දොණිං කත්වා තාය
උදකගහනං තරිත්වා පබ්බතපාදෙ යත්වා අයසිඬ්ඝාටකං යොත්තෙන බන්ධිත්වා
උද්ධං බිපිත්වා පබ්බතෙ ලග්ගාපෙත්වා යොත්තෙනාරුය්හ වජිරග්ගෙන
ලොහදණ්ඩෙන පබ්බතං විජ්ඣිත්වා බාණුකං කොට්ටෙන්වා තත්ථ යත්වා
සිඬ්ඝාටකං ආකඩ්ඪිත්වා පුන උපරි ලග්ගාපෙත්වා තත්ථ යීතො වම්මයොත්තං
ඔලම්බෙන්වා තං ආදාය ඔතරිත්වා හෙට්ඨිමබාණුකෙ බන්ධිත්වා වාමහත්ථෙන
යොත්තං ගහෙන්වා දක්ඛිණහත්ථෙන මුග්ගරං ආදාය යොත්තං පහරිත්වා බාණුකං
නිහරිත්වා පුන අභිරුහති. එතෙනුපායෙන පබ්බතමත්ථකං අභිරුය්හ පරතො
ඔතරන්තො පුරිමනගෙනෙව පයමං පබ්බතමත්ථකෙ බාණුකං කොට්ටෙන්වා
වම්මපසිබ්බකෙ යොත්තං බන්ධිත්වා බාණුකෙ වෙයෙත්වා සයං අන්තොපසිබ්බකෙ
නිසිදිත්වා මක්කටකානං මක්කටසුත්තවිස්සජ්ජනාකාරෙන යොත්තං
විනිවෙයෙන්තො ඔතරති. වම්මජත්තෙන වාතං ගාභාපෙත්වා සකුණො විය
ඔතරතීතිපි වදන්තියෙව.

එවං තස්ස සුභද්දාය වචනං ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා සත්තරස ගහනානි
අතික්කම්මිත්වා පබ්බතගහනං පත්වා තත්තාපි ඡ පබ්බතෙ අතික්කම්මිත්වා
සුවණ්ණපස්සපබ්බතමත්ථකං ආරුළුභවාටං ආවිකරොන්තො සත්ථා ආහ -

114.

“තත්ථෙව සො උග්ගහෙන්වාන වාකාං, ආදාය තුණ්ඤ්ඤං ධනුස්සං ලුද්දො;
විතුරියති සත්ත ගිරි භුන්තෙ, සුවණ්ණපස්සං නාම ගිරිං උළාරං.

115.

“ආරුය්හ සෙලං භවනං කිත්තරානං, ඔලොකයි පබ්බතපාදමුලං;
තත්ථද්දසා මෙසසමානවණ්ණං, නිග්‍රොධරාජං අට්ඨසහස්සපාදං.

116.

“තත්ථද්දසා කුඤ්ජරං ඡබ්බිසාණං, සබ්බසෙනං දුජ්ජසහං පරෙහි;

රක්ඛන්ති නං අට්ඨසහස්සනාගා, ඊසාදන්තා වාතජවජ්ජහාරිනො.

117.

“තත්ථද්දසා පොක්ඛරණිං අද්දරෙ, රමිමං සුතිත්ථඤ්ච මහොදිකඤ්ච;
සම්පුජ්ජිතං භමරගණානුචිණ්ණං, යත්ථ හි සො න්භායති නාගරාජා.

118.

“දිස්වාන නාගස්ස ගතිං ධීතිඤ්ච, වීරීස්සයා න්භානගතස්ස හොති;
ඔපාතමාගච්ඡි අනරියරූපො, පයොජිතො චිත්තවසානුගායා”ති.

තත්ථ සොති, හික්ඛවෙ, සො ලුද්දො තත්ථෙව සත්තභූමිකපාසාදනලෙ ධීතාය තස්සා සුභද්දාය වචනං උග්ගහෙත්වා සරතුණිඤ්ච මහාධනුඤ්ච ආදාය පබ්බතගහනං පත්වා “කතරො නු ඛො සුවණ්ණපස්සපබ්බතො නාමා”ති සත්ත මහාපබ්බතෙ චතුරියති, තස්මිං කාලෙ තුලෙති තීරෙති. සො එවං තීරෙන්නො සුවණ්ණපස්සං නාම ගිරිං උළාරං දිස්වා “අයං සො භවිස්සති”ති චිත්තෙසි. ඔලොකයීති තං කින්නරානං භවනභූතං පබ්බතං ආරුය්හ සුභද්දාය දින්නසඤ්ඤාවසෙන හෙට්ඨා ඔලොකෙසි. තත්ථාති තස්මිං පබ්බතපාදමූලෙ අවිදුරෙයෙව තං නිග්‍රොධං අද්දස.

තත්ථාති තස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ ධීතං. තත්ථාති තත්ථෙව අන්නොපබ්බතෙ තස්ස නිග්‍රොධස්සාවිදුරෙ යත්ථ සො න්භායති, තං පොක්ඛරණිං අද්දස. දිස්වානාති සුවණ්ණපස්සපබ්බතා ඔරුය්හ හත්ථීනං ගතකාලෙ හත්ථීපාදඋපාහනං ආරුය්හ තස්ස නාගරඤ්ඤො ගතට්ඨානං නිබද්ධවසනට්ඨානං උපධාරෙන්නො “ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡති, ඉධ න්භායති, න්භත්වා උත්තිණ්ණො, ඉධ තිට්ඨති”ති සබ්බං දිස්වා අභිරිකභාවෙන අනරියරූපො තාය චිත්තවසානුගාය පයොජිතො, තස්මා ඔපාතං ආගච්ඡි පටිපජ්ජී, ආවාටං බණ්ණිති අත්ථො.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – “සො කිර මහාසත්තස්ස වසනොකාසං සත්තමාසාධිකෙහි සත්තහි සංචච්ඡරෙහි සත්තහි ව දිවසෙහි පත්වා චුත්තනයෙනෙව තස්ස වසනොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා “ඉධ ආවාටං බණ්ණිත්වා තස්මිං ධීතො වාරණාධිපතිං විසජිතෙන සල්ලෙන විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමී”ති වචන්ථපෙත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ථම්මාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා දබ්බසම්භාරෙ සජ්ජෙත්වා හත්ථීසු න්භානත්ථාය ගතෙසු තස්ස වසනොකාසෙ මහාකුද්දාලෙන චතුරස්සං ආවාටං බණ්ණිත්වා උද්ධතපංසුං බීජං වපන්නො විය උදකෙන විකිරිත්වා උදුක්ඛලපාසාණානං උපරි ථම්මෙහ පතිට්ඨපෙත්වා තුලා ව කාපෙ ව දත්වා පදරාති අත්ථරිත්වා කණ්ඩප්පමාණං ඡිද්දං කත්වා උපරි පංසුඤ්ච කවචරඤ්ච පක්ඛිපිත්වා එකෙන පස්සෙන අත්තනො පටිසනට්ඨානං කත්වා එවං නිට්ඨිතෙ ආවාටෙ පච්චුසකාලෙයෙව පතිසිසකං පටිමුඤ්චිත්වා කාසායාති පරිදහිත්වා සද්ධිං විසජිතෙන සල්ලෙන ධනුං ආදාය ආවාටං ඔතරිත්වා අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

119.

“ඛණිත්වාන කාසුං ඵලකෙහි ඡාදයි, අත්තානමොධාය ධනුඤ්ච ලුද්දො; පස්සාගතං පුට්ඨසල්ලෙන නාගං, සමජ්ජයි දුක්කට්ඨමකාරී.

120.

“විද්ධො ච නාගො කොඤ්චමනාදි සොරං, සබ්බෙ ච නාගා නින්තදුං සොරරූපං; තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච රණං කරොන්තා, ධාවිංසු තෙ අට්ඨ දිසා සමන්තතො.

121.

“වධිස්සමෙතන්ති පරාමසන්තො, කාසාවමද්දක්ඛි ධජං ඉසීනං; දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්සුදපාදි සඤ්ඤා, අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරූපො” ති.

තත්ථ ඔධායාති ඔදහිත්වා පවෙසෙත්වා. පස්සාගතන්ති අත්තනො ආවාටස්ස පස්සං ආගතං. සො කිර දුතියදිවසෙ ආගන්ත්වා න්හත්වා උත්තිණ්ණො තස්මිං මහාවිසාලමාලකෙ නාම පදෙසෙ අට්ඨාසි. අට්ඨස්ස සරීරතො උදකං නාහිපදෙසෙන ඔගලිත්වා තෙන ඡිද්දෙන ලුද්දස්ස සරීරෙ පති. තාය සඤ්ඤාය සො මහාසත්තස්ස ආගන්ත්වා ධීතභාවං ඤාත්වා තං පස්සාගතං පුට්ඨා සල්ලෙන සමජ්ජයි විජ්ඣි. දුක්කට්ඨමකාරීති තස්ස මහාසත්තස්ස කායිකචෙතසිකස්ස දුක්ඛස්ස උප්පාදනෙන දුක්කට්ඨස්ස කම්මස්ස කාරකො.

කොඤ්චමනාදීති කොඤ්චනාදං අකරි. තස්ස කිර තං සල්ලං නාහියං පවිසිත්වා පිහකාදීති සඤ්චුණ්ණෙත්වා අත්තාති ඡින්දිත්වා පිට්ඨිභාගං ඵරසුනා පදාලෙන්තං විය උග්ගන්ත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්දි. හින්තරජතකුම්භතො රජනං විය පහාරමුඛෙන ලොහිතං පග්ගරි, බලවචෙදනා උජ්ජජ්ජි. සො චෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො චෙදනාජ්ජත්තො සකලපබ්බතං ඵකනින්තාදං කරොන්තො තික්ඛන්තුං මහන්තං කොඤ්චනාදං නදි. සබ්බෙ වාති තෙපි සබ්බෙ අට්ඨසහස්සනාගා තං සද්දං සුත්වා මරණභයහීනා සොරරූපං නින්තදුං අනුරවං කරිංසු. රණං කරොන්තාති තෙන සද්දෙන ගන්ත්වා ඡද්දන්තවාරණං චෙදනාජ්ජත්තං දිස්වා “පච්චාමිත්තං ගණ්භිස්සාමා” ති තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච වුණ්ණවිවුණ්ණං කරොන්තා සමන්තා ධාවිංසු.

වධිස්සමෙතන්ති “හික්ඛවෙ, සො ඡද්දන්තවාරණො දිසා පක්කන්තෙසු නාගෙසු සුභද්දාය කරෙණුයා පස්සෙ යත්වා සන්ධාරෙත්වා සමස්සාසයමානාය චෙදනං අධිවාසෙත්වා කණ්ඩස්ස ආගතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්තො ‘සවෙ ඉදං පුරත්ථිමදිසාදීහි ආගතං අභවිස්ස, කුම්භාදීහි පවිසිත්වා පවිජ්මකායිදීහි නික්ඛමිස්ස, ඉදං පන නාහියා පවිසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි, තස්මා පථවියං ධීතෙන විස්සට්ඨං භවිස්සති’ ති උපධාරෙත්වා ධීතට්ඨානං උපපරික්ඛිතුකාමො “කො ජානාති, කිං භවිස්සති, සුභද්දං අපනෙතුං වට්ටති” ති චින්තෙත්වා “හද්දෙ, අට්ඨසහස්සනාගා මම පච්චාමිත්තං පරියෙසන්තා දිසා පක්ඛන්දා, ත්වං ඉධ කිං කරොසි” ති වත්වා, “දෙව, අහං තුම්භෙ සන්ධාරෙත්වා සමස්සාසෙත්ති ධීතා, බමථ මෙ” ති තික්ඛන්තුං.

පදක්ඛිණං කත්වා චතුස්ස ධාතෙස්ස චන්දිත්වා තාය ආකාසං පක්ඛන්දාය නාගරාජා
 භූමිං පාදනාබෙන පහරි, පදරං උප්පතිත්වා ගතං. සො ඡිද්දෙන ඔලොකෙන්තො
 සොනුත්තරං දිස්වා “වධිස්සාමි න”න්ති චිත්තං උප්පාදෙන්වා
 රජතදාමවණ්ණසොණ්ඩං පචෙසෙන්වා පරාමසන්තො බුද්ධානං ඉසීනං ධජං
 කාසාවං අද්දක්ඛි. ලුද්දො කාසාවං මහාසත්තස්ස හත්ථෙ යපෙසි. සො තං
 උක්ඛිපිත්වා පුරතො යපෙසි. අථස්ස තෙන තථාරූපෙනපි දුක්ඛෙන ඵ්ථිධස්ස
 “අරහද්ධපො නාම සබ්භි පණ්ඩිතෙහි අවජ්ඣරූපො, අඤ්ඤදත්ථු සක්කාතබ්බො
 ගරුකාතබ්බොයෙවා”ති අයං සඤ්ඤා උදපාදි.

සො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ගාථාද්වයමාහ –

122.

“අනික්කසාවො කාසාවං, යො චත්ථං පරිදහිස්සති;
 අපෙතො දමසච්චෙන, න සො කාසාවමරහති.

123.

“යො ච චන්තකසාවස්ස, සීලෙස්ස සුසමාහිතො;
 උපෙතො දමසච්චෙන, ස චෙ කාසාවමරහති”ති.

තස්සත්ථො – සම්ම ලුද්දපුත්ත යො පුරිසො රාගාදීහි කසාවෙහි අනික්කසාවො
 ඉන්ද්‍රියදමෙන චෙව වච්ඡච්චෙන ච අපෙතො අනුපගතො තෙහි ගුණෙහි
 කසාවරසජිතං කාසාවචත්ථං පරිදහති, සො තං කාසාවං නාරහති, නානුච්ඡවිකො
 සො තස්ස චත්ථස්ස. යො පන තෙසං කසාවානං චන්තත්තා චන්තකසාවො අස්ස
 සීලෙස්ස සුසමාහිතො සුපතිට්ඨිතො පරිපුණ්ණසීලාචාරො, සො තං කාසාවං අරහති
 නාමාති.

ඵචං චත්වා මහාසත්තො තස්මිං චිත්තං නිබ්බාපෙන්වා “සම්ම කිමත්ථං ත්වං මං
 විජ්ඣසි, කිං අත්තතො අත්ථාය, උදාහු අඤ්ඤෙන පයොජිතොසි”ති ප්‍රච්ඡී. තමත්ථං
 ආචිකරොන්තො සත්ථා ආහ –

124.

“සමප්පිතො පුට්ඨසල්ලෙන නාගො, අදුට්ඨචිත්තො ලුද්දකමජ්ඣහාසි;
 කිමත්ථයං කිස්ස වා සම්ම හෙතු, මමං වධි කස්ස වායං පයොගො”ති.

තත්ථ කිමත්ථයන්ති ආයතිං කිං පත්ථෙන්නො. කිස්ස වාති කිස්ස හෙතු කෙන
 කාරණෙන, කිං නාම තච මයා සද්ධිං චෙරන්ති අධිප්පායො. කස්ස වාති කස්ස වා
 අඤ්ඤස්ස අයං පයොගො, කෙන පයොජිතො මං අවධිති අත්ථො.

අථස්ස ආචික්ඛන්තො ලුද්දො ගාථමාහ –

125.

“කාසිස්ස රඤ්ඤො මහෙසී හදන්තෙ, සා පුජිතා රාජකුලෙ සුභද්දා;
තං අද්දසා සා ච මමං අසංසි, දන්තෙහි අත්ථොති ච මං අවොවා”ති.

තත්ථ පුජිතාති අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙත්වා පුජිතා. අද්දසාති සා කිර තං
සුපිනන්තෙ අද්දස. අසංසිති සා ච මම සක්කාරං කාරෙත්වා “භිමවන්තපදෙසෙ
ඵවරුපො නාම නාගො අසුකස්මිං නාම යානෙ වසති”ති මමං ආවික්ඛි. දන්තෙහිති
තස්ස නාගස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිසමුජ්ජලා දන්තා, තෙහි මම අත්ථො, පිළන්ධනං
කාරෙතුකාමාමිහි, තෙ මෙ ආහරාති මං අවොවාති.

තං සුත්වා “ඉදං වුළසුභද්දාය කම්ම”න්ති ඤාත්වා මහාසත්තො වෙදනං
අධිවාසෙත්වා “තස්සා මම දන්තෙහි අත්ථො නත්ථි, මං මාරෙතුකාමතාය පන
පහිණි”ති දීපෙත්තො ගාථාද්වයමාහ -

126.

“බහු භිමෙ දන්තයුගා උළාරා, යෙ මෙ පිතුනඤ්ච පිතාමහානං;
ජානාති සා කොධනා රාජපුත්ති, වධන්ථිකා වෙරමකාසි බාලා.

127.

“උට්ඨෙහි ත්වං ලුද්ද බරං ගහෙත්වා, දන්තෙ ඉමෙ ඡින්ද පුරා මරාමි;
වජ්ජාසි තං කොධනං රාජපුත්තිං, නාගො හතො හන්ද ඉමස්ස දන්තා”ති.

තත්ථ ඉමෙහි තස්ස කිර පිතු පිතාමහානං දන්තා මා විනස්සන්තුති ගුහායං
සන්නිවිතා, තෙ සන්ධාය ඵවමාහ. ජානාතිති බහුනං වාරණානං ඉධ සන්නිවිහෙ
දන්තෙ ජානාති. වධන්ථිකාති කෙවලං පන සා මං මාරෙතුකාමා අප්පමත්තකං දොසං
හදයෙ යපෙත්වා අත්තතො වෙරං අකාසි, ඵවරුපෙන ඵරුසකම්මෙන මත්ථකං
පාපෙසි. බරන්ති කකචං. පුරා මරාමිති යාව න මරාමි. වජ්ජාසිති වදෙය්‍යාසි. හන්ද
ඉමස්ස දන්තාති හතො සො මයා නාගො, මනොරථො තෙ මත්ථකප්පත්තො,
ගණ්හ, ඉමෙ තස්ස දන්තාති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා නිසීදනට්ඨානා වුට්ඨාය කකචං ආදාය “දන්තෙ
ඡින්දිස්සාමි”ති තස්ස සන්නිකං උපගතො. සො පන උබ්බෙධතො අට්ඨාසිතිහත්ථො
රජතපබ්බතො විය යිතො, තෙනස්ස සො දන්තට්ඨානං න පාපුණි. අථ මහාසත්තො
කායං උපනාමෙත්තො හෙට්ඨාසිසකො නිපජ්ජි. තදා නෙසාදො මහාසත්තස්ස
රජතදාමසදිසං සොණ්ඩං මද්දන්තො අභිරුහිත්වා කෙලාසකුටෙ විය කුම්භෙ යත්වා
මුඛකොට්මංසං ධනුකෙන පහරිත්වා අත්තො පක්ඛිපිත්වා කුම්භතො ඔරුය්හ කකචං.
අත්තොමුඛෙ පවෙසෙසි, උහොහි හත්ථෙහි දළ්භං අපරාපරං කඩ්ඪි. මහාසත්තස්ස
බලවචෙදනා උජ්ජජ්ජි, මුඛං ලොහිතෙන පූරි. නෙසාදො ඉතො විතො ච
සඤ්චාරෙත්තො කකචෙන ඡින්දිතුං නාසක්ඛි. අථ නං මහාසත්තො මුඛතො
ලොහිතං ඡඩ්ඪෙත්වා වෙදනං අධිවාසෙත්වා “කිං සම්ම ඡින්දිතුං න සක්කොසි”ති
පුච්ඡි. “ආම, සාමි”ති. මහාසත්තො සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා “තෙන භි සම්ම මම

සොණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා කකචකොටිං ගණ්භාපෙනි, මම සයං සොණ්ඩං උක්ඛිපිතුං බලං නත්ථි”ති ආහ. නෙසාදො තථා අකාසි.

මහාසත්තො සොණ්ඩාය කකචං ගහෙත්වා අපරාපරං වාරෙසි, දන්තා කළීරා විය ඡිජ්ජිංසු. අථ නං තෙ ආහරාපෙත්වා ගණ්භිත්වා “සම්ම ලුද්දපුත්ත අහං ඉමෙ දන්තෙ තුය්හං දදමානො නෙව ‘මය්හං අප්පියා’ති දම්මි, න සක්කත්තමාරත්තබ්බමත්තානි පත්ථෙත්තො, ඉමෙහි පන මෙ දන්තෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණදන්තාව පියතරා, සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණප්පට්ඨෙධාය මෙ ඉදං පුඤ්ඤං පච්චයො භොතු”ති දන්තෙ දන්තවා “සම්ම ඉදං යානං කිත්තකෙන කාලෙන ආගතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සත්තමාසසත්තදිවසාධිකෙනි සත්තහි සංවච්ඡරෙහි”ති චුත්තෙ – “ගච්ඡ ඉමෙසං දන්තානං ආනුභාවෙන සත්තදිවසබ්බන්තරෙයෙව ඛාරාණසිං පාපුණ්සස්සි”ති වත්වා තස්ස පරිත්තං කත්වා තං උය්‍යාපෙසි. උය්‍යාපෙත්වා ච පන අනාගතෙසුයෙව තෙසු නාගෙසු සුභද්දාය ච අනාගතාය කාලමකාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

128.

“උට්ඨාය සො ලුද්දො බරං ගහෙත්වා, ඡෙත්වාන දන්තානි ගජුත්තමස්ස; වග්ගු සුභෙ අප්පට්ඨෙ පථබ්‍යා, ආදාය පක්කාමි තතො හි ඛිජ්ජ”ති.

තත්ථ වග්ගුති විලාසවත්තෙ. සුභෙති සුන්දරෙ. අප්පට්ඨෙති ඉමිස්සං පථවියං අඤ්ඤෙහි දන්තෙහි අසදිසෙති.

තස්මිං පක්කත්තෙ තෙ නාගා පච්චාමිත්තං අදිස්වා ආගමිංසු. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

129.

“භයට්ඨිතා නාගවධෙන අට්ඨා, යෙ තෙ නාගා අට්ඨ දිසා විධාවුං; අදිස්වාන පොසං ගජපච්චමිත්තං, පච්චාගමුං යෙන සො නාගරාජා”ති.

තත්ථ භයට්ඨිතාති මරණභයෙන උපද්ද්‍යතා. අට්ඨාති දුක්ඛිතා. ගජපච්චමිත්තන්ති ගජස්ස පච්චාමිත්තං. යෙන සොති යත්ථ විසාලමාලකෙ සො නාගරාජා කාලං කත්වා කෙලාසපබ්බතො විය පතිතො, තං යානං පච්චාගමුන්ති අත්ථො.

තෙහි පන සද්ධිං මහාසුභද්දාපි ආගතා. තෙ සබ්බෙපි අට්ඨසහස්සනාගා තත්ථ රොදිත්වා කන්දිත්වා මහාසත්තස්ස කුලුපකානං පච්චෙකබ්බද්ධානං සන්තිකං ගන්ත්වා, “භන්තෙ, තුම්භාකං පච්චයදායකො විසජිතෙන සල්ලෙන විද්ධො කාලකතො, සීවථිකදස්සනමස්ස ආගච්ඡථා”ති වදිංසු. පඤ්චසතා පච්චෙකබ්බද්ධාපි ආකාසෙනාගන්ත්වා විසාලමාලකෙ ඔතරිංසු. තස්මිං බණෙ ද්වෙ තරුණනාගා නාගරඤ්ඤො සරීරං දන්තෙහි උක්ඛිපිත්වා පච්චෙකබ්බද්ධෙ වන්දාපෙත්වා චිතකං ආරොපෙත්වා ඤාපයිංසු. පච්චෙකබ්බද්ධා සබ්බරත්තිං ආළාහතෙ

ධම්මසජ්ඣායමකංසු. අට්ඨසහස්සනාගා ආලාහනං නිබ්බාපෙත්වා චන්දිත්වා
න්හත්වා මහාසුභද්දං පුරතො කත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං අගමංසු. තමත්ථං
පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ -

130.

“තෙ තත්ථ කන්දිත්වා රොදිත්වාන නාගා, සීසෙ සකෙ පංසුකං ඔකිරිත්වා;
අගමංසු තෙ සබ්බෙ සකං නිකෙතං, පුරක්ඛත්වා මහෙසිං සබ්බභද්ද”න්ති.

තත්ථ පංසුකන්ති ආලාහනපංසුකං.

සොනුත්තරොපි අප්පත්තෙයෙව සත්තමෙ දිවසෙ දන්තෙ ආදාය බාරාණසිං
සම්පාපුණි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ -

131.

“ආදාය දන්තානි ගජුත්තමස්ස, වග්ගු සුභෙ අප්පට්ඨමෙ පට්ඨායා;
සුවණ්ණරාජීහි සමන්තමොදරෙ, සො ලුද්දකො කාසිපුරං උපාගමි;
උපනෙසි සො රාජකඤ්ඤාය දන්තෙ, නාගො හතො හන්ද ඉමස්ස
දන්තා”ති.

තත්ථ සුවණ්ණරාජීහි සුවණ්ණරාජිරංසිහි. සමන්තමොදරෙති සමන්තතො
ඔහාසන්නෙ සකලව්‍යාසණ්ඩං සුවණ්ණවණ්ණං විය කරොන්නෙ. උපනෙසිති අහං
ජද්දන්තවාරණස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිවිස්සජ්ජනෙ යමකදන්තෙ ආදාය ආගච්ඡාමි,
නගරං අලඬිකාරාපෙථාති දෙවියා සාසනං පෙසෙත්වා තාය රඤ්ඤො
ආරොවාපෙත්වා දෙවනගරං විය නගරෙ අලඬිකාරාපිතෙ සොනුත්තරොපි නගරං
පවිසිත්වා පාසාදං ආරුහිත්වා දන්තෙ උපනෙසි, උපනෙත්වා ච පන, “අයො, යස්ස
කිර තුම්භෙ අප්පමත්තකං දොසං හදයෙ කරිත්ථ, සො නාගො මයා හතො මතො,
‘මතභාවං මෙ ආරොවෙය්‍යාසී’ති ආහ, තස්ස මතභාවං තුම්භෙ ජානාථ, ගණ්හථ,
ඉමෙ තස්ස දන්තා”ති දන්තෙ අදාසි.

සා මහාසත්තස්ස ඡබ්බණ්ණරංසිවිචිත්තදන්තෙ මණිතාලවණ්ටෙන ගහෙත්වා
ලාරුසු යථෙත්වා පුරිමභවෙ අත්තනො පිරසාමිකස්ස දන්තෙ ඔලොකෙන්ති
“ඵවරුපං සොහග්ගප්පත්තං වාරණං විසපිතෙන සල්ලෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා
ඉමෙ දන්තෙ ඡන්දිත්වා සොනුත්තරො ආගතො”ති මහාසත්තං අනුස්සරන්ති
සොකං උප්පාදෙත්වා අධිවාසෙතුං නාසක්ඛි. අථස්සා තත්ථෙව හදයං ඵලි, තං
දිවසමෙව කාලමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ -

132.

“දිස්වාන දන්තානි ගජුත්තමස්ස, හත්තුප්පියස්ස පුරිමාය ජාතියා;
තත්ථෙව තස්සා හදයං අඵාලි, තෙනෙව සා කාලමකාසි බාලා”ති.

133.

“සම්බොධිපත්තො ස මහානුභාවො, සිතං අකාසී පරිසාය මජ්ඣේ;
පුච්ඡිංසු භික්ඛු පුච්චන්තචිත්තා, නාකාරණෙ පාතුකරොන්ති බුද්ධා.

134.

“යමද්දසාථ දහරිං කුමාරිං, කාසායවත්ථං අනගාරියං වරන්තිං;
සා බො තදා රාජකඤ්ඤා අභොසි, අහං තදා නාගරාජා අභොසිං.

135.

“ආදාය දන්තානි ගජන්තමස්ස, වග්ගු සුභෙ අප්පට්ඨෙ පට්ඨායා;
යො ලුද්දකො කාසිපුරං උපාගමි, සො බො තදා දෙවදත්තො අභොසි.

136.

“අනාවසුරං චිරරත්තසංසිතං, උච්චාවචං වරිතමිදං පුරාණං;
චිතද්දරො චිතසොකො විසල්ලො, සයං අභිඤ්ඤාය අභාසි බුද්ධො.

137.

“අහං වො තෙන කාලෙන, අභොසිං තත්ථ භික්ඛවො;
නාගරාජා තදා භොමි, එවං ධාරෙථ ජාතක”න්ති. —

ඉමා ගාථා දසබලස්ස ගුණෙ වණ්ණෙනත්තෙහි ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහි යපිතා.

තත්ථ සිතං අකාසීති සො සම්බොධිපත්තො සත්ථා මහානුභාවො
අලඬකතධම්මසභායං අලඬකතධම්මාසනෙ පරිසමජ්ඣේ නිසින්තො එකදිවසං
සිතං අකාසී. නාකාරණෙහි “හන්තෙ, බුද්ධා නාම අකාරණෙ සිතං න කරොන්ති,
තුම්හෙහි ව සිතං කතං, කෙන නු බො කාරණෙන සිතං කත”න්ති මහාඛණ්ඩාසවා
භික්ඛු පුච්ඡිංසු. යමද්දසාථාති එවං පුට්ඨො, ආවුසො, සත්ථා අත්තනො සිතකාරණං
ආචික්ඛන්තො එකං දහරභික්ඛුනිං දස්සෙත්වා එවමාහ — “භික්ඛවෙ, යං එකං දහරං
යොබ්බනප්පත්තං කුමාරිං කාසායවත්ථං අනගාරියං උපෙනං පබ්බජිත්වා ඉමස්මිං
සාසනෙ වරන්තිං අද්දසාථ පස්සථ, සා තදා ‘විසපිතෙන සල්ලෙන නාගරාජං
විජ්ඣිත්වා වධෙහි’”ති සොනුත්තරස්ස පෙසෙනා රාජකඤ්ඤා අභොසි. තෙන
ගන්ත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපිතො අහං තදා සො නාගරාජා අභොසින්ති අත්ථො.
දෙවදත්තොති, භික්ඛවෙ, ඉදානි දෙවදත්තො තදා සො ලුද්දකො අභොසි.

අනාවසුරන්ති න අවසුරං, අනත්ථඬගතසුරියන්ති අත්ථො. චිරරත්තසංසිතන්ති
ඉතො චිරරත්තෙ අනෙකවස්සකොට්ඨත්ථකෙ සංසිතං සංසරිතං අනුචිණ්ණං. ඉදං
චුත්තං භොති — ආවුසො, ඉතො අනෙකවස්සකොට්ඨත්ථකෙ සංසරිතමිපි
පුබ්බණ්ණෙ කතං තං දිවසමෙව සායන්තෙ සරන්තො විය අත්තනො වරිතවසෙන
උච්චත්තා තාය රාජධිතාය ව සොනුත්තරස්ස ව වරිතවසෙන නිවත්තා උච්චානිවං
වරිතං ඉදං පුරාණං රාගාදීනං දරානං විගතතාය චිතද්දරො, ඤාතිධනසොකාදීනං
අභාවෙන චිතසොකො, රාගසල්ලාදීනං විගතත්තා විසල්ලො අත්තනාව ජානිත්වා
බුද්ධො අභාසීති. අහං වොති එත්ථ වොති නිපාතමත්තං, භික්ඛවෙ, අහං තෙන

කාලෙන තත්ථ ඡද්දන්තදහෙ අහොසින්ති අත්ථො. නාගරාජාති හොන්තො ච පන න අඤ්ඤො කොචි තදා හොමි, අථ ඛො නාගරාජා හොමීති අත්ථො. එවං වාරෙථාති තුම්හෙ තං ජාතකං එවං ධාරෙථ උග්ගණ්භාථ පරියාපුණාථාති.

ඉමඤ්ච පන ධම්මදෙසනං සුත්ථා බහු සොතාපන්තාදයො අහෙසුං. සා පන භික්ඛුනී පච්ඡා විපස්සින්වා අරහත්තං පත්තාති.

ඡද්දන්තජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[515] 5. සම්භවජාතකවණ්ණනා

රජ්ජඤ්ච පටිපන්තාස්මාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු මහාඋමඬගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

අතීතෙ පන කුරුරට්ඨෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයකොරබොයා නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සුචිරතො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. රාජා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ධම්මෙන රජ්ජමනුසාසි. සො එකදිවසං ධම්මයාගං නාම පඤ්භං අභිසංඛරින්වා සුචිරතං නාම බ්‍රාහ්මණං පුරොහිතං ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කාරං කත්වා පඤ්භං පුච්ඡන්තො චතස්සො ගාථායො අභාසි -

138.

“රජ්ජඤ්ච පටිපන්තාස්ම, ආධිපච්චං සුචිරත;
මහත්තං පත්තුම්ච්ඡාමි, විජෙනුං පථවිං ඉමං.

139.

“ධම්මෙන නො අධම්මෙන, අධම්මො මෙ න රුච්චති;
කිච්චොච ධම්මො චරිතො, රඤ්ඤො හොති සුචිරත.

140.

“ඉධ චෙවානින්දිතා යෙන, පෙච්ච යෙන අනින්දිතා;
යසං දෙවමනුස්සෙසු, යෙන පජ්ජොමු බ්‍රාහ්මණ.

141.

“යොහං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, කත්තුම්ච්ඡාමි බ්‍රාහ්මණ;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, බ්‍රාහ්මණක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

තත්ථ රජ්ජන්ති, ආචරිය, මයං ඉමස්මිං සත්තයොජනිකෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ රජ්ජඤ්ච, තියොජනසනිකෙ කුරුරට්ඨෙ ඉස්සරභාවසඬ්ඛාතං ආධිපච්චඤ්ච. පටිපන්තාස්මාති අධිගතා භවාම. මහත්තන්ති ඉදානි මහන්තභාවං. පත්තුම්ච්ඡාමි

විෂේෂයන්ති ඉමං පථවිං ධම්මෙන අභිභවිතුං අජ්ඣාතංථරිතුං ඉච්ඡාමි. කිච්චොවාති අවසෙසජනෙහි රඤ්ඤො වරිතො ධම්මො කිච්චො කරණියතරො. රාජානුවත්තකො හි ලොකො, සො තස්මිං ධම්මිකෙ සබ්බොපි ධම්මිකො භොති. තස්මා එස ධම්මො නාම රඤ්ඤොව කිච්චොති.

ඉධ වෙවානින්දිතාති යෙන මයං ඉධලොකෙ පරලොකෙ ච අනින්දිතා. යෙන පජ්ජොමුති යෙන මයං නිරයාදීසු අනිබ්බත්තිත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච යසං ඉස්සරියං සොහග්ගං පාපුණෙය්‍යාම, තං නො කාරණං කථෙහීති. යොහන්ති, බ්‍රාහ්මණ, යො අහං ඵලවිපාකසඬ්ඛාතං අත්ථඤ්ච තස්ස අත්ථස්ස භෙතුභූතං ධම්මඤ්ච කත්තුං සමාදාය වත්තිතුං උප්පාදෙතුඤ්ච ඉච්ඡාමි. තං ත්වන්ති තස්ස මය්හං ත්වං සුඛෙනෙව නිබ්බානගාමිමග්ගං ආරුය්හ අපට්ඨන්ධිකභාවං පත්ථෙත්තස්ස තං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො අක්ඛාහි, පාකටං කත්වා කථෙහීති බ්‍රාහ්මණං ධම්මයාගපඤ්භං පුච්ඡි.

අයං පන පඤ්ඤො ගම්භිරො බුද්ධවිසයො, සබ්බඤ්ඤබුද්ධමෙව තං පුච්ඡිතුං යුත්තං, තස්මිං අසති සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණපරියෙසකං බොධිසත්තන්ති. සුචරිතො පන අත්තනො අබොධිසත්තතාය පඤ්භං කථෙතුං නාසක්ඛි, අසක්කොන්තො ච පණ්ඩිතමානං අකත්වා අත්තනො අසමත්ථභාවං කථෙත්තො ගාථමාහ –

142.

“නාඤ්ඤත්‍ර විදුරා රාජ, එතදක්ඛාතුමරහති;
යං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, කත්තුමිච්ඡසි ඛත්තියා” ති.

තස්සත්ථො – අවිසයො එස, මහාරාජ, පඤ්ඤො මාදිසානං. අහඤ්භි නෙවස්ස ආදිං, න පරියොසානං පස්සාමි, අන්ධකාරං පට්ටියො විය භොමි. බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුරොහිතො විදුරො නාම බ්‍රාහ්මණො අත්ථී, සො එතං ආචික්ඛෙය්‍ය, තං යපෙත්වා යං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච කත්තුමිච්ඡසි, එතං අක්ඛාතුං න අඤ්ඤො අරහතිති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, ඛිජ්ජං තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහි” ති පණ්ණාකාරං දත්වා තං පෙසෙතුකාමො හුත්වා ගාථමාහ –

143.

“එහි බො පහිතො ගච්ඡ, විදුරස්ස උපන්තිකං;
නික්ඛඤ්චිමං සුවණ්ණස්ස, හරං ගච්ඡ සුචරිත;
අභිභාරං ඉමං දජ්ජා, අත්ථධම්මානුසිට්ඨියා” ති.

තත්ථ උපන්තිකන්ති සන්තිකං. නික්ඛන්ති පඤ්චසුවණ්ණො එකො නික්ඛො. අයං පන රත්තසුවණ්ණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා එවමාහ. ඉමං දජ්ජාති තෙන ඉමස්මිං ධම්මයාගපඤ්භෙ කට්ඨෙන තස්ස අත්ථධම්මානුසිට්ඨියා අභිභාරපූජං කරොන්තො ඉමං නික්ඛසහස්සං දදෙය්‍යාසිති.

එවඤ්ච පන වත්වා පඤ්ඤාවිස්සජ්ජනස්ස ලිඛනත්ථාය සතසහස්සග්ගනකං සුවණ්ණපට්ටඤ්ච ගමනත්ථාය යානං, පරිවාරත්ථාය බලකායං, තඤ්ච පණ්ණාකාරං දත්වා තඨබ්බඤ්ඤෙඤ උය්‍යාපෙසි. සො පන ඉන්ද්‍රපත්ථනගරා නික්ඛමීත්වා උජුකමෙව බාරාණසිං අගන්ත්වා යත්ථ යත්ථ පණ්ඩිතා වසන්ති, සබ්බානි තානි යානානි උපසඬ්ඛමීත්වා සකලජම්බුදීපෙ පඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජෙතාරං අලහිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා එකස්මිං යානෙ නිවාසං ගහෙත්වා කතිපයෙහි ජනෙහි සද්ධිං පාතරාසභුඤ්ජනවෙලාය විධුරස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා ආගතභාවං ආරොවාපෙත්වා තෙන පක්කොසාපිතො තං සකෙ සරෙ භුඤ්ජමානං අද්දස. තමත්ථං ආවික්ඛන්තො සත්ථා සත්තමං ගාථමාහ –

144.

“ස්වාධිප්පාගා භාරද්වාජො, විධුරස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, අසමානං සකෙ සරෙ” ති.

තත්ථ ස්වාධිප්පාගාති සො භාරද්වාජගොත්තො සුවිරතො අධිප්පාගා, ගතොති අත්ථො. මහාබ්‍රහ්මාති මහාබ්‍රාහ්මණො. අසමානන්ති භුඤ්ජමානං.

සො පන තස්ස බාලසභායකො එකාවරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො, තස්මා තෙන සද්ධිං එකතො භුඤ්ජිත්වා හත්තකිච්චපරියොසානෙ සුබ්බනිසින්තො “සම්ම කිමත්ථං ආගතොසි” ති පුට්ඨො ආගමනකාරණං ආවික්ඛන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

145.

“රඤ්ඤොහං පහිතො දුතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිතො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, විධුරක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

තත්ථ රඤ්ඤොහන්ති අහං රඤ්ඤො කොරබ්‍යස්ස යසස්සිතො දුතො. පහිතොති තෙන පෙසිතො ඉධාගමී. පුච්ඡෙසිති සො යුධිට්ඨිලගොත්තො ධනඤ්චයරාජා මං ධම්මයාගපඤ්ඤං නාම පුච්ඡි, අහං කථෙතුං අසක්කොන්තො “ත්වං සක්ඛිස්සසි” ති ඤත්වා තස්ස ආරොවෙසිං, සො ච පණ්ණාකාරං දත්වා පඤ්ඤපුච්ඡනත්ථාය මං තච සන්තිකං පෙසෙත්තො “විධුරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉමස්ස පඤ්ඤස්ස අත්ථඤ්ච පාළිධම්මඤ්ච පුච්ඡෙය්‍යාසි” ති අබ්‍රවි. “තං ත්වං ඉදානි මයා පුච්ඡිතො අක්ඛාහි” ති.

තදා පන සො බ්‍රාහ්මණො “මහාජනස්ස විත්තං ගණ්හිස්සාමි” ති ගඬගං පිදහන්තො විය විනිවිජයං විචාරෙති. තස්ස පඤ්ඤාවිස්සජ්ජනෙ ඔකාසො නත්ථි. සො තමත්ථං ආවික්ඛන්තො නවමං ගාථමාහ –

146.

“ගඬගං මෙ පිදහිස්සන්ති, න තං සක්කොමි බ්‍රාහ්මණ;
අපිධෙතුං මහාසින්ධුං, තං කථං සො හවිස්සති;

න නෙ සක්කොම් අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො’’ති.

තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණ, මය්හං ‘‘මහාජනස්ස නානාවිත්තගතිසඬ්ඛාතං ගඬ්ගං පිදහිස්ස’’න්ති බ්‍යාපාරො උප්පන්නො, තමහං මහාසිත්ථුං අපිට්ඨො න සක්කොම්, තස්මා කථං සො ඔකාසො භවිස්සති, යස්මා නෙ අහං පඤ්භං විස්සජ්ජෙය්‍යං. ඉති විත්තෙකග්ගතඤ්චෙව ඔකාසඤ්ච අලභන්නො න නෙ සක්කොම් අක්ඛාතුං අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතොති.

එවඤ්ච පන චත්ථා ‘‘පුත්තො මෙ පණ්ඩිතො මයා ඤාණචන්තතරො, සො නෙ බ්‍යාකරිස්සති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡාහි’’ති චත්ථා දසමං ගාථමාහ –

147.

‘‘හදුකාරො ච මෙ පුත්තො, ඔරසො මම අනුජො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්සු බ්‍රාහ්මණා’’ති.

තත්ථ ඔරසොති උරෙ සංවඬ්ඨො. අනුජොති අත්තනා ජාතොති.

තං සුත්වා සුවීරතො විධුරස්ස සරා නික්ඛමිත්වා හදුකාරස්ස භුත්තපාතරාසස්ස අත්තනො පරිසමජ්ඣෙ නිසින්තකාලෙ නිවෙසනං අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා එකාදසමං ගාථමාහ –

148.

‘‘ස්වාධිජ්ජාගා භාරද්වාජො, හදුකාරස්සුපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, නිසින්තං සමිහි වෙස්මහි’’ති.

තත්ථ වෙස්මහිති සරෙ.

සො තත්ථ ගන්ත්වා හදුකාරමාණුවෙන කතාසනාහිභාරසක්කාරො නිසීදිත්වා ආගමනකාරණං පුට්ඨො ද්වාදසමං ගාථමාහ –

149.

‘‘රඤ්ඤොහං පහිතො දුතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිතො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, හදුකාර පබ්බහි මෙ’’ති.

අථ නං හදුකාරො, ‘‘තාත, අහං ඉමෙසු දිවසෙසු පරදාරිකකම්මෙ අහිනිවිට්ඨො, විත්තං මෙ බ්‍යාකුලං, තෙන ත්‍යාහං විස්සජ්ජෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, මය්හං පන කනිට්ඨො සඤ්චයකුමාරො නාම මයා අනිවිස ඤාණචන්තතරො, තං පුච්ඡ, සො නෙ පඤ්භං විස්සජ්ජෙස්සති’’ති තස්ස සන්තිකං පෙසෙන්නො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

150.

“මංසකාජං අවහාය, ගොධං අනුපතාමහං;
න තෙ සක්කොම් අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො.

151.

“සඤ්චයො නාම මෙ භාතා, කනිට්ඨො මෙ සුචිරත;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්ස බ්‍රාහ්මණා” ති.

තත්ථ මංසකාජන්ති යථා නාම පුරිසො ථුලම්භමංසං කාපේනාදාය ගච්ඡන්තො
අන්තරාමග්ගෙ ගොධපොතකං දිස්වා මංසකාජං ඡඩ්ඛෙත්වා තං අනුබන්ධෙය්‍ය,
එවමෙව අත්තතො සරෙ වසවත්තිනිං හරියං ඡඩ්ඛෙත්වා පරස්ස රක්ඛිතගොපිතං
ඉත්ථිං අනුබන්ධන්තො හොමීති දීපෙන්නො එවමාහාති.

සො තස්මිං බණ්ණ සඤ්චයස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තෙන කතසක්කාරො
ආගමනකාරණං පුට්ඨො ආචික්ඛි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි
—

152.

“ස්වාධිජ්ජාගා භාරද්වාජො, සඤ්චයස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, නිසින්තං සමිහි වෙස්මති.

153.

“රඤ්ඤොහං පහිතො දුතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිතො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසි’, ඉච්චබ්‍රවි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඤ්චයක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

සඤ්චයකුමාරො පන තදා පරදාරමෙව සෙවති. අථස්ස සො “අහං, තාත,
පරදාරං සෙවාමි, සෙවන්තො ච පන ගඬිගං ඔතරිත්වා පරතීරං ගච්ඡාමි, තං මං
සායඤ්ච පාතො ච නදිං තරන්තං මච්චු ගිලති නාම, තෙන චිත්තං මෙ බ්‍යාකුලං, න
ත්‍යාහං ආචික්ඛිතුං සක්ඛිස්සාමි, කනිට්ඨො පන මෙ සමිහවකුමාරො නාම අත්ථි
ජාතියා සත්තවස්සිකො, මයා සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
සතසහස්සගුණෙනාධිකඤ්ඤාණතරො, සො තෙ ආචික්ඛිස්සති, ගච්ඡ තං පුච්ඡාහි” ති
ආහ. ඉමමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

154.

“සදා මං ගිලතෙ මච්චු, සායං පාතො සුචිරත;
න තෙ සක්කොම් අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො.

155.

“සමිහවො නාම මෙ භාතා, කනිට්ඨො මෙ සුචිරත;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, ගන්ත්වා පුච්ඡස්ස බ්‍රාහ්මණා” ති.

තං සුත්වා සුවිරතො “අයං පඤ්ඤා ඉමස්මිං ලොකෙ අබ්භූතො භවිස්සති, ඉමං පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙත්තුං සමත්ථො නාම නත්ථි මඤ්ඤෙ” ති චිත්තෙන්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

156.

“අබ්භූතො වත හො ධම්මො, නායං අස්මාක රුච්චති;
තයො ජනා පිතාපුත්තා, තෙ සු පඤ්ඤාය නො විදු.

157.

“න තං සක්කොථ අක්ඛාතුං, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතා;
කථං නු දහරො ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡිතො” ති.

තත්ථ නායන්ති අයං පඤ්ඤාධම්මො අබ්භූතො, ඉමං කථෙත්තුං සමත්ථො නාම න භවිතබ්බං, තස්මා යං ත්වං “කුමාරො කථෙස්සති” ති වදති, නායං අස්මාකං රුච්චති. තෙ සුති එත්ථ සු-කාරො නිපාතමත්තං. පිතාති විදුරො පණ්ඩිතො, පුත්තා හදුකාරො සඤ්චයො වාති තෙපි තයො පිතාපුත්තා පඤ්ඤාය ඉමං ධම්මං නො විදු, න විජානන්ති, අඤ්ඤො කො ජානිස්සතිති අත්ථො. න තන්ති තුම්භෙ තයො ජනා පුච්ඡිතා එතං අක්ඛාතුං න සක්කොථ, දහරො සත්තවස්සිකො කුමාරො පුච්ඡිතො කථං නු ජඤ්ඤා, කෙන කාරණෙන ජානිතුං සක්ඛිස්සතිති අත්ථො.

තං සුත්වා සඤ්චයකුමාරො, “තාත, සම්භවකුමාරං ‘දහරො’ ති මා උඤ්ඤාසි, සවෙපි පඤ්ඤා විස්සජ්ජෙන නාත්ථිකො, ගච්ඡ නං පුච්ඡා” ති අත්ථදීපනාහි උපමාහි කුමාරස්ස වණ්ණං පකාසෙන්තො ද්වාදස ගාථා අභාසි -

158.

“මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

159.

“යථාපි වන්දො විමලො, ගච්ඡං ආකාසධාතුයා;
සබ්බෙ තාරාගණෙ ලොකෙ, ආභාය අතිරොචති.

160.

“එවම්පි දහරුපෙනො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අපුච්ඡිත්වාන සම්භවං;
පුච්ඡිත්වා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

161.

“යථාපි රම්මකො මාසො, ගිම්හානං හොති බ්‍රාහ්මණ;
අතෙවඤ්ඤෙහි මාසෙහි, දුමපුජ්ඣෙහි සොභති.

162.

“එවම්පි දහරුපෙනො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අප්පච්ඡිත්ථාන සම්භවං;
ප්‍රච්ඡිත්ථා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ඤව බ්‍රාහ්මණ.

163.

“යථාපි හිමවා බ්‍රහ්මෙ, පබ්බතො ගන්ධමාදනො;
නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තො, මහාභූතගණාලයො;
ඔසධෙහි ව දිබ්බෙහි, දිසා භාති පචාති ව.

164.

“එවම්පි දහරුපෙනො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අප්පච්ඡිත්ථාන සම්භවං;
ප්‍රච්ඡිත්ථා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ඤව බ්‍රාහ්මණ.

165.

“යථාපි පාවකො බ්‍රහ්මෙ, අවිච්ඡාලී යසස්සිමා;
ජලමානො වනෙ ගච්ඡෙ, අනලො කණ්ඨවත්තනී.

166.

“සතාසනො ධුමකෙතු, උත්තමාගෙවනන්දහො;
නිසීටෙ පබ්බතග්ගස්මිං, පහුතෙධො විරොචති.

167.

“එවම්පි දහරුපෙනො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අප්පච්ඡිත්ථාන සම්භවං;
ප්‍රච්ඡිත්ථා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ඤව බ්‍රාහ්මණ.

168.

“ජවෙන හදුං ජානන්ති, බලිබද්දඤ්ඤව වාහියෙ;
දොගෙන ධෙනුං ජානන්ති, භාසමානඤ්ඤව පණ්ඩිතං.

169.

“එවම්පි දහරුපෙනො, පඤ්ඤායොගෙන සම්භවො;
මා නං දහරොති උඤ්ඤාසි, අප්පච්ඡිත්ථාන සම්භවං;
ප්‍රච්ඡිත්ථා සම්භවං ජඤ්ඤා, අත්ථං ධම්මඤ්ඤව බ්‍රාහ්මණ”ති.

තත්ථ ජඤ්ඤාති ජානිස්සසි. වන්දොති පුණ්ණවන්දො. විමලොති
අබ්භාදිමලවිරහිනො. එවම්පි දහරුපෙනොති එවං සම්භවකුමාරො දහරභාවෙන
උපෙනොපි පඤ්ඤායොගෙන සකලජම්බුදීපතලෙ අවසෙසෙ පණ්ඩිතෙ
අතික්කම්ථා විරොචති. රම්මකොති චිත්තමාසො. අතෙවඤ්ඤෙහිති අතිවිස

අඤ්ඤෙහි එකාදසහි මාසෙහි. එවන්ති එවං සම්භවොපි පඤ්ඤායොගෙන සොහති. නිමවාති නිමපාතසමයෙ නිමයුත්තොති නිමවා, ගිම්භකාලෙ නිමං වමනීති නිමවා. සම්පත්තං ජනං ගන්ධෙන මදයතීති ගන්ධමාදනො. මහාභූතගණාලයොති දෙවගණානං නිවාසො. දිසා භාතීති සබ්බදිසා එකොභාසා විය කරොති. පවාතීති ගන්ධෙන සබ්බදිසා වායති. එවන්ති එවං සම්භවොපි පඤ්ඤායොගෙන සබ්බදිසා භාති වෙව පවාති ව.

යසස්සිමාති තෙජසම්පත්තියා යසස්සිමා. අවිච්ඡාලීති අවිච්ඡි යුත්තො. ජලමානො වනෙ ගවිජෙති ගවිජසඬ්ඛාතෙ මහාවනෙ ජලන්තො වරති. අනලොති අතිත්තො. ගතමග්ගස්ස කණ්ඨභාවෙන කණ්ඨවත්තනී. යඤ්ඤෙ ආහුතිවසෙන ආහුතං සතං අස්නාතීති සතාසනො. ධූමො කෙතුකිච්චං අස්ස සාධෙතීති ධූමකෙතු. උත්තමාහෙවනන්දහොති අහෙවනං වුව්චති වනසණ්ඨො, උත්තමං වනසණ්ඨං දහතීති අත්ථො. නිසීඨෙති රත්තිභාගෙ. පබ්බතග්ගස්මිත්ති පබ්බතසිබරෙ. පහුතෙධොති පහුතඉන්ධනො. විරොවතීති සබ්බදිසාසු ඔභාසති. එවන්ති එවං මම කනිට්ඨො සම්භවකුමාරො දහරොපි පඤ්ඤායොගෙන විරොවති. හදුන්ති හදුං අස්සාජානියං ජවසම්පත්තියා ජානන්ති, න සරීරෙන. වාහියෙති වහිතබ්බහාරෙ සති භාරවහතාය “අහං උත්තමො”ති බලිබද්දං ජානන්ති. දොහෙනාති දොහසම්පත්තියා ධෙත්තුං “සුඛිරා”ති ජානන්ති. භාසමානන්ති එත්ථ “නාභාසමානං ජානන්ති, මිස්සං බාලෙහි පණ්ඨිත”න්ති සුත්තං (සං. නි. 2.241) ආහරිතබ්බං.

සුවිරතො එවං තස්මිං සම්භවං වණ්ණෙණන්තෙ “පඤ්භං පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමි”ති “කහං පන තෙ කුමාර කනිට්ඨො”ති පුච්ඡි. අට්ඨස්ස සො සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා හත්ථං පසාරෙත්වා “යො එස පාසාදද්වාරෙ අන්තරවිටියා කුමාරකෙහි සද්ධිං සුවණ්ණවණ්ණො කීළති, අයං මම කනිට්ඨො, උපසඬ්ඛමිත්වා තං පුච්ඡ, බුද්ධලීලාය තෙ පඤ්භං කට්ඨස්සති”ති ආහ. සුවිරතො තස්ස වචනං සුත්වා පාසාදා ඔරුය්හ කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කාය වෙලායාති? කුමාරස්ස නිවත්ථසාටකං මොචෙත්වා බන්ධෙ බිපිත්වා උභොහි හත්ථෙහි පංසුං ගහෙත්වා යීතවෙලාය. තමත්ථං ආවිකරොන්තො සත්ථා ගාථමාහ –

170.

“ස්වාධිජ්ජාගා භාරද්වාජො, සම්භවස්ස උපන්තිකං;
තමද්දස මහාබ්‍රහ්මා, කීළමානං බහිපුරෙ”ති.

තත්ථ බහිපුරෙති බහිනිවෙසනෙ.

මහාසත්තොපි බ්‍රාහ්මණං ආගන්ත්වා පුරතො යීතං දිස්වා “තාත, කෙනත්ථෙනාගතොසි”ති පුච්ඡිත්වා, “තාත, කුමාර අහං ජම්බුදීපතලෙ ආහිණ්ඩන්තො මයා පුච්ඡිතං පඤ්භං කට්ඨං සමත්ථං අලහිත්වා තව සන්තිකං ආගතොමිහි”ති වුත්තෙ “සකලජම්බුදීපෙ කිර අවිනිච්ඡිතො පඤ්භො මම සන්තිකං ආගතො, අහං ඤාණෙන මහල්ලකො”ති හිරොත්තජ්ජං පටිලහිත්වා හත්ථගතං.

පංසුං ඡඩ්ඛෙත්වා ඛන්ධතො සාටකං ආදාය නිවාසෙත්වා “පුච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ,
බුද්ධලීලාය තෙ කට්ඨස්සාමී”ති සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙසී. තතො බ්‍රාහ්මණො –

171.

“රඤ්ඤාහං පභිතො දුතො, කොරබ්‍යස්ස යසස්සිනො;
‘අත්ථං ධම්මඤ්ච පුච්ඡෙසී’, ඉච්චබුචි යුධිට්ඨිලො;
තං ත්වං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච, සම්භවක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති. –

ගාථාය පඤ්ඤාහං පුච්ඡි.

තස්ස අත්ථො සම්භවපණ්ඩිතස්ස ගගනමජ්ඣෙ පුණ්ණවන්දො විය පාකටො
අහොසී.

අථ නං “තෙන හි සුඤ්ඤාහි”ති වත්වා ධම්මයාගපඤ්ඤාහං විස්සජ්ජෙත්තො
ගාථමාහ –

172.

“තග්ග තෙ අභමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
රාජා ච බො තං ජානාති, යදි කාහති වා න වා”ති.

තස්ස අත්තරවිලීයං යත්වා මධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙත්තස්ස සද්දො
ද්වාදසයොජනිකං සකලබාරාණසිනගරං අවත්ථරි. අථ රාජා ච උපරාජාදයො ච
සබ්බෙ සන්නිපතිංසු. මහාසත්තො මහාජනස්ස මජ්ඣෙ ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙසී.

තත්ථ තග්ගාති එකංසවචනං. යථාපි කුසලොති යථා අතිකුසලො
සබ්බඤ්ඤාබුද්ධො ආවික්ඛති, තථා තෙ එකංසෙනෙව අභමක්ඛිස්සන්ති අත්ථො.
රාජා ච බො තන්ති අහං තං පඤ්ඤාහං යථා තුම්භාකං රාජා ජානිතුං සක්කොති, තථා
කට්ඨස්සාමී. තතො උත්තරි රාජා එව තං ජානාති, යදි කරිස්සති වා න වා කරිස්සති,
කරොන්තස්ස වා අකරොන්තස්ස වා තස්සෙවෙනං හවිස්සති, මය්හං පන දොසො
නත්ථිති දීපෙති.

එවං ඉමාය ගාථාය පඤ්ඤාකථනං පටිජානිත්වා ඉදානි ධම්මයාගපඤ්ඤාහං
කට්ඨන්තො ආහ –

173.

“අජ්ජ සුචෙති සංසෙය්‍ය, රඤ්ඤා පුට්ඨො සුචිරත;
මා කත්වා අවසී රාජා, අත්ථෙ ජාතෙ යුධිට්ඨිලො.

174.

“අජ්ඣත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය, රඤ්ඤා පුට්ඨො සුචිරත;
කුම්මග්ගං න නිවෙසෙය්‍ය, යථා මුල්ලො අවෙනසො.

175.

“අත්තානං නාතිවත්තෙය්‍ය, අධම්මං න සමාවරෙ;
අතිත්ථෙ නප්පතාරෙය්‍ය, අනත්ථෙ න යුතො සියා.

176.

“යො ව ඵතානි යානානි, කත්තුං ඡානානි ඛත්තියො;
සදා සො වඩ්ඪතෙ රාජා, සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා.

177.

“ඤාතීනඤ්ච පියො හොති, මිත්තෙසු ච විරොචති;
කායස්ස හෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජති” ති.

තත්ථ සංසෙය්‍යාති කථෙය්‍ය. ඉදං චූත්තං හොති – තාත, සුවිරත සචෙ තුම්භාකං රඤ්ඤො “අජ්ජ දානං දෙම, සීලං රක්ඛාම, උපොසථකම්මං කරොමා” ති කොචි පුට්ඨො, “මහාරාජ, අජ්ජ තාව පාණං හනාම, කාමෙ පරිභුඤ්ජාම, සුරං පිචාම, කුසලං පන කරිස්සාම සුචෙ” ති රඤ්ඤො කථෙය්‍ය, තස්ස අතිමහත්තස්සපි අමච්චස්ස වචනං කත්වා තුම්භාකං රාජා යුධිට්ඨිලගොත්තො තථාරූපෙ අත්ථෙ ඡාතෙ තං දිවසං පමාදෙන චිතිනාමෙත්තො මා අවසි, තස්ස වචනං අකත්වා උප්පන්නං කුසලචිත්තං අපරිභාපෙත්වා කුසලපටිසංයුත්තං කම්මං කරොතුයෙව, ඉදමස්ස කථෙය්‍යාසීති. එවං මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය –

“අජ්ජෙව කිච්චමාතජ්ජං, කො ජඤ්ඤො මරණං සුචෙ” ති. (ම. නි. 3.272) –

හද්දෙකරත්තසුත්තඤ්ඤෙව,

“අජ්ජමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පද” ති. (ධ. ප. 21) –

අජ්ජමාදොවාදඤ්ඤෙව කථෙසි.

අජ්ඣත්තඤ්ඤෙවාති, තාත, සුවිරත සම්භවපණ්ඩිතො තයා ධම්මයාගපඤ්ඤෙහ පුච්ඡිතෙ කිං කථෙසීති රඤ්ඤො පුට්ඨො සමානො තුම්භාකං රඤ්ඤො අජ්ඣත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය, නියකජ්ඣත්තසඬ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්ඤකං භුත්වා අභාවතො අනිච්චන්ති කථෙය්‍යාසි. එත්තාවතා මහාසත්තො –

“සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චාති, යදා පඤ්ඤාය පස්සති”. (ධ. ප. 277) –

“අනිච්චා වත සඬ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො” ති. (දී. නි. 2.221) –

එවං විභාවිතං අනිච්චතං කථෙසීති.

කුම්මග්ගන්ති, බ්‍රාහ්මණ, යථා මුළුභෝ අවෙතනෝ අන්ධබාලපුපුජ්ජනෝ
ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතසඬ්ඛාතං කුම්මග්ගං සෙවති, එවං තව රාජා තං කුම්මග්ගං න
සෙවෙය්‍යා, නිය්‍යානිකං දසකුසලකම්මපට්මග්ගමෙව සෙවතු, එවමස්ස වදෙය්‍යාසීති.

අත්තානන්ති ඉමං සුගතියං යීතං අත්තභාවං නාතිවත්තෙය්‍යා, යෙන කම්මෙන
තිස්සෝ කුසලසම්පත්තියෝ සබ්බකාමසග්ගෙ අතික්කමිත්වා අපායෙ නිබ්බත්තන්ති,
තං කම්මං න කරෙය්‍යාති අත්ථො. අධම්මන්ති තිවිධද්වවරිතසඬ්ඛාතං අධම්මං න
සමාවරෙය්‍යා. අතිත්ථෙති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසඬ්ඛාතෙ අතිත්ථෙ නප්පතාරෙය්‍යා න
ඕතාරෙය්‍යා. “න තාරෙය්‍යා” තිපි පායො, අත්තනෝ දිට්ඨානුගතිමාපජ්ජන්තං ජනං
න ඕතාරෙය්‍යා. අනත්ථෙති අකාරණෙ. න යුතොති යුත්තපයුත්තෝ න සීයා.
බ්‍රාහ්මණ, යදි තෙ රාජා ධම්මයාගපඤ්ඤෙ වත්තිතුකාමො, “ඉමස්මිං ඔවාදෙ
වත්තතු” ති තස්ස කථෙය්‍යාසීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

සදාති සතතං. ඉදං චුත්තං භොති – “යො ඛත්තියො එතාති කාරණාති කාතුං
ජානාති, සො රාජා සුක්කපක්ඛෙ වන්දො විය සදා වඩ්ඪති” ති. විරොවතීති
මිත්තාමච්චානං මජ්ඣෙ අත්තනෝ සීලාචාරඤ්ඤාණාදීහි ගුණෙහි සොහති විරොවතීති.

එවං මහාසත්තෝ ගගනතලෙ වන්දං උට්ඨාපෙන්නෝ විය බුද්ධලීලාය
බ්‍රාහ්මණස්ස පඤ්ඤං කථෙසි. මහාජනෝ නදන්තෝ සෙලෙන්තෝ අප්ථොටෙන්තෝ
සාධුකාරසහස්සාති අදාසි, වෙලුක්ඛෙපෙ ව අඬ්ගලිථොටෙ ව පවත්තෙසි,
හත්ථපිලන්ධනාදීති බිපි. එවං බිත්තධනං කොට්මත්තං අභොසි. රාජාපිස්ස තුට්ඨො
මහත්තං යසං අදාසි. සුචිරතොපි නික්ඛසහස්සෙන පූජං කත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ
ජාතිහිඬ්ගලකෙන පඤ්ඤවස්සජ්ජනං ලිබ්බිත්වා ඉන්ද්‍රපත්ථනගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො
ධම්මයාගපඤ්ඤං කථෙසි. රාජා තස්මිං ධම්මෙ වත්තිත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි
තථාගතො මහාපඤ්ඤොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා
ධනඤ්චයරාජා ආනන්දො අභොසි, සුචිරතො අනුරුද්ධො, විඬුරො කස්සපො,
හදුකාරො මොග්ගල්ලානො, සඤ්චයමාණුවො සාරිපුත්තො, සම්භවපණ්ඩිතො පන
අහමෙව අභොසි” ති.

සම්භවජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[516] 6. මහාකපිජාතකවණ්ණනා

බාරාණසීයං අහු රාජාති ඉදං සත්ථා වෙඨවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
සීලාපවිජ්ඣානං ආරබ්භ කථෙසි. තෙන හි ධනුග්ගෙහ පයොපෙත්වා අපරභාගෙ
සීලාය පවිද්ධාය හික්ඛුහි දෙවදත්තස්ස අවණ්ණෙ කථිතෙ සත්ථා “න, හික්ඛවෙ,
ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං සීලං පවිජ්ඣියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිකගාමකෙ එකො කස්සකබ්‍රාහ්මණො ඛෙත්තං කසිත්වා ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා කුද්දාලකම්මං කාතුං ආරභි. ගොණා එකස්මිං ගච්ඡෙ පණ්ණානි බාදන්තා අනුක්කමෙන අට්ඨං පවිසිත්වා පලායිංසු. සො වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා කුද්දාලං යපෙත්වා ගොණෙ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා දොමනස්සප්පත්තො තෙ පරියෙසන්තො අන්තොඅට්ඨං පවිසිත්වා ආභිණ්ඩන්තො භිමවන්තං පාවිසි. සො තත්ථ දියාමුල්ලො හුත්වා සත්තාහං නිරාහාරො විවරන්තො එකං තින්ද්‍රකරුක්ඛං දිස්වා අභිරුය්හ එලානි බාදන්තො තින්ද්‍රකරුක්ඛතො පරිගලිත්වා සට්ඨිහත්ථෙ නරකපපාතෙ පති. තත්‍රස්ස දස දිවසා විතිවන්තා. තදා බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බන්තිත්වා එලාඑලානි බාදන්තො තං පුරිසං දිස්වා සිලාය යොග්ගං කත්වා තං පුරිසං උද්ධරිත්වා සිලාය මත්ථකෙ නිසිදාපෙත්වා එවමාහ – “හො බ්‍රාහ්මණ, අහං කිලමාමි, මුහුත්තං නිද්දායිස්සාමි, මං රක්ඛාහි” ති. සො තස්ස නිද්දායන්තස්ස සිලාය මත්ථකං පදාලෙසි. මහාසත්තො තස්ස තං කම්මං ඤත්වා උප්පතිත්වා සාබාය නිසිදිත්වා “හො පුරිස, ත්වං භූමියා ගච්ඡ, අහං සාබග්ගෙන තුය්හං මග්ගං ආවික්ඛන්තො ගමිස්සාමි” ති තං පුරිසං අරඤ්ඤතො නීහරිත්වා මග්ගෙ යපෙත්වා පබ්බතපාදමෙව පාවිසි. සො පුරිසො මහාසත්තෙ අපරජ්ඣිත්වා කුට්ඨි හුත්වා දිට්ඨධම්මෙයෙව මනුස්සපෙතො අහොසි.

සො සත්ත වස්සානි දුක්ඛපිළිතො විවරන්තො බාරාණසියං මීගාජිනං නාම උය්‍යානං පවිසිත්වා පාකාරන්තරෙ කදලිපණ්ණං අත්ථරිත්වා වෙදනාප්පත්තො නිපජ්ජි. තදා බාරාණසිරාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ විවරන්තො තං දිස්වා “කොසි ත්වං, කිං වා කත්වා ඉමං දුක්ඛං පත්තො” ති ප්‍රච්ඡි. සොපිස්ස සබ්බං විත්ථාරතො ආවික්ඛි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

178.

“බාරාණසාං අහු රාජා, කාසිනං රට්ඨවඩ්ඨන්තො;
මිත්තාමච්චපරිබ්‍රූල්ලො, අගමාසි මීගාජිනං.

179.

“තත්ථ බ්‍රාහ්මණමද්දක්ඛි, සෙනං චිත්‍රං කිලාසිනං;
විද්ධස්සං කොවිලාරංච, කිසං ධමනිසන්ථතං.

180.

“පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තං, දිස්වා කිච්ඡගතං නරං;
අච්ච බ්‍යම්භිතො රාජා, යක්ඛානං කතමො නුසි.

181.

“හත්ථපාදා ච තෙ සෙනා, තතො සෙනතරං සිරො;
ගත්තං කම්මාසවණ්ණං තෙ, කිලාසබ්‍රලො වසි.

182.

“චට්ටනාවලිසඬිකාසා, පිට්ඨි තෙ නින්තතුන්තතා;

කාළපබ්බාව තෙ අඬගා, නාඤ්ඤං පස්සාමි ඵදිසං.

183.

“උග්ගට්ඨපාදො තසිනො, කියො ධම්මසන්ථනො;
ඡානො ආතත්තරූපොසි, කුතොසි කත්ථ ගච්ඡති.

184.

“දුද්දසි අප්පකාරොසි, දුබ්බණ්ණො හිමදස්සනො;
ජනෙත්ති යාපි තෙ මාතා, න තං ඉච්ඡෙය්‍ය පස්සිතුං.

185.

“කිං කම්මකරං පුබ්බෙ, කං අවජ්ඣං අසාතයි;
කිබ්බිසං යං කරිත්වාන, ඉදං දුක්ඛං උපාගමි”ති.

තත්ථ බාරාණසාන්ති බාරාණසියං. මිත්තාමච්චපරිබ්‍රූල්ලොති මිත්තෙහි ච
දල්හහත්තිහි අමච්චෙහි ච පරිවුතො. මිගාජිනන්ති ඵවංනාමකං උය්‍යානං. සෙතන්ති
සෙතකුට්ඨෙත සෙතං කබරකුට්ඨෙත විචිත්‍රං පරිහින්තෙන
කණ්ඩුයනකිලාසකුට්ඨෙත කිලාසිනං වෙදනාප්පත්තං කදලිපණ්ණො නිපන්නං
අද්දස. විද්ධස්සං කොවිලාරංවාති චණ්ඩුබෙහි පග්ගරන්තෙන මංසෙන විද්ධස්සං
පුප්ඵිකකොවිලාරසදිසං. කිසන්ති ඵකච්චෙසු පදෙසෙසු අට්ඨිවම්මමත්තසරීරං
සිරාජාලසන්ථතං. බ්‍යම්හිතොති හිතො විම්භයමාපන්නො වා. යක්ඛානන්ති
යක්ඛානං අන්තරෙ ත්වං කතරයක්ඛො නාමාසි. වට්ඨනාවලිසඩ්ධිකාසාති
පිට්ඨිකණ්ටකට්ඨානෙ ආවුනිත්වා යපිතාවට්ඨනාවලිසදිසා. අඬගාති
කාළපබ්බවල්ලිසදිසාති තෙ අඬගාති. නාඤ්ඤන්ති අඤ්ඤං පුරිසං ඵදිසං න පස්සාමි.
උග්ගට්ඨපාදොති රජොකිණ්ණපාදො. ආතත්තරූපොති සුක්ඛසරීරො. දුද්දසිති
දුක්ඛෙන පස්සිතබ්බො. අප්පකාරොසිති සරීරප්පකාරරහිතොසි, දුස්සණ්ඨානොසිති
අත්ථො. කිං කම්මකරන්ති ඉතො පුබ්බෙ කිං කම්මං අකරං, අකාසිති අත්ථො.
කිබ්බිසන්ති දාරුණකම්මං.

තතො පරං බ්‍රාහ්මණො ආහ —

186.

“තග්ග තෙ අහමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
සච්චවාදිඤ්ඤි ලොකස්මිං, පසංසන්තිධ පණ්ඩිතා.

187.

“ඵකො වරං ගොගචෙසො, මුල්ලො අච්චසරිං වනෙ;
අරඤ්ඤෙ ඉරීණෙ විවනෙ, නානාකුඤ්ජරසෙවිනෙ.

188.

“වාළමිගානුවරිනෙ, විජ්ජනට්ඨොස්මි කානනෙ;

අවරිං තත්ථ සත්තාහං, බුජ්ජිපාසසමජ්ජිනො.

189.

“තත්ථ තින්ද්‍රකමද්දක්ඛිං, විසමට්ඨං බුහුක්ඛිනො;
පපාතමහිලම්බන්තං, සම්පන්නඵලධාරිනං.

190.

“වාතස්සිතානි භක්ඛෙසිං, තානි රුච්චිංසු මෙ භුසං;
අතිත්තො රුක්ඛමාරුහිං, තත්ථ භෙස්සාමි ආසිනො.

191.

“ඵකං මෙ භක්ඛිතං ආසි, දුතියං අභිපත්ථිතං;
තතො සා භඤ්ජථ සාධා, ඡින්නා ඵරසුනා විය.

192.

“සොහං සභාව සාධාහි, උද්ධංපාදො අවංසිරො;
අප්පතිට්ඨො අනාලමබ්බො, ගිරිදුග්ගස්මි පාපනං.

193.

“යස්මා ච වාරි ගම්භීරං, තස්මා න සමපජ්ජිසං;
තත්ථ සෙසිං නිරානන්දො, අනුනා දස රත්තියො.

194.

“අට්ඨත්ථ කපි මාගඤ්ජි, ගොනඬ්ඨලො දරිවරො;
සාධාහි සාධං විවරන්තො, බාදමානො දුමජ්ජලං.

195.

“සො මං දිස්වා කිසං පණ්ඩුං, කාරුඤ්ඤමකරං මයි;
අම්භො කො නාම සො ඵත්ථ, ඵචං දුක්ඛෙන අට්ඨිතො.

196.

“මනුස්සො අමනුස්සො වා, අත්තානං මෙ පවෙදය;
තස්සඤ්ජලිං පණාමෙත්වා, ඉදං චචනමබ්බවිං.

197.

“මනුස්සොහං බ්‍යාසම්පත්තො, සා මෙ නත්ථි ඉතො ගති;
තං වො වදාමි හද්දං වො, ත්වඤ්ච මෙ සරණං භව.

198.

“ගරුං සිලං ගහෙත්වාන, විවරි පබ්බතෙ කපි;
සිලාය යොග්ගං කත්වාන, නිසභො ඵතදබ්බවි.

199.

“එහි මෙ පිට්ඨිමාරුය්හ, ගීවං ගණ්භාහි බාහුහි;
අහං තං උද්ධරිස්සාමි, ගිරිදුග්ගත වෙගසා.

200.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, වානරින්දස්ස සිරිමනො;
පිට්ඨිමාරුය්හ ධරස්ස, ගීවං බාහාහි අග්ගහිං.

201.

“සො මං තතො සමුට්ඨාසි, තෙජස්සි බලවා කපි;
විහඤ්ඤමානො කිච්ඡෙන, ගිරිදුග්ගත වෙගසා.

202.

“උද්ධරිත්වාන මං සන්තො, නිසභො එතදබ්බවි;
ඉඨිස මං සම්ම රක්ඛස්සු, පසුපිස්සං මුහුත්තකං.

203.

“සීහා බ්‍යග්ඝා ව දීපී ව, අච්ඡකොකතරච්ඡයො;
තෙ මං පමත්තං හිංසෙය්‍යං, තෙ ත්වං දිස්වා නිවාරය.

204.

“එවං මෙ පරිත්තාතුන, පසුපි සො මුහුත්තකං;
තදාහං පාපිකං දිට්ඨිං, පටිලච්ඡං අයොනිසො.

205.

“භක්ඛො අයං මනුස්සානං, යථා වඤ්ඤෙ වනෙ මිගා;
යං නුනිමං වධිත්වාන, ඡාතො බාදෙය්‍ය වානරං.

206.

“අසිතො ව ගමිස්සාමි, මංසමාදාය සම්බලං;
කන්තාරං නිත්ථරිස්සාමි, පාථෙය්‍යං මෙ භවිස්සති.

207.

“තතො සිලං ගහෙත්වාන, මත්ථකං සන්තිතාළයිං;
මම ගත්තකිලන්තස්ස, පභාරො දුබ්බලො අහු.

208.

“සො ව වෙගෙනුදප්පත්තො, කපි රුහිරමක්ඛිතො;
අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, රොදන්තො මං උදික්ඛති.

209.

“මායො මං කරි හද්දන්තෙ, ත්වඤ්ච නාමෙදිසං කරි;
ත්වඤ්ච ඛො නාම දීඝාවු, අඤ්ඤෙ වාරෙතුමරහසි.

210.

“අහො චත රෙ පුරිස, තාවදුක්කරකාරක;
එදිසා විසමා දුග්ගා, පපාතා උද්ධතො මයා.

211.

“ආනීතො පරලොකාව, දුබ්භෙය්‍යං මං අමඤ්ඤථ;
තං තෙන පාපකම්මෙන, පාපං පාපෙන වින්තිතං.

212.

“මා හෙව ත්වං අධම්මට්ඨ, වෙදනං කට්ඨකං චුසි;
මා හෙව පාපකම්මං තං, එලං වෙචංච තං වධි.

213.

“තයි මෙ නත්ථි විස්සාසො, පාපධම්ම අසඤ්ඤත;
එහි මෙ පිට්ඨිතො ගච්ඡ, දිස්සමානොච සන්තිකෙ.

214.

“මුත්තොසි හත්ථා වාළානං, පත්තොසි මානුසිං පදං;
එස මග්ගො අධම්මට්ඨ, තෙන ගච්ඡ යථාසුඛං.

215.

“ඉදං චත්ථා ගිරිවරො, රහදෙ පක්ඛලා මත්ථකං;
අස්සුනි සම්පමජ්ජිත්ථා, තතො පබ්බතමාරුහි.

216.

“සොහං තෙනාහිසත්තොස්මි, පරිළාභෙන අට්ටිතො;
ඛස්භමානෙන ගත්තෙන, වාරිං පාතුං උපාගමිං.

217.

“අග්ගිනා විය සන්තත්තො, රහදො රුහිරමක්ඛිතො;
පුබ්බලොහිතසඬකාසො, සබ්බො මෙ සමපජ්ජථ.

218.

“යාවත්තො උදබ්බිත්ථුනි, කායස්මිං නිපතිංසු මෙ;
තාවත්තො ගණ්ඨ ජායෙථ, අද්ධබ්බෙලුවසාදිසා.

219.

“පහින්නා පග්ගරිංසු මෙ, කුණපා පුබ්බලොහිතා;

යෙන යෙනෙව ගව්ජාමි, ගාමෙසු නිගමෙසු ව.

220.

“දණ්ඩහත්ථා නිවාරෙන්ති, ඉත්ථියො පුරිසා ව මං;
ඔක්කිතා පුතිගන්ධෙන, මාස්සු ඔරෙන ආගමා.

221.

“ඵතාදිසං ඉදං දුක්ඛං, සත්ත වස්සානි දානි මෙ;
අනුභොමි සකං කම්මං, පුබ්බෙ දුක්කට්ඨත්තනො.

222.

“තං වො වදාමි හද්දන්තෙ, යාවන්තෙන්ථ සමාගතා;
මාස්සු මිත්තාන දුබ්භිත්ථො, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො.

223.

“කුට්ඨි කිලාසි භවති, යො මිත්තානිධ දුබ්භති;
කායස්ස හෙදා මිත්තද්දු, නිරයං සොපපජ්ජති” ති.

තත්ථ කුසලොති යථා ඡෙකො කුසලො කට්ඨෙති, තථා වො කට්ඨස්සාමි.
ගොගවෙසොති නට්ඨෙය ගොණෙ ගවෙසන්තො. අව්චසරින්ති මනුස්සපථං.
අතික්කමිත්ථා හිමවන්තං පාවිසිං. අරඤ්ඤෙති අරාජකෙ සුඤ්ඤෙ. ඉරිණෙති
සුක්ඛකන්තාරෙ. විවනෙති විචිත්තෙ. විජ්ජනට්ඨොති මග්ගමුල්ලො. බුහුක්ඛිතොති
සඤ්ජාතබුහුක්ඛො ඡාතජ්ඣන්තො. පපාතමහිලම්බන්තන්ති පපාතාහිමුඛං.
ඔලම්බන්තං. සම්පන්නඵලධාරිනන්ති මධුරඵලධාරිනං. වාතස්සිතානීති පයමං තාව
වාතපතිතානි බාදිං. තත්ථ හෙස්සාමිති තස්මිං රුක්ඛෙ සුභිතො හවිස්සාමිති
ආරුල්ලොමිති. තතො සා හඤ්ජථ සාබාති තස්ස අභිපත්ථිතස්ස අත්ථාය හත්ථෙ
පසාරිතෙ සා මයා අභිරුල්ලො සාබා ඵරසුනා ඡින්නා විය අහඤ්ජථ. අනාලම්බෙති
ආලම්බිතබ්බට්ඨානරහිතෙ. ගිරිදුග්ගස්මිත්ති ගිරිවිසමෙ. සෙසින්ති සයිතොමිති.

කපි මාගඤ්ජීති කපි ආගඤ්ජී. ගොනඬගුලොති ගුන්තං.
නඬගුට්ඨසදිසනඬගුට්ඨො. “ගොනඬගුට්ඨො” තිපි පායො. “ගොනඬගුලි” තිපි
පයන්ති. අකරං මයීති අකරා මයි. අම්භොති, මහාරාජ, සො කපිරාජා තස්මිං
නරකපපාතෙ මම උදකපොථනසද්දං සුත්ථා මං “අම්භො” ති ආලපිත්ථා “කො
නාමෙසො” ති පුච්ඡි. බ්‍යසම්පත්තොති බ්‍යසනං පත්තො, පපාතස්ස වසං පත්තොති
වා අත්ථො. හද්දං වොති තස්මා තුම්භෙ වදාමි – “හද්දං තුම්භාකං භොතු” ති. ගරුං
සිලන්ති, මහාරාජ, සො කපිරාජා මයා ඵවං චුත්තෙ “මා භායී” ති මං අස්සාසෙත්ථා
පයමං තාව ගරුං සිලං ගහෙත්ථා යොග්ගං කරොන්තො පබ්බතෙ විවරි. නිසභොති
පුරිසනිසභො උත්තමවානරින්දො පබ්බතපපාතෙ යත්ථා මං ඵතදුබ්භිති.

බාහුභිති ද්විති බාහාහි මම ගිවං සුග්ගහිතං ගණ්හ. වෙගසාති වෙගෙන.
 සිරිමතොති පුඤ්ඤවත්තස්ස. අග්ගහිත්ති සට්ඨිහත්ථං නරකපපාතං වාතවෙගෙන
 ඔතරිත්වා උදකපිටියෙ යිතස්ස අහං වෙගෙන පිට්ඨිමහිරුහිත්වා උභොහි බාහාහි ගිවං
 අග්ගහෙසිං. විහඤ්ඤමානොති කිලමන්තො. කිච්ඡෙනාති දුක්ඛෙන. සන්තොති
 පණ්ඩිතො, අථ වා පරිසන්තො කිලන්තො. රක්ඛස්සුති අහං තං උද්ධරන්තො
 කිලන්තො මුහුත්තං විස්සමන්තො පසුපිස්සං, තස්මා මං රක්ඛාහි. යථා වඤ්ඤෙ
 වනෙ මිගාති සිහාදිහි අඤ්ඤෙපි යෙ ඉමස්මිං වනෙ වාළමිගා. පාළියං පන
 “අච්ඡකොකතරච්ඡයො”ති ලිබන්ති. පරිත්තාතුනාති, මහාරාජ, එවං සො කපිරාජා
 මං අත්තනො පරිත්තාණං කත්වා මුහුත්තං පසුපි. අයොනිසොති
 අයොනිසොමනසිකාරෙන. හක්ඛොති බාදිතබ්බයුත්තකො. අසිතො ධාතො
 සුහිතො. සම්බලන්ති පාටෙය්‍යං. මත්ථකං සන්නිතාළයිත්ති තස්ස වානරින්දස්ස
 මත්ථකං පහරිං. “සන්නිතාළය”න්තිපි පාටො. දුබ්බලො අහුති න බලවා ආසි,
 යථාධිප්පායං න අගමාසිති.

වෙගෙනාති මයා පහටපාසාණවෙගෙන. උද්ද්වේශනාති උට්ඨිතො. මායොයාති
 තෙන මිත්තදුබ්හිපුරිසෙන සිලාය පවිද්ධාය මහාවම්මං ඡින්නිත්වා ඔලම්බි, රුහිරං
 පග්ගරි. මහාසන්තො වෙදනාප්පත්තො චිත්තෙසි – “ඉමස්මිං යානෙ අඤ්ඤො
 නත්ථි, ඉදං භයං ඉමං පුරිසං නිස්සාය උප්පන්න”න්ති. සො මරණභයහිතො
 ඔලම්බන්තං වම්මබන්ධං හත්ථෙන ගහෙත්වා උප්පතිත්වා සාබං අහිරුය්හ තෙන
 පාපපුරිසෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො “මායොයා ම”න්තිආදිමාහ. තත්ථ මායොයා මං
 කරි හද්දන්තෙති මා අකරි අයොයා මං හද්දන්තෙති තං නිවාරෙති. ත්වඤ්ච බො
 නාමාති ත්වං නාම එවං මයා පපාතා උද්ධට්වා එදිසං ඵරුසකම්මං මයි කරි, අහො
 තෙ අයුත්තං කතන්ති. අහො වතාති තං ගරහන්තො එවමාහ. තාවදුක්කරකාරකාති
 මයි අපරජ්ඣනෙන අතිදුක්කරකම්මකාරක. පරලොකාවාති පරලොකතො විය
 ආනිතො. දුබ්බෙය්‍යන්ති දුබ්හිතබ්බං වධිතබ්බං. වෙදනං කට්ඨකන්ති එවං සන්තෙපි
 ත්වං අධම්මට්ඨ යාදිසං වෙදනං අහං ඵුසාමි, එදිසං වෙදනං කට්ඨකං මා ඵුසි, තං
 පාපකම්මං ඵලං වෙචංච තං මා වධි. ඉති මං, මහාරාජ, සො පියපුත්තකං විය
 අනුකම්පි.

අථ නං අහං එතදවොචං – “අය්‍ය, මයා කතං දොසං හදයෙ මා කරි, මා මං
 අසප්පුරිසං එවරුපෙ අරඤ්ඤො නාසය, අහං දිසාමුල්ලො මග්ගං න ජානාමි, අත්තනා
 කතං කම්මං මා නාසෙථ, ජීවිතදානං මෙ දෙථ, අරඤ්ඤො නිහරිත්වා මනුස්සපථෙ
 යපෙථා”ති. එවං චුත්තෙ සො මයා සද්ධිං සල්ලපන්තො “තයි මෙ නත්ථි
 විස්සාසො”ති ආදිමාහ. තත්ථ තයිති ඉතො පට්ඨාය මය්හං තයි විස්සාසො නත්ථි.
 එහිති, හො පුරිස, අහං තයා සද්ධිං මග්ගෙන න ගම්ස්සාමි, ත්වං පන එහි මම
 පිට්ඨිතො අවිදුරෙ දිස්සමානසරිරොව ගච්ඡ, අහං රුක්ඛග්ගෙහෙව ගම්ස්සාමිති.
 මුත්තොසිති අථ සො මං, මහාරාජ, අරඤ්ඤො නිහරිත්වා, හො පුරිස, වාළමිගානං
 හත්ථා මුත්තොසි. පත්තොසි මානුසිං පදන්ති මනුස්සපථාරං පත්තො ආගතොසි, එස
 තෙ මග්ගො, එතෙන ගච්ඡාති ආහ.

ගිරිවරොති ගිරිවාරි වානරො. පක්ඛලයාති ධොවිත්වා. තෙනාභිසත්තොස්මීති සො අහං, මහාරාජ, තෙන වානරෙන අභිසත්තො, පාපකම්මෙ පරිණතෙ තෙනාභිසත්තොස්මීති මඤ්ඤමානො ඵවමාහ. අට්ටිකොති උපද්දතො. උපාගමීන්ති එකං රහදං උපගතොස්මි. සමපජ්ජාති ජාතො, ඵවරූපො භුත්වා උපට්ඨාසි. යාවන්තොති යත්තකාති. ගණ්ඨ ජායෙථාති ගණ්ඨා ජායිංසු. සො කිර පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො උදකඤ්ජලිං උක්ඛිපිත්වා ථොකං පිවිත්වා සෙසං සරිරෙ සිඤ්චි. අඨස්ස තාවදෙව උදකඛිත්දුගණනාය අඨ්ඨබ්බෙලුපක්කජ්ජමාණා ගණ්ඨා උට්ඨහිංසු, තස්මා ඵවමාහ. පභින්නාති තෙ ගණ්ඨා තං දිවසමෙව භිජ්ජිත්වා කුණපා පුතිගන්ධිකා භුත්වා පුබ්බලොහිතාති පග්ගරිංසු. යෙන යෙනාති යෙන යෙන මග්ගෙන. ඔක්කිතාති පුතිගන්ධෙන ඔක්කිණ්ණා පරික්ඛිත්තා පරිවාරිතා. මාස්සු ඔරෙන ආගමාති දුට්ඨසත්ත ඔරෙන මාස්සු ආගමා, අම්භාකං සන්තිකං මා ආගමීති ඵවං වදන්තා මං නිවාරෙන්තීති අත්ථො. සත්ත වස්සාති දානි මෙති, මහාරාජ, තතො පට්ඨාය ඉදානි සත්ත වස්සාති මම එත්තකං කාලං සකං කම්මං අනුභොමි.

ඉති සො අත්තනො මිත්තදුබ්භිකම්මං විත්ථාරෙන්වා, “මහාරාජ, මඤ්ඤෙව ඔලොකෙන්වා ඵවරූපං කම්මං න කෙනචි කත්තබ්බ”න්ති වත්වා “තං වො”තිආදිමාහ. තත්ථ තන්ති තස්මා. යස්මා ඵවරූපං කම්මං ඵවං දුක්ඛවිපාකං, තස්මාති අත්ථො.

223.

“කුට්ඨි කිලාසි භවති, යො මිත්තානිද දුබ්භති;
කායස්ස හෙදා මිත්තද්දු, නිරයං සොපපජ්ජති” ති. —

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා. භික්ඛවෙ, යො ඉධ ලොකෙ මිත්තානි දුබ්භති හිංසති, සො ඵවරූපො භොතීති අත්ථො.

තස්සපි පුරිසස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙන්නස්සෙව පථවි විවරං අදාසි. තඨ්ඛණඤ්ඤෙව වචිත්වා අවිච්ඡිනි නිබ්බන්තො. රාජා තස්මිං පථවිං පට්ටියෙ උය්‍යානා නික්ඛමිත්වා නගරං පට්ටියො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං සිලං පටිච්ඡිකියෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා මිත්තදුබ්භි පුරිසො දෙවදත්තො අභොසි, කපිරාජා පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

මහාකපිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[517] 7. දකරක්ඛසජාතකවණ්ණනා

224-257. සචෙ වො වුස්භමානානන්ති දකරක්ඛසජාතකං. තං සබ්බං මහාඋමඬගජාතකෙ ආචි භවිස්සතීති.

දකරක්බසජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[518] 8. පණ්ඩරනාගරාජජාතකවණ්ණනා

විකිණ්ණවාචන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මුසාවාදං කත්වා දෙවදත්තස්ස පටච්ඡපවෙසනං ආරබ්භ කට්ඨෙයි. තදා හි සත්ථා භික්ඛුහි තස්ස අවණ්ණෙ කථිතෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පටච්චං පට්ටියොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ පඤ්චසතවාණිජා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අතීරදස්සනියා නාවාය සමුද්දපිටියෙ භින්නාය යපෙත්වා එකං අවසෙසා මච්ඡකච්ඡපහක්ඛා අහෙසුං, එකො පන වාතවෙගෙන කරම්පියපට්ටනං නාම පාපුණි. සො සමුද්දතො උත්තරිත්වා නග්ගහොගො තස්මිං පට්ටනෙයෙව භික්ඛාය වරි. තමෙනං මනුස්සා “අයං සමණො අප්පිවිණො සන්තුටියො”ති සම්භාවෙන්වා සක්කාරං කරිංසු. සො “උද්ධො මෙ ජීවිකුපායො”ති තෙසු නිවාසනපාරුපනං දෙන්තෙසුපි න ඉච්ඡි. තෙ “නත්ථි ඉතො උත්තරි අප්පිවිණො සමණො”ති භියොසා භියොසා පසිදිත්වා තස්ස අස්සමපදං කත්වා තත්ථ නං නිවාසාපෙසුං. සො “කරම්පියඅවෙලො”ති පඤ්ඤායි. තස්ස තත්ථ වසන්තස්ස මහාලාභසක්කාරො උදපාදි.

එකො නාගරාජාපිස්ස සුපණ්ණරාජා ව උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. තෙසු නාගරාජා නාමෙන පණ්ඩරො නාම. අට්ඨකදිවසං සුපණ්ණරාජා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො එවමාහ – “හන්තෙ, අම්භාකං ඤාතකා නාගෙ ගණ්හන්තා බහු විනස්සන්ති, එතෙසං නාගානං ගහණනියාමං මයං න ජානාම, ගුය්හකාරණං කිර තෙසං අත්ථි, සක්කුණෙයාථ නු ඛො තුම්හෙ එතෙ පියායමානා විය තං කාරණං පුච්ඡතු”න්ති. සො “සාධු”ති සම්පට්චිත්වා සුපණ්ණරාජෙ වන්දිත්වා පක්කන්තෙ නාගරාජස්ස ආගතකාලෙ වන්දිත්වා නිසින්තං නාගරාජානං පුච්ඡි – “නාගරාජ, සුපණ්ණා කිර තුම්හෙ ගණ්හන්තා බහු විනස්සන්ති, තුම්හෙ ගණ්හන්තා කථං ගණ්හිතුං න සක්කොන්ති”ති. හන්තෙ, ඉදං අම්භාකං ගුය්හං රහස්සං, මයා ඉමං කට්ඨන්තෙන ඤාතිසඬ්ඨස්ස මරණං ආහටං හොතීති. කිං පන ත්වං, ආවුසො, “අයං අඤ්ඤස්ස කට්ඨස්සති”ති එවංසඤ්ඤී හොසි, නාහං අඤ්ඤස්ස කට්ඨස්සාමි, අත්තනා පන ජානිතුකාමතාය පුච්ඡාමි, ත්වං මය්හං සද්දහිත්වා නිබ්භයො හුත්වා කට්ඨෙහිති. නාගරාජා “න කට්ඨස්සාමි, හන්තෙ”ති වන්දිත්වා පක්කාමි. පුනදිවසෙපි පුච්ඡි, තථාපිස්ස න කට්ඨෙයි.

අථ නං තතියදිවසෙ ආගන්ත්වා නිසින්තං, “නාගරාජ, අප්පි තතියො දිවසො, මම පුච්ඡන්තස්ස කිමත්ථං න කට්ඨෙයි”ති ආහ. “තුම්හෙ අඤ්ඤස්ස ආචික්ඛිස්සථා”ති හයෙන, හන්තෙති. කස්සව න කට්ඨස්සාමි, නිබ්භයො කට්ඨෙහිති. “තෙන හි, හන්තෙ, අඤ්ඤස්ස මා කථයිත්ථා”ති පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා, “හන්තෙ, මයං මහන්තෙ මහන්තෙ පාසාණෙ ගිලිත්වා භාරියා හුත්වා නිපජ්ජිත්වා සුපණ්ණානං

ආගමනකාලෙ මුඛං නිබ්බාහෙන්වා දන්තෙ විවරිත්වා සුපණ්ණෙ ඩංසිතුං අවිජාම,
 තෙ ආගන්ත්වා අම්භාකං සීසං ගණ්හන්ති, තෙසං අම්භෙ ගරුභාරෙ හුත්වා
 නිපන්තෙ උද්ධරිතුං වායමන්තානඤ්ඤෙව උදකං ඔත්ථරති. තෙ සීදන්තා
 අන්තොඋදකෙයෙව මරන්ති, ඉමීනා කාරණෙන බහු සුපණ්ණා විනස්සන්ති, තෙසං
 අම්භෙ ගණ්හන්තානං කිං සීසෙන ගහිතෙන, බාලා නඬගුට්ඨෙ ගහෙන්වා අම්භෙ
 හෙට්ඨාසීසකෙ කත්වා ගහිතං ගොවරං මුඛෙන ජඩ්ඛාපෙත්වා ලහුකෙ කත්වා
 ගන්තුං සක්කොන්ති” ති සො අත්තනො රහස්සකාරණං තස්ස දුස්සීලස්ස කට්ඨෙසි.

අථ තස්මිං පක්කන්තෙ සුපණ්ණරාජා ආගන්ත්වා කරම්පියඅවෙලං වන්දිත්වා
 “කිං, හන්තෙ, පුච්ඡිතං තෙ නාගරාජස්ස ගුය්හකාරණං” න්ති ආහ. සො
 “ආමාචුසො” ති වත්වා සබ්බං තෙන කථිතනියාමෙනෙව කට්ඨෙසි. තං සුත්වා
 සුපණ්ණො “නාගරාජෙන අයුත්තං කතං, ඤාතීනං නාම නස්සනනියාමො පරස්ස න
 කට්ඨෙවබ්බො, හොතු, අජ්ජෙව මයා සුපණ්ණවාතං කත්වා පයමං එතමෙව ගහෙතුං
 වට්ඨති” ති සුපණ්ණවාතං කත්වා පණ්ඩරනාගරාජානං නඬගුට්ඨෙ ගහෙන්වා
 හෙට්ඨාසීසං කත්වා ගහිතගොවරං ජඩ්ඛාපෙත්වා උජ්ජතිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි.
 පණ්ඩරො ආකාසෙ හෙට්ඨාසීසකං ඔලම්බන්තො “මයාව මම දුක්ඛං ආහත” න්ති
 පරිදෙවන්තො ආහ —

258.

“විකිණ්ණවාචං අනිගුය්හමන්තං, අසඤ්ඤතං අපරිචක්ඛිතාරං;
 භයං තමන්වෙති සයං අබොධං, නාගං යථා පණ්ඩරකං සුපණ්ණො.

259.

“යො ගුය්හමන්තං පරිරක්ඛණෙය්‍යං, මොහා නරො සංසති භාසමානො;
 තං හින්තමන්තං භයමන්වෙති ඛිජ්ජං, නාගං යථා පණ්ඩරකං සුපණ්ණො.

260.

“නානුමිත්තො ගරුං අත්ථං, ගුය්හං වෙදිතුමරහති;
 සුමිත්තො ච අසම්බුද්ධං, සම්බුද්ධං චා අනත්ථවා.

261.

“විස්සාසමාපජ්ජිමහං අවෙලං, සමණො අයං සම්මතො භාවිතත්තො;
 තස්සාහමක්ඛිං විවරිං ගුය්හමත්ථං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමි.

262.

“තස්සාහං පරමං බ්‍රහ්මෙ ගුය්හං, වාචං හිමං නාසක්ඛිං සංයමෙතුං;
 තජ්ජක්ඛතො හි භයමාගතං මමං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමි.

263.

“යො වෙ නරො සුහදං මඤ්ඤමානො, ගුය්හමත්ථං සංසති දුක්ඛුලීනො;
 දොසා භයා අථවා රාගරත්තා, පල්ලන්තීතො බාලො අසංසයං සො.

264.

“තිරොක්ඛවාචො අසතං පට්ටියො, යො සඬගනීසු මුදිරෙති වාක්‍යං;
ආසිවිසො දුම්මුබොත්තාහු තං නරං, ආරා ආරා සංයමෙ තාදිසම්භා.

265.

“අන්තං පාතං කාසිකචන්දනඤ්ච, මනාපිත්ථියො මාලමුච්ඡාදනඤ්ච;
ඔභාය ගච්ඡාමසෙ සබ්බකාමෙ, සුපණ්ණ පාණ්ණපගතාව ත්‍යමිහා”ති.

තත්ථ විකිණ්ණවාචන්ති පත්ථට්ඨවනං. අනිගුය්‍යමන්තන්ති
අප්පට්ච්ඡන්තමන්තං. අසඤ්ඤතන්ති කායද්වාරාදීනි රක්ඛිතුං අසක්කොන්තං.
අපරිචක්ඛිතාරන්ති “අයං මයා කථිතමන්තං රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සති, න සක්ඛිස්සති”ති
පුග්ගලං ඔලොකෙතුං උපපරික්ඛිතුං අසක්කොන්තං. භයං තමන්වෙතීති තං ඉමෙහි
චතුහි අඬගෙහි සමන්තාගතං අබොධං දුප්පඤ්ඤං පුග්ගලං සයංකතමෙව භයං
අන්වෙති, යථා මං පණ්ඩරකනාගං සුපණ්ණො අන්වාගතොති. සංසති භාසමානොති
රක්ඛිතුං අසමත්ථස්ස පාපපුරිසස්ස භාසමානො කට්ඨෙති. නානුමිත්තොති
අනුවත්තනමත්තෙන යො මිත්තො, න හදයෙන, සො ගුය්‍යං අත්ථං ජානිතුං
නාරහතීති පරිදෙවති. අසම්බුද්ධන්ති අසම්බුද්ධන්තො අජානන්තො, අප්පඤ්ඤොති
අත්ථො. සම්බුද්ධන්ති සම්බුද්ධන්තො ජානන්තො, සප්පඤ්ඤොති අත්ථො. ඉදං
වුත්තං හොති – “යොපි සුහදයො මිත්තො වා අමිත්තො වා අප්පඤ්ඤො
සප්පඤ්ඤොපි වා යො අනත්ථවා අනත්ථවරො, සොපි ගුය්‍යං වෙදිතුං නාරහතෙ”ති.

සමණො අයන්ති අයං සමණොති ව ලොකසම්මතොති ව භාවිතත්තොති ව
මඤ්ඤමානො අහං එතස්මිං විස්සාසමාපජ්ජිං. අක්ඛින්නි කට්ඨෙසිං. අතීතමත්ථොති
අතීතත්ථො, අතීක්කන්තත්ථො හුත්වා ඉදානි කපණං රුදාමිති පරිදෙවති. තස්සාති
තස්ස අවෙලකස්ස. බ්‍රහ්මෙති සුපණ්ණං ආලපති. සංයමෙතුන්ති ඉමං ගුය්‍යවාචං
රහස්සකාරණං රක්ඛිතුං නාසක්ඛිං. තප්පක්ඛතො හීති ඉදානි ඉදං භයං මම තස්ස
අවෙලකස්ස පක්ඛතො කොට්ඨාසතො සන්තිකා ආගතං, ඉති අතීතත්ථො කපණං
රුදාමිති. සුහදන්ති “සුහදො මම අය”න්ති මඤ්ඤමානො. දුක්ඛුලීනෙති අකුලපේ
නීවෙ. දොසාති එතෙහි දොසාදීහි කාරණෙහි යො එවරූපං ගුය්‍යං සංසති, සො
බාලො අසංසයං පල්ලත්ථිතො පරිචන්තෙත්වා පාපිතො, හතොයෙව නාමාති
අත්ථො.

තිරොක්ඛවාචොති අත්තනො යං වාචං කට්ඨෙකාමො, තස්සා
තිරොක්ඛකතත්තා පට්ච්ඡන්තවාචො. අසතං පට්ටියොති අසප්පුරිසානං අන්තරං
පට්ටියො අසප්පුරිසෙසු පරියාපන්තො. සඬගනීසු මුදිරෙතීති යො එවරූපො පරෙසං
රහස්සං සුත්වාච පරිසමජ්ඣෙසු “අසුකෙන අසුකං නාම කතං වා වුත්තං වා”ති
වාක්‍යං උදිරෙති, තං නරං “ආසිවිසො දුම්මුබො පුනිමුබො”ති ආහු, තාදිසම්භා
පුරිසා ආරා ආරා සංයමෙ, දුරතො දුරතොව විරමෙය්‍ය, පරිච්ඡේදය්‍ය නන්ති අත්ථො.
මාලමුච්ඡාදනඤ්චාති මාලඤ්ච දිබ්බං චතුප්පාතිගන්ධඤ්ච උච්ඡාදනඤ්ච. ඔභායාති
එතෙ දිබ්බඅන්තාදයො සබ්බකාමෙ අජ්ජ මයං ඔභාය ඡඩ්ඛෙත්වා ගමිස්සාම.

සුපණ්ණ, පාණ්ණපගතාව ත්‍යාගීභාවි, හෝ සුපණ්ණ, පාණ්ණහි උපගතාව තෙ අමිභා,
සරණං නො භොගීති.

එවං පණ්ඩරකො ආකාසෙ හෙට්ඨාසිසකො ඔලම්බන්තො අට්ඨහි ගාථාහි
පරිදෙවි. සුපණ්ණො තස්ස පරිදෙවනසද්දං සුත්වා, “නාගරාජ අත්තනො රහස්සං
අවෙලකස්ස කථෙත්වා ඉදානි කිමත්ථං පරිදෙවසී”ති තං ගරහිත්වා ගාථමාහ –

266.

“කො නිධ තිණ්ණං ගරහං උපෙනි, අස්මිංධ ලොකෙ පාණ්ණ නාගරාජ;
සමණො සුපණ්ණො අථවා ත්වමෙව, කිංකාරණා පණ්ඩරකග්ගහීතො”ති.

තත්ථ කො නිධානි ඉධ අමිහෙසු තිසු ජනෙසු කො නු. අස්මිංධානි එත්ථ ඉධානි
නිපාතමත්තං, අස්මිං ලොකෙති අත්ථො. පාණ්ණහි පාණ්ණතො. අථවා ත්වමෙවානි
උදාහු ත්වංයෙව. තත්ථ සමණං තාව මා ගරහ, සො හි උපායෙන තං රහස්සං පුච්ඡි.
සුපණ්ණම්පි මා ගරහ, අහඤ්ඤි තව පච්චත්ථිකොව. පණ්ඩරකග්ගහීතොති, සම්ම
පණ්ඩරක, “අහං කිංකාරණා සුපණ්ණෙන ගහීතො”ති වින්තෙත්වා ව පන
අත්තානමෙව ගරහ, තයා හි රහස්සං කථෙත්තෙන අත්තනාව අත්තනො අනත්ථො
කතොති අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො.

තං සුත්වා පණ්ඩරකො ඉතරං ගාථමාහ –

267.

“සමණොති මෙ සම්මතත්තො අහොසි, පියො ව මෙ මනසා භාවිතත්තො;
තස්සාහමක්ඛිං විවරිං ගුය්හමත්ථං, අතීතමත්ථො කපණං රුදාමී”ති.

තත්ථ සම්මතත්තොති සො සමණො මය්හං “සජ්ජුරිසො අය”න්ති
සම්මතභාවො අහොසි. භාවිතත්තොති සම්භාවිතභාවො ව මෙ අහොසිති.

තතො සුපණ්ණො චතස්සො ගාථා අභාසි –

268.

“න චත්ථි සත්තො අමරො පඨබ්බා, පඤ්ඤාචිධා නත්ථි න නින්දිතබ්බා;
සච්චෙන ධම්මෙන ධිතිසා දමෙන, අලබ්භමබ්බාහරතී නරො ඉධ.

269.

“මාතා පිතා පරමා බන්ධවානං, නාස්ස තතියො අනුකම්පකත්ථි;
තෙසම්පි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස හෙදං පරිසඬ්ඤමානො.

270.

“මාතා පිතා හගිනී භාතරො ව, සභායා වා යස්ස භොන්ති සපක්ඛා;
තෙසම්පි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස හෙදං පරිසඬ්ඤමානො.

271.

“හරියා වෙ පුරිසං වජ්ජා, කොමාරි පියභාණ්ණි;
පුත්තරුපයසුපෙනා, ඤාතිසඤ්චපුරක්ඛනා;
තස්සාපි ගුය්හං පරමං න සංසෙ, මන්තස්ස හෙදං පරිසඤ්චකමානො”ති.

තත්ථ අමරොති අමරණසභාවො සත්තො නාම නත්ථි. පඤ්ඤාචිධා නත්ථිති න-
කාරො පදසන්ධිකරො, පඤ්ඤාචිධා අත්ථිති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – නාගරාජ,
ලොකෙ අමරොපි නත්ථි, පඤ්ඤාචිධාපි අත්ථි, සා අඤ්ඤෙසං
පඤ්ඤාකොට්ඨාසසඤ්චානා පඤ්ඤාචිධා අත්තනො ජීවිතහෙතු න නින්දිතඛිබ්බාති.
අථ වා පඤ්ඤාචිධාති පඤ්ඤාසදිසා න නින්දිතඛිබ්බා නාම අඤ්ඤා ධම්මජාති නත්ථි,
තං කස්මා නින්දසීති. යෙසං පන “පඤ්ඤාචිධානම්පි න නින්දිතඛිබ්බ”න්තිපි පායො,
තෙසං උජ්ජකමෙව. සච්චෙනාතිආදිසු වච්චිසච්චෙන ව සුවරිතධම්මෙන ව
පඤ්ඤාසඤ්චානාය ධිනියා ව ඉන්ද්‍රියදමෙන ව අලඛිතං දුල්ලභං
අට්ඨසමාපත්තිමග්ගඵලනිබ්බානසඤ්චානම්පි විසෙසං අඛ්‍යාහරති ආවහති තං
නිජ්ඣාදෙති නරො ඉධ, තස්මා නාරහසි අවෙලං නින්දිතුං, අත්තානමෙව ගරහ.
අවෙලෙන හි අත්තනො පඤ්ඤවත්තනාය උපායකුසලතාය ව වඤ්ඤවත්ථා ත්වං
රහස්සං ගුය්හං මන්තං පුච්ඡිතොති අත්ථො.

පරමාති එතෙ උභො බන්ධවානං උත්තමබන්ධවා නාම. නාස්ස තතියොති අස්ස
පුග්ගලස්ස මාතෘපිතූහි අඤ්ඤො තතියො සත්තො අනුකම්පකො නාම නත්ථි,
මන්තස්ස හෙදං පරිසඤ්චකමානො පණ්ඩිතො තෙසං මාතෘපිතූනම්පි පරමං ගුය්හං න
සංසෙය්‍ය, ත්වං පන මාතෘපිතූනම්පි අකට්ඨකඛිබ්බං අවෙලකස්ස කට්ඨසීති අත්ථො.
සභායා වාති සුභදයමිත්තා වා. සපක්ඛාති පෙත්තෙය්‍යමාතුලපිතුවිජාදෙයො
සමානපක්ඛා ඤාතෙයො. තෙසම්පිති එතෙසම්පි ඤාතිමිත්තානං න කට්ඨෙය්‍ය, ත්වං
පන අවෙලකස්ස කට්ඨසී, අත්තනොව කුජ්ඣස්සුති දීපෙති. හරියා වෙති කොමාරි
පියභාණ්ණි පුත්තෙනහි ව රූපෙන ව යසෙන ව උපෙනා ඵවරූපා හරියාපි වෙ
“ආචික්ඛාහි මෙ තව ගුය්හ”න්ති වදෙය්‍ය, තස්සාපි න සංසෙය්‍ය.

තතො පරා –

272.

“න ගුය්හමත්ථං විචරෙය්‍ය, රක්ඛෙය්‍ය නං යථා නිධිං;
න හි පාතුකතො සාධු, ගුය්හො අත්ථො පජානතා.

273.

“ථියා ගුය්හං න සංසෙය්‍ය, අමිත්තස්ස ව පණ්ඩිතො;
යො වාමිසෙන සංභීරො, හදයත්ථෙට්ඨො ව යො නරො.

274.

“ගුය්හමත්ථං අසම්බුද්ධං, සම්බොධයති යො නරො;

මන්නහෙදහයා තස්ස, දාසභූතො තිතික්ඛති.

275.

“යාවන්නො පුරිසස්සත්ථං, ගුය්හං ජානන්ති මන්නිනං;
තාවන්නො තස්ස උබ්බෙගා, තස්මා ගුය්හං න විස්සපෙ;

276.

“විච්චිව භාසෙය්‍යා දිවා රහස්සං, රත්තිං ගිරං නාතිවෙලං පමුඤ්චෙ;
උපස්සුතිකා හි සුඤ්ඤාත්ති මන්නං, තස්මා මන්නො බිජ්ජමුපෙති හෙද්”න්ති. —

පඤ්ච ගාථා උමඬගජාතකෙ පඤ්චපණ්ඩිතපඤ්ඤෙ ආචි භවිස්සන්ති.

තතො පරාසු —

277.

“යථාපි අස්ස නගරං මහන්නං, අද්චාරකං ආයසං හද්දසාලං;
සමන්නබ්බාපරිබාලපෙනං, එවම්පි මෙ තෙ ඉධ ගුය්හමන්නා.

278.

“යෙ ගුය්හමන්නා අවිකිණ්ණවාචා, දළ්භා සදත්ථෙසු නරා දුජ්චිහ;
ආරා අමිත්තා බ්‍යවජන්ති තෙහි, ආසිවිසා වා රිව සත්තුසඬ්ඝා”න්ති. —

ද්විසු ගාථාසු හද්දසාලන්ති ආපණාදිහි සාලාහි සම්පන්නං.

සමන්නබ්බාපරිබාලපෙනන්ති සමන්නබ්බාහි තිහි පරිබාහි උපගතං. එවම්පි මෙති
එවම්පි මය්හං තෙ පුරිසා බ්‍යයන්ති. කතරෙ? යෙ ඉධ ගුය්හමන්නා. ඉදං චුත්තං හොති
— යථා අද්චාරකස්ස අයොමයනගරස්ස මනුස්සානං උපහොගපරිහොගො අන්නොව
හොති, න අබ්භන්තරිමා බහි නික්ඛමන්ති, න බාහිරා අන්නො පවිසන්ති, අපරාපරං
සඤ්චාරො ඡිජ්ජති, ගුය්හමන්නා පුරිසා එවරුපා හොන්ති, අත්තනො ගුය්හං
අත්තනො අන්නොයෙව ජීරාපෙන්නි, න අඤ්ඤස්ස කථෙන්නිති. දළ්භා සදත්ථෙසුති
අත්තනො අත්ථෙසු ටීරා. දුජ්චිහාති පණ්ඩරකනාගං ආලපති. බ්‍යවජන්තිති
පටික්කමන්ති. ආසිවිසා වා රිව සත්තුසඬ්ඝාති එත්ථ වාති නිපාතමත්තං, ආසිවිසා
සත්තුසඬ්ඝා රිවාති අත්ථො. යථා ආසිවිසනො සත්තුසඬ්ඝා ජීවිතුකාමා මනුස්සා ආරා
පටික්කමන්ති, එවං තෙහි ගුය්හමන්නෙහි නරෙහි ආරා අමිත්තා පටික්කමන්ති,
උපගන්තුං ඔකාසං න ලහන්තිති චුත්තං හොති.

එවං සුපණ්ණෙන ධම්මෙ කට්ඨෙන පණ්ඩරකො ආහ —

279.

“හිත්වා සරං පබ්බජිතො අවෙලො, නග්ගො මුණ්ඬො වරති සාසහෙතු;
තම්හි නු ඛො විවරිං ගුය්හමත්ථං, අත්ථා ව ධම්මා ව අපග්ගතාමිහා.

280.

“කථංකරො හොති සුපණ්ණරාජ, කිංසිලො කෙන වතෙන වත්තං;
සමණො වරං හිත්වා මමායිතානි, කථංකරො සග්ගමුපෙති යාන” ති.

තත්ථ සාසහෙතූති නිස්සිරිකො කුච්ඡිපුරණත්ථාය බාදනීයභොජනීයෙ
පරියෙසන්තො වරති. අපග්ගතාමිහාති අපගතා පරිහිනාමිහා. කථංකරොති ඉදං
නාගරාජා තස්ස නග්ගස්ස සමණභාවං ඤාත්වා සමණපටිපත්තිං පුච්ඡන්තො ආහ.
තත්ථ කිංසිලොති කතරෙන ආචාරෙන සමන්තාගතො. කෙන වතෙනාති කතරෙන
වතසමාදානෙන වත්තන්තො. සමණො වරන්ති පබ්බජ්ජාය වරන්තො
තණ්හාමමායිතානි හිත්වා කථං සමිතපාපසමණො නාම හොති. සග්ගන්ති කථං
කරොන්තො ව සුට්ඨු අග්ගං දෙවනගරං සො සමණො උපෙතීති.

සුපණ්ණො ආහ —

281.

“හිරියා තිතික්ඛාය දමෙත්තපෙනො, අක්කොධනො පෙසුණියං පභාය;
සමණො වරං හිත්වා මමායිතානි, එවංකරො සග්ගමුපෙති යාන” ති.

තත්ථ හිරියාති, සම්ම නාගරාජ, අජ්ඣන්තබ්බිද්ධාසමුට්ඨානෙහි
හිරොත්තප්පෙහි තිතික්ඛාසඬ්ඛාතාය අධිවාසනබත්තියා ඉන්ද්‍රියදමෙන ව උපෙනො
අකුජ්ඣනසිලො පිපුණුවාවං පභාය තණ්හාමමායිතානි ව හිත්වා පබ්බජ්ජාය
වරන්තො සමණො නාම හොති, එවංකරොයෙව ව එතානි හිරිආදීනි කුසලානි
කරොන්තො සග්ගමුපෙති යානන්ති.

ඉදං සුපණ්ණරාජස්ස ධම්මකථං සුත්වා පණ්ඩරකො ජීවිතං යාවන්තො ගාථමාහ

282.

“මාතාව පුත්තං තරුණං තනුජ්ජං, සම්ඵස්සතා සබ්බගත්තං එරෙති;
එවම්පි මෙ ත්වං පාතුරහු දිජිත්ද, මාතාව පුත්තං අනුකම්පමානො” ති.

තස්සත්ථො — යථා මාතා තනුජං අත්තනො සරීරජාතං තරුණං පුත්තං
සම්ඵස්සතං දිස්වා තං උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ථඤ්ඤං පායෙන්ති පුත්තසම්ඵස්සෙන
සබ්බං අත්තනො ගත්තං එරෙති, නපි මාතා පුත්තනො භායති නපි පුත්තො මාතිනො,
එවම්පි මෙ ත්වං පාතුරහු පාතුහුනො දිජිත්ද දිජරාජ, තස්මා මාතාව පුත්තං මුදුකෙන
හදයෙන අනුකම්පමානො මං පස්ස, ජීවිතං මෙ දෙහිති.

අථස්ස සුපණ්ණො ජීවිතං දෙත්තො ඉතරං ගාථමාහ —

283.

“හන්දජ්ජ ත්වං මුඤ්ච වධා දුජිව්හ, තයො හි පුත්තා න හි අඤ්ඤො අත්ථී;

අන්තෙවාසී දින්නකො අනුජො ව, රජ්ජස්ස පුත්තඤ්ඤතරො මෙ අහොසී” ති.

තත්ථ මුඤ්ඤාති මුව්ච, අයමෙව වා පායො. දුජ්චහාති තං ආලපති. අඤ්ඤාති අඤ්ඤො චතුත්ථො පුත්තො නාම නත්ථී. අන්තෙවාසීති සිජ්ජං වා උග්ගණ්හමානො පඤ්ඤං වා සුඤ්ඤාත්තො සන්තිකෙ නිවුත්ථො. දින්නකොති “අයං තෙ පුත්තො හොතු” ති පරෙහි දින්නො. රජ්ජස්සති අභිරමස්ස. අඤ්ඤතරොති තීසු පුත්තෙසු අඤ්ඤතරො අන්තෙවාසී පුත්තො මෙ ත්වං ජාතොති දීපෙති.

එවඤ්ච පන චත්ථා ආකාසා ඔතරිත්ථා තං භූමියං පතිට්ඨාපෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ද්වෙ ගාථා අහාසී –

284.

“ඉච්චෙව වාක්ඛං විසජ්ජී සුපණ්ණො, භුමියං පතිට්ඨාය දිජො දුජ්චහං;
මුත්තජ්ජ ත්වං සබ්බහයාතිචත්තො, ථලුදකෙ හොහි මයාහිගුත්තො.

285.

“ආතඬ්ඬිකිනං යථා කුසලො හිසක්කො, පිපාසිතානං රහදොව සීතො;
වෙස්මං යථා හිමසීතට්ටිතානං, එවමිපි තෙ සරණමහං හවාමි” ති.

තත්ථ ඉච්චෙව වාක්ඛාන්ති ඉති එවං චචනං චත්ථා තං නාගරාජං විස්සජ්ජී. භුමාන්ති සො සයම්පි භූමියං පතිට්ඨාය දිජො තං දුජ්චහං සමස්සාසෙන්නො මුත්තො අජ්ජ ත්වං ඉතො පට්ඨාය සබ්බහයාති අතිචත්තො ථලෙ ච උදකෙ ච මයා අහිගුත්තො රක්ඛිතො හොහිති ආහ. ආතඬ්ඬිකිනන්ති ගිලානානං. එවමිපි තෙති එවං අහං තච සරණං හවාමි.

ගච්ඡ ත්වන්ති උය්‍යාපෙසි. සො නාගරාජා නාගහචනං පාවිසි. ඉතරොපි සුපණ්ණහචනං ගන්ත්වා “මයා පණ්ඩරකනාගො සපථං කත්වා සද්දහාපෙත්වා විස්සජ්ජිතො, කිදිසං නු ඛො මයි තස්ස හදයං, වීමංසිස්සාමි න” ත්ති නාගහචනං ගන්ත්වා සුපණ්ණවාතං අකාසි. තං දිස්වා නාගො “සුපණ්ණරාජා මං ගහෙතුං ආගතො හවිස්සති” ති මඤ්ඤමානො ඛ්‍යාමසහස්සමත්තං අත්තභාවං මාපෙත්වා පාසාණෙ ච වාලුකඤ්ච ගිලිත්වා භාරියො හුත්වා නඩ්ගුට්ඨං හෙට්ඨාකත්වා හොගමත්ථකෙ එණං ධාරයමානො නිපජ්ජිත්වා සුපණ්ණරාජානං ඩංසිතුකාමො විය අහොසි. තං දිස්වා සුපණ්ණො ඉතරං ගාථමාහ –

286.

“සන්ධිං කත්වා අමිත්තෙන, අණ්ඩපෙන ජලාබුජ;
විවරිය දාඨං සෙසි, කුතො තං හයමාගත” ත්ති.

තං සුත්වා නාගරාජා තිස්සො ගාථා අහාසී –

287.

“සඬකෙටුව අමිත්තස්මිං, මිත්තස්මිමපි න විස්සසෙ;
අභයා භයමුප්පන්නං, අපි මුලානි කන්තති.

288.

“කථං නු විස්සසෙ ත්‍යමිහි, යෙනාසි කලහො කතො;
නිව්වයත්තෙන යාතබ්බං, සො දිසබ්හි න රජ්ජති.

289.

“විස්සාසයෙ න ච තං විස්සයෙය්‍ය, අසඬකිතො සඬකිතො ච භවෙය්‍ය;
තථා තථා විඤ්ඤ පරක්කමෙය්‍ය, යථා යථා භාවං පරො න ජඤ්ඤා” ති.

තත්ථ අභයාති අභයට්ඨානභූතා මිත්තමිහා භයං උප්පන්නං ජීවිතසඬබ්බාතානි
මුලානෙව කන්තති. ත්‍යමිහිති තස්මිං. යෙනාසිති යෙන සද්ධිං කලහො කතො
අහොසි. නිව්වයත්තෙනාති නිව්වපටියත්තෙන. සො දිසබ්හි න රජ්ජති යො
නිව්වයත්තෙන අහිතිට්ඨති, සො අත්තතො සත්තුහි සද්ධිං විස්සාසවසෙන න
රජ්ජති, තතො තෙසං යථාකාමකරණීයො න භොතීති අත්ථො. විස්සාසයෙති පරං
අත්තති විස්සාසයෙ, තං පන සයං න විස්සයෙය්‍ය. පරෙන අසඬකිතො අත්තනා ච
සො සඬකිතො භවෙය්‍ය. භාවං පරොති යථා යථා පණ්ඩිතො පරක්කමති, තථා තථා
තස්ස පරො භාවං න ජානාති, තස්මා පණ්ඩිතෙන වීරියං කාතබ්බමෙවාති දීපෙති.

ඉති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සල්ලපිත්වා සමග්ගා සම්මොදමානා උභොපි
අවෙලකස්ස අස්සමං අගමිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආභ -

290.

“තෙ දෙවචණ්ණා සුබ්බමාලරූපා, උභො සමා සුජයා පුඤ්ඤබන්ධා;
උපාගමුං කරමිපියං අවෙලං, මිස්සිභූතා අස්සවාභාව නාගා” ති.

තත්ථ සමාති සමානරූපා සදිසසණ්ඨානා හුත්වා. සුජයාති සුවයා පරිසුද්ධා,
අයමෙව වා පායො. පුඤ්ඤබන්ධාති කතකුසලතාය පුඤ්ඤක්ඛන්ධා විය.
මිස්සිභූතාති හත්ථෙන හත්ථං ගහෙත්වා කායමිස්සිභාවං උපගතා. අස්සවාභාව
නාගාති ධූරෙ යුත්තකා රථවාහා ද්වෙ අස්සා විය පුරිසනාගා තස්ස අස්සමං අගමිංසු.

ගන්ත්වා ච පන සුපණ්ණරාජා වින්තෙසි - “අයං නාගරාජා අවෙලකස්ස ජීවිතං
න දස්සති, එතං දුස්සිලං න වන්දිස්සාමි” ති. සො බහි යත්වා නාගරාජානමෙව තස්ස
සන්තිකං පෙසෙසි. තං සන්ධාය සත්ථා ඉතරං ගාථමාභ.

291.

“තතො භවෙ පණ්ඩරකො අවෙලං, සයමෙවුපාගමිම ඉදං අවොච;
මුත්තජ්ජහං සබ්බභයාතිවත්තො, න හි නුන තුය්හං මනසො පියමිහා” ති.

තත්ථ පියම්භාති දුස්සීලනග්ගභොග්ගමුසාවාදි නුන මයං තච මනසො න පියා අභුම්භාති පරිභාසි.

තතො අචෙලො ඉතරං ගාථමාහ —

292.

“පියො හි මෙ ආසි සුපණ්ණරාජා, අසංසයං පණ්ඩරකෙන සච්චං;
සො රාගරත්තොව අකාසිමෙතං, පාපකම්මං සම්පජානො න මොහා” ති.

තත්ථ පණ්ඩරකෙනාති තයා පණ්ඩරකෙන සො මම පියතරො අභොසි,
සච්චමෙතං. සොති සො අහං තස්මිං සුපණ්ණෙ රාගෙන රත්තො භුත්වා එතං
පාපකම්මං ජානන්තොව අකාසිං, න මොහෙන අජානන්තොති.

තං සුත්වා නාගරාජා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

293.

“න මෙ පියං අප්පියං වාපි භොති, සම්පස්සතො ලොකම්මං පරඤ්ච;
සුසඤ්ඤතානඤ්චි වියඤ්ජනෙන, අසඤ්ඤතො ලොකම්මං වරාසි.

294.

“අරියාවකාසොසි අනරියොවාසි, අසඤ්ඤතො සඤ්ඤතසන්තිකාසො;
කණ්භාභිජාතිකොසි අනරියරූපො, පාපං ඛහුං දුච්චරිතං අචාරී” ති.

තත්ථ න මෙති අම්භො දුස්සීලනග්ගමුසාවාදි පබ්බජිතස්ස හි ඉමඤ්ච පරඤ්ච
ලොකං සම්පස්සතො පියං වා මෙ අප්පියං වාපි මෙති න භොති, ත්වං පන
සුසඤ්ඤතානං සිලවත්තානං ඛාඤ්ජනෙන පබ්බජිතලිඨගෙන අසඤ්ඤතො භුත්වා
ඉමං ලොකං වඤ්චෙන්තො වරසි. අරියාවකාසොසිති අරියපට්ඨරූපකොසි.
අසඤ්ඤතොති කායාදීහි අසඤ්ඤතොසි. කණ්භාභිජාතිකොති කාලකසභාවො.
අනරියරූපොති අහිරිකසභාවො. අචාරීති අකාසි.

ඉති තං ගරහිත්වා ඉදානි අභිසපන්තො ඉමං ගාථමාහ —

295.

“අදුට්ඨස්ස තුවං දුබ්භි, දුබ්භි ච පිසුණො වසි;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, මුද්ධා තෙ ඵලතු සත්තධා” ති.

තස්සත්ථො — අම්භො දුබ්භි ත්වං අදුට්ඨස්ස මිත්තස්ස දුබ්භි වාසි, පිසුණො වාසි,
එතෙන සච්චවජ්ජෙන මුද්ධා තෙ සත්තධා ඵලතුති.

ඉති නාගරාජස්ස සපන්තස්සෙව අචෙලකස්ස සීසං සත්තධා ඵලි.
නිසින්නට්ඨානෙයෙවස්ස භූමි විවරං අදාසි. සො පථවිං පටිසිත්වා අවිචිම්භි

නිබ්බන්ති, නාගරාජසුපණ්ණරාජානොපි අත්තනො භවනමෙව අගමිංසු. සත්ථා තස්ස පථවිං පට්ටියභාවං පකාසෙන්නො ඔසානගාථමාහ –

296.

“තස්මා හි මිත්තානං න දුබ්භිතබ්බං, මිත්තදුබ්භා පාපියො නත්ථි අඤ්ඤා;
ආසිත්තසත්තො නිහතො පථබ්බා, ඉන්දස්ස වාකොන හි සංවරො
හතො”ති.

තත්ථ තස්මාති යස්මා මිත්තදුබ්භිකම්මස්ස ඵරුසො විපාකො, තස්මා.
ආසිත්තසත්තොති ආසිත්තවිසෙන සත්තො. ඉන්දස්සාති නාගින්දස්ස වාකොන.
සංවරොති “අහං සංවරෙ යිතොස්මි”ති පටිඤ්ඤාය ඵලං පඤ්ඤාතො ආජීවකො
හතොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි
දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පට්ටියොයෙවා”ති වත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා අවෙලකො දෙවදත්තො අහොසි, නාගරාජා සාරිපුත්තො,
සුපණ්ණරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පණ්ඩරනාගරාජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[519] 9. සම්බුලාජාතකවණ්ණනා

කා වෙධමානාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ
කටෙසි. වත්ථු කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකෙ (ජා. 1.7.142 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව. සා
පන තථාගතස්ස තිණ්ණං කුම්මාසපිණ්ඩිකානං දානානුභාවෙන තං දිවසඤ්ඤෙව
රඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවං පත්වා පුබ්බුට්ඨායිතාදීහි පඤ්චහි කල්‍යාණධම්මෙහි
සමන්තාගතා ඤාණසම්පන්නා බුද්ධුපට්ඨායිකා පතිදෙවතා අහොසි. තස්සා
පතිදෙවතාභාවො සකලනගරෙ පාකටො අහොසි. අටෙකදිවසං ධම්මසභායං කථං
සමුට්ඨාපෙසු – “ආවුසො, මල්ලිකා දෙවී කිර වත්තසම්පන්නා ඤාණසම්පන්නා
පතිදෙවතා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
පුබ්බෙපෙසා වත්තසම්පන්නා පතිදෙවතායෙවා”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො සොත්ථිසෙනො නාම පුත්තො
අහොසි. තං රාජා වයප්පත්තං උපරජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසි, සම්බුලා නාමස්ස අග්ගමහෙසි
අහොසි උත්තමරූපධරා සරීරජපභාසම්පන්නා, නිවාතෙ ජලමානා දීපසිඛා විය
බායති. අපරභාගෙ සොත්ථිසෙනස්ස සරීරෙ කුට්ඨං උප්පජ්ජති, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං
නාසක්ඛිංසු. සො හිජ්ජමානෙ කුට්ඨෙ පටිකුලො භුත්වා විජ්ජට්ඨාරං පත්වා “කො
මෙ රජ්ජෙන අත්ථො, අරඤ්ඤෙ අනාථමරණං මරිස්සාමි”ති රඤ්ඤො
ආරොවාපෙත්වා ඉත්ථාගාරං ඡඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමි. සම්බුලා බහුහි උපායෙහි
නිවත්තියමානාපි අනිවත්තිත්වා “අහං තං සාමිකං අරඤ්ඤෙ පටිජග්ගිස්සාමි”ති

වත්වා සද්ධිඤ්ඤාව නික්බිති. සො අරඤ්ඤං පටිසිත්වා සුලභමුලඵලාඵලෙ ඡායුදකසම්පන්නෙ පදෙසෙ පණ්ණසාලං කත්වා වාසං කප්පෙසි. රාජධීතා තං පටිජග්ගි. කථං? සා හි පාතො වුට්ඨාය අස්සමපදං සම්මජ්ජිත්වා පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨපෙත්වා දන්තකට්ඨඤ්ඤා මුඛධොවනඤ්ඤා උපනාමෙත්වා මුඛෙ ධොතෙ නානාඔසධානි පිසිත්වා තස්ස වණෙ මක්ඛෙත්වා මධුරමධුරානි ඵලාඵලානි බාදාපෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙසු ධොතෙසු “අප්පමත්තො හොහි දෙවා”ති වත්වා වන්දිත්වා පච්ඡිකේත්තිඅඬිකුසකෙ ආදාය ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ඵලාඵලානි ආහරිත්වා එකමත්තෙ යපෙත්වා සටෙන උදකං ආහරිත්වා නානාචුණ්ණෙහි ව මත්තිකාහි ව සොත්ථිසෙනං න්හාපෙත්වා පුන මධුරඵලාඵලානි උපනාමෙති. පරිභොගාවසානෙ වාසිතපානීයං උපනෙත්වා සයං ඵලාඵලානි පරිභුඤ්ජිත්වා පදරසන්ථරං සංවිදහිත්වා තස්මිං තත්ථ නිපන්නෙ තස්ස පාදෙ ධොවිත්වා සිසපරිකම්මපිට්ඨිපරිකම්මපාදපරිකම්මානි කත්වා සයනපස්සං උපගන්ත්වා නිපජ්ජති. එතෙනුපායෙන සාමිකං පටිජග්ගි.

සා එකදිවසං අරඤ්ඤා ඵලාඵලං ආහරන්ති එකං ගිරිකන්දරං දිස්වා සිසතො පච්ඡිං ඔතාරෙත්වා කන්දරතිරෙ යපෙත්වා “න්හායිස්සාමි”ති ඔතරිත්වා හලිද්දාය සරීරං උඛ්ඛට්ටෙත්වා න්හත්වා සුධොතසරීරා උත්තරිත්වා වාකචීරං නිවාසෙත්වා කන්දරතිරෙ අට්ඨාසි. අථස්සා සරීරප්පහාය වනං එකොහාසං අහොසි. තස්මිං ඛණෙ එකො දානවො ගොවරත්ථාය වරන්තො තං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා ගාථාද්වයං ආහ -

297.

“කා වෙධමානා ගිරිකන්දරායං, එකා තුවං තිට්ඨසි සංහිතුරු;
පුට්ඨාසි මෙ පාණිපමෙයාමජ්ඣෙකු, අක්ඛාහි මෙ නාමඤ්ඤා ඛන්ධවෙ ව.

298.

“ඔහාසයං වනං රම්මං, සීහබ්‍යග්ගනිසෙවිතං;
කා වා ත්වමසි කල්‍යාණි, කස්ස වා ත්වං සුමජ්ඣිමෙ;
අහිවාදෙමී තං හද්දෙ, දානවාහං නමත්ථු තෙ”ති.

තත්ථ කා වෙධමානාති න්හානමත්තතාය සීහභාවෙන කම්පමානා. සංහිතුරුති සම්පිණ්ඩිතුරු උත්තමඋතුරුලක්ඛණෙ. පාණිපමෙයාමජ්ඣෙකුති හත්ථෙත මිනිතඛ්ඛමජ්ඣෙකු. කා වා ත්වන්ති කා නාම වා ත්වං හවසි. අහිවාදෙමීති වන්දාමි. දානවාහන්ති අහං එකො දානවො, අයං නමක්කාරො තව අත්ථු, අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමීති අවච.

සා තස්ස වචනං සුත්වා තිස්සො ගාථා අහාසි -

299.

“යො පුත්තො කාසිරාජස්ස, සොත්ථිසෙනොති තං විදු;
තස්සාහං සම්බුලා හරියා, එවං ඡානාහි දානව;

අභිවාදෙමි තං භන්තෙ, සම්බුලාභං නමත්ථු තෙ.

300.

“වෙදෙහපුත්තො භද්දන්තෙ, වනෙ වසති ආතුරො;
තමහං රොගසම්මත්තං, එකා එකං උපට්ඨහං.

301.

“අභඤ්ච වනමුඤ්ජාය, මධුමංසං මිගාබ්ලං;
යදාහරාමි තං භක්ඛො, තස්ස නුනථ්ථ නාධති”ති.

තත්ථ වෙදෙහපුත්තොති වෙදෙහරාජධිතාය පුත්තො. රොගසම්මත්තන්ති රොගපිළිතං. උපට්ඨහන්ති උපට්ඨහාමි පටිජග්ගාමි. “උපට්ඨිතා”තිපි පාඨො. වනමුඤ්ජායාති වනං උඤ්ජෙත්වා උඤ්ජාවරියං වරිත්වා. මධුමංසන්ති නිම්මක්ඛිකං මධුඤ්ච මිගාබ්ලමංසඤ්ච සිහබ්බාග්ගමිගෙහි බාදිතමංසතො අතිරිත්තකොට්ඨාසං. තං භක්ඛොති යං අහං ආහරාමි, තං භක්ඛොව සො මම සාමිකො. තස්ස නුනථ්ථාති තස්ස මඤ්ඤෙ අථ්ථ ආහාරං අලභමානස්ස සරීරං ආතපෙ පක්ඛිත්තපදුමං විය නාධති උපතථ්ථති මිලායති.

තතො පරං දානවස්ස ච තස්සා ච වචනපටිවචනගාථායො භොන්ති –

302.

“කිං වනෙ රාජපුත්තෙන, ආතුරෙන කරිස්සසි;
සම්බුලෙ පරිවිණ්ණෙන, අහං භත්තා භවාමි තෙ.

303.

“සොකට්ඨාය දුරත්තාය, කිං රූපං විජ්ජතෙ මම;
අඤ්ඤං පරියෙස භද්දන්තෙ, අභිරූපතරං මයා.

304.

“එහිමං ගිරිමාරුශ්භ, හරියා මෙ චතුස්සතා;
තාසං ත්වං පවරා භොහි, සබ්බකාමසම්ඳ්ධිනී.

305.

“නුන තාරකවණ්ණාහෙ, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි;
සබ්බං තං පචුරං මය්හං, රමස්සවජ්ජ මයා සහ.

306.

“නො වෙ තුවං මහෙසෙය්‍යාං, සම්බුලෙ කාරයිස්සසි;
අලං ත්වං පාතරාසාය, පණ්හෙ භක්ඛා භවිස්සසි.

307.

“තඤ්ච සත්තජටො ලුද්දො, කළාරො පුරිසාදකො;
වනෙ නාථං අපස්සන්තිං, සම්බුලං අග්ගභී භූජෙ.

308.

“අධිපන්නා පිසාවෙන, ලුද්දෙනාමිසවක්ඛුනා;
සා ව සත්තුවසං පත්තා, පතිමෙවානුසොචති.

309.

“න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, යං මං බාදෙය්‍ය රක්ඛසො;
යඤ්ච මෙ අය්‍යපුත්තස්ස, මනො හෙස්සති අඤ්ඤථා.

310.

“න සන්ති දෙවා පවසන්ති නුන, න භී නුන සන්ති ඉධ ලොකපාලා;
සහසා කරොන්තානමසඤ්ඤතානං, න භී නුන සන්ති පටිසෙධිතාරො” ති.

තත්ථ පරිච්ඡේණනාති තෙන ආතුරෙන පරිච්ඡේණන කිං කර්ස්සසි.
සොකට්ඨායාති සොකාතුරාය. “සොකට්ඨායා” තිපි පාඨො, සොකෙ ධීතායාති
අත්ථො. දුරත්තායාති දුග්ගතකපණභාවජ්ජත්තාය අත්තභාවාය. එහිමන්ති මා ත්වං
දුරත්තාමිහිති වින්තයි, එතං මම ගිරිමහි දිබ්බවිමානං, එහි ඉමං ගිරිං ආරුහ.
චතුස්සතාති තස්මිං මෙ විමානෙ අපරාපි චතුස්සතා හරියායො අත්ථී. සබ්බං තන්ති
යං කිඤ්ච උපහොගපරිහොගවත්ථාහරණාදිකං ඉච්ඡසි, සබ්බං තං නුන මය්හං පචුරං
බහුං සුලභං, තස්මා මා කපණාමිහිති වින්තයි, එහි මයා සහ රමස්සුති වදති.

මහෙසෙය්‍යන්ති, “හද්දෙ, සම්බුලෙ නො වෙ මෙ ත්වං මහෙසිභාවං
කාරෙස්සසි, පරියත්තා ත්වං මම පාතරාසාය, තෙන තං බලක්කාරෙන විමානං
නෙස්සාමි, තත්‍ර මං අසඬගණ්හන්ති මම ස්වෙ පාතොව හක්ඛා හවිස්සසි” ති එවං
වත්ථා සො සත්තභී ජටාහි සමන්තාගතො ලුද්දකො දාරුණො නික්ඛන්තදන්තො තං
තස්මිං වනෙ කිඤ්ච අත්තනො නාථං අපස්සන්තිං සම්බුලං භූජෙ අග්ගහෙසි.
අධිපන්නාති අජ්ඣොත්ථටා. ආමිසවක්ඛුනාති කිලෙසලොලෙන. පතිමෙවාති
අත්තනො අවිත්තෙත්ථා පතිමෙව අනුසොචති. මනො හෙස්සති මං විරායන්ති.
විදිත්ථා අඤ්ඤථා විත්තං හවිස්සති. න සන්ති දෙවාති ඉදං සා දානවෙන භූජෙ ගහිතා
දෙවතුජ්ඣාපනං කරොන්ති ආහ. ලොකපාලාති එවරූපානං සීලවන්තීනං
පතිදෙවතානං පාලකා ලොකපාලා නුන ඉධ ලොකෙ න සන්තීති පරිදෙවති.

අථස්සා සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි, පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං
උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්ථා වජීරං ආදාය
වෙගෙන ගන්ත්ථා දානවස්ස මත්ථකෙ යත්ථා ඉතරං ගාථමාහ –

311.

“ඉත්ථීනමෙසා පවරා යසස්සිනී, සන්තා සමා අග්ගිරිවුග්ගතෙජා;
තඤ්චෙ තුවං රක්ඛසාදෙසි කඤ්ඤං, මුද්ධා ව භී සත්තධා තෙ එලෙය්‍යා;

මා ත්වං දහී මුඤ්ච පතිබ්බතායා''ති.

තත්ථ සන්තාති උපසන්තා, අථ වා පණ්ඩිතා ඤාණසම්පන්නා. සමාති කායවිසමාදිවිරහිතා. අදෙසීති බාදසී. එලෙය්‍යාති ඉමිනා මෙ ඉන්ද්‍රියේරෙන පහරිත්වා මුද්ධා හිජ්ජෙථ. මා ත්වං දහීති ත්වං ඉමං පතිබ්බතං මා තාපෙය්‍යාසීති.

තං සුත්වා දානවො සම්බුලං විස්සජ්ජෙසී. සක්කො ‘‘පුනපි එස එවරුපං කරෙය්‍යා’’ති වින්තෙත්වා දානවං දෙවසඬ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා පුන අනාගමනාය තතියෙ පබ්බතන්තරෙ විස්සජ්ජෙසී, රාජධිතරං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජධිතාපි අත්ථඬ්ගතෙ සූරියෙ චන්දාලොකෙන අස්සමං පාපුණි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා අට්ඨ ගාථා අභාසි –

312.

‘‘සා ච අස්සමමාගච්ඡී, පමුත්තා පුරිසාදකා;
නීළං පළිනං සකුණිච, ගතසිඬ්ගංච ආලයං.

313.

‘‘සා තත්ථ පරිදෙවෙසී, රාජපුත්තී යසස්සිනී;
සම්බුලා උතුමත්තක්ඛා, වනෙ නාථං අපස්සන්තී.

314.

‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චන්දෙ, සම්පන්නවරණෙ ඉසෙ;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්භංමහි සරණං ගතා.

315.

‘‘චන්දෙ සීහෙ ච බ්‍රාහ්මණෙ ච, යෙ ච අඤ්ඤෙ වනෙ මීගා;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්භංමහි සරණං ගතා.

316.

‘‘තිණා ලතානි ඔසකො, පබ්බතානි වනානි ච;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්භංමහි සරණං ගතා.

317.

‘‘චන්දෙ ඉන්ද්‍රියවරිසාමං, රත්තීං නක්ඛත්තමාලිනීං;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්භංමහි සරණං ගතා.

318.

‘‘චන්දෙ භාගිරථීං ගඬ්ගං, සචන්තීනං පට්ඨගහං;
රාජපුත්තං අපස්සන්තී, තුම්භංමහි සරණං ගතා.

319.

“වන්දෙ අහං පබ්බතරාජසෙට්ඨං, හිමවන්තං සිලුවිවයං;
රාජපුත්තං අපස්සන්ති, තුම්හංමහි සරණං ගතා”ති.

තත්ථ නිළං පළිනං සකුණිවාති යථා සකුණිකා මුඛතුණ්ඩකෙන ගොවරං
ගහෙත්වා කෙනවි උපද්දවෙන සකුණපොතකානං පළිනත්තා පළිනං සකුණිනිළං
ආගච්ඡෙය්‍යා, යථා වා ගතසිඬ්ඨං නික්ඛන්තවච්ඡකං ආලයං සුඤ්ඤං වච්ඡකසාලං
වච්ඡගිද්ධිති ධෙනු ආගච්ඡෙය්‍යා, එවං සුඤ්ඤං අස්සමං ආගච්ඡිති අත්ථො. තදා හි
සොත්ථිසෙනො සම්බුලාය විරමානාය “ඉත්ථියො නාම ලොලා, පච්චාමිත්තමපි මෙ
ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යා”ති පරිසඬ්ඨකන්තො පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා
ගච්ඡන්තරං පවිසිත්වා නිසීදි. තෙනෙනං වුත්තං. උතුමත්තක්ඛාති
සොකවෙගසඤ්ජාතෙන උණ්හෙන උතුනා මන්දලොචනා. අපස්සන්තිති තස්මිං
වනෙ නාථං අත්තනො පතිං අපස්සන්ති ඉතො විතො ව සන්ධාවමානා පරිදෙවෙසි.

තත්ථ සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙති සමිත්තපාපබාහිතපාපෙ සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ.
සම්පන්නවරණෙති සහ සිලෙන අට්ඨන්තං සමාපත්තිනං වසෙන ව
සම්පන්නවරණෙ ඉසෙ වන්දෙති එවං වත්වා රාජපුත්තං අපස්සන්ති තුම්හාකං
සරණං ගතා අමහි. සවෙ මෙ සාමිකස්ස නිසින්තට්ඨානං ජානාථ, ආචික්ඛොති
පරිදෙවෙසිති අත්ථො. සෙසගාථාසුපි එසෙව නයො. තිණා ලතානි ඔසකොති
අන්තොපේග්ගබ්බිසාරතිණානි ව ලතානි ව අන්තොසාරඔසධියො ව. ඉමං ගාථං
තිණාදීසු නිබ්බන්තදෙවතා සන්ධායාහ. ඉන්දිවරිසාමන්ති
ඉන්දිවරිපුප්ඵසමානවණ්ණං. නක්ඛත්තමාලිනිත්ති නක්ඛත්තපටිපාටිසමන්තාගතං.
තුම්හංමහිති රත්තිං සන්ධාය තමපි අමහිති ආහ. භාගිරථිං ගඬගන්ති
එවංපරියායනාමිකං ගඬ්ඨං. සවන්තිනන්ති අඤ්ඤාසං බහුනං නදීනං පටිග්ගාහිකං.
ගඬ්ඨාය නිබ්බන්තදෙවතං සන්ධායෙවමාහ. හිමවන්තෙපි එසෙව නයො.

තං එවං පරිදෙවමානං දිස්වා සොත්ථිසෙනො චින්තෙසි – “අයං අතිවිය
පරිදෙවති, න ඛො පනස්සා භාවං ජානාමි, සවෙ මයි සිනෙහෙන එවං කරොති,
හදයම්පිස්සා එලෙය්‍යා, පරිග්ගණ්හිස්සාමි තාව න”න්ති ගන්ත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ
නිසීදි. සාපි පරිදෙවමානාව පණ්ණසාලද්වාරං ගන්ත්වා තස්ස පාදෙ වන්දිත්වා
“කුහිං ගතොසි, දෙවා”ති ආහ. අථ නං සො, “හද්දෙ, ත්වං අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු න
ඉමාය වෙලාය ආගච්ඡසි, අජ්ජ අතිසායං ආගතාසි”ති පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

320.

“අතිසායං වතාගඤ්ඡි, රාජපුත්ති යසස්සිති;
කෙන නුජ්ජ සමාගච්ඡි, කො තෙ පියතරො මයා”ති.

අථ නං සා “අහං, අය්‍යපුත්ත, එලාඵලානි ආදාය ආගච්ඡන්ති එකං දානවං
පස්සිං, සො මයි පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා මං හත්ථෙ ගණ්හිත්වා ‘සවෙ මම වචනං න
කරොසි, බාදිස්සාමි ත’න්ති ආහ, අහං තාය වෙලාය තඤ්ඤෙව අනුසොචන්ති එවං
පරිදෙවි”න්ති වත්වා ගාථමාහ –

321.

“ඉදං බොහං තදාවොචං, ගහිතා තෙන සත්තුතා;
න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, යං මං බාදෙය්‍ය රක්ඛෙය්‍යා;
යඤ්ච මෙ අය්‍යපුත්තස්ස, මනො හෙස්සති අඤ්ඤථා” ති.

අථස්ස සෙසම්පි පවත්තිං ආරොචෙත්ති “තෙන පනාහං, දෙව, දානවෙන ගහිතා අත්තානං විස්සජ්ජාපෙතුං අසක්කොන්ති දෙවතුජ්ඣාපනකම්මං අකාසිං, අථ සක්කො චජිරහත්ථො ආගන්ත්වා ආකාසෙ ධීතො දානවං සන්තජ්ජෙත්වා මං විස්සජ්ජාපෙත්වා තං දෙවසඬ්ඛලිකාය ඛන්ධිත්වා තතියෙ පබ්බතන්තරෙ බිපිත්වා පක්කාමි, එවාහං සක්කං නිස්සාය ජීවිතං ලභි” ත්ති ආහ. තං සුත්වා සොත්ථිසෙනො, “හද්දෙ, හොතු, මාතුගාමස්ස අත්තරෙ සච්චං නාම දුල්ලහං, හිමවන්තෙ හි බහු චනවරකතාපසවිජ්ජාධරාදයො සන්ති, කො තුය්හං සද්දහිස්සති” ති චත්වා ගාථමාහ

322.

“වොරීනං බහුබුද්ධීනං, යාසු සච්චං සුදුල්ලහං;
ථීනං භාවො දුරාජානො, මච්ඡස්සෙවොදකෙ ගත” ත්ති.

සා තස්ස චචනං සුත්වා, “අය්‍යපුත්ත, අහං තං අසද්දහන්තං මම සච්චබලෙනෙව තිකිච්ඡස්සාමි” ති උදකස්ස කලසං පුරෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා තස්ස සීසෙ උදකං ආසිඤ්චන්ති ගාථමාහ –

323.

“තථා මං සච්චං පාලෙතු, පාලයිස්සති වෙ මමං;
යථාහං නාහිජානාමි, අඤ්ඤං පියතරං තයා;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, බ්‍යාධි තෙ වූපසම්මතු” ති.

තත්ථ තථා-සද්දො “වෙ මම” ත්ති ඉමිතා සද්ධිං යොජෙතබ්බො. ඉදං චුත්තං හොති – යථාහං වදාමි, තථා වෙ මම චචනං සච්චං, අථ මං ඉදානිපි පාලෙතු, ආයතිමිපි පාලෙස්සති, ඉදානි මෙ චචනං සුණාථ “යථාහං නාහිජානාමි” ති. පොත්ථකෙසු පන “තථා මං සච්චං පාලෙති” ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි.

එවං තාය සච්චකිරියං කත්වා උදකෙ ආසිත්තමත්තෙයෙව සොත්ථිසෙනස්ස කුට්ඨං අමිබ්ලෙන ධොතං විය තම්බමලං තාවදෙව අපගච්ඡි. තෙ කතිපාහං තත්ථ චසිත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛම්ම බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානං පවිසිංසු. රාජා තෙසං ආගතභාවං ඤත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථෙව සොත්ථිසෙනස්ස ඡන්තං උස්සාපෙත්වා සම්බුලං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ අභිසිඤ්චාපෙත්වා නගරං පච්චෙසෙත්වා සයං ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උය්‍යානෙ වාසං කජ්ජෙසි, රාජනිචෙසනෙයෙව ච නිබද්ධං භුඤ්ඡි. සොත්ථිසෙනොපි සම්බුලාය අග්ගමහෙසිට්ඨානමත්තමෙව අදාසි, න පුනස්සා කොචි සක්කාරො අහොසි, අත්ථිභාවම්පිස්සා න අඤ්ඤාසි, අඤ්ඤාහෙව ඉත්ථිහි සද්ධිං අභිරම්. සම්බුලා සපත්තිදොසවසෙන කිසා අහොසි

උපණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා ධම්මීසන්ථතගත්තා. සා එකදිවසං සොකවිනොදනත්ථං
භුඤ්ජිතුං ආගතස්ස සසුරතාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං කතභත්තකිව්වං
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සො තං මිලාතින්ද්‍රියං දිස්වා ගාථමාහ -

324.

“යෙ කුඤ්ජරා සත්තසතා උළාරා, රක්ඛන්ති රත්තින්දිවමුය්‍යතාවුධා;
ධනුග්ගහානඤ්ච සතානි සොළස, කථංවිධෙ පස්සසි හද්දෙ සත්තවො”ති.

තස්සත්ථො - හද්දෙ, සම්බුලෙ යෙ අම්භාකං සත්තසතා කුඤ්ජරා,
තෙසඤ්ඤෙව ඛන්ධගතානං යොධානං වසෙන උය්‍යුත්තාවුධා, අපරානි ව
සොළසධනුග්ගහසතානි රත්තින්දිවං බාරාණසිං රක්ඛන්ති. එවං සුරක්ඛිතෙ නගරෙ
කථංවිධෙ ත්වං සත්තවො පස්සසි. හද්දෙ, යස්සා තව සාසඬකා සප්පට්ඨයා අරඤ්ඤා
ආගතකාලෙපි පභාසම්පන්නං සරීරං, ඉදානි පන මිලාතා පණ්ඩුපලාසවණ්ණා
අතිවිය කිලන්තින්ද්‍රියාසි, කස්ස නාම ත්වං භායසි”ති ප්‍රච්ඡි.

සා තස්ස වචනං සුත්වා “පුත්තො තෙ, දෙව, මයි න පුරිමසදිසො”ති වත්වා
පඤ්ච ගාථා අභාසි -

325.

“අලඬකතායො පදුමුත්තරත්තවා, විරාගිතා පස්සති භංසගග්ගරා;
තාසං සුණ්ණත්වා මිතගීතවාදිතං, න දානි මෙ තාත තථා යථා පුරෙ.

326.

“සුවණ්ණසංකච්චධරා සුවග්ගහා, අලඬකතා මානුසියච්ඡරුපමා;
සෙනොපියා තාත අනින්දිතඬගියො, ඛත්තියකඤ්ඤා පටිලොභයන්ති නං.

327.

“සථෙ අභං තාත තථා යථා පුරෙ, පතිං තමුඤ්ජාය පුතා වනෙ භරෙ;
සම්මානයෙ මං න ව මං විමානයෙ, ඉතොපි මෙ තාත තතො වරං සියා.

328.

“යමන්තපානෙ විපුලස්මි ඔහිතෙ, නාරි විමට්ඨාභරණා අලඬකතා;
සබ්බඬගුපෙතා පතිනො ව අප්පියා, අබජ්ඣ තස්සා මරණං තතො වරං.

329.

“අපි වෙ දලිද්දා කපණා අනාල්භියා, කටාදුතියා පතිනො ව සා පියා;
සබ්බඬගුපෙතායපි අප්පියාය, අයමෙව සෙය්‍යා කපණාපි යා පියා”ති.

තත්ථ පදුමුත්තරත්තවානි පදුමගබ්භසදිසඋත්තරත්තවා. සබ්බාසං සරීරතො
සුවණ්ණපභා නිච්ඡරන්තිති දිපෙති. විරාගිතානි විලග්ගසරීරා, තනුමජ්ඣානි අත්ථො.
භංසගග්ගරානි එවරුපා භංසා විය මධුරස්සරා නාරියො පස්සති. තාසන්ති සො තව

පුත්තො තාසං නාරීනං මිතගීතවාදිතාදීනි සුඡිත්වා ඉදානි මෙ, තාත, යථා පුරෙ, තථා න පවත්තතීති වදති. සුවණ්ණසංකච්චධරාති සුවණ්ණමයසංකච්චාලඬිකාරධරා. අලඬිකතාති නානාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතා. මානුසියච්ඡරූපමාති මානුසියො අච්ඡරූපමා. සෙතොපියාති සොත්ථිසෙනස්ස පියා. පටිලොභයන්ති නන්ති නං තව පුත්තං පටිලොභයන්ති.

සචෙ අහන්ති, තාත, යථා පුරෙ සචෙ අහං පුනපි තං පතිං තථෙව කුට්ඨරොගෙන වනං පට්ඨං උඤ්ජාය තස්මිං වනෙ භරෙය්‍යං, පුනපි මං සො සම්මානෙය්‍යා න විමානෙය්‍යා, තතො මෙ ඉතොපි බාරාණසිරජ්ජතො තං අරඤ්ඤමෙව වරං සියා සපත්තිදොසෙන සුස්සන්තියාති දීපෙති. යමන්තපානෙති යං අන්තපානෙ. ඔභිතෙති යපිතෙ පටියත්තෙ. ඉමිනා බහුන්තපානසරං දස්සෙති. අයං කිරස්සා අධිප්පායො – යා නාරී විපුලන්තපානෙ සරෙ එකිකාව අසපත්ති සමානා විමට්ඨාහරණා නානාලඬිකාරෙහි අලඬිකතා සබ්බෙහි ගුණධිගෙහි උපෙනා පතීනො ව අප්පියා හොති, අබජ්ඣ ගීවාය වල්ලියා වා රජ්ජුයා වා බන්ධිත්වා තස්සා තතො සරාවාසතො මරණමෙව වරතරන්ති. අනාළ්භියාති අනාළ්භා. කටාදුතියාති නිපජ්ජනකටසාරකදුතියා. සෙය්‍යාති කපණාපි සමානා යා පතීනො පියා, අයමෙව උත්තමාති.

එවං තාය අත්තතො පරිසුස්සනකාරණෙ තාපසස්ස කලීතෙ තාපසො රාජානං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, සොත්ථිසෙන තයි කුට්ඨරොගාහිභූතෙ අරඤ්ඤං පවිසන්තෙ තයා සද්ධිං පවිසිත්වා තං උපට්ඨහන්ති අත්තතො සච්චබලෙන තව රොගං වූපසමෙත්වා යා තෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨානකාරණමකාසි, තස්සා නාම ත්වං නෙව ධීතට්ඨානං, න නිසින්නට්ඨානං ජානාසි, අයුත්තං තෙ කතං, මිත්තදුබ්භිකම්මං නාමෙතං පාපක”න්ති වත්වා පුත්තං ඔවදන්තො ගාථමාහ –

330.

“සුදුල්ලහිත්ථි පුරිසස්ස යා හිතා, හත්තිත්ථියා දුල්ලහො යො හිතො ව;
හිතා ව තෙ සීලවතී ව හරියා, ජනින්ද ධම්මං වර සම්බුලායා”ති.

තස්සත්ථො – තාත, යා පුරිසස්ස හිතා මුදුවිත්තා අනුකම්පිකා ඉත්ථි, යො ව හත්තා ඉත්ථියා හිතො කතගුණං ජානාති, උභොපෙනෙ සුදුල්ලහා. අයඤ්ච සම්බුලා තුය්හං හිතා චෙව සීලසම්පන්නා ව, තස්මා එතිස්සා ධම්මං වර, කතගුණං ජානිත්වා මුදුවිත්තො හොහි, විත්තමස්සා පරිතොසෙහිති.

එවං සො පුත්තස්ස ඔවාදං දත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. රාජා පිතරි ගතෙ සම්බුලං පක්කොසාපෙත්වා, “හද්දෙ, එත්තකං කාලං මයා කතං දොසං බම, ඉතො පට්ඨාය සබ්බිස්සරියං තුය්හමෙව දම්මි”ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

331.

“සචෙ තුවං විපුලෙ ලද්ධහොගෙ, ඉස්සාවනිණ්ණා මරණං උපෙසි;

අහඬුව තෙ හද්දෙ ඉමා රාජකඤ්ඤා, සබ්බෙ තෙ වචනකරා භවාමා”ති.

තස්සත්ථො – හද්දෙ, සම්බුලෙ සවෙ ත්වං රතනරාසිමිති යපෙත්වා අභිසිත්තා අග්ගමහෙසිට්ඨානවසෙන විපුලෙ භොගෙ ලභිත්වාපි ඉස්සාය ඔතිණ්ණා මරණං උපෙසි, අහඬුව ඉමා ච රාජකඤ්ඤා සබ්බෙ තව වචනකරා භවාම, ත්වං යථාධිජපායං ඉමං රජ්ජං විචාරෙහීති සබ්බිස්සරියං තස්සා අදාසි.

තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසන්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා යථාකම්මං ගමිංසු. තාපසො ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මල්ලිකා පතිදෙවතායෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සම්බුලා මල්ලිකා අහොසි, සොත්ථිසෙනො කොසලරාජා, පිතා තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සම්බුලාජාතකවණ්ණනා නවමා.

[520] 10. ගන්ධනිදුකජාතකවණ්ණනා

අප්පමාදොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. රාජොවාදො හෙට්ඨා විත්ථාරිතොව. අතීතෙ පන කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පඤ්චාලො නාම රාජා අග්නිගමනෙ යීතො අධම්මෙන පමත්තො රජ්ජං කාරෙසි. අට්ඨස්ස අමච්චාදයො සබ්බෙපි අධම්මිකාව ජාතා. බලිපිළිතා රට්ඨවාසිනො පුත්තදායෙ ආදාය අරඤ්ඤෙ මිගා විය වරිංසු, ගාමට්ඨානෙ ගාමො නාම නාහොසි. මනුස්සා රාජපුරිසානං භයෙන දිවා ගෙහෙ වසිතුං අසක්කොන්තා ගෙහානි කණ්ටකසාධාහි පරික්ඛිපිත්වා ගෙහෙ රත්ති. වසිත්වා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙයෙව අරඤ්ඤං පවිසන්ති. දිවා රාජපුරිසා විලුම්පන්ති, රත්ති. චොරා. තදා බොධිසත්තො බහිනගරෙ ගන්ධනිදුකරුක්ඛෙ දෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති, අනුසංවච්ඡරං රඤ්ඤො සන්තිකා සහස්සග්ගසනකං බලිකම්මං ලහති. සො වින්තෙසි – “අයං රාජා පමත්තො රජ්ජං කාරෙති, සකලරට්ඨං විනස්සති, යපෙත්වා මං අඤ්ඤො රාජානං පතිරූපෙ නිවෙසෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, උපකාරකො වාපි මෙ අනුසංවච්ඡරං සහස්සග්ගසනකබලිනා පූජෙති, ඔවදිස්සාමි න”න්ති.

සො රත්තිභාගෙ රඤ්ඤො සිරිගබ්භං පවිසිත්වා උස්සිසකපස්සෙ යත්වා ඔහාසං විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. රාජා තං බාලසූරියං විය ජලමානං දිස්වා “කොසි ත්වං, කෙන වා කාරණෙන ඉධාගතොසි”ති පුච්ඡි. සො තස්ස වචනං සුත්වා, “මහාරාජ, අහං ගන්ධනිදුකදෙවතා, ‘තුය්හං ඔවාදං දස්සාමි’ති ආගතොමිහී”ති ආහ. “කිං නාම ඔවාදං දස්සාමි”ති එවං වුත්තෙ මහාසත්තො, “මහාරාජ, ත්වං පමත්තො හුත්වා රජ්ජං කාරෙසි, තෙන තෙ සකලරට්ඨං හතවිලුත්තං විය විනට්ඨං, රාජානො නාම පමාදෙන රජ්ජං කාරෙත්තා සකලරට්ඨස්ස සාමිනො න භොන්ති,

දිට්‍ඨෙව ධම්මෙ විනාසං පත්වා සම්පරායෙ පුන මහානිරයෙ නිබ්බත්තන්ති. තෙසු ච පමාදං ආපන්නෙසු අන්නොජනා බහිජනාපිස්ස පමත්තාව භොන්ති, තස්මා රඤ්ඤා අතිරෙකෙන අප්පමත්තෙන භවිතබ්බ”න්ති චත්වා ධම්මදෙසනං පට්ඨපෙන්නො ඉමා එකාදස ගාථා ආහ –

332.

“අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පදං;
අප්පමත්තා න මීයන්ති, යෙ පමත්තා යථා මතා.

333.

“මදා පමාදො ජායෙථ, පමාදා ජායතෙ බයො;
බයා පදොසා ජායන්ති, මා මදො හරතුසහ.

334.

“බහු හි බත්තියා ජීනා, අත්ථං රට්ඨං පමාදිනො;
අට්ඨාපි ගාමිනො ගාමා, අනගාරා අගාරිනො.

335.

“බත්තියස්ස පමත්තස්ස, රට්ඨස්මිං රට්ඨවඩ්ඨන;
සබ්බෙ භොගා විනස්සන්ති, රඤ්ඤො තං වුච්චතෙ අසං.

336.

“නෙස ධම්මො මහාරාජ, අතිවෙලං පමජ්ජසි;
ඉද්ධං ජීතං ජනපදං, වොරා විද්ධංසයන්ති නං.

337.

“න තෙ පුත්තා භවිස්සන්ති, න හිරඤ්ඤං න ධානියං;
රට්ඨෙව විලුප්පමානමහි, සබ්බභොගෙහි ජීයසි.

338.

“සබ්බභොගා පරිජිණ්ණං, රාජානං වාපි බත්තියං;
ඤාතිමිත්තා සුහජ්ජා ච, න තං මඤ්ඤන්ති මානියං.

339.

“හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
තමෙවමුපජීවන්තා, න තං මඤ්ඤන්ති මානියං.

340.

“අසංවිහිතකම්මන්තං, බාලං දුම්මන්තිමන්තිනං;
සිරි ජහති දුම්මෙධං, ජිණ්ණං උරගො තවං.

341.

“සුසංවිහිතකම්මන්තං, කාලුට්ඨායං අතන්දිතං;
සබ්බෙ භොගාභිවච්ඡන්ති, ගාවො සඋසභාමිව.

342.

“උපස්සුතිං මහාරාජ, රටියෙ ජනපදෙ වර;
තත්ථ දිස්වා ව සුත්වා ව, තතො තං පටිපජ්ජසී”ති.

තත්ථ අප්පමාදොති සත්ථා අවිජ්ජවාසො. අමතපදන්ති අමතස්ස නිබ්බානස්ස පදං අධිගමකාරණං. මච්චුනො පදන්ති මරණස්ස කාරණං. පමත්තා හි විපස්සනං අවච්ඡේත්වා අප්පට්ඨන්තිකභාවං පත්තුං අසක්කොන්තා පුනස්පුනං සංසාරෙ ජායන්ති වෙව මියන්ති ව, තස්මා පමාදො මච්චුනො පදං නාම. න මියන්ති විපස්සනං වච්ඡේත්වා අප්පට්ඨන්තිකභාවං පත්තා පුන සංසාරෙ අනිබ්බත්තත්තා න මියන්ති නාම. යෙ පමත්තාති, මහාරාජ, යෙ පුග්ගලා පමත්තා, තෙ යථා මතා, තථෙව දට්ඨබ්බා. කස්මා? අකිච්චසාධනත්තාය. මතස්සපි හි “අභං දානං දස්සාමි, සීලං රක්ඛස්සාමි, උපොසථකම්මං කරිස්සාමි, කල්‍යාණකම්මං පුරෙස්සාමි”ති ආභොගො වා පත්ථනා වා පරිශුට්ඨානං වා නත්ථි අපගතවිඤ්ඤාණත්තා, පමත්තස්සපි අප්පමාදාභාවාති තස්මා උභොපෙතෙ එකසදිසාව.

මදාති, මහාරාජ, ආරොග්‍යයොබ්බනජීවිතමදසඬබ්බාතා තිව්ධා මදා පමාදො නාම ජායති. සො මදප්පත්තො පමාදාපත්තො පාණාතිපාතාදීනි පාපකම්මානි කරොති. අථ නං රාජානො ඡිත්ථාපෙන්ති වා හනාපෙන්ති වා, සබ්බං වා ධනමස්ස හරන්ති, එවමස්ස පමාදා ඤාතිධනජීවිතක්ඛයො ජායති. පුන සො ධනක්ඛයං වා යසක්ඛයං වා පත්තො ජීවිතුං අසක්කොන්තො ජීවිතචුත්තත්ථාය කායදුච්චරිතාදීනි කරොති, ඉච්චස්ස ඛයා පදොසා ජායන්ති, තෙන තං වදාමි මා මදො හරතුසභාති, රට්ඨහාරකපෙට්ඨක හරතුසභ මා පමාදමාපජ්ජීති අත්ථො. අත්ථං රට්ඨන්ති ජනපදවාසීනං වුද්ධිඤ්චෙව සකලරට්ඨඤ්ච බහු පමාදිනො ජීනා. තෙසං ආවිභාවත්ථාය බන්තිවාදිජාතක-මාතඬගජාතක-හරුජාතක-සරහඬගජාතක-වෙතියජාතකාති කථෙතබ්බාති. ගාමිනොති ගාමභොජකාපි තෙ ගාමාපි බහු පමාදදොසෙන ජීනා පරිහීනා විනට්ඨා. අනගාරා අගාරිනොති පබ්බජිතාපි පබ්බජිතපටිපත්තිනො, ගිහිපි සරාවාසනො වෙව ධනධඤ්ඤාදීහි ව බහු ජීනා පරිහීනාති වදති. තං වුවුවතෙ අසන්ති, මහාරාජ, යසභොගපරිහානි නාමෙන රඤ්ඤො දුක්ඛං වුවවති. භොගාභාවෙන හි නිද්ධනස්ස යසො භායති, හීනයසො මහන්තං කායිකවෙතසිකදුක්ඛං පාපුණාති.

නෙස ධම්මොති, මහාරාජ, එස පොරාණකරාජුනං ධම්මො න භොති. ඉද්ධං චිතන්ති අන්තපානාදිනා සමිද්ධං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිනා චිතං පුජචිතං. න තෙ පුත්තාති, මහාරාජ, පවෙණිපාලකා තෙ පුත්තා න හවිස්සන්ති. රට්ඨවාසීනො හි “අධම්මකරඤ්ඤො එස පුත්තො, කිං අමහාකං වුඩ්ඪිං කරිස්සති, නාස්ස ඡත්තං දස්සාමා”ති ඡත්තං න දෙන්ති. එවමෙනෙසං පවෙණිපාලකා පුත්තා න භොන්ති

නාම. පරිඡිණ්ණන්ති පරිහීනං. රාජානං වාපීති සචෙපි සො රාජා භොති, අථ නං රාජානං සමානමිපි. මානියන්ති “අයං රාජා”ති ගරුචිත්තෙන සම්මානෙනබ්බං කත්වා න මඤ්ඤන්ති. උපජීවන්තාති උපනිස්සාය ජීවන්තාපි එතෙ එත්තකා ජනා ගරුචිත්තෙන මඤ්ඤිතබ්බං න මඤ්ඤන්ති. කිංකාරණා? අධම්මිකභාවෙන.

සිරිති යසවිභවො. තවන්ති යථා උරගො ජිණ්ණතවං ජිගුච්ඡන්තො ජහති, න පුන ඔලොකෙති, එවං තාදිසං රාජානං සිරි ජහති. සුසංවිහිතකම්මන්තන්ති කායද්වාරාදීහි පාපකම්මං අකරොන්තං. අභිවඩ්ඪන්තිති අභිමුඛං ගච්ඡන්තා වඩ්ඪන්ති. සඋසභාමිවාති සඋසභා ඉව. අප්පමත්තස්ස හි සඋසභප්පෙට්ඨකො ගොගණො විය භොගා වඩ්ඪන්ති. උපස්සුතින්ති ජනපදවාරිත්තසවනාය වාරිකං අත්තනො සකලරට්ඨෙ ව ජනපදෙ ව වර. තත්ථාති තස්මිං රට්ඨෙ වරන්තො දට්ඨබ්බං දිස්වා සොතබ්බං සුත්වා අත්තනො ගුණාගුණං පච්චක්ඛං කත්වා තතො අත්තනො හිතපට්ඨන්ති. පට්ඨප්පිස්සසිති.

ඉති මහාසත්තො එකාදසහි ගාථාහි රාජානං ඔවදිත්වා “ගච්ඡ පපඤ්චං අකත්වා පරිග්ගණ්හ රට්ඨං, මා නාසයී”ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජාපි තස්ස වචනං සුත්වා සංවෙගප්පත්තො පුනදිවසෙ රජ්ජං අමච්චෙ පට්චිජාපෙත්වා පුරොහිතෙන සද්ධිං කාලස්සෙව පාවිනද්වාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා යොජනමත්තං ගතො. තත්ථෙකො ගාමවාසී මහල්ලකො අට්චිතො කණ්ටකසාබං ආහරිත්වා ගෙහද්වාරං පරික්ඛිපිත්වා පිදහිත්වා පුත්තදාරං ආදාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සායං රාජපුරිසෙසු පක්කන්තෙසු අත්තනො සරං ආගච්ඡන්තො ගෙහද්වාරෙ පාදෙ කණ්ටකෙන විද්ධො උක්කුටිකං නිසිදිත්වා කණ්ටකං නීහරන්තො —

343.

“එවං චෙදෙනු පඤ්චාලො, සඬිගාමෙ සරමජ්ජිතො;
යථාහමජ්ජ චෙදෙමි, කණ්ටකෙන සමජ්ජිතො”ති. —

ඉමාය ගාථාය රාජානං අක්කොසි. තං පනස්ස අක්කොසනං බොධිසත්තානුභාවෙන අභොසි. බොධිසත්තෙන අධිග්ගහිතොව සො අක්කොසිති චෙදිතබ්බො. තස්මිං පන සමයෙ රාජා ව පුරොහිතො ව අඤ්ඤාතකචෙසෙන තස්ස සන්තිකෙව අට්ඨංසු. අථස්ස වචනං සුත්වා පුරොහිතො ඉතරං ගාථමාහ —

344.

“ජිණ්ණො දුබ්බලවක්ඛුසි, න රූපං සාධු පස්සසි;
කිං තත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස, යං තං මග්ගෙයා කණ්ටකො”ති.

තත්ථ මග්ගෙයාති විජ්ඣෙයා. ඉදං වුත්තං භොති — යදි ත්වං අත්තනො අබ්‍යත්තතාය කණ්ටකෙන විද්ධො, කො එත්ථ රඤ්ඤො දොසො. යෙන රාජානං අක්කොසි, කිං තෙ රඤ්ඤො කණ්ටකො ඔලොකෙත්වා ආවික්ඛිතබ්බොති.

තං සුත්වා මහල්ලකො තිස්සො ගාථා අභාසි —

345.

“බන්ධනේ ධ්වනිමයත්වය, සොහොන මගින්ම බ්‍රහ්මණ;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

346.

“රත්තිඤ්ඤි වොරා බාදන්ති, දිවා බාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කුටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

347.

“එතාදිසෙ භයෙ ජාතෙ, භයට්ඨා තාත මාණවා;
නිල්ලෙනකානි කුබ්බන්ති, වනෙ ආහත්ථ කණ්ටක” ති.

තත්ථ බන්ධනේවාති, බ්‍රහ්මණ, සොහොන සකණ්ටකෙ මග්ගෙ පතිතො සන්නිසින්නො, බහු එත්ථ ධ්වනිමයත්වය දොසො, ත්වං එත්තකං කාලං රඤ්ඤො දොසෙන මම සකණ්ටකෙ මග්ගෙ විවරණභාවං න ජානාසි. තස්ස හි අරක්ඛිතා ජානපදා...පෙ.... කණ්ටකන්ති. තත්ථ බාදන්ති විලුම්පන්ති. තුණ්ඩියාති වධබන්ධාදීහි පිළෙත්වා අධම්මෙන බලියාධකා. කුටරාජස්සාති පාපරඤ්ඤො. අධම්මිකොති පටිච්ඡන්තකම්මන්තො. තාතාති පුරොහිතං ආලපති. මාණවාති මනුස්සා. නිල්ලෙනකානි නිලියනට්ඨානානි. වනෙ ආහත්ථ කණ්ටකන්ති කණ්ටකං ආහරිත්වා ද්වාරානි පිදහිත්වා සරං ඡඩ්ඛෙත්වා පුත්තදාරං ආදාය වනං පවිසිත්වා තස්මිං වනෙ අත්තනො නිලියනට්ඨානානි කරොන්ති. අථ වා වනෙ යො කණ්ටකො, තං ආහරිත්වා සරානි පරික්ඛිපන්ති. ඉති රඤ්ඤො දොසෙනෙවම්හි කණ්ටකෙන විද්ධො, මා එවරූපස්ස රඤ්ඤො උපත්ථම්හො හොහීති.

තං සුත්වා රාජා පුරොහිතං ආමන්තෙත්වා, “ආවරිය, මහල්ලකො යුත්තං භණති, අම්භාකමෙව දොසො, එහි නිවත්තාම, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සාමා” ති ආහ. බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස සරීරෙ අධිමුච්චිත්වා පුරතො ගන්ත්වා “පරිගණ්ඨිස්සාම තාව, මහාරාජා” ති ආහ. තෙ තම්භා ගාමා අඤ්ඤං ගාමං ගච්ඡන්තා අත්තරාමග්ගෙ එකිස්සා මහල්ලිකාය සද්දං අස්සොසුං. සා කිරෙකා දලිද්දිත්ථි ද්වෙ ධිතරො වයප්පත්තා රක්ඛමානා තාසං අරඤ්ඤං ගන්තුං න දෙති. සයං අරඤ්ඤතො දාරුනි වෙච සාකඤ්ච ආහරිත්වා ධිතරො පටිච්ඡන්ති. සා තං දිවසං එකං ගුම්ඛං ආරුශ්භ සාකං ගණ්ඨන්ති පවට්ටමානා භූමියං පතිත්වා රාජානං මරණෙන අක්කොසන්ති ගාථමාහ —

348.

“කදාස්සු නාමයං රාජා, බ්‍රහ්මදත්තො මරිස්සති;
යස්ස රට්ඨම්හි ජියන්ති, අප්පතිකා කුමාරිකා” ති.

තත්ථ අප්පතිකාති අස්සාමිකා. සචෙ හි තාසං සාමිකා අස්සු, මං පොසෙය්‍යුං. පාපරඤ්ඤො පන රජ්ජෙ අහං දුක්ඛං අනුභොමි, කදා නු බො එස මරිස්සතිති.

එවං බොධිසත්තානුභාවෙනෙව සා අක්කොසි. අථ නං පුරොහිතො
පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ –

349.

“දුබ්භාසිතඤ්ඤි තෙ ජම්මි, අනත්ථපදකොවිදෙ;
කුභිං රාජා කුමාරීනං, භත්තාරං පරියෙසති” ති.

තං සුත්වා මහල්ලිකා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

350.

“න මෙ දුබ්භාසිතං බ්‍රහ්මෙ, කොවිදත්ථපදා අහං;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා භතා.

351.

“රත්තිඤ්ඤි වොරා බාදන්ති, දිවා බාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කුටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො;
දුප්ඪ්ඨෙව දුබ්භරෙ දාරෙ, කුතො භත්තා කුමාරියො” ති.

තත්ථ කොවිදත්ථපදාති අහං අත්ථපදෙ කාරණපදෙ කොවිදා ඡෙකා, මා ත්වං
එතං පාපරාජානං පසංසි. දුප්ඪ්ඨෙවති දුප්ඪ්ඨෙව රට්ඨෙව දුබ්භරෙ දාරෙ ජාතෙ මනුස්සෙසු
භීතතසිතෙසු අරඤ්ඤෙ වසන්තෙසු කුතො භත්තා කුමාරියො, කුතො කුමාරියො
භත්තාරං ලභිස්සන්තිති අත්ථො.

තෙ තස්සා වචනං සුත්වා “යුත්තං සා කථෙති” ති තතො පරං ගච්ඡන්තා එකස්ස
කස්සකස්ස සද්දං අස්සොසුං. තස්ස කිර කසන්තස්ස සාලියො නාම බලිබද්දො
එාලෙන පහටො සයි. සො රාජානං අක්කොසන්තො ගාථමාහ –

352.

“එවං සයතු පඤ්චාලො, සඬිගාමෙ සත්තියා භතො;
යථායං කපණො සෙති, භතො එාලෙන සාලියො” ති.

තත්ථ යථාති යථා අයං වෙදනාප්පත්තො සාලියබලිබද්දො සෙති, එවං සයතුති
අත්ථො.

අථ නං පුරොහිතො පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ –

353.

“අධම්මෙන තුවං ජම්ම, බ්‍රහ්මදත්තස්ස කුප්ඤ්ඤි;
යො ත්වං සපසි රාජානං, අපරජ්ඣිත්වාන අත්තතො” ති.

තත්ථ අධම්මෙනාති අකාරණෙන අසභාවෙන.

තං සුත්වා සො තිස්සො ගාථා අභාසි -

354.

“ධම්මෙන බ්‍රහ්මදත්තස්ස, අහං කුජ්ඣාමි බ්‍රාහ්මණ;
අරක්ඛිතා ජානපදා අධම්මබලිනා හතා.

355.

“රත්තිඤ්ඤි වොරා බාදන්ති, දිවා බාදන්ති තුණ්ඩියා;
රට්ඨස්මිං කුටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

356.

“සා නුන පුන රෙ පක්කා, විකාලෙ හත්තමාහරි;
හත්තහාරිං අපෙක්ඛන්තො, හතො ඵාලෙන සාලියො”ති.

තත්ථ ධම්මෙනාති කාරණෙනෙව, අකාරණෙන අක්කොසතීති සඤ්ඤං මා කරි.
සා නුන පුන රෙ පක්කා, විකාලෙ හත්තමාහරිති, බ්‍රාහ්මණ, සා හත්තහාරිකා ඉත්ථි
පාතොව මම හත්තං පවිත්වා ආහරන්ති අධම්මබලිසාධකෙහි බ්‍රහ්මදත්තස්ස දාසෙහි
පලිබුද්ධා හවිස්සති, තෙ පරිච්ඡිත්වා පුන මය්හං හත්තං පක්කං හවිස්සති, තෙන
කාරණෙන විකාලෙ හත්තං ආහරි, “අජ්ජ විකාලෙ හත්තං ආහරි”ති වින්තෙත්වා
ජාතජ්ඣාත්තො අහං තං හත්තහාරිං ඔලොකෙන්තො ගොණං අට්ඨානො පතොදෙන
විජ්ඣං, තෙනෙස පාදං උක්ඛිපිත්වා ඵාලං පහරන්තො හතො ඵාලෙන සාලියො.
තස්මා “එස මයා හතො”ති සඤ්ඤං මා කරි, පාපරඤ්ඤායෙව හතො නාමෙස, මා
තස්ස වණ්ණං හණ්ඨිති.

තෙ පුරතො ගන්ත්වා එකස්මිං ගාමෙ වසිංසු. පුනදිවසෙ පාතොව එකා කුට්ඨෙහු
ගොදොහකං පාදෙන පහරිත්වා සද්ධිං බීරෙන පවට්ටෙසි. සො බ්‍රහ්මදත්තං
අක්කොසන්තො ගාථමාහ -

357.

“එවං හඤ්ඤතු පඤ්චාලො, සඬිගාමෙ අසිනා හතො;
යථාහමජ්ජ පහතො, බීරඤ්ච මෙ පවට්ටිත”න්ති.

තං සුත්වා පුරොහිතො පටිසෙධෙන්තො ගාථමාහ -

358.

“යං පසු බීරං ඡඩ්ඨෙති, පසුපාලං විහිංසති;
කිං තත්ථ බ්‍රහ්මදත්තස්ස, යං නො ගරහතෙ භව”න්ති.

බ්‍රාහ්මණෙන ගාථාය චුත්තාය පුන සො තිස්සො ගාථා අභාසි -

359.

“ගාරය්හො බ්‍රහ්මෙ පඤ්චාලො, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො;
අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

360.

“රත්තිඤ්ඤි වොරා බාදන්ති, දිවා බාදන්ති තුණ්ඨියා;
රට්ඨස්මිං කුටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො.

361.

“චණ්ඩා අටනකා ගාවී, යං පුරෙ න දුහාමසෙ;
තං දානි අජ්ජ දොහාම, බීරකාමෙහුපද්දුතා”ති.

තත්ථ චණ්ඩාති ඵරුසා. අටනකාති පලායනසීලා. බීරකාමෙහීති
අධම්මිකරඤ්ඤො පුරිසෙහි බහුං බීරං ආහරාපෙන්නෙහි උපද්දුතා දුහාම. සචෙ හි
සො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙය්‍ය, න නො ඵවරුපං භයං ආගච්ඡෙය්‍යාති.

තෙ “සො යුත්තං කථෙති”ති තම්හා ගාමා නික්ඛම්ම මහාමග්ගං ආරුය්හ
නගරාහිමුඛා ගමිංසු. එකස්මිඤ්ච ගාමෙ බලිසාධකා අසිකොසත්ථාය එකං තරුණං
කබරවච්ඡකං මාරෙත්වා චම්මං ගණ්හිංසු. චච්ඡකමානා ධෙනු පුත්තසොකෙන තිණං
න බාදති පානීයං න පිවති, පරිදෙවමානා ආහිණ්ඨති. තං දිස්වා ගාමදාරකා රාජානං
අක්කොසන්තා ගාථමාහංසු –

362.

“ඵවං කන්දතු පඤ්චාලො, විපුත්තො විජ්ජසුක්ඛතු;
යථායං කපණා ගාවී, විපුත්තා පරිධාවති”ති.

තත්ථ පරිධාවතීති පරිදෙවමානො ධාවති.

තතො පුරොහිතො ඉතරං ගාථමාහ –

363.

“යං පසු පසුපාලස්ස, සම්භමෙය්‍ය රචෙය්‍ය වා;
කොනිධ අපරාධත්ථී, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො”ති.

තත්ථ සම්භමෙය්‍ය රචෙය්‍ය වාති භමෙය්‍ය වා විරචෙය්‍ය වා. ඉදං චුත්තං හොති –
තාතා, පසු නාම පසුපාලස්ස රක්ඛන්තස්සෙව ධාවතිපි විරචතිපි, තිණම්පි න බාදති
පානීයම්පි න පිවති, ඉධ රඤ්ඤො කො නු අපරාධොති.

තතො ගාමදාරකා ද්වෙ ගාථා අභාසිංසු –

364.

“අපරාධො මහාබ්‍රහ්මෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස රාජිනො;

අරක්ඛිතා ජානපදා, අධම්මබලිනා හතා.

365.

“රත්තිඤ්ඤි වොරා බාදන්ති, දිවා බාදන්ති තුණ්ඨියා;
රට්ඨස්මිං කුටරාජස්ස, බහු අධම්මිකො ජනො;
කථං නො අසිකොසත්ථා, බීරපා හඤ්ඤතෙ පජා”ති.

තත්ථ මහාබ්‍රහ්මෙති මහාබ්‍රාහ්මණ. රාජිනොති රඤ්ඤො. කථං නොති කථං නු
කෙන නාම කාරණෙන. බීරපා හඤ්ඤතෙ පජාති පාපරාජස්ස සෙවකෙහි බීරපකො
වච්ඡකො හඤ්ඤති, ඉදානි සා ධෙනු පුත්තසොකෙන පරිදෙවති, සොපි රාජා අයං
ධෙනු විය පරිදෙවතුති රාජානං අක්කොසිංසුයෙව.

තෙ “සාධු වො කාරණං වද්දා”ති වත්ථා පක්කම්භු. අථන්තරාමග්ගෙ එකිස්සා
සුක්ඛපොක්ඛරණියා කාකා තුණ්ඨෙහි විජ්ඣිත්ථා මණ්ඩුකෙ බාදන්ති.
බොධිසත්තො තෙසු තං යානං සම්පත්තෙසු අත්තනො ආනුභාවෙන මණ්ඩුකෙන –

366.

“එවං බජ්ජතු පඤ්චාලො, හතො යුද්ධෙ සපුත්තකො;
යථාහමජ්ජ බජ්ජාමි, ගාමිකෙහි අරඤ්ඤපො”ති. –

රාජානං අක්කොසාපෙසි.

තත්ථ ගාමිකෙහිති ගාමවාසීහි.

තං සුත්ථා පුරොහිතො මණ්ඩුකෙන සද්ධිං සල්ලපත්තො ගාථමාහ –

367.

“න සබ්බභූතෙසු විධෙන්ති රක්ඛං, රාජානො මණ්ඩුක මනුස්සලොකෙ;
නෙත්තාවතා රාජා අධම්මචාරී, යං තාදිසං ජීවමදෙය්‍යු ධඩ්ඛා”ති.

තත්ථ ජීවන්ති ජීවන්තං. අදෙය්‍යුන්ති බාදෙය්‍යුං. ධඩ්ඛාති කාකා. එත්තාවතා
රාජා අධම්මිකො නාම න හොති, කිං සක්කා අරඤ්ඤං පවිසිත්ථා රඤ්ඤා තං
රක්ඛන්තෙන වරිතුන්ති.

තං සුත්ථා මණ්ඩුකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

368.

“අධම්මරූපො වත බ්‍රහ්මචාරී, අනුජ්ජියං භාසසි ඛත්තියස්ස;
විලුප්පමානාය පුට්ඨපජාය, පුපෙසි රාජං පරමජ්ජමාදං.

369.

“සවෙ ඉදං බ්‍රහ්මෙ සුරජ්ජකං සියා, ඒතං රට්ඨං මුදිතං විජ්ජසන්තං;

භූත්වා බලිං අග්ගපිණ්ඩඤ්ච කාකා, න මාදිසං ජීවමදෙය්‍යා ධඩ්කා” ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මචාරීති පුරොහිතං ගරහන්තො ආහ. බත්තියස්සාති එවරුපස්ස පාපරඤ්ඤො. විලුප්පමානායාති විලුම්පමානාය, අයමෙව වා පායො. පුටුප්පජායාති විපුලාය පජාය විනාසියමානාය. පුප්පෙසීති පසංසි. සුරජ්ජකන්ති ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්තෙන අප්පමන්තෙන රඤ්ඤා රක්ඛියමානං සච ඉදං සුරජ්ජකං භවෙය්‍යා. ඒතන්ති දෙවෙසු සම්මාධාරං අනුප්පච්චිඡන්තෙසු සම්පන්නසස්සං. න මාදිසන්ති එවං සන්තෙ මාදිසං ජීවමානඤ්ඤෙව කාකා න බාදෙය්‍යං.

එවං ඡසුපි යානෙසු අක්කොසනං බොධිසත්තස්සෙව ආනුභාවෙන අභොසි;

තං සුත්වා රාජා ච පුරොහිතො ච “අරඤ්ඤවාසිං තිරච්ඡානගතං මණ්ඩුකං උපාදාය සබ්බෙ අමිහෙයෙව අක්කොසන්ති” ති චත්වා තතො නගරං ගන්ත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා මහාසත්තස්සොවාදෙ යීතා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිංසු.

සත්ථා කොසලරඤ්ඤො ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා, “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතබ්බ”න්ති චත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා ගන්ධනින්ද්‍රකදෙවතා අභමෙව අභොසි”න්ති.

ගන්ධනින්ද්‍රකජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං

කිංඡන්ද කුම්භ ජයද්දිස ඡද්දන්ත, අථ පණ්ඩිතසම්භව සිරකපි;
දකරක්ඛස පණ්ඩරනාගවරො, අථ සම්බුල තින්ද්‍රකදෙවසුතොති.

තිංසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.